MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLÆ AD FAMILIARES.

A Dionysio Lambino Monstroliensi, ex codicibus manuscriptis emendatæ.

Ejusdem D. Lambini annotationes, seu emendationum rationes.

Item Pauli Manutij Annotationes breuissimæ, in margine adscriptæ.

LONDINI

Excudebat Robertus Robinsonus.

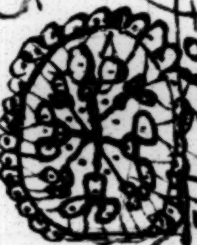
M. D[illegible] C.

Cum Priuilegio Regiæ Maiestatis.

Si fore vis sanus

Si	fore	vis	sanus

fore go

Si fore vis sanus

AD MATTHÆVM SENAREGAM AMBROSII FILIVM, IN CICERONIS EPISTOLAS FAMILIARES PAVLLI MANVTII PRAEFATIO.

ÆPE rogatus à te, quid sentirem de ijs annotatiunculis, ut appellant quas hominũ eruditorũ falso, ut opinor, nomine in harũ margine Epistolarum adscriptas videmus: respondi demũ id, quod res erat, leues omnino, minimég; dignas, quæ legerentur mihi videri. tum tu: cur igitur ipse his quæ tibi non probantur, deletis, eas, quæ plus habeant ponderis, quarum nos utilitas ad legendum alliciat, aliquando nõ reponis? debes tu quidem hoc non iam nostra causa solùm, sed filioli quoq; tui Aldi: qui qua ætate nunc est, iam harum Epistolarum libros te auctore in manibus cœperit habere: si modò stas in eo quod te sæpe confirmantem audiuimus, hoc primũ

Ciceronis libro puerilem ætatem ad eloquentiam esse informandam, victus sum Matthæe tuo studio, iniecta præsertim de filio mentione: quem iysdem quibus nos, itineribus ire volumus. itaque, dum huic rei inseruirem, dies aliquot maiorum rerum occupationibus surripui: notaui cum alia paucis verbis in margine, quæ fusiùs fortasse tractata, in vulgatis commentariis reperientur: in quo placuit studiosorũ commodo breuitate consulere: tum, vt arbitror, nonnulla quæ partim aliqua in legendo vtilitas, partim nouitas ipsa cõmẽdabit. quod si ita erit: optimarũ literarũ studiosis gratulabor: tibi, qui me diu recusantem, ad hoc, quidquid operis fuit, impulisti, quasi de literis, ac dicam etiam de me ipso, benemerito gratias habebo. publicũ enim beneficium semper cum meo beneficio coniunctum esse duxi.

Venetijs.

HIST-

HISTORIA DE PTOLOMÆO ÆGYPTI REGE, *AD INTELLIGENTIAM primi Libri.*

EX Ægypti Ptolomæus, cognomento Auletes, quia tibijs canere, præter dignitatem regiam, solitus esset, pater Ptolomæi, qui Magnum Pompeium occidit, & Cleopatræ, notissimæ fœminæ, eiectus ab Ægyptijs propter flagitia, maximeque ob acerbissimam intollerabilium tributorum exactionem, Romam venit consulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur iniuriam: pro sua, pro maiorum societate, veterrimoque, ac perpetuo erga populum R. studio, suppliciter orat, vt restituatur: nec impetrat magno negotio, vel Pompeij gratia, regis causam adiuuantis, eique non solum amicitia, Mithridatico bello contracta, sed etiam hospitio coniuncti: vel, quòd ejus regis, quem senatus, ac populus R. biennio ante socium, amicumque appellasset, iniurias vlcisci, non modo iustum, sed exemplo etiam vtile, speciosumque videbatur. Accedebant merita, nam, vt à Varrone scriptum Plinius memorat, Pompeio circa Iudæam bellum gerenti, octo equitum millia Ptolomæus, nullo reipub. sumptu, præsidio miserat

ferat. His de causis fit S. C. referente Consule P. Lentulo, vt sortiantur consules, vter eum in regnum reducat. Prior exijt sors Lentuli, simul cum administratione Ciliciæ. nam Hispania, quæ Metello Nepoti, eius collegæ obtigit, longè ab Ægypto remota, cum reductione regis Alexandrini coniungenda non fuit. huius, & S.C. & sortis in oratione in Pisonem mentio fit his verbîs: Auderet Gabinius si non acerrimè fureret, quam prouinciam P. Lentulus cũ auctoritate senatus, & sorte haberet, interposita religione deposuisset, eam sibi tum adsciscere, cùm, etiam si religio non impediret, mos maiorum tamen, & exempla, & grauissimæ legum pœnæ vetarent? Postea per C. Catonem, tribunum pl. obiecta senatui religio est, prolato è sybillinis versibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur: si fiat, malo publico futurum. tum fit alterum S.C. referente Marcellino consule: regem cum multitudine reduci, periculosum reip. videri. deinde, quis sine exercitu reducat, deliberatur. alij eum honorem Lentulo, quẽ iam antea, & S. C. & sortis beneficio acceperat, conseruabant: alij Pompeio mandandum, alij aliter censebant: Varietas opinionum rem extraxit, Catonis verò, tribuni pl. audacia disturbauit penitus, atque peruertit. nam, & ab initio tribunatus, vt Fenestella docet apud Nonium, concionibus assiduis inuidiam regi, ac Lentulo concitauit. & mox lege

etiam

etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata animos eorum, qui Lentulo fauebant, à minore cura ad summum timorem traduxit? Pompeium verò, in senatu asperè, & acerbè accusatum, eò redegit, vt consilium reducendi regis abijceret. itaque rex desperato senatus auxilio, confugit ad Gabinium Syriæ proconsulem: à quo, promissis decem talentorum millib. Pompeio etiam, qui eo anno cum Crasso consul fuit, admodũ pro eo cõtendente, facilè impetrauit, vt restitueretur. ex quo postea Gabinius maiestatis accusatus, quod prouinciæ suæ finibus, contra legem Corneliã de maiestate, excessisset, corruptis iudicibus absolutus est. mox tamẽ de repetundis in iudicium vocatus, defendente, Pompeij rogatu, Cicerone, qui priore iudicio accusauerat, odio maximè prioris iudicij damnatus, publicatis bonis in exilium abijt: quem postea dictator Cæsar restituit. Hinc illa in eum obliquè coniuncta in oratione quã habuit in senatu, cõtra collegam eius L. Pisonem: Seipsum fasces suos, exercitum popul. R. numen, interdictumque deorum immortalium, responsa sacerdotum, auctoritatem senatus, iussa populi, nomen, ac dignitatem imperij regi Ægyptio vendidit: in Ægyptum venit: signa contulit cum Alexandrinis: cœpit Alexandriam. Atq; hoc in loco fœdam Appiani negligentiam dissimulare nõ possum, qui Gabinium, Pompeio tertium con-

 sule

ſule,de maieſtate damnatum putat: in quo dupliciter peccat, primum temporis, deinde criminis inſcientia, nam Gabinius biennio ante Pompeij tertiũ conſulatum, Domitio, & Appio cos. damnatus eſt, non de maieſtate, quo crimine, corruptis iudicib. euaſit, ſed de repetundis, odio maximè iudicij de maieſtate, quod corruptum eſſe conſtabat. vtrunque docet Dionis hiſtoria, li. xxxix. cui ſi fides abrogatur, ipſe certè nõ refelletur Cicero, quo ego, præſertim in rebus illius ætate geſtis, locupletioré teſtem non quæro. is in epiſt. xvi. ad Atticum, li. iv. & lib. iii. ad Q. Fratrem, epiſtola iv prorſus patefacit ἀνιστορησίαν Appiani. Pulſus eſt Ptolomæus è regno poſt quatuor ferè annos, quam regnare cœperat, Romamque venit P. Lentulo, Q. Metello cos. quod quidẽ è Ciceronis Agraria in Rullũ licet conjicere: in qua nõ hunc Aulètem Ptolomæum, ſed aliũ regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his verbis: Eum, qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non eſſe, video inter omnes conuenire. De Aulete nunquam ita loqueretur, de quo in oratione pro domo, Cuius, inquit, cum patre, auo, maioribus ſocietas populo R. iuncta eſt. Præterea ſocius, & amicus populi R. Cæſare conſule appellatus eſt. quod ipſe Cæſar ſcriptum reliquit li. iii. de bello ciuili, & Cicero epiſtola xvi. ad Atticũ idẽ ſignificat. vt videatur paulo antè regnum accepiſſe, quod ſocietate ſtatim,

atque

atque amicitia populi Rom. confirmandũ curauit. Quòd si rex fuit ante Cæsarem consulẽ. nec fuit cõsule Cicerone, vt ex eius Agraria oratione ostendimus: sequitur vt quarto fere, aut tertio regni anno eiectus Romam venerit, quo anno, vt dixi iam, consulatum gerebant Spinther Lentulus, & Metellus nepos. id quod non modo Liuius, vt ex epitome cognoscitur, & Dio, sed Strabo etiam, grauis auctor, significat, cum eiectum ait esse Ptolomæum Gabinio Syriam obtinente, eique successisse Archelaũ, Gabinij familiarem, vxore ducta trium Ptolomæi filiarum maxima Berenice quam postea cum Archelao restitutus à Gabinio Ptolomęus interemit. honor autẽ ille societatis, & amicitiæ populi R. à Ptolomæo, sicuti à reliquis quoq; regibus non mediocriter expetitus, caussam attulit, vt anno primo ab Ægyptijs eijceretur emit enim societatem à Cæsare consule, eiusq; genero Pompeio, vt Suetonius prodidit, sex prope talentorum millibus: quæ sunt nũmo nostro, scutatorum tricies & sexcenta millia: communi lingua tres milliones, & sexcenta millia. quam pecuniam mutuatus à fœneratoribus, & amicis, quorum ex numero, fuit C. Rabirius Posthumus, quem postea Cicero defendit, intolerabilia tributa, vt creditoribus satisfaceret Ægyptijs imposuit. ex quo, multitudine concitata, pulsus est, neq; verò tantam pecuniam Cæsari primùm à Ptolomæo datã,

vt

vt ei regnum ſocietate, & amicitia populi R. confirmaretur: deinde Gabinio, vt exactus reſtitueretur, quiſquã mirabitur, qui ex annuis Ægypti vectigalibus quantum caperet, animaduerteret. capiebat enim talentorum duodena millia quingena, id eſt ſcutatorum ſeptuagies quingena millia: quantum hodie vniuerſi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuoſiſſimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam, quod à Varrone traditum ſcripſit Plinius, hunc Ptolomæũ, Pompeio circa Iudæam res gerente, octona millia equitum ſua pecunia tolerauiſſe, mille conuiuas, totidem aureis portorijs, metantem vaſa cum ferculis ſaginaſſe.

EPISTOLAE quas familiares vocant, ſcriptę ſunt omnes poſt conſulatum, ante exilium, in exilio, poſt exilium: ante exilium quinque. Prima omnium, quę Pompeio Magno, inſcribitur: altera, Quæ Metelli Celeris ad Ciceronem, tertia Ciceronis ad eum, quarta ad C. Antonium, quinta ad P. Sextium: quæ lib. v. omnes leguntur: in exilio, ad Terentiã vxorem quinque, lib. XIV. poſt exilium reliquæ omnes. Ad Lentulum lib. I. diuerſis temporib. id eſt, toto triennio ſcriptę ſunt ſex quidem primę, gerentib. conſulatum Marcellino, & Philippo: ſeptima & octaua Pompeio & Craſſo: nona Domitio & Appio: quod ex earum argumentis, & obſeruatione cognoſcitur hiſtoriæ.

CICE-

CICERONIS EPISTOLARVM AD LENTVLVM LIBER I.

Robert Fflyght owe this Booke

ARGVMENTVM EPISTOLAE.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda Regis Ptolomæi reductione: deinde quia rem non perficiat, excusationem affert, est autem excusatio multiplex, & quia rex ipse à Pompeio restitui cupiat: & quia Pompeius idem cupere videatur: & quia consulares totam rem odio habeant: postremò, quia ipse, cùm Lentulo debeat, authoritatis in causa Regia non satis habeat.

M. T. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S. D. 1

Go omni officio, ac potius 1 *pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: mihi ipse nunquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, vt quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti: ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt:* 2 *Ammonius Regis legatus apertè pecunia nos oppugnat, Res agitur per eosdem* 3 *creditores, per quos, cùm tu aderas, agebatur. Regis causa siqui sunt, qui velint, qui pauci sunt*

1 Pietas erga optime meritos, nō solum erga Deum, & parentes ep. 9. huius libri in principio, & 6 li. 2.

2 Excusatio rei nō perfectæ.

3 A quibus pecuniam & Ptolomeus, & Rabirius sūpserant, vt Ptolomeus daret.

ci sunt, omnes rem ad Pompeium deferri volunt. Senatus religionis calumniam non religione, sed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia comprobat. Pompeium & hortari, & orare, etiam liberius accusare, & monere, vt magnam infamiam 4 fugiat non desistimus. Sed planè nec precibus nostris nec monitionibus reliquit locum. Nam cùm in sermone quotidiano, tum in senatu palàm sic egit causam tuam, vt neque 5 eloquentia maiore quisquam, neque grauitate, neque studio, neque contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. 6 Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hæc regia causa excepta, cæteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat accipimus. Quod instituit referre de 7 religione, & sæpe iam retulit, ab eo deduci non potest. Res antè Idus acta sic est: nam hæc Idibus manè scripsi. Hortensij, & mea, & Lucilli sententia cedit religioni de exercitu (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S.C. quod te referente factum est, tibi decernit, vt regem reducas, [8] quod commodo Reip. facere possis. vt exercitum religio tollat, te authorē senatus retineat. Crassus tres legatos decernit nec excludit Pompeium. Censet enim etiam ex ijs, qui 9 cum imperio sunt. Bibulus tres legatos ex ijs, qui priuati sūt. huic assentiuntur reliqui consulares præter 10 Seruiliū, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui Lupo referente, Pompeio decernit & Afranium, qui assentitur Volcatio: quæ res auget 12 suspicionē Pompeij voluntatis, Nam animaduertebātur Pompeij

4 Ne corruptus a rege videatur.
5 Tria coniungit quia nec eloquentia sine grauitate multum posset, nec sine studio grauitas.
6 Hic erat ex ijs, qui regem restitui nolebant.
7 Parendum esse religioni, quæ vetabat regem cum exercitu reduci.
8 Antiqua locutio, alibi vsurpata, vide scholia in extremo libro.
9 Vide Festum.
10 Isauricum consularem & triumphalem.
11 Pompeij cupiditatem notat.

peij familiares assentire Volcatio. Laboratur vehemẽter, inclinata res est. 12 Libonis & Hypsæi non obscura concursatio & contentio, omniúmque Pompeij familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, vt Pompeius cupere videatur, cui qui nolunt, ijdem tibi, quòd eum ornasti, 13 non sunt amici. Nos in causa authoritatem eo minorem habemus, quòd tibi debemus. Gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quòd Pompeio se gratificari putant. 14 Vt in rebus multo antè, quàm profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clàm exulceratis, deinde palàm à consularibus exagitatis, & in summam 15 inuidiam adductis, ita versamur. Nostram in te fidem omnes, amorẽ tui absentis, præsentes cognoscent. si 16 esset in ijs fides in quibus sũma esse debebat, non laboraremus. Vale.

12 Opinor, tribuni pl. hoc enim de Hypseo tradit Dio. li.39 ep.2. li.2 ad Q. Fratrem.

13 Paulatim Lentulo regis restituendi spem præcidit.

14 Rei difficultatem ostendit.

15 Propter apertam regis largitionem.

16 Ita se excusat vt culpam in alios reijciat.

ARGVMENTVM.

Scribit quid actum sit in senatu de causa regia. ostẽdit de Pompeio se bene sperare, ab eius familiaribus timere, tribuni pl. ne quid moliri contra possint, prouisum est.

M.T. CICERO P. LENTVLO PROCONSVLI. S.D. 2

IDib. Ian. in senatu nihil est confectum, propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione 1 Lentuli cos. & Caninij tribuni pleb. Eo die nos quod multa verba fecimus maximéq; visi sumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem cõmouere. Itaque postridie placuit vt breuiter sententias diceremus. videbatur enim 2 reconciliata

1 Hic est Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus.

2 Alienatam ob regiam largitionem.

ciliata nobis voluntas senatus esse: quod tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandísque perspexeram. Itaque cum sententia prima 3 Bibuli pronuntiata esset, vt tres legati regem reducerent, secunda Hortensij, vt tu sine exercitu reduceres: tertia Volcatij, vt Pompeius reduceret: postulatum est, vt Bibuli sententia diuideretur. quatenus de 4 religione dicebat, cui quidē rei iam obsisti non poterat, Bibulo assensum est. de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensij sententia, cùm Lupus tribunus pleb. quòd ipse de Pōpeio retulisset, intendere cœpit, antè se oportere dissessionē facere, quàm consules. eius orationi vehementer ab omnibus reclamatū est, erat enim & iniqua, & noua. Consules neque concedebant, neque valde repugnabant: diem consumi volebant: id quod est factū. perspiciebant enim in Hortensij sententiam 5 multis partibus plures ituros: quanquam apertè Volcatio assentirentur, multi rogabantur, atque id ipsum cōsulibus initio. nam ij Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controuersia vsque ad noctem ducta, senatus est dimissus: & ego eo die casu apud Pompeium cenaui: nactúsque tempus hoc magis idoneum, quàm vnquam antea, quòd post 6 tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, vt mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. 7 Quem ego ipsum cùm audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis. cùm autem eius familiares omnium ordinū video, perspicio id

3 Iure trium consularium sententiæ primū pronuntiatæ sunt.

4 Quæ vetabat regē cum exercitu restitui.

5 Id est multo plures epist. 6. li. 8.

6 Inerat Lentulus in Ciliciam Proconsul.

7 Excusat Pompeium de se benè meritum & culpam confert in eius familiares.

id quod iam omnibus est apertum. totam rem istam iampridem à certis hominibus non inuito rege ipso: consiliari[illegible] eius esse corruptam. Hæc scripsi ad 8 xvi. Kalend. Febr. ante lucem. Eo die senatus erat futurus. Nos in senatu quemadmodum spero, dignitatem nostram, vt potest in tanta hominum perfidia & iniquitate retinebimus. Quod ad 9 popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, vt ne quid agi cum populo aut saluis auspicijs, aut saluis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus pridie quàm hæc scripsi, senatus auctoritas grauissima intercessit: cui cùm 10 Cato & Caninius intercessissent, tamen est perscripta, eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus quidquid erit actum, scribam ad te: & vt quàm rectissimè agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

8 Altero post Idus die: cum Ianuarius haberet tantum vndetricenos dies.

9 Timebat à tribunis pleb.

10 Hi erant tribuni pleb. Lentulo infensi.

ARGVMENTVM.

Commendat A. Trebonium, amicum suum splendidum equitem Romanum. Huius autem generis epistolarum quatuor partes solent esse: vt amicum nostrum, ostendamus eum, quem commendamus, vt bonum virum, & dignum qui commendetur: vt æquitatem rei, de qua scribimus: denique vt beneficij memorem futurum, simúlque nos ipsos significemus. quæ in hac epistola non planè omnia sunt expressa.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO COS. S. D. 3

AVlo 1 Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos vtor valdè familiariter. Is cùm antea semper &

1 Ex Equestri ordine.

suo

2 Diuitias & liberalitatem significat, ep. 26. li. 12.
3 Tua, Ciliciæ, & Asiæ parte.
4 Seruos ep. 29. li. 12.
5 Forte is est ad quem scribit, ep. 12. li 6. & ep 11. li. 8. ad Att.

suo 2 splendore, & nostra, certorúmque amicorum commendatione gratißimus in prouincia 3 fuit, tum hoc tempore propter tuum in me amorem nostramque neceßitudinem vehementer confidit his meis literis se apud te gratiosum fore; quæ ne spes eum fallat, vehementer te rogo, commendóque tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, 4 familiam: in primísque, vt, quæ T. 5 Appius de eius re decreuit, ea comprobes: omnibúsque rebus eum ita tractes, vt intelligat meam commendationem non vulgarem fuiße, Vale.

ARGVMENTVM.

Laudat officium suum, tum subiungit de calumnijs aduersariorum per quos steterit, quo minùs res conficeretur, à senatu ostendit se bene sperare: sed eum habitum iri non nisi post multos dies, vim timet. postremo loco, senatum, & populum bene sentire de Lentulo significat.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO COS. S. D. 4

1 Vt Pompeius regem reduceret.
2 Sedtentiarum.
3 Consularem, & triumphalem.

AD XVI. Kalendas Febr. cùm in senatu pulcherrimè staremus, quod iam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus, vnúmque certamen eßet relictum cum sententia 1 Volcatij: res ab aduersarijs nostris extracta est varijs calumnijs, causam enim frequenti senatu, non magna 2 varietate, magna inuidia eorum, qui à te causam regiam alio transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus 3 Curionem, Bibulum multo iustiorem, penè etiam amicum. Caninius & Cato negarunt

garunt se legem vllam ante 4 comitia esse laturos. Senatus haberi ante Kalend, Febr. per legem 5 Pupiam, id quod dicis, non potest, neque mense Febr. toto nisi perfectis, aut reiectis legationibus. Hæc tamen opinio est populi R. à tuis inuidis atque obtrectatoribus nomen 6 inductum fictæ religionis, non tam vt te impedirent, quàm vt nequis, propter exercitus cupiditatem, Alexandriam vellet ire. Dignitatis autem tuæ nemo est quin existimet habitam esse rationem à senatu: nemo est enim, qui nesciat, quo minùs discessio fieret, per 7 aduersarios tuos esse factum: qui 8 nunc populi R. nomine, re autem vera sceleratißimo latrocinio, siqua conabuntur agere: satis prouisum est, vt nequid saluis auspicijs, aut legibus, aut etiam sine vi agere poßint. 9 Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum iniuria scribendum mihi eße arbitror. quid enim aut me ostentem, qui, si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum aßecutus? aut de aliorum iniurijs querar, quod sine summo dolore facere non poßum? ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate 10 magistratuum, præstare nihil poßum: vi excepta, poßum confirmare, te & senatus, & populi R. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

4 Quæ habebantur Sextili mense.
5 De comitialibus diebus ep. 2. & 12. lib. 2. ad Q. fratrem.
6 Cum dicerent Sibyllæ versibus regis restitutionem prohiberi. Dio. lib. 39.
7 A quibus extracta res est varijs calumnijs.
8 His comitialibus diebus ep. 2. l. 1. ad Q. fratrem.
9 Artificiosè suum officium extollit, & aliorum iniurias insectatur.
10 Qui si fortes essent, vim prohibere possent.

ARGVMENTVM.

Semper exorditur à commemoratione officij sui, subiungit de Catonis tribunipl. lege promulgata, vt Lentulus de Cilicia reuocaretur. causam regiam à Pompeio depositam significat, quo maiorem spem habere Lentulus debeat.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO COS. S. D. 5

TAmetsi nihil mihi fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde à ceteris omnibus quàm gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem esse cõsecuta, ut & meam, & ceterorum erga te fidem, & beneuolentiam absens 1 *experirere. Te videre & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea* 2 *salute sum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos cum maximè consilio, studio, labore, gratia, de causa regia niteremur,* 3 *subitò exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos à minore cura ad summum timorem traduceret. sed tamen in eiusmodi perturbatione rerum quanquam omnia sunt metuenda, nihil magis quàm perfidiam timemus: & Catoni quidem (quoquo modo se res habet) profectò resistimus, De Alexandrina re, causáque regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuísque præsentibus cumulatè satisfacturum. Sed vereor, ne aut* 4 *eripiatur causa regia nobis, aut deseratur, quorum utrum minùs velim non facilè possum existimare, sed si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, neque mihi displicebat: ut neque iacêre regem pateremur, neque nobis repugnantibus ad* 5 *eum deferri, ad quem propè iam delatum existimatur. A nobis agentur omnia diligenter: ut neque, siquid obtineri poterit, non contendamus: neque siquid non obtinuerimus, repulsi esse videamur.* 6 *Tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi*

1 Vt in causa re già, & in Catonis iniuria.

2 Quia negauerat Cato se legem vllam ante Comitia laturum.

3 Grauius enim est eripi nobis, quod habemus, quàm non dari quod cupimus.

4 Vt vel alius restituat, vel tota re abiecta restituat nemo.

5 Pompeiũ significat.

6 Consolatur Lentulum, re pene desperata.

mi est, omnem amplitudinem & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atq; in tua grauitate positam existimare: si quid de ijs rebus, quas tibi 7 fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi quàm tibi, futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi & cogitandi: utorq; ad omnia Q. Selicio. neque enim prudentiorem quenquam ex tuis, neque fide maiorem esse iudico, neque amantiorem tui. Hîc quæ agantur, quæq; acta sint, ea te ex literis multorũ, & nuntijs cognoscere arbitror. Quæ autem posita sunt in coniectura, quæq; mihi videntur fore, ea puto tibi à me scribi oportere. Posteaquàm Pompeius apud 8 populum ad VIII. Idus Febr. cùm pro Milone diceret, clamore, conuitióque iactatus est, in senatúque à Catone asperè & acerbè omnium magno silentio est accusatus: visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo planè esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, vt rex, cum intelligat, sese, id quod cogitabat, vt à Põpeio reducatur, assequi non posse, & nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abiectum fore, 9 proficiscatur ad te. quod sine vlla dubitatione, si Pompeius paulùm modò ostenderit sibi placere, faciet. Sed nosti hominis 10 tarditatem & taciturnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Ceteris iniurijs, quæ propositæ sunt à Catone, facilè, vt

7 Animi enim bona eripi non possunt.

8 Non dubiũ est hoc esse principium; alterius episto. læ, cùm suprà regem dicat ad Pompeium esse delatũ, infrà verò à Pompeio rem depositam ep. 3. li. 2. ad Q. Frat.

9 De te vno cogitet.

10 Non statim solebat Pompeius ostendere, quid vellet. ep. 4 lib. 8.

11 Innento tribuno pl. qui legi promulgatæ intercedat.

12 Catonis.

spero,[11] resistemus. Amicũ ex consularibus neminẽ esse tibi video, præter Hortensium & Lucullũ, ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulãter irati. Tu fac animo forti, magnoq; sis: sperésque fore, vt facto impetu [12] leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem & gloriam consequare. Vale.

ARGVMENTVM.

Tota videtur esse consolatoria epistola. consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum: cùm in exilium pulsus, ad extremum & patriam, & dignitatem recuperauit, & breuis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

M. T. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S. 6

1 Asiniæ gentis ep.3. li.10.
2 Quia non præsto, quod tu in meis præstitisti. ep.15.l.15. & vl.li.1.ad Q. Fratrem.
3 Quorum infidelitate laboramus. epi.1. huius lib.
4 Cum eiectus patria est, bonis publicatis.
5 Maior enim apparet virtus in rebus aduersis ep. 16.li.3.

*QVAE geruntur, accipies ex [1] Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solùm, sed & præfuit. Me in summo dolore, quem in [2] tuis rebus capio, maximè [3] scilicet consolatur spes: quòd valdè suspicor fore, vt infringatur hominum improbitas & consilijs tuorum amicorum, & ipsa die, quæ debilitat cogitationes & inimicorum & proditorum. Facilè secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis. nam etsi minore in re violatur tua dignitas, quàm [5] mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, vt sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem vnquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi a teneris, vt Græci dicunt, vnguiculis es cognitus. * Illustrabit (mihi crede) tuam*

ampli-

amplitudinem hominum iniuria. *A me omnia summa in te studia, officiáque expecta. non fallam opinionem tuam, Vale.*

ARGVMENTVM.

Lentuli literis respondet: de Alexandrina rescribit. quid Pompeio, ipsique videatur: vt tamen totum illud consilium Lentuli sapientiæ permittat. adiungit de Milone, & Clodio, de statu reipub. de filiæ nuptijs.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO COS. S. D. 7

LEGI tuas Literas: quibus ad me scribis gratum tibi esse, quod crebrò certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te beneuolentiam facilè perspicias. Quorum alterum mihi, vt te plurimùm diligam, facere necesse est, si volo is 1 esse, quem tu me esse voluisti: alterum facio libenter, vt, quoniam interuallo locorum, 2 ac temporum disiuncti sumus, per literas tecum quàm sepißimè colloquar. quod si rarius fiet, quàm tu expectabis, id erit causæ, quod non eius generis meæ literæ sunt, vt eas audeam temerè committere. Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus rectè dicam, non prætermittam. Quod scire vis, qua quisque fide in te sit, & voluntate, difficile dictu est de singulis. Illud vnum audeo, quod antea tibi sæpe significaui, nunc, quoque re perspecta, & cognita scribere: vehementer quosdam homines, & eos maximè, qui te, & maximè 3 debuerunt, & plurimùm iuuare potuerunt, inuidisse dignitati tuæ: simillimámque in re dißimili, tui temporis nunc

1 Gratus pro tuo in me merito.

2 Erat enim annua prouinciarum administratio: quòd si longior, extra ordinem.

3 Perfidiam & hic notat ep 2. & 5. Loquitur de tempore exilij sui.

& nostri quondam fuisse rationem. ut quos tu reip. causa læseras, palàm te oppugnarent: quorum 4 authoritatem, dignitatem, voluntatémque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quàm laudis inimici. Quo quidem tempore ut perscripsi ad te antea, cognoui Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. 5 Racilium & fide & animo in te singulari. nam nostra propugnatio ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem 6 beneficij tui fortasse plerisque officij maiorem authoritatem habere videatur, quàm sententiæ. præterea quidem de consularibus 7 nemini possum aut studij erga te, aut officij, aut amici animi esse testis. Etenim Pompeium, qui mecum sæpissimè non solùm à me prouocatus, sed etiam sua 8 sponte de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpè in senatu fuisse, cui quidem literæ tuæ, quas proximè miseras, quod facilè intellexerim, periucundæ fuerunt, mihi quidem humanitas tua vel summa potius sapientia, non iucunda solùm, sed etiam admirabilis visa est. virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum 9 liberalitate deuinctum, non nihil suspicantem propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis te ab se abalienatum, illa epistola retinuisti, qui mihi cùm semper tuæ laudi fauere visus est, etiam ipso suspiciocissimo tempore 10 Caniniano, tùm verò lectis tuis literis perspectus est à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis & cōmodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo re sæpè cōmunicata, de illius ad te sententia atque authoritate scribere:

4 In consulares dictum videtur.

5 Tribunum pl. 1. li. 2. ad Qui fratrem.

6 Quia te referente atque adiuuante sum ab exilio reuocatus.

7 Idem ep. 5

8 In quo beneuolentiam significat.

9 Quia Lentulus eum ornauerat, vt est ep. 8. huius libri.

10 Alij, Catoneano: vt intelligatur tempus, quo Cato legem promulgauit de abroganda Lentulo prouincia.

bere: quoniam S.C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit, eáque, quæ de ea scripta est, authoritas, cui scis intercessum esse, vt nequis omnino regem reduceret, tantam vim habet, vt magis 11 *iratorum hominum studium, quàm constantis senatus consilium esse videatur: te perspicere posse, qui Ciliciam,* 12 *Cyprúmque teneas, quid efficere, & quid consequi possis: & si res facultatem habitura videatur, vt Alexandriam atque Aegyptum tenere possis, esse & tuæ, & nostri imperij dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam: vt, cùm eam pace, præsidijsque firmaris, Ptolomæus redeat in regnum: ita fore, vt per te restituatur, quemadmodum senatus initio* 13 *censuit: & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sybillæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, vt ex euentu homines de tuo consilio existimaturos videremus: si cecidisset vt volumus & optamus, omnes te & sapienter & fortiter: sin aliquid esset* 14 *offensum eosdem illos & cupidè & temerè fecisse, dicturos. Quare quid assequi possis, non tam facile est nobis, quàm tibi cuius prope in* 15 *conspectu Aegyptus est iudicare. Nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni* 16 *potiri, non esse cunctandum: sin dubium, non esse conandum. illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore vt absens à multis: cùm redieris, ab omnibus collaudêre. offensionem esse periculosam propter interpositam*

11 Ob regis largitionem.

12 Ergo & Cyprus à Selicio proconsule regebatur, Cum à P. Clodio lege lata esset publicata: vt historia demonstrat.

13 Cum ipse Lentulus consul retulit de rege reducendo vt epist. prima.

14 Offensum esset, si, Alexandrinis regem reijcientibus, ventum esset ad arma.

15 Epi. 4. lib. 8.

16 Vt Aegyptij Ptolomæum recipiant.

 autho-

authoritatem, [17] *religionémque video. sed ego te vt ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo, redeóque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quàm euentu homines esse facturos. Quòd si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur: placebat illud, vt, si Rex amicis tuis, qui per prouinciam tuam atque imperij tui prouincias pecunias ei credidissent, fidem suam præstitisset, & auxilijs eum tuis & copijs adiuuares: eam esse naturam & rationem* [18] *prouinciæ tuæ, vt illius reditum vel adiuuando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid* [19] *res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillimè, optiméque perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimum putaui te scire oportere. Quòd mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate & imbecillitate Clodij gratularis: minimè miramur, te* [20] *tuis, vt egregium artificem, præclaris operibus lætari, quanquam est incredibilis hominum peruersitas, (grauiori enim verbo vti non libet) qui nos, quos fauendo in communi causa retinere potuerunt, inuidendo abalienarunt, quorum maleuolentissimis obtrectationibus nos scito de vetere illa nostra diuturnáque* [21] *sententia prope iam esse depulsos: non nos quidem vt nostræ dignitatis simus obliti, sed vt habeamus rationem aliquando etiam salutis. poterat vtrunque præclarè, si esset fides, si grauitas in hominibus* [22] *consularibus. sed tanta est in plerisque leuitas, vt eos non tam constantia in republica nostra delectet, quàm splendor offendat. Quod eo*

17 Anthoritas senatus tollebat restitutionem regis, religio Sybillinorum carminum restitui regem cum multitudine vetabat.

18 Ex Cilicia enim traijcitur in Aegyptum.

19 Latius patet, quam causa causam autem Alexandrinam significat, sic locuti etiam epist. 6. li. 3.

20 Cum enim per te maximè sim restitutus, hæc maximè à te sunt.

21 Cũ dignitatis rationem habebamus sine salutis cura.

22 Eosdem, carpit ep. 5. & hæc ipsa, in principio.

liberiùs ad te scribo, quòd tu non solùm temporibus his, quæ per te sum adeptus, sed & iam olim nascenti propè nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisti: simúlque quòd video non, vt antehac putabam [23] nouitati esse inuisum meæ: in te enim, homine omnium [24] nobilissimo similia inuidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facilè sunt passi, euolare altiùs certè noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, vtrùm laus imminuatur, an salus deseratur. me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est. [25] curasti enim, vt plus additum ad memoriam nominis nostri, quàm demptum de fortuna videretur. Te verò [26] moneo, cùm beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, vt omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura atque industria consequare. magnitudinémque animi tui, quam ego semper sum admiratus, sempérque amaui, ne vnquam inflectas cuiusquam iniuria, magna est hominum opinio de te, magna commendatio [27] liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Hæc, profectò vides, quanto expressiora, quantóque illustriora futura sint, cum aliquantum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit: [28] quanquam te ita gerere volo, quę per exercitum atque imperium gerenda sunt: vt hæc multò antè mediter. huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas: sentiásque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillimè posse [29] obtinere summum atque altissimum gradum ciuitatis. Quæ quidē mea cohortatio ne tibi inanis

23 Quia erat homo Arpinas.
24 Erat enim patritiæ gentis, & maioribus ortus clarissimis.
25 Cum me in patriam restituisti.
26 Timet, ne Lentulus propter improborum iniurias abijciat resp. curam.
27 Quam ædilis ostenderat. lib. 2. de officijs.
28 Ita eum hortatur, vt multam velit cautionem adhibere.
29 Tueri & conseruare, iam enim dixit, adeptus.

inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio mouit, vt te ex nostris euentis communibus admonendum putarem, vt considerares in omni reliqua vita, quibus [30] *crederes, quos caueres. Quod scribis te velle scire, qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam* [31] *qui plus opibus, armis, potentia valent, perfecisse tantum mihi videntur stultitia, & inconstantia aduersariorum, vt etiam authoritate iam plus valerent. itaque, perpaucis aduersantibus, omnia, quæ per me* [32] *populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt. nam & stipendium Cæsari* [33] *decretum est, & decem legati: & ne ei lege* [34] *Sempronia succederetur, facilè perfectum est. quod ego ad te breuiùs scribo, quòd me status hic reipub. non delectat: scribo tamen vt te admoneam, quod ipse literis omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quàm discendo cognoui, vt tu rebus tuis integris discas neque salutis nostræ rationem habendam nobis esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi* [35] *de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam: optóque & spero, nobis hanc coniunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus* [36] *studuisti semper ipse, tùm in primis imitatione tua fac erudias, nulla enim erit hac præstantior disciplina. quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, sempérque dilexit, in primis amamus, charúmque habemus. Vale.*

30 Notat amicorum Lentuli perfidiam.

31 Factio Cæsaris & Pompeij, optimatib. aduersa.

32 Qui maximè Cæsari & Pompeio fauebat. Oratio de prouinc.

33 Lex Sempronia erat, vt Annua tantùm esset prouinciarum administratio. oratio pro domo.

34 Cum ego didicerim in aduersá fortuna.

35 Filiam suam pòst mortem Pisonis Crassipedi collocauit.

36 Fuit enim literis instructus vide librum de claris orat.

AR-

ARGVMENTVM.

Tota est Epistola contrà mores immutatos: & hoc artificiosè, vt intelligat Lentulus, iam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO COS. S. P. D. 8

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optimè ex 1 emplatorio cognosces: qui non solũ, interfuit his rebus, sed etiam præfuit: neque vllum officium erga te hominis 2 amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces quæ quales sint, non facile est scribere, sunt quidem certè in amicorum nostrorum potestate, atque ita, vt nullam mutationẽ vnquã hac hominum ætate habitura res esse videatur. ego quidẽ vt debeo, & vt tute mihi præcepisti, & vt me dignitas, vtilitásq; cogit, me ad 3 eius rationes adiũgo, quem tu meis rationibus tibi adiungendum putasti. Sed te non præterit, quàm sit difficile, sensum in rep. præsertim rectum, & confirmatum deponere, veruntamen ipse me conformo ad eius voluntatẽ, à quo 4 honestè dissentire non possum. neq; id facio, vt forsitan quibusdã videor, simulatione. tantùm enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompeium apud me valet, vt, quæ illi vtilia sũt, & quæ ille vult, ea mihi omnia iam & recta, & vera videantur, neq; (vt ego arbitror) errarent 5 ne aduersarij quidem eius,

1 Aut liberti nomen: aut mendosum, fortasse C. Prætorio.

2 Tria requiruntur in curando negotio, amor, prudentia, diligentia.

3 Pompeium intelligit, qui Lentulum adiuuerat in restituendo Cicerone.

4 Cum ei plurimum debeam.

5 M. Catonem, Hortensium, & alios intelligit Pompeij Cæsarísque potentiam oppugnantes.

eius, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quòd ego is sum, cui vel maximè concedant omnes, vt vel ea defendam, quæ Pompeius velit, vel taceam: vel etiam, id, quod mihi maximè lubet, ad nostra me studia referam literarum: quod profectò faciam, si mihi per eiusdem amicitiam licebit. quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplißimis, & laboribus maximis perfuncti essemus dignitas in sententijs dicendis, libertas in rep. 6 capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quàm omnibus. nam aut assentiendum est, nulla cum grauitate 7 paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maximè scribo, vt iam 8 de tua quoque ratione meditere. commutata tota ratio est senatus, iudiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum est: quod ij, qui potiuntur rerum. præstaturi videntur, si 9 quidam homines patientiùs eorum potentiam ferre potuerint, dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris nihil est, quod cogitemus. amissa est culpa eorum, qui à senatu & 10 ordinem coniunctissimum, & hominem clarißimum, abalienarunt. Sed vt ad ea, quæ coniunctiora rebus tuis sunt, reuertar, Pompeium tibi valde amicum esse cognoui: & eo tu 11 consule (quantũ ego perspicio) omnia quæ voles, obtinebis: quibus in rebus me sibi affixũ ille habebit: neq; à me vlla res, quæ ad te pertineat, negligetur, neque enim verebor, ne sim ei molestus, cui iucundum erit etiã propter id ipsum, quòd me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas nullam

6 Administranda.
7 Contra remp. suæ potentiæ causa sentientibus.
8 De rege reducendo.
9 Maximè autem M. Cato. nimis in rep. seuerus.
10. De ordine equestri loquitur, & de Pompeio.
11 Consul enim erat cum Mar. Crasso.

nullam rem esse vel minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non charior sit quàm meæ res omnes, idq́; cùm sentiã, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum: re quidem ipsa ideò mihi 12 nõ satisfacio, quòd nullam partem meritorum tuorũ non modò referenda sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat. Expectabantur literæ tuæ, de quibus eramus iam cum Pompeio locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studiũ extabit in 13 conueniendis magistratibus & senatoribus. Cetera, quæ ad te pertinebunt, cùm etiam plus contenderimus quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm 14 debemus. Vale.

12 Dixit idẽ initio primæ epistolæ.

13 Vt supplicationes tibi decernantur.

14 Vincentur enim tuis meritis officia mea, idem alijs verbis ep. 4. lib. 6. in fine.

ARGVMENTVM.

Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, causas exponit consilij sui, & ostendit velle se rationem tam salutis habere, quàm dignitatis, & eorum obsequi voluntati, à quibus de se optimè meritis honestè dissentire non potest. Pompeium autẽ maximè significat.

M. T. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S. P. D. 9

PEriucundæ mihi fuerunt literæ tuæ, ex quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem, quid enim dicam beneuolentiã, cùm illud ipsum grauissimum & 1 sanctissimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse videatur? Quòd autem grata tibi mea erga te studia scribis esse: facis tu quidẽ 2 abundantia quadã amoris, vt etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere non possint. tibi autem

1 Proprie enim erga deos vsurpatur ep. 1.

2 Disce quod sit officium boni viri, sua enim erga Lentulum benemeritũ studia non modò non extollit sed quasi dissimulat.

autem multo notior atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo disiuncti fuimus, & vnà, & Romæ fuißemus. nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque & in primis potes, & ego à te vehementer expecto, in sententijs senatorijs, & in omni actione atque administratione reipub. floruissemus. De qua ostendam equidem paulò pòst qui sit meus sensus & status: & rescribam tibi ad omnia, quæ quæris. Sed certè & ego te 3 authore amicissimo ac sapientissimo, & tu me consiliario fortasse non 4 imperitissimo, fideli quidem & beneuolo certè vsus esses. quanquam tua quidem causa te esse 5 imperatorem, prouinciamq; bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, vt debeo, lætor. Sed certè qui tibi ex me fructus debentur, eos vberiores & præstantiores præsens capere potuisses. In eis verò vlciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim inuidere propter illius 6 actionis amplitudinem & gloriam, mirificũ me tibi comitem præbuißem. quanquam ille perennis inimicus amicorũ suorũ, qui tuis maximis beneficijs ornatus in te potissimum fractã illam & debilitatam vim suam contulit: 7 nostram vicem vltus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modò dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus esse expertum, quàm etiam in tuis: tamen in 8 molestia gaudeo eandem fidem cognosse hominum non ita magna mercede, quam ego 9 maximo dolore cognôram, de qua ratione

3 In consilijs capiendis.

4 Modesta sui met laudatio.

5 Ab exercitu post victoriam appellatum. vide epi. 10. li. 2.

6 Quod à te consule sum restitutus,

7 Quod in illum nos facere oportuit, fecit ipsemet.

8 Sic tu cõtra dixeris, in volaptate doleo.

9 Idem significat epi. 6. & 7.

ratione tota iam videtur mihi exponendi tempus dari: vt tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per literas scribis esse factũ, me cum Cæsare, & cum Appio esse in 10 gratia. téque id non reprehendere ascribis. Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim & laudârim. Quod tibi vt planiùs exponam, altiùs paulò rationem consiliorum meorum repetam necesse est. Ego 11 me, Lentule, initio rerum atq; actionum tuarum non solùm meis, sed etiam reip. restitutum putabam: & quoniam tibi incredibilem 12 quendã amorẽ & omnia in te ipsum summa ac singularia studia deberem, reip. quæ te in me restituendo multũ adiuuisset, eum certè me animũ merito ipsius debere arbitrabar, quẽ antea tantũmodo cõmuni officio ciuiũ, non alio erga me singulari beneficio, debitũ præstitissem. hac me mente fuisse, & senatus ex me, te consule 13 audiuit, & tum in nostris sermonibus, collocutionibúsque ipse vidisti. Etsi iam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus: cùm te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nõnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam, nam neq; de monumentis meis ab ijs adiutus 14 es, à quib. debuisti, neq; de vi nefaria, qua cũ fratre erã domo expulsus: neq; hercule in ijs ipsis reb. quæ quanquã erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, tamen à me minimè putabantur, in meis damnis ex authoritate senatus sarciendis, eã voluntatem quã expectârã, præstiterunt. Quæ 15 cũ viderem (neq; enim erant obscura) nõ tamen tã acerba

mihi

10 Per Cn. Pompeium: cuius filio Appij filia nupserat ... Quintilianus.

11 Narratio altera, petita, vt inconstantiæ crimen à se depellat.

12 Quasi dicat, quem tibi satis explicare non possum.

13 Postea quam restitutus à te sum eo ipso anno.

14 De domo recuperanda quam Clodius partim euertetat partim consecrarat.

15 Eadem verba in oratione pro Sextio.

16 Tum te in me restituendo adiuuerunt.

17 In iudicio, cũ Sextius de vi accusatus causam diceret.

18 Bibulus enim armorum metu domo inclusus, consul fuerat titulo tenus.

19 Tribunus fuerat Vatinius consule Cæsare.

20 Diuidẽdo ep. 8. l. 8. & epi. 20. li. 11.

21 Tempora pro calamitatibus, & hîc, & alibi non semel vsurpantur.

22 Prouinciæ Galliæ, cui præerat Cæsar, initium erant coloniæ duæ, Luca ad inferum mare, ad Superum Rauenna.

mihi hæc accidebant, quàm erant illa grata, 16 quæ fecerant. Itaque quanquam & Pompeio plurimùm uidem ipso prædicatore ac teste debebam: & eũ .. solùm beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam iudicio meo diligebam, tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sentẽtijs de rep. pristinis permanebam. Ego sedente Cn. Pompeio, cùm, vt 17 laudaret P. Sextium, Pompeius introijsset in vrbem, dixissétq; testis Vatinius, me fortuna & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicũ esse cœpisse: dixi, me, eam 18 Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis victoriisque anteferre, dixíque eodem teste alio loco, eosdem esse qui Bibulũ exire domo prohibuissent, & qui me coëgissent. Tota verò interrogatio mea nihil habuit, nisi reprehensionem illius 19 tribunatus: in qua omnia dicta sunt libertate, animóque maximo de vi, de auspicijs, de donatione regnorum: neque verò hac in causa modò, sed constanter sæpe in senatu, Quin etiam Marcellino & Philippo Coss. Nonis Apr. mihi est assensus, vt de 20 agro Campano frequenti senatu Idibus Maijs referretur. Num potui magis in arcem illius causæ inuadere, aut magis obliuisci 21 temporum meorum, meminisse actionum? Hac à me sententia dicta, magnus animorum motus est factus cùm eorum, quorum oportuit, tum eorum etiam, quorum nunquam putaram. Nam hoc S.C. in meam sententiam facto, Pompeius, cùm nihil ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est: eóque itinere 22 Lucam ad Cæsarem

rem venit: vbi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe, qui etiam Rauennæ Craßum antè vidisset, ab eóque in me eßet incensus, sanè molestè Pompeium id ferre constabat: quod ego cùm audissem ex alijs, maximè ex meo fratre cognoui: quē cùm in Sardinia Pompeius paucis pòst diebus, quàm Luca discesserat, conuenisset. Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere: nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est: quod mihi pro illo spopondisti. quid multa? quæstus est grauiter: sua merita commemorauit, quid egisset sæpissimè de
23 actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: séque quæ de 23 Confirmandis a senatu.
24 mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse ipsum meum fratrem testatus est: cuius causam dignitatémque mihi vt commendaret, rogauit, vt eam non oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cùm ad me frater pertulißet, & cum antè tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, 24 De me ab exilio reuocando.
25 vt integram mihi de causa Campana ad suum reditum rem seruarem, collegi ipse me, & cum ipsa quasi repub. collocutus sum, vt mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto concederet, vt officium meum, memorémque in bene meritos animum, fidémque fratris mei præstarem: eúmque quem bonum ciuem semper habuisset, 26 bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententijsque omnibus, quæ 27 Pompeium videbantur offendere, certorum hominum, quos iam debes suspicari, sermones referebantur ad me, qui cum illa sentirent in repub. quæ 25 Vt nihil agerem antequam ipse rediisset. 26 Argutè ab honesto. 27 Quia Cæsaris soceri sui potentiæ faueret.

ego agebam, sempérque sensissem; me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsarémque inimicissimum mihi futurum, gaudere se aiebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo illud 28 magis, quòd inimicum meum (meum autem? immo verò legum, iudiciorum, otij, patriæ, bonorum omnium) sic 29 amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic me præsente osculabantur, non illi quidem vt mihi 30 stomachum facerent, quem ego funditus perdidi, sed certè vt facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui circumspectis rebus meis omnibus, rationibúsque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breuiter exponam. Ego si ab improbis, & perditis ciuibus remp. teneri viderem, sicut & 31 meis temporibus scimus, & nonnullis 32 alijs accidisse accepimus: non modò præmijs, quæ apud me minimùm valent, sed ne periculis quidem compulsus vllis, quibus tamen mouentur etiam fortissimi viri, ad eorum causam me adiungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. 33 Cum autem in repub. Cn. Pompeius princeps esset, viris, qui hanc potentiam & gloriam maximis in rempublicam meritis, præstantissimísque rebus gestis esset consecutus, cuiúsque ego dignitatis ab adolescentia fautor, in 34 præturа autem & in consulatu adiutor etiam extitissem: cùmque idem authoritate, & sententia per se, consilijs & studijs tecum me adiuuisset, meúmque inimicum, vnum in ciuitate haberet inimicum, non putaui famam inconstantiæ mihi pertimescendam, si quibusdam

28 Arguit ab iniuria, vt excuset mutationem consilij sui.
29 Oratio de prouincijs.
30 Pro, iram commouerent.

31 Vt à Mario, & Sylla.
32 Vt à decem viris Liu. lib. 3.

33 A Pompeij persona.
34 Prætor orationem habuit pro lege Manilia, consul retulit de supplicationibus Pompeio decernendis bello Mithridatico confecto.

dam in sententijs paulùm me immutassem, meámque voluntatem ad summi viri, de méque optimè meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, vt vides, in coniuncta & causa & dignitate. Hìc multùm valuit cùm 35 vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & 36 Q. fratri cum Cæsare fuisse: tum humanitas eius ac liberalitas, breui tempore & literis & officijs perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me mouit: quæ mihi videbatur contentationem, præsertim maximis rebus à Cæsare 37 gestis, cum illis viris nolle fieri, & ne fieret vehementer recusare. Grauissimè autem me in hanc mentem impulit & Pompeij fides, quam de me 38 Cæsari dederat, & fratris mei, quam Pompeio. Erant præterea hæc animaduertenda in ciuitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus: quales in rep. Principes essent, tales reliquos solere esse ciues. Tenebam memoria nobis consulibus ea 39 fundamenta iacta ex 40 kalendis Ianu. confirmandi senatus, Vt neminem mirari oporteret: Nonis Decembr. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel authoritatis. idémque memineram, nobis priuatis vsque ad Cæsarem & Bibulum 41 Cos. cum sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, vnum ferè sensum fuisse bonorum omnium. postea cùm tu Hispaniam citeriorem cum imperio 42 obtineres, neque resp. consules haberet, sed mercatores prouinciarum, & seditionum seruos ac ministros: iecit quidam casus caput meum quasi certami-

35 Oratio de prouinciis.

36 Quintus enim erat Cæsaris legatus in Gallia.

37 Arguit à Cæsaris meritis in se, & in remp. in Gallia.

38 Cum in me restituendo recepit, me illi aduersarium non futurum, oratio de prouincijs.

39 Ep. 29. lib. 10.

40 Quo die consulatus inibatur.

41 Quo anno senatus authoritas à Cæsare imminuta.

42 Ex prætura erat enim tunc Hispania citerior prouincia prætoria.

nis causa in mediam contentionem, dissentionémque ciuilem, quo in discrimine, cum 43 mirifica senatus, * incredibilis Italia totius, singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitißet: non dicam quid acciderit (multorum est enim, & varia culpa) tantùm dicam breui, non mihi exercitum, sed duces defuiße, in quo, vt iam sit in ijs culpa, qui me non defenderunt; non minor est in ijs, qui 44 reliquerunt; & si accusandi sunt, qui pertimuerunt, magis etiam reprehendendi sunt siqui se timere simularunt. Illud quidem certè nostrum consilium iure laudandum est, qui meos ciues, & à me conseruatos, & me seruare cupientes, spoliatos ducibus, seruis armatis obijci 45 noluerim: declararíq; maluerim quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si ijs pro me stante pugnare licuißet, cùm 46 afflictum excitare potuißent. Quorum quidem animum tu non perspexisti solùm, cùm de me ageres, sed etiam confirmasti atque tenuisti, qua in causa non modò non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter: vsus es 47 quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quàm fuerant ijdem in tenendo, qua in sententia si constare voluißent, suam authoritatem simul cum salute mea recuperassent. recreati enim cùm essent boni viri consulatu tuo, & constantissimis atque optimis 48 actionibus tuis excitati, Cn. Pompeio præsertim ad causam adiuncto, cùm etiam Cæsar rebus maximis gestis singularibus ornatus, & 49 nouis honoribus ac iudicijs senatus, ad authoritatem eius ordinis adiungeretur, nulli improbo

43 Mirifica, incrediblis, singularis, epitheto. tam copia.

44 Pompeium designat, qui deseruit illum cum se ei non defuturum promisisset.

45 Idem sæpe in orationibus.

46 Patria pulsum restituere.

47 Catonē inprimis & Bibulum significat, Cæsaris inimicos vide infra.

48 Præsertim in me restituendo

49 Supplicatione primum XV. mox XX. dierum Plutarchus oratio. de prouincijs, Cæsar lib. 2. de bel. Gal.

probo ciui locus ad remp. violendam eße potuißet. Sed attende, quæso, quæ sint consecuta: primùm illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quàm tres 50 sorores, impunitatem scelerum est eorum sententijs aßecutus, qui cùm 51 tribunus pl. pœnas à seditioso ciue per bonos viros iudicio persequi vellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de repub. 52 sustulerunt; ijdémque postea non meum monumentum (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio, mea fuerat) monumentum verò senatus, hostili 53 nomine, & cruentis inustum literis esse passi sunt. Qui me homines quòd saluum esse voluerunt, est mihi gratissimum, sed vellem, non solùm salutis meæ, quemadmodum medici, sed, vt 54 aliptæ, etiam virium, & coloris rationem habere voluissent. Nunc vt Appelles Veneris caput & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in 55 capite meo solùm elaborarunt, reliquum corpus imperfectum ac rude reliquerunt. in quo ego spem fefelli non modò inuidorum, sed etiam 56 inimicorum meorum: qui de vno acerrimo & fortißimo viro, meoque iudicio, omnium magnitudine animi & constantia præstantißimo Q. 57 Metello L.F. quondam falsam opinionem acceperunt, quem post reditum dictitant fracto animo, & demißo fuisse. Est verò probandum, qui & summa voluntate ceßerit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sanè redire curauit: eum ob id ipsum fractum fuisse: in quo cùm omnes ho-

50 A fratre Clodio violatas.

51 Tribunus Milo accusauit Clodium de vi.

52 Cum Clodium de vi à Milone accusatum, in iudicium adduci vetuerunt. pro Sexto.

53 Vide in oratione pro domo sua.

54 Qui certaturos athletas vngebant.

55 Cum me ab exilio, reuocarunt.

56 Quibus satisfacere difficilius.

57 Numidico, qui abire maluit in exiliũ quàm in leges Saturni iurare.

homines, tum M illum [58] Scaurum singularem vir cōstantia & grauitate superasset Sed quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur: de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum respub. maiorem etiam mihi animum, quàm vnquam habuissem, daret: quæ declarasset se non potuisse me vno ciue carere: cúmq; Metellum vnius tribuni pl. rogatio, me vniuersa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitijs [59] centuriatis, cunctis ordinibus, hominibúsque incũbentibus, omnibus deniq; suis virib. recuperauisset. Neque verò ego mihi postea quicquam assumpsi, neq; hodie assumo, quod quenquam non [60] maleuolentissimum iure possit offendere: tantùm enitor, vt neque amicis, neq; etiam alienioribus opera, cōsilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem & speciem huius vitæ intuentur, sollicitudinem autem & laborem perspicere non possunt. illud verò non obscurè queruntur, in meis sententijs quibus ornem Cæsarem, [61] quòd quasi desciuerim à pristina causa. Ego autem cùm illa sequor, quæ paulò antè proposui, tum hoc in postremis de quo cœperã exponere. Non offendes eundẽ bonorũ sensum, Lentule, quẽ reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus & afflictus ante te cõsulem, recreatus abs te totus est, nunc ab ijs, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non solùm fronte atq; vultu quibus simulatio facillimè sustinetur, ij declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam sensu [62] sæpe iam [63] tabellaq; docuerunt.

58 Quem fuisse principẽ sumptus, Cicero pro Sextio. Salust. in Iug. & Asconios. 68. tradit.

59 Quæ erant comitia nobiliora, cum ijs maiores magistratus creari solerent.

60 Ne maleuolentissimus quidem se esse offensum à me, iure dixerit.

61 Quasi Cæsari magis, quàm reip. studeam. Oratio de prouincijs.

62 Consulatu primùm Cæsaris deinde etiam magis Pisonis, & Gabinij, tribuno pl. Clodio.

63 Sententia in senatu, tabella in iudicijs.

runt. Itaque tota iam sapientium ciuium, qualem me & esse & numerari volo, & sententia & voluntas mutata esse debet. Id enim iubet[64] idem ille[65] Plato, quem ego authorem vehementer sequor, TANTVM contendere in rep. quantum probare tuis ciuibus possis: vim neque[66] parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reip. fuisse, quòd cùm offendisset populum Atheniensem propè iam desipientem senectute, tum eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset, cùm persuadere posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quód neque desipiente populo, [67] neque integra te mihi ad consulendum, capesserémne remp. implicatus tenebar, sed lætatus tamen sum, quòd mihi liceret in eadem causa, & mihi vtilia, & cuiuis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam & diuina Cæsaris in me, [68] fratrémque meum liberalitas: qui mihi, quascunque res gereret, tuendus esset: nunc in tanta felicitate, tantísque victorijs, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim, [69] cùm à vobis meæ salutis authoribus [70] discessèrim, neminem esse, cuius officijs me tam esse deuinctum non solùm confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quæ à me de Vatinio & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere: gaudeo tibi consilium probari meum. De [71] Vatinio autem primùm reditus intercesserat in

64 A Platonis authoritate.
65 In epist. ad Perdiccam.
66 Salust. de bello Iugurthino, in principio.
67 Iam enim antea me reip. dederam vt integrum amplius non esset.
68 Cæsaris in Gallia legatum.
69 Ab ipso Lentulo & à Pompeio.
70 Vide epist. 11. lib. 6.
71 Vatinius in præturæ petitione Catonem superauit. Plutarch in Catone Vticensi.

in gratiam per Pompeium statim, vt ille prætor est factus, cùm quidem ego eius petitionem grauissimis in senatu sententijs oppugnassem, neq; tam illius lædendi causa, quàm defendendi atq; ornandi Catonis: pòst autem Cæsaris, vt illum defenderem, mira 72 contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto à te, vt id à me néue in hoc reo, néue in alijs requiras: ne tibi ego idem reponã, cùm veneris, tametsi possum vel absenti. recordare enim quibus laudationẽ 73 ex vltimis terris miseris: nec hoc pertimueris: nam à me ipso & laudantur & laudabuntur ijdem. sed tamen defendendi Vatinij fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.

Vbi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
Continuò: si quando illa dicet, Phædriam intromittamus commessatum: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. si laudabit hæc
Illius formam: tu huius contrà. denique
Tu par pari referto, quod eam mordeat.

Sic petiui à iudicibus, vt quoniam quidem nobiles homines, & de me optimè meriti nimis amarent inimicum meum, méque inspectante sæpè eum in senatu modò seuerè seducerent, modò familiariter atque hilarè amplexarentur: quoniamq; illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi 74 alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leuiter repungere. neq; solùm dixi, sed etiam sæpe facio dijs hominibúsque approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego cùm mihi cum illo magna iam gratia

72 Quia Vatinius Cæsari consuli tribunis pl. in omni re obsecutus ep. lib. 7

73 Ex prouincia tua Hispania citeriore, quæ Oceanum terrarum terminum attingit.

74 Sinerent me defendere Pub. Vatinium, cum illi tantopere dilige[re]nt P. Clod.

gratia esset, quòd eius omnes grauissimas iniurias, communis concordiæ causa, voluntaria quadam obliuione, contriuerim: repentinam eius defensionem Gabinij, quem proximis superioribus diebus acerrimè oppugnasset, tamen si sine vlla mea contumelia suscepisset, tulissem: sed cum me disputantem, non lacessentem læsisset: exarsi non solùm præsenti (credo) iracundia (nam ea tam vehemens fortaße non fuisset) sed cùm inclusum illud 75 odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repentè apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & ijdem illi, 76 quos sæpe nutu significationéque appello: cùm se maximum fructum cepiße dicerent ex libertate mea, méque tum denique sibi esse visum reip. qualis fuißem, restitutum: cúmque ea contentio mihi magnum etiam 77 foris fructũ tulisset, gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos qui in eadem causa essent, nunquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cùm ad me per homines honestissimos perferrentur, cúmque Pompeius ita contendisset, vt nihil vnquam magis, vt cùm Crasso redirem in gratiam, Cæsárque, per literas maxima se 78 molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solùm rationem meorum, sed etiam naturæ: Craßúmque, vt quasi testata populo Romano esset nostra gratia, pœnè à meis laribus in prouinciam est profectus. Nam cùm mihi 79 condixisset, cœnauit apud me in mei generi Craßipedis hortis. Quamobrem eius causam (quod te scribis

75 Odium meum, ab illius iniurijs natum.

76 Eosdem significat supra in hac ipsa epist.

77 Vulgo: vt lib. 2. ad Q. fr. Foris plauditur.

78 Cum Crassi filij Marcus quæstor, Publius Cæsaris in Gallica legatus esset de bello Gall.

79 Denunciasset, Festus.

scribis audisse) magna illius commendatione susceptam [80] *defendi in senatu sicut mea fides postulabat. Accepisti quibus rebus adductus, quam rem, quámque causam defenderim, quique meus in rep. sit, pro mea parte capessenda status. de quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes, neque delendum, etiam si id fieri posset,* [81] *summorum ciuium principatum: neque permanendum in vna sententia, conuersis rebus ac* [82] *bonorum voluntatibus mutatis, sed temporibus assentiendum. NVNQVAM ENIM præstantibus in republica gubernanda viris laudata est in vna sententia perpetua permansio. Sed vt in nauigando tempestati obsequi* [83] *artis est, etiamsi portum tenere non queas: cùm verò id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum quem cœperis, potiùs quàm eo commutato quò velis tandem peruenire: sic cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat id quod à me sæpissimè dictum est, cum dignitate otium, NON IDEM semper dicere, sed idem* [84] *semper spectare debemus. Quamobrem, vt paulò antè posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in repub. non alius essem, atque nunc sum. Cùm verò in hunc sensum & alliciar* [85] *beneficijs hominum, & compellar iniurijs, facilè* [85] *patior, ea me de rep. sentire ac dicere, quæ cùm mihi maximè, tum etiam reip. rationibus putem conducere. Apertiùs autem hæc ago ac sæpius, quòd & Q. frater meus* [86] *legatus*

80 Vide de hac defensione ep. 8. lib. 5.

81 Crassi, Pompeij Cæsaris in rep. consentientium.

82 De quibus vide supra.

83 Tuetur suum consiliũ a simili.

84 Semper bene sentire, & patriam diligere.

85 Pompeij cuius voluntati obsistere non possum.

85 Epist. 7. lib. 5.

86 Cæsar. lib. 5.

gatus eſt Cæſaris, & nullum meum minimum dictum, non modò factum pro Cæſare interceſsit, quod ille non ita illuſtri gratia exceperit, vt ego eum mihi deuinctum putarem. Itaque eius omni & gratia, quæ [87] ſumma eſt, & opibus, quas intelligis eſſe maximas, ſic fruor vt meis nihil aliter potuiße videor hominum perditorum de me conſilia frangere, niſi cum præſidijs ijs, quæ ſemper habui, hanc etiam [88] potentium beneuolentiam coniunxiſſem. His ego conſilijs ſi te præſentem habuiſsem, vt opinio mea fert, eſſem vſus iiſdem. noui enim temperantiam & moderationem naturæ tuæ: noui animum tuum tum mihi amiciſsimum, tum [89] nulla in cæteros maleuolentia ſuffuſum: contráque cùm magnum & excelſum, tum etiam apertum & ſimplicem. Vidi ego quoſdam in te tales, quales tu eoſdem in me videre potuiſti. quæ te mouerunt, mouiſſent eadem te profectò. ſed quocunque tempore mihi poteſtas præſentis tui fuerit, [90] tu eris omnium moderator conſiliorum meorum. tibi erit eidem, cui ſalus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certè tuarum actionum, ſententiarum, voluntatum, rerum denique omnium [91] ſocium, comitémque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit vlla propoſita, quã vt quotidie vehementiùs te de me optimè meritũ eſse lætere. Quòd rogas, vt mea tibi ſcripta mittam, quæ poſt diſceſſum tuum ſcripſerim: ſunt orationes quædam, quas [92] Menocrito dabo, neque ita multæ, vt [93] pertimeſcas. Scripſi etiam (nam ab orationibus diſiungo me ferè, referóque ad manſuetiores muſas, quæ me maximè,

87 Apud populum epiſt. 7.

88 Epiſtle. lib. [illegible] Qu. Fr.

89 Exponit quod dixerat moderationem naturæ.

90 Totum ſe ad Lentuli arbitrium confert.

91 Propriè ſecutus agentem adiuuat, comes comitẽ ſequitur.

92 Liberto.

93 Diuturno legendĩ labore deterritus.

maximè, sicut iam à prima adolescentia, delectant) scripsi igitur Aristotelico more, 94 quemamodum quidem volui, tres libros in disputatione ac dialogo de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. abhorrent enim à 95 communibus praeceptis, & omnem antiquorum, & Aristotelicam & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de 96 temporibus meis: quos iam pridem ad te misissem, si edendos putassem, sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum erga me tuorum, meaeque in te pietatis. 97 Sed quia verebar non eos, qui se laesos arbitrarentur (etenim id feci parcè ac molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare, non misi: quos tamen ipsos libros, si quem cui rectè committam inuenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem 98 partem vitae, consuetudinisque nostrae totam ad te defero. quantum literis, quantum studijs, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui haec semper amasti, libentissimè conferemus. Quae ad me de tuis rebus domesticis scribis, quaeque mihi commendas, ea tantae mihi curae sunt, vt me nolim admoneri: 99 rogari verò sine magno dolore vix possim. Quod de Q. fratris negotio scribis te priore aestate, quod morbo impeditus in 100 Ciliciam non transieris, conficere non potuisse, nunc autem omnia facturum, vt conficias: id scito esse eiusmodi, vt frater meus verè existimet, adiuncto isto fundo patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui,

94 Nescio an sim assecutus, volui quidem certè.

95 Quae vulgò docentur à venalibus magistris.

96 D[illegible]xilio & restitutione.

97 Videte subaudiendum, non misi.

98 Quod ad literas & studia mea pertinet.

99 Vide ep 13. lib. 13.

100. Quae erat pars Lentuli prouinciae: nam etiam Asiae partem regebat.

tui, nostrique studijs & 101 exercitationibus velim quàm familiarissimè certiorem, & quàm sæpissime facias: existiméque neminem cuiquam neque chariorem neque iucundiorem vnquam fuisse, quàm te mihi: idque me non modò vt tu sentias, sed vt omnes gentes, etiam vt 102 posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiam in senatu palam, sese, si licitum esset, legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega prouinciam: si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibique successurum: 103 legémque curiatam consuli ferri opus esse, sibi necesse non esse: se, quoniam ex S.C. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in vrbem introijsset. Ego quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. Sunt qui putent posse te non discedere, quod sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam qui si discedas, à te 104 relinqui posse, qui prouincię præsit. Mihi non tam de iure certum est (quanquam ne id quidem valde dubium est) quàm illud ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, 105 liberalitatem, qua te scio libentissimè frui solere, pertinere, te sine vlla mora prouinciam successori concedere: præsertim cùm sine suspicione tuæ cupiditatis, non possis illius cupiditatem refutare. Ego puto vtrumque meum esse: & quid sentiam, ostendere: & quod feceris, defendere. Scripta iam epistola superiore, accepi tuas literas de publicanis. quibus æquitatem tuam non potui non probare, Facilitate autem, quod vellem, consequi potuisses,

101 Oratorijs maximè.

102 Ostendit se in suis libris mentionem facturum beneficij à Lentulo accepti.

103 Lex curiata imperium, & milites dabat rectoribus prouinciarum. vide orationem 2. in Rullū.

104 Vt reliquit ipse Cicero Cælium questorem.

105 Hic non ad largitionem, sed ad quandam animi manitudinem & gratificandi cupiditatem refertur. epist. 3. lib. 10.

tuisses, ne eius ordinis, quem semper ornasti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum. scis quàm grauiter inimici illi ipsi 106 Q. Scæuolæ fuerint; tibi tamen sum author. vt si quibus rebus poßis, eum tibi ordinem, aut reconcilies. aut mitiges, id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

106 Qui summa iustitia Asiam rexit, vt etiam ad honorem eius dies festi Mucia sint instituti.

ARGVMENTVM.

Iocosa est epistola, & salibus referta. vnum extra iocum se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti, de officijs in ipsum.

M. T. CICERO S. D. L. VALERIO IVRISCONSVLTO. 11

CVR 1 enim tibi hoc non gratificer, nescio: præsertim cum his temporibus, audacia pro sapientia liceat vti. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim desinas iam nostris literis vti, & nos aliquando reuisas, & ibi malis esse, vbi aliquo numero sis, quàm istic, vbi solus sapere videare. quanquam qui istinc nunc veniunt, partim te 2 superbum esse dicunt, quòd nihil respondeas, partim contumeliosum, quòd malè 3 respondeas: Sed iam cupio tecum coram iocari. Quare fac vt quàm primùm venias: neque in Apuliam tuam accedas: vt possimus te saluum venisse gaudere. nam illò si veneris, tanquam Vlysses, cognosces tuorum neminem. Vale.*

1 Iocatur, quasi iuris consultum eum appellauerit, non veritatis sed gratiæ causa. Epi. 1 lib. 3.

2 Vide epi. 11. lib. 7.

3 Iocatur in Valerij ignobilitatem. quasi à propinquis & amicis esset admodum inops.

M.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD CVRIONEM: ET CETEROS.

LIBER II.

ARGVMENTVM.

Quatuor partes habet hæc epistola, primùm accusatus à Curione quòd minùs sæpe scriberet, excusationem affert cum officij sui commemoratione, deinde dolorem suum ex illius absentia, & ex eiusdem dignitate lætitiam narrat. tertio loco ad laudem & virtutem hortatur. postremò commendat illi suam senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem quæstorem, præter vltimam quæ incipit, Sera gratulatio. quam scripsit in prouincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 1

Vanquam me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo: tamen 1 *non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium mecum, quàm iucundum requiri: præsertim cum in quo accusabar, culpa vacarē: in quo autem desiderare te significabas meas literas, præ te fers perspectū mihi quidē illū, sed tamen dulcem, & optatū amorem tuum. Equidem neminem prætermisi,* 2 *quem quidem ad te peruenturum putarem, cui literas non dederim. etenim quis est tā in scribēdo* 2 *impiger, quàm ego? à te verò bis terue ad summum, & eas perbreues*

1 Curionum Scribeniorum cognomen. Excusatio cum beneuolentiæ testimonio.

2 Non dixit diligens, sed impiger, magis vt excuset se, quàm vt laudet.

breues accepi. quare si iniquus es in me iudex, condemnabo eodem ego te crimine. sin me id facere noles, te mihi 3 æquum præbere debes. Sed de literis hactenus. non enim vereor, ne non scribendo te expleam: præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. 4 Ego te abfuisse tam diu à nobis & doleo, quòd carui fructu iucundissimæ consuetudinis tuæ: & lætor, quòd absens omnia cum maxima dignitate es consecutus: quódque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breue est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. 5 tanta est expectatio vel 6 animi vel ingenij tui, vt ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus 7 reuertare, vt, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriã nulla vnquam delebit obliuio: te 8 rogo vt memineris, quantæcunque tibi accessiones fient & fortunæ & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis atque amantissimis consilijs paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, vt ætas nostra iam 9 ingrauescens, in amore atque in adolescentia tua conquiescat. Vale.

3 Epist, 2 lib.5.

[redacted]

4 Secunda pars epistolæ.

5 Tertia pars epistolæ.

6 Philip.2.

7 Laudat simul & hortatur quia hortatio debet esse cum laude epist.12. lib.15

8 Quarta pars epistolæ.

9 Scripsit enim hæc annos natus.54.

ARGVMENTVM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco pollicetur.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 2

GRaui teste priuatus sum amoris summi erga te mei patre tuo clarissimo viro: qui cùm suis laudibus,

dibus, tum verò te filio superasset omnium fortunam, si ei cōtigisset, ut te antè 1 *videret, quàm è vita decederet. sed spero nostram amicitiā nō egere testibus. Tibi patrimonium dij fortunēt: me certè habebis, cui charus æquè sis, & iucundus, ac fuisti patri. Vale.*

1 Post reditum è prouincia.

ARGVMENTVM.

Dissuadet à muneribus dandis in funere patris. dari autem populo solebat gladiatorium munus.

M. T. CICERO, C. CVRIONI. S. P. D. 3

RVpæ 1 *studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum quicquam te absente fieri, quod tibi, cū venisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eam meditêre, imparatum te offendam, coramq; contra* 2 *istam rationem, meam dicam, ut aut te in meam sententiam adducam, aut certè testatum apud animum tuum relinquam quid senserim: ut si quando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari.* 3 *Breuiter tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut ijs bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, faciliùs omnia, quæ sunt amplissima in repub. consequi possis, quàm muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur: (est* 4 *enim copiarum non virtutis) neque quisquam est, quin satietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandum rationem sententiæ meæ. quare omnem hanc disputationem in aduentum*

1 Libertus Curionis Rupa. & est declarare, quod ep. 8. lib 9. ostenderit.

2 Quare te adducit ut hæc munera danda populo existimes.

3 Dissuasio a muneribus dandis.

4 Quod est absque virtute admiratione dignum non est.

tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, e-áq; a te expectari quæ à summa virtute, summóque ingenio expectanda sunt, ad quæ si es, vt debes, paratus (quod ita esse confido) plurimis, maximísque,

5 *muneribus & nos amicos, & ciues tuos vniuersos & rempublicam afficies. Illud profectò cognosces mihi te neque chariorem, neque iucundiorem esse quenquam. Vale.*

5 Tacitè monet gratiora fore merita in remp. quam munera gladiatoria.

ARGVMENTVM.

Hortatur Curionẽ ad studium summæ laudis, quòd, ex oriente iam bello ciuili timet ne se ad improbos ciues, deserta rep. conferat, quod euenit. grandi enim ære alieno à Cæsare liberatus, à senatu ad populum transijt.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 4

Epistolarum genera 1 *multa esse non ignoras, sed vnum illud certissimum, cuius causa inuenta res ipsa, vt certiores faceremus absentes, siquid esset quod eos scire aut nostra, aut ipsorum interesset. Huius generis literas à me profectò non expectas. Tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuntios: in meis autem rebus nihil est sanè noui. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnoperè delectant: vnum familiare & iocosum: alterum seuerum & graue. Vtro me minùs deceat vti, non intelligo. Iocérne tecum per literas? ciuem mehercule non puto esse qui* 2 *temporibus his ridere possit. An grauius aliquid scribam? quid est, quod possit grauiter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de*

1 Epistolarum tria genera.

2 Temporibus ad ciuile bellum spectantibus.

rep.

rep. atq; in hoc genere hæc mea causa est: vt neq; ea, quæ nunc sentio, velim 3 scribere. Quamobrem quoniam mihi nullũ scribendi argumentum relictum est: vtar ea 4 clausula, qua soleo: téq; ad studium summæ laudis cohortabor, est enim tibi grauis aduersaria cõstituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu vna re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudũ gloriam adamaris, quib. 5 artibus eæ laudes comparantur, in ijs esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerem. & hoc quicquid attigi, nõ feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

3 Odiosa enim scriberem.
4 Epistolam concludam qua sententia soleo.
5 Quæ sunt morales virtutes, iustitia, fortitudo, temperantia: quibus & nobis ipsis & patriæ consulimus.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Curioni quod & Romæ non sit, vbi multa contra remp. committuntur, & ibi sit, vbi ex rectè factis magnam laudem consequatur. postremò eum ad suscipiendam remp. hortatur.

M.T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 5

HAEC negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem audeo narrare tibi, etsi vbicunq; es (vt scripsi ad te antea) in eadem es 1 naui: tamen quòd abes, gratulor: vel quia non vides ea, quæ nos: vel quòd excelso & illustri loco sita sit laus tua in plurimorum & sociorum & ciuium conspectu: quæ ad nos nec 2 obscuro, nec 3 vario sermone, sed 4 & clarissima, & 5 vna omnium voce perfertur: Vnum illud nescio, gratulérne tibi an timeam, quòd mirabilis est expectatio reditus tui: nõ quòd verear, ne tua virtus opi-

1 Nauem posuit pro periculo μεταφόρικος Lin. lib 44.
Antitheta quatuor: 2 obscuro. 3 clarissima 4 vario. 5 vna.

nioni hominum non respondeat, sed mehercule, ne, cùm veneris, non habeas iam, quod cures: ita sunt omnia debilitata iam, & propè extincta. Sed hæc ipsa nescio rectène sint literis commissa. quare cetera cognosces ex alijs. Tu tamen siue habes aliquam spem de rep. siue desperas: ea 6 para, meditare, cogita, quæ esse in eo ciue ac viro debent qui sit remp. afflictam & oppressam miseris temporibus ac perditis moribus in veterē dignitatem ac libertatem vindicaturus. Vale

6 Vsitata Ciceronis clausula ad Curionem: cuius enim nouerat ingenium, ab eo inremetuebat.

ARGVMENTVM.

Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus, &, vt impetret quod vult, nihil omittit, quod in genere cōmendatitio requiri possit.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 6

NOndum 1 erat auditum, te ad Italiam aduentare, cùm Sex. Villium Milonis mei familiarem cùm his ad te literis misi: sed tamen cùm appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex 2 Asia Romam versus profectum esse constaret: magnitudo rei fecit, vt nō vereremur, ne nimis citò mitteremus, cùm has quamprimùm ad te perferri literas magnopere vellemus. 3 Ego si mea in te essent officia solùm, Curio, tanta, quanta magis à te ipso prædicari, quàm à me ponderari solent, 4 verecūdius à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini prudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene 5 meritum putet: ne, id, quod petat, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, quàm beneficij loco numerare videatur. Sed quia tua

1 Prima verba studium petentis declarant.

2 In qua Curio quæstor fuerat.

3 Insinuatio ad petitionem.

4 A modestia.

5 A meritis suis dissimulanter.

in me vel nota omnibus, vel ipsa nouitate meorum
6 temporum clarissima & maxima beneficia extite- 6 Temporũ exilij sui.
runt: ESTQVE animi ingenui cui multùm de-
beas, eidem 7 plurimum velle debere: non dubitaui 7 A consuetudine bo- bonorum.
id à te per literas petere, quod mihi omnium esset ma-
ximum, maximéque necessarium, neque enim sum ve-
ritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia be-
neficia non possem: 8 cùm præsertim 9 considerẽ, nullã 8 Epist. 13 lib 8. ad Attic. & 11. li.
esse gratiam tantam, quam non animus meus vel in 9. & 11. lib 11.
accipiendo capere, vel in renumerando cumulandóque,
illustrare posset. Ego omnia mea studia, omnẽ operã, 9 A spe remunerandi.
curam, industriam, cogitationem, mentem deniq; om-
nem in Milonis consulatu fixi & locaui: 10 statuiq; 10 Ab honesto.
in eo me non officij solùm fructum, sed etiam pietatis
laudem debere quærere. Neque verò cuiquam salu-
tem ad fortunas suas tantæ 11 curæ fuisse vnquam 11 A studio suo.
puto, quantæ mihi sit honos eius, in quo omnia mea
posita esse decreui. Huic te vnũ tanto adiumento esse,
si volueris, posse intelligo, vt nihil sit præterea nobis
requirendum. Habemus hæc omnia, bonorum studium
conciliatum ex tribunatu, propter nostram (vt spero
te intelligere) causam: vulgi ac multitudinis, propter
magnificentiã 12 munerũ liberalitemq; naturæ: iu- 12 In qua Milo tria patrimonia effuderat, oratio pro Milone & Ascon.
uentutis & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius
excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiã:
nostram suffragationem si minus potentem, ad pro-
batam tamen. & iustam, & 13 debitã, & propterea 13 Ipsius in me meritis
fortasse etiam gratiosam. Dux nobis & author opus
est, & eorum vẽtorum, quos proposui, moderator qui-
dã & quasi gubernator. 14 Qui si ex omnibus vnus 14 A laude Curionis.

optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si 15 *me memorem, si gratum, si bonum virum, vel ex hoc ipso quòd tam vehementer de Milone laborem, existimare potes: si dignum deniq; tuis beneficijs iudicas: hoc à te peto, vt subuenias huic meæ sollicitudini, vt huic meæ laudi, vel (vt veriùs dicam) propè saluti tuum studium dices. De ipso* 16 *T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiæ, beneuolentiæ erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem. Mihi* 17 *verò tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, vt eundem te facilè agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in* 18 *salute. Ego ni te videre scirem, cùm hæc ad te scriberem, quantum officij sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modò contentione, sed etiam dimicatione elaborandum; plura scriberem. Nunc tibi omnem rem atque* 19 *causam, méque totum commendo atque trado. Vnum hoc sic habeto: si à te hanc rem impetrâro, me pænè plus tibi, quàm ipsi Miloni debiturum. non enim mihi tam mea salus chara fuit, in qua præcipuè sum ab illo adiutus, quàm pietas erit in referenda gratia iucunda. Eam autem vnius tui studio me assequi posse confido. Vale.*

15 A perso-na sua.

16 A perso-na Milonis.

17 A re sua.

18 Cum in me patriæ restituendo vehementer cōtendisti.

19 Causam & rem coniungit etiam epi. 7. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Hanc scripsit in Cilicia, cum esset proconsul. gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni ciuis officium. de sacerdocio Curionis quiddam interserit. postremò rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad prouinciæ administrationem patiatur.

M. T.

M. T. CICERO PROCOS. C. CVRIONI TRIBVNO PLEB. S. D. 7

SEra gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. longè enim absum: audio serò. Sed tibi & gratulor: & vt sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: téque hortor, vt omnia gubernes & moderere prudentia tua, ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientiùs suadere possit te ipso, nunquam labëre, si te audies. 1 *non scribo hoc temerè: cui scribam, video; noui animum, noui consilium tuum. non verere, nequid* 2 *timidè, nequid stultè facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quòd in id reip. tempus non incideris, sed veneris (iudicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerum, quàm incerti exitus, quā flebiles hominū voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed amabò te, cura & cogita nihil noui: sed illud idem, quod initio scripsi, tecum loquere,* 3 *te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera. Alteri, qui melius dare consiliū posit quàm tu, non facilè inueniri potest: tibi verò ipsi certè nemo melius dabit. Dij immortales: cur ego non* 4 *adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minimè tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo & vis amoris mei, consilio te vt possem iuuare. Scribam ad te plura aliàs. paucis enim diebus eram missurus*

1 Tria seruat in officio, gratulationis, primum: gratulatur partam dignitatem: deinde bene precatur tum hortatur ad magistratum cum laude gerendum ep. 13. lib. 4.
2 Fortitudo, & prudentia in administrātibus remp. requirūtur.
3 Timebat quod euenit, ne descisceret à reip. causa.
4 Si affuisset, forte Curio, non se ad Cæsaris partes trāstulisset.

domesticos tabellarios? ut quoniam sane 5 feliciter & ex mea sententia remp. gessimus unis literis totius æstatis res gestas ad senatum perscriberem. De 6 sacerdotio tuo quantã curam adhibuerim, quámq; difficili in re atque causa, cognosces ex ijs literis, quas Thrasoni liberto tuo dedo. Te mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolentia, meáq; item in te singulari, rogo atq; oro, ne 7 patiare mihi quicquã ad hanc prouincialẽ molestiam temporis prorogari. præsens tecũ egi, cùm te tribunum pleb. isto anno fore non putarẽ: itémq; petiui sæpe per literas, sed tum quasi à senatore nobilissimo, & adolescente gratiosissimo, nunc à tribuno pleb. & à Curione trib. non ut decernatur aliquid noui, quod solet esse difficilius: sed nequid noui decernatur: & ut S.C. & 8 leges defendas: eáq; mihi conditio maneat, qua 9 profectus sum. Hoc te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

5 De quo vide epi. 4. lib. 15.
6 Pontificatum opinor intellgi Dio. lib. 40. suffectus autem est in patris locum, de harusp. respõ.
7 Poterat enim ut tribunus pl. intercedere.
8 Legibus annua erat prouinciarum administratio.
9 Profectus erat cum annuo imperio.

ARGVMENTVM.

Leuiter Cæliũ obiurgat, qui commentarium misisset refertum leuissimis rebus, tum hortatur ad amicitiam Pompeij, emergente iam belli ciuilis initio, addit de suo in prouinciam itinere, in extremo, ne sibi prouinciæ tempus prorogetur.

M. T. CICERO PRO COS. M. CAELIO S. P. D. 8

QVid tu 1 me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, & Chresti compellationem mitteres, & ea quæ nobis, cùm Romæ sumus, narrare nemo audeat? Vide quantum tibi meo iudicio 2 tribuã (nec mehercule

1 Vide ep. 1 lib. 8. Cui Cicero respondet.
2 Qui putẽ te futura prospicere.

hercule iniuria πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reip. gerūtur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent alij, multi nuntiabunt, perferet multa etiā ipse rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed, vt ab homine lōgè in posterum 3 prospiciente, futura expecto: vt ex tuis literis cùm formam reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire poßim, neq; tamen adhuc habeo, quod te accusem: neque enim fuit, quòd tu plùs prouidere poßes, quàm quiuis nostrûm, imprimísq; ego, qui 4 cū Pompeio complures dies nullis in alijs, nisi de rep. sermonibus versatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt: tantùm habeto, ciuem egregium esse Pompeium, & ad omnia, quæ prouidēda sunt in rep. & animo & consilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede. iam 5 ijdem illi & boni & mali ciues videntur, qui nobis videri solent. Ego, cùm Athænis decem 6 ipsos dies fuissem, multúmque mecum C. noster Caninius: proficiscebar inde prid. Nonas Quinct. cùm hoc ad te literarum dedi, cùm omnia mea commendatißima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis prouinciæ 7 prorogetur. in eo mihi sunt omnia. Quid, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optimè constitues. Vale.

3 Quod non nisi diuturno rerum vsu ingeniiq; præstantia consequimur.

4 Tarenti locutus erat cum Pompeio, vt est ep. 6. & 7. lib. 5. ad Atticum.

5 Quia non idem antea senserat.

6 i. decem integros dies, sic locutus 21. lib. 3. ad Atti. & in Bruto.

7 Quod me turbabat, emergente iam inter Cæsare & Pompeium discordia vide ep. 5. lib. 8.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Cælio, quòd superatis competitoribus, ædilis curulis designatus sit.

M. T.

M. T. CICERO PROCOS. M. CAELIO RVFO AEDILI CVR. DES. S. D. 9

PLurimum 1 tibi, ut debeo gratulor, lætórque cum præsenti, tum etiam 2 sperata tua dignitate, seriùs, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omnium. in his enim sum locis, quò & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissimè omnia perferuntur: & cùm gratulor, tum verò quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, 3 quòd ita factum sit, vt dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque cùm primum audiui, ego ille ipse factus sum (scis quem dicam) 4 egíque omnes illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coràm loquerer. Non ædepol quantã egeris rem, neque quantum facinus feceris. quod quia præter opinionẽ mihi acciderat, referebam me ad illud: 5 Incredibile hoc factu obijcitur. Repentè verò incessi omnib. lætitijs. in quo cùm obiurgarer, quòd nimio gaudio pænè desiperem, ita me defendebam, Ego 6 voluptatem animi nimiam. Quid quæris? dum illum rideo, pænè sum factus ille, sed hæc pluribus, multáque alia & de te, & ad te, cùm primùm ero aliquid otij nactus. Te verò mi Rufe diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, vltorem non modò inimicorum, sed etiam inuidorum meorum: vt eos partim scelerum suorum, partim 7 ineptiarum pæniteret. Vale.

1 Vide epi. 23. li. 7.
2 Aedilitatem enim prætura, præturam consulatus sequebatur.
3 Vide ep. 5 lib. 8.
4 Ipse mihi repræsentaui.
5 Verba Cæcilij Poetæ. vide li. 2. de fine.
6 Subaudi errorem esse puto sam, tum à Trabea comico Poeta, vt est l. 1. de fine & Tusc. 5. adimit enim voluptas mentem nõ minùs quã molestia, itidem Plato lib. 3. de rep. locutus est.
7 Fortasse ob Hirrum in auguratu competitorem. ep. 3. lib. 8.

ARGVMENTVM.

Queri videtur de tabellarijs epistolas non reddentibus, re vera Cælium negligentiæ accusat, tum sua gesta magnificè narrat.

M. T. CICERO IMP. M. CAELIO RVFO AEDIL. CVR. DES. S. D. 1

TV vide 1 quàm ad me literæ non perferantur. non enim adduci possum, vt abs te, posteaquam ædilis factus es, nullas putem datas: præsertim cùm esset tanta res, tantæ gratulationes: de 2 te, quia quod sperabam: de Hillo (balbus enim sum) quod non putarem. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quæ me lætitia 3 extulerunt. Ex quo vereor ne idem eueniat in meas literas. Equidem nunquam domum misi vnam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te iucundius quicquam, nec charius. Sed balbi non sumus, ad rem redeamus. Vt 4 optasti, ita est. velles enim, ais, tantummodò vt haberem negotij, quod esset 5 ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copijs nostris, ergo ita accidit. nam Parthico bello nuntiato, locorum quibusdam angustijs, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probè ornatum auxilijs, & quadam authoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. Multum est enim in his locis. Hiccine est ille, qui vrbem? quem senatus? nosti cetera. Cùm venissem

1 Antiquus liber, quam obrem: mallem quare

2 Respondet ad locū epistolæ Cælij, quæ est ep. 4. l. 8.

3 Cum ea mihi aliorū literis cognita essent.

4 De exitu belli Parthici ep. 5. lib. 8.

5 Respōdet ad locum epistolæ Cælij. vide epist. 5. li. 8.

ad

ad Ananum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, diuisus aquarum diuortijs, [6] Cassius noster, quod mihi magnæ voluptati fuit, fæliciter ab Antiochia hostem reieccrat. Bibulus [7] prouinciam acceperat. interea cum meis copijs omnibus vexaui Amanienses hostes sempiternos, multi occisi, capti, reliqui dissipati. Castella munita improuiso aduentu capta & incensa. Ita victoria iusta [8] imperator appellatus apud Issum, quo in loco sæpè, vt ex te audiui, [9] Clitarchus tibi narrauit, Darium ab Alexandro esse superatum, abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. ibi quintum & vigesimum iam diem, aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis operib. tantóque negotio, vt mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi [10] nomen oppidi. Quod si, vt spero, cepero, tum verò literas publicè mittam. Hæc ad te in præsenti scripsi, vt speres, te assequi id quod optasses, posse. Sed vt redeam ad Parthos: hæc æstas habuit hunc exitum satis fælicem. ea, quæ sequitur, magno est in timore. Quare, mi Rufe vigila, primùm vt mihi succedatur: sin id erit, vt scribis, &, vt ego arbitror, [11] spissius: illud, quod facilè est ne quid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis literis, vt antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam futura magis expecto. Quare vt ad me omnia quàm diligentissimè perscribas, te vehementer rogo. Vale.

6 Hic est C. Cassius, qui mox Cæsarem occidit
7 Syriam prouinciam suam.
8 Epist. 1 lib. 9
9 Historicus Alexandri comes in expeditionibus Plin. lib. 6. cap 31. Cicer. lib. 1. de leg. Quintil. lib. 10. cap. 1.
10 Ad Att. ep. 20. lib. 5.
11 i. Difficilius, vt in epist. ad fratrem, spissum opus.

ARGVMENTVM.

Suum declarat vrbis desiderium & pantheras ait non posse capi. quas Cælius ædilis petierat, vt in suis ludis populo ostenderet.

M. T. CICERO IMP. M. CAELIO AED. DILI CVR. S. D.

PVtarésne vnquam accidere posse vt mihi 1 verba deessent, neque solùm ista vestra oratoria, sed hæc etiam leuia nostratia? Desunt autem propter hanc causam, quòd mirificè sum sollicitus quidnã de prouincijs decernatur. mirum me desiderium tenet 2 vrbis, incredibile meorum, atque in primis tui, satietas autem prouinciæ, vel quia videmur eam famam consecuti, vt non tam accessio quærenda, quàm fortuna 3 metuenda sit: vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, quia maiora onera in rep. sustinere & possimus, & solemus: vel quia belli magni 4 timor impendet: quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus: De pantheris per eos qui venari solent, agitur mandato meo diligẽter: sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt valdè aiunt queri quod nihil cuiquam 5 insidiarum in mea prouincia, nisi sibi fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere, sed tamen sedulò fit, & in primis à Patisco. quicquid erit, tibi erit: sed quid erit planè, nesciebamus. Mihi mehercule magnæ curæ est ædilitas tua. Ipsa dies me admonebat. scripsi enim hæc ipsis 6 Megalesijs. Tu velim ad me de omni reip. statu quàm diligentissimè perscribas. ea enim certissima putabo, quæ ex te cognouero. Vale.

1 Nimia sollicitudine, nimio etiam gaudio ita perturbatur animus vt verba nõ suppetant.
2 Cupiebat sibi successorẽ mitti.
3 Ob expectationẽ belli parthici.
4 Timor à Parthis æstate proxima, vt est in epistola præcedenti.
5 Sublata à se latrocinia festiuè significat. Epist. 6. lib. 8. & ep. 15. lib. 12. & Hirtius de bello Alex.
6 Quo die ludos Magalenses & Romanos dabant ædiles ante templum magnæ matris Deûm. Eo igitur die Cicero admonebatur ludorũ Romanorum quibus Pantheras Græcas dare Cælius cupiebat. epist. 9. l. 8.

ARGVMENTVM.

Literas à Cælio requirit de rebus vrbanis,& hortatur eum vt vrbanos potius magiſtratus ſequatur, quàm prouinciales.

M. T. CICERO IMP. M. CAELIO AEDIL. CVR. S. D. 12

SOllicitus equidem eram de rebus vrbanis: ita tumultuoſæ conciones, ita 1 *moleſtæ quinquatrus afferebantur. nam citeriora nondũ audiebamus. Sed tamen nihil me magis ſollicitabat, quàm in his moleſtijs non me, ſiqua ridenda eſſent,* 2 *ridere tecum. ſunt enim multa: ſed ea non audeo ſcribere. Illud moleſtè fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum. Quare, etſi cum tu hæc leges, ego iam annuum munus confecero: tamen obuiæ mihi ſint velim tuæ literæ, quæ me erudiant de omni republica, ne hoſpes planè veniam. hoc meliùs,* 3 *quàm tu facere nemo poteſt. Diogenes tuus, homo modeſtus à me cum Philone Peſſinunte diſceſsit. iter habebant ad Deiotarum regem: quanquam omnia nec* 4 *benigna, nec copioſa cognorant. Vrbem, mi Ruſe, cole, & in iſta luce viue. omnis peregrinatio (quod ego ab adoleſcentia iudicaui) obſcura & ſordida eſt ijs quorum induſtria Romæ poteſt illuſtris eſſe. quod cum probè ſcirem, vtinam in ſententia permanſiſſem,* 5 *cum vna mehercule ambulatiuncula, atque vno ſermone noſtro omnes fructus prouinciæ non cõfero. ſpero me* 6 *integritatis laudem conſecutum. Non*

1 Quinque dies feſti. Mineruę dicati Varro.
2 Ob dementias nõ nullorum.
3 Quo neminem πολιτικώτερον cognoui. Epiſt.8.
4 Malè audiebat Deiotarus a varitiæ nomine. vide Ep.12.lib.9.
5 Laudat manſionem vrbanam ab vtili & ſuauitate.
6 Pro abſtinentia poſuit.

erat minor ex contemnenda, quàm ex conseruata prouincia spes 7 triumphi. In qua satis gloriosè triumpharem, si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi charissimarum. sed (ut spero) propediem te videbo. Tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

7 Nō enim triumphari potest, nisi eatur in prouinciam.

ARGVMENTVM.

Respondet epistolæ Cælii, quæ nona est lib. 8. eam lege, si huius argumentum, atque etiam interpretationem quæris.

M. T. CICERO IMP. M. CAELIO AEDILI CVR. S. D. 13

R*aras* 1 *tuas quidem (fortasse enim non perferuntur) sed suaues accipio literas:* * *vel quas proximè acceperam, quàm prudentes? quàm multi & officij, & consilij? Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, vt tu admonebas: tamen confirmãtur nostra consilia, cùm sentimus,* 2 *prudentibus fideliterq; suadentibus idem videri. Ego* 3 *Appium (vt sæpè tecum locutus sum) valdè diligo: méque ab eo diligi statim cœptum esse, vt simultatem deposuimus, sensi, nam & honorificus in me consul fuit, & suauis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. Mea verò officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam κοινὸς μάρτυς (vt opinor) accedit* 4 *Phania & mehercule etiam pluris eum feci, quòd te amari ab eo sensi. Iam me* 5 *Pompeij totum esse scis: Brutum à me amari intelligis. Quid est causæ cur mihi non sit in opta-*

1 Vide artificium: cum paucis verbis accuset, excuset, laudet. 2. Epist. li. 6

3 Fratrem P. Clod à Milone occisi.

4 Appij libertus ep. 1 lib. 3.

5 Ex duabus Appij filijs altera Pompeij filio nupserat, altera Bruto, ep. 4 lib. 3.

William Eighte owe this booke.

optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis: 6 collegam meum præsertim, & in ipsa collegij laude, & 7 scientia studiosum mei? Hæc eò pluribus scripsi, quòd mihi significabant tuæ literæ subdubitare te qua essem erga illũ voluntate. Credo te audisse aliquid. falsum est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, & rationum mearum 8 dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione prouinciæ. ex eo quidam suspicati fortasse sunt animorum contentione, non opinionum dissensione me ab eo discrepare. Nihil autem feci unquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. post hoc negotium autem, & temeritatẽ nostri 9 Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola 10 veternus ciuitatis. gaudebam sanè, & congelasse 11 nostrum amicum, lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam ita viuam, 12 putaui. Dij, immortales: quàm ego risum nostrum desidero? Mihi erat in animo quoniam iurisdictionem confeceram, ciuitates locupletaram, publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum 13 vlla querela conseruaram: priuatis, summis, infimis fuerã iucundus: proficisci 14 in Ciliciã Nonis Maijs, & cùm primùm æstiua attigissem, militarémque rem collocassem, 15 decedere ex S. C. cupio te ædilem videre: miróque desiderio me vrbs afficit, & omnes mei, túque in primis. Vale.

6 In auguratu.
7 Ep. 4. li. 3.
8 Vide epi. lib 3.
9 Dolabella Appiũ accusauerat.
10 Ep 9. l 8.
11 Curionẽ significat, vide epist. 9 lib 8.
12 Cum de Curione & ob leuitatẽ, & ob æs alienum hoc suspicarer.
13 Ad Att. epi 2. lib. 6.
14 Erit igitur in Asia.
15 Senatus enim decreuerat, vt anno confecto decederet.

ARGVMENTVM.

Commendat Fabium à quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

M. T. C. IMP. CÆLIO ÆDILI CVR. S. D. 14

MARCO Fabio viro 1 optimo, & homine doctißimo familiarißimè vtor, mirificéque eum diligo, cùm propter summum eius ingenium, summámque doctrinam, tum propter singularem modestiam. eius negotium sic velim suscipias, vt si eßet res mea. Noui ego vos magnos patronos, hominem 2 occidat oportet, qui vestra opera vti velit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius vti volet. Ego res 3 Romanas vehementer expecto & desidero: inprimisque quid agas, scire cupio. nam iam diu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

1 Coniungit bonitatem, & doctrinam, nam nec imperita bonitas nec improba doctrina laudatur.

2 Iocus cum laude Cælij.

3 In hoc nomine videtur esse ἔμφασις.

ARGVMENTVM.

Scribit de supplicationibus suis, de nuptijs filiæ & P. Cornelij Dolabellæ, de ciuilibus discordijs, de rationibus quibus adductus C. Cælium questorem suum, prouinciæ præposuerit. respondet Cælij tribus epistolis, primùm quæ est 11. deinde 12. postremò 7. li. 8.

M. T. CICERO IMP. M. CÆLIO ÆDILI CVR. S. D. 15

NON potuit accuratiùs agi, neque prudentiùs, quàm actum est a te cum Curione de 1 supplicatione

1 Vide 11. lib. 8.

tione. & hercule confecta res est ex mea sententia cùm celeritate, tum quod 2 is qui erat iratus, competitor tuus & idem meus, aßensus est ei qui ornauit res nostras diuinis laudibus. Quare scito, me sperare ea, 3 quæ sequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primùm laudari, deinde etiam amari. nam ea, quæ speras Tulliæ meæ prudentia 4 temperari poße, scio cui tuæ epistolæ respondeant. Quid si meam legas quam ego tum ex tuis literis misi ad Appium? Sed quid agas? sic viuitur. quod actum est dij approbent. Spero fore iucundum generum nobis: multúmque in eo tua nos 5 humanitas adiuuabat. Resp. me valde sollicitat. faueo Curioni: Cæsari honestissimè cupio: pro Pompeio emori poßum. Sed tamen ipsa rep. nihil mihi est charius: in quo tu non valde te 6 iactas districtus enim mihi videris esse, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es. Ego de prouincia decedens, quæstorem Cælium præposui prouinciæ. Puerum, inquis? At quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium ferè exemplo: neque 7 erat superiore honore vsus, quem præficerem. 8 Pontinus multo antè discesserat. à Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me planè post annum, vt senatus voluisset, de prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquißem. fortaße etiam illud adderent, senatum eos voluiße prouincijs præesse, qui antea 9 non præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuiße. Denique nunc sollicitus non non sum: si fratrem reliquißem, omnia 10 timerem. Postremò non tam mea sponte, quàm potentissi-

1 Iterum intelligit, suum competitorem in auguratu.
3 I triumphum qui ferè post supplicationes dabatur.
4 Vide epi. 9 & 12. li. 8.
5 Tu enim bonum mihi generum pro mutuo inter nos amore præstabis.
6 Ad extremum tamen Cæsarem secutus est, à quo etiam denique, desciuit. Cæsar lib. 2 de bel. ciui.
7 Epist. 18.
8 Pontinium & fratrem nominat quia prætorius vterque.
9 Epist. 7. lib. 8. & ad Att. ep. 6. lib. 6.
10 Ad. At. ep. 6. li. 6. & Pompeij & Cæsaris ad At. ep. 6. li. 6

tissimorum 11 *duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniósque complexi sunt hominem adolescentem non tam allicere volui, quàm alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De* 12 *Ocella parum ad me planè scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, vt trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter (vt spero) vos videbo. Vale.*

11 Vide ep. 7. lib 8.

12 Ocellas autem vocatos ab oculorum paruitate. Plin ait. l. 11. cap. 37.

ARGVMENTVM.

Huius epistolæ apertum erit argumentum, si legas epistolam Cælij, quæ ante vltimam est, lib. 8. cui hæc respondet.

M. T. CICERO IMP. M. CÆLIO ÆDIL. CVR. S. D. 16

MAGNO *dolore me affecißent tuæ literæ, nisi iam &* 1 *ratio ipsa depulisset omnes molestias, & diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem nouum. Sed tamen quare acciderit, vt ex meis* 2 *superioribus literis id suspicère, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis præter querelam temporum, quæ non meum animum magis* 3 *sollicitum haberent, quàm tuum? nam non eam cognoui aciem*

1 Ratio multum potest ipsa per se, plus etiam cum consuetudine.

2 Quæ non extant.

3 Metu belli ciuilis dictum est aut sollicitum haberent, pro sollicitarent: vt ep. 1. li. 6. ad. At. & Cic. li. 3. de Rep.

ingenij tui, quod ipse videam, te id non putem videre. Illud miror, abduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, vt me existimares, aut tam improuidum, qui ab excitata fortuna, ad inclinatam, & propè iacentem 4 desciscerem: aut tam inconstantem, vt collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à méque ipso deficerem: & quod initio, sempérque fugi, ciuili bello interessem. Quod est igitur meum 5 triste consilium? vt discederem fortasse in aliquas 6 solitudines. nosti enim non modò stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, sed etiam 7 oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorum meorum, noménque 8 imperij, quo appellor. eo si 9 opere carerem, quamuis paruis Italiæ latebris contentus essem. Sed incurrit hæc nostra 10 laurus non solùm in oculos, sed iam etiam in voculas maleuolorum. Quod cum ita esset, nihil tamen vnquam de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitaui. Sed mea prædiola tibi nota sunt. in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quòd autem in maritimis sum, facilè moueo nonnullis suspicionem, velle me 11 nauigare. quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium: nam ad bellum quidem 12 qui conuenit? præsertim contra eum, cui spero me satis fecisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest? Deinde sententiam meam tu facillimè perspicere potuisti iam ab illo tempore, cùm in Cumanum mihi 13 obuiam venisti. non enim te celaui sermonem T. Ampij, vidisti, quàm abhorrerem

4 à Cæsare ad Pompeium.
5 Epi. 16. li. 8.
6 Epi. 16. li. 8.
7 Epist. 16. li. 8. & 2. li. 9
8 Erat enim proconsul.
9 Honore duo veteres libri.
10 Quam lictores post victoriam præferebant, fascibus insertam.
11 In Græciam ad Pompeium.
12 Nauigauit tamen paulo post.
13 Cum ex prouincia redirem.

ab

ab vrbe relinquenda. quod cùm audissem, nónne tibi affirmaui quiduis me potius perpessurum, quàm ex Italia ad bellum ciuile exiturum? Quid 14 ergo accidit, cur consilium mutarem? nónne 15 omnia potius, cur in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, ex his miserijs nihil aliud me quærere, nisi vt homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quàm pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quàm arma ciuilia. huius me constantiæ puto fore, vt nunquam pœniteat. Etenim memini in hoc genere 16 gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quód nunquam bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignauiæ: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me 17 ista terrent, quæ mihi à te ad timorem fidissimè atque amantissimè proponuntur. nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus hac orbis terrarum perturbatione impendêre videatur: quam quidem ego à rep. meis priuatis & domesticis incommodis libentissimè, vel istis ipsis, quæ tu me mones vt caueam, redemissem. Filio meo, quem tibi charum esse gaudeo, si erit vlla resp. satis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim à reliquis ciuibus. Nam quod rogas, vt respiciam 18 generum meum: * adolescentem optimum, mihique charissimum: an dubitas, cùm scias quanti cùm illum, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissimè sollicitet? & eò magis, quod in commu-

14 A constantia & studio pacis

15 Re à Pompeio & Pompeianis in Italia malè gesta.

16 Syllanis temporibus. ideo felicem appellat in Bruto.

17 Scripserat Cælius de Cæsare: Nihil, nisi atrox & sæuum cogitat.

18 P... ne... l...

nibus miserijs hac tamen oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrum fore ab ijs 19 molestijs, quas libertate sua contraxerat, liberum? Velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in vrbe dum fuit, quàm acerbos sibi, quàm mihi ipsi socero non honestos. Itaque 20 neque ego hunc Hispaniensem casum expecto, de quo mihi exploratum est ita esse, vt tu scribis: neque quicquam astutè cogito. Si quando erit ciuitas, erit profectò nobis locus, sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse (vt arbitror) venies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse 21 vaticinor: & hæc omnia meliores exitus habebunt. recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me. Eos ego fortaßè nunc imitor, & vtor ætatis vitio.. velim ita sit. sed tamen togam 22 prætextam texi Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dybaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hæc aspersi, vt scires, me tamen in 23 stomacho solere ridere. De Dolobella quod scripsi, suadeo videas, tanquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temerè faciemus. Te tamen oramus, quibuscun-que erimus in 24 terris, vt nos liberósque nostros ita tueare, vt amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

19 Ab ære alieno.
20 Nuntius expectabatur de bello Hispaniensi, quod à Cæsare contra Pompeij legatos gerebatur.
21 Alucinor, insania, vt in orat. pro Sex.
22 Magistratam parari.
23 Ridere cum iracundia.
24 Discessum ex Italia significat. Mendosum. nam Caninius & Saluitius, duæ familiæ simul esse non possũt: fortè C. Salustio vel Caninio Saluitiano. quomodo [illegible]tus eti[illegible]

ARGVMENTVM.

Respondet ad omnes partes epistolæ Caninij: deinde altera epistola roganti vt se Bibulo commendet causas offert, quare id facere non debeat: se tamen illi morem gessisse confirmat.

M. T. CICERO IMP. CANINIO SALVS. PROQVÆS. S. P. D. 17

LITERAS à te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad xvj. Kalend. Sextiles. his ego ordine, vt videris velle, respondebo. De successore meo nihil audiui: nec quenquam fore [1] arbitror. quin ad diem decedam, nulla causa est, præsertim sublato metu Parthico, commoraturum me nusquam sanè arbitror. [2] Rhodum causa puerorum accessurum puto: neque id tamen certum. ad vrbem velim quàm primùm venire: sed tamen iter meum [3] reipublicæ, & rerum vrbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturaræ vllo modo, vt tu me in Asia possis conuenire. De rationibus referendis, non erat incommodum te nullam referre: quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatem. Sed id vix mihi videris per legem Jtalicam facere posse, quam Bibulus [4] certa quadam ratione non seruat: tibi magnopere seruandam censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuiße, videbam idem ceteros existimare: molestéque ferebam, de ea re minùs commodos sermones maleuolorum fuiße. Parthi [5] transierint necne, præter te, video dubitare neminem. Jtaque omnia præsidia, quæ magna, & firma paraueram, commotus hominum non dubio sermone dimisi. Rationes mei quæstoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tum erant confectæ. eas nos [6] Apameæ deponere cogitabamus. De præda [7] mea, præter quæsto-

1 Rectè arbitratur. nemo enim successit.

2 Epist. 7. li. 9. ad Atticum.

3 Fortasse enim si turbulenta audiero, subsistam in itinere.

4 Propter inimicitias cum Cæsare.

5 Euphratem, imperij Romani terminum sed loquitur de transitu discedentium.

6 Vide epi. 20. li. 5.

7. Vniuersa ab ipso in bello facta, non quæ ad ipsum proprie pertinet. ec.

res urbanos, id est, populum Ro. teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædas accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, vt & mihi, & populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me de 8 drachmis CCCIↃↃↃ nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare. omnis enim pecunia ita tractatur, vt præda, à præfectis: quæ autem mihi attributa est à quæstore curetur. Quod quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretę sunt in Syriam: anteà dubitabam venturæne essent: nunc mihi non est dubium, quin si antea auditum erit, otium esse in Syria, venturæ non sint. Marium quidem 9 successorem tardè video esse venturum, propterea quod senatus ita decreuit, vt cum 10 legionibus iret. Vni epistolæ respondi: venio ad alteram. Petis à me, vt Bibulo, te quàm diligentissimè commendem: in quo mihi voluntas non deest: sed locus videtur esse tecum 11 expostulandi. solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem nunquam me fecisti, quàm valde Bibuli voluntas à me sine causa abhorret. permulti enim ad me detulerunt, cùm magnus Antiochiæ 12 metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quiduis se perpeti malle, quàm videri eguisse auxilio meo. Quod ego officio quæstorio 13 te adductum reticere de 14 prætore tuo non molestè ferebam: quanquam, quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem cum ad Thermum de parthico bello scriberet, ad me 15 literam nunquam misit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere.

8 .i. centum millib. drachma verò respondet fere denario Romano: denarius autem quatuor continet sestertia.
9 Salustij, Bibulo.n. ciuili bello exorto successit nemo.
10 Liu. lib. 9. & Fest.
11 Quo plus humanitatis ostendat, primum expostulat, deinde morem illi à se gestum subiungit.
12 Parthorum aduentu epi. 10.
13 Vide ep. 9. lib. 13.
14 Quia prouinciæ præsit, non quia præturam gerat. sic Asc. dem. Scæuola.

uinere. tantum de [16] *auguratu filij sui scripsit ad me. in quo ego* [17] *misericordia commotus & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, vt ei quàm humanissimè rescriberem. Ille si omnibus est maleuolus, quod nunquam existimaui: minus offendor in me. sin à me est alienior: nihil tibi literæ meæ proderunt. nam, ad senatum quas Bibulus literas misit, in ijs, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. Se ait curasse, vt cum quæstu populi pecunia permutaretur. quod meum erat proprium, vt* [18] *alarijs Transpadanis vti me negarem, id etiam populo se remisisse scribit. quod verò illius erat solius, id mecum communicat:* EQVITIBVS AVXILIARIIS, *inquit,* CVM AMPLIVS FRVMENTI POSTVLAREMVS. *Illud verò, pusilli animi, & ipsa maleuolentia ieiuni, atque inanis, quod* [19] *Ariobarzanen, quia eum senatus per me regem appellauit, mihique commendauit, iste in literis non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati. Sed tibi morem gessi. literas ad eum scripsi, quas cum acceperis, facies quod voles. Vale.*

15 Nedum literas.
16 Vt eum adiuuares: augur enim erat Cicero.
17 Duos Bibuli filios occiderant equites Alexandrini, ideo dicit, Misericordia commotus. Val. Max. lib. 4. c. Cæs. l. 3. de bello ciuili.
18 Equitibus, qui tanquam ala, vtrinque apud legiones in acie collocantur.
19 Regem Cappadociæ, Ioniam regebat. epist. 13. lib. 5. ad Att.

ARGVMENTVM.

Suadet vt decedens præponat prouinciæ quæstorem potius, quàm legatos. quod ipse quoque postea fecit. vide epist. 15.

M. T. C. IMP. Q. THER. PROPRÆT. S. P. D. 18

OFficium [1] *meum erga Rhodonem, ceteráque mea studia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi*

1 Captat beneuolentiam à laude Thermi, & à studio suo erga illum.

homini

homini gratissimo grata esse vehementer gaudeo: mihique scito indicis maiori curæ esse dignitatem tuam: quæ quidem a te ipso integritate & clementia tua sic 2 amplificata est, vt nihil addi posse videatur. sed mihi magis magísq; quotidie de rationibus tuis cogitãti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, vt ad me venit ostendi, graues te suscepturum 3 inimicitias, si adolescens potens & nobilis à te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, vt omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominésque innocentissimos, legatos tuos, quòd & 4 quæstor est, & quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos præsertim iure, quos video deinceps 5 tribunos pl. per triennium fore. Tempora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunitios, præsertim cum sine cuiusquam reprehensione legatis quæstorem possis anteferre? Qui si dignum se maioribus suis præbuerit, vt spero & opto, tua 6 laus ex aliqua parte fuerit. sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiscebar, existimaui me ad te scribere oportere. tu, quod egeris, id velim dij approbent. sed, si me audies, vitabis 7 inimicitias & posteritatis otio consules. Vale.

1 In prouincia,

3 Vide ignominiam, & ex ea inimicitias, si legatos relinquat

4 Quæstor enim legatum dignitate anteit. vnde epi. 5.

5 Quorum potestas multis calamitatem intulit.

6 Vide laudem, aut nullam certe reprehensionem si quæstorem relinquat.

7 Quæ tibi posterisque obesse possunt.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Ostendit optatiorem sibi quæstorem obtingere neminem potuisse:& hortatur,vt maturet in prouinciam venire,ante quàm ipse decedat.

M. T. M. F. CL. IMP. C. CÆLIO L. F. C.N. CALDO QVÆS. DES. S. D. 19

* Hic est, quem prouinciæ,cum decederet, præposuit, epi.15.

CVM optatissimum nuntium accepissem, te mihi quæstorem obtigiße, eo iucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in prouincia mecũ fuisses. magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis 1 sors tribuißet, consuetudinem quoque accedere. Postea cùm mihi nihil neque à te ipso, neque ab vllo alio de aduentu tuo scriberetur: verebar ne id ita caderet (quod etiam nunc vereor) vt antè quàm tu in prouinciam venißes, ego de prouincia decederem. accepi autem à te missas literas in 2 Cilicia, cùm essem in castris. ad x. kal. Quintiles, scriptas humanissimè: quibus facilè & officium & ingenium tuum perspici possit: sed neque vnde, neque quo die datæ essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nebuc is, qui attulerat, à te acceperat, vt ex eo scirem quo ex loco, aut quo tempore essent datæ. Quæ cum essent incerta, existimaui tamen mihi faciendum esse, vt ad te statores meos & 3 lictores cùm literis mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quam primùm veneris. Nam quod ad me Curius consobrinus tuus mihi (vt scis) maximè necessarius, quòd item 4 C. Virgilius propinquus tuus familiarissimus noster

1 Quæstores ibant in prouincias aut sorte, aut S.C. aut lege. vide Philip. 2.

2 Quæ erat pars prouinciæ suæ.

3 Dictos ait Fest. quod fasces virgarum ligatos ferunt, quibus iussu magistratuum plagas delinquentibus inferunt.

4 De quo Hirtius in bello Africo.

de

de te accuratissimè scripsit: valet id quidem apud me multùm, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio: sed tuæ literæ, de tua præsertim dignitate, & de nostra coniunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quæstor te optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem 5 quæcunque à me ornamenta in te proficiscentur: elaborabo vt omnes intelligant, à me habitam esse rationem tuæ maiorúmque tuorum dignitatis. Sed id iam faciliùs consequar, si ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea, & reip. & maximè tua interesse arbitror. Vale.

5 Quæcunque. i. omnia, vt ad Att. lib. 12. & Virg. lib. 4. Aen. ep. 21. lib. 3 & ad Att.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD APPIVM CLAVDIVM.

LIBER III.

ARGVMENTVM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodij fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. in hac autem epistola scribit de duobus Appij libertis, Phania, & Cilice: interserit quædam de sua beneuolentia: in extremo, commendat Valerium iurisconsultum cum ieco familiari. De Appij morte. Val. Max lib. 1. c. 6.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO IMP. S. D. I

1 Appio gratificatur in liberti laude & simul excusat breuitatem literarum suarum

I ipsa 1 resp. tibi narrare posset quomodo sese haberet, non faciliùs ex ea cognoscere posses, quàm ex liberto tuo Phania: ita est homo non modò prudens, verum etiam,

quod

quod iuuet, curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad breuitatem est aptius, & ad reliquas res 2 prouidentius. De mea autem beneuolentia erga te etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi persuade, charissimum te mihi esse cum propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuæ, tum quòd ex tuis literis, & multorum sermonibus intelligo omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima, quòd cùm ita sit, perficiam profectò, vt longi temporis vsuram, qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia & crebritate & magnitudine officiorum meorum sarciam. 3 Idque me (quoniam tu ita vis) puto non inuita Mineruæ esse facturum: quam quidem ego si fortè de tuis sumpsero, non solùm Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix libertus tuus, antea mihi minùs fuit notus: sed vt mihi reddidit à te literas, plenas & amoris, & officij, mirificè ipse suo sermone subsecutus est humanitatem literarum tuarum. iucunda mihi eius oratio fuit, cùm de animo, tum de sermonibus, quos de me haberes, quotidie narraret. Quid quæris? biduo factus est mihi familiaris: ita tamen, vt 4 Phaniam valde sim desideraturus, quem cùm Romam remittes (quod vt putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me volet, mandata des velim. L. 5 Valerium iureconsultum valde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iureconsultus. meliùs enim ei cauere volo, quàm ipse alijs solet. valde hominem diligo: est ex meis domesticis,

2 Possunt enim in alienas manus literæ peruenire.

3 Cum vlceret P. Clodius. Appij frater, Ciceronis inimicus.

4 Qui familiarior erat quàm Cilix, vide epi. 13. li. 2.

5 Hic est ad quem scribit epistolam vlt. lib. 1.

sticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi 6 agit gratias: sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

6 Quod ipse tua sponte illum humanissimè tractatis.

ARGVMENTVM.

Cum esset Appio successor in Ciliciæ administratione creatus, rogat eum, vt prouinciam sibi quam maximè aptam, explicatámque tradat, quò sit ei facilior administrandi ratio.

M. T. C. PROCOS. APPIO PVLCHRO IMP. S. D. 2

*CVM & contra 1 voluntatem meam, & præter opinionem accidißet, vt mihi cum imperio in prouinciam proficisci neceße eßet: in multis, & varijs molestijs, cogitationibúsque meis hæc vna consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quàm 2 ego sum, quisquam poßet succedere, neque ego ab vllo prouinciam accipere, qui mallet eam mihi quàm maximè aptam explicatamque tradere. quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profectò nunquam fallet. A te maximo opere pro nostra summa coniunctione, tuáque singulari humanitate etiam atq; etiam peto & quæso: vt quibuscunq; rebus poteris 3 (*poteris autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. vides mihi 4 ex S. C. prouinciam esse habendam. si eam (quoad eius facere potueris) quàm expeditißimam mihi tradideris: 5 facilior erit mihi quasi decursus mei temporis: quid in eo genere efficere poßis, tui 6 consilij est: ego te, quod tibi*

1 Artificiosè exorditur à dissimulatione cupiditatis suæ.
2 Significat omnia se facturum in prouincia, quæ ad Appij dignitatem spectant, quo facilius impetret ab eo quod deinceps petit.
3 Epist. 5. lib. 6.
4 Vide necessitatem.
5 Vide commodum.
6 Vide modestiam nominatim nihil petentis.

veniet in mentem mea interesse, valdè rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra 7 amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis prouisum à te esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum.

7 Vide artificium ad colligendam beneuolentiam, & excusandam breuitatem literarum.

ARGVMENTVM.

Petit, quod in proxima superiore epistola, vt in tradenda prouincia commodet sibi quam maximè potest; præcipuè ne numerum militum imminuat.

M. T. CICERO PROCOS. APPIO PVLCHRO IMP. S. D. 3

A*D XI. Cal. Jun.* Brundisium *cùm venissem, Q. Fabius legatus tuus mihi præstò fuit, eáque me tuo mandatu monuit, quæ non modo, mihi ad quem pertinebant, sed & vniuerso senatui venerant in mentem, 1 præsidio firmiori opus esse ad istam prouinciam. censebant enim omnes ferè, vt in Jtalia supplementum meis, & 2 Bibuli legionibus scriberetur. id cùm Ser. Sulpitius cos. passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus: sed tantus consensus senatus fuit, vt maturè proficisceremur, parendum vt fuerit: itaque fecimus. Nunc quod à te petij literis ijs, quas Romæ tabellarijs tuis dedi, velim tibi curæ sit, vt quæ successori 3 coniunctissimo & amicissimo commodare potest is qui prouinciam tradit, ea pro nostra constantissima voluntate erga te,* cura

1 Ob metum Parthici belli.

2 Cui decreta erat Syriæ administratio, Crasso à Parthis interfecto.

3 A sua in illum beneuolentia.

4 Ab hominum opinione.

cura ac diligentia tua complectare: vt 4 omnes intelligant, nec me beneuolentiori cuiquam ſuccedere, nec te amiciori potuiſſe prouinciam tradere. Ex ijs literis, quarum ad me exemplum miſiſti, quas in ſenatu recitari voluiſti, ſic intellexeram, permultos à te milites eſſe dimiſſos: ſed mihi Fabius idem demonſtrauit, te id cogitaße facere: ſed, cum ipſe à te diſcederet, 5 integrum militum numerum fuiſſe. id ſi ita eſt, pergratum mihi feceris, ſi iſtas exiguas copias, quas habuiſti, quàm minimum imminueris. Quæ de re S. C. quæ facta ſunt, ad te miſſa eſſe arbitror. Equidem pro eo quanti te facio, quicquid feceris, 6 approbabo: ſed te quoque confido ea facturum, quæ mihi intelliges maximè eſſe accommodata. Ego C. Pontinum legatum meum Brunduſij expectabam: eumque ante Kalendas Jun. Brunduſium venturum arbitror. qui cùm venerit, quæ primum nauigandi nobis facultas data erit, ea vtemur. Vale.

5 Falsò. nam aberant cohortes tres, vide ep. 6.

6 Ab Appij prudentia, & tam illius voluntate, cui parem ab Appio voluntatem modestè poscit.

ARGVMENTVM.

Expectari à ſe ſcribit L. Clodium cum Appij mandatis. mutuam beneuolentiam, huiuſque cauſas commemorat.

M. T. C. PRO COS. APPIO PVLCHRO IMP. S. P. D. 4.

PRidie Nonas Jun. cum eſſem Brunduſij, literas tuas accepi in quibus erat ſcriptum, te 1 L. Clodio mandaſſe quæ illum mecum loqui velles. Eum ſanè expectabam, vt ea, quæ à te afferret, quam primùm cognoſcerem. Meum 2 ſtudium erga te, & officium tametſi multis iam rebus ſpero tibi eſſe cogni-

1 Præfecto fabrum vid. ep. 6.

2 Studio voluntas, officio res ipſa declaratur.

cognitum, tamē ijs maximè declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimatiōnem & dignitatem charissimā esse. Mihi & Q. 3 *Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligentissimè M. Octauius Cn. F. demonstrauit me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram, maximéq; illo libro angulari, quē ad me* 4 *amantissimè scriptum suauissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. nam cùm te ipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam coniunctiones necessariorum tuorum.* 5 *duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiæ tuæ socerum, & M. Brutum generum tuum. Collegij quoque coniunctio præsertim tam* 6 *honorificè à te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed si Clodium* 7 *conuenero, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo, te vt quàm primùm videam. Quòd scribis, tibi manendi causam eam fuisse, vt me conuenire,: id mihi,* 8 *ne mentiar, gratum est. Vale.*

3 A testibus.
4 Ab ipsa re ep. 9. & 11. Iam ante necem P. Clodij redierant in gratiam vt est in oratione pro Milone.
5 Erat enim augur vterque.
6 Scripto ad me libro ep. 9. & 11.
7 Quem expectabat.
8 Licet nihil te mea causa contra voluntatem meam velim facere.

ARGVMENTVM.

Agit Appio gratias, quòd operā dederet, vt sibi expeditissimam prouinciam traderit. deinde rationem exponit itineris sui quò certius de congressu statuere Appius possit.

M. T. C. PROCOS. APPIO PVLCHRO IMP. S. D. 4

THralleis veni ad. VI. Kal. Sext. ibi mihi præstò fuit L. Lucilius cum literis, mandatisq; tuis:

quo quidem homine neminem 1 *potuisti, nec mihi amiciorem, nec (vt arbitror) ad ea cognescenda, quæ scire volebam, aptiorem, prudentiorémue mittere. Ego autem & tuas literas legi libenter, & audiui Lucillium diligenter. Nunc quoniam & tu ita sentis (scribis enim quæ de nostris officijs ego ad te scripserim, etsi tibi iucunda fuerunt, tamen quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re vera, confirmata amicitia, & perspecta* 2 *fide, commemoratio officiorũ superuacanea est: eam partem orationis prætermittum: tibi tamen agam, vt debeo, gratias. animaduerti enim, & didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem,* 3 *vt mihi consuleres, restitueresque & præparares quodammodo omnia, quò mea ratio facilior & solutior esse posset. Hoc tuum officium cùm mihi gratißimum esse dicam:* 4 *sequitur illud, vt te existimare velim, mihi magnæ curæ fore, atque esse iam, primùm vt ipse tu, tuique omnes, deinde etiam vt reliqui scire poßint, me tibi esse amicißimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, ij mihi nolle magis, hoc animo non esse, quàm non intelligere videntur. sed profectò intelligent. neque enim obscuris* 5 *personis, nec paruis in causis agetur. sed hoc fieri melius, quàm dici aut scribi volo. Quòd itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurúsne me sis in prouincia: ea res sic habet. Brundusij cùm loquerer cũ Phania liberto tuo, veni in eum sermonem, vt dicerem, me libenter ad eam partem prouinciæ primùm esse venturum, quò te*

1 Captat beneuolentiam ab Appij prudentia.

2 Fidem nominat quia redierat in gratiam.

3 Vt mihi explicatam prouinciam traderes. epist. 2.

4 Gratum se fore pollicetur.

5 Personati agebant histriones inde translatio, clarus enim vterque, cùm vterque cõsularis & augur esset.

maximè

maximè velle arbitrarer. Tunc mihi ille dixit, classe te velle decedere, perfore accommodatum tibi, si ad Sidam, maritimam partem prouinciæ, nauibus accessissem, Dixi me esse facturum: itáque fecissem, nisi [6] mihi L. Clodius noster Corcyræ dixisset, minimè id esse faciendum: te [7] Laodiceæ fore ad meum aduentum. Erat id mihi multo breuiùs, multóq; cōmodius, cùm præsertim te ita malle arbitrarer. tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillimè statues. ego tibi meum consilium exponam. Prid. kal. Sextiles puto me [8] Laodiceæ fore perpaucos dies, dum pecunia accipitur quæ mihi ex publica permutatione debetur commorabor. deinde iter faciam ad [9] exercitum, vt circiter id. Sextiles putē me ad Iconium fore. Sed siquid nunc me fallit in scribēdo (procul enim aberam ab re [10] ipsa, & à locis) simul ac progredi cœpero, quàm celerrimis, & quàm creberrimis potero literis, faciam vt tibi nota sit omnis ratio dierum, atq; itinerum meorum. [11] Oneris tibi imponere nec audeo quicquam, nec debeo. sed quod commodo tuo fieri possit, vtriusque nostrûm magni interest, priùs vt te conueniā, quàm decedas. Quā facultatē siquis [12] casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt, non secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum antè mandaturus per literas, quàm desperâro, coram me tecū agere posse. Quod te à [13] Scæuola petisse dicis, vt dū tu abesses, ante aduentū meum prouinciæ præesset: eum ego Ephesi vidi, fuitq; mecum familiariter triduum illud quod ego Ephesi commoratus sum: nec

6 Excusatio in mutatione consilij.
7 Quæ Asiæ vrbis prouinciam ingredientibus prima recurrit. epist. 6.
8 Epi. 15. & 19. lib. 5. ad Att.
9 Qui præsidij causa in prouincia solebat esse.
10 Quæ fortasse me diutius, quàm puto detinebit, ad Att. epi. 19. lib. 5.
11 Non potuit neque verecundius petere, neque vehementius.
12 Quod de Appij voluntate suspicatur, id in casum confert.
13 Mutiæ gentis cognomen.

ex eo quicquam audiui, quod sibi à te mandatum diceret. Sanè vellem potuisset obsequi voluntati tuæ. non enim arbitror noluisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Ostendit, non per se, sed per Appium stetisse quò minùs congrederentur: nihil tamen de sua erga illum beneuolentia detractum.

M. T. CICERO PROCOS APPIO PVLCHRO IMP. S. D. 6

1 Rem vtrinque considerat.

2 Epist. 5.

3 Honestiorem scilicet, quam reliqui libertū.

4 Inconstantia sua culpam Clodij sermone reiicit: epistola superiori.

5 Aliter esse res indicauit.

CVM 1 meum factum cum tuo comparo: etsi nō magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi, tamen multo magis meo facto delector, quàm tuo. ego enim 2 Brundusij quæsiui ex Phania, cuius mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse 3 locum, quem apud te is teneret, quam in partem prouinciæ maximè putaret te velle, vt in succedendo primum venirem. Cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quā si ad Sidā nauigassem: & si minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi minus erat aptus, tamen ita me dixi esse facturum. idem ego cū L. 4 Clodium Corcyræ conuenissem, hominem ita tibi coniunctum, vt mihi, cum illo cùm loquerer, tecū loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, vt in eam partem, quam Phania rogasset, primùm venirē. Tunc ille mihi cum gratias egisset, magnopere à me petiuit, vt Laodiceā protinus irem: te in prima prouincia velle esse, vt quàm primum decederes: quin nisi ego successor essem, quem tu 5 cuperes videre, te

antea-

*anteaquàm tibi successum esset, decessurum fuisse. Quod quidem erat consentaneum cum ijs literis, quas ego Romæ acceperam, ex quibus perspexisse mihi videbar, quàm festinares decedere. Respondi 6 Clodio me ita esse facturum, ac multo quidem libentiùs, quàm si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniæ. Itaque & consilium mutaui, & ad te statim mea manu scriptas literas misi: quas quidem ex tuis intellexi satis maturè ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valdè delector. nihil enim potuit fieri amantius. considera nunc vicissim tuũ. Non modò ibi non fuisti, vbi me 7 quàmprimum videre posses: sed eò discessisti, quò ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege (vt opinor) 8 Cornelia constituti essent: vt tuum factum illis, qui, quo animo inter nos sumus, ignorãt, alieni hominis (vt leuissimè dicam) & fugientis congressum: meum vero coniunctissimi & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen antequam in prouinciã venirem, redditæ sunt à te litteræ, quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas: tamen mihi non dubiam spem mei conueniendi afferebas: cùm interea, credo equidem, 9 maleuoli homines (latè enim patet hoc vitium, * & est in * multis) sed tamen probabilem materiam nacti sermonis, ignari meæ constantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meam: qui te * forum 10 Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent, cum posses iam suspicari, tibi esse successũ: quæ ne ab ijs quidẽ fieri solerent, qui breui tẽpore sibi successum iri putarẽt.*

6 Hic erat præfectus fabrum apud Appiũ epist. 8.

7 Disputat contra Appij factum.

8 Lex Cornelia magistratibus dabat, vt post annuã prouinciæ administrationem, per mensem preterea commorari possent.

9 Qui detrahendi studio delectantur, Puto glossema, nec est in meo libro.

10 Ius dicere ep. 8. lib. 10. & ad At. ep. 6 l. 5. & Festus. in Cilicia ep. 4. lib. 6. ad Att.

Horum ego sermone non mouebar. quinetiam (credas mihi velim) si quid tu 11 ageres, leuari me putabam molestia. & ex annua prouincia, quae mihi longa videretur, propè iam vndecim mensium prouinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi vnus mensis labor detractus esset. Illud (verè dicam) me mouet, in tanta millium 12 paucitate abesse tres 13 cohortes, quae sint plenissimae: nec me scire vbi sint. Molestissimè autem fero, quod te vbi visurus sim, nescio: eóq; ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum expectabam: cum interea ne literas quidem vnas accepi, quae me docerent quid ageres, aut vbi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihiq; in primis probatum Antonium praefectũ euocatorum misi ad te, cui (si tibi videtur) cohortes traderes: vt, dum tẽpus anni esset idoneum, aliquid negotij 14 gerere possem. in quo, tuo consilio vt me sperarem esse vsurum, & amicitia nostra, & literae tuae fecerant: quod ego ne nunc quidem despero. Sed planè quando, aut vbi te visurus sum, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. 15 Ego vt me tibi amicissimum esse & aequi & iniqui intelligãt, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse: id si correxeris, mihi valdè gratum erit. Et, vt habere rationem possis, quo loco me salua lege Cornelia conuenias: ego in prouinciam veni prid. Kalendas Sext. iter in 16 Ciliciam facio per Cappadociam. Castra moui ab Iconio prid. kalend. Sext. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si 17 putabis me esse conueniendum.

11 Dixit, si quid ageres quasi non.

12 Facta seditione.

13 Epist 4. lib. 5. epi. 5.

14 Contra Amanienses ep. 10. lib. 2. & 4. lib. 15 & ad Att. ep. 10. lib. 5.

15 Conclusio cum beneuolentiae significatione.

16 Vide Ciliciam fuisse partem prouinciae.

17 Vt ego quidem puto ep. 5.

endum, constitues quo loco id commodissimè fieri possit, & quo die. Vale.

ARGVMENTVM.

Querelam Appij refellit: contrâque ipse queritur, & ostendit se iustè queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

M. T. CICERO S. D. APPIO PVLCHRO. 7

PLuribus verbis ad te scribam, cum plus otij nactus ero. Hæc scripsi subito cùm Bruti pueri Laodiceæ me conuenissent, & se Romam properare dixissent. Itaque nullas ijs, præterquam ad te, & ad Brutum dedi literas. Legati Apameani mihi 1 volumen à te plenum querelæ iniquissimæ reddiderũt, quod eorum 2 ædificationem literis meis impedissem. Eadem epistola petebas, vt eos quam primùm, ne in hiemem inciderent, ad facultatem ædificãdi liberarem: & simul peracutè querebare, quod eos tributa exigere vetarem, priùs quàm ego re cognita permisissem. genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cùm ad hiemem me ex Cilicia recepissem. Ad omnia accipe, & cognosce æquitatem expostulationis tuæ. Primum cum ad me 3 aditum esset ab ijs, qui dicerent à se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent ante quàm ego rem, causámq; cognoscerem? 4 non poteram, credo, ante hiemem, sic enim scribis: quasi vero ad cognoscendam ego ad illos, non illi

1 Longissimas literas ep. 30. li. 12.

2 Templum extruere Appio vt de prouincia bene merito cogitabant.

3 Confutationis initium ab æquitate.

4 Obiectio cum dissolutione.

illi ad me venire debuerint. tam longè, inquis? quid? cum dabas ijs literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirem quo minùs ante hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? tametsi id quidem fecerunt ridiculè. quas enim literas afferebant, vt opus æstate facere possent, eas mihi post brumam

5 Aculeus in Appij ambitionẽ.

reddiderunt. Sed scito 5 & multò plures esse, qui de tributis recusent, quàm qui exigi velint: & me tamen, quod te velle existimem, esse facturum. De

* Alterum Appij querelæ caput.

Apameanis hactenus. * A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cùm diceret, te secum esse questum, quòd tibi obuiam non prodissem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cùm puer tuus ad me secunda fere 7 vigilia

7 Nox in tres vigilias distribuebatur, vigiliæ verò in quatuor horarum spatia. Macrobius ep.13.lib.9.

venisset, isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset, incertúmque vtra vi[illegible]m essent duæ: altera Varronem, tuum familiari[illegible]: altera Q. *Leptam præfectum fabrûm meum tibi obuiam misi, mandaui vtriq; eorum, vt ante ad me excurrerent, vt tibi obuiam prodire possem 8 currens

8 A facto.

9 Ab argumentis.

10 Ex gente patricia, claris maioribus summis honoribus perfuncto.

Lepta venit, mihique nunciauit, te iam castra prætergressum esse. confestim Iconium veni. Cetera iam tibi nota sunt. An 9 ego tibi obuiam non prodirem? primùm Appio 10 Claudio? deinde imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cùm in isto genere multo etiam ambitiosiùs facere soleam, quàm honos meus, & dignitas postulat. sed hæc hactenus. Illud enim Pausania dicebat te dixisse: Quid Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obuiã: 11 Cicero Appio noluit?

11 In Ciceronis ignobilitatem.

Quæso,

Quæso, etiámne tu has ineptias homo (mea sententia) summa [12] prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum vsu, addo [13] vrbanitatem quæ est virtus, vt Stoici rectissimè putant, vllam Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me plùs, quàm ornamenta virtutis existimas? cùm [14] ea consecutus nondum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima, tamen ista vestra nomina nunquam sum admiratus: viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea verò quàm ita & cepi & gessi maxima imperia, vt mihi nihil neque ad [15] honorē, neq; ad gloriam acquirendā deesse putarem: superiorem quidem nunquam, sed parem vobis me speraui esse factum. Nec meherculè aliter vidi existimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui vnqu[illegible]erunt: vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antep[illegible]si aliter existimas, nihil errabis, si paulò diligentius (vt, quid sit ἐξοχὴ, quid sit ἐυγένεια, intelligas) Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, vt ad rem redeam, me tibi non amicum modò, verùm etiam amicissimum existimes velim. [16] profectò omnibus meis officiis efficiam vt ita esse verè possis iudicare. tu autem si id agis, vt minùs mea causa, dum ego absum debere videaris, quàm ego tua laborarim, libero te ista cura.* παρ' ἐμοίγε καὶ ἄλλοι, Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς. Si autem natura es φιλαίτιος, illud non perficies, quo minus tua causa velim: hoc assequêre, vt quam in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te scripsi liberiùs, fretus conscientia officij mei, beneuo-*

12 Naturalè significat: quia separatim deinde rerum vsum nominat.

13 Quin. l.6. cap.3. Summus magistratus.

14 Quasi Appius nō sua, sed maiorum virtute nobilis esset.

15 Summus enim honor consulatus, quem opprimenda coniuratione, gloriosissimè gesserat.

16 Concludit a beneuolentia sua, vt se nō solum causa, sed etiam humanitate superiorem ostendat.

*Agamemnonis verba apud Homerum cōtra Achillē. Ilia. lib. 1.

neuolentiæque: quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conseruabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Queru'is Appij literis respondet cum excusatione sui facti. ipsumque Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit, aut nimis astutum, qui ea, quæ ipsi in mentem veniant, alijs attribuunt.

M.T. CICERO PROCOS. S.D. APPIO PVLCHRO. IMP. 8

ETsi quantum ex literis tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum ad 1 vrbem esses, esse lecturum, refrigerato iam leuissimo sermone hominum prouincialium, tamen cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putaui, vt tuis literis 2 breuiter responderem. sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum: nisi me 3 vultu & taciturnitate signasse, tibi non esse amicum, idque pro tribunali cum aliquid ageretur, & nonnullis in conuiuijs intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse possum intelligere: sed cum sit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo: Illud quidem scio, meos multos & illustres, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te verè potuisse deferri. Nam quod ad 4 legatos attinet, quid

1 Quid sit, ad vrbem esse declarat Asconius in 2. Verrina.
2 Longior fuit quam cogitabat.
3 Non enim ex vultu, & taciturnitate de cuiusquam animo possumus certo iudicare.
4 Quæstus erat Appi. de legatis à Cicerone prohibitis.

quid à me fieri potuit: aut elegantius, aut iustius, quàm vt sumptus egentissimarum ciuitatum minuerẽ sine vlla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis ciuitatibus postulantibus? nam mihi totum genus legationum 5 tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apameæ cùm essem, multarum ciuitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum soluendo 6 ciuitates non essent. Hìc ego * multa simul cogitaui; primùm, te hominem non solùm sapientem, verum etiam (vt nunc loquimur) vrbanum, non arbitror genere isto legationum * delectari: idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputauisse: primùm 7 Appium Claudium senatui, populóque Romano non Myndensium testimonio (de ea enim ciuitate mentio facta est) sed sua spõte esse laudatum. deinde me ista vidisse accidere multis, vt eorum causa legationes Romam venirent, sed his legationibus non meminisse vllum 8 tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quòd in te benemerito grati essent, consilium totum videre minimè necessarium. si autem vellent declarare in eo officium suum laudaturum me, si quis suo sumptu functus esset officio: concessurum, si legitimo: non permissurum, si infinito. Quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum quasi consultò ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Iam non tam mihi videntur iniuriam facere ij, qui hæc disputant, quàm si 9 cuius aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui edictũ. nihil

5 Vt tibi benemerito gratias in senatu agerent. infra hac epistola.
6 A necessario, ne videatur temerè commotus.
7 Ab Appij laude.
8 Ab re ipsa
9 Is enim contentionem quærere videtur.

nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent, vt de tuo edicto totidē verbis transferrem in meum. Diligentissimè scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus 10 ciuitatum: quo in capite sunt quædam noua, salutaria ciuitatibus, quibus ego magnoperè delector. Hoc vero, ex quo suspicio nata est me exquisiuisse aliquid, in quo te offenderem, tralatitium est. neque enim eram tam 11 desipiens, vt priuatæ rei causa legari putarem. qui & tibi nō priuato, & pro re non priuata sua, sed publica: non in priuato, sed in publico orbis terræ consilio, id est in senatu vt gratias agerent, mittebantur. neque cum edixi, ne quis iniussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in 12 castra, & qui trans Taurum persequi nō possent. nam id est maximè in tuis literis ridendum. quid enim erat, quod me persequerentur in castra? Taurúmne transirent, cùm ego Laodicea vsque ad 13 Iconium iter ita fecerim vt me omnium illarum diœcesium, que cis Taurum sunt, omniúmque earum ciuitatum magistratus, legationésque conuenirent? Nisi fortè postea cœperunt legare, quàm ego Taurū transgressus sum: quod certè non ita est. cùm enim 14 Laodiceæ, cùm Apameæ, cùm Synnadis, cū Philomeli, cùm Iconij essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum, omnes iam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo me de isto sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decreuisse nihil nisi quod principes ciuitatum á me postulassent, ne indictionem tributorū,

&

10 Quorum consul: fortunis æquum fuit.

11 Ostendit se non potuisse per ignorantiam peccare.

12 Ad Iconium. epi. 6.

13 Vbi castra erant ep. 5. & 6.

14 Laodiceæ, biduū, Apameæ dies quinq; Sinnadis triduum, Philomeli dies quinque, Iconij decem, ad Att. lib. 5. ep. 20. etsi aliter ep. 16 eiusdem li.

& illam acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum atq; ostiorum inducerentur, sumptus minimè necessarij. ego autem cùm hoc suscepissem, non solùm iustitia, sed etiam [15] *misericordia adductus, vt leuarem miserijs perditas ciuitates, & perditas maximè per magistratus suos: non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. tu cùm istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non* [16] *debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, vt quæ tibi in mentem veniant, alijs tribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minimè liberale. Ego si in prouincia de tua fama detrahere vnquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neq; ad* [17] *libertum Phaniam Brundusij, neq; ad* [18] *præfectũ fabrũm Clodium Corcyræ, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes doctissimis hominib. authoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissimè scripti libri, genus hoc totũ orationis tollere.* [19] DISPVTABANT: EGO CONTRA DISSEREBAM. *DICEBANT: EGO NEGABAM. *An mihi de te nihil esse dictum vnquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me* [20] *Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quod ijsdem diebus meus conuentus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? non dicam* [21] *plura, ne, in quo te obiurgem, id ipsum videar imitari. Illud dicã, vt sentio, si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa* [22] *culpa est: sin alij tecum hæc loquuntur: tua tamen, quod audis, culpa nõnulla est. mea ratio in tota amicitia nostra, cõstãs & grauis reperietur.*

15 Ab officio suo.

16 Tacitè accusat Appiũ, aut imprudentiæ, aut maleuoli animi.

17 Phaniam. epist. 5.

18 L. Clodium. epist. 5.

19 Videntur esse verba ex Att. literis.

20 Ad Att. lib. 5. epist. 16. & 9.

21 Ne collegam ea, quæ mihi de te dicta sunt.

22 Qui falsis artibus oppugnes amicitiam nostram.

Quòd si quis me astutiorem fingit, quid potest esse 23 callidius, quàm, cùm te absentem semper defenderim, cùm præsertim mihi vsu venturum non arbitrarer, vt ego quoq; absens à te defendendus essem, nunc committere, vt tu 24 iure optimo me absentem deserere posses? Vnum genus excipio sermonis: in quo persæpè aliquid dicitur, quod te putem non nolle dici, si aut legatorum tuorum cuiquam, aut præfectorum, aut tribunorum nil malè dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, vt aut grauius diceretur, aut in 25 plures, quàm mecum Corcyræ Clodius est locutus, cùm in eo genere maximè quereretur, te 26 aliorũ improbitate minùs fœlicem fuiße. Hos ergo sermones, quòd & multi sunt, & tuam existimationem, vt ego sentio, non offendunt, lacessiui nunquam, sed non valdè 27 repressi. Si quis est, qui neminem bona fide in 28 gratiam putet redire posse: non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam: simúlq; non de me is peius, quàm de te, existimat. Sin autem aliquem mea instituta in prouincia non delectant: & quadam 29 dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum lædi se putat, cùm vtérque nostrûm rectè fecerit, sed non idem vtérque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. 30 Liberalitas tua, vt hominis nobilissimi, latiùs in prouincia patuit: nostra si angustior est (& si de tua prolixa beneficáq; natura limauit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam 31 temporum) non debent mirari homines, cùm & natura semper ad largiendũ ex alieno fuerim restrictior, &

tem-

23 εἰρω-νικῶς. quid enim stultius.
24 Læsus à me in prouincia.
25 In alios enim potius, quàm in te.
26 Artificiosè Appiũ excusat.
27 Ep. q. 18.
28 Sermonum hæc erat improbis hominibus causa.
29 Vide ep. 13. lib. 2.
30 Cùm videatur eum laudare carpit vt ex alienis rebus liberalem.
31 Liberalitatem respuentium.

temporibus, quibus alij mouentur, ijsdem ego mouear, me esse acerbum sibi, vt sim dulcis mihi. De rebus vrbanis quod me certiorem fecisti, cùm per se mihi gratum fuit: tum quod significasti tibi omnia mea mandata curæ fore. in quibus vnum illud te præcipuè rogo, vt cures nequid mihi ad hoc negotij, aut oneris accedat, aut temporis.: Hortensiúmque, nostrum 32 collegam, & familiarem, roges, vt si vnquam mea causa quicquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia 33 bina decedat, qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis, Tarso Nonis Octobribus Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie eius diei, cùm castra haberem in agro Mopsuhestiæ. siquid egero, scribam ad te: neque demum vnquam ad meos literas mittam, quin adiungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admixto 34 Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse. hostem esse in Syria negant vllum. Tu velim ad me quàm sæpissimè & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reipub. statu: de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis literis cognoui 35 Pompeium nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

32 In auguratu. Phil. 3. & in Bruto.

33 Vt prouinciæ ab ijsdem rectoribus per biennium regerentur.

34 Quo plus terroris inferret.

35 Epi. 11. li. 5. ad Att.

ARGVMENTVM.

Appij literis, humanissimè scriptis, humanissime & ipse respondet. gratulatur de triumphi spe. hortatur ad absolutionem librorum auguralium. supplicationes petit.

M.T.

M. T. CICERO, APPIO PVLCHRO S. D. 9

1 Appij propriam esse humanitatem ostendit.

2 Epist. 7.

3 Appium non sua spōte fuisse iniquum in se, sed improborum opera significat.

4 Eodem modo diligere, minùs est, quàm amare ep. 14 l. 9. & 1. ad Brutum.

5 Ex tuis rebus gestis

6 Epicurei ad se ipsos omnia referebant.

VIX tandem legi literas dignas Appio Clodio, plenas 1 humanitatis, officij, diligentiæ. Aspectus videlicet vrbis tibi tuam pristinam vrbanitatē reddidit. Nam quas ex itinere antequam ex Asia egressus es, ad me literas misisti, vnas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de 2 Apemeanorum ædificatione impedita, legi perinuitus. Itaque conscientia meæ constantis erga te voluntatis rescripsi tibi subiratus. ijs verò literis lectis, quas Philotimo liberto meo dedisti, 3 cognoui, intellexique, in prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus esse nollent. Ad vrbem verò vt accesseris, vel potiùs vt primùm tuos videris cognosces ex ijs, qua in te absentem fide, qua in omnibus officijs tuendis erga te obseruantia & constantia fuissem. Itaque quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis literis scriptum: siquid acciderit, quod ad meam dignitatē pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu verò facilè facies: NIHIL est enim, quod studio & beneuolentia, vel amore 4 potius, effici non possit. Ego etsi & ipse ita iudicabā, & fiebam crebrò à meis per literas certior: tamen maximam lætitiam cepi ex tuis literis de 5 spe minimè dubia, & planè explorata triumphi tui, neque verò ob eam causam, quò ipse faciliùs consequerer (nam id quidem 6 ἐπικούρειον est,) sed mehercule, quòd tua dignitas, atque amplitudo,

mihi

mihi est ipsa chara per se. Quare quoniam plures tu habes, quàm ceteri, quos scias in hanc prouinciam proficisci, quòd te adeunt fere omnes, si quid velis: gratissimum mihi feceris si ad me simul atque adeptus eris quod & tu confidis, & ego opto, literas miseris. Longi 7 *subsellij (vt noster Pompeius appellat) iudicatio, & mora, si quem tibi item vnum, alterúmue diem abstulerit (quid enim potest amplius) tua tamen dignitas suum locum obtinebit. Sed si me diligis, si à me diligi vis, ad me literas, vt quàm primùm lætitia afficiar, mittito, Et velim,* 8 *reliquum quod est promissi ac muneris tui, mihi persoluas. Cùm ipsam cognitionem iuris* 9 *augurij consequi cupio: cum mehercule tuis incredibiliter studijs erga me, muneribúsque delector. Quòd autem à me tale quiddam desideras: sanè mihi* 10 *considerandum est, quonam te remunerer potißimum genere. nam profectò non est meum, qui in scribendo (vt soles admirari) tantum industriæ ponam, committere, vt negligens in scribendo fuisse* 11 *videar: præsertim cùm id non modò negligentis, sed ingrati etiam crimen futurum sit. verùm hæc videbimus. Illud quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiáque & pro nostra non instituta, sed iam inueterata amicitia cures, enitare, vt* 12 *supplicatio nobis quàm honorificentissimè quamprimum decernatur. Omnino serius misi literas, quàm vellem, in quo cùm difficultas nauigandi fuit odiosa, tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas literas. Sed id feci adductus authoritate & consilio tuo: idque à me rectè factum puto, quòd non statim,*

7 Senatum intelligit. senatus enim triumphum dabat.

8 Partem enim promissi iam præstiterat, ep.4.

9 Scribebat Appius de iure augurali. ep.1.11. & Festus.

10 Si gratus esse volo.

11 Si accepto à te munere nihil remittam.

12 Pro rebus in Amano gestis. ep.4. lib.15.

vt appellatus imperator sim, sed alijs rebus additis, æstiuisque confectis, literas miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ. quemadmodum ostendis: méque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

ARGVMENTVM.

Dolabella Appium accusauerat, eóque ipso tempore Ciceronis filiam duxerat vxorem. id factum à suis se insciente conatur Cicero probare, & in hanc sententiam multa colligit.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO S. D. 10

CVM est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi 1 negotium facesserent, etsi grauiter primo nuntio commotus sum, quòd nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen vt me collegi, 2 cetera mihi facillima videbantur: quòd & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multáque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam 3 honori putarem fore. Illud planè molestè tuli, quòd certissimum & iustissimum triumphum hoc inuidorum consilio esse tibi 4 ereptum videbam. Quod tu si tanti facies, quanti ego semper iudicaui faciendum esse, facis sapienter, & ages 5 victor ex inimicorum dolore triumphum iustissimum. ego enim planè video fore, neruis, opibus, sapientia tua vehementer

1 Leniùs, quam si dixerit, qui te accusarent. li. 5. de offic.
2 i. quod attinet ad crimina tibi obiecta.
3 In aduersis enim virtus maximis perspicitur.
4 Vide epi. 9 lib. 8.
5 Absolutus.

vehementer vt inimicos tuos pœniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic contestans omnes deos, promitto atque confirmo, me pro 6 tua dignitate (malo enim dicere, quàm pro salute) in hac prouincia, cui tu præfuisti, rogando, deprecatoris: laborando, propinqui: authoritate, clari hominis (vt spero) apud ciuitates: 7 grauitate, imperatoris suscepturum officia atque partes. Omnia volo à me & postules, & expectes, vincam meis officijs cogitationes tuas. Q. Seruilius perbreues à te mihi literas reddidit, quæ mihi tamen nimis longæ visæ sunt. iniuriam enim mihi fieri putabam, cùm rogabar. Nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti te, quanti 8 Pompeium (quem vnum ex omnibus facio, vt debeo, plurimi) quanti 9 Brutum facerem: quanquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies, sed quoniam accidit, siquid à me prætermissum fuerit, commissum facinus, & admissum dedecus confitebor. 10 Pontinus, qui à te tractatus est præstanti ac singulari fide, cuius tui beneficij sum ego test[is], præstat tibi memoriam, beneuolentiámque, quam debet, qui, cum maximis rebus suis coactus à me inuitissimo decessisset, tamen vt vidit tua interesse, conscendens iam nauem Epheso Laodiceam 11 reuertit. Talia te cum studia videam habiturum esse inumerabilia, planè dubitare nō possum, quin tibi * amplitudini ista sollicitudo futura sit. Si verò effeceris, vt censor creêris, & ita gesseris 12 censurã, vt & debes, & potes: non tibi solùm, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te præsidio futurum.

6 Ne quis testis contra te Romam veniat.

7 Ponderis enim plus habebunt officia mea, ob auctam mihi ex imperatoris nomine dignitatem.

8 Socerum filiæ tuæ. ep. 4.

9 Generum tuum. ep. 4.

10 Ciceronis legatus ep. 4.

11 Vt in prouincia operam daret, ne quis Romam ad testimonium contra te veniret.

12 De Appio censore ep. 13 1.

futurum. Illud pugna, & enitere ne quid nobis temporis prorogetur: vt cum hic tibi satisfaceremus, istic quoque nostram in te beneuolentiam nauare possimus. Quæ de hominum atque ordinum omnium erga te studijs scribis ad me, 13 minimè mihi miranda & maximè iucunda acciderunt: eadémque ad me perscripta sunt à familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cùm tibi, cuius mihi amicitia non solùm ampla, sed etiam 14 iucunda est, ea tribui, quæ debeantur, tum verò remanere etiamnum in ciuitate nostra, studia propè omnium consensu erga fortes & industrios viros: quæ mihi ipsa vna semper tributa merces est laborum & vigiliarum mearum. Illud verò mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo 15 adolescente, cuius ego salutem duobus capitis iudicijs summa contentione defendi, vt tuis inimicitijs suscipiendis obliuisceretur 16 patroni omnium fortunarum ac rationum suarum: præsertim cùm tu omnibus vel ornamentis, vel præsidijs redundares, (vt leuissimè dicam) multa deessent, cuius 17 stultus & puerilis erat iam antea ad me à M. Cælio familiari nostro perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citiùs cum eo qui tuas inimicitias suscepisset, veterem coniunctionem diremissem, quàm nouam conciliassem. neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in prouincia, nec Romæ fuit. Sed tamen significatur in tuis literis suspicio quædam & dubitatio tua, de qua 18 alienum tempus est mihi tecum expostulandi,

13 Ad Plancum. Nec miror & gaudeo ep. 1. lib. 10.

14 Hoc addidit ne videatur eum diligere duntaxat vtilitatis causa.

15 Dolabella.

16 Quem tui esse amantissimum non ignoraret.

17 Iactabat illam accusationem à Cicerone probari, quòd sibi eo ipso tempore filiam collocasset.

18 Ne satis grauem ex accusatione curam sustinenti hanc etiam molestiam adderet.

landi, purgandi autem mei necessarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quò minùs Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minùs quòd tibi obesset, facere? si clam, magis apertè inimicus esse? Quòd si essem ea perfidia, qua sunt ij, qui in nos hæc conferunt: tamen ea 19 *stultitia certè non fuissem, vt aut in obscuro odio apertas inimicitias: aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperaui, quàm* 20 *censui sumptus legatis quammaximè ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non perseuerasse, testes sunt rationes ciuitatum: in quibus quantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendacijs homines leuissimi onerarunt? non modò sublatos sumptus, sed etiam procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos & oblatos: eámque causam multis omnino non eundi fuisse.* 21 *Quererer tecum atque expostularem, nisi (vt suprà scripsi) purgare me tibi hoc* 22 *tuo tempore quàm accusare te mallem, idque putarem esse rectius.* 23 *Itaque nihil de te, quòd credideris de me: quamobrem non debueris credere, pauca dicam. nam si me virum bonum, si dignum ijs studijs, eáque doctrina, cui me à pueritia dedidi, si satis magni animi, non minimi consilij in maximis rebus perspectum habes: nihil in* 24 *me non modò perfidiosum & insidiosum & fallax in amicitia, sed ne humile quidem aut ieiunum debes agnoscere. sin*

19 Stultum est enim ostendere voluntatem nocendi in quo nocere non possis.

20 Ingeniosè quia & amicitiæ parsit, cum non imperat, & legis rationem habet cum censet.

21 Quod aures ijs præbueris, epist. 8.

22 Cum sis reus.

23 Quasi dicat, non contra te, sed pro me disputabo.

24 A sua persona.

autem me astutum & occultum lubet fingere: quid est, quod minùs cadere in eiusmodi naturam possit,
25 A persona Appij. *quàm aut florentissimi 25 hominis aspernari bene-*
26 A tempore. *uolentiam, 26 aut eius existimationem oppugnare*
in prouincia, cuius laudem domi defenderis, aut in
27 Ab ipsa re. *ea re animum ostendere 27 inimicum, in qua nihil*
obsis, aut id eligere ad perfidiam, quod ad indican-
dum odium apertissimum sit, ad nocendum leuissi-
28 Ab ingrati animi nota. *mum? 28 Quid erat autem cur ego in te tam impla-*
cabilis essem, cum te ex fratre meo ne tunc quidem,
cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimi-
cum mihi fuisse cognouissem? Cum verò reditum no-
strum in gratiam vterque expetisset: quid in consu-
29 A constantia sua. *latu tuo frustra 29 mecum egisti, quod me aut fa-*
cere, aut sentire voluisses? quid mihi mandasti, cùm
30 Euntem in prouinciam. *30 te Puteolis prosequerer, in quo non expectatio-*
nem tuam diligentia mea vicerim? Quòd si id max-
imè astuti, omnia ad suam vtilitatem referre: quid
31 Ab vtili. *mihi tandem erat 31 vtilius, quid commodis meis*
aptius, quàm hominis nobilissimi atque honoratissi-
32 Pompeius maximè & Brutus ep. 4. *mi coniunctio, cuius opes, ingenium, liberi, 32 affines,*
propinqui, mihi magno vel ornamento, vel præsidio
esse possent? Quæ tamen ego omnia in expetenda a-
micitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius
33 A studiorum aliarúmque rerum similitudine. *sapientia secutus sum. 33 Quid? illa vincula, quibus*
quidem libentissimè astringor, quanta sunt? studio-
rum similitudo suauitas consuetudinis, delectatio
vitæ atque victus, sermonis societas, literæ interio-
34 Ab hominum opinione. *res? atque hæc domestica. Quid illa tandem 34 popu-*
laria? reditus illustris in gratiam? in quo ne per im-
pruden-

prudentiam quidem errari potest sine suspicione perfidiæ amplissimi sacerdotij 35 collegium? in quo non modò amicitiam violari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ vt omittã tam multa atq; tanta: quis vnquã tanti quẽquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. 36 Pompeium socerum filiæ tuæ? Etenim si merita valent, patriam, liberos, salutem, dignitatem, memet ipsum mihi per illum restitutum puto, si consuetudinis iucunditas: quæ fuit vnquam amicitia consularium in nostra ciuitate coniunctior? si vlla amoris atque officij signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicauit? quid de se in senatu cum ipse 37 abesset, per quenquam agi maluit? quib. ille me rebus non ornatißimum voluit amplißimè? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, aduersantem interdum actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius temporis 38 inuidia attingeret. cum me consilio, cum authoritate, cũ armis deniq; texit suis quib. quidẽ temporibus hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit nõ modò vt Phrygi alicui, aut 39 Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominũ maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cum sit gener tuus: cúmque præter hanc coniunctionem affinitatis, quàm sis Cn. 40 Pompeio charus, quámque iucundus intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cũ præsertim eas ad me is literas miserit, quibus etiã si tibi, cui sum amicißimus hostis

35 Erat vtique augur ep. 4.

36 A Cn. Pompeij persona ep. 4.

37 Præsertim bello Mitridatico

38 Quia suspicio fuit consilio Ciceronis Clodium à Milone occisum.

39 Lycaonia pertinebat ad imperium Cicerouis ep. 5. & 6 & ad Att. ep. 15. lib. 5.

40 Qui & ipse augur erat. Phi. 2

hostis essem, placaret tamen, totúmque me ad eius viri ita de me meriti voluntatem nutúmque conuerterem. Sed hæc hactenus. pluribus enim etiam fortasse verbis, quàm necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ à me 41 *perfecta, quæque instituta sunt cognosce,* * Non pauca desiderantur. *est ille.* * *Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quàm pro periculo tuo. te enim (vt spero) propediem censorem audiemus: cuius magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summíque consilij, tibi diligentiùs & accuratiùs, quàm hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse* 42 *censeo. Vale.*

41 In prouincia quæ ad Appij, à Dolabella accusati, absolutionem pertinerent.

42 Opinor hic adiuncta fuisse, dixit à se perfecta & instituta.

ARGVMENTVM.

Acceptis ab Appio literis de absolutione maiestatis, gratulatur maiorem in modum, & de ambitus iudicio bene illi sperandum significat.

M. T. CICERO S. D. APPIO (VT SPERO) CÆS, S. D. II

CVM essem in castris ad fluuium 1 *Piramum redditæ mihi sunt vno tempore à te epistolæ duæ, quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta Non. Aprilium: in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondeo igitur superiori priùs: in qua scribis ad me de absolutione* 2 *maiestatis. De qua etsi permulto antè certior factus eram literis nuncijs, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius: non quòd quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad*

1 Ciliciæ fluuium Mela. 1. Arrianus Curtius.

2 Quo crimine eum accusauerat Dolabella.

*ad 3 laudem viris obscurè nunciari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literæ: non solùm quia planiùs loquebantur, & vberiùs, quàm vulgi sermo: sed etiam quia magis tibi videbar gratulari cum de te ex te ipso audiebam. 4 Complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam verò osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. quæ enim à cuncto populo, à senatu, à iudicibus ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur: 5 quia mihi ipse assentior fortasse, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto. Nec tam gloriosum exitum tui iudicij extitisse, sed tam paruam inimicorum tuorum mentem fuiße mirabar. 6 De ambitu verò quid interest, inquies, an de maiestate? Ad te nihil, alterum enim non attigisti, alterum auxisti. veruntamen ea est maiestas (vt 7 Sylla voluit) vt in quemuis impunè declamare liceret. 8 ambitus verò ita apertam vim habet, vt aut accusetur improbe, aut defendatur. quî enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus vnquam fuit? Me miserum, qui non affuerim: quos ego risus excitassem! Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis literis iucundissima fuerunt: vnum, quòd te ab ipsa rep. defensum scribis: quæ quidem etiam in summa 9 bonorum & * fortium ciuium copia tueri tales viros deberet: nunc verò eo magis, quòd tanta penuria est in omni vel honoris, vel ætatis gradu, vt tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat: alterum quòd 10 Pompeij & Bruti, fidem beneuolentiámque mirificè*

3 Necessaria distinctio, nam etiam insignis latro dicitur. sic in oratore, insignia ad maximam laudem.

4 Gratulari significantius non potuit.

5 Vide modestam arrogantiam.

6 De quo nondum erat absolutus.

7 Syllæ lex de maiestate.

8 Ambitus est cum honores pecunia quæruntur.

9 Nam neque timida probitas neque improba fortitudo vtilis reip.

10 Epist. 4.

*mirificè laudas. Lætor virtute & officio cùm tuorum necessariorum meorum amicißimorum, tum maximè alteris omnium sæculorum & gentium principis, alterius iam pridem iuuentutis, celeriter (vt spero) ciuitatis. De [11] mercenariis testibus à suis ciuitatibus notandis, nisi iam factum aliquid est per Flaccum, fiet, à me, cùm per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quod ad me quasi formam communium temporum & totius reip. misisti expressam, prudentia literarum tuarum valde mihi est grata. * video enim & pericula leuiora, quã timebam & maiora præsidia: siquidem (vt scribis) omnes vires ciuitatis se ad Pompeij ductum applicauerunt, tuúmque simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendam [12] remp. mirificamq́; cepi voluptatem ex hac tua diligentia, quod in summis tuis occupationibus mihi tamen reip. statum per te notum esse voluisti. Nam augurales [13] libros ad commune vtriusque nostrûm otium serua. ego enim à te cum tua promissa per literas flagitabam, ad vrbem te [14] otiosißimum esse arbitrabar. Nunc tamen vt ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes expectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non conuenerat me: nec erat iam quisquam mecum tuorum, præter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas literas quas dicas esse, non intelligo. Bis ad te scripsi, me purgans diligenter, te leuiter accusans in eo, quod de me cito [15] credidisses. Quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse [16] amici: sin tibi displicet, non vtar eo posthac.*

[11] Qui mercede adiucti ex Asia venerant ad testimonium in Appium dicendum.

* Emergebat ciuile bellum.

[12] Quam Pompeius affinis Appii defendere putabatur.

[13] Ep. 9. li. 11. ad Att.

[14] Non vt postea cognoui accusationis cura impeditum,

[15] Epist. 8.

[16] Accusant enim non quòd improbus esses sed quòd improbis crederes.

posthac. Sed si, vt scribis, eæ literæ non fuerunt disertæ, scito meas non fuisse. vt enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si iam es censor (vt spero) de 17 proauo multùm cogitato tuo.

17 Appio Cæco, qui censuram egregiè gessit, sed antiquior, quàm proauus. sic Plutarch. de Catone, temporum ratione non satis diligenter examinata.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de absolutione ambitus: &, querente Appio, quòd accusatori suo Dolabellæ filiam collocarit, ostendit, id se insciente per suos factum.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO S. D. 12

GRatulabor tibi 1 prius (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me conuertar. Ego vero vehementer gratulor de iudicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse: sed illud quod quo melior ciuis, quo vir clarior, quo fortior amicus es quoque plura virtutis & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in 2 tabellæ quidem latebra fuisse absconditam maleuolentiam, quæ te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium. nihil iam sum pridem admiratus magis. De me autem 3 suscipe paulisper meas partes, & eum te esse finge, qui sum ego. si facilè inueneris quod dicas, noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego vero velim mihi, Tulliæque meæ (sicut tu amicissimè & suauissimè optas) prosperè euenire 4 ea, quæ me insciente facta sunt à meis. sed ita cecidisse vt agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua

1 Primus locus in epistola gratulationis est.

2 In tabella potest latere maleuolentia: ideo dixit tabellæ latebra.

3 Responsio ad querelam de nuptijs Tulliæ

4 Quòd accusatori tuo nupserit.

aliqua felicitate. & opto: veruntamen plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quàm opportunitas temporis. Itaque quemadmodum expediam exitum huius institutæ orationis, non reperio: neque enim tristius dicere quicquam debeo 5 ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris: neque non me tamen mordet aliquid in quo vnum vereor, ne tu parum perspicias, ea quæ gesta sunt, 6 ab illis esse gesta: quibus ego ita mandaram, vt cùm tam longè abfuturus essem, ad me 7 ne referrent: agerent quod probassem. In hoc autem mihi illud 8 occurrit: Quid tu igitur si affuisses? Rem probassem. de tempore, nihil te inuito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, iamdudum laborantem quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leua me igitur hoc onere. nunquam enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. Sed sic habeto tamen: nisi 9 iam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissimè confecissem: tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse, tamen hac mihi affinitate renunciata, non maiore equidem studio, sed acriùs, apertiùs, significantiùs dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & iam imperio 10 annuo terminato, ante diem III. Non Sextileis, cùm ad Sidam naui accederem, & mecum Q. Seruilius esset, literæ à meis sunt redditæ. Dixi statim Seruilio (etenim videbatur esse commotus) vt omnia à me maiora expectaret. Quid multa? beneuolentior tibi, quàm fui, nihilo sum factus: diligentior quidem ad decla-

5 De his nuptijs.

6 A M. Cælio, vide epist. 9. lib. 8.

7 Falsum nam retulit ad eum Cælius epi. 9. lib. 8.

8 Obiectio cum dissolutione.

9 Cum mihi hæc affinitas est renunciata.

10 Annuum erat prouinciarum imperium, lege Sempronia in orat. de domo sua. & hic, epist. 7. lib. 1.

declarandum beneuolentiam multo. nam, vt vetus nostra 11 simultas antea stimulabat me, vt cauerem ne cui suspicionem fictè reconciliatæ gratiæ darem, sic 12 affinitas noua curam mihi affert cauendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur.

11 Ob inimicitias cum fratre tuo.

12 Mihi cum Dolabella contracta.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Appio, quòd amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiose iuuisset: pariáque illi officia pollicetur, quanquam socer Dolabella sit, qui de maiestate, & ambitu illum accusauerat.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO S. D. 13

QVasi 1 diuinaram, tali in officio fere mihi aliquando expetendum studium tuum: sic, cùm de tuis 2 rebus gestis agebatur, inseruiebam honori tuo. Dicam, tamen verè: plus quàm acceperas, reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non solùm authoritate orationis, 3 sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram: sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conueniendis meis, nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi 4 ampliora multò sunt, quam illa ipsa, propter quæ hæc elaborantur. INSIGNIA enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiæ nostræ ipsam 5 amicitiam, qua nihil est vberius, præsertim in ijs studijs, quibus vterque nostrûm deuinctus est. nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem sentimus

1 In supplicationibus.

2 Pro quibus decerni solebant supplicationes.

3 Qua supplicationes Ciceroni decreuit.

4 Pluris animum Appij facit quam ipsas supplicationes, similis sententia. lib. 1. de. Leg.

5 In qua mihi sunt omnia fructum vero nullum præterea specto.

& in quotidiana vita coniunctum cum iis artibus studiisque, quae colimus. velim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu [6] meos facere posses: quod tamen ipsum nescio qua permotus animi diuinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges: hac re nouata additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quàm quicquam esse detractum. Cùm haec scribebam, censorem iam te esse sperabam. eo breuior est haec epistola, &, ut [7] aduersus magistrum morum, modestior. Vale.

6 Hoc dicit propter generum suum Dolabellam, Appii accusatorem.

7 Quasi Epistola coram censore loquatur

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

LIBER IIII. AD SVLPITIVM, ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

Satis patebit huius epistolae argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Caesar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeij legatos in Hispaniam pararet. respondet Sulpitio congressum petenti.

M. T. CICERO SER. SVLPITIO S. P. D. 1

AIVS [1] Trebatius, familiaris meus ad me scripsit, te ex se quaesisse, quibus in locis essem, molestéque ferre, quòd me propter valetudinem

1 Iurisconsultus ad quem libros Topicorum misit

valetudinem tuam cùm ad vrbem accessissem, non vidisses: & hoc tempore velle te mecũ, si propius accessissem de officio vtriusque nostrûm communicare. Vtinam Serui [2] saluis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profectò aliquid opis occidenti reip. tulissemus. cognoram enim iam absens, te hæc mala multo antè prouidentem, [3] defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. sero enim [4] veneram, solus eram: rudis esse videbar in causa: incideram in hominum [5] pugnandi cupidorum insanias. Nunc quoniam nihil iam videmur posse [6] opitulari reip. si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non vt aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed vt [7] quàm honestissimè lugeamus: nemo est omnium, quicum potius mihi, quàm tecum communicandum putem. neque enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla: neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustrà in senatum, siue potius in conuentum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne eius animum offenderem, qui à me, [8] vt te imitarer, petebat. Cui quidem ego cùm me rogasset vt adessem in senatu, eadem omnia, quæ à te de pace, & de [9] Hispanijs dicta sunt ostendi me esse dicturum. Res [10] vides quomodo se habeat: orbem terrarum imperijs distributis ardere bello: vrbem sine legibus, sine iudicijs, sine iure, sine fide, relictam direptioni & incendijs. Itaque mihi venire

2 Alibi dixit salua repub. eodem sensu, & de re priuata ep. 30 lib. 7

3 Suetonius in Cæsare.

4 Ex prouinciare uersus.

5 Ep. 14 h l. & 21 l. 6. & 6. l. 9 & 10. l. 16

6 Sublata concordiæ spe.

7 Vt in his miserijs quam licet honestè viuamus.

8 i. vt ab vrbe abessem, te imitatus.

9 Vide ad Attic. ep. 18 lib. 9

10 Epist. 8. lib. 8. Cum Pompeius cum consulibus abijsset. ep. 11. lib. 16.

venire in mentem nihil potest, non modò quod sperem, sed vix iam quod audeam optare. Sin autem tibi homini prudentissimo videtur utile esse, nos colloqui: quanquam longiùs etiam cogitabam ab vrbe discedere (cuius iam etiam 11 nomen inuitus audio) tamen propius accedam. Trebatio mandaui, ut, siquid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret: idque vt facias, velim: aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex vrbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse 12 arrogo: vt exploratum habeam, quicquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

11 Quia nullam iam præ se ferret dignitatem spoliata legibus, iudicijs, magistratibus.

12 Arrogamus nobis, quæ nostra non sunt.

ARGVMENTVM.

Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Græciam nauigandum: quorum alterum vtilius, alterum honestius ait esse. concludit, difficilem esse deliberationem, se tamē discessionem magis probare.

M. T. CICERO, SER. SVLPITIO S. D. 2

AD. III. Kal. Maias, cùm essem in Cumano, accepi tuas literas: quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse 1 Philotimum: qui cùm abs te mandata haberet, vt scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, literas tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, quòd eum perlaturum putasses. sed tamen postquàm literas tuas legi, 2 Posthumia tua me conuênit, & Seruius noster. His placuit, vt tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, vt ad te scriberem, egerunt. Quòd meum consilium exquiris

1 Terentiæ libertum.

2 Vxor Sulpicij, quam a Cæsare stupratam scribit Suetonius.

exquiris, id est, tale, vt capere faciliùs ipse possim, quàm alteri dare. quid enim est, quod audeam suadere tibi homini summa authoritate summáque prudentia? si,3 quid rectissimum sit, quærimus: perspicuum est. si quid maximè expediat: obscurum. Sin hi sumus, qui profectò esse debemus, vt nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestúmque sit: non potest esse dubium, quid 4 faciendum nobis sit. Quòd existimas meam causam coniunctam esse cum tua: certè similis in vtroque nostrûm, cùm optimè sentiremus, error fuit. nam omnia vtriusque consilia ad concordiam spectauerunt. Qua cum ipsi Cæsari nihil esset 5 vtilius: gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace, arbitrabamur. Quantum nos fefellerat, & quem in locum res deducta sit, 6 vides: neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæque iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt: aut interesse, etiam si non probes: quarum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat vt discedendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. Omnino cum miserior res 7 nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu si videbitur, ita censeo facias: vt si habes iam statutum quid tibi agendum putes, in 8 quo non sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris. sin autem est quod mecum communicare velis: ego te expectabo.

3 Idem epl. 19 lib. 5.

4 Id est, eundum ad Pompeium.

5 Si, quod honestum est, id vnum vtile putemus.

6 Videt ventum esse ad arma, contrà quam arbitrati sumus.

7 Periculum enim nunquam grauius impendit resp.

8 Id est si venturus mecum ad Pompeium non es, hoc significat, sed apertè non explicat.

Tu quod tuo commodo fiat, quamprimùm velim venias, sicut intellexi & 9 Seruio & Postumiæ placere. Vale.

9 epi 8. lib. 38. ad Att.

ARGVMENTVM.

Sulpitium Achaiæ à Cæsare præfectum consolatur in dolore, quem ex reipublicæ calamitate capiebat. scripta est epistola post victum Pompeium.

M. T. CICERO SER. SVLPITIO. S. D. 3

*VEhementer 1 te esse sollicitum, & in communibus miserijs præcipuo quodam dolore angi multi ad nos quotidiè deferunt. quod quanquam minimè miror, & 2 meum quodammodo agnosco: doleo tamen, te sapientia præditum prope singulari, nō 3 tuis bonis delectari potius, quàm alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini * concedo, qui maiorem ex pernicie & peste reipub. molestiam traxerit, tamen multa iam consolantur, maximéque conscientia consiliorum meorum. multò enim antè tanquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram: neque id solùm mea sponte, sed multo etiam magis monente, & denūtiante te. Etsi enim 4 affui magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam quæ esset tua in hoc pestifero bello cauendo & prædicendo sententia: & ipse affui primis temporibus tui consulatus: cùm accuratissimè monuisti senatum, collectis omnibus bellis ciuilibus, vt & illa timerent, quæ meminissent, & scirent, cùm superiores. nullo tali exemplo antea in republica cognito, tam crude-*

1 Reip. causa ep. 1. li. 6.

2 Id est, dolorem.

3 Tua virtute, optimorumque tum factorū tum consiliorum cōscientia.

* Ep. 29. li. 10.

4 Cum esset in Cilicia proconsul. Narratio ad consolationem inducta.

crudeles fuissent, quicunque postea rempublicā oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atq; adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, 5 eos, qui authoritatē & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cū tua prudentia salui esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reipub. Est omnino vix consolabilis dolor tanta est omnium rerum amissio & desperatio recuperandi. sed tamen & Cæsar ipse ita de te 6 iudicat, & omnes ciues sic existimant, quasi lumen aliquod extinctis cæteris elucere sanctitatem & prudentiā & dignitatē tuam. Hæc tibi ad leuandas molestias magna esse debent. Quòd autem à tuis 7 abes, id eo leuius ferendum est, quòd eodem tempore à multis ac magnis molestijs abes: quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quàm nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem rectè adhibitam esse quo ad certior ab homine amicissimo fieres ijs de 8 rebus quibus leuari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso: neque mihi ignota, neque minima 9 solatia, & (vt quidem ego sentio) multo maxima, quæ ego ipse experiens quotidie sic probo, vt ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo summè omnium 10 doctrinarum studiosū fuisse, omniaq́; quæ à sapientissimis ad bene viuendū tradita essent, summo studio, curaq́; didicisse: quæ

5 Ne Cæsari ante concessum lege Trebonia tempus succederetur Dio. lib. 40.

6 Consolationis loco est, cum intelligimus de nobis bene existimari.

7 Erat enim Sulpitius in Græcia cum Achaiæ præesset. epistola sequenti.

8 De rebus vrbanis.

9 Tractationem literarum significat.

10 Rhodi cum ipso Cicerone dedit operā Philosophiæ vide lib. de claris orat. Epist. 12. li. 6.

quidem vel optimis rebus & vsui & delectationi esse possent: his verò temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus. Nihil faciam insolenter: neque te tali vel scientia, vel natura præditum hortabor, vt ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis studium tuum dedisti. tantùm dicam, quod te spero approbaturum: me, posteaquam 11 *illi arti, cui studueram, nihil esse loci* 12 *neque in curia, neque in foro viderim, omnem meam curam atque operam ad philosophiam contulisse* 13 *Tuæ scientiæ excellenti, ac singulari non multo plus, quàm nostræ relictum est loci. Quare non equidem te moueo: sed mihi ita persuasi, te* 14 *quoque in ijsdem versari rebus, quæ, etiam si minùs prodessent, animum tamen à sollicitudine abducerent.* 15 *Servius quidem* * *tuus in omnibus ingenuis artibus, in primísque in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, vt excellat: à me verò sic diligitur, vt tibi vni concedam, præterea nemini: mihíque ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facilè appareat, quod me* 16 *colat & obseruet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.*

11 Eloquētia.
12 Neque in senatu, neque in iudicijs.
13 Iuris ciuilis scientiæ.
14 In philosophiæ studio.
15 Patris prænomine appellabatur, qui primus filius natus esset.
16 Epist. 4.

ARGVMENTVM.

Laudat Sulpitij scripta: probat, quòd Achaiæ administrandæ curam non recusarit. scribit de Marcelli restitutione, de suis studijs, de Sulpicio filio de rebus vrbanis, de Cæsare.

M. T. CICERO S. D. SER. SVLPICIO. 4

ACcipio excusationem tuam, qua vsus es, cur sæpius ad me literas vno exemplo dedisses: sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas sæpius mittere, nec 1 agnosco, nec probo. Et ego ipse, quem tu per iocum (sic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco (εἰρωνεύεσθαι enim non necesse est) sed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος) facilè credo tuorum scriptorum subtilitati & elegantiæ. Consilium tuum, quo te vsum scribis hoc 2 Achaicum negotium non recusauisse, cùm semper probauissem, tum multo magis probaui lectis tuis proximis literis. omnes enim causæ, quas commemoras, iustißimæ sunt, tuaque & authoritate, & prudentia dignissimæ. Quòd aliter cecidiße rem existimas, atque 3 opinatus sis, id tibi nullo modo assentior. sed quia tanta perturbatio & confusio est rerum, ita perculsa & prostrata fœdißimo bello iacent omnia, vt is cuique locus, vbi ipse sit, vt sibi quisque miserrimus esse videatur: propterea & tui te consilij 4 pœnitet, & nos, qui domi sumus, tibi beati videmur. at contrà nobis, non tu quidem vacuus molestijs, sed præ nobis, beatus. Atque hoc ipso melior est tua, quàm nostra conditio, quòd tu, quid

1 Id est. Veram esse non fateor.

2 Achaiæ administrationem à Cæsare demandatam & epi. 1. & 6 lib. 6.

3 Putasti te minùs miserum in ista prouincia fore quàm eos qui Romæ essent.

4 Quòd Achaiæ curam susceperis.

doleas, scribere audes: nos ne id quidē tuo possumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius 5 *victoriæ, quæ ciuilibus bellis est insolens: vno te vicimus, quod de Marcelli* 6 *collegæ tui salute paulo antè, quàm tu, cognouimus: etiam mehercule, quod quemadmodum ea res ageretur, vidimus. nam sic fac existimes, post has miserias, id est, post quàm armis disceptari cœptum est de iure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate, nam & ipse Cæsar accusata acerbitate* 7 *Marcelli (sic enim appellabat) laudatáq; honorificentissimè & æquitate tua & prudētia, repentè præter spē dixit, se senatui roganti de Marcello,* 8 *ne hominis quidem causa negaturum, fecerat autē hoc senatus, vt, cùm à L. Pisone mētio esset facta de Marcello, & cùm C.* 9 *Marcellus se ad Cæsaris pedes abiecisset, cunctis consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. Noli quærere. ita mihi pulcher hic dies visus est, vt speciem aliquā viderer videre quasi reuiuiscentis reip. Itaq; cùm omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatiū (is enim si eo* 10 *loco esset, negauit se facturū fuisse) ego rogatus mutaui meū consiliū. nam statueram, non mehercle inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meū consiliū & Cæsaris* 11 *magnitudo animi, & senatus officium. Itaq; pluribus verbis* 12 *egi Cæsari gratias: meq; metuo ne etiam in ceteris rebus honesto otio priuarim: quod erat vnicum solatiū in malis. Sed tamen quando effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hāc remp. nō putare, si perpetuo*

5 Epist. 9. Epist. 14.
6 In consulatu, ep. 12.
7 Qui se victori non credidisset. Suet. in Julio.
8 Quanquā acerbior fuisset.
9 Marcellus quam sententiam nō viderunt, qui omnis legendum putant.
10 Hic Iulia Cęsaris sororis neptem Octauiam vxorē duxit, & ex ea genuit Marcellum illum de quo Virgil. lib. 6.
11 Si Marcellus esset, negauit se rediturum.
12 Cum ignouit inimico suo Marcello.

petuò tacerem: 13 *modicè hoc faciam, aut etiam* 14 *intra modum: vt & illius voluntati, & meis studijs seruiã. nam etsi à prima ætate me omnis ars & doctrina liberalis, & maximè philosophia delectauit: tamen hoc studium quotidie ingrauescit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitijs, vt nulla res alia leuare animum* 15 *molestijs possit. à quo studio te abduci negotijs, intelligo ex tuis literis: tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, vel potius noster, summa me obseruantia colit: cuius ego cum omni probitate summáque* 16 *virtute, tum studijs,* **doctrináque delector. Is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. Adhuc in hac sum sententia nihil vt faciamus, nisi quod maximè Cæsar velle videatur. Res sunt eiusmodi, vt, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit. De reliquis nihil melius* 17 *ipso est. cæteri & cætera eiusmodi, vt, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quàm videre. hoc nostrum consilium, nobis minimè iucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.*

13 Quæ extat oratio.
14 Modicè, id est, cum modo, intra modum verò minus.
15 Et sanè pleraque scripsit post euersam rempub.
* φιλοσοφέ- μενα.
16 Disiungit virtutẽ a doctrina vt intelligas virtutem esse posse sine peritia literarum.
17 Valdè enim se moderatum præbuit Cæsar in victoria.

ARGVMENTVM.

Cum Cæsar bellum gereret in Hispania contra Pompeij liberos perijt Tullia ex partu Ciceronis filia, iam à Dolabella dimissa. consolatur Ciceronem Sulpitius, argumentis ad tollendum dolorem vndecunque collectis. De Sulpitio Quinct. lib. ix. Ser. Sulpitius insignem non immeritò famam tribus orationibus meruit.

SER. SVLPICIVS M. CICERONI. 5

POsteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ: 1 sanè quàm pro eo, ac debui, grauiter, molestéque tuli: communemque eam calamitatem existimaui. qui si istic affuissem neque tibi defuissem, corámque meum dolorem tibi declarassem. Et si genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est, propterea quia, per quos id confieri debet, propinquos ac familiares: ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari possunt: vt magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm alijs posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decreui breui ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem: sed quòd forsitan dolore impeditus, minùs ea perspicias. 3 Quid est quòd tantopere te commoueat tuus dolor intestinus? cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs, quàm liberi, chara esse debent patriam, 4 honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc vno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut quî non in illis rebus exercitatus animus 5 callere iam debet, atque omnia minoris æstimare? At illius vicem (credo) dolos. Quoties in eam cogitationem, necesse est vt tu veneris, vt & nos sæpè incidimus, hisce temporibus non pessimè cum ijs esse actum, 6 quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad viuendum magno-

1 Rectè incipit cum dolore suo: nam qui non dolet amici calamitates, samicus non videtur, ideóque pondus habere illius consolatio non potest.
2 Sic ep. 20. l. 15. ad At. dicitur etiam in præsenti Epist. 10. li. 2. & Liu. li. 34.
3 Consolationis initium à temporum conditione.
4 Minus est quàm dignitas.
5 Id est, callo obducto dolorem non sentire.
6 Cum in bello multi interfecti cum dolore perierint.

magnopere inuitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium: vt cum aliquo adolescente primario coniuncta ætatem ageret? Licitum'est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac iuuentute 7 generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tutò committere putares: An vt ea liberos ex sese pareret, quos cùm florentes videret, lætaretur, qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores 8 ordinatim petituri essent in republica? in amicorum negotijs libertate sua vterentur: quid horum fuit, quod non priusquàm datum, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc peius sit, 9 hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versus nauigarem, cœpi regiones circumcircà prospicere. post me erat Ægina, antè Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus quæ 10 oppida quondam tempore florentissima fuerunt prostrata & diruta ante oculos iacent. cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur si quis nostrûm interijt, aut occisus est, quorum vita breuior esse debet, cùm vno loco tot 11 oppidorum cadauera proiecta iaceant? visne tu, te Serui, cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas: Modò vno tempore tot 1 viri clarissimi interierunt: de imperio prætere a tanta diminutio facta est: omnes prouinciæ con-

7 Ergo Dolabella diuortium cum ea iam fecerat.

8 Quo ordine per leges licet. de quo diximus in li. de legibus.

9 Publicam seruitutem.

10 Oppida vocat vrbes

11 A maiori ad minus. nam si oppida intereunt, idem accidere hominibus, mirandum non est.

12 Argumentum à comparatione ductum.

conquassatæ sunt: in vnius mulierculæ animula si iactura facta est, tantopere commoueris? quæ si hoc tempore non suum diem obijsset: paucis pòst annis, tamen ei 13 moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam auoca: atque ea potiùs reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam 14 quandiu opus fuerit, vixisse: vnà cum rep. fuisse: te patrem suum prætorem, consulem, augurem vidisse, 15 adolescentibus primarijs nuptam fuisse, omnibus bonis propè perfunctam esse: cùm resp. occideret, vita excessisse. Quid est quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te obliuisci Ciceronem esse. & eum, qui alijs consueueris præcipere & dare consilium: neq; imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt. sed potiùs quæ alijs præcipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas 16 temporis minuat, atque molliat. hoc te expectare tempus, ac non ei rei sapientia tua occurrere, tibi 17 turpe est, quòd si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasq; in omnes suos certè illa te facere non 18 vult. Da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis & familiaribus, qui tuo dolore mærent: da patriæ, vt, si qua in re opus sit, opera & consilio tuo vti possit. Denique quoniam in eam fortunam deuenimus, vt etiam huic rei nobis seruiendum sit, noli 19 committere, vt quisquam te putet non tam filiam, quàm reipublicæ tempora

13 A necessario.

14 A persona Tulliæ.

15 Pisoni Crassipidi. Dolobellæ.

16 Ep. 28. lib. 7.

17 Ab opinione hominum, Ad Att. epi. 11. lib. 12.

18 A voluntare mortuę.

19 A salute ipsius.

pora

pora & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. 20 quare, si hoc vnum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties, secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnámque ex ea re laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, aduersam quoque te æquè ferre posse, neque id maius quàm debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus 21 virtutibus hæc vna tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliorem animo esse cognoro, de ijs rebus quæ hîc geruntur, quemadmodúmque se 22 prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

20 Phi 14. & lib. 2. de off.

21 A Ciceronis laude

22 Achaia.

ARGVMENTVM.

Ad Seruij consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius literis aliqua ex parte lenitum: sed dolendi causas apud se & plures & grauiores esse quam apud quemuis alium in simili calamitate.

M. T. CICERO, SER. SVLPICIO S. D. 6

EGO vero, Serui, vellem vt scribis, in meo grauissimo casu affuisses. quantum enim præsens me adiuuare potueris & consolando, & propè æquè dolendo, facile ex 1 eo intelligo, quod literis tuis lectis aliquantulum acquieui. nam & ea scripsisti, quæ leuare 2 luctum possent, & in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti.

Simile principium ep. 3. lib. 7. & 5. lib. 9.

1 Simili.

2 Alterum prudentiæ & doctrinæ, alterum amoris & humanitatis.

Seruius

Seruius tamen tuus omnibus officijs, quæ illi tempore tribui potuerunt, declarauit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia 3 iucundiora scilicet, sæpè mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solùm, & societas pænè ægritudinis, sed etiam authoritas consolatur. turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, vt tu tali sapientia præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quòd ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. 4 Maximus, qui filium consularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit: & L. 5 Paulus, qui duos septem diebus: & vester 6 Gallus: & M. Cato, qui summo ingenio summa virtute filium perdidit: ijs temporibus fuerunt, vt eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quem ex rep. consequebantur. Mihi autem amissis 7 ornamentis ijs, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, vnum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non 8 amicorum negotijs, non reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ. Nihil in foro agere licebat. aspicere curiam non poteram. existimabam, id quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus, & fortunæ perdidisse. Sed cùm cogitarem hæc mihi tecum, & cum quibusdam alijs esse communia, & cùm frangerem iam ipse me, cogerémque illa ferre toleranter: habebam quo confugerem, vbi conquiescerem, cuius in sermone & suauitate

3 Iucunditati enim locus non est in rebus miseris.

4 Fabius.

5 Aemilius.

6 Quia fuit è Sulpicia familia.

7 Honestate, dignitate, honoribus ep. 5.

8 Collectio causarum, dolorem efficientium: vt ostendat se reprehendi non posse: quia doleo id, quod dolendum iure sit.

nitate omnes curas doloréſque deponerem. Nunc autem hoc tam graui vulnere etiam illa quæ 9 conſenuiſſe videbantur, recrudeſcunt. Non enim vt tum me à rep. mæſtum domus excipiebat, quæ leuaret: ſic nunc domo mœrens ad remp. confugere poſſum, vt in eius 10 bonis acquieſcam. Itaque & domo abſum, & foro, quòd nec eum dolorem, quem è rep. capio domus iam conſolari poteſt, nec domeſticum reſp. quo magis te expecto, téque videre quamprimum cupio. Maior mihi leuatio afferri nulla poteſt, quàm conſuetudinis, ſermonúmque noſtrorum. quanquam ſperabam tuum aduentum (ſic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de cauſis te exopto quam primum videre, tum etiam vt antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus, quod eſt totum ad 11 vnius voluntatem accommodandum & prudentis, & liberalis, & (vt perſpexiſſe videor) nec à me alieni, & tibi 12 amiciſſimi. Quod cum ita ſit, magnæ tamen eſt deliberationis, quæ ratio ſit iucunda nobis, non agendi aliquid, ſed illius conceſſu & beneficio quieſcendi. Vale.

9 Quia tempus acerbitatem minuit. epiſt. 5

10 Quæ nunc vlla ſunt.

11 Cæſaris Cum eius filius Cæſaris arma contra Pompeium ſecutus ſit ad Att. ep. & vlt. lib. 9. 3. lib. 10.

12 Ne incidat in arrogantiæ vitium, quia tali viro conſilium dare velit, incipit à laude Marcelli, & ab amicitiæ commemoratione, quo ſe facilius inſinuet.

ARGVMENTVM.

Suadet, vt exulandi conſilium abijciat, & in patriam ſuam redeat: id Cæſarem facilè conceſſurum: id optare ipſius fratrem, id ipſam remp. id ad rationem rei familiaris pertinere.

M. T. CICERO S. D. M. MARCELLO.

ETsi eo te adhuc consilio vsum intelligo, vt id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse iudicem, vt meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam pueritia tua cognita est, me hortata est, vt ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. 1 *Ego eum te esse, qui horum malorum initia multo antè videris, consulatum magnificentissimè atq; optimè gesseris, præclarè memini. sed idem etiam illa vidi, neque te consilium ciuilis belli ita gerendi, neq; copias Cn. Pompeij neq; genus exercitus probare, semperq; summè diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neq; tu multum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi ne interessem. Non enim ijs rebus pugnabamus, quibus* 2 *valere poteramus, consilio, authoritate, causa quæ erant in nobis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur: aut, si vinci dignitas non potest, fracti certè & abiecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quod cùm* 3 *spe vincendi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem, ostendistiq; sapientem & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema non libenter persequi.*

1 Suasionis initium quo probare vult satis iã Marcellum boni ciuis officio fecisse: reliquum esse vt patriam multis malis affectam etiam aspectu suo ne priuet.

2 Idem alijs verbis epist. 1. lib. 6.

3 Idem alijs verbis epi. 3. lib. 7.

Qui

Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. aut enim renouare bellum conati sunt, ut ij, qui in 4 Africam se contulerunt: aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. 5 Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortaße humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus sapiens tuum consilium, à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum: sed habet ista ratio, vt mihi quidem videtur, quendam modum: præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas 6 fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationē afferret ei, 7 penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De 8 quo quid sentiam., nihil attinet dicere, cū appareat, ipse quid fecerim. sed tamen si iam ita constituisses, vt abeße perpetuo malles, quàm ea, quæ nolles videre: 9 tamē id cogitare deberes, vbicunque esses, te fore in eius ipsius, quē fugeres, potestate. Qui si facilè passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis quietè & liberè viuere: 10 cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tuæ cuiusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles viuere. sed cū ita latè pateat eius potestas, quem veremur, vt orbem terrarum complexa sit. nónne mauis, sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quàm in externis, atque alienis locis. Hoc idem 11 omnes qui te diligunt, sentiunt, quorum est

4 Ad Iubam regem.

5 Vt neque bella renouares, neq; Romam redires, sed exulandi consilium caperes

6 Quarum desperatione exilium elegerat.

7 Qui omnia tenet e- pistola sequenti.

8 Suasio ab exemplo.

9 A necessario.

10 Neque honestum ait esse eius exilium, neque tutum.

11 A communi consilio.

est magna pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam [12] *rationem rei familiaris tuae, quam dissipari nolumus. nam etsi nullam potest accipere iniuriam, quae futura perpetua sit, propterea quòd neque is, qui* [13] *tenet remp. pateretur, neque ipsa resp. tamen impetum praedonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere considerem. Hic pro te vnius sollicitudines, vnius etiam multae & assiduae lacrymae C.* [14] *Marcelli fratris optimi* [15] *deprecantur. Nos cura & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quòd ius adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. gratia tantum possumus, quantum victi. sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis* [16] *reliquis non adhibemur. ad omnia parati sumus. Vale.*

12 Ab vtili.

13 Idem aliis verbis. ep. 8 & 9. & 13.

14 Consularis.]

15 Sic in oratione pro eo.

16 De Marcelli reditu minime laborantibus.

ARGVMENTVM.

Et hæc epistola eò spectat, vt Marcello reditus in patriam persuadeatur.

M. T. CICERO S. D. M. MARCELLO. 8

NEque monere te audeo praestanti prudentia virum, neque confirmare maximi animi hominem virúmque fortissimum: consolari verò nullo modo. nam si ea, quae acciderunt ita fers, vt audio: gratulari magis [1] *virtuti debeo, quàm consolari dolorem tuum. sin te tanta mala reip. frangunt, non ita abundo*

1 Quæ in aduersis maximè perspicitur.

abundo ingenio, vt te consoler, cùm ipse me non possim. Reliquum est igitur, vt tibi me in omni re eum præbeam, præstémque, & ad omnia quæ tui velint, ita sim præstò, vt me non solùm omnia debere tua causa, quæ possum, sed ea quoque quæ 2 non possum, putent. Illud tamen tu me 3 vel monuisse, vel censuisse puta, vel propter beneuolentiam tacere non potuisse, ut, quod ego facio, tu quoque in animum inducas: si sit aliqua respublica in ea te esse oportere, iudicio omnium, réque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad 4 exulandum locum. si enim libertatem sequimur: qui locus hoc dominatu magis vacat? sin qualemcunque locum quæ est domestica sede iucundior? Sed mihi crede, etiam is qui omnia tenet 5 fauet ingenijs: nobilitatem verò, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura quàm statueram. Redeo ergo ad vnum illud, me tuum fore cum tuis, si modò erunt 6 tui: sin minùs, me certè in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni, amorique facturum. Vale.

2 Philip. 6.

3 Vide artificiosam admonendi rationem. vt offensio vitetur.

4 Exilium enim est, vbi resp. non est.

5 Hoc adiecit, vt Marcellus veterem dignitatem speraret.

6 Vide ep. superiorem & 11.

ARGVMENTVM.

Reditum in patriam suadet, vt suprà: argumenta ex intima arte depromit, ad persuadendum firmissima.

M. T. CICERO S. D. M. MARCELLO. 9

ETSI perpaucis antè diebus dederam Q. Mucio literas ad te pluribus verbis scriptas, quibus

 de-

declarauerã, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cùm Theophilus libertus tuus proficisceretur, cuius ego fidem erga te, beneuolentiámque perspexeram, sine meis literis eum ad te venire nolui. Jisdem igitur te de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum, vt in ea repub. 1 quæcunque est, quàm primùm velis esse. multa videbis fortasse, quæ nolis: non plura tamen, quàm audis quotidie. Non porro tuum, vno sensu solùm oculorum moueri: cum idem illud auribus percipias, quod etiam 2 magis videri solet, minùs laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum quod non probes. Primùm TEMPORI cedere, id est necessitati 3 parêre, semper sapientis est habitum. deinde non habet, vt nunc quidem est, id vitij res. Dicere fortasse quæ sentias non licet: tacere planè licet. 4 omnia enim delata ad vnum sunt. is vtitur consilio ne suo quidem sed suorum. Quod non multo secus fieret, si 5 is remp. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cùm omnium nostrûm coniunctum esse periculum suo cerneret, 6 certorum hominum minimè prudentium consilio vteretur: eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quàm incertis rebus fuisset? & qui nec te consule tuum sapientissimum consilium secutus esset: nec 7 fratre tuo consulatum ex * authoritate tua gerente, vobis authoribus vti voluerit: nunc omnia 8 tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis

1 Supra dixit: Cuiusmodi res esset ep. 7.

2 Diuersa tatio ep. l. 6 pro auribus contra oculos.

3 Ep. 60. lib 12. ad Att.

4 Idem alijs verbis. e. 7. & 12.

5 Pompeius.

6 Scipionis Domitij & aliorum.

7 C. Marcello fratre eius patruele.

8 Supra hac ipsa epist.

bellis ciuilibus: quæ maiores nostri ne semel quidem, nostra 9 ætas sæpe iam sensit: sed MISERIVS nihil quàm ipsa 10 victoria: quæ etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit: vt etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. 11 MVLTA enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam inuito facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quàm illa 12 crudelis esset futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? Non inquies. ego enim ipse tenerem opes & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis, in minimis tuas res ponere, de rep. vehementius laborare. Deinde qui finis istius consilij est? nam adhuc & factum tuum probatur, &, vt in tali re, etiam 13 fortuna laudatur: factum, quod & initium belli necessariò secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quòd honesto otio tenueris & statum, & famam dignitatis tuæ. 14 Nunc vero nec locus tibi vllus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minùs debes, quod deformior est, sed misereri potius: nec eam 15 multis claris viris orbatam, priuare etiam aspectu tuo. Denique, si fuit magni animi non esse supplicem victori: vide ne superbi sit, aspernari eiusdem liberalitatem. &, si sapientis est carere patria, duri non desiderare: si republica non possis frui, stultum est nolle priuata. Caput illud est, vt, si ista vita tibi commodior esse videatur,

9 Propter Syllana tempora.
10 Epist.4. & Phil.8.
11 Cæsarē excusat. epist.14.
12 Hic Marcellum acri pertinacia munitum, tamen expugnat.
13 Quòd tuto otio fruaris, infra.
14 Cū iam boni ciuis officio satisfeceris.
15 Pompeio, Catone, Domitio, Scipione, Bibulo, Lētulis, Appio: qui erant omnes consulares, excepto Catone prætorio.

16 cogitandum tamen ſit, ne tutior non ſit. Magna gladiorum eſt licentia: ſed in externis locis minor etiam ad 17 facinus verecundia. Mihi ſalus tua tantæ curæ eſt, vt Marcello fratri tuo aut par, aut certè proximus ſim. Tuum eſt conſulere 18 temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis, Vale.

16 Quod non cogitare ſapientis non eſt.
17 Supra.
18 Vt cogites cuncta eſſe in Cæſaris poteſtate.

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt reditum maturet, iam enim de reditu perſuaſerat.

M. T. CICERO S. D. M. MARCELLO. 10

ETSI nihil erat noui, quod ad te ſcriberem, magíſque literas tuas iam expectare incipiebam, vel te potius ipſum: tamen cùm Theophilus proficiſceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, vt quamprimùm venias. Venies enim, mihi crede, expectatus: neque ſolùm nobis, id eſt tuis, ſed prorſus omnibus. Venit enim mihi in mentem, ſubuereri interdum, ne te delectet tarda deceſsio. Quòd ſi nullum haberes ſenſum, niſi oculorum, prorſus tibi ignoſcerem, ſi quoſdam nolles videre. Sed cùm leuiora non multa eſſent, quæ 2 audirentur, quàm quæ viderentur: ſuſpicarer autem multum intereſſe rei familiaris tuæ, te quamprimùm venire, ídque in omnes 3 partes valere: putaui ea de re te eſſe admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, oſtendi: 4 reliqua tua prudentia conſiderabis. me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias, Vale.

1 Vt qui non libenter venias.
2 De malis reip.
3 Ep. 10. lib. 5.
4 Quando veniendum

ARGVMENTVM.

Significat se in patriam rediturum, commotum consilio, & authoritate Ciceronis.

M. MARCELLVS M. CICERONI S. D. 12

PLVRIMVM valuisse apud me tuam semper 1 *authoritatem, cum in omni re, tum in hoc maximè negotio potes existimare, cùm mihi C. Marcellus frater amantißimus mei non solùm consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret: non priùs mihi persuadere potuit quàm tuis est effectum literis, vt vterer vestro potißimum consilio.* 2 *res quemadmodum sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua est mihi probatissima, quòd optimo fit animo: tamen hoc mihi multo iucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum,* 3 *propinquorum aut necessariorum, qui verè meæ saluti fauerent, te cupidißimum mei singularémque mihi beneuolentiam præstitisse cognoui.* 4 *Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè, & æquo animo carebam. Hoc vero eiusmodi esse statuo, vt sine talium* 5 *virorum, & amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquam, viuere poßit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu vero vt intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.*

1 Authoritate potest aliquis apud nos plus valere, quàm frater amore non item.

2 De ipsius reditu à Cæsare impetrato.

3 Hinc illud si verè erunt tui. ep.8.

4 Præter vnum te.

5 Quorum & virtus & beneuolentia singularis.

ARGVMENTVM.

Marcellum à Magio interfectum, suáque erga mortuum officia significat.

SER. SVLPICIVS CICERONI S. D. 12

ETSI scio, non iucundissimum nuntium me vobis allaturum: tamen quoniam 1 *CASVS * & natura in nobis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores vt facerem. A.d.v.kalend. Junias cùm ab Epidauro Piræum naui aduectus essem, ibi Marcellum* 2 *collegam nostrum conuêni; túmque diem ibi consumpsi, vt cum eo essem. Postero die cùm ab eo digressus essem eo consilio, vt ab Athenis in Bæotiam irem, reliquámque* 3 *iurisdictionem absoluerem: ille, vti aiebat,* 4 ὑπὲρ Μαλέας *Italiam versus nauigaturus erat. Postridie eius diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem: circiter horam decimam noctis Postumius familiaris eius ad me venit, & mihi nuntiauit, M. Marcellum collegam nostrum post cœnæ tempus à P. Magio Chilone familiari eius, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse: vnum in stomacho, alterum in capite* 5 *secundùm aurem: sperare tamen eum viuere posse:* 6 *Magium seipsum interfecisse: postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret, vti medicos cogerem. coegi, & è vestigio eò sum profectus prima luce. cùm à Piræo non longè abeßem, puer*

1 Aut enim casu moriuntur homines, aut natura.

2 In consulatu ep. 14.

3 Præerat enim Sulpicius Achaiæ, ep. 4.

4 De malea vide Plin. ep. lib. 10.

5 Post aurê.

6 Ad Att. e. 10. lib. 13.

puer 7 Acidini obuiam mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paulò antè lucem, Marcellum diem suum obijsse. Ita vir clarißimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem 8 pepercerant, inuentus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni duos libertos, & pauculos seruos, reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quòd dominus eorum 9 ante tabernaculum interfectus eßet. Coactus sum in eadem illa lecticia qua ipse delatus eram, meisque lecticarijs in vrbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curaui. ab Atheniensibus locum sepulturæ intra vrbem vt darent, impetrare non potui, quod religione se 10 impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant: quod proximum fuit, vti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio eum 11 Academiæ locum delegimus: ibique eum combußimus: posteáque curauimus, vt ijdem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent, ita, quæ nostra officia fuerunt, pro 12 collegio & propinquitate & viuo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. D. prid. kal. Jun. Athenis.

7 Cognomē gentis Maniliæ.

8 Cæsar enim ei reditum in patriam concesserat.

9 Quod seruis capitale erat, qui dominum non defendisset.

10 Romæ quoque lex vetabat.

11 In qua floruerat Plato.

12 Quia cōsulatum simul gesserant.

ARGVMENTVM.

Exulantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam suúmque officium pollicetur, prætere a rem omnem familiarem: in extremo hortatur, vt bono animo, fortique sit in vtramque partem.

M. T. CICERO P. NIGIDIO FIGVLO S. D. 13

1 Excusatio cur antea non scripserit.

QVærenti mihi iamdiu quid ad te potissimũ scriberem, non modò certa res nulla, sed ne genus quidem literarum vsitatum veniebat in mentem. Vnam enim partem & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus vti solebamus tempus eripuerat perfecerátque fortuna, ne quid tales scribere possem, & aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam & miserum, & his temporibus consentaneum genus literarum. id quoque deficiebat me in quo debebat esse aut promissio auxilij alicuius, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat. ipse enim pari 2 fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustentabam, sæpiúsque mihi veniebat in mentem queri, quòd ita viuerem, quàm gaudere quòd viuerem. Quanquam enim nulla me ipsum priuatim perculit insignis iniuria: nec mihi quidquam tale tempore in mentem venit optare, quod non vltrò mihi Cæsar detulerit: tamen nihilominùs eis conficior curis, vt hoc ipsum quòd 3 vsaneam in vita, peccare me existimem. careo enim cùm familiarissimis multis quos aut mors 4 eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnibus amicis quorum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondam te socio defensa resp. versórque in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus: nec audio solùm, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum video, 5 quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari

2 Se quoq; miserum ostedit, quia communicatio fortunæ, genus consolationis est apud afflictos.

3 Cum extincta resp. sit.

4 Pompeiũ Catonem, Lentulum, & alios vide ep. 9.

5 Epi. 1. li. 6

pari quibus nos olim adiutoribus illud 6 incendium extinximus: & in qua vrbe modò gratia, authoritate, gloria floruimus, in ea nunc ijs quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quàm 7 vis & mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus ijs rebus omnibus, quib. & natura me, & voluntas, & consuetudo assuefecerat, cum ceteris, vt quidem videor, tum mihi ipse displiceo. natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modò agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram: nunc P. 8 Nigidio vni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certè amicissimo ne benignè quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquum est, vt te consoler, & afferam rationes, quibus te à molestijs coner 9 abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si vnquam in vllo fuit, Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non attingam: tibi totam relinquam. 10 quid sit forti & sapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu videbis. Ego quod intelligere & sentire, quia sum Romæ, & quia curo, attendóque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestijs, in quibus es hoc tempore non diutius futurum: in ijs 11 autem in quibus etiam

6 Catilinæ coniurationem.

7 Cæsarem excusans, auertit, culpam in tempora.

8 Latinorũ omnium post Varronem doctissimus appellatur à Gellio.

9 Idem aliis verbis. ep 8. & 9.

10 Tecta admonitio, cũ laude tamẽ vt proximè ostendit.

11 In reip. calamitate.

quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui [12] plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temerè; quò minùs familiaris sum, hoc sum ad inuestigandum curiosior. Quo faciliùs, [13] quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiares vero eius & ij quidem, qui illi iucundißimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur & sentiunt. [14] Accedit eôdem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium. etiam illa quæ minimum nunc quidem potest (sed poßit neceße est) resp. quascunque vires habebit, ab ijs ipsis à quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, vt iam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram. nam & amplectar eius familiarißimos, qui me admodum [15] diligunt, multúmque mecum sunt & in ipsius me consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certè omnes vias persequar quibus putabo ad id, quod volumus, perueniri posse. In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. [16] Cætera quæ tibi à multis prompta eße certo scio, à me sunt paratißima. nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quàm tuum. Hac de re & de hoc genere toto, hoc scribo parciùs, quod te (id quod ipse confido) sperare malo esse vsurum tuis. Extremum illud est, vt te horter & obsecrem, animo vt maximo sis: nec ea solùm memineris, quæ ab alijs magnis viris accepisti: sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studióque peperisti. Quæ si colliges: & sperabis omnia optimè, & quæ acci-

12 Idem alijs verbis ep.8.& 9.
13 Ijs qui in Africa bellum renouauerant: vide ep.13. lib.7.
14 Colligit omnia quæ faciunt ad spem.
15 Vt Oppius, Hirtius, Balbus, Martius, Pansa, Postumius ep. 12. lib.6.
16 Quod ad rem familiarem attinet,

accident, qualiacunque erunt, sapienter feres. sed hæc tu meliùs, vel optimè omnium. Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissimè omnia, diligentissiméque curabo, tuorúmque 17 tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo. Vale.

17 Cùm eiectus a Clodio sum

ARGVMENTVM.

Respondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de nouis eiusdem nuptijs cum Publia, diuórtio iam facto cum Terentia.

M. T. CICERO S. D. CN. PLANCIO.

BINAS, à te accepi literas Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare quod audisses me meam pristinam dignitatem 1 obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egissem, benè ac fœliciter 2 euenire. Ego autem, si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis viris probare quod sentias; obtineo dignitatem meam: sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere: ne 3 vestigium quidem vllum est reliquum nobis dignitatis: agitúrque præclarè, si nosmet ipsos regere possumus, vt ea quæ partim iam adsunt, partim impendent, moderatè feramus: quod est difficile in eiusmodi 4 bello cuius exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera seruitutem. Quo in periculo nonnihil me consolatur, cùm recordor hæc

1 Apud Cæsarem.
2 De nuptijs Publiæ. Plutarch. & in ep ad Att
3 Ep. 1. l. 10
4 A reliquijs Pompeianarũ partium in Africa renouato, ducibus Scipione Pompeij socero, Catone, Iuba rege.

haec me tum vidisse, cùm secundas etiam res nostras, non modò aduersas, pertimescebam: videbámque, quanto periculo de iure publico disceptaretur armis. Quibus si ij vicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram, intelligebam tamen, & iratorum hominum & cupidorum, & insolentium quàm 5 *crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent: quantus interitus esset futurus ciuium partim amplissimorum, partim etiam optimorum:* 6 *qui me haec praedicentem atque optimè consulentem saluti suae, malebant nimium timidum, quàm satis prudentem existimari. Quòd autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle, certò scio: sed ego tam misero tempore nihil noui consilij cepissem: nisi in* 7 *reditu meo nihilo meliores* 8 *res domesticas, quàm remp, offendissem. quibus enim pro meis immortalibus beneficijs charissima mea salus, & meae fortunae esse debebant: cùm propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidijs vacuum viderem: nouarum me necessitudinum fidelitate contra* 9 *veterum perfidiam muniendum putaui. Sed de nostris rebus satis vel etiam nimium multa. De tuis velim, vt eo sis animo, quo debes esse, id est, vt nequid tibi praecipuè timendum putes, si enim status erit aliquis ciuitatis: quicunque erit te omnium periculorum video expertem fore. nam* 10 *alteros tibi iam placatos esse intelligo,* 11 *alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim iudices, me quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquam videam*

5 Epi.9.h l. & 21.lib.5.

6 Intelligit Domitium, Lentulum, Scipionem, pugnandi maximè cupidos.ep.1. h,l.& 6.l.9.

7 Post pugnam Pharsalicam.

8 Terentiae negligentia diminutas.

9 Hic Quintum fratrem,& filium significat, vt apparet ex lib.11.ad Att.

10 Caesarem.

11 Pompeium.

videam quis sim hoc tempore, & quid possim:[12] opera tamen, & consilio, studio quidem certè, rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu velim & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quàm diligentissimè certiorem, Vale.

12 Ep.2.l.1. &13. &14. lib.6.

ARGVMENTVM.

Hortatur vt communem fortunam fortiter ferat.

M. T. CICERO S. D. CN. PLANCIO. 15

ACCEPI perbreues tuas literas: è quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui, cognoui autem id quod mihi dubium non fuit. nam quàm fortiter ferres communes miserias, non intellexi: quàm me amares, facilè perspexi: sed hoc sciebam: illud si scissem, ad id meas literas accommodassem: Sed [1] tamen etsi anteà scripsi, quæ existimaui scribi oportere, tamen hoc tempore te breuiter commonendum putaui, ne quo in periculo te proprio existimares esse, in [2] magno omnes, sed tamen in communi sumus. quare non debes aut propriam fortunam & præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. quod de te sperare, de me præstare possum, Vale.

1 Pretamen etsi, rarissimè vsurpatum. li.3.de or. ex vetere Poëta.
2 At Romanus homo tametsi res benè gesta est, corde suo trepidat, & petitione consolatur.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER V. AD METELLVM, ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

Queritur Metellus Celer, qui Galliam Proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, à Cicerone oppugnatum. videtur esse paulò arrogantior epistola.

Q. METELLVS Q. F. CELER PRO COS. S. D. M. T. CICERONI. 1

I vales, benè est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro 1 reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat, debebat vel 2 familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos rémque pub. satis subleuare. Nunc video, illum circumuentum, me desertum, à quibus minimè conueniebat. Itaque in luctu & squalore sum, qui prouinciæ, qui 3 exercitui præsum, qui bellum gero, quæ quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum si vos pœnitebit. Te tam mo

1 Non propriè dictũ, vide sequẽtem epist.

2 Nobilissima, licet plebeia.

3 In Piceno contra Catilinam. Sallust.

mobile in me, meósque esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuria à rep. abducet, Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat se de Metello Nepote. suáque in ipsum Celerem merita commemorat.

M. T. CICERO Q. METELLO Q. F. CELERI PRO COS. S. D. 2

SI tu, 1 exercitúsque valetis, benè est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia. nunquam te à me ludibrio læsum iri: quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor, ad te esse allatum, me in senatu cum disputarem, permultos esse, qui remp. à me conseruatam dolerent, dixisse, à te 2 propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. quod cum dicerem, illud adiunxi, mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem à 3 domesticis insidijs & ab intestino scelere: tu Italiam & ab 4 armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem à tuis propinquis labefactatam: qui cùm tu à me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutua tribueretur. Hoc in sermone cùm

1 Initium excusationis, ad querelam Metelli.

2 Notat Metellum Nepotem, metelli Celeris fratrem.

3 Lentuli, & Cethegi.

4 Catilinā significat, qui exierat, vrbibus & moenis extra fos Ciceronis consulis: qua de re quatuor extant orationes.

à me exponeretur quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantóque in errore versatus eßem: visa est oratio non iniucunda, & mediocris quidam 5 risus est consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quòd me abs te cupisse laudari, apertè atq; ingenuè confitebar. Iam hoc non potest in te non honorificè esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, PRO MVTVO INTER NOS ANIMO: *quid tu existimes esse in amicitia mutuum: equidem hoc arbitror, cum 6 per voluntatem accipitur & redditur. Ego si hoc dicam, me tua causa prætermisiße prouinciam, tibi ipse leuior videar esse. meæ enim rationes ita tulerunt: atque eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum voluptatémque capio. Illud dico, me vt primùm in concione 7 prouinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de 8 sortitione vestra: tantùm te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum me insciente eße factum. Recordare cetera, quàm citò senatum illo die facta sortione coëgerim, quàm multa de te verba fecerim, cùm tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solùm in te honorificam, sed etiam in 9 collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud S. C. quod eo die factum est, ea perscriptione est, vt, dum id extabit, officium meum in te 10 obscurum eße non poßit. Postea verò quàm profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim,*

5 Quia meam inanem ambitionem fatebar.

6 Aculeus in Metellum quasi parem voluntatem non reddiderit.

7 Galliam, oratio in Pisonem.

8 Prouincias aut sortiebantur, aut comparabant inter se, Liuius & alij.

9 Prætores: nam erat prætor Metellus, quo tempore prouinciam est sortitus.

10 Ob eorum claritatem, qui scribendo affuerunt, quæ S.C. authoritates dicebantur.

quæ

quæ in concionibus dixerim, quas ad te literas miserim. quæ cum omnia collegeris, tu ipse velim iudices, satisne videatur his omnibus rebus aduentus, cùm proximè Romam venisti, mutuo respondisse. Quòd scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quòd scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari: primùm hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanitatis ac 11 pietatis voluntatem. Deinde si qua ego re fratri tuo reip. causa restiterim, peto, vt mihi ignoscas. tam enim sum amicus reipublicæ, quàm qui maximè, si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim, satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri. Quem ego cùm comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare atque meditari: egi cum 12 Claudia vxore tua & cum vestra sorore 13 Mutia: cuius erga me studium pro Cn. Pompeij necessitudine multis in rebus perspexeram, vt eum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse certò scio, prid. kalend. Ianuarias, qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me consulem affecit, cum remp. obseruassem: atque abeuntem magistratu, concionis habendæ potestate 14 priuauit. cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cùm ille mihi nihil, nisi vt iurarem, permitteret, magna voce 15 iuraui verissimum

11 Pium Metellum, sed non æquum dicit esse.

12 Sorore P. Clodij

13 Vxore Cn. Pompeij, vt est apud Dionem, Plutarchum, Pedianum, & alios.

14 Pro ea potestate quam tribunus pl. habebat.

15 Iurauit remp. à se seruatam in orat. in Pisonem.

mum, pulcherrimúmque iusiurandum: quod populus item magna voce me verè iurasse iurauit. Hac accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, vt ab illa mente desisteret, quibus ille respondit, sibi non esse integrum. etenim paulò antè in concione dixerat, ei, qui in alios animaduertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem grauem & ciuem egregium: qui, qua pœna senatus, consensu bonorum omnium, 16 eos affecerat, qui vrbem incendere, magistratus & senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent, eadem dignum iudicaret eum, qui curiam cæde, vrbem incendijs, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello fratri tuo præsenti restiti. nam in senatu 17 Kal. Ian. sic cum eo de republica disputaui, vt sentiret sibi cum viro forti & constanti esse pugnandum. Ad III. Non. Ianuarias cùm 18 agere cœpisset, tertio quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minatur: neque illi quicquam deliberatius fuit, quàm me, quacunque ratione posset, non iudicio, neque disceptatione, sed vi atque impressione euertere. Huius ego temeritati, si virtute atque animo non 19 restitissem: quis esset qui me in consulatu non casu potiùs existimaret, quàm consilio fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti: debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum. sin aliquid impertiuit tibi sui consilij: lenis à te & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. etsi intelligis non

16 Catilinæ socios.

17 Pridie consulatum absoluerat.

18 In senatu.

19 Hoc vsus est verbo vt ostenderet non oppugnationem suam fuisse, sed defensionem.

me dicto Metelli, vt scribis, sed consilio eius animóque in me inimicissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem meam: si 20 humanitas appellanda est in acerbissima iniuria remissio animi ac * dissolutio. Nulla est à me vnquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescunque aliquid est actum, sedens ijs assensi, qui mihi 21 lenissimè sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod iam ego curare non debui, sed tamen fieri non molestè tuli: atq; etiam, vt ita fieret, pro mea parte adiuui, vt S.C. meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec in te, vt scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, vt in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officijs tuis, permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi, pœnè minitanti nobis per literas, hoc rescribo atque respondeo: Ego dolori tuo non solùm ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto vt tu quoque 22 æquum te iudicem dolori meo præbeas: si acerbè, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, vt statuas, mihi non modò non cedendum, sed etiam tuo atque exercitus tui auxilio in eiusmodi causa vtendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me vt tibi amicissimum esse intelligeres laboraui. maneo in voluntate, & 23 quoad voles tu, permanebo: citiúsque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quàm illius odio quicquam de nostra beneuolentia detrahatur. Vale.

20 Quę laudatur, at animi dissolutio reprehenditur.

21 Cùm ageretur de Nepote a reip. administratione submouendo. Suet. in Iulio.

22 Eodem modo locutus est. ep.1.li.2.

23 Ita humanitatem prę se fert vt grati-tatem abijciat.

ARGVMENTVM.

Quæ ſequitur epiſtola, non dubito quin Metelli Celeris potiùs ſit quàm Nepotis. & in epiſtola Nepotem puto ſignificari.

Q. METELLVS NEPOS S. D. M. T. CICERONI. 3

1 Maledicta in ſe iniquiſsima.

HOMINIS importuniſſimi 1 contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officijs leniūtur: & vt ſunt leues huiuſmodi homines, à me deſpiciuntur: libenterq; commutata perſona, te mihi fratris loco eſſe duco. de illo ne meminiſſe quidem volo: tametſi bis eum inuitum ſeruaui. De meis rebus, ne vobis multitudine literarum moleſtior eſſem, ad Lollium perſcripſi: de rationibus etiam prouinciæ quid vellem fieri, vt is vos doceret, & commonefaceret. Si 2 poteris velim, priſtinam tuam erga me voluntatem conſerues. Vale.

2 Quod puto eſſe difficile, cùm à fratre meo grauiſsimam iniuriam acceperit.

ARGVMENTVM.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis, conſulatum gerentis, exul implorat.

M. T. CIC. S. D. Q. METELLO COS. 4

1 P. Lentulo, qui retulit ad ſenatum de Cicerone reſtituendo.

LITERAE Q. fratris: & T. Pomponij neceſſarij mei tantùm mihi ſpei dederant, vt in te non minus auxilij, quàm in tuo 1 collega mihi conſtitutum fuerit. Itaq; ad te literas ſtatim miſi: per quas, vt fortuna poſtulabat, & gratias tibi egi, &

de

de reliquo tempore auxilium petij. Posteà mihi non tam meorum literæ, quàm sermones eorum, qui hàc iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quæ res fecit, vt tibi literis obstrepere non auderem. Nunc mihi Q. frater meus 2 mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit, qua vt ad te scriberem sum inductus. abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæsóque vt tuos mecum serues potiùs, quàm propter arrogantiam & crudelitatem tuorum 3 me oppugnes. Tu tuas inimicitias vt reip. donares, te vicisti: alienas vt contra remp. confirmes adducêris? Quòd si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo. sin mihi neque 4 magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam vim, quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide, ne, cùm velis reuocare tempus omnium conseruandorum: cùm qui seruetur, non erit, non possis. Vale.

2 Quòd ab eo qui antè fuerit inimicus, satis videtur.
3 Clodianorum, nã & lib. 4. ad Att. epi. 3. appellatur hic Metellus frater P. Clodij, Ciceronis inimici.
4 Consulem P. Lentulũ ad salutem Ciceronis maximè propẽsum.

ARGVMENTVM.

Exprobat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat.

M. T. CIC. S. D. C. ANTONIO M. F. IMP. 5

ETSI statueram nullas ad te literas mittere, nisi commendatitias (non quòd eas intelligerem satis apud te valere, sed ne ijs, qui me rogarent, aliquid de nostra coniunctione imminutum esse ostenderem)

1 Miror cur imperatori, ascribat eum in prouincia malè rem ab eo gestã Dio. Obsequens, Epitome Liuiana significat.

derem) tamen cùm T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum & officiorum maximè conscius, tui cupidissimus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur: aliquid mihi scribendum putaui, præsertim 2 cùm aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat. Omnia enim à me in te profecta sunt, quæ ad tuum 3 commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent: pro ijs rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contrà etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audiui. nam comperisse me non audeo dicere, ne fortè id ipsum verbum ponam, quòd aiunt falsò à me solere proferri. sed ea, quæ ad me 4 delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minùs molesta fuerunt, quàm ex meis literis cognoscere. Meus in te animus quàm singulari officio fuerit, & senatus & populus Rom. testis est: tu quàm gratus erga me fueris, ipse existimare potes. quantum mihi debeas, ceteri existiment. Ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, vt facerem, posteàque constantia. Sed 5 reliqua, mihi crede multò maius meum studium, maiorémque grauitatem & laborem desiderant: quæ ego si non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam, non committam, vt tibi ipse insanire videar. Ea quæ sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, vt quanquam ipsius causa confido te omnia esse facturum: tamen abs te hoc petam, vt si quid

2 Significat se inuitum scripsisse.

3 Ad augendam copiam hic est locus cum illo côferendus. ep. 8.

4 Vide ad Att ep. 10. lib. 1.

5 Iudicium. quod in Antonium parabatur M. Cælio accusatore: quo iudicio Antonium Cicero defendit. vide orat. pro Cælio.

siquid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat se diligentiam habuisse, ne Sextio succederetur, ascribit de domo à se empta.

M.T. CICERO S.P.D. SEXTIO L. F. PROQVAEST. 6

CVM ad me Decius librarius tuus venisset, egisséque mecum, vt operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quanquam illũ hominem frugi & tibi amicum existimabam: tamen quòd memoria tenebam cuiusmodi ad me literas anteà misisses, nõ satis credidi homini prudenti, tã valdè esse mutatam voluntatem tuam. sed postea quam & Cornelia tua Terentiam conuenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescunque senatus fuit vt adessem: plurimumque in eo negotij habui, vt Q. Fusium trib. pleb. & ceteros, ad quos 6 *tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quàm tuis literis. Omnino res tota in mensem Ian reiecta erat, sed facilè obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene euenire, quod de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum tricies quinquies* HS 7 *aliquantò post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, vt cupiam* 8 *cõiurare si quis me recipiat, sed partim odio inducti me excludunt, & apertè vindicem coniurationis oderunt:*

6 Vt tibi succederetur, contra quam Decius mecum egerat.
7 Exponetricies quinquies Cel. l. 12. ca. 12.
3 Alludit ad coniurationem Catilinæ ex ære alieno contractam.

4 De officijs li. 2.
10 Libri veteres, omni pro cuiuis.
11 Debitor qui soluendo esse possit.
12 Collegã suum in cõsulatu, quẽ posteà Cælius accusauit. vide orat. pro M. Cælio.

oderant: partim non credunt, & à me insidias metuunt, nec putant ei nummos deesse posse, qui ex 9 obsidione fæneratores exemerit. 10 Omnino semissibus magna copia est. Ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, vt 11 bonum nomen existimer. Domum tuam atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probaui. 12 Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu grauissimè ac diligentissimè defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque authoritate commoui. Tu ad me velim literas crebriùs mittas. Vale.

ARGVMENTVM.

Leuiter expostulat quòd Pompeius sibi de oppressa Catilinæ coniuratione non esset pro rei magnitudine literis gratulatus.

M. T. M. F. CICERO S. D. CN. POMPEIO. CN. F. MAGNO. IMP. 7

1 Confecto Mithridatico bello.

S. T. E. Q. V. B. E. E. V. Ex 1 literis tuis, quas publicè misisti, cepi vnà cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus te vno fretus pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hostes, nouos amicos vehementer literis perculsos, atque ex magna spe deturbatos iacêre. Ad me autem literas quas misisti, quanquam exiguam significationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tam lætari soleo, quàm meorum officiorum conscientia. quibus siquando

non

non 2 mutuò respondetur, apud me plus officij reside-re facillimè patior. Illud non dubito, quin si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerunt resp. nos inter nos conciliatura, coniunctur áque sit, Ac ne ignores quid ego in tuis literis desiderarim, scribam apertè, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis literis & nostræ necessitudinis, & reip. causa gratulationem expectaui: quam ego abs te prætermissam esse arbitror, quòd verebare 3 ne cuius animum offenderes. sed scito ea quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ iudicio ac testimonio comprobari. quæ cum veneris, tanto consilio, tantáque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, vt tibi multo maiori, quàm Africanus fuit, me non multo minorem, quàm Lælius, facilè tibi & in rep. & in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.

2 Mordet Pompeiū, vt immemorem beneficij. habueat enim Cicero orationem pro lege Manilia bello Mithridatico illi demandando.
3 Vt Crassi aut Cæsaris qui coniuratos non esse interficiendos sensit.

ARGVMENTVM.

Officium suum in Crassum prædicat: omniáque polliceretur, quæ ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebant.

M. T. CICERO M. LICINIO P. F. CRASS. S. D. 8

QVantum meum studium extiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito quin ad te omnes tui perscripserint, non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam & cùm 2 consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertaui,

1 Proficiscebatur Crassus ad bellū Parthicum.
4 Domitio & Appio.

decertaui, quanta nunquam antea vlla in causa: suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veterique nostræ necessitudini iam diu debitum, sed multa varietate temporum 3 interruptum officium cumulatè reddidi. Neque mehercule vnquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum laude aliena dolentium, & te nonnunquam à me alienarunt, & me aliquando 4 immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis, quàm speratum, vt florentissimis tuis rebus, mea perspici posset & memoria nostræ voluntatis, & amicitiæ fides, sum enim consecutus, non modò vt domus tua tota, sed vt cuncta ciuitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaq; & præstantissima omnium 5 fœminarũ vxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia 6 tui Crassi meis consilijs, monitis, studijs, actionibúsq; nituntur: & senatus, populusq; Ro. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quàm in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, authoritatem meam. Quæ sint acta, quæq; agantur, domesticorũ tibi literis declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuitò ad tuam amplitudinem meis officijs amplectendam incidisse: sed vt primum 7 forum attigerim spectasse semper, vt tibi possem quàm maximè esse coniunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neque tibi meam obseruantiam, neq; mihi tuam summam beneuolentiam ac liberalitatem defuisse.

3 Fuerat enim simultas inter eos Plutarch

4 Leuius est quam alienarunt: & huius immutationis causam in alios confert.

5 Suet. in Iulio.

6 Filij, Marcus &, Publius quorũ Marcus Cæsaris in Gallia quæstor, Publius legatus fuit. Cæsar de bel. Gal.

7 Ab ineunte igitur adolescentia nam adolescens admodũ causam egit pro Sext. Roscio Amerino.

fuisse. Si qua interciderunt non tam re, quàm suspicione violata, ea cùm fuerint & falsa, & inania, sint euulsa ex omni memoria, vitáq; nostra. Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, vt quoniam in eadem reip. tempora incidimus, coniunctionem, amicitiámque nostram vtrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu quantum tuo iudicio tribuendum nobis eße putes: 8 statues ipse, &, vt spero, statues ex nostra dignitate. Ego verò tibi profiteor, atq; polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officij, quod 9 ad honestatem & gloriam tuam spectet, in quo etiamsi multi mecum contendent, tamen cùm reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omnes facilè superabo: quos quidem ego ambos vnicè diligo, sed in Marco beneuolentia impari: hoc magis sum 10 Publio deditus quòd me quamquam à pueritia sua semper, tamen hoc tempore maximè, sicut alterum parentem & obseruat, & diligit. Has literas velim existimes, fœderis habituras esse vim, non epistolæ, méque ea, quæ tibi promitto ac recipio, sanctißimè esse obseruaturum, diligentißiméque facturũ. Quæ à me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ, in ea iam ego non solùm amicitiæ nostræ, sed etiam 11 constantiæ meæ causa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere: me, siquid ipse intelligerem aut ad voluntatem, aut ad 12 commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea 13 sponte id esse facturum: sin quippiã aut à te essem admonitus, aut à tuis, effecturum, vt intelligeres, nihil

8 Paria officia modestè postulat.

9 Ep. 1. l. 10.

10 Hic enim Ciceroni patrem cõciliauit. vide Plutarch in Crasso.

11 Vide e. 5.

12. Epist. 5.

13 Idem ep. 8. lib. 9.

nihil neque te scripsisse, neque quenquam tuorum ad me frustra detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribúsque rebus, vt ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, 14 vt opera, consilio, authoritate, gratia mea sic vtantur in omnibus publicis, priuatis, forensibus, 15 domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientum tuorum negotijs, vt quoad eius fieri possit, præsentiæ tuæ 16 desiderium meo labore minuatur. Vale.

14 Auge copiam ex alijs locus ep. 3-4. & 6. lib. 1.
15 Non potuit esse amabilior epistola.
16 Quo tenentur amici tui, hospites, clientes.

ARGVMENTVM.

Vatinius ex consulatu à Cæsare dictatore in Illyrium missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obtrectationes.

P. VATINIVS IMP. M. CIC. SVO. S. D. 9

S. V. B. E. E. V. Si tuam consuetudinem in patrocinijs tuendis seruas, P. Vatinius cliens aduenit, qui pro se causam dicier vult. Non puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quàm illum, quo 1 defendente vincere didici? an verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac maleuolorum obtrectationes & inuidias non prosternat atque obterat? Quare si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: atque hoc quicquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum puta. Scis, meam fortunam nescio quomodo facilè

1 Captat beneuolentiam à commemoratione accepti beneficij de quo beneficio Valerius Max. lib. 4. ca. 2.

facilè obtrectatores inuenire, non meo quidem mehercule merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis fortè fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit: peto à te, vt tuam consuetudinem & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes, literas ad senatum de rebus nostris 2 gestis quo exemplo miseram, infrà tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes 3 fugitiuus cum Vardæis esset: de qua tu mihi nihil mandasti, ego tamen terra, mariq; vt conquireretur, præmandaui: & profectò tibi illum reperiam, nisi in 4 Dalmatiam aufugerit, & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. a. d. III. Id. Quintiles ex castris Narona.

2 In Dalmatia.
3 De hoc seruo vide ep.77.li.13
4 Dalmatiæ nomen ab vrbe Damnio deductum significat Stabo. lib.7.

ARGVMENTVM.

Scribit hæc, de Dionysio Ciceronis seruo, de Catilio pirata, de rebus à se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat,

P. VATINIVS IMP. M. CICERONI SVO S. D. 10

S. V. B. E. E. Q. V. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eo minùs, quòd me frigus Dalmaticum quod illinc eiecit, etiam hìc refrigerauit, & tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi 1 dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoque amo. sed huiuscemodi vos clientes huiusmodi causas recipitis? Hominem

1 Cum neque seruum possim inuenire neque de Catilio quod petis facilè concedere.

vnum

vnum omnium crudelissimum, qui tot ingenuas, matres familias, ciues Ro. occidit, abripuit, disperdidit, tot regiones vastauit? Simius, non semissis homo, contra me arma tulit, & eum bello cepi sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? Omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas, meam animaduersionem, & supplicium, quo vsurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi, & condono. Quid illis respondere possum, qui sua bona direpta, naues expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actione expostulant? Si mehercule 2 Appios haberem, in cuius locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? faciam omnia sedulò, quæ te sciam velle. Defenditur à Q. Voluseo tuo discipulo: si fortè ea res poterit aduersarios fugere, in eo maxima spes est. Nos si quid erit istic opus defendes. Cæsar adhuc mihi iniuriam facit. De meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non 3 refert: quasi verò non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. nam si hoc expectandum sit dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi asciuerunt, amplius sexaginta. Hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longè alia conditione ego sum, ac ceteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando cepi: vnum 4 hoc, quod erat maximum, quater à me iam captum. quatuor enim turres, & quatuor muros cepi, & aciem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruserunt

2 Si essem ita impudens, vt est Appius, ore scilicet durissimo.

3 Relatio ad senatum consulum erat, & consulerat Cæsar.

4 Proxime a se relictũ.

truserunt, indignéque mi Cicero, oppidum captum, & bellum iam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, méque tibi in omnes 5 partes defendendum putes: hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere, Vale. Nonis Decemb. Narona. 5 Ep.l.10.4

ARGVMENTVM.

Suam studium erga vxorem Vatinij ipsúmque Vatinium significat. rogat deinde, vt omninò sibi remittat seruum suum fugitiuum Dionysium.

M. CICERO P. VATINIO IMP. S. II

GRATA tibi mea esse officia non miror. cognoui enim te gratissimum omnium idque nunquam destiti prædicare, nec enim tu mihi gratiam modò habuisti, verumetiam cumulatissimè retulisti. quamobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te & eadem voluntate cognosces. Quòd mihi fœminam primariam Pompeiam, vxorem tuam commendas: cum Sura nostro statim tuis literis lectis locutus sum, vt ei meis verbis diceret, vt quicquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia quæ ea vellet, summo studio, curáq; facturum: itaque faciam, eámque si opus esse videbitur, ipse côueniam. Tu tamen ei velim scribas, vt nullam rem neque tam magnam, neque tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia quæ in tuis rebus agã, & non laboriosa mihi 1 Epist. Vatinij, cui hæc respôdet, perijsse constat.

&

& honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice, quamcunque ei fidem dederis, præstabo. Si verò improbus fuerit, vt est, duces eum 2 captiuum in triumpho. Dalmatis dij malè faciant, qui tibi molesti sunt. sed vt scribis breui, capientur, & illustrabunt res tuas gestas. semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

2 Apparet Dionysium in manu Vatinij fuisse.

ARGVMENTVM.

Lucceium, historiarum scriptorem, rogat, vt de rebus à se in consulatu gestis separatum volumen conficiat: quod illustrius videbatur,

M. T. CICERO S. D. LVCEIO Q. F. 12

Hanc epistolam ipse bellam vocat in ep. 6. lib. 4 ad At.

Coram me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam pænè subrusticus, quæ nunc expromam absens audaciùs. epistola enim non erubescit. ardeo cupiditate incredibili, neque, vt ego arbitror, reprehendenda, nomen vt nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis. quod etsi mihi sæpe ostendis ea esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit 1 opinionem meam: méque ita vel cepit, vel incendit, vt cuperem quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandã immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas,

1 Laudatio ad colligendam beneuolentiam.

tas, vt vel authoritate testimonij tui vel iudicio benevolentiæ, vel suauitate ingenij viui perfruamur. Neq; tamen hæc cùm scribebam eram nescius quantis oneribus premerére susceptarum rerum, & iam institutarum. sed quia videbam, 2 Jtalici belli, & ciuilis historiam iam penè à te esse perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deesse mihi nolui quin te admonerem, vt cogitares, coniuncténe malles cum ceteris rebus nostra contexere: an, vt multi Græci fecerunt, Calisthenes Troicum bellum: Tymæus Pyrrhi, Polybius Numantinum (qui omnes à perpetuis suis historijs, ea quæ dixi, bella separauerunt) tu quoque item 3 ciuilem coniurationem ab hostilibus, externisque bellis seiungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias, ac statim causam illam totam & tempus arripere. Et simul si 4 vno in argumento, vnáque in persona mens tua tota versabitur: cerno iam animo, quanto omnia vberiora atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro quàm impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, vt ornes me, postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda. Sed tamen, qui semel verecundiæ fines trasierit, eum bene & gnauiter oportet esse impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, vt & ornes ea vehementiùs etiam, quàm fortasse sentis, & in eo 5 leges historiæ negligas: gratiámque illam de qua suauis-

2 Belli socialis: cum socij, se ciuitate extrusos indignati, arma sumpserunt.

3 Catilinariam.

4 Vt tantum & de ciuili coniuratione & de me vno, a quo est extincta, cogites.

5 Quæ nihil præter veritatem concedunt.

suauissimè quodam in procemio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse, demonstras, quàm Herculem[6] *Xenophontium illum à voluptate: ea si me tibi vehementiùs commendabit, ne aspernêre, amorique nostro plusculum etiam, quàm concedit veritas largiare. Quòd si te adducemus, vt hoc suscipias: erit (vt mihi persuadeo) materies digna facultate & copia tua. à principio enim coniurationis vsque ad*[7] *reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris vti ciuilium commutationum*[8] *scientia: vel in explicandis causis rerum nouarum, vel in remedijs incommodorum, cum & reprehendes ea, quae vituperanda duces: & quae placebunt, exponendis rationibus comprobabis: &, si liberiùs, vt consuesti, agendum putabis, multorum in nos*[9] *perfidiam, insidias, proditionem notabis. multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cuiusdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. NIHIL est enim aptius ad delectationẽ lectoris, quàm temporum varietates, fortunaeque vicissitudines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundae. HABET enim praeteriti doloris secura recordatio delectationem: ceteris verò nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine vllo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est iucunda. Quem enim nostrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cùm*

6 Apud Xenophontem lib. 2. Memorabilium. & de offic. l. 1.

7 Ab exilio.

8 Cum te publicae mutationis peritum ostendes.

9 Notat Pompeium & alios, a quibus contra fidem & amicitiam proditus est, vt Clodio gratificaretur.

qua-

quadam 10 *miseratione delectat? qui tum denique sibi auelli iubet spiculum, posteaquam ei percunctanti dictum est, clypeum esse saluum: vt etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cuius studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione factorum. At viri sæpe excellentis ancipites, variique casus habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem, si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissimæ lectionis voluptate. Quod mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, vt à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorúmque nostrorum.* 11 *habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor ne* 12 *assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me à te potissimum ornari, celebraríque velle. Neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos: quàm eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, vt me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ causa* 13 *ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat, sed quòd illorum artem*

10 Miseratio ex illius interitu, delectatio ex animi constantia, & amore erga suos. vide historiam apud Aemilium Probum Iustinum, li. 6. & Strabonem, lib. 8.

11 Ratio, cur fabulam dixerit.

12 Amoret à se suspicionem assentationis.

13 Plin. lib. 7. c. 37.

cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra 14 *ignotis nota faciebant, quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minùs est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam neque fictam* 15 *imaginem suam paßus est eße, quàm qui in eo genere laborarunt. vnus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines omnium, statuásque superauit. Atq; hoc præstantius mihi fuerit & ad animi lætitiam, & ad memoriæ dignitatem, si in* 16 *tua scripta peruenero, quam si in ceterorum, quòd non ingenium mihi solùm suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam authoritas clarissimi, & spectatissimi viri, & in reip. maximis grauißimisq; causis cogniti, atque in primis probati: vt mihi non solum præconium, quod cum in Sigæum venißet* 17 *Alexander, ab Homero Achilli tributum eße dixit, sed etiam graue testimonium impertitum clari hominis magníque videatur. Placet enim Hector ille mihi* 18 *Neuianus, qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit (neq; enim* 19 *fas eße arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortaße facere, quod nonnulli sæpè reprehendunt. scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere* 20 *vitia, & verecundiùs ipsi de se scribant, neceße est, siquid est laudandum: & prætereant, siquid fortè reprehendendũ est.*

14 Actiuè posuit pro ijs qui non nouerant.

15 Dio Chrysostomus in orat. Chorinthiaca.

16 A persona Luceij.

17 Non satis est res preclaras gerere sed scriptore etiam excellenti opus est.

18 Apud Næuium Poetam.

19 Argumentum ab inimicitia.

20 Causæ, quæ ipsum a scribendo de sese deterreant.

est. Accedit etiam, vt minor sit fides, minor authoritas. multi denique reprehendant, & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui, cum ceteris coronas imposuerunt victoribus, corúmque nomina magna voce pronuntiarunt, cùm ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus, &, si recipis causam nostram, vitabimus: ídque vt facias, rogamus. Ac ne fortè mirere, cur cum mihi sæpè ostēderis, te accuratissimè nostrorum temporum consilia, atque euentus literis mandaturum: à te id nunc tantopere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd [21] alacres animo sumus: vt & ceteri viuentibus nobis ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi viui gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar: tu interea non cessabis, & ea, quæ habes instituta, perpolies, nósque diliges, Vale.

21 Plus significauit, quàm, si dixisset cupidi, nam in alacritate motus est summæ lætitiæ index.

ARGVMENTVM.

Significat, Luceij literæ consolatoriæ quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta rep. capiebat,

M. T. CICERO S. D. L. LVCEIO Q. F. 13

QVANQVAM ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est: declarat enim summam beneuolentiam pari prudentia coniunctam: tamen illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quod te præclarè res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum, armatúmque cognoui. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam. NON aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut malè viuendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio cum mihi non omnino [1] excidisset (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefacta atque conuulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis literis, multúmque profecisse sentio. Itaque hoc sæpius dicendum, tibíque non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. Ad consolandum autem cùm illa valent, quæ eleganter, copiosèque collegisti: tum nihil plus, quàm quòd firmitudinem, grauitatémque animi [2] tui perspexi: quam non imitari turpissimum existimo. [3] Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quàm te ipsum præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi videre spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora.

1 Notandum ad nostram imitationem, quot verba simul attulerit ad perficiendam, exornandamque translationem.

2 Ab exemplo.

3 Atque magis placeret.

meliora. Casus enim gladiatorij, similitudinésque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, 4 vetabant me reipublicæ penitus diffidere. Itaque alterum minùs mirum, fortiorem te esse, cùm aliquid speres: alterum mirum spe vlla teneri. Quid est enim non ita affectum, vt id non deletum, extinctúmque esse fateare? Circumspice omnia membra reipublicæ quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profectò, quod non fractum, debilitatúmue sit. quæ persequerer si aut meliùs ea viderem, quàm tu vides, aut commemorare possem sine dolore: quanquam tuis monitis præceptísque omnis est abijciendus dolor. ergo & 5 domestica feremus, vt censes: & publica paulò etiam fortiùs fortasse, quàm tu ipse, qui præcipis. te enim spes aliqua consolatur, vt scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, vt tu tamen idem & hortaris & præcipis. das enim mihi iucundas recordationes 6 conscientiæ nostræ, rerumq; earũ quas te imprimis authore gessimus. præstitimus enim patriæ non minus, certè, quàm debuimus: plus profectò quàm est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de me ipso aliquid prædicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaq;, vt mones, quantum potero, me ab omnibus molestijs & angoribus abducam: transferamq; animum ad ea, 7 quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur. tecumq; & ero tantùm, quantùm patietur vtriusque ætas & valetudo: & si esse vnà minùs

4 Conspectabant ne prorsus de rep. desperarem.

5 Opinor Tulliolæ mortem.

6 Quia semper optime de rep. sensimus, quæ est iucunda recordatio.

7 Studium philosophiæ significat quod coluit maxime post afflictam remp.

poterimus, quàm voluimus, animorum tamen coniunctione iisdem studiis ita fruemur, vt nunquam non vnà esse videamur. Vale.

ARGVMENTVM.

Causam quærit, cur Cicero ab vrbe tam diu absit, hortaturque vt animum à mœrore abducat.

L. LVCEIVS Q. F. S. D. M. TVLLIO CICERONI. M. F. 14

S.V.B.E.E.V. sicut soleo, paululò tamen etiam deterius, quàm soleo. Te requisiui sæpius vt viderem, Romæ quia postea non fuisti, quàm à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc [1] *maximè retrahat. si solitudine delectare, cùm scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuêsti, gaudeo: neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse iucundius, non modò miseris his temporibus & luctuosis, sed etiam tranquillis & optatis: præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quærit ex magnis occupationibus: vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. sin autem, sicut hîc dum eras, & lacrymis & tristitię te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: nec possum te non, si concedis quod sentimus, vt liberius dicamus, accusare. quid enim? tu solus aperta non* [2] *videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere?*

1 Ab vrbe.

2 Id est te querelis nihil proficere.

non

non intelliges duplicari sollicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia contendimus, & rogando, siquid nostra causa vis, ut istis te molestijs laxes, & ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem 3 vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permaneas in incæpto: cum duæ res istæ contrariȩ me conturbent: ex quibus, aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes, aut in altera non 4 offendas, Vale.

3 Aut cum amicis, vt solebas, viue, aut saltem solus hilariter.

4 Pro offendaris, vt etiam ep. 1. li. 1. ad Q. Fra.

ARGVMENTVM.

Quærenti Luccio, cur ab vrbe abesset, eiúsque mœrorem minuere conanti, respondet, & cur doleat, & cur in vrbe non viuat.

M. CICERO L. LVCEIO Q. F. S. D. 15

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis, quas à te proximè accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus & optatus: dicerem iucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam 1 vnam causam. quam tu suspicaris, & in qua me lenißimis & amantißimis verbis vtens, re grauiter accusas: sed quòd, illius tanti vulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicósne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim ferè cõmunes, quorum

1 Non tam ob amissionem reip. quàm ob amicorum aut interitum, aut absentiam, quidam enim obdurnerunt, vt in patriam libertate spoliatam redire nollent.

rum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. Tecum viuere possem equidem & maximè vellem: vetustas, amor, consuetudo, studia paria: quod vinculum deest nostræ coniunctioni? possumúsne igitur esse vnà? possumus. nec mehercule intelligo quid impediat: sed certe adhuc non fuimus, cùm essemus vicini in Tusculano, in Puteolano. nam quid dicam in vrbe? in qua, cùm forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, vt, cùm maximè florere nos oporteret, tum viuere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & 2 domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatijs? Literæ, credo: quibus vtor asiduè: quid enim aliud facere possum? sed nescio quomodo ipsæ illæ excludere me à portu & perfugio videntur: & quasi 3 exprobrare, quòd in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hìc tu ea me abesse vrbe miraris, in qua domus nihil delectare posit, summum sit odium temporum, hominum, * fori, curiæ? Itaque sic literis vtor, in quibus consumo omne tempus, non vt ab his medicinam perpetuam, sed vt exiguam doloris obliuionem petam. Quòd si id egissemus, ego atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) 4 omne tempus vnà fuissemus: neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus. quod quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim est vtrique nostrûm aptius? Propediem te igitur videbo. Vale.

2 Ob interitum filiæ. ep.6.lib.4.

3 Oderunt enim turpia, turpissimum autem seruire.

* In foro causas agere solebat, in curia sententiam de rep. dicere.

4 Post pharsalicam pugnam. statim enim Cicero in Italiam rediit.

AR-

ARGVMENTVM.

Consolatur diligenter in primis amicum, obitum liberorum immoderatiùs ferentem.

M. T. CICERO S. D. TITIO. 16

ETsi vnus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd 1 tantum ex tuis molestijs cepi doloris, vt consolatione ipse egerem, tamen cùm 2 longiùs à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te beneuolentiæ, non tacere tanto in tuo mærore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus, 3 HOMINES NOS VT ESSE MEMINERIMVS, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minus ea, qua nati sumus, conditione 4 viuamus: néue tam grauiter eos casus feramus quos nullo consilio vitare possumus: 5 euentisq; aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Neque hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris vsurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum 6 status ipse nostræ ciuitatis, & hęc perturbatio temporum perditorum cùm beatissimi sint, qui liberos non susceperunt: minùs autem miseri, qui his temporibus amise-

1 Communicatio doloris, consolatio est.

2 Vterque enim reip. malis angimur, tu etiam proprijs.

3 Stultum est communem legem recusare.

4 Expositi omnibus fortunæ telis.

5 Vt cogitemus quam multi liberos amiserint.

6 Qui est miserrimus, vt bono viro iucunda vita esse non possit.

amiserunt, quàm si eosdem bona, aut denique [7] aliqua reipub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium mouet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres, non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse vniuersum puto, sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, vt eorum qui occiderunt, miserias lugeas: vt ea non dicam, quæ sapientißimè & legi, & audiui, NIHIL MALI ESSE IN MORTE. in qua si resideat [8] sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit: sin sit [9] amißus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen nō dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendêre reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus eße videatur. quid est enim iam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studijs, bonis artibus, sed omnino libertati ac saluti loci? non mehercule quenquam audiui hoc grauissimo & pestilentißimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atque ex iniquißima conditione vitæ videretur. Quare si tibi vnum hoc detrahi potest, [10] ne quid ijs, quos amâsti, mali putes contigisse: permultum erit ex mœrere tuo diminutum. relinquetur enim simplex illa iam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè referetur, in qua non est iam grauitatis ac [11] sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatiùs casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, malóque seiunctus. etenim eum semper te & priuatis in rebus, & publicis

pre

7 Quasi tunc nullum prorsus esset.

8 Quod probare studet in lib. de senectute.

9 Vt Arist. existimat, qui mortalem probat esse animam in Ethicis.

10 Cùm eos videat non hac luce esse priuatos, sed horum temporum miserias effugisse.

11 Sapiens enim nulla re afficitur, prætorquam culpa.

præstitisti, tuenda tibi vt sit grauitas, & constantiæ seruiendum. nam quòd allatura est ipsa 12 diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos 13 præcipere consilio, prudentiáque debimus. Etenim si nulla vnquam fuit liberis amißis tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neque expectare temporis medicinam, quam 14 repræsentare ratione poßimus. His ego literis, siquid profecissem, existimabam, optandum quiddam me esse aßecutum: sin minùs fortè valuißent, officio tamen eße functum beneuolentissimi atque amicißimi: quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum eße confidas. Vale.

12 Epi. 28. lib. 7.

13 Statim auideque præripere. simile in ep. 6. lib. 6.

14 Ante tempus consequi.

ARGVMENTVM.

Excusat tarditatem literarum: hortatur Sextium vt exilij casum sapienter fortitérque ferat.

M. T. CICERO S. D. P. SEXTIO P. F. 17

NON obliuione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas literas misi, sed quòd priora tempora in ruinis reipublicæ 1 nostrisque iacuerunt; posteriora autem me à scribendo tuis iniustissimis atque acerbißimis 2 incommodis retardarunt. Cùm verò & internallum iam satis longum fuisset, & tuam virtutem, animique magnitudinem diligentiùs, eßem

1 Exilium suum significat.

2 Exilium intelligit Sextij.

essem mecum recordatus, non putaui esse alienum institutis meis hæc ad te scribere. Ego te P. Sexti & primis temporibus illis, quibus in inuidiam absens & in crimen vocabare, defendi: & cùm in tui 3 *familiarissimi iudicio ac periculo tuum crimen coniungeretur, quam potui accuratissimè te, tuámque causam* 4 *tutatus sum: & proximè recenti aduentu meo cùm rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem: tamen nulla re saluti tuæ defui. cúmque eo tempore inuidia annonæ inimici non solùm tui, verumetiam amicorum tuorum iniquitas totius iudicij, multáque alia reipub. vitia plus quàm causa ipsa, veritásque* 5 *valuissent: Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem omnibus officijs amicitiæ diligenter à me, sanctéque seruatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te vt hortarer, rogarémque vt & hominem te, & virum esse meminisses, id est, vt & communem, incertúmque casum,* QVEM NEQVE VITARE QVISQVAM NOSTRVM, NEQVE PRAESTARE VLLO PACTO POTEST, *sapienter ferres: & dolori* 6 *fortiter, ac fortunæ resisteres: cogitaresq; & in nostra ciuitate, & in cæteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atque optimis viris, iniustis iudicijs* 7 *tales casus accidisse. Illud vtinam ne verè scriberem, ea te* 8 *republica carere, in qua neminem prudentem hominem res vlla delectet. De tuo autem filio vereor, ne, si nihil ad te scripserim,*

3 Milonis.

4 Extat oratio pro P. Sextio.

5 Id est cum iudicio condemnatus esses.

6 Hoc refertur ad dictionem, virum.

7 Ab exemplis.

8 A statu reip.

rim, debitum [6] *eius virtuti videar testimonium non dedisse. sin autem omnia, quæ sentio, perscripserim, ne refricem meis literis desiderium ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissimè facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, vbicunque eris, tuam esse,* * *tecum eße duces.* NEC ENIM MINVS NOSTRA SVNT, *quæ animo complectimur, quàm quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summúsque in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse: & nos,* [10] *cæterique qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, sempérque pendemus & maximè animi tui conscientia, cùm tibi nihil meritò accidisse reputabis, & cùm illud adiunges,* HOMINES SAPIENTES TVRPITVDINE, *non casu: & delicto suo, non aliorum* [11] *iniuria commoueri. Ego & memoria nostræ veteris amicitiæ, & virtute atque obseruantia filij tui admonitus, nullo loco deero neq; ad consolandum, neque ad leuandum fortunam tuam. Tu si quid ad me fortè scripseris, perficiam: ne te frustrà scripsisse arbitrère. Vale.*

9 A Sextij filio.

* Omissa copula, vt epist. 24. & 28. lib. 13.

10 [illegible] studio amicorum.

11 Quasi non iure damnatus esset.

ARGVMENTVM.

Argumentis vtitur septem, vt Fabium exulem consoletur.

M. T. CICERO S. D. T. FABIO 18

E*TSI egomet, qui te* [1] *consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullam rem grauiùs iamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solùm, sed etiam pro amore*

1 A dolore suo nam genus est consolationis, cum nos quoque dolere significamus.

amore nostro [...]que oro, te colligas, virúmque præbeas: [...] qua 2 condicione omnes homines, & quibus [...] temporibus nati simus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm 4 fortuna abstulit, propterea quòd adeptus es, quod non multi homines noui: amisisti, quòd plurimi homines nobilissimi. Et denique videtur condicio 5 impendêre legum, iudiciorum, temporum, vt optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm leuissima pœna ab hac republica discesserit. 6 Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos, cæterósque necessitudine & beneuolentia tecum coniunctissimos: quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis viuendi: & cùm vnum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, vt quòd 7 sententia, eáque dubia, potentiæ alicuius condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quàm lenissimè ferre. 8 Meus animus erit in te liberósque tuos semper quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

2 A communi conditione.
3 A temporum statu.
4 A comparatione bonorum.
5 A metu publicæ calamitatis.
6 A [...]stitut[...]is.
7 Ab opinione hominum.
8 Ab officio suo.

ARGVMENTVM.

Rufo, paulò antè quæstori suo in prouincia, suadet, vt in bello ciuili Pompeium sequatur.

CICERO RVFO. 19.

ETsi 1 mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem charissimus, tamen quotidie magis id perspicio: extátque id quod mihi ostenderas quibusdam literis, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm

1 Aduerte in plerisque epistolis insinuationem esse quandam ad beneuolentiam in principio.

quàm in prouincia fuisses (etsi meo iudicio nihil ad tuum prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum. Itaque me & superiores literæ tuæ admodum delectauerunt, quibus & expectatum meum aduentum abs te amanter videbã, & cùm aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: & his proximis literis magnum cepi fructum & iudicij, & officij tui: iudicij quod intelligo, te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare vtile esse, nisi quod 2 rectum honestúmque sit: officij, quod te mecum quodcunque cepissem consilij, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, vt ego arbitror, tibi honestius esse quicquam potest. Mihi consilium captum iamdiu est: de quo ad te, non quò celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij tali tempore quædam admonitio videtur esse officij, vel potiùs efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cùm verò ea tua sit voluntas, humanitas, beneuolentia erga me: libenter amplector talem animum, sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis magnam habebo gratiam: si non feceris, ignoscam & 3 alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est enim res profectò maxima 4 quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen, vt si non ij sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare non possimus, quin ea maximè conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul 5 placebit, statim

2 D[illegible]uill pa[illegible] el[illegible]gen[illegible].

3 Si te ciu[illegible] libus armis immiscere, nolueris.

4 Idem epi. 1. lib. 4.

5 Vt ad Pompeium simul eamus.

ad me venies: sin idem placebit, atque eodem modo, nec continuo poteris: [6] *omnia tibi ut nota sint, faciam, quicquid statueris, te mihi amicum: sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.*

6 Quidquid statuam & de discessis, & de tempore.

ARGVMENTVM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, quæstorem antea suum in Cilicia de rationibus prouincialibus. obscura epistola, sed adijciemus in margine, quæ magnam partem illustrent.

CICERO RVFO. 20

Hic est L. Messinus Rufus quæstor Ciceronis, ep. 16 lib. 13.

QVomodo potuissem, te conuenissem, si eò quò constitueras, venire voluisses. Quare etsi mei commodi causa commouere me noluisti: tamen ita existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me [1] *misisses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea quæ scripsisti: commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset à quo mihi exploratum est, in rationibus duntaxat referendis (de cæteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam. deinde si rationum* [2] *referendarum ius vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro coniunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissémque non fuiße. Quod igitur fecissem ad vrbem, si consuetudo pristina maneret: id (quando lege Iulia relinquere ratio-*

1 Si nuntiasses te venisse quo constitueras.

2 Mos vetus erat vt ad vrbem is, qui proconsul erat, cum quæstore suo rationes conferret priusquam ad ærarium referret.

rationes in prouincia necesse erat, easdémq; totidem verbis referre ad ærarium) feci 3 in prouincia: neque ita feci, vt te ad meum arbitrium adducerem, sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse nunquam pœnitebit. totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium fratrē tuum adiunxisti. Rationes confectæ me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter 4 lectionem. Ita accepi librum à meo seruo scriba, vt eundem acceperim à fratre tuo, si honos is fuit, maiorem tibi habere non potui, si fides, maiorem tibi habui, quàm pœnè ipsi mihi: si prouidendū fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestū & vtile esset, referretur: nō habui cui potius id negotij darem, quam M. Tullio Laureæ. Illud quidē certè factū est, quod lex iubebat vt apud duas ciuitates, Laodicensem & 5 Apamensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita necesse erat rationes confectas & consolidatas deponeremus. Itaque huic loco primùm respondeo, me, quanquam iustis de causis rationes 6 deferre properarim, tamen te expectaturum fuisse, nisi in prouincia relictas rationes pro relatis haberem. De Volusio quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim me periti homines: in his cùm omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium 7 transferri nomen, à Valerio non potuisse, sed prædes Valerianos teneri. Neque id erat HS. XXX vt scribis, sed HS. XIX. erat enim curata nobis pecunia Valerij mancipis nomine: ex qua reliquum, quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me & libe-

3 Contuli eas tecum in prouincia ex Cæsaris lege, vide, ep. 17. lib. 2.

4 Confectas à scriba meo & fratre tuo legi

5 Epist. 17. lib. 2.

6 Querebatur Rufus quòd ratio nes deferre ad ærarium nimis properasset, quædam enim corrigi cupiebat.

7 Quod Rufus petierat.

liberalitatis fructu priuas, & diligentiæ, & (quod minimè tamen laboro) mediocris etiam prudentiæ: liberalitatis, quòd mauis scribæ mei beneficio quàm meo, legatum meum, præfectúmque maxima calamitate leuatos, cùm præsertim non deberent esse obligati: diligentiæ, quòd existimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quicquam, nec cogitasse: scribam quicquid voluisset, cùm id mihi ne recitasset quidem 8 retulisse, prudentiæ, quod rem à me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putas. nam & Volusij liberandi meum fuit consilium, & vt multa tam grauis Valerianis prædibus ipsíque T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solùm probant, sed etiam laudant, & si verum scire vis, hoc vni scribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putaui esse viri boni, cum populus suum seruaret, consulere fortunis tot vel amicorum vel ciuium. Nam de Luceio ita est actum, vt authore Cn. Pompeio, ista 9 pecunia in fano poneretur, id ego agnoui meo iussu isse factum, qua pecunia Pompeius est vsus, vt tuo, quam tu deposueras, Sextius. Sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertisse molestè ferrem, vt ascriberem, te in fano pecuniam iussu meo deposuisse nisi ista pecunia grauissimis esset, certissimísque monumentis testata, cui data, quo S.C. quibus tuis, quibus meis literis P. Sextio tradita esset. Quæ cùm videretur tot vestigijs impressa, vt in his errari non posset: non 10 ascripsi id, quod tua nihil referebat, ego tamen ascrip-

8 In rationes.

9 Quam tu in fano posuisti meo iussu: quod nunc quereris à me esse in rationibus referendis prætermissum.

10 Non scripsi in rationibus, meo iussu à te esse positam.

ascripsisse mallem quando id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio neque in eo quidquam à meis rationibus discrepabunt tuæ. Addes enim tu meo iussu: quod ego nunquam addidi, nec causa est, cur negem: nec si esset & tu nolles, negarem. Nam de HS *nongentis millibus certè, ita relatum est, vt tu, siue frater tuus referri voluit. Sed si quid est, quando de Luceio parum gratum est quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim: de eo mihi, cum S.C. non sum vsus,* 11 *quid per leges liceat considerandum est, te certè pecuniæ exactæ rationem referre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alij peritiores. Illud caue dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua aut etiam velle te existimem, si vllo modo facere possim. Quod scribis de beneficijs scito à me tribunos mil. & præfectos, & contubernales duntaxat meos* * *delatos esse: in quo quidem ratio me fefellit, liberum enim mihi tempus ad eos defendendos existimabam dari postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem. Sane molestè tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reseruata esse, quam meæ, qui ambitione nihil vterer, de centurionibus tamen, & de tribunorum mil. contubernalibus res est in integro, genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de* HS *centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina literas esse allatas non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse si*

11 Tacitè ostendit, se nihil illius causa facturum, quod per leges non liceat.

* Vide scholium in extremo libro.

12 Qui rationes me absente confecerant.

modo erat [12] *fratris tui, & Tullij. sed cùm id corrigi non posset, quòd iam depositis rationibus ex prouincia decessissemus: credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, próque ea spe facultatum, quam tum habemus, quam humanissimè potuerim, rescripsisse. sed neque tum me humanitate mearum literarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de* [13] HS *centum millibus sic accepisse, vt ij accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam quæ ad me saluis legibus peruenisset, Ephesi apud* [14] *publicanos deposuisse, id fuisse* HS *XXII. millia: eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse. quod ego siue æquo animo fero, siue iniquo; tu de* HS *centum millibus æquo animo ferre debes, & existimare, eo minùs ad te vel de tuis* [15] *cibarijs, vel de mea liberalitate peruenisse. Quòd si mihi expensa ista* HS [16] *centum millia tulisses: tamen, quæ tua est suauitas, quique in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere. nam numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc iocatum me putato, vt ego te existimo. Ego tamen, cùm Tullius rure redierit, mittam eum ad te, siquid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.*

13 Quæ mutua petebas.

14 Videtur exponendum bis vicies millies.

15 Publicè datis.

16 Possessionem lege Cæsaris æstimatam.

ARGVMENTVM.

Cupidum se esse significat Mescinij videndi: eúmque hortatur, vt acerbitatem temporum literarum studio, optimæque conscientiæ recordatione mitiget.

M. CICERO. S. D. L. MESCINIO. 21

GRATAE mihi tuæ literæ fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiã sine literis arbitrabar, te summa [1] cupiditate affectum esse videndi mei. Quod ego ita libenter accipio, vt tamen tibi nõ concedam. nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, cõtingant, vt vehementer velim. Etenim cùm esset maior & virorum, & ciuiũ bonorum, & [2] iucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, quàm tecum, & pauci quibuscum æquè libenter: hoc verò tempore, cùm alij interierint, alij absint, alij mutati voluntate sint, vnum medius fidius tecum diem libentiùs posuerim, quàm hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum viuo necessario. Noli enim existimare, mihi non solitudinem iucundiorem esse, qua tamen ipsa vti non licet, quàm sermones [3] eorum, qui frequentant domum meam, excepto vno, aut ad summum altero. Itaque vtor eodem perfugio, quo tibi vtendum censeo literulis nostris: præterea etiam conscientia consiliorum meorum. ego enim is sum, quemadmodum tu facillimè potes existimare, qui nihil vnquam mea potius, quam meorum ciuium causa fecerim: cui nisi [4] inuidisset is quem tu nunquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset & omnes boni. Ego sum is qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium: idémq; cum [5] illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi,

1 Idem alijs verbis ep. 11. lib. 2. De cupiditate.

2 Bonitas iucunditas, & amor, causa cur amemus, vnáque esse cupiamus, vide ep. 24. lib. 9.

3 Cæsaris familiarium.

4 Pompeius.

5 Cæsariana.

quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: [6] quauis tuta conditione pacem accipere malui, quàm viribus cum valentiore pugnare. Sed & haec & multa alia coràm breui tempore licebit. neque me tamen vlla res alia Romae tenet, nisi expectatio rerū [7] Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem nō nihil mea intereſse: quanquam id ipsum, quid intersit, non sanè intelligo: veruntamen, quicquid illinc nuntiatum sit, non longè abeſse à consilijs amicorum. est enim res ipsa iam in eum locum adducta, vt quanquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter [8] victorias, non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis, confirmatus est multum: quem etiam superiores tuae literae confirmarunt: ex quibus intellexi, quàm fortiter iniuriam ferres, iuuitque me tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas literas profuiſse. verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui vita ingenua, in beata ciuitate & libera viximus. Sed vt illa [9] secunda moderate tulimus, sic hanc non solum aduersam, sed etiam funditus [10] euersam fortunam fortiter ferre debemus: vt hoc saltem in maximis malis boni consequamur, vt mortem, quā etiam beati contemnere debebamus, propterea quòd [11] nullum sensum eſset habitura, nunc sic affecti non modò cōtemnere audeamus sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio: tibiq; persuade, PRAETER CVLPAM AC

PEC-

6 Etiam si eſſet minus honesta.

7 Ex vna parte Caesar fuit, ex altera Scipio & Iuba rex.

8 Vtriusque victoriam fore crudelem putat, vide ep. 9. & 14. lib. 4.

9 Cùm resp. florebat.

10 Cùm Caesari seruiamus.

11 Rerum humanarum, nam immortales animos putat idque nititur probare in lib. de senectute.

PECCAVM, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile aut pertimescendum. Ego si videbitur rectè fieri posse, ad te veniam breui: siquid acciderit, vt mutandum consilium sit, te certiorem faciam statim. tu ita fac cupidus mei videndi sis vt istinc te ne moueas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quaesieris, per literas, quid te velim facere. Me velim, vt facis, diligas: valetudinique tuae, & tranquillitati animi seruias. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

LIB. VI. AD A. TORQVATVM, ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes secutus erat, consolatur in eo quòd Romae non sit, & aliquam simul spem reditus ostendit.

M. CICERO. S.D. A. TORQVATO. I

TSI 1 ea perturbatio est omniũ rerũ, vt suae quenq; fortunae maximè pœniteat: nemóque sit, quin vbiuis, quam ibi, vbi est, esse malit: tamen mihi dubiũ nõ est, quin hoc tempore bono viro Romae esse miserri-

1 Consolatura communi hominum conditione & aduerte, in principio huius epistolae quater esse repetitum, etsi tamen quod in nobis vitio duceretur.

ſerrimum ſit. nam, etſi quocunque in loco quiſquis eſt, idem eſt ei ſenſus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & ſuarum: tamen 2 oculi augent dolorem, qui ea quæ ceteri audiunt intueri coguntur, nec auertere à miſerijs cogitationem ſinunt. Quare etſi multarum rerum deſiderio te angi neceſſe eſt: tamen illo dolore, quo maximè te confici audio, quòd Romæ non ſis, animum tuum libera. Etſi enim cum magna moleſtia tuos, tuáque deſideras, tamen illa quidem, quæ requiris, ſuum ſtatum tenent: nec meliùs, ſi tu adeſſes, tenerent, nec ſunt vllo in proprio periculo. Nec debes tu, cùm de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam poſtulare, aut communem recuſare. De te autem ipſo, Torquate, eſt tuum ſic agitare animo, vt non adhibeas in conſilium cogitationum tuarum deſperationem, aut timorem. nec enim is, qui in te adhuc iniuſtior, quàm tua dignitas poſtulabat, fuit, non magna ſigna dedit animi erga te mitigati nec tamen is ipſe, à quo ſalus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem ſalutis ſuæ. CVM QVE omnium bellorum exitus incerti ſint: 3 ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſeiunctum ſit ab omnium interitu: 4 ab altera te ipſum nunquam timuiſſe, certò ſcio. 5 Reliquum eſt, vt te idipſum, quod ego quaſi conſolationis loco pono, maximè excruciet, commune periculum reip. cuius tanti mali quamuis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne conſolatio nulla poſſit vera reperiri, præter illam, quæ tanta eſt, quantum in cuiuſque animo roboris

eſt

2 Aurium ſenſum plus doloris afferre, quàm oculorum, dixit ſupra ad Marcellum, ep 9. lib. 4 oratoris, hoc eſt eiſdem rebus, ſi res poſtulet, vel contrarijs vti.

3 A Cæſare.

4 A Pompeio.

5 Cum iam oſtenderim tibi de te ipſo nihil eſſe timendum.

est atque neruorum. Si enim [6] BENE SENTIRE RECTEQVE FACERE, *satis est ad bene beatéque viuendum: vereor ne eum qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse, nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmijs ductos, patriam olim & liberos & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis* 7 *officium iustum & pium & debitum reip. nostræque dignitati videbamur sequi: nec, cùm id faciebamus, tam eramus amentes, vt explorata nobis esset victoria. Quare si id euênit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid euenerit, quod fieri posse nunquam putaremus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præscribit: vt nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eáque, cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, vt* [8] *perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque status est futurus, carere non debes. Atque hoc mihi scribenti veniebat in mentem, me eum esse, cuius tu* 9 *desperationem accusare solitus esses, quémque authoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego causam nostram, sed consilium improbabam. sero enim nos ijs armis aduersari videbam, quæ multò antè* 10 *confirmata per nosmetipsos erant: docebámque pilis, & gladijs,*

non

6 A conscientia consolationem hauriri vult.

7 Bonus vir non spem sequitur, sed officium. Vide ep. 5. lib. 9.

8 Si essent perditæ res, tamen te tua virtus Torquate consolari deberet.

9 In causa Pompeiana.

10 Cum Cæsari Gallias in alterum quinquennium prorogauimus ep. 7. lib. 4.

non consilijs, neque authoritatibus nostris, de iure publico disceptari. Neque ego, ea quæ facta sunt, fore cùm dicebam, diuinabam futura: sed quod & fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, videbam, id ne accideret, timebam: præsertim cum, si mihi alterutrum de euentu atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod euenit, exploratius possem 11 promittere. ijs enim rebus 12 præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: vsu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quæso, quo me, tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quod mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fidelissimo animo (vt mihi quidem visus est) narrauit, te interdum 13 sollicitum solere esse vehementiùs: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua rep. sis 14 futurus qui esse debes: aut perdita, non afflictiore condicione, quàm ceteri. Hoc verò tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd & in ea 15 vrbe es, vbi nata & alta est ratio ac moderatio vitæ: & habes Ser. 16 Sulpicium, quem semper vnicè dilexisti, qui te profectò & beneuolentia & sapientia consolatur, cuius si essemus & authoritatem & 17 consilium secuti: togati potius potentiam, quàm armati victoriam subijssemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quàm necesse fuit: illa, quæ maiora sunt, breuiùs exponam. Ego habeo, cui plus, quàm tibi, debeam, neminem: quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. Qui sim

11 De Cæsaris victoria.
12 Idem alijs verbis. ep.7.lib.4.
13 Epist.3. lib.4.
14 In summa dignitate.
15 Athenis ep.3.
16 Achaiæ præfectum ep.4.lib.4. & 6.huius lib.
17 Consulit Sulpicius bellum ciuile fugiendum.ep.4. lib.4.

sim vutem hoc tempore 18 *intelligo. sed quia NEMO est tam afflictus, qui si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit nauare aliquid & efficere: omne meum consilium, operam, studium certè velim existimes tibi, tuísque liberis esse* 19 *debitum. Vale.*

18 Sine vlla videlicet authoritate.
19 Deditum, videtur legendum vt se aliquid nauaturum promittat.

ARGVMENTVM.

Primùm se excusat, quod minùs sæpe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit, nihil ei præcipuè timendum.

M. T. CICERO S. D. A. TORQVATO. 2

PEto à te, ne me putes obliuione tui rariùs ad te scribere, quàm solebam, sed aut grauitate valetudinis, qua tamen iam paululum videor 1 *leuari: aut quòd absim ab vrbe, vt, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriã summa cũ beneuolentia tenere, tuásque omnes res non minori mihi curæ, quàm meas, esse. Quòd maiore in varietate versata est* 2 *adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est, pro malis temporum, quòd molestè feras. necesse est enim, aut armis* 3 *vrgeri rempub. sempiternis: aut his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt: nec eos, à quibus receperis, vereri debes, nec eos,* 4 *quos adiuuisti. si armis aut condicione positis, aut defatigatione abiectis, aut victoria detractis, ciuitas respirauerit: & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. sin omnino interierint*

1 Translatum verbum quia dixerat, grauitate.
2 Ergo de reditu torquati erat impetratũ.
3 Continuis bellis vexari.
4 Pompeianos.

omnia

omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus
5 Orator ille summus. *M. 5 Antonius iam tum timebat, cùm tantum in-*
stare malorum suspicabatur: misera est illa quidem
consolatio, tali præsertim ciui & viro, sed tamen
6 Quia nihil est præterea, quod consolari possit. *6 necessaria: NIHIL esse præcipuè cuiquam do-*
lendum in eo, quod accidit vniuersis. Quæ vis insit
in his paucis verbis (plura enim committenda episto-
læ non erant) si attendes, quod facis, profectò etiam
sine meis literis intelliges, te aliquid habere, quod spe-
7 Qui perditus planè non est. *res: nihil quod aut 7 hoc, aut aliquo reip. statu time-*
as: omnia si interierint, cùm superstitem te esse reip.
ne, si liceat, quidem velis, ferendam esse fortunam præ-
8 Epist. r. *sertim quæ 8 absit à culpa. Sed hæc hactenus. Tu*
velim scribas ad me quid agas, & vbi futurus sis, vt
aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim. Vale.

ARGVMENTVM.

Consolari vult: sed quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. T. CICERO S. D. TORQVATO.

SVPERIORIBVS literis beneuolentia ma-
gis adductus, quàm quòd res ita postularet,
fui longior, neque enim confirmatione nostra ege-
bat 1 virtus tua: neque erat ea mea causa atque
1 Virtus est in aduersis fortiter ferendis. *fortuna, vt, cui ipsi omnia deessent, ego alterum*
confirmarem. Hoc item tempore breuior esse debeo,
siue enim tum nihil opus fuit tam multis verbis,
nihilo

nihilo magis nunc opus est: siue tum opus fuit, illud satis est, præsertim cùm accesserit nihil noui. nam etsi quotidie aliquid audimus [2] earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est & idem exitus: quem ego tam [3] video animo, quam ea quæ oculis cernimus. Nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò sciam. nam, etsi, quem exitum acies habitura sit, diuinare nemo potest: tamen & belli exitum video: & si id minus, hoc quidem certè, cùm sit necesse [4] alterutrum vincere, qualis futura sit vel hæc, vel illa victoria. idque cum optimè perspexi, tale video, nihil vt mali videatur esse futurum, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur, ITA ENIM VIVERE, VT NON SIT VIVENDVM, miserrimum est: [5] mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es [6] vrbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI LEVIS EST CONSOLATIO EX MISERIIS ALIORVM, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quàm quemuis aut eorum, qui [7] discesserint, aut eorum, qui remanserint. alteri dimicant: alteri victorem timent. Sed hæc consolatio leuis: illa grauior, qua te vti spero: ego certè vtor, nec enim dū ero, angar vlla re, cùm omni vacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo sed rursus γλαῦκ᾽ εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. [8] Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt, & dum viuam, erunt. Vale.

2 Quæ geruntur in Hispania.
3 Epist. 12. l. 5. dixit, cernere animo.
4 Vtriusque victoriam video crudelem, ep. 9. & 14. lib. 4 & 1. & sequenti huius lib.
5 Quod ad timorem proponitur.
6 Athenis ep. 1. & in Bruto in extremo.
7 A bello: qui victorem timent.
8 Officiosè fere solet Cicero epistolas claudere, quod exempla declarant.

ARGVMENTVM.

Consolatoria epistola, rationibus vndecunque collectis: sed si consideras desperationem potius continet.

M. T. CICERO S. D. A. TORQVATO. 4

NOui, quod ad te scriberem nihil erat: & tamen si quid esset, sciebam te à tuis certiorem fieri solere. de futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum coniectura possis propius accedere, cùm res est eiusmodi, cuius exitus præuideri possit. nunc tantum videmur intelligere, non 1 diuturnum bellum fore: etsi idipsum nonnullis videatur secus, Equidem cùm hæc scribebam, aliquid iam actum putabam: non quòd ego certò scirem, sed quòd non difficilis erat coniectura. nam cùm 2 OMNIS belli mars communis, & cum semper incerti exitus præliorum sunt, cum hoc tempore ita magnæ vtriusque copiæ, ita paratæ ad pugnandum esse dicuntur, vt, vtercunque vicerit, non sit mirum futurum, Illa in dies singulos magis, magísque opinio hominum confirmatur, etiamsi inter causas armorum aliquantum interfit, tamen inter victorias non multum interfuturum. 3 alteros propemodum iam sumus experti: de altero nemo est quin cogitet, quàm sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando leuare debebam, fateor, me communium malorum consolationem nullam inuenire præter illam, quæ tamen si possis eam suscipere, maxima est, quaq; ego quotidie magis

1 Inter Cæsarem & reliquias Pompeianarum partium in Hispania pugnantes.
2 Omnis fortuna belli.
3 Pompeianos. vide ep. 12. lib. 3.

magis vtor: CONSCIENTIAM 4 rectae voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum. nec esse vllum magnum malum praeter culpam. à qua quando tantùm absumus, vt etiam optimè senserimus, euentúsque magis nostri consilij, quàm consilium reprehendatur: & quoniam praestitimus quod debuimus: moderatè quod euenit feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, vt te consoler de communibus miserijs, quae ad consolandum, maioris ingenij, & ad 5 ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuiuis facile est docere, cur praecipuè tu dolere nihil debeas. eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quàm fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute sententia: de alijs autem non arbitror te expectare quid sentiam. Reliquum est vt te angat, quòd absis à tuis tamdiu. res molesta, praesertim ab ijs 6 pueris, quibus nihil potest esse 7 festiuius. Sed vt antea ad te scripsi, tempus est huiusmodi, vt suam quisque conditionem miserrimam putet: &, vbi quisque sit, ibi esse minimè velit. Equidem, nos quòd Romae sumus, miserrimum esse duco. non solùm quòd in omnibus malis acerbius est 8 videre, quàm audire: sed etiam quòd ad 9 omnes casus subitorum periculorum magis obiecti sumus, quàm si abessemus. etsi me ipsum consolatorem tuum non tantùm literae, quibus semper studui, quãtum longinquitas temporis mitigauit. Quanto 10 fuerim in dolore, meministi: in quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quàm ceteros, cùm 11 cupiebam quamuis iniqua condicione pacem. quod

4 Semper vbi ad consolandum alia desunt, ad hanc rationem decurrit.

5 Cum verbo ferre virtutem coniungit.

6 Torquati filijs.

7 Festiuitas in pueris amabilis. ep. 10. lib. 2. ad Att.

8 Epist. 9. lib. 2.

9 Ad minuendum Torquati desiderium.

10 Belli ciuilis initio

11 Conscientia.

etsi casu, non diuinatione mea factum est: tamen hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod 12 *mihi ad consolationem commune tecum est, si iam vocer ad exitum vitę non ab ea rep. auellar, qua carendum esse doleam, præsertim cùm id sine* 13 *vllo sensu futurum sit. Adiuuat etiam ætas, & acta iam vita quæ cum cursu suo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quo nos iam natura ipsa pænè perduxerit. Postremò is* 14 *vir, vel etiam ij viri hoc bello occiderunt, vt impudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono: nec vllum est tantum malum, quod non putem impendêre.* SED CVM *plus in metuendo mali sit, quàm in illo ipso, quod timetur, desino: præsertim cùm id* 15 *impendeat, in quo non modò dolor nullus, verùm finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius, quàm necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas.* 16 *Seruium discessisse Athenis, molestè tuli, non enim dubito, quin magnæ tibi leuationi solitus sit esse quotidianus congressus, & sermo cùm familiarissimi hominis, tum optimi & prudentissimi viri. Tu velim te, vt debes & soles, tua virtute sustentes. Ego, quæ te velle, quæque ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiosè diligentérque curabo. Quæ cùm faciam, beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non* 17 *assequar. Vale.*

12 A statu reip.

13 Eripit sensũ mortuis, ex Aristotelis sententia in Ethicis.

14 Pompeius Magnus

15 Interitus

16 Sulpicium vide ep. 4 lib. 4. & 6. huius lib.

17 Vide similem sententiam alijs verbis expressam, ep. 8. li. 1. in fine.

ARGVMENTVM.

Cæcinam, qui pro Pompeio contra Cæsarem pugnauerat, patria carentem, bene sperare iubet; séque ei nulla in re defuturum pollicetur.

M.

M. CICERO A. CÆCINÆ S. D. 5

QVotiescunque filium tuum 1 video (video autem ferè quotidie) polliceor ei studium quidem meum & operam sine ulla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem aut authoritatem cum hac exceptione, QVANTVM VALEAM, quantúmque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur à me diligenter, & custoditur diligentißimè. Res & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt, quę quidem quotidie faciliores mihi & meliores videntur, multísque video magnæ esse curæ: quorũ de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certò scio. His autem de rebus, quas coniectura consequi possumus, 2 non mihi sumo, vt plus ipse prospiciam, quàm te videre atque intelligere mihi persuaserim. Sed tamen quia fieri potest, vt tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum quid sentiam, exponere. Ea 3 natura rerum est, & is temporũ cursus, vt non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque hærere in tam bona 4 causa, & in tam bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem quam extra ordinem de te ipso habemus, propter dignitatem & 5 virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summámque doctrinam, cui meherculè hic cuius in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso 6 bono tuo quo delectatur se violatum putaret. Quod ipsum 7 lenitur quotidie: significatúrque

1 Ornata locutio ob eiusdem verbi repetitionem. vide e.2.l.3

2 De futuris dicturi vitemus arrogantiam, Ciceronis exemplo.

3 Consolatio à natura rerum.

4 A causa.

5 Vide virtutem pro præstantia quadam in rebus omnibus, & paulò pòst pro sciẽtia.

6 Ingenio Cæcinæ.

7 Cæsaris ira, quia cõtra eum scripseris, quotidie lenitur.

nobis ab ijs, qui simul cum eo viuunt tibi hanc ipsam opinionem ingenij apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primùm fac animo forti atque magno sis. ita enim [8] *natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, vt tibi id faciendum sit. deinde spem quoque habeas firmissimam, propter eas causas quas scripsi. A me verò tibi omnia liberísque tuis paratissima esse confidas velim. id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant, Vale.*

8 Sume hinc ad augendam copiam sunt enim optabilia hæc quatuor, natus, educatus, doctus, cognitus.

ARGVMENTVM.

Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum, diuinationem quandam inducit, sumptam ex Cæsaris natura, & ex ciuilium temporum ratione.

M. T. CICERO A. CÆCINÆ. S. D. 6

VEREOR ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum [1] *parium coniunctione deesse non debet. sed tamen vereor ne literarum à me officium requiras: quas tibi & iampridem & sæpè misissem, nisi quotidie meliùs expectans tibi, gratulationem, quàm confirmationem animi tui complecti literis maluissem. Nunc autem, vt spero, breui gratulabimur. itaque in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. His autem literis animum tuum, quem minimè imbecillum esse &* [2] *audio & spero, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis authoritate confirmandum etiam atque etiam puto: nec*

1 Quia simul Pompeium secuti sumus.

2 Nota coniuncta verba in rebus optatis

ijs

iis quidem verbis, quibus te consoler vt 3 afflictum, & iam omni spe salutis orbatum, sed vt eum, de cuius incolumitate non plus dubitem, quàm te memini dubitare de mea. nam cùm me ex rep. expulissent ii, qui illam cadere posse, 4 stante me, non putarant: memini, me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam 5 Etruscæ disciplinæ, quam à patre nobilissimo atque optimo viro, acceperas, non fefellit: ne nos quidem nostra diuinatio fallet, quam tùm sapientissimorum virorum monumentis atque præceptis, plurimòque, vt scis, doctrinæ studio, tum magno etiam vsu tractandæ reip. magnáque nostrorum temporum varietate consecuti sumus. cui quidem diuinationi hoc plus confidimus, quòd ea nos nihil in his tam 6 obscuris rebus, támque perturbatis vnquam omnino fefellit, dicerem quæ antea futura dixissem, ni vererer ne ex euentis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne coniungeret se cum Cæsare, monuisse Pompeium, & postea ne 7 seiungeret. Coniunctione frangi senatus opes, disiunctione ciuile bellum excitari videbam. Atqui vtebar familiarissimè Cæsare, Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cùm fidele Pompeio, tum salutare vtrique. quæ præterea præuiderim, prætereo. nolo enim 8 hunc de me optimè meritum existimare, ea me suasisse Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hîc quidem clarus in toga, & princeps: sed tantas 9 opes, quantas nunc habet, non haberet.

3 Translatum translato reddidit quia dixerat imbecillum.

4 Vide ep. 9 li. 1. & 2, l. 7.

5 Ab Etruscis enim orta diuinandi ratio.

6 Cum de bellorum ciuilium & origine, & euentis prædixi.

7 Idem in Philip. 2.

8 Cæsarem qui ei reditum in patriam concesserat.

9 Refertur non ad diuitias, sed ad potentiam.

beret. Eundum in Hispaniam censui. quod si 10 fecisset, ciuile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi 11 absentis non tam pugnaui ut liceret, quam ut, quando ipso 12 consule pugnante populus iusserat, haberetur. Causa belli orta est. Quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cùm vel 13 iniquißimam pacem iustißimo bello anteferrem? Victa est authoritas mea non tam à Pompeio (nam is mouebatur) quàm ab ijs, qui duce Pompeio freti, per opportunam & 14 rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me 15 quoad potui. sed valuit apud me plus pudor meus, quàm timor. Veritus sum deesse Pompeij saluti. cùm ille aliquando 16 non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo in bello nihil aduersi accidit non prædicente me. Quare, quando ut augures & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te authoritatem augurij & diuinationis meę: debet habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis inuolatu, nec è cantu sinistro oscinis, ut in 17 nostra disciplina est, nec ex tripudijs solistimis aut somnijs tibi auguror: sed habeo alia signa, quæ obseruem. quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autē ad diuinandum signa duplici quadam via: quarum alte-

10 Pompeius.
11 Cæsaris.
12 Pompeio III. consule. ep. 3 lib. 8. Att & 1. li. 7. Ibid. & Cæs. lib. 1. bel. ci.
13 Vide ep. 3 lib. 7.
14 Propter es alienum ep 3. lib. 7.
15 Quoad sermones bonorum me reprehendentiū sustinere potui.
16 Tollitur in quibusdā libris negatiua: vt Pompeius desertor Ciceronis, accusetur.
17 Augurali. De inuolatu, somniis, vide lib. 1. de Diuin. in princip. & de Nat. Deor. lib. 2.

alteram duco è Cæsare ipso, alteram è temporum ciuilium natura atque ratione. In 18 Cæsare hæc sunt: mitis cleménsque natura, qualis exprimitur præclarè illo libro querelarum tuarum. Accedit, quòd mirificè 19 ingenijs excellentibus, quale est tuum, delectatur. Præterea cedit multorum iustis, & officio incensis, non inanibus aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens 20 Etruria mouebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? quia non putat se sustinere causas posse multorum, si, tibi, cui iustiùs videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur, inquies, spes ab irato? Ex eodem fonte se 21 hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leuiter aspersus. Postremò homo est valdè acutus, & multum prouidens: intelligit te hominem in parte Italiæ minimè contemnenda facilè omnium nobilissimum, & in communi rep. cuiuis summorum tuæ etatis vel ingenio, vel gratia vel fama populi Rom. parem, non posse prohiberi à rep. diutius. Nollet, hoc 22 temporis potius esse aliquando beneficium, quàm iam suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum rerúmque natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quã Pompeius animatus meliùs, quàm paratus susceperat, qui nos malos ciues dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo grauitatem & iustitiam & sapientiam Cæsaris. nunquam nisi honorificentissimè Pompeium appellat. At in eius personam multa fecit asperiùs. Armorum ista, & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est complexus?

18 A Cæsaris natura.

19 Ep. lib 4

20 Quia supplex pro te rogabit.

21 Tacitè Cæcinam hortatur, vt Cæsarem edito libro laudet, cui alio libro maledixerat, vt apparet in epist. præcedẽte. & ex Suetonio

22 Simile, epist. 4.

23 Cassium sibi legauit: Brutum Galliæ præfecit, 24 Sulpitium Græciæ: Marcellū, cui maximè succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur hæc spectant? Rerum hoc natura, & ciuilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primùm vt non in causa pari, eadem sit & conditio & fortuna omniū: deinde vt in eam ciuitatem boni viri, & boni ciues nulla ignominia notati non reuertantur, in quam tot nefariorum scelerum 25 condemnati reuerterunt. Habes augurium meum: quo siquid addubitarem non potius vterer, quam illa consolatione, qua facilè fortem virum sustentarem, te, si explorata victoria arma sumpsisses pro rep. (ita enim tum putabas) non minus esse laudandum. sin propter incertos exitus, euentusq; bellorum posse accidere, vt vinceremur, putaßes: non debere te ad secundam 26 fortunam bene paratum fuisse, aduersam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui 27 facti, quantæ delectationi in rebus aduersis literæ esse deberent. cōmemorarem non solùm veterum, sed & horum etiam recentium vel 28 ducum, vel comitum tuorum grauißimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hîc, & quanta in turba, quantaq; in confusione 29 rerum omnium viueremus, necesse est enim, minore desiderio perdita repub. carere, quàm bona. sed hoc genere nihil opus est: 30 incolumem te citò, vt spero, vel potius, vt perspicio,

23 Marcum Brutum.
24 Vide in Oratore, & ep.26.li.12. ad Att. de Casßio epi. 15.lib. 5. de Sulpitio epi.4. lib.4.
25 Alludit ad eos quos lege Pompeia damnatos Cæsar restituerat, Suetonius.
26 A fortitudinis laude.
27 A cōscientia rectè factorum.
28 Dux Pōpeius: comites, Domitius, Lentulus, alij qui perierant.
29 A statu reip. misero
30 A spe nō dubia.

ſpicio, videbimus. interea tibi abſenti, & huic, qui adeſt, imagini animi & corporis tui, 31 conſtātiſſimo atque optimo filio tuo ſtudium, officium, operam, laborem meum iampridem & pollicitus ſum, & detuli: nunc hoc amplius, quòd me amiciſſimè quotidie magis Cæſar amplectitur, familiares quidem eius, ſicuti neminem. apud quem quicquid 32 valebo vel authoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, vt cum firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima ſuſtentes. Vale.

31 Qui aduerſam fortunam fortiter ferat.

32 Iteratio verbi epi. 11. & 18. li. 2.

ARGVMENTVM.

Primùm agit de libro, quem in Cæſarem ſcripſerat, deinde ſtudioſè rogat, vt veniam ſibi à Cæſare, poteſtatémque impetret redeundi.

A. CAECINA M. CICERONI S. 7.

QVòd tibi non tam celeriter liber eſt deditus, ignoſce timori noſtro, & miſerere temporis, Filius, vt audio, pertimuit, (neque iniuria) ſi liber exiſſet, quando non tam intereſt, quo animo ſcribatur, quàm quo accipiatur, ne ea res ineptè mihi noceret: cùm præſertim adhuc ſtyli pœnas dem. Qua quidem in re, ſingulari ſum fato. nam cùm mendum ſcripturæ litura tollatur, ſtultitia fama mulctetur, meus error exilio corrigitur: cuius ſumma criminis eſt, quòd armatus aduerſario maledixi. Nemo noſtrûm eſt, vt opinor, quin vota victoriæ ſuæ fecerit

Non eſt hic liber Cæcinæ contra Cæſarem ſcriptus, ſed potius cum Cæſaris laude, quod fortaſſe Cæcina fecit à Cicerone admonitus epiſtola præcedēti. de illo autem maledico libro ſignificat cum infert, Cum adhuc ſtyli pœnas dem.

cerit: nemo quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, vt quam primùm Cæsar superaretur, optârit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est: si scit, & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cùm ignôrit omnibus, qui [1] multa deos venerati sint contra eius salutem? Sed vt eôdem reuertar, causa hæc fuit timoris. Scripsi de te parcè medius fidius, & timidè, non reuocans me ipse, sed pænè refugiens. Genus autem hoc scripturæ non modò liberum, sed incitatum atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendum est, ne in petulantiam incidas. impeditum seipsum laudare: ne vitium [2] arrogantiæ subsequatur. solum verò liberum, alterum laudare, de quo quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiæ assignetur. Ac nescio an tibi gratius, opportuniúsque acciderit. nam, quod præclarè facere non poteram, primum erat non attingere: secundum, quàm parcissimè facere. sed tamen ego me quidem [3] sustinui: multa minui, multa sustuli: complura ne posui quidem. Quemadmodum igitur scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos malè hærentes relinquas; ruinæ periculum struas; non ascensum pares: sic tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cùm verò ad ipsum Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non pænę metu, sed illius iudicij, totum enim Cæsarem non noui. Quem [4] putas animum esse,

1 Sic, multa peccat, alibi Cicero dixit.

2 Si perfectè non laudes.

3 In ea lib. parte qua Ciceronem laudabat.

4 Meum.

esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspiciosum est. quid si muto? at vereor ne peius sit. Age verò, laudo aliquem. num offendo? cùm porro non offendam: quid si non vult? Armati stilum persequitur: victi & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in 5 Oratore tuo caues tibi per Brutum, & ad excusationem socium quæris. Vbi hoc tu omnium patronus facis, quid me veterem tuum, nunc omnium clientem sentire oportet? in hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus coniecturam, non ad suum iudicium scribantur, quàm difficile sit 6 euadere, si minùs expertus es, quòd te ad omnia summum atque excellens ingenium armauit, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret, aut ea condicione daret, si reciperes, te correcturum. hoc est, si totum alium faceres. De 7 Asiatico itinere, quanquam summa me necessitas premebat, vt imperasti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod filium meum expectes. adolescens est. omnia excogitare vel 8 studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas oportet, in te mihi omnis spes est, tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, 9 tenes. A te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. Apud ipsum multum, apud eius omnes, plurimum potes. vnum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, vt facias (quanquam id magnum

5 In extrem. lib. qui, Orator in scriptus est.

6 Quæ cogitat is qui scribit.

7 Epist. sequenti.

8 Studium hic est animi quædam vehemens affectio.

9 In hac Epistolæ parte tria ducit: & intelligis Cicero, & potes & soles.

magnum & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies: nisi fortè aut in [10] *miseria, nimis stultè, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed vtrique rei excusationem tuæ vitæ consuetudo dat. nam quòd ita consueuisti pro amicis laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit: peto à te ne exeat: aut ita corrigas, ne, tibi noceat, Vale.*

10 Miseris enim tam audacter petere vix licet.

ARGVMENTVM.

Datum sibi à Balbo, & Oppio scribit, vt Cæcinæ liceret esse in Sicilia, ibíque vt commoretur, suadet.

M. T. CICERO A. CÆCINÆ S. D. 8

CVM esset mecum Largus, homo tui studiosus locutus, Kal. Jan. tibi [1] *præfinitas esse: quòd omnibus in rebus perspexeram, quæ Balbus, & Oppius absente Cæsare egissent, ea solere illi rata esse: egi vehementer cum his, vt hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, vti esse liceret. qui mihi consuessent aut libenter polliceri, siquid esset eiusmodi, quod eorum animos non offenderet: aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meæ actioni seu rogationi potius non continuò responderunt: eodem die tamen ad me reuerterunt: mihíque hoc dederunt, vt esses in Sicilia, quoad velles: se præstituros, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognôsti: quid mihi placeat,*

1 Ne Vltra Kal. Ian. tibi esse in Sicilia liceret epist. 12.

placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, literæ à te mihi sunt redditæ: quibus à me consilium petis quid sim tibi [2] *author, in Siciliáne subsidias, an vt ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi conuenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutiùs commorari, ita locutus erat. tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia censeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adiuuat crebris literis & nuntijs: vel ad reditus celebritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem censeo magnopere commorandum. T.* [3] *Furfano Postumio familiari meo, legatísque eius, item meis familiaribus diligentissimè te commendabo, cùm venerint. erant enim omnes Mutinæ. Viri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarij. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. si quid ignorabo, de eo admonitus, omnium studia vincam. Ego, etsi coràm de te cum Furfano ita loquar, vt tibi literis meis ad eum nihil opus sit: tamen, quoniam tuis placuit, te habere meas literas, quas ei redderes, morem eis gessi; earum literarum exemplum infrà scriptum est. Vale.*

2 Quid suadeam tibi. parum Romanè loquuntur, qui dicunt; author libri pro scriptor.

3 Siciliæ præfecto.

4 Vide eandem sententiam ad Crassum ep. 8. lib. 5.

ARGVMENTVM.

Breuis est epistola, sed perfectæ commendationis exemplum.

M. CICERO T. FVRFANIO PROCOS. S. D. 9

CVM A. Cæcina tanta mihi familiaritas, consuetudóque semper fuit, vt nulla maior esse possit. nam & patre eius claro homine, & forti viro plurimùm vsi sumus: & hunc à 1 puero, quòd & spē mihi 2 magnam afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & viuebat mecum coniunctissimè non solùm officijs amicitiæ, sed etiam 3 studijs communibus, sic semper dilexi, vt non vllo cùm homine 4 coniunctiùs viuerem. Nihil attinet me plura scribere; quàm mihi necesse sit eius salutem & fortunas, quibuscunque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, vt, cùm 5 cognôrim pluribus rebus, quid tu, & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi vt ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat, commendatione mea, quanti me à te fieri intellige. Hoc mihi gratius facere nihil potes, Vale.

1 A vetustate amicitiæ
2 A causis amicitiæ.
3 A studijs.
4 A mutua beneuolentia.
5 A commēdationis causa.

ARGVMENTVM.

Pollicetur quicquid potest ad eius incolumitatem: neque vllam spem fortunæ melioris ostendit.

M. CICERO TREBATIO S. D. 10

EGO quanti te faciam, sempérque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. nam & consilium tuum, vel casus potius diutiùs in

*armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno 1 dolori fuit: & hic euentus, quòd tardius, quàm est æquum, & quàm ego vellem, recuperes fortunam & dignitatem tuam mihi non minori 2 curæ est, quàm tibi semper fuerint * casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sextio, & sæpissimè Attico nostro, proximéque Theudæ liberto tuo totum me patefeci: & his singulis sæpè dixi, quacunque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas: hæc quidem certè, quæ in potestate mea sunt, vt 3 operam, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si authoritate & gratia tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti, cùm omni gradu amplissimo dignissimus: tum certè ordinis tui facilè princeps. Sed, quando, eodem tempore, 4 eadémque de causa nostrum vterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ suprà scripsi, quæ sunt adhuc mea: & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere tanquam ex reliquijs pristinæ dignitatis. neque enim ipse Cæsar, vt multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes ferè familiarissimi eius 5 casu deuincti magnis meis veteribus officijs, me diligenter obseruant & colunt. Itaque si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor vt sperem, agam per me ipse, & moliar. Singula persequi non est necesse: vniuersum studium meum & beneuolentiam ad te defero.*

1 Refertur ad illud quanti te fecerim.
2 Ad illud refer quanti te faciam. Quod autē sequitur casus mei spectat illud, Quanti me a te fieri intellexerim.
3 Epist. 14.
4 Quia Pōpeium secuti sumus.
5 Non enim hoc spectabam, vt opera aliquādo possem indigere.

Sed

Vide similem sententiam in epist. ad Vatinium, quæ est 11. lib. 5.

Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire: quod tuis literis fieri potest, intelligant, omnia Ciceronis patére Trebatio. Hoc eò pertinet, vt nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusatio cur non scripserit: consolatio: promissio meliorum rerum & officij sui.

M. T. CICERO TREBATIO S. D. 11

1 In aduersa fortuna.

2 Epist. 13.

3 Fructus studiorum in calamitate maxime capitur.

4 Tractandis rebus, notandis exemplis, cognoscenda antiquitate erudimur.

5 Quæ est vt homo hominem tueatur, & diligat.

*ANTEA misissem ad te literas, si genus scribendi inuenirem. 1 tali enim tempore aut consolari 2 amicorum est, aut polliceri. Consolatione non vtebar, quòd ex multis audiebam, quàm fortiter, sapientérque ferres iniuriam temporum, quámque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum 3 fructum studiorum optimorum capis, in quibus te scio semper esse versatum: ídque vt facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi homini peritissimo 4 rerum, & * exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minùs fortaße, quàm vellem, at in rebus atque vsu, plùs etiam quàm vellem versatus, spondeo tibi acerbitatem istam & iniuriam non diuturnam fore. Nam & ipse, qui plurimùm potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum 5 naturam videtur: & ipsa causa ea est, vt iam simul cum rep. quæ*

in

in perpetuum iacêre non potest, necessariò reuiuiscat atque recreetur: quotidiéque fit aliquid lenius & liberalius, quàm timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe paruis posita sunt, omnia momenta obseruabimus, neque vllum prætermittimus tui iuuandi & leuandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, vt spero, fiet[6] procliuius, vt etiam polliceri possim id re, quàm verbis, faciam libentiùs. Tu velim existimes, & plures te amicos habere, quàm qui in isto casu sint ac fuerint, quantū quidem ego intelligere potuerim, & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum, quod est in vno te. Quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris[7] prouidebuntur. Vale.

6 Paulo facilius, vt est descensio per cliuos.
7 Occurremus quantum licet humano cōsilio. nam omnino vitare non licet.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, vt præterita ex animo deleat, dignitatísque recuperationem rei familiaris iacturæ anteponat.

M. CICERO TREBATIO. 12

DOlabellam[1] antea tantummodò diligebam: obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus esse, & ille mihi debebat, quod non defueram eius[2] periculis. Nunc tanto sum deuinctus eius beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore, in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, vt nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, vt te quoq; mihi gratulari, quàm[3] gratias agere

1 Generum Ciceronis ep.16. li. 2. & 13.li.8.
2 De quibus ep.10.lib.3.
3 Quod per generū meum de tua salute à Cęsare impetrauerim.

malim alterum omnino non desidero: alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: est tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi, quid amiseris, obliuisci: quid recuperaris, cogitare. Viues cum tuis: viues nobiscum. Plus acquisiuisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris: quæ ipsa tamen esset iucundior, si vlla res esset publica. 4 Nestorius, noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valdè grata est: eáq; te vti facilè patior cùm apud alios, tū mehercule apud Syronē nostrum amicū. Quæ enim facimus, ea 5 prudentissimo cuique maximè probata esse volumus. Te cupio videre quàm primùm. Vale.

4 Puteolanus, de quo in epist. ad Att. sæpè.

5 Vide eandem senten tiam. ep. 13. lib 4.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu impetrato: & ad consolationem adscribit quædam perditis aptiora.

M. CICERO AMPIO BALBO.

SAL. PLVR. D. 13

GRatulor 1 tibi, mi Balbe, veréque gratulor, nec sum tam stultus, vt te vsura falsi gaudij frui velim: deinde frangi repentè, atq; ita cadere, vt nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere. Egi tuā causam apertiùs, quàm mea tempora ferebāt. vincebatur enim fortuna ipsa, debilitásq; gratiæ nostræ, tui 2 charitate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te diligentissimè. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum & salutem tuam pertinent. Vidi, cognoui, interfui.

1 De Ampio ep. 3. li. 1. epist. 29. lib. 10.

2 Charitas in re mea faciebat, vt apertius agerem, quā per nostrā miseram fortunam liceret.

etenim

etenim omnes Cæsaris familiares satis opportunè habeo implicatos cõsuetudine & beneuolẽtia, sic, vt cùm ab illo 3 discesserint me proximũ habeant. Hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Marius, Postumius, planè ita faciunt, vt me vnicé 4 diligant, quòd si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est à me inseruitum temporis causa. Veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt, quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valet apud illum non minùs authoritate, quàm gratia. 5 Cimber autem Tullius mihi planè satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quàm necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quàm pro vllo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum, quòd mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbiùs, veniam tibi dari: quem illi appellant tubam belli ciuilis: multáque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum occidisse. Quare visum est occultiùs agendum, neque vllo modo diuulgandum, de te iam esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito, quin legente te has literas, confecta iam res futura sit. Pausa quidem mihi grauis homo & certus, non solùm confirmauit, verùm etiam recepit, perceleriter se ablaturũ diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te perscribi. minùs enim te firmum sermo Eppuliæ tuæ, lachrymæque 6 Ampiæ declarabãt, quàm significant literæ tuæ. Atq; illæ arbitrabãtur,

3 Similiter locutus. 16.

4. Ep. 13 l. 4

5 Vnus ex ijs qui mox in Cęsarem coniurarũt. Suetonius: cùm anteà Cæsaris partium defensor fuisset acerrimus. Seneca lib. 3. de ira.

6 Fœminis familiarum nomina imponebantur ideò Ampia dicitur Ampij Balbi filia.

cùm à re abessent ipsæ, multo in grauiore te cura futurum. Quare magnopere putaui, angoris & doloris tui leuandi causa, pro certis ad te ea, quæ eßent certa, perscribi oportere. Scis, me anteà sic solitum eße scribere ad te, magis vt consolarer fortem virum atque sapientem, quàm vt exploratam spem salutis ostenderem, nisi eius, quam ab ipsa republica cùm hic 7 ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos, constantem ac paratum. Quod ego non mirabar, cùm recordarer, te & à primis temporibus ætatis in republica esse versatum, & tuos 8 magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarúmque communium: & in hoc ipsum bellum eße ingressum, non solùm vt victor, beatus, sed etiam, si ita accidisset, victus vt sapiens esses. 9 Deinde cùm studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, te non simillimum 10 præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ iam effugisti. Nunc verò tantùm tè para 11 ad hæc nobiscum ferenda: quibus ego siquam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est vnum perfugium, doctrina ac literæ, quibus semper vsi sumus: 12 quę secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem. Sed vt ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

7 Strepitu bellorum sedato.

8 In calamitatem ciuilium contẽtionum.

9 Eodem argumento vius est. ep. 13 lib. 4.

10 Epist. 18 lib. 2.

11 Ad communem seruitutem.

12 Vide eandem sententiam ep. 3. l. 4. & 2. l. 9

AR-

ARGVMENTVM.

Scribit, ſe bene ſperare de Ligarij ſalute: ad eâmque impetrandam omnia ſua pollicetur. interim hortatur, vt aduerſam fortunam moderatè ferat.

CICERO LIGARIO. 14

*ETSI tali tuo tempore me aut conſolandi, aut iuuandi tui cauſa ſcribere ad te aliquid pro noſtra 1 amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque 2 leuare poſſe dolorem tuum. Poſteà verò quàm magnã ſpem habere cœpi, fore vt te breui tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & ſententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur ſcribam quod intelligo & perſpicio, non fore in te Cæſarem 3 duriorem. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, vt mihi videtur, etiam ſua natura * mitiorem facit: idque cùm de reliquis ſentio, tum de te etiam audio ex familiariſſimis eius: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa 4 nuntius vênit, ſupplicare vnà cũ fratribus tuis non deſtiti. quorum quidẽ & virtus, & pietas, & amor in te ſingularis, & aſſidua & perpetua ſalutis tuæ cura tantũ proficit, vt nihil ſit, quod nõ 5 ipſum Cæſarem tributurum exiſtimẽ. Sed ſi tardius ſit, quàm volumus: magnis occupationibus eius, à quo omnia petuntur aditus ad eum difficiliores fuerunt: & ſimul Africanæ cauſæ 6 iratior, diutiùs velle videtur eos habere ſollicitos, à quibus ſe putat diuturnioribus eſſe moleſtijs conflictatum. ſed hoc ipſum intelligimus eum quotidie remiſſiùs & placatiùs ferre.*

Hic eſt, pro quo extat Ciceronis oratio.

1 Aut conſolari, aut polliceri amicorum eſt epi. 10.

2 Minuere, partem aliquam detrahere.

3 Antitheta mitis & durus.

4 De Pompeianis in Africa victis.

5 Sine eniuſquam interceſſione

6 Quia bellum renouaſſent.

Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutiùs non futurum. Quando 7 quid sentirem, exposui: quid velim tua causa, re potius declarabo, quàm oratione. Et verò si tantũ possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, vt tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa 8 opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt: 9 studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primùm ob eas causas, quas scripsi: deinde quod ea de rep. semper voluisti: atque sensisti vt non modò 10 nunc secunda sperare debeas, sed etiam si omnia aduersa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

7 Epist. 10. lib. 5. quod mihi placeret, ostendi.

8 Dignitatem & gratiam.

9 Ep. 2. lib. 1 & 14. lib. 4.

10 Cùm intelligas de tua salute optimè sperandum.

ARGVMENTVM.

Exorditur ab officij sui commemoratione: deinde quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

CICERO LIGARIO. 15

ME scito, omnem meum laborem 1 omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cùm te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum, quos æquè atque te summa beneuolentia sum complexus, singularis 2 pietas, amórque fraternus nullum me patitur officij erga te, studijq; munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerímque pro

1 Ep. 2. lib 1 & 14 lib 4. præcedenti

2 Quam in tua salute declarant.

pro te ex 3 *illorum te literis, quàm ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisq; rebus, semperq; magis aduersos rerum exitus metuens, quàm sperans secundos, is ego sum: &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor, Ego idem tamen cùm a.d. II. kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Cæsarem atq; omnem adeundi & conueniendi illius* 4 *indignitatem & molestiam pertulissem, cũ fratres & propinqui tui iacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat, non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit sed etiam ex* 5 *oculis, & vultu, & multis præterea signis, quæ faciliùs perspicere potui, quàm scribere, hanc in opinionem discessi, vt mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis: &, si* 6 *turbidissima sapienter ferebas,* * *tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, vt difficillimis neq; Cæsari solùm, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.*

3 Cùm tamen iam ipse scripserit

4 Qualis illa ad Att. li. 14. ep. 1.

5 Potest esse ficta oratio: sed oculi sunt indices animi.

6 Antitheta, turbida trãquilla.

ARGVMENTVM.

Continet hæc epistola, omnium breuissima, gratulationem, beneuolentiam, officium.

CICERO BASILLO S.D. 16

TIBI gratulor, mihi gaudeo: te amo: tua tueor. A te amari, & quid agas, quídque istîc agatur, certior fieri volo. Vale.

1 Gratulor, & gaudeo, in quo differant hic locus apertè ostendit.

ARGVMENTVM.

Insinuat se ad petitionem mutui amoris commemoratione: petit autem, vt se absentem tueatur, siquidem gratum fore non dubitet.

BITHINICVS CICERONI S.D. 17

Pompeiæ gentis cognomen.
1 Intermortui dicũtur, qui deliquium animi passi sunt.

SI mihi tecum non & multæ & iustæ causæ amicitiæ priuatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officijs prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto à te, vt absentem me, quibuscunq; in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuũ apud me 1 intermoriturum existimas. Vale.

ARGVMENTVM.

Mirum declarat desiderium cum*Bithynico viuendi, & adijcit, se esse illi amore coniunctissimum.

CICERO BITHYNICO S.D. 18

*Q. Põpeio Bithynico, de quo in lib. de claris Orat. causam huius cognominis fuisse Bithyniam deuictam indicat Festus in dictione, Rutrũ.

1 Quæ acceptisti à Cæsarianis.
2 Videtur Bythynicus in Cæsaris partibus fuisse.

CVM ceterarum rerum causa cupio esse aliquando remp. constitutam: tum velim mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in literis vteris. scribis enim si ita sit, te mecũ esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est: facisq; nihil alienum necessitudine nostra, iudicijsq; patris tui de me, summi viri. nam sic habeto 1 beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus 2 valuerunt, aut valeant, coniunctiores tecum esse, quàm me: necessitudine neminem. Quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ coniunctionis, & eius etiam augendæ voluntas. Vale.

ARGVMENTVM.

Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, non esse in decurionibus: scribit de bello Hispaniensi, de Leptæ negotio, de oratore suo, de mansione vrbana.

M. CICERO LEPTAE S.D. 19

SIMVL ut accepi à Seleuco tuo literas, statim quæsiui è Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cùm qui hodie 1 *haruspicinam facerent in senatum Romæ legerentur: eos qui aliquando præconium fecissent, in municipijs decuriones esse non licere; de Hispanijs noui nihil. magnum tamen exercitum* 2 *Pompeium habere constat. Nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciæci literarum, in quo erat illi XI. esse legiones. scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem eius, iussu Pompeij, inspectante exercitu interfectum, quòd consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompeius rei frumentariæ causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremq́; deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expedire possit: quòd videbatur mihi ille confidere,* 3 *Oratorem meũ tantopere à te probari, vehementer gaudeo. mihi quidem sic persuadeo, me quicquid*

1 Propter Spurinam haruspicẽ, à Cæsare senatorio ordine donatum.

2 Cn. æum Pompeij magni filiũ.

3 Librum de perfecto oratore Ep. 20. lib. 15.

4 Filium tuum.

5 Ex quo eam perijsse, Plutarchus ait.

6 Pro dote reddenda post dimissam Tulliã.

7 More suo non omnes versus recitat. idem de virtute Simonides apud Clemẽtẽ Alexand. lib. 2. Stromatum.

quicquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi videri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin quantum de illo libro, tantundem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam 4 nostrum cupio delectari iam talibus scriptis. etsi abest maturitas ætatis, iam tamen personare aures eius huiusmodi vocibus non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ 5 partus. sed cùm ea quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exigam primam 6 pensionem. & mehercule non tam sum peregrinator iam, quàm solebam. ædificia mea me delectabant, & otium domus est, quæ nulli villarum mearum cedat, otium omni desertissima regione maius. Itaque ne literæ quidem meæ impediuntur: in quibus sine vlla interpellatione versor. Quare vt arbitror priùs hic te nos, quàm istic tu nos videbis, Lepta suauissimus ediscat Hesiodum: & 7 habeat in ore, τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι.

ARGVMENTVM.

Cum Cæsar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat, Cicero dissuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulij vita.

CICERO LEPTAE. 20

1 Puto esse Pompeium Maculum de quo Macrobius l. 2. Sat

MAculam 1 officio functum esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneum visum est diuersorio, si modò tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. ceteroqui is mihi locus non displicet:

plicet: nec ea re Petrinũ tuum deserã. nam & villa, & amœnitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regiorum cùm Oppio locutus sum, nam Balbum, postea quàm tu es profectus non vidi. tantis 2 pedum doloribus afficitur, vt se conueniri nolit. Omnino de tota re, vt mihi videris, sapientiùs faceres, si non curares. quod enim eo 3 labore assequi vis nullo modo assequêre, tanta est enim intimorum multitudo, vt ex his potius aliquis effluat, quàm nouo sit aditus, præsertim, qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit (si modò ipsum sciet) non 4 accepisse, sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes. aliter quidem non modò non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoq; 5 veniat. Vale.

2 Podagra

3 Id autem eo labore assecuturũ se sperabat Lepta vt vnus fieret ex intimis Cæsaris amicis.

4 De off. lib.

5 Veniebat Cæsar ex Hispania victor.

ARGVMENTVM.

Monet Thoranium, vt in Sicilia cõmoretur, quoad scire possit quid sibi agendum sit. clausula consolationis nescio quid continet.

CICERO TORANIO S. 21

DEDERAM *triduo antè pueris Cn. Plancij literas ad te: eo nunc ero breuior: téque vt antea consolabar, hoc tempore monebo, nihil puto tibi esse vtilius, quàm ibidem operiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. Nam præter nauigationis longæ & hiemalis, & minimè portuosæ periculum, quod vitaueris: 1 ne illud quidem negligendum, quamuis subitò, cum certi aliquid audieris,*

1 i. & præter illud vt duæ negari uæ affirmẽt

te istinc posse proficisci. nihil est præterea cur aduenientibus te offerre gestias. Multa præterea metuo quæ cum Chilone nostro communicaui. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quôcunque opus erit, facillimè & expeditissimè conferas, Quòd si recipiet ille se, ad tempus aderis. sin (quoniam multa accidere poßunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur, tu ibi eris,[2] vbi omnia scire possis. hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo vt te sæpe per literas hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in [3] hac causa nihil habere, quod timendum sit, præter communem casum ciuitatis: qui etsi est grauissimus, tamen ita viximus, & id ætatis iam sumus, vt omnia quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, snmmáque pietate te desiderant, & diligunt & colunt. Tu & cura vt valeas, & te istinc ne temerè commoue.

2 Quia propinquo loco eris.
3 In hac tota re quod ad te pertinet.

ARGVMENTVM.

Ad consolandum Toranium præterita colligit, &, quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

CICERO. TORANIO. S.D. 22

ET si, cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum & confectum videbatur: tamen quotidie [1] commemorabam, te vnum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi: solósque nos vidisse quantum esset in eo bello mali, in quo spe

1 Memoria repetebam.

spe

ſpe pacis excluſa ipſa victoria futura eſſet acerbiſſima, quæ aut interitum allatura eſſet, ſi victus eſſes, aut, ſi viciſſes,[2] ſeruitutem. Itaque ego, quem tũ fortes illi viri & ſapientes, Domitij & Lentuli [3] timidum eſſe dicebant (& eram planè: timebam enim, ne euenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus ſum. Cum aliquid videbatur caueri poſſe, tum id negligi dolebam. nunc verò euerſis omnibus rebus, cum conſilio proficì nihil poßit, vna ratio videtur, quicquid euenerit ferre moderatè. PRAESENTIVM cum omnium rerum mors ſit extremum: & mihi ſim conſcius me quoad licuerit, dignitati reipub. conſuluiſſe: & hac amiſſa [4] ſalutem retinere voluiſſe. Hæc ſcripſi, non vt de me ipſe dicerem, ſed vt tu, qui coniunctiſſima fuiſti mecum & ſententia & voluntate, eadem cogitares. [5] MAGNA enim conſolatio eſt, cum recordere, etiam ſi ſecus acciderit, te tamen rectè, veréque ſenſiſſe. Atque vtinam liceat aliquando aliquo reip. ſtatu nos frui, intérque nos conferre ſollicitudines noſtras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus, ea futura, quæ facta ſunt. De tuis rebus, nihil eßе, quod timeas, præter [6] vniuerſæ reip. interitum, tibi confirmo. De me autem ſic velim iudices, quantum ego poſſim, me tibi, ſaluti tuæ, liberiſque tuis ſummo cum ſtudio præſto ſemper futurum. Vale.

2 Ob contumacem arrogantiam.

3 Cum vel iniquiſſimam pacē iuſtiſſimo bello anteferrem ep. 13. lib. 5. intelligit autem L. Domitium Ahenobarbũ L. Lentulũ Crucellum, conſulem anno primo ciuilis bel.

4 Reipublicæ.

5 A Conſcientia optimæ mentis.

6 Præter communē casum ciuitatis, dixit in proxima ſuperiore epiſtola.

ARGVMENTVM.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, vt cum reip. iam satisfecerit, incolumitati suæ consulat.

CICERO DOMITIO 23

NON ea res me deterruit quò minùs, posteaquam in Italiam venisti, literas ad te mittere, quod tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse [1] egens rebus omnibus: nec quid suaderem, cum mihimetipsi consilium deeßet: nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam: hæc quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora: tamen inanes esse meas literas, quàm nullas malui. Ego si te intelligerem [2] plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quàm quantum præstare potuisses, tamen quibuscunque rebus possem, ad eam conditionem te viuendi, quæ daretur, quæque esset hortarer. Sed cũ [3] consilij tui bene, fortitérq; suscepti eum tibi finẽ statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset: oro, obtestórq; te pro nostra vetere coniunctione ac necessitudine, próq; summa mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te vt nobis, parenti, coniugi, tuísq; omnibus, quibus es fuisti que semper charissimus, saluũ conserues: incolumitati tuæ, tuorúmq;, qui ex te pendent, consulas: quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrimè à sapiẽtissimis viris tradita, memoria & scientia cõprehendisti, ijs hoc tempore vtare: quos coniuncta

1 ep. 13. li 4

2 Id est, si post pugnã Pharsalicã renouare bellum cum aliis voluisses.

3 Quasi prælio Pharsalico suam voluntatem de tota re fortuna declarasset.

Eam fillio minime Ferantia [handwritten marginal note]

summa

summa beneuolentia, plurimisque officijs amisisti, eorum desiderium si non 4 æquo animo, at forti feras. Ego quid possim nescio, vel potius me parum posse sentio, illud tamen tibi polliceor, me quæcunque saluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatẽ ad matrem tuam, optimam fœminam, tuique amicissimam detuli. Siquid ad me scripseris, ita faciam, vt te velle intellexero: sin tu minus scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi vtilia esse arbitrabor, summo studio diligentiáque curabo. Vale.

4 Non enim possumus non dolere: sed dolorem premere & vincere fortitudine possumus.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIB. VII. AD M. MARIum, & cæteros

ARGVMENTVM.

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum consul dedit describit, & extenuat vtrumque ob eam causam, ne Marium eos prætermisisse pœniteret.

M. CICERO. S. D. M. MARIO. I

I te 1 dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quò minùs ad ludos venires: fortunæ magis tribuo quàm sapientiæ tuæ. sin hæc quæ cæteri

1 Dolor corporis refertur ad podagram, quę Marium sæpé vexabat. epist. 4.

cæteri mirantur, contemnenda duxisti, & cùm per valetudinem posses, venire tamen noluisti: vtrumque lætor: & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cùm ea quæ sine causa mirantur alij, neglexeris modò vt tibi constiterit fructus otij tui, quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, cùm esses in ista amœnitate pœnè solus 2 relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris, cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. Reliquas verò partes diei tu consumebas ijs delectationibus, quas tibi ipse ad arbitrium tuum compararas. nobis autem erant ea perpetienda, quæ 3 scilicet P. Mæcius probauisset. Omnia, si quæris, ludi apparatissimi, sed non tui stomachi. coniecturam enim facio de meo. nam primùm honoris causa in scenam redierant ij, 4 quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar. deliciæ verò tuæ noster Aesopus eiusmodi fuit, vt ei desinere per omnes homines liceret, is iurare cùm cœpisset, vox eum defecit in illo loco, 5 SI SCIENS FALLO. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos quid quod ne id quidem lepôris habuerunt, quod solent mediocres ludi? apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito quin animo æquissimo carueris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in 6 Equo Troiano craterarum tria millia? [illegible] tura

2 Ab ijs relictus, qui ad ludorũ spectacula in vrbem se contulerũt.

3 Cum stomacho, scilicet, dixit.

4 Qui per ætatem cũ agere iam non possent artem omiserant.

5 Verba iurisiurandi per Iouem lapidem. Gel. li. 1. ca. 21. & Acad. 4. & Festus ep. 12.

6 Tragædiarum nomina.

va-

varia peditatus & equitatus vt in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt? delectationem tibi nullam attulissent. Quòd si tu per eos dies operam dedisti 7 Protogeni tuo: dummodo is tibi quiduis potiùs, quàm orationes meas legerit: næ tu haud paulò plus, quàm quisquam nostrûm, delectationis habuisti. non enim te puto 8 Græcos, aut Oscos ludos desiderasse: præsertim cùm Oscos ludos vel in senatu 9 nostro spectare possis, Græcos verò ita non ames, vt ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse 10 Pompeius confitetur, se & operam & 11 oleum perdidisse. reliquæ sunt venerationes binæ per dies quinque, magnificè, nemo negat. Sed quæ potest esse homini politico delectatio, cùm aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transuerberatur? Quæ tamen si videnda sunt, sæpe vidisti: neque nos, qui hæc spectauimus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna 12 vulgi, atque turbæ delectatio nulla extitit: quinetiam 13 misericordia quædam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne fortè videar tibi non modò beatus, sed 14 liber omnino fuisse, dirupi pæne me in iudicio Galli Canenij familiaris tui. Quòd si tam facilem populum haberem, quàm Aesopus habuit, libenter mehercule artem desinerem, tecúmque & cum similibus nostri viuerem:

7 Seruo anagnostæ.

8 Ad Att. lib. 16.

9 Arpinati: vterque enim Arpinas.

10 Dator ludorum.

11 Quo Athletarũ corpora vngebantur.

12 Infirma fortasse, plebs delectatur, minime verò homines in tractanda rep. versati.

13 Vide. Pl. li. 8. cap. 7.

14 A iudiciis, caussisque discedere. Val. li. 4. cap. 3.

nam me cùm anteà tædebat, cùm & ætas & ambitio hortabantur, & licebat denique quem nolebam, non defendere: tum verò hoc tempore vita nulla est. neque enim fructum vllum laboris expecto: & cogor nonnunquam 15 homines non optimè de me meritos, rogatu eorum, qui benè meriti sunt, defendere. Itaque quæro causas omnes aliqando viuendi arbitratu meo: téque & istam rationem otij tui & laudo vehementer, & probo: quódque nos minùs interuisis, hoc fero animo æquiore, quod, si Romæ esses, tamen neque nos lepôre tuo, néque te, si quis est in me, meo frui liceret propter molestißimas occupationes meas: quibus si me 16 relaxâro (nam vt planè exoluam, non postulo) teipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto quid sit 17 humaniter viuere. Tu modo istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta, & tuêre, vt facis: vt nostras villas obire, & mecum simul lecticula concursare poßis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi quàm soleo, non ocij abundantia, sed amoris erga te, quod me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, vt ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minùs te prætermisisse ludos pœniteret. Quod si assecutus sum, gaudeo: sin minùs, hoc me tamen consolabor, quod posthac ad ludos venies, nósque vises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ, Vale.

15 Significat Gabinium inimicũ suum, rogatu Pompeij à se defensũ Dio. lib. 39.
16 Obserua duo translata verba, relaxare exoluere.
17 Tum laudabiliter, tum etiam iucundè viuere.

AR-

ARGVMENTVM.

Marij negotium sibi curæ fore promittit: deinde scribit, quanti & faciat, & facere debeat condemnationem, T. Munatij Planci Bursæ: de quo vide Pedianum in commentario Milonianæ. Scripta est primis diebus eius anni, quo Ser. Sulpitius, & M. Marcellus consules fuere, nam paulò post Cicero in prouinciam iuit. & Dio, damnatum ait, cùm primùm exijt è magistratu.

M. CICERO M. MARIO. S. D

MANDATVM tuum curabo diligenter. Sed homo acutus ei mandasti potissimùm, cui 1 *expediret, illud venire quamplurimo. Sed eo vidisti multum, quòd præfinisti, quò ne pluris emerem. Quod si mihi permisisses: qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus. Nunc quoniam tuum pretium noui, licitatorem potius apponam, quàm illud minoris væneat. Sed de ioco satis est. tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te* 2 *gaudere certò scio: sed nimis verecundè mihi gratularis. putas enim, vt scribis, propter hominis sordes minùs me magnam illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me iudicio hoc, quàm* 3 *morte inimici lætatum. Primùm enim iudicio malo, quàm gladio: deinde gloria potius amici, quàm calamitate. Inprimísque me delectauit, tantum studium bonorum in me extitisse, contra incredibilem contentionem* 4 *clarissimi potentissimi viri. Postremò, quod vix verisimile fortasse videatur, oderam multo peius hunc, quàm illum ipsum Clodium, illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et illi*

1 Quòd Cicero esset vnus ex cohæredibus ad quos pertinebat fundi venditio
2 Quod is me accusante sit damnatus. ep. 10. lib. 9. & Philip. 13 & Dio lib. 4
3 Clodium Milo occiderat. & dãnatus exulabat.
4 Pompeiũ significat, qui Plancũ reum scripto laudauit, Dio. lib. 40.

cum omnis respub. in meo capite discrimen esset aditura, magnum quiddam spectauit, nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui me 5 stante stare non poterant. hic simiolus animi causa, me, in quem inueheretur, delegerat: persuaserátque nonnullis inuidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde iubeo gaudere te. magna res gesta est, nunquam ulli fortiores ciues fuerunt, quàm qui ausi sunt eum contra tantas opes eius, à quo ipsi 6 lecti iudices erant, condemnare. Quod fecissent nunquam nisi ijs dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & celebritate iudiciorum, & nouis legibus ita distinemur, vt quotidie vota faciamus, ne 7 intercaletur, vt quamprimùm te videre possimus. Vale.

5 Vide ep.6 lib.6.

6 Pompeius enim eos iudices consul legerat.

7 Dio, Velleius, Plut. in Pompeio. ipse pro Milone. Nam intercalatio tempus protrahebat.

ARGVMENTVM.

Causam exponit, cur, acie Pharsalica victus à bello discesserit quod illi ab iniquis vitio dabatur.

M. CICERO M. MARIO. S. D. 3

PERSAEPE *mihi cogitanti de communibus miserijs, in quibus tot annos versamur, & (vt video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo 1 proximè fuimus vnà: quin etiam ipsum diem memoria teneo. Nam a.d III. Id. Maias, Lentulo & Marcello Coss. cùm in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præstò fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio tum officij tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne 2 officio deessem: sin proficiscerer ad bellum periculum te meum commouebat. Quo tempore vidisti*

1 Ante bellum ciuile, ergo multo antea: dixit enim in quibus tot annos versamur.

2 Erga rep. & Pompeium bene meritum.

dicti profectò, me quoque ita perturbatum, vt non explicarem quid esset optimum factu: pudori tamen malui, [3] famæque cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. Cuius me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter [4] vitia multa, quæ ibi offendi, quò veneram. primùm neque magnas copias, neque bellicosas: deinde extra ducem, paucósque præterea (de principibus loquor) reliqui primùm in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita [5] crudeles, vt ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs [6] alienum amplissimorum [7] virorum. quid quæris? nihil boni præter causam. Quæ cùm vidissem, desperans victoriam, primùm cœpi suadere pacem, cuius fueram semper author: deinde cum ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui, vt bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore: & fuisset fortasse, nisi quadam ex [8] pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tirone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit. victus turpissimè amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cùm [9] integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in victoris manus, aut ad [10] Iubam confugiendum, aut capiendus tanquam [11] exilio locus, aut consciscenda [12] mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, si te victori nolles, aut non auderes commit-

3 Vide ep. 4 lib. 6.
4 Pompeianorum.
5 Epist. 14. lib. 4. & 19 lib. 15.
6 Ep. 6. lib. 6
7 Præsertim L. Lentuli. 13 lib. 5. & Cæs. li. 1. de bel. ci.
8 Ad Dyrrachium Cæs. lib. 1 de bel. ci.
9 Epist. 7. lib. 4.
10 Vt Scipio.
11 Vt M. Marcellus.
12 Vt Cato, qui se Vticæ occidit vnde postea cognomen Vticensis.

tere.

tere. Ex omnibus autē ijs, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exulio, præsertim innocenti, vbi nulla adiuncta est turpitudo: addo etiam, cùm ea vrbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquam nunc cuiuspiam est) etiam in meis esse malui. quæ acciderunt omnia dixi futura. veni domum, non quòd optima viuendi conditio esset. sed tamen si esset aliqua forma reip. tanquam in patria vt essem: si nulla, tanquam in exulio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est: cur optarem, multæ. vetus est enim, VBI non sis qui fueris, non esse cur velis viuere. Sed tamen VACARE culpa, magnum est solatium: præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum 13 artium scientiam, & maximarum 14 rerum gloriam: quarum altera mihi viuo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosiùs: & tibi molestus fui, quòd te cùm mei, tum reip. cognoui amantissimum. notum tibi omne consilium meum esse volui, vt primùm scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse, quàm vniuersam remp. postea autem, quàm alicuius culpa tantùm valeret 15 vnus, vt ei obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat vno, me voluisse etiam reliquis omnibus: postquàm non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem si hæc ciuitas est, ciuem esse me: si non, exulem esse non incommodiore loco, quam si me Rhodum, aut 16 Mitilenas contulissem. Hæc tecum coràm malueram: sed quia longius fiebat, volui per literas eadem: vt haberes quod diceres

13 A doctrina.

14 A rebus gestis.

15 Cæsar Pompeij culpa ita firmus, vt plus potuerit vnus, quàm vniuersa resp.

16 Vt Marcellus ep. 7. lib. 4.

diceres siquando in vituperatores meos incidisses: sunt enim, qui cùm meus interitus nihil fuerit 17 *reipub. profiturus, criminis loco putent esse quòd viuam. Quibus ego certò scio non videri satis multos perisse: qui si me audissent, quamuis* 18 *iniqua pace, honesta tamen viuerent. armis enim inferiores, non causa fuissent, Habes epistolam verbosiorem fortasse quàm velles. quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego si, quæ volo expediero, breui tempore te, vt spero, videbo, Vale.*

17 Quasi non recuset, si è rep. sit mortem oppetere.
18 Vide ep. 6. lib. 6.

ARGVMENTVM.

Præmonet Marium de aduentu suo in Pompeianum.

M. CICERO M. MARIO. S. D. 3

A. D. VIII. kal. in Cumanum veni cum 1 *Libone tuo, vel nostro potius. in Pompeianum statim cogito: sed faciam te antè certiorem. Te cùm semper valere cupio, tum certè, dum hìc sumus. vides enim quanto pòst vnà futuri simus. Quare siquid* 2 *constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur vt valeas: & me hoc biduo, aut triduo expecta, Vale.*

1 Scribonio

2 Constitutum de podagra curanda epist. 1.

ARGVMENTVM.

Commendat studiosissimè Trebatium iurisconsultum Cæsari Galliarum præfecto.

M. T. CICERO C. CÆSARI IMP. S. D. 5

VIDE quàm mihi persuaserim, te me esse alterum, non modò in ijs rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam in ijs, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quôcunque exirem, mecum ducere, vt eum meis omnibus studijs & beneficijs quàm ornatissimum domum reducerem. Sed postea quàm & Pompeij commoratio diuturnior erat quàm putaram, & mea quædam tibi non ignota dubitatio aut impedire 2 profectionem meam videbatur, aut certè tardare: vide quid mihi sumpserim. cœpi velle, ea Trebatium expectare à te, quæ sperasset à me: neque mehercule minùs ei 3 prolixè de tua voluntate promisi, quàm eram solitus de mea polliceri. Casus verò mirificus quidam interuênit quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ. nam cùm de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer 4 accuratiùs domi meæ, literæ mihi dantur à te, quibus in extremis scriptum erat, M. FVRIVM, quem mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel Læptæ legatum: si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, vt initio mea sponte, pòst autem 5 inuitatu tuo mittendum duxerim. Hunc mi Cæsar, sic velim omni tua comitate complectare, vt omnia quæ per me possis adduci, vt in meos conferre velis, in vnum hunc cònferas, de quo tibi homine hoc spondeo.

1 Artificiosa insinuatio ad impetrandum.

2 Cum Pompeio ad rei frumentariæ curationem. vide e. 1. li. 4. ad At.

3 Liberaliter. vide epist. 8. lib. 3.

4 Cùm eum commendarem.

5 Scripsisti enim alium mitte.

non

non illo vetere verbo meo, quod, cùm ad te de Milone scripsissem, iure lusisti. sed [6] *more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam,* [7] *quòd familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque vllius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio quò minùs, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ* [8] *insignibus. Totum denique hominem tibi trado de manu (vt aiunt) in manum tuam istam, & victoria & fide præstantem. Sumus enim* [a] *putidiusculi, quám per te vix licet, verum vt video, licebit. Cura vt valeas: & me, vt amas, ama.*

6 Epist. 18.

7 Id est, quod in eo summũ est.

8 Id est, castrensibus honoribus.

ARGVMENTVM.

Trebatium desiderium vrbis vix ferentem, hortatur, vt vrbis, vrbanitatisque memoriam, quasi quasdam ineptias, abijciat. & de prouincia, quò se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiæ causa cogitet.

CICERO TREBATIO. S. D. 6

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut ad Balbum mitto, [1] *legitima quædam est accessio commendationis tuæ: nec ea vulgaris, sed* [2] *cum aliquo insigni iudicio meæ erga te beneuolentię. Tu modò ineptias istas & desideria vrbis & vrbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignouerunt Medeę, quę Corinthi*

1 Vsitata, vt ea quæ lege fiunt.

2 Infra dixit amore Romano. ep. 18.

arcem

3 Pro habitabāt vt ad Att. ep. 14. lib. 1.

arcem altam 3 *habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit ne sibi illæ vitio verterent, quòd abesset à patria.* "*NAM MVLTI suam rem bene gessere, & publicam patria procul: Multi domi qui ætatem egerunt, propterea-Sunt improbati. Quo in numero tu certè fuisses nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus aliàs. tu qui cæteris* 4 *cauere didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, caueto: & quando Medeam agere cœpi, illud semper memento.* 5 *QVI ipse sibi sapiens prodesse nequit, ne quicquam sapit. Cura vt valeas.*

4 Cùm iuris consultus sis: iuriscon sultorum enim est aliis cauere.

5 Versus Euripidis. ep. 15. lib. 15.

ARGVMENTVM.

Studium suum in commendando Trebatio significat, iocatur de Britannia, monet, vt in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione vtatur.

CICERO TREBATIO. S. D. 7

EGO te commendare non desisto: sed quid proficiam ex te scire cupio. Spem maximam habeo in 1 *Balbo: ad quem de te diligentissimè & sæpissimè scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque* 2 *auri, neque argenti. id si ita est, essedum aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimùm recurras. sin autem sine Britannia tamen* 3 *assequi id quod volumus, possumus: perfice vt sis in familiaribus Cæsaris, multum enim te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, sed mihi crede,*

1 Qui apud Cæsarem gratia plurimum poterat.

2 Ad Att. li. 4. ep. 4.

3 Cæsaris benevolentiam.

crede, tuus pudor, & labor plurimùm. 4 Imperatorem liberalissimum habes, ætatem opportunissimam, commendationem certè singularem: ut tibi vnum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare, Vale. 4 Epist.17.

ARGVMENTVM.

Modestè reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, à Cæsare delatum, recusauerat.

CICERO TREBATIO. S. D. 8

SCripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certè fore. Cui quidem ego scripsi, quàm mihi gratum esset futurum si quàm plurimùm in te studij, officij, liberalitatis suæ contulisset. sed ex tuis literis cognoui præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. Querar cum Vacerra & Manilio: nam [1] *Cornelio nihil audeo dicere: cuius tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris. Quin tu vrges istam occasionem &* [2] *facultatem qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Preciano iureconsulto, ego te ei non desino commendare. scribit etiam ipse mihi te sibi gratias agere debere. de eo quid sit, cura vt sciam. Ego vestras Britannicas literas expecto, Vale.*

1 Qui Trebatij magister fuerat in iure ciuili. Digest. l. 1. tit. 2.

2 Plus est facultas quã occasio.

ARGVMENTVM.

Literarum officium à Trebatio requirit: monet, ne reditum in vrbem præproperè cupiat.

CICERO TREBATIO. S. D. 9

IAmdiu ignoro quid agas. nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram, quia cum Q. fratre meo non eras, quò mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire quid agas, & vbi sis 1 hiematurus. equidem velim cum Cæsare: sed ad eum propter eius occupationes nihil sum ausus scribere: ad Balbum tamen scripsi. Tu tibi deesse noli serius potius ad nos, dum plenior. Quòd huc properes, nihil est præsertim Vacerra mortuo. sed tibi consilium non deest. quid constitueris, cupio scire. Cn. Octauius, an Cornelius? tuus quidem familiaris, summo genere natus, 2 terræ filius: is me, quia scit tuum familiarem esse, crebrò ad cœnam inuitat, adhuc non potuit perducere. sed mihi tamen gratum est, Vale.

1 Non enim vno loco vniuersus exercitus hiemabat.

2 Iocatur in Octauij ignobilitatẽ epist. 16.

ARGVMENTVM.

Leuitatis Trebatium per iocum arguit, quia scripserat, se Cæsari valde iureconsultum videri: item timiditatis, qui transire Britanniam cum Cæsare recusarit, alia nonnulla.

CICERO TREBATIO. S. D. 10

LEgi tuas literas, ex quibus intellexi, te Cæsari nostro valdè 1 iureconsultum videri. est quòd gaudeas, te in ista loca venisse, vbi aliquid sapere viderêre. Quòd si in Britanniam quoque profectus esses, profectò nemo in illa tanta insula 2 peritior te fuisset. Veruntamen (rideamus licet: sim enim à

1 In ambitionem.

2 In insciti-am.

te

te inuitatus) subinuideo tibi, vltrò te etiam arcessitum ab eo, ad quem cæteri, non propter eius superbiam, sed propter occupationes, aspirare non possunt. Sed tu in ista epistola, nihil mihi scripsisti de tuis rebus, quæ mehercule mihi non minori curæ sunt, quàm meæ. Valdè metuo, ne 3 frigeas in hibernis, quamobrem camino luculento vtendum censeo. idem & 4 Mucio & Manilio placebat, præsertim qui sagis non abundares. quanquam vos non istic satis calere audio. quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram. Sed tu in re militari multò es cautior, quàm in aduocationibus: qui neque in Oceano 5 natare volueris studiosissimus homo natandi: neque spectare essedarios, quem anteà ne 6 Andanabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam satis iocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quàm diligenter scripserim, tute scis; quàm sæpè, ego. Sed mehercule iam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his literis, quas proximè dedi, putaui esse commonendum, id feci. Quid profecerim, facias me velim certiorem, & simul de toto statu tuo, consiliisque omnibus: scire enim cupio, quid agas, quid 7 expectes, quàm longum istum tuum discessum à nobis futurum putes, sic enim tibi persuadeas velim, vnum mihi esse solacium, quare faciliùs possum pati, te esse sine nobis, si tibi esse emolumento sciam. sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius: me, qui te non Romam attraham: te, qui non huc aduoles. Vna mehercule nostra vel seuera vel iocosa con-

3 In paupertatem.

4 De hoc Mucio vid. D. gell. li. 2

5 Timiditatem.

6 Lusus esse genus cum clausis oculis certatur Seneca videtur existimare.

7 An sis in spe alicuius commodi.

8 Hædui fratres populi Rom.
9 Terentij senarios.

congreſſio pluris erit, quàm non modò hoſtes, ſed etiam fratres noſtri 8 *Hædui. Quare omnibus de rebus fac vt quàm primùm ſciam.* 9 *aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero, Vale.*

ARGVMENTVM.

Conatur Trebatio deſiderium vrbis adimere. præcipit tamen, vt, niſi abſit ab vrbe cum emolumento, redeat.

CICERO TREBATIO S. D. 11

1 Interregni tempore iudicia iacebant.
2 Ambigua ſignorum ſignificatio & pro iudicijs, & pro ſtatuis.
3 Infrà dicit ſin iſta frigebunt, eodem ſenſu.
4 Alterum mimum, alterum iuriſconſultum.

NISI antè Roma 1 *profectus eſſes, nunc eam certè relinqueres. quis enim tot interregnis iureconſultum deſiderat? Ego omnibus, vnde petitur, hoc conſilij dederim, vt à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent. Satíſne tibi videor abs te ius ciuile didiciſſe? Sed heus tu quid agis? ecquid fit? Video enim te iam iocari per literas* 2 *hæc ſigna meliora ſunt, quàm quæ in meo Tuſculano. ſed quid ſit, ſcire cupio. Conſuli quidem te à Cæſare ſcribis: ſed ego tibi ab illo conſuli mallem. quod ſi aut fit aut futurum putas, perfer iſtam militiam, & permane. ego enim deſiderium tui ſpe tuorum commodorum conſolabor. Sin iſta ſunt* 3 *inaniora, recipe te ad nos. nam, aut erit hìc aliquid aliquando: aut ſi minus, vnà mehercule collocutio noſtra pluris erit, quā omnes Samarobrinæ. denique ſi te citò retuleris, ſermo nullus erit. ſin diutius fruſtrà affueris, non modò Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum* 4 *Valerium pertimeſco. mira enim perſona induci poteſt Britan-*

nici iureconsulti. Hæc non rideo, quamuis tu rideas: sed de re seuerissima tecum, vt soleo iocor. Remoto ioco, tibi hoc amplissimo animo precipio, vt si istic mea cõmendatione tuam dignitatẽ obtinebis, perferas nostri desiderium: honestatem & facultates tuas augeas. sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos. omnia tamen quę vis tua virtute, profecto & nostro summo erga 5 te studio consequêre, Vale.

5 Quia te studiosè Cęsari commendamus.

ARGVMENTVM.

Ex intermissione literarum arguit Trebatium Epicureum esse factum: & in eo iocatur.

CICERO TREBATIO S. D. 12

Mirabar quid esset quod tu mihi literas mittere intermisisses: indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factum. O castra præclara. quid tu fecisses, si te 1 Tarentum, & non Samarobrinam misissem? iam tum mihi non placebas, cùm idem intuebare, quod & Seius familiaris meus. Sed quonam modo ius ciuile defendes, cùm omnia tua causa facias non ciuium? vbi porro illa erit formula fiducię, & INTER BONOS benè agier? Quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua causa? quod ius statues COMMVNI DIVIDVNDO, cum commune nihil posset esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cùm scias Iouem 2 iratum esse nemini posse? Quid fiet porro populo Vlubrano, si tu statueris πολιτεύεσθαι nõ oportere? Quare si planè à nobis deficis,

1 Tarentum mollis ciuitas, & dedita voluptati.

2 Epicurus enim dixit deos non curare mortalia.

3 Qui epicuri sectam colebat.

deficis, molestè fero: sin 3 Pansę assentari commodum est, ignosco. modò scribe aliquando ad nos quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri, aut curari velis, Vale.

ARGVMENTVM.

Intermissionis literarum causam dicit: quam non accipiente Trebatio, inde occasionem arripit liberiùs iocandi.

CICERO TREBATIO. S. D. 13

1 Ex abrupto exorditur, vt ep. 8. lib. 2. Quid tu me, & ep. 6. 15. & 17. lib. 8.

2 Cognomē Trebatij ep 22.

3 Ambitio; cupiditas honoris ep. 15. lib. 8.

4 Vide hos Ennij versus in orat. pro Murena Gel. lib. 20. ca. 9. & ad Att. epist. 8. lib. 15. & Seruium in Vlt. Ecloga

ADeóne me 1 iniustum esse existimâsti, vt tibi irascerer, quòd parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eámque causam me arbitrarere literas ad te iãdiu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quã primis literis perspiciebã, molestiam attulit: neque alia fuit vlla causa intermissionis literarum, nisi quòd vbi esses planè nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi mi 2 Testa: vtrum superbiorem te pecunia facit, an quòd te imperator consulit? Moriar, ni (quæ tua 3 gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quàm inaurari. Si verò vtrumque est: quis te feret præter me, qui omnia ferre possum? Sed, vt ad rem redeam, te istic inuitum non esse vehementer gaudeo: &, vt illud erat molestum: sic hoc est iucundum. Tantum metuo, ne artificium tuũ tibi parum prosit. nam, vt audio istic

Non ex 4 iure manum consertum, sed mage ferro
Rem repetunt. Et tu non soles ad vim faciundam

adhi-

adhiberi. neque est, quòd illam exceptionem in interdicto pertimescas, QVOD TV PRIOR vi hominibus armatis veneris. scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed vt ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam, Treuiros vites cēseo, audio capitales esse. mallem * *auro, argento, ære essent, sed aliàs iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quàm diligentissimè. A d. IIII. Non. Martias. Vale.*

ARGVMENTVM.

Familiariter & iocosè Trebatium reprehendit, qui nullas literas miserat.

CICERO TREBATIO.

S. D. 14

CHrysippus Vettius Cyri architecti[1] *libertus fecit, vt te non immemorem putarem mei. salutem enim verbis tuis mihi nunciauit. Valdè iam lautus es, qui grauere literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quodsi*[2] *scribere oblitus es, minùs multi iam te aduocato causa*[3] *cadent. sin nostri oblitus es, dabo operam, vt istùc veniam antè, quàm planè ex animo tuo effluam. sin æstiuorum*[4] *timor te debilitat, aliquid excogita, vt fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audiui ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem. Sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quàm sæpissimè cognoscere. Quod certè ita fieret*[5] *si tu maluisses beneuolentiæ, quàm litium iura perdiscere. Sed hæc iocati sumus, &*

1 Etiam Ipse Cyrus libertus erat, sed ab Architectura nobilis, ad Att. lib. 2. ep. 3.
2 Formulas
3 Tuis enim scriptis non vtentur,
4 Timor futuri belli, quod æstate renouabatur.
5 Melior iurisconsultus quàm amicus.

tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valdè amamus, nósque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

ARGVMENTVM.

Declarat suum absentis Trebatij desiderium: & gratulatur de C. Marij familiaritate.

CICERO TREBATIO.

S. D. 15

1 A genere descendit ad speciem.

QVAM sint morosi, qui amant, vel ex 1 hoc intelligi potest. molestè ferebam antea te inuitum istic esse: pungit me rursus, quòd scribis te esse istic libenter. neque enim tum mea commendatione te non delectari facilè patiebar: & nunc angor quicquam tibi sine me esse iucundum. Sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quàm te non ea, quæ spero consequi. Quod verò in C.2 Marij, suauissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest, quàm valdè gaudeam: qui, fac, vt te quàm maximè diligat. Mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod iucundius sit deportare. Cura vt valeas.

2 Hic est cuius ep. legitur li. 11. ep. 28.

ARGVMENTVM

Laudare videtur Trebatium vt sapientem, qui belli pericula vitaret, sed re vera notat vt timidum. adscribit de Octauio, de Trebatij diuitijs, superbia, per iocum.

CI-

CICERO TREBATIO. S. D. 16

IN 1 Equo Troiano scis esse in extremo SERO sapiunt. Tu tamen mi vetule, non serò: primùm quòd illas 2 rabiosulas sat fatuas dedisti: deinde, quòd in Britania non nimis φιλοθέωρον *te præbuisti, planè non reprehendo. Nunc verò in Hibernis vinctus mihi videris, itaque te commouere non curas. vsquequaq; sapere oportet. id erit telum acerrimum. Ego si foris cœnitarem, Cn. Octauio familiari tuo non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, Oro te, 3 quis tu es? Sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac planè sciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum, id vtrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, OMNES esse diuites, qui cœlo & terra frui possunt, posteà videro. Qui istinc veniunt superbiam tuam accusant, quòd negent te percunctantibus 4 respondere. Sed tamen est quòd gaudeas, constat enim inter omnes, neminem te vno Samarobrinæ iuris peritiorem esse. Vale.*

1 Tragœdiæ nomen.
2 Quod omnino discedere a bello cuperes: in quo sapere videbaris.
3 Notat hominis ignobilitatem. ep. 9.
4 Non quòd superbus esset, sed quod à nemine consuleretur. ep. 10. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Trebatio, quòd de reditu in vrbem iam non ampliùs cogitet: & hortatur, vt Cæsaris amicitiam plurimi faciat: quam fore fructuosam promittit, in seque ipse recipit.

CICERO TREBATIO. S.D. 17

EX tuis literis & Quinto fratri gratias [1] egi, & te aliquãdo collaudare possum, quòd iam videris certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum mensium literis tuis vehementer commouebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in vrbis, [2] vrbanitatisque desiderio, interdũ piger, interdum timidus in labore militari: saepe autem etiam, quod à te alienissimum est, subimpudens videbare. tanquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam, attulisses, sic pecunia ablata domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cùm [3] syngraphis venissent Alexandriã, nullũ adhuc nummum auferre potuisse. Ego si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maximè vellem, non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel vtilitate ex consilio atque opera tua. Sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses: semper te non modò tuendum mihi, sed etiam augendum atque ornandum putaui. Itaque quoad opinatus sum, me in prouinciam exiturum, quae ad te vltro detulerim, meminisse te credo. Posteaquã mea mutata [4] ratio est, cùm viderem, me à Caesare honorificentissimè tractari, & vnicè diligi, hominisque liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem: sic ei te [5] commendaui & tradidi, vt grauissimè, diligentissiméque potui. quod ille ita accepit, vt & mihi saepe literis significarit, & tibi verbis, & re ostenderit, mea commendatione

1 De eo, quod apud Caesarem Trebatij causa fecerat, erat enim Quintus Caesaris legatus in Gallia.
2 Non est vt alibi, pro acutis dictis, sed pro rebus vrbanis.
3 Alludit ad creditores Ptolomei, regis Alexandrini. ep. 9. lib. 1.
4 Res meae aliter tulerunt. Vide ep. 5. lib. 3.
5 Vide epistolam commendatitiam. ep. 5.

datione sese valdè esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua causa putas, ne dimiseris: & siqua te fortè res aliquando offenderit, cùm ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto, & vltima expectato: quæ ego tibi & 6 iucunda & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo: tantùm moneo, neq; amicitiæ confirmandæ clarissimi ac liberalissimi 7 viri, neque vberioris prouinciæ, neque ætatis magis idoneæ tempus, si hoc amiseris, te esse vllum vnquam reperturum: hoc quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q.8 Cornelio videbatur. In Britanniam te profectum non esse, vehementer gaudeo, quòd & tu labore caruisti, & ego te de rebus illis non 9 audiam. Vbi sis hibernaturus, & qua spe, aut 10 conditione, perscribas ad me velim. Vale.

6 Vtilia & honorifica.
7 Epist.7.
8 Epist.8.
9 Quasi gloriosè narrantem.
10 Præsentis commodi.

ARGVMENTVM.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæsare perferenda cogitaret: iocatur prætereà in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

M. CICERO TREBATIO S. D. 18

ACCEPI à te aliquot epistolas vno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus me 1 cetera delectarunt. significabant enim, te istam militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem virum & cõstantem, quæ ego paulisper in te ita desideraui, non vt imbecillitate animi tui, sed magis vt desiderio nostri te æstuare putarem. quare perge vt cœpisti: forti animo istam tolera militiam. Multa

1 Hoc pendet vsque ad illud, cetera bellè.

mihi crede assequêre. Ego enim reuocabo commendationem, sed [2] *tempore. Sic habeto, non tibi maiori esse curæ, vt iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quàm mihi. Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt,* [3] *græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias. ego enim* [4] *ignauissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, vt ad epistolas tuas redeam, cetera bellè: illud miror, quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam quod in palimsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris: nisi fortè tuas formulas. Non enim puto te meas epistolas delere, vt reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi* [5] *suppeditare? Iam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hîc nobiscum relíqueris. Ego te Balbo, cùm ad vos proficiscetur,* [6] *more Romano commendabo. Tu, si interuallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus. eram enim affuturus mens. Apr. Has literas scripsi in Pomtino, cùm ad villam M. Aemilij Philemonis diuertissem: ex qua iam audieram fremitum* [7] *clientium meorum quos quidem tu mihi conciliâsti. Nam vlibris honoris mei causa vim maximam* [8] *ranunculorũ se commôsse cõstabat. Cura vt valeas. VI. Idus Apr. de Pomtino.*

2 Epi. 38. li. 12. ad Att.

3 Literas cõmendatitias, græcè scriptas.

4 Quia ignaui spectatores pugnarum sunt: itaque certiùs omnia & obseruãt, & narrare deinde possunt.

5 Pro, suppetere vt alibi.

6 Epist. 5.

7 Qui propè erant.

8 Non dixit hominum, sed ranunculorum, ob paludes.

EPISTOLAM tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem, nihil enim habebat quod

quod non vel in cõcione rectè legi posset. Sed & Arruntius ita te mandâsse aiebat, & tu adscripseras. Verùm illud esto: nihil te ad me posteà scripsisse demiror, præsertim tam nouis rebus, Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de Topicis à se conscriptis, vt roganti Trebatio satisfaceret: eáque esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete, addit si expeditam in quęstionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

CICERO TREBATIO. S. D 19

VIDE 1 *quanti apud me sis: etsi iure id quidem. non enim amore te vinco. Veruntamen quod præsenti tibi propè subnegaram, non tribueram certè: id absenti* 2 *debere non potui. Itaque vt primùm Velia nauigare cœpi, institui Topica Aristotelea conscribere, ab ipsa vrbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quàm planissimè res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obsuriora, cogitare debebis, NVLLAM artẽ* 3 *literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longè abieris. num ius ciuile vestrum ex libris cognosci potest? qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen nonnunquam desiderant. quanquam tu, si attentè leges, si sæpius, per te omnia consequêre,* 4 *vt certè intelligas, vt verò etiam ipsi tibi loci proposita quæstione occurrant, exercitatione consequêre. in qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale. V. kal. Sextilis, Rhegio.*

1 Initium efficax ad beneuolentiam.

2 Eadem locutio topicorum initio.

3 Ex ipsis tantùm literis, & qua si muto libro.

4 Correctio est, si non omnia, certè hoc, inquit consequêre, vt intelligas.

ARGVMENTVM.

De amore Veliensium in Trebatium scribit, & hortatur, ne possessiones eas vendat: quæ, tam miseris temporibus, perfugium esse possint.

CICERO TREBATIO. S.D. 20

AMABILIOR mihi Velia fuit, quòd te ab ea sensi amari. sed quid ego dicam te, quẽ quis non amat? 1 Rufio mediusfidius tuus ita desiderabatur, vt si esset vnus è nobis. sed ego te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. quanquam enim Velia non est vilior, quàm Lupercal: tamẽ istuc malo, quàm hæc omnia. Tu tamẽ, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis (nescio quid enim Velienses verebantur) neq; Heletem nobilem amnem relinques, neq; 2 Papirianam domum deseres: quanquam illa quidem habet lucum, à quo etiam aduenæ teneri solent: quem tamen si 3 excideris, multùm prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præsertim temporibus, habere perfugium, primùm eorum vrbem, quibus carus sis: deinde etiam tuam domum, tuosq; agros, eáque remoto, salubri, amœnoq; loco: idq; etiam meâ interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meáque negotia videbis, meq; dijs iuuantibus, ante brumam 4 expectabis. Ego à Sex. Fadio Niconis discipulo librum abstuli Νικωνος περι πολυφαγιας. *O medicum suauem, meq; docilem ad hanc disciplinam. Sed Bassus noster me de hoc libro celauit: te quidem non videtur. Ventus 5 increbrescit: Cura vt valeas XII. Kal. Sextileis. Velia.*

1 Cognomẽ Trebatiæ familiæ.

2 Trebatij de aliquo Papirio emptam.

3 Potest incidi lucus sine piaculo Cato lib. 1.

4 Cogitabat Cicero in Græciam ad visendum filium suum qui Athenis literarum studia colebat. ep. 1. li. 10.

5 Flare Incipit vehementius. creber enim venti spiritus velum tendit.

ARGVMENTVM.

Silij causam, viri optimi, amici sui, Trebatio commendat. Videtur autem, cum extra vrbem esset, ad Trebatium in vrbem hæc scripsisse.

CICERO TREBATIO. S. D. 21

SILII causam te docui. is postea fuit apud me. cum ei dicerem, tibi videri, sponsionem illam nos sine periculo facere posse, [1] NI bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio præt. ex edicto suo mihi dedit: negare aiebat [2] Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem [3] Ofilium dicere: tecum se locutum negabat: méque rogauit, vt se, causámque suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum vltrò veneris, eíque pollicitus eris: sed si me amas, quamprimùm: hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Verba sponsionis.

2 Sulpitiū.

3 Vide de Ofilio iurisconsulto. Digest. lib. 1. tit. 2.

ARGVMENTVM.

Authoritate iurisconsultorum probat, quod de controuersia quadam dixerat.

CICERO TREBATIO. S. D. 22

ILluseras heri inter scyphos, quòd dixeram, controuersiam esse, possetne heres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque, etsi domum benè [1] potus, seróque redieram: tamen id caput vbi hæc controuersia est, notaui, & descriptum tibi misi: vt scires, id quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. AElium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scæuolæ & [2] Testæ assentior. Vale.

1 Sic bene nummatum ep. 16.

2 i. tibi. uā | Testa Trebatij cognomen. ep. 13.

ARGVMENTVM.

Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. rescribit igitur, ex illis emptionibus nullam se curasse. de proxima domo illi conducenda se desiderare addit.

M. CICERO M. FABIO GALLO.

S. D. 23

TAntum quòd ex Arpinati veneră, cum, mihi à te literæ redditæ sunt: ab eodémque accepi[1] *Auiani literas: in quibus hoc erat liberalissimum nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac quaso, qui ego sum, esse te, éstne aut tui pudoris aut nostri, primùm rogare de die, deinde plus* [2] *annua postulare? sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quæ ego desiderabam & ad eam summam, quam volueram. at tamen ista ipsa, quæ te emisse scribis, non solùm rata mihi erunt, sed etiam grata. planè enim intelligo, te non modò studio, sed etiam amore vsum, quæ te delectarint, hominem (vt ego semper iudicaui) in omni iudicio elegantissimum, quæque me digna putaris coemisse. Sed velim maneat* [3] *Damasippus in sententia. prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero. Tu autem ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor, aut quinque sumpsisti. Sed Bacchas istas cum Musis Metelli cõparas. quid simile* [4] *primùm ipsas ego Musas nunquam tanti putassem: atque id fecissem Musis omnibus approbantibus, sed tamen erat aptum bibliothecæ, studiísq; nostris congruens.*

Bacchis

[1] Statuarij.

[2] Annua die bima die trima die sępè legimus in veterum iurisconsultorũ libris ad Att. epist. 2. li. 12

[3] Scripserat Gallus, ea signa, si Cicero non emeret, empturum Damasippum.

[4] Sine, deinde, positum est, vt ep. 9. li. 2. & ad Att. ep. 11. lib. 8. & 18. lib. 12.

Bacchis vero vbi est apud 5 me locus? At pulchellæ sunt. noui optimè, & sæpe vidi; nominatim tibi signa mihi nota mãdâssem, si probassem. ea enim signa ego emere soleo quæ ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palæstra locum. 6 Martis vero signum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse.* Mercurij mallem aliquod fuisset: felicius puto, cũ Auianio transigere possemus. Quod tibi destinâras Trapezophoron: si te delectat, habebis: sin autem sententiã mutasti, ego habebo scilicet. Ista quidem 7 summa: næ ego multo libentiùs emerim diuersorium Terracinæ, ne semper hospiti molestus sim. Omnino liberti mei video esse culpam, cui planè res certas mandaram: itémque Iunij, quẽ puto tibi notum esse, Auianij familiarem. Exhedria quædã mihi noua sunt, instituta in porticula Tusculani ea 8 volebam tabellis ornare; etenim siquid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, vbi sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ. Si enim Damasippus in sententia non manebit, 9 aliquem Pseudodamasippum vel cũ iactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterum, iam id ego proficiscens mandabam meæ Tulliæ. ea enim ipsa hora acceperam tuas literas. Egeram etiam cũ tuo Nicia, quod is vtitur, vt scis, familiariter Caßio. Vt redij autem, prius quàm tuas legi has proximas literas, 10 quæsiui de mea Tullia quid egisset, per Liciniam se egisse dicebat. sed opinor Cassium vti non ita

5 Quem neque Bacchus neque Venus delectat.

6 Mars & Saturnus, infesta signa, Mercurius boni euentus index.

7 Tanta pecunia.

8 Vt exhedriis superimpositæ bellæ spectarentur.

9 Omnino aliquẽ qui emat reperiemus.

10 Quæsiui ex Phania epist. 5. li. 3.

ita multùm sorore, eam porrò negare se audere, cùm vir abesset (est enim profectus in Hispaniam Decimus) illo & absente & insciente migrare. Est mihi gratissimum, tanti à te æstimatam consuetudinem vitæ, victúsque nostri, primùm vt eam domum sumeres, vt non modò prope me, sed planè 11 *mecum habitare posses: deinde vt migrare tantopere festines. Sed ne viuam, si tibi concedo, vt eius rei tu cupidior sis, quàm ego sum. Itaque omnia experiar. video enim quid mea intersit, quid vtriusque nostrûm. Siquid egero, faciam vt scias. tu & ad omnia rescribe., & quando te expectem, facias me, si tibi videbitur, certiorem. Vale.*

11 Fortasse quòd domus ea Ciceronis domui iuncta esset, pariete communi.

ARGVMENTVM.

Narrat, quàm iniquè Tigellius sibi irascatur; idem scribit, lib. 13. ad Att. ep. 47. nec dubito, quin huius nepos sit is, de quo Horatius Sat. 2, & 3. lib. 1.

M. CICERO M. FABIO GALLO S. D. 24

AMoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia 1 *vel proximè de Tigellio perspexi. sensi enim ex literis tuis, valde te laborasse. amo igitur voluntatë. sed pauca de re. Cipius (opinor) olim, NON omnibus dormio, sic ego non omnibus, mi Galle, seruio. etsi quæ est hæc seruitus? Olim cùm regnare existimabamur, non tam ab vllis, quàm hoc tempore* 2 *obseruor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum. Id ego in lucris pono non ferre hominem pestilentiorem patria sua, eúmque addictum*

1 Vide locutionem eandem ep. 13. lib. 2 & ad Att. lib. 13. ep. 42. præterea apud Macrob. li. 3

2 Epist. 20. lib. 9.

iam

iam tum puto esse 3 Calui Licinij Hipponacteo præconio. At vide quid succenseat. Phamcæ causam susceperam, ipsius quidem causa: erat enim mihi sanè familiaris. is ad me venit, dixítque iudicẽ sibi operam dare constituisse eo ipso die quo de P. Sextio in consilium iri 4 necesse erat, respondi, nullo modo me facere posse cùm vellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. Jlle autem, qui sciret se nepotem, bellum tibicinem habere, & sat bonum vnctorem, discessit à me, vt mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venaleis, alium alio nequiorem. Cognosti meã causam, & istius 5 Solaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte. cupio enim legere, me adhuc non legisse, turpe vtrique nostrûm est. Vale.

3 Caluus in Ciceronem scripsit. quia prætor patrem suũ damnarat. Plut.

4 Quia præstituti dies erant eorũ iudiciorum quæ lege Pompeia fiebant, ad Att. lib. 13. epist. 47.

5 Pauperem hominem fuisse, qui se diuitem simularet. scripsit Suidas.

ARGVMENTVM.

Rescribit de epistola non conscissa monenti, vt de Cæsare cautè eloqueretur, & scriberet, gratias agit.

CICERO M. FABIO GALLO S. D. 25

QVòd epistolam conscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes cùm libebit. Quòd autem me mones, valde gratum est. ídque vt semper facias rogo. viderìs enim mihi vereri, ne, nisi, 1 istum cauerimus, rideamus γέλωτα σαρδόνιον. Sed heus tu: manum de tabula: 2 magister adest citius, quàm putaremus, vereor ne in Catonem Cato in nos. Mi Galle caue putes quicquam melius, quàm epistolæ tuæ partem ab eo loco. Cetera labuntur, secretò hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidem

1 Cæsarem.

2 Cæsar Africano bello confecto: quem redeuntem senatus delata censura moribus præfecerat. Ludit igitur in magistri nomine ambiguo, Dio. lib. 43.

liberto

liberto tuo dixeris, præter duos nos, loquitur isto modo nemo: bene, maléue videro: sed quicquid est, nostrũ est, vrge igitur, nec transuersum vnguem (quod aiunt) à stilo. is enim est dicendi opifex. Atque ego quidem aliquantum iam etiam noctis assumo. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

CICERO GALLO. D. S. 26

CVM decimum iam diem grauiter ex intestino laborarem, neque ijs, qui mea [1] opera vti volebãt probarem me non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum, cùm quidem biduum ita ieiunus fuissem, vt ne aquam quidem gustarem. Itaque cõfectus languore & fame, magis [2] tuũ officium desideraui, quàm abs te requiri putaui meum. Ego autem cùm omnes morbos reformido, tum eum, quo Epicurum tuum Stoici malè accipiũt, quia [3] dicat δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη *sibi molesta esse: quorũ alterum morbum edacitatis esse putent, alterum etiã turpioris intemperantiæ. sanè* δυσεντέριαν *pertimueram. Sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse iã senescẽtis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, vnde hoc acciderit, quomodóue commiserim: [4] lex sumtuaria, quæ videtur* λιτότητα *attulisse, ea mihi fraudi fuit. nam dum volunt isti lauti terra [5] nata quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos helluellas, herbas omneis ita condiunt, vt nihil possit esse*

1 In forensibus caussis.
2 Vt ipse potius ad me venires quam ego ad te.
3 Vide Epicuri Epistolam in Laertio.
4 Morborũ remedia, loci mutatio, animi relaxatio, ep. 15. & 16. lib. 9. Gel. lib. 2. cap. 24. vbi tum pro natum legitur.
5 Varro de re rust. lib. 3 cap. 6.

*esse suauius. in eas cùm incidissem in cæna * augurali apud Lentulum, tanta me διάῤῥοια arripuit, vt hodie primùm videatur cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis & murenis facilè abstinebam, à beta etiam, & malua deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cùm audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem) non modò mittendi causam iustam habuisti, sed etiam visendi. Ego hîc cogito commorari, quoad me reficiam, nam & vires & corpus amisi. Sed si morbum depulero, facilè (vt spero) illa reuocabo. Vale.*

ARGVMENTVM.

Gallum non eum ad quem proximè scripsit, Fabiæ gentis, sed vt opinor, Sextæ, accusat, vt iniquum & impudentem.

M. CICERO S. D. GALLO. 27

MIror cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quod si liceret tamen non debeas. 1 *EGO ENIM TE (inquit) IN CONSVLATV OBSERVARAM. Et ais, fore, vt te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatũ plebei dicis te mea causa petisse. Vtinam semper esses tribunus:* 2 *intercessorem non quæreres. Negas me audere, quod sentiam dicere. Quasi tibi, cum parum prudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, vt isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quòd si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me, & facilè purgassem. Non enim mihi ingrata*

1 Verba ex epistola Galli.

2 Tribuni enim intercedebabãt. Gallus autẽ Ciceronem rogauit, vt pro se intercederet apud Cęsarẽ. est igitur. ἀμφιβολία.

liberto tuo dixeris, præter duos nos, loquitur isto modo nemo: bene, maléue videro: sed quicquid est, nostrũ est, vrge igitur, nec transuersum vnguem (quod aiunt) à stilo. is enim est dicendi opifex. Atque ego quidem aliquantum iam etiam noctis assumo. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

CICERO GALLO. D. S. 26

1 In forensibus causis.
2 Vt ipse potius ad me venires quam ego ad te.
3 Vide Epicuri Epistolam in Laertio.
4 Morborũ remedia. loci mutatio, animi relaxatio, ep. 15. & 16. lib. 9. Gel. lib. 2. cap. 24. vbi tum pro natum legitur.
5 Varro de re rust. lib. 3 cap. 6.

CVM decimum iam diem grauiter ex intestino laborarem, neque ijs, qui mea 1 opera vti volebãt probarem me non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum, cùm quidem biduum ita ieiunus fuissem, vt ne aquam quidem gustarem. Itaque cõfectus languore & fame, magis 2 tuũ officium desideraui, quàm abs te requiri putaui meum. Ego autem cùm omnes morbos reformido, tum eum, quo Epicurum tuum Stoici malè accipiũt, quia 3 dicat δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη *sibi molesta esse: quorũ alterum morbum edacitatis esse putent, alterum etiã turpioris intemperantiæ. sanè* δυσεντέριαν *pertimueram. Sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse iã senescẽtis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, vnde hoc acciderit, quomodóue commiserim: 4 lex sumtuaria, quæ videtur* λιτότητα *attulisse, ea mihi fraudi fuit. nam dum volunt isti lauti terra 5 nata quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos helluellas, herbas omneis ita condiunt, vt nihil possit*

esse

esse suauius. in eas cùm incidissem in cæna * *augurali apud Lentulum, tanta me* διάῤῥοια *arripuit, vt hodie primùm videatur cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis & murenis facilè abstinebam, à beta etiam, & malua deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cùm audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem) non modò mittendi causam iustam habuisti, sed etiam visendi. Ego hîc cogito commorari, quoad me reficiam, nam & vires & corpus amisi. Sed si morbum depulero, facilè (vt spero) illa reuocabo. Vale.*

ARGVMENTVM.

Gallum non eum ad quem proximè scripsit, Fabiæ gentis, sed vt opinor, Sextæ, accusat, vt iniquum & impudentem.

M. CICERO S. D. GALLO. 27

Miror cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quod si liceret tamen non debeas. 1 *EGO ENIM TE (inquit) IN CONSVLATV OBSERVARAM. Et ais, fore, vt te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatũ plebei dicis te mea causa petisse. Vtinam semper esses tribunus:* 2 *intercessorem non quæreres. Negas me audere, quod sentiam dicere. Quasi tibi, cum parum prudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, vt isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quòd si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me, & facilè purgassem. Non enim mihi ingrata*

1 Verba ex epistola Galli.
2 Tribuni enim intercedebabãt. Gallus autẽ Ciceronem rogauit, vt pro se intercederet apud Cęsarẽ. est igitur. ἀμφιβολία.

ingrata sunt, quæ fecisti, sed, quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri 3 liberi sunt, tibi liberum non visum demiror. nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, vt ais, detulisti, quid ego tibi debeo? Sin vera: tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

3 Coniuratione oppressa.

ARGVMENTVM.

Probat consilium Curij qui rep. desperata in Græciam se contulerit, & adiungit, se totum in literis esse, libertate prorsus amissa.

M. CICERO S.D. CVRIO 28.

Memini cum mihi decipere videbare, quòd istic potiùs viueres, quàm nobiscum, erat enim multò domicilium huius vrbis (cùm quidem hæc vrbs) aptiùs humanitati & suauitati tuæ quàm tota Pelloponnesus, nedum Patræ. Nunc contrà & 1 vidisse mihi multum vidêris, cùm prope desperatis his rebus te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solùm sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus. 2 quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, vt ibi esses. vbi nec 3 Pelopidarum, nosti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. cùm enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quòd quasi auem albam videntur bene sentientem ciuem videre: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta quanta fortasse tu 4 senties. Intellexi enim ex tuo sermone quodam, cùm mæstitiam meam

1 Discessit enim Curius ante exitium reip.

2 Obserua elegantiam in correctione.

3 Subaudi, neque facta audias, neque nomen ep. 30. Pl. 13

4 Itidem tibi vt mihi probantur.

meam & desperationem accusares domi tuę, dicere te, 5 ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule & tum rempub. lugebam, quæ non solùm suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi carior: & hoc tempore, quanquam me non ratio solùm consolatur, quæ plurimùm debet valere, sed etiam 6 dies, QVAE STVLTIS quoque mederi solet: tamen doleo, ita communem rem esse dilapsam, vt ne spes quidem, meliùs aliquando fore, relinquatur. Nec verò nunc quidem culpa in eo est in cuius potestate omnia sunt (nisi fortè id ipsum esse 7 non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, vt de præteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video. Quare ad 8 prima redeo. sapienter hęc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu. Vale.

5 Non eum me esse, qui viderer in meis libris

6 Epi. 5. li. 4 & 16. lib. 5

7 Non debuit in vnius potestate omnis esse resp.

8 Ad Att. ep 10. lib. 1. Ep. 17. & 5. li. 13. & 1. lib. 6. & ad Att. ep. 5. l. 8

ARGVMENTVM.

Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficij: commendatitias ab eo literas petit ad Sulpitij successorem.

M. CVRIVS M. CICERONI SVO. S. 29

SI vales bene est. sum enim χρήσει μὲν tuus κτήσει δὲ Attici nostri. ergo fructus est tuus mancipium illius. quod quidem si inter senes coëmptionales venale proscripseris, egerit non multum. At illa nostra prędicatio quanti est, nos, 1 quod simus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Quare Cicero mi perseuera constanter nos conseruare, & Sulpicij successori nos de meliore 2 nota commenda,

1 Ep. 23. lib 10. & ad Att. ep. 13. lib. 1.

2 A dolijs metaphora. quæ diuersis notis distinguuntur, vt internoscantur vina.

quò faciliùs tuis præceptis obtemperare, téque ad ver lubentes videre, & nostra refigere, deportareq́ tutò possimus. Sed amice magne noli hanc epistolam Attico ostendere, sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem 3 fidelia dealbare. Ergo patrone mi bene vale, Tironémq́ meum saluta nostris verbis. D. A. D. IIII. kal. Nouembris.

3 Adagium a pictoribus natum.

ARGVMENTVM.

Ostendit, quàm miserè agatur cum rep. cum Cæsar Caninium ad aliquot horas consulem creauerit, &, de literis commendaticijs ad Acilium scriptis significat.

CICERO CVRIO. S. D. 30

EGO 1 verò iam te nec hortor, nec rogo, vt domum redeas. quin hinc ipse euolare cupio, & aliquò peruenire vbi nec Pelopidarum nomen nec facta audiam. Incredibile est quàm turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Næ tu videris multo ante prouidisse quid impenderet tum, cum hinc profugisti, quanquam enim hæc etiam auditu acerba sunt, tamen AVDIRE tolerabilius est, quàm videre. In 2 campo certè non fuisti, cum hora secunda comitijs quæstorijs institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset, quo mortuo nuntiato, sella sublata est. Ille autem, qui comitijs 3 tributis esset auspicatus, centuriata habuit, consulem hora septima renunciauit, qui vsque ad kalend. Ian. esset, quæ erant futuræ manè postridie. Ita 4 Caninio COS. scito, neminem prandisse. nihil tamen eo consule mali factum est. fuit enim mirifica 5 vigilantia, qui suo toto consulatu

1 Simile principium ep 6. l. 4 & 5. lib. 9. Ep. 11. lib. 15. ad Att.

2 In Campo Martio creabantur magistratus.

3 Tributis enim quæstores, centuriatis consules creabantur.

4 Li. 8. de bel. Gal. Marc. lib. 8. hoc recitat Ciceronis dictum.

5 Ep. 18. li. 6

ſulatu ſomnum non viderit. hęc tibi ridicula viden-tur. non enim ades: quæ ſi videres, lacrymas non teneres. Quid ſi cetera ſcribam? Sunt enim innumerabilia generis eiuſdem: quæ quidem ego non ferrem, niſi me in Philoſophiæ portum contuliſſem, & niſi haberem ſocium ſtudiorum meorum Atticum noſtrũ. cuius quando proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu, contentus iſto ſũ. ID ENIM cuiuſque eſt proprium quo quiſque fruitur atque vtitur. Sed hæc aliàs pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus miſſus eſt, maximo meo beneficio eſt affectus. bis enim eſt à me iudicio capitis rebus [6] *ſaluis defenſus: & eſt homo non ingratus, meq; vehementer obſeruat. Ad eum de te diligentiſſimè ſcripſi, eámque epiſtolam cum hac coniunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus ſit, velim ad me ſcribas. Vale.*

6 Cum nunquam damnatus ſit, eodem modo locutus eſt ep. 1 lib. 4. cum de rep. loqueretur.

ARGVMENTVM.

Inuitat eum ad officia mutua: & in vrbem vt redeat, rogat, veteris vrbanitatis retinendæ cauſa.

CICERO CVRIO S. D. 31

F*ACILE perſpexi ex tuis literis, quod ſemper ſtudui, & me à te plurimi fieri, & tè intelligere quàm mihi carus eſſes. Quod quando vterque noſtrûm conſecutus eſt: reliquum eſt vt officijs certemus inter nos, quibus æquo animo vel* [1] *vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas, facilè patior. Sulpicij tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuiſſe, propter res tuas ita contractas, vt quemadmodum ſcribis,*

1 Ep. 9 li. 5 Moleſtum enim non eſt, ab amico in officijs vinci.

nec caput, nec pedes. Equidem vellem uti pedes haberent vt aliquando redires. Vides enim exaruisse iam veterem 2 urbanitatem, vt Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi 3 nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergo is tibi, nos ei successimus. Veni igitur quæso, ne tantum semen urbanitatis vnà cum rep. intereat. Vale.

2 Leporem acumenque dictorum.
3 Princeps Curius in dictis, secundus Atticus. Cicero tertius,

ARGVMENTVM.

Scribit hanc epistolam in proniucia: prima pars de dictis est, secunda de iudicijs, tertia de rep. vltima de Dolobella, nondum genero.

M. CICERO S. D. VOLVMNIO. 32

QVOD sine prænomine familiariter, vt debebas, ad me epistolam misisti, primum addubitaui, num à Volumnio 1 senatore esset, quo cum mihi est magnus vsus: deinde εὐτραπελία literarum fecit, vt intelligerem, tuas esse: quibus in literis omnia mihi periucunda fuerunt, præter illud quod parum diligenter possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. ais enim, vt ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me 2 conferri. quid? tu id pateris? non defendis, non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera 3 dictorum meorum, vt cognosci sua sponte possent. sed quando tanta fæx est in vrbe, vt nihil sit tam ἄχαρι, quod non alicui venustum esse videatur: pugna si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία, nisi elegans ὑπερβολὴ, nisi παράγραμμα bellum, nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, nisi cetera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore per 5 Antonij personam

1 De quo Varro.l.1. de re ru.& & in Attici vita. Inde etiam dictus est Volumnius Eutrapelus epist.26.l.9.
2 Pro in eis circumferri.
3 Macr.l.1. sat.
4 Quinct. l.6.c.3.
5 Imo per Iulij personam: mendum librarij pute, non memoriæ Ciceronis ep 19 lib.13.ad Att.

nam disputata de ridiculis, ἔντεχνα & arguta apparebunt, vt sacramento cōtendas mea non esse. Nam de iudicijs quod quereris, multo laboro minùs. trahantur per me licet pedibus omnes rei, sit vel Selius tam eloquens, vt possit probare se esse liberum: non laboro. Vrbanitatis possessionem, amabó, quibusuis 6 interdictis defendamus: in qua te vnum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo te sapere. Sed mehercule, extra iocum, valde mihi tuæ literæ facetæ, elegantésque visæ sunt. illa quamuis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt. cupio enim nostrum illum 7 amicum in tribunatu quàm plurimum habere grauitatis, idque cùm ipsius causa (est enim mihi, vt scis, in 8 amoribus) tum mehercule etiam reipub. quam quidem, quamuis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu mi Volumni, quando & instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quàm sæpissimè de rebus vrbanis, de repub. Jucundus est mihi sermo literarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & iudico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare & confirma, & 9 redde planè meum. Non mehercule quod quicquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

6 Alludit ad consuetudinem iudiciorum.

7 C. Curionem.

8 Ita loquebantur ad iudicandum summum quendam amorem ad At. lib. 10. & Phil. 12.

9 Epist. 19. lib. 16. Quanquam maximè laborem nimium tamen laborare mihi non videor.

ARGVMENTVM.

Hæc epistola est post ciuile bellum scripta, scribit se exercitationis causa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolobella. Volumnium vocat ab eadem studia: addit deliberatum sibi esse, Cæsare permittente, à causis iudicijsque discedere.

M. CICERO VOLVMNIO S. D. 33

QVOD 1 declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quòd Hirtio inuideres, nisi eum amares, non erat causa inuidendi: nisi forte ipsius eloquentiæ magis, quàm quod me audiret, inuideres. nos enim planè, mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus. gregalibus illis quibus te plaudente, vigebamus, 2 amissis: vt, etiam si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quòd hæc pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur, vt ait, 3 Philoctetes apud Attium, abiecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora: quanquam venies, vt ipse intelligis in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, vt volumus, exceperimus: ego verò multam 4 salutem & foro dicam & curiæ, viuámque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potius vterque noster, studijs ijsdem tenentur, & meis æquissimis vtuntur auribus. Opus est huc limatulo & politulo tuo iudicio, & illis interioribus literis, 5 eis, quibus sæpe verecundiorem me in loquendo facis. mihi enim iudicatum id est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam iam personam in qua me sæpe ipsi illi probaui: ac me totum in literas 6 abdere, tecúmque & cum ceteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu vellem non veritus esses, ne 7 perinuitus legerem

1 Cur se ad declamationes contulerit, causam vide. ep.8.lib.9. & 18. lib.8.

2 Ciuili bello.
3 De Philoctete Attij tragœdia Varro.l.6. de ling.lat.
4 Græca locutio vt πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ. ep.8.lib.8. ad Att. Plato in epist. ad Perdiccam.
5 Quas in te diligo, vel quibus maximè delector.
6 Idem alijs verbis ep.20.lib.9.
7 Plurimus, video scriptum esse in omnibus antiquis libris, itaque admonere visum est,

rem tuas literas, si mihi quemadmodum scribis, longiores fortè misisses, ac velim posthac sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

M. COELII EPISTOLARUM LIBER VIII. AD CICERONEM.

ARGVMENTVM.

Commentarium mittit rerum vrbanarum, & excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. addit hæc: de comitijs transpadanorum Romæ rumorem nullum esse: de successione Galliarum nihil relatum: de Pompeio cupere se aliquid cognoscere: De Cæsare varia dissipari: aliáque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 6. lib. 2.

M. COELIVS M. CICERONI S. D.

Vod tibi [1] decedenti pollicitus sum me omnes res vrbanas diligentissimè tibi perscripturū, data opera paraui, qui sic omnia persequeretur, vt vereor, ne tibi nimium arguta hæc sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quàm sis curiosus, & quàm omnibus peregrinationibus gratum sit, minimarum quoq; rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc, te

[1] Decedere de prouincia vsitatius est, quàm decedere ab vrbe: tamen Cœlius eodem verbo in eadem significatione etiam infra vsus est. ep 8.

te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quòd hunc laborem alteri delegaui, non quin mihi suauissimum sit & occupato, & ad literas scribendas, vt tu nosti, pigerrimo, tuę 2 memoriæ dare operam; sed ipsum volumen, quod tibi misi, facilè, vt ego arbitror, me excusat. Nescio cuius otij esset, non modò perscribere hæc, sed omnino animaduertere. Omnia enim sunt ibi S.C. edicta, 3 fabulę, rumores. Quod exemplum si fortè minùs te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam: fac me certiorem. Siquid in rep. maius actum erit, quod isti operarij minus commodè persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ 4 existimatio consecuta, quæq; de eo spes, diligenter tibi perscribemus. Vt nunc est, nulla magnopere expectatio est. Nam & illi rumores de comitijs transpadanorum, 5 Cumarum tenus caluerunt, Romam cùm venissem, ne tenuissimā quidem auditionē de ea re accepi. Prętereà Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione prouinciarum Galliarum. in kalendas Iun. vt mihi ipse dixit, eam distulit relationem, sanè quàm eos sermones 6 repressit, qui de eo tum fuerant, cùm Romæ nos essemus. Tu si Pompeium, vt volebat, 7 offendisti: qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamq; ostenderit voluntatem (solet enim aliud sentire & loqui: neq; tamen tantùm valere ingenio, vt non appareat quid cupiat) fac mihi 8 perscribas. Quod ad Cæsarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat veniunt: alius equitem perdidisse, quòd opinor certè factum

esse:

2 Hoc dicit: non is sum, qui de te non libenter cogitem.

3 In scena recitatæ.

4 Epist. 5.

5 Vltra Cumas, progressi non sunt. vide ad Att. lib. 5 epist. 2.

6 Retulit sermones, dixit infra.

7 Offendit eum Tarenti ep. 8. lib. 2. & ad Att. lib. 5. epist. 6.

8 Cicero tamen perscribere noluit. vide epist. 8. li. 2.

esse: alius, septimam legionem vapulasse, ipsum ad Bellouacos circumsideri, interclusum ab reliquo exercitu: neq; adhuc certi quicquam est. neq; hæc incerta tamen vulgò iactantur, sed inter paucos, quos tu nosti, planè secretò narrantur: at Domitius cùm manus ad os apposuit. Te ad. ix. kalendas Iun. 9 subrostrani (quod illorum capiti sit) dissiparant perisse: ita vt in vrbe ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompeio in itinere occisum. Ego, qui scirem, Q. Pompeium Baulis embeneticam facere, & vsque eò, vt ego misererer eius esuriei, non sum commotus: & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, vt defungeremur, optaui. Plancus quidem 10 tuus Rauennæ est: & magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

9 Quidam qui sub rostris versari consueuerant, ex infima plebe.

10 Ironia: nam est Plancus Bursa Cicerone accusante condemnatus. ep. 32, lib. 9.

ARGVMENTVM.

Nuntiat de absoluto Messala, eiusque defensore Hortensio à populo malè accepto, adijcit quædam de rep. & de competitoribus suis.

COELIVS CICERONI S. D. 2

CErtè inquam, 1 absolutus est: me præsente pronuntiatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in vnoquoque ordine 2 sententijs: Vide modò, inquis. Non mehercule quicquam vnquam, tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia validissimè fauerem ei, & me iam ad dolendum

1 Ad Att. ep. 11. li. 5.

2 Non modò inquit, absolutus est à senatorio ordine, equestri, tribunicio, sed omnibus omnium sententijs.

dum præparassem postquam factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse, quid alios putas? clamoribus scilicet maximis iudices corripuerunt: & ostenderunt planè esse quod fieri non posset. Itaque relictus lege Licinia, maiore esse in periculo videtur. Accessit huc, quód 3 postridie eius absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introijt: puto, vt suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentū sibilus. Hoc magis animaduersum est, quod intactus sibilo peruenerat Hortensius ad senectutem. Sed tum ita bene, vt in totam vitam cuiuis satis esset, & pœniteret eum iam 4 vicisse. De repub. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed (vt mihi videbatur) consilio. De comitijs consularibus 5 incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem. Nam M. Octauius Cn. F & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter 6 Hirrum nuntium nostrorum comitiorum expectaturum. Tu autem simul ac me 7 designatum audieris, vt tibi curæ sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum vrbanarum primum dedi L. Castrinio Pæto, secundum ei, qui has literas tibi reddet. Vale.

3 Et sanè post absolutionem alio crimine damnatus est, ep. 8. Ep. 2. lib. 9.

4 Messallæ absolutionem obtinuisse.

5 Qui consules futuri sint.

6 Competitorem tuum, ep. 3. & 9 huius libri.

7 Curulem ædilem.

ARGVMENTVM.

Suum in scribendo officium prædicat. scribit, de comitijs suis, quæ opinio sit: de Milonis re quid egerit: præterea, cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

COELIVS CICERONI. S. D. 3

EStne? 1 vici? & tibi sæpe quod me negaras discedens curaturum, literas mitto? est, si quidem perferuntur quas do. Atque hoc eo diligentiùs factito, quòd cum otiosus sum, planè vbi delectem otiolum meum, non habeo. Tum cum Romę eras, hoc mihi certißimum, ac iucundißimum 2 vacanti negotium erat, tecum id otij 3 tempus consumere: idque non mediocriter desidero: vt non modò mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur facta: & qui (quæ mea negligentia est) multos sæpè dies ad te, cùm hìc 4 eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. Maximè verò, vt te dies, noctésque quæram, competitor Hirrus curat. Quomodo illum putas auguratus tuum 5 competitorem dolere? & dißimulare me certiorem, quàm se, candidatum? de quo vt quem optas, quàm primùm nuncium accipias, tua medius fidius magis, quàm 6 mea causa cupio. nam mea, si fio, forsitan non locupletiora referam: sed hoc vsque eò suaue est, vt, si acciderit, tota vita risus nobis deeße non poßit. Est tanti. Sed mehercule non multùm M. Octauius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, subleuat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operam, vt & Philotimus quam honestißimè 7 Miloni absenti, eiúsque necessarijs satisfaceret, & secundum eius fidem & sedulitatem existimatio tua conseruaretur. Illud nunc à te peto, si eris (vt spero) otiosus,

1 Tale illud & eodem sensu: Ain tandem? ep.21 lib.9 & ad Att.5. lib.4.

2 Ep.30. l lib.12.

3 Tempus otij, pro tempus otiosum.

4 Nota naturam abundantiæ & inopiæ.

5 Epist.9. huius lib.

6 Quod mihi erit sumptui. nam in ludis dandis, cum locuplete collega certabo.

7 Ad Att. ep.8. lib.5.

otiosus, aliquod ad nos, vt intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. Quî tibi istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? aliquod ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostræ 8 *amicitiæ memoriam posteris quoque prodat, velim. cuiusmodi, puto, quæris. Tu aptiùs, qui omnem nôsti disciplinam, quod maximè conueniat, excogitabis: ex eo genere tamen, quod & ad nos pertineat & διδασκαλίαν quandam vt versetur inter manus, habeat. Vale.*

8 Ambitionem suam velat amicitiæ nomine.

ARGVMENTVM.

Scribit de iudicijs, de magistratibus, de rep. de se ipso, de syngrapha Siriana, de rege Alexandrino.

M. COELIVS M. CICERONI S. D. 4

INuideo tibi: *quòd tam multa quotidie, quæ mire istuc perferuntur, primùm illud,* 1 *absolutum Messallam: deinde eundem condemnatum: C. Marcellum Cos. factum, M. Claudium à repulsa postulatum à* 2 *Gallis duobus: P. Dolobellam quindecimuirum factum. Hoc tibi non inuideo: caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At qua spe, quàm certa opinione descenderat? quàm ipso diffidente Dolobella? Et hercules, nisi* 3 *nostri equites acutiùs vidissent, pænè concedente aduersario superasset. Illud te non arbitror miratum, Seruium tribunum pl. des. condemnatum: cuius locum C. Curio petijt: sanè quàm incutit multis, qui eum, facilitatemque eius non nôrunt,*

1 Ep. 2. huius lib.
2 Fortasse à Caninio Gallo, Fabio Gallo ep. 1. lib. 2. & 1. lib. 7.
3 Quod & Cœlius, & Cicero equestri loco nati, postea senatoriam dignitatem assecuti ex ordine senatorio, non ex equestri dicebantur.

norunt, magnum metum. Sed, vt spero, & volo, & vt se fert ipse, bonos & senatum malet: totus, vt nunc est, hic senaturit. Huius autem voluntatis initium, & causa est, quòd eum non mediocriter Cæsar, qui solet infirmorum hominum amicitias sibi qualibet impensa 4 *adiungere, valdè contempsit. Qua in re mihi videtur illud perquàm venustè cecidisse, quod à reliquis quoque vsque eò est animaduersum, vt Curio, qui nihil consilio facit, ratione & consilijs vsus videretur in euitandis eorum insidijs, qui se intenderant aduersarios in eius tribunatum: Lælios & Antonios, & id genus valenteis dico. Has ego tibi literas eo maiore misi interuallo, quòd comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & expectare in dies exitum cogebant, vt* 5 *confectis omnibus te facerem certiorem. Ad Kalendas Sextileis vsque expectaui. Prætorijs moræ quædam inciderunt. Mea porrò quem euentum sint habitura, nescio. opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem* 6 *ædiliũ pl. comitijs nacta sunt. Nam M. Cœlium Vicinianum mentio illa fatua, quam derisseramus olim, & promulgatio de dictatore subito deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. Inde Hirrum cuncti iam ad non faciendum flagitare. Spero, te celeriter & de nobis quod sperasti, & de* 7 *illo quod vix sperare ausus es, auditurum. De republica iam noui quicquam expectare desieramus. sed cùm senatus habitus esset* 8 *ad Apollinis, ad XI. Kalend. Sextileis, & referretur de stipendio Cn. Pompeij: mentio facta est de legione ea, quam expen-*

4 Ad extremum sibi etiam Curione adiunxit.

5 Iam enim consularia, & tribunitia ostendit esse habita.

6 Duplex enim erat ædilitas, curulis, & plebeia: curulem Cœlius petebat.

7 Ep. 10. l. 2

8 Antiqua locutio, de Græcis du. & a fontibus ep. 2. lib. 14.

expensam tulit C. Cæsari Pompeius, quo numero esset, quo appellaretur, cùm ex Gallia coactus esset, dicere Pompeius se legionem abducturum, sed non 9 *statim sub mentionem & conuitium obtrectatorum. Inde interrogatus est de successione C. Cæsaris: de qua, hoc est, de prouincijs, placitum est, vt quàm primum ad vrbem reuerteretur Cn. Pompeius. vt coram eo de successione prouinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus, & statim ijt. Puto* 10 *Idib. Sextilibus de ea re actum iri. Profectò aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. nam in disputando coniecit illam vocem Cn. Pompeius, omneis oportere senatui dicto audienteis esse. Ego tamen sic nihil expecto, quo modo Paulum cos.* 11 *des. primùm sententiam dicentem. Sæpiùs te admoneo de* 12 *syngrapha Sitiana. cupio enim te intelligere, eam rem ad me valdè pertinere. Item de pantheris, vt Cybaritas arcessas, curésque mihi vt vehanter. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo iam habetur, regem Alexandrinum* 13 *mortuum. Quid mihi suadeas, quomodo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas velim. Kalend. Sext. Vale.*

9 Erat n. tardus & dissimulator vide ep. 5. lib. 1. & ep. 1. huius lib.

10 Epist. 9.
11 Moris n. fuit vt consul designatus primus sententiam diceret.
12 Vt exigeretur pecunia in Ciceronis prouincia ep. 8. & 9.
13 Facilè id Cicero nosse poterat, quod ei Ciliciæ præfecto propè in conspectu Aegyptus erat. ep. 7. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Monet Ciceronem, vt antequam Parthi bellum inferrent, statueret quid sibi agendum esset: imparem enim fore dimicationem. de rep. nihil ait esse noui.

COELIVS CICERONI S. D. 5

QVa tu cura sis, quod ad pacem prouinciæ tuæ, finitimarúmq; regionum attinet nescio. Ego quidem

quidem vehementer animi pendeo. nam si hoc moderari possemus, vt pro viribus copiarum tuarum, belli quoque existeret magnitudo, & quantum gloriæ, [1] triumphóque opus esset, assequeremur, periculosámque & grauem [2] illam dimicationem euitaremus: nihil tamen esset optandum. Nunc si Parthus mouet aliquid, scio non mediocrem fore contentionē. Tuus porrò exercitus [3] vix vnum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum sit ei, quò minùs quàm paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quòd successionem futuram propter Galliarum [4] controuersiam nō video. Tametsi hac de re puto te constitutum, quod facturus esses habere; tamen, quò maturiùs [5] constituere: cùm hunc euentum præuidebam, visum est te facere certiorem. nosti enim hæc tralatitia: de Gallis constituetur: erit qui [6] intercedat: deinde alius existet, qui nisi liberè liceat de omnibus prouincijs decernere senatui, reliquas impediat: sic multùm ac diu ludetur, atque ita diu vt plus biennium in his tricis moretur. Si quid noui de repub. quod tibi scriberem, haberem, vsus essem mea consuetudine. vt diligenter & quid actum esset, & quid ex eo [7] futurum sperarem, perscriberem. Sanè tanquam in quodam silice iam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de prouincijs [8] vrget: sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quòd si hoc anno præterito, Curio tribunus, & eadem actio de prouincijs introibit: quàm facile tunc sit omnia impedire,

&

1 Ep. 10. lib. 2.
2 Cùm omnes copiæ confligunt.
3 Nam duæ tantùm legiones erāt vide ad At. ep. 15. lib. 5.
4 Cùm Cæsar sibi succedi nollet.
5 Quem prouinciæ præponeres, ep. 6.
6 Intercedet Cæsarianus tribunus Pompeianus reliquas impediet.
7 Epist. 1.
8 Vt omninò Cæsari successor mittatur.

5 Quasi difficultas impendeat.

& quàm hoc Cæsari, & ijs, qui suam causam, non recurant, 9 suppetat, non te fallit.

ARGVMENTVM.

Capita sunt huius epistolæ; de Appio à Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate, cum Dolabella iungenda, de rep.

M. COELIVS M. CICERONI S. D. 6

1 Vide ep. 10. lib. 3.
2 Aduersa hominum voluntate.
3 Vide ep. 10. lib. 5. epist. 1.
4 Huic epistolæ respondet Cicero li. 2. epist. 13.
5 Ep. 12. l. 3. in extremo.
6 Ep. 2. li. 2. ad Q. Frat.
7 Ep. 12. l. 3.
8 Vt ei Tulliola matrimonio iungatur.

NOn dubito quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reum factũ: sanè quàm non ea, 2 qua existimaueram, inuidia. Neque enim stultè Appius, qui simul atque Dolobella accessit ad tribunal, introierat in vrbem triumphique postulationem abiecerat. Quo facto 3 retudit sermones: paratiórque visus est, quàm sperauerat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. Scio tibi eum non esse odio, quàm velis eum obligare, in tua manu est: 4 cum quo simultates si tibi non fuissent, liberiùs tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam seueritatem legitimum ius exegeris: 5 cauendum tibi erit, ne parum simpliciter & candidè posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porrò tutum tibi erit, siquid volueris, ei gratificari. Nemo enim necessitudine & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter 6 postulationem & nominis delationem vxor à Dolabella discessit. Quid mihi discedens 7 mandaris memini: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est iam tempus plura narrandi. Vnum illud monere te possum: vt, si 8 res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de

tua

tua voluntate ostendas, & expectes quemadmodum exeat ex hac causa, nequà inuidiosum tibi sit, si emanarit: porro significatio vlla si intercesserit, clarius quàm deceat aut expediat, fiat. Neque enim ille tacere eam rem poterit, quæ suæ 9 spei tam opportuna acciderit, quæq; in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cùm præsertim is sit, qui si perniciosum sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompeius dicitur valdè pro Appio 10 laborare, vt etiam putent alterutrum de filijs ad te missurũ. Hîc nos omnes absoluimus: & herculè confecta omnia fœdè & inhonestè sunt. Consules autem habemus summa diligentia: adhuc S.C. nisi de ferijs Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus 11 conglaciat: sed dici non potest, quomodo hîc omnia iaceant, nisi ego cum tabernarijs & aquarijs pugnarem, 12 veternus ciuitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hîc frigore frigescimus. Tamen quoquo modo hîc omnia iaceant potuit sine Parthis. 13 Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit: hoc si nuntiatũ est. Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere: iam 14 calet. nam feruentissimè concerpitur. bellissimè enim quia de intercalãdo non 15 obtinuerat transfugit ad populum & pro Cæsare loqui cœpit, legémque 16 variam non dissimilem agrariæ Rulli, & alimentariam, quas iubet ædileis metiri 17 iactauit. Hoc nondum fecerat, cùm priorem epistolæ partem scripsi. Amabò te, si quid, quod opus fuerit Appio, facies, ponito me in gratiam. De 18 Dolabella in-

9 De Appij damnatione.

10 Nec mirum, nam Pompeij filius Appij gener erat. ep. 4. l. 3.

11 Vide ep. 15. l. 2.

12 Vide ep. 5. lib. 2.

13 Ad Att. ep. 10 lib. 5.

14 Minimè otiosus est. ad Att. ep. 7. lib. 15.

15 A pontificum collegio.

16 Appianus lib. 2. de bel. ci.

17 Selaturum.

18 De nuptijs Tulliæ

tegram tibi rem serues, suadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatísque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantherarum 19 *greges me non habere. Vale.*

19 Omnis enim Asia Græcè loquebatur, & erant præterea pantheræ Africanæ ep. 8. & 9.

ARGVMENTVM.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificij nuptijs, de Valeriæ diuortio, ne Ocellæ adulterio.

COELIVS M. CICERONI S. D. 7

QVàm citò tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo magis, quò adhuc fœliciùs rem gessisti. Dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus 1 *perturbet. Breuiores has literas properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto plurib. verbis scriptas pridie dederam. Res autem nouæ nullæ sanè acciderunt, nisi hæc vis tibi scribi, quæ certè vis: Cornificius adolescens* 2 *Orestillæ filiam sibi despondit: Paulla Valeria soror Triarij diuortium sine causa quo die vir è prouincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. Bruto nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia te absente acciderunt. Ser.* 4 *Ocella nemini persuasisset, se mœchum esse, nisi triduo bis* 5 *deprehensus esset. quæris vbi? vbi hercule ego* 6 *minimè vellem. relinquo tibi, quod ab alijs quæras. neq; enim displicet mihi imperatorem singulos percunctari cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.*

1 Gesserat ea de quibus in ep. ad Catonem ep. 4. lib. 15.

2 Orestilla vxor Catilinæ fuerat. Sallust.

3 Ep. 7. l. 11.

4 Vide ep. 15. lib. 2.

5 In adulterio.

6 Fortasse amici sui domum stupri labe inquinatam dolet.

ARGVMENTVM.

Varia scribit, primum de iudicijs quibusdam, tum de rep. satis copiosè, postremo de seipso.

COELIVS CICERONI S. 8

ETSI multa de rep. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil quo magis gauisurum te putem, habeo, quam hoc. Scito C. Sempronium, Rufum, 1 mel, ac delitias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. Quæris, qua in causa? M. Tuccium accusatorem suum post ludos Romanos reum lege 2 Plotia de vi fecit: hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendam, dubium porro illi non erat quid futurum esset. nemini hoc deferre 3 munusculum maluit, quàm suo accusatori. Itaque sine vllo subscriptore descendit & Tuccium reum fecit. At ego, simul atque audiui, inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque verbum de re facio: totum Sempronium vsque eò perago, vt Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid iuris sui esset, vt Vestorius teneret. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet: M. Seruilius, postquam, vt cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet, quicquam reliquerat: maxima nobis 4 tradiderat inuidia: neq; Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, QVO ea pecunia peruenisset, recipere voluit. Quod Pilius 5 necessarius Attici nostri de repetundis eum postulauit: magna illico fama surrexit, & de damnatione feruenter loqui cæptum est. Quo vento proijcitur Appius minor vt indicet, pecuniam ex bonis paternis peruenisse ad

1 Qui tibi tam iucundus est. Plautina vox.

2 Asconius in commentario Milonianæ. Itidem locutus est. cp. 13.

4 Se noqis defendendis tradiderat.

5 Vxor enim Attici Pilia fuit.

6 Vt Seruilius, Appij patris accusator præuaricaretur.

ad Seruilium [6] præuaricationísque causa diceret depositum HS. LXXXI. Admiraris amentiam: quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? Mittit in consilium eosdem illos, qui liteis æstimarant, iudices . Cum æquo numero sententiæ fuißent, Laterensis leges ignorans pronunciauit quod singuli [7] ordines iudicassent, & ad extremum, vt solent, ait, non redigam. Postquam discessit, & pro absoluto Seruilius haberi cœptus est, legísque vnũ & centesimum caput legit, in quo ita erat, QVOD eorum iudicium maior pars iudicarit, id ius ratum esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudicia perscripsit: postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se [8] relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de diuinatione Appius, cùm calumniam iurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecunijs repetundis à Seruilijs est postulatus: & præterea de vi reus à quodam [9] emissario suo Tetio, factus est. Rectè hoc par habet. Quod ad remp. pertinet, omnino multis diebus expectatione Galliarum actum nihil est. Aliquando tamen, sæpe re dilata, & grauiter acta, & planè perspecta Cn. Pompeij voluntate in eam partem, vt [10] eum decedere post kalendas Martias placeret, S.C. quod tibi misi factum est, auctoritatésq; perscriptæ, S.C. auctoritas. Pridie kal. Octobreis in æde Apollinis, [11] scribendo affuerunt. L. Domitius Cn. F. Aenobardus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Iulius, L. F.

7 Tres enim ordines iudicabant, senatores, equites, tribuni ærarij.

8 In tabulas absolutum.

9 Ep. 2. li. 7.
10 Cæsarem.
11 Ep. 29. lib. 12. & 6. lib. 15.
12 Cognomen esse Villiorum, ex Liuio constat, & ex Ciceronis orat. pro Fundanio quam Priscianus nominat. lib. 6.

Pom.

Pom.Analis,C.Septimus,T.F. Quirina. C.Luceius C.F.Pub.Hirrus,C.Scribonius C. F.Pom.Curio, L. Ateius L.F. An.Capito,M.Oppius M.F. Terent. Quòd M. Marcellus cos.V.F. De prouincijs consularibus: D.E.R. I.C. vti L. Paullus C. Marcellus coſ.cùm magiſtratum 13 *inijſſent A. D. kalend. Martias, quæ in ſuo magiſtratu futuræ eſſent, de conſularibus prouincijs ad ſenatum referrent, néue quid prius ex A.D. kalend. Martias, neue quid coniunctim de ea re referretur à conſulibus: vtique eius rei cauſa per dies* 14 *comitiales ſenatū haberent S. Q.C.facerent: & cùm de ea re ad ſenatum referretur à conſulibus, eorum qui in CCC. iudicibus eßent, ſex adducere liceret: ſiquid de ea re ad populū, plebémue lato opus eſſet, vt Scr. Sulpitius, M. Marcellus coſſ. præt. trib. pl. quibus eorum videretur ad populum, plebémue ferrent, quod ij non tuliſſent, vti quicunque deinceps eſſent, ad populum, plebémue ferrēt, S.C. Auctoritas. Pridie kalend. Octobris in æde Apollinis, ſcribendo affuerunt, L.Domitius Cn.F.Aenobarbus, Q.Cæcilius Q.F.* 15 *Metellus Pius Scipio, L.Iulius L.F. Pom. Annalis,C. Septimus T.F.Quir.C.Scribonius,C. F.Pop.Curio, L. Atteius, L.F.An.Capito,M.Oppius M.F.Terēt. Quod M.Marcellus cos.V.F.de prouincijs: D.E.R. I.C.ſenatū exiſtimare, neminem eorum, qui poteſtatem habent intercedendi, impediendi moram afferre oportere, quò minùs de rep. quàm primùm ad ſenatum referri.S.Q.C.fieri poſſit: qui impedierit, eum ſenatum exiſtimaturum contra remp.feciſſe, ſi quis huic*

13 Kalendis Ian.

14 Cum alioqui per dies comitiales ſenatus haberi non poſſet. vide ep 2. lib.1. ad Q.Fr.

15 Adoptatus Metello Pio, Numidici filio Dio.

huic S.C. intercesserit: senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populúmque referri. Huic S.C. intercessit C. Cœlius, L. Vicinius, P. [16] *Cornelius, C. Vibius Pansa. item senatui placere de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorum stipendia emerita, causas, quibus de caussis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, vt eorum ratio habeatur, causæque cognoscantur. Siquis huic S.C. intercesserit: senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populúmque referri. Huic S.C. intercessit C. Cœlius, C.* [17] *Pansa trib. pleb. Itemq́; senatui placere, in Ciliciam prouinciam inque VIII. reliquas prouincias, quas prætorij pro prætore obtinerent, eos, qui prætores fuerunt,* [18] *neque in prouincia cum imperio fuerunt quos eorum ex S.C. cum imperio in prouincias pro prætore mitti oporteret, eos sortitò in prouincias mitti placere. si ex eo numero quos ex S.C. in prouincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas prouincias proficiscerentur: tum vti quodque collegium primum prætorum fuisset, neque in prouincias profecti essent, ita sorte in prouincias proficiscerentur. Si ad numerum ij non eßent, tunc deinceps proximi cuiusque collegij, qui prætores fuißent, neque in prouincias profecti eßent, in sortem conijcerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerũ in prouincias mitti oporteret. Siquis huic S.C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Huic S. C. intercessit C. Cœlius, C Pansa trib. pleb. illa præterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, quæ maximè*

19 con-

16 Alibi Cornelij sunt patritij, hic plebeius, quia tribunus pl. nemo enim patricius eum magistratum gessit.

17 Vibiorũ cognomen.

18 Vide ep. 15 lib. 2. & ad At. ep. 6. lib. 6.

19 confidentiam attulerunt hominibus, vt diceret, se ante kalen. Martias non posse sine iniuria de prouincijs Cæsaris statuere: post Kalend. Martias se non dubitaturum. Cùm interrogaretur, si qui tum intercederent: dixit hoc nihil interesse, vtrùm Cæsar senatui dicto audiens futurus non esset, an 20 pararet, qui senatum decernere non paterentur. Quid si, inquit alius, & consul esse & exercitum habere volet? At ille quam clementer! Quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, vt existimarent homines Pompeio cum Cæsare esse negotium, effecit. Itaque iam, vt video alterutram ad conditionem descendere vult, vt aut 21 maneat neque hoc 22 anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat: quid assequi possit, nescio. illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter: & mihi suo munere 23 negotium imposuit. Nam si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos ei aduectæ erant Africanas: potuit supersederi. Nunc, quando dare necesse est: velim tibi curæ sit, quod à te semper petij, vt aliquid istinc 24 bestiarum habeamus: Sitianam quoque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata, & literas ad te dedi: eos tibi & rem de qua misi, velim curæ habeas. Nam quàm vehementer ad me 25 pertineat, in ijs, quas tibi illi reddent, literis descripsi.

19 Non esse malè animatum in Cæsarem.

20 Tribunum pl. qui intercedendo senatum impediret. Minime iucunde, vel, 2. de fin. Clemens in disputando.

21 In prouincia.

22 Quod ei lex dabat. vide ep. 7. lib. 1. & 6. lib. 6.

23 Quasi onus imposuit. A ludis dandis.

24 Pantheras significat. ep. 6.

25 Erat enim ex ea Syngrapha exigenda pecunia, vide ep. 4. & sequenti.

ARGVMENTVM.

Narrat de Hirro competitore ab ædilitate deiecto:

de prouincijs nihil actum significat: pantheras petit: M.Feridium commendat: addit nonnulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

COELIVS CICERONI S. 9

SIC tu inquit, Hirrum tractasti? Immo si sciat quàm facile, quàm ne contentionis quidem minimæ res fuerit, pudeat te, ausum illum vnquam esse incedere, tanquam tuum 1 *competitorem. Post repulsam vero risus facit, ciuem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit:* 2 *expectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter obiurgat, scilicet hac repulsa se mutauit. Præterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in iudicijs versatus sit, agit causas liberaleis, sed raro post meridiem. De prouincijs quod tibi scripseram* 3 *Idib. Sextilibus actum iri, interpellat iudicium Marcelli cos des. In kalendas reiecta causa est ne frequentiam quidem efficere potuerant. Has literas ad. IIII. Non. Septembreis dedi, cùm ad eam diem ne* 4 *profligatum quidem quicquam erat. Vt video, causa hæc integra in proximum annum transferetur, & quantum diuino,* 5 *relinquendus tibi erit, qui prouinciam obtineat. Nam nō expeditur successio: quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceteræ prouinciæ, vocantur. Hoc mihi non est dubium, quod tibi eo magis scripsi, vt ad hunc euentum te parares. Fere literis omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit,* 6 *Patiscum Curioni decem pantharas misisse, te non* 7 *multis partibus pluireis: quas ipsas Curio*

mihi,

Hirrus Luceiæ gentis cognomen, ep 8.
1 Competitorem auguratus, ep.4.
2 De mittendo Cæsaris successore, ep.8
3 Epist.4.
4 Plus est quàm cœptum, minus quàm confectum, ep.4
5 Quod obuenit & reliquit Cœlium quæstorem. ep. 15. lib.2.
6 Ep.11.l.2.
7 Id est, multo plures. ep.2. li.1. Ad Att. ep.24.l.11.

*mihi, & alias Africanas decem donauit, ne putes illum tantùm prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas accersieris, itémque in Pamphyliam literas miseris (nam ibi plureis capi aiunt) quod voles, efficies. Hoc vehementiùs laboro nunc quòd seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera tibi: hoc cura. Soles libenter, vt ego, 9 maiorem partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est imperandi & mandandi. Nam simul atque erunt captæ: qui alant eas & deportent, habeas eos, quos ad Sirianam syngrapham misi. puto etiam, si vllam spem mihi literis ostenderis, me istò missurum alios. M. Feridium equitem Ro. amici mei filium, bonum & 10 strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo: & te rogo, vt eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habent ciuitates, vult tui beneficio, quod tibi facilè & honestum factu est, immuneis esse. gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare, Fauonium à columnarijs 11 præteritum: optimus quisque eum non fecit. Pompeius tuus apertè non vult, Cæsarem prouinciam tenere cum exercitu & consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore S.C. faciendum: Scipio hanc, vt kalend. Martijs de prouincijs Gallijs, neu quid coniunctim referretur. Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio, eum questum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione sanè *frigidus. Vale.*

8 Terentius in Eunucho: Imperaui egomet mihi, omnia assentari.

9 Ep. 15. lib. 9. & Cæsar lib. 4. de bell. Gal.

10 Minimè tardum in agendo.

11 In petitione magistratus.

* Etiam in libro de claris orat. Cicero eum frigidum & remissum in accusationibus appellat.

AR-

ARGVMENTVM.

Scribit de Parthici belli rumore, & de prouincijs quid putet actum iri, addit actiones Curionis de agro Campano: de Ciceronis decessu, affirmat se officio suo satis esse facturum.

COELIVS CICERONI S. D. IO

SANE quàm literis C. 1 *Cassij, & Deiotari sumus commoti. nam Cassius cis* 2 *Euphratē copias Parthorum esse scripsit: Deiotarus, profectus per Comagenem in prouinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quàm paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. nā de vita,*3 *si paratior ab exercitu esses timuissem, nunc hæc exiguitas copiarum recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. Hoc quomodo acciperent homines, quàm probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc, neque prius desinā formidare, quàm tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuncij varios sermones excitarunt. Alius enim Pompeium mittendum, alius ab vrbe non remouendum, alius Cæsarem cum suo exercitu, alius consules, nemo tamen ex S.C. priuatos. Consules autem, quia verentur ne illud S.C. fiat, vt* 4 *paludati exeant, aut contumeliosè præter eos ad aliud res transferatur, omnino senatum haberi nolunt, vsque eo, vt parum diligentes in rep. videantur, sed honestè, siue* 5 *negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantiæ*

1 M. Crasso à Parthis cæso, quæstor eius Cassius in prouincia remanserat.
2 Terminus erat Euphrates imperij Romani.
3 Non in acie confligunt qui sunt ab exercitu imparati: itaque vitam in discrimen non adducunt.
4 Ad bellum enim paludati exibant, ep. 17. lib. 15.
5 Negligentia voluntatis est inertia etiam inscitiæ ep. 20. lib. 12.

perantiæ existimatione, nolle prouinciam. A te literæ non venerunt: &, nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam 6 opinionem Cassius venerat, quæ diripuisset ipse, vt viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosque Parthos esse senatui renunciasse. Quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, diligenter & cautè perscribas, ne aut 7 velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire reticuisse. Nũc exitus est anni. nam ego has literas ad XIIII. kalend. Decembris scripsi. planè nihil video antè kal. Ianuarias agi posse. nosti 8 Marcellũ, quàm tardus, & parum efficax sit: itemq; Seruium, quàm cunctator. Cuiusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui quæ cupiunt, tamen ita frigidè agunt, vt nolle existimentur? Nouis magistratibus autem, si Parthicũ bellũ erit, hæc causa primos menseis occupat: sin autẽ aut non erit istic bellũ: aut 9 tantũ erit, vt vos, aut successores paruis additis copijs, sustinere possint: Curionem video se dupliciter iactaturũ: primùm vt aliquid Cæsari adimat: deinde, vt aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quamlibet tenue munusculum. Paullus porro non humane de prouincia loquitur. huius cupiditati 10 occursurus est Furnius noster: plureis suspicari non possum. Hæc noui, alia, quæ possunt accidere, nõ cerno. Multa tempus afferre, & præparata multa scio. sed intra fines hos, quæcunq; acciderint, vertentur. Illud addo, actiones C. Curionis de 11 agro Campano, de quo negant Cæsarem laborare: sed Pompeium

valde

6 Et sanè Cassius non optimè audiuit auaritiæ nomine. Plutar.

7 Assentando gratificatus.

8 M. Marcellus, & Ser. Sulpicius consules erant.

9 Tantum, hoc loco refertur ad paruitatem vt ep. 7. & apud Cæsarem lib 6. de bel. Gal. & lib. 3. de bel ci.

10 Quia trib pl esset designatus, ep. 18 lib. 5. ad Att.

11 Diuidendo ep. 9. lib. 1 & 20. lib. 11.

valde velle, ne vacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, vt tibi succedatur: illud certè præstabo, nequid amplius 12 *prorogetur. Tui consilij est, si tempus, si senatus coget, si honestè à nobis recusari non poterit, velísne perseuerare: mei officij est, meminisse, qua obtestatione* 13 *decedens mihi, ne paterer fieri, mandâris. Vale.*

12 Vide ep. 8. lib. 2.

13 Epist. 1.

ARGVMENTVM.

Supplicationes Ciceroni à senatu decretas significat: pro re in prouincia bene gesta: & quæ fuerit cuiusque vel sententia, vel voluntas docet, adscribit etiam de rep.

M. COELIVS M. CICERONI. S. D. II

NON diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum. Nam 1 *Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se vllo modo pati posse.* 2 *decerni supplicationes: ne, quod fauore Paulli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, & præuaricator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad compactionem descendimus: & confirmârunt consules, se his supplicationibus in hũc annum non vsuros. Planè, quòd vtrisque consulibus gratias agas, est: Paullo magis certè. Nam Marcellus sic respondit ei, se spem in istis supplicationibus non habere: Paullus se omnino in hunc annum non* 3 *edicturum. Renuntiatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum: prendimus eum: non modo non fecit,* sed

1 Tribunus pl.

2 Tribunus pl. supplicationes intercedendo impediebat: & Tribunus erat Curio.

3 Supplicationes. Ad Att. ep. 1 lib. 7.

sed cùm de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si vt numerarentur, postularet, tacuit. Tantùm Catoni assensus est, qui de te tam honorificè locutus, non decrêrat supplicationes. Tertius ad hos Fauonius accessit. Quare pro cuiusque natura, & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quòd 4 tantùm voluntatem ostenderunt: pro sententia, cùm impedire possent, non pugnarunt: Curioni verò, quod de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Furnius & Lentulus, vt debuerunt, quasi eorum res esset, vnà nobiscum circumierunt & laborarunt. Balbi quoque Cornelij operam & sedulitatem laudare possum. nam cum Curione vehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, iniuriam Cæsari facturum dixit: tum eius 5 fidem in suspicionem adduxit. Decrêrant, qui iniquè transigi volebant, Domitij, Scipiones. quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eo libentius non intercedere, quòd quosdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempub. attinet, in vnam causam omnis contentio coniecta est, de prouincijs: in quam adhuc incubuisse cum senatu Pompeius videtur, vt Cæsar ante Id. Nouembris decedat. Curio omnia potius subire constituit, quàm id pati: ceteras suas abiecit actiones. 6 Nostri porrò, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere nõ audent. Scena rei totius hæc, Pompeius tanquam Cæsarem non impugnet, sed quod illi æquum putet, constituat, ait, Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & planè timet,

Cæsa-

4 Tantum pro saltem, vt epist. 31. lib. 7.

5 Quasi Curio minùs bona fide cum Cæsare in gratiam rediisset nisi ei de supplicationibus Ciceronis gratificaretur.

6 Optimates.

Cæsarem cos. designari priùs, quàm exercitum & prouinciam tradiderit. Accipitur satis malè à Curione: & totus eius secundus 7 consulatus exagitatur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur: sin intercessorem (quod videntur) reformidabunt, Cæsar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum vrbanarum: è quo tu, quæ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum 8 explosiones, & funerum, & ceterarum ineptiarum, plura habet vtilia. Denique malo in hanc partem peccare, vt, quæ non desideras audias, quàm quicquam quod opus est prætermittatur. Tibi curæ fuisse Sitianum negotium gaudeo. Sed quando suspicâris, minùs certa fide eos tibi visos, tanquam procurator, sic agas, rogo. Vale.

7 In quo multa Cæsari dederat quę nunc idem contra ius eripere vellet.

8 Ingredientibus in theatrum plausus dabatur popularibus æqualis, ceteris cum sibilo & strepitu, epist. 2.

ARGVMENTVM.

Queritur de Appij Claudij iniurijs.

COELIVS CICERONI S. D. 12

P*VDET me tibi confiteri, & queri de Appij hominis ingratissimi iniurijs, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: & cùm homo auarus, vt ea soluere, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, vt multi mihi renuntiarent, & ipse facilè animaduerterem, malè eum de me cogitare. Posteaquàm verò comperi, eum 1 collegium tentasse: deinde aperte cum quibusdam locutum: cum L.*

1 Augurum, Qui Appij collega fuerat in consulatu.

2 Domi-

2 Domitio, vt nunc est, mihi inimicissimo deliberare: velle hoc munusculum deferre Cn. Pompeio: ipsum vt reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare à me non potui. Quid ergo est? tum tamen cum aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum. Posteaquam illum, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi: malui 3 collegæ eius homini alienissimo, mihiq; propter amicitiam tuam non æquissimo me obligare, quàm illius simiæ vultum subire. Id postquam resciit, excanduit, & me causam inimicitiarum quærere clamitauit, quasi quod mihi in pecunia satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit arcessere Polam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia. Quibus cum parum procederet, vt ulla lege mihi ponerent accusatorem: compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus 4 ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium Cos. eadem lege postulaui. quod melius caderet, nihil vidi. Nam sic est à populo, & non infimo quoque, approbatum, vt maiorem Appio 5 dolorem fama, quam postulatio, attulerit. Præterea cœpi sacellum, in domo quod est ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi literas attulit. nã acceptis prioribus literis, ampliùs quadraginta dies mansit. Quid tibi scribam, nescio. 6 scis Domitio diẽ timori esse. Expecto te valdè, & quã primũ videre cupio. A te peto, vt meas iniu-

2 Suspicor de mendo. nam deferre munusculum, est apud Cœlium accusare ep. 8.

3 L. Pisonis, qui Appij collega erat in censura. Dio. lib. 40.

4 Quos Cœlius ædilis dabat. sed puto glossema esse.

5 Erat enim Scantinia lex de concubitu puerorum.

6 Similiter locutus ep. 14.

iniurias proinde doleas, vt me existimas & dolere, & vlcisci tuas solere. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur affinitatem Dolabellæ, de Curionis intercessione, & de prouincijs quid actum sit, significat. & de Hortensij præsenti iam morte nuntiat.

M. COELIVS. M. CICERONI. S.D. 13

1. Dolabella. ep. 16. lib. 2.

2 Vide ep. 15 lib. 2.

3 Intercesserat Curio, ne S.C. fieret de successore ante tempus Cæsari mittendo.

4 Pro dissensis. vide ep. 2. lib. 2.

5 Orator ille summus, Ciceronis æmulus, de quo vide in Bruto.

GRATVLOR tibi affinitatem 1 viri medius fidius optimi, nam hoc ego de illo existimo. cetera porrò, quibus adhuc ille sibi parum vtilis fuit, & ætate iam sunt decursa: & consuetudine atque auctoritate tua, pudore 2 Tulliæ, siqua restabunt, cõfido celeriter sublatum iri. non est enim pugnax in vitijs, neque hebes ad id, quod melius sit, intelligendum. deinde (quod maximum est) ego illum valde amo. Vides Cicero, Curionem nostrum, lautum intercessionis de prouincijs exitum habuisse. nam, cùm de 3 intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex S.C. primáque M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: frequens senatus in 4 alia omnia ijt. Stomacho est Magnus nunc ita languenti, vt vix id, quod sibi placeat reperiat. transierant illuc, vt ratio esset eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias tradere vellet. quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cùm cognoscat: quidnam reip. futurum sit, si aut nõ possit, aut non curet, vos senes diuites videritis. Q. 5 Hortensius, cùm has literas scripsi, animam agebat. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Hæc epiſtola multa complectitur, de L. Domitij Ahenobarbi repulſa in auguratu. de Saturnino ab Cn. Domitio Caluino accuſato, de Pompeij Cæſariſque diſcordia, de Appij ad corrigendam ciuitatem ridicula diligentia.

M. COELIVS M. CICERONI. S.D. 14

*TANTI non fuit 1 Arſacen capere, * Seleuciam expugnare, vt earum rerum, quæ hìc geſtæ ſunt, ſpectaculo careres. nunquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa Domitij vultum vidiſſes. magna illa comitia fuerunt: & planè ſtudia ex partium ſenſu apparuerunt, perpauci neceſſitudinem ſecuti, officium præſtiterunt. Itaque mihi eſt Domitius inimiciſſimus, vt ne familiarem quidem ſuum quenquam tam oderit, quàm me: atque eo magis, quòd per iniuriam ſibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. Nunc furit, tam gauiſos homines ſuum dolorem, vnúmque me ſtudioſiorem 2 Antonij. Nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit, ſanè quàm à ſuperiore vita inuidioſum. quod iudicium nunc in expectatione eſt, etiam in bona ſpe, poſt Sex. Peducei abſolutionem. De ſumma repub. ſæpè tibi ſcripſi, me etiámnum pacem non videre: & quo propius ea contentio, quàm fieri 3 neceſſe eſt, accedit, eo clarius id periculum apparet. Propoſitum hoc eſt, de quo qui rerum potiuntur, ſunt dimicaturi: quòd Cn. Pompeius conſtituit*

1 Quia Cicero cum Parthis bellum gerebat, quorũ ex Arſaces regia Seleucia: nam vt Aegyptii reges Ptolomæi, ſic omnes apud Parthos Arſacidę.

2 Competitoris ſui quĩ auguratum obtinuit lib 8 de bello Gal, & hic ep 22. li. 12, & Phil 2. & Plut. in Antonio.

3 Erat enim illa inter Pompeium, & Cæſarem voluntaria potius quã neceſſaria contentio.

4 Cum se Pompeius & Cæsar nō solùm amicitia, sed etiam affinitate iunxerunt, bonis omnibus, improbantibus, quod coniunctio cōtra remp. videbatur.
5 Quod ipse statuit. vide ep. sequenti
6 Ita loquebantur, cum iudices significarent, exempla nō desunt.
7 Cum bonum ciuem simulet.
8 Iudicem esse Drusum qui reus esse deberet.

tuit non pati, C. Cæsarem consulem aliter fieri, nisi exercitum & prouincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit. fert illam tamen condicionem, vt ambo exercitus tradant. Sic illi 4 amores, & inuidiosa coniunctio non ad occultam recidit obtrectationem, sed ad bellum erumpit: neque mearum rerum, quid consilij capiam, reperio: neque dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia est, & necessitudo. tum tantùm causam illam, non homines odi. Jllud te non arbitror fugere, QVIN *homines in dissentione domestica debeant, quamdiu ciuiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem: vbi ad bellum & castra ventum sit, firmiorem: & id melius 5 statuere, quod tutius sit. Jn hac discordia video Cn. Pompeium, senatum, quique 6 res iudicent, secum habiturum: ad Cæsarem omneis, qui cum timore, aut mala spe viuant, accessuros: exercitum conferendum non esse. omnino satis spatij sit ad considerandas vtriusque copias, & eligendam partem. Propè oblitus sum, quod maximè fuit scribendum. Scis Appium COS. hîc ostenta 7 facere? de signis & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere? Persuasum est ei, censuram lomentum aut nitrum esse. Errare mihi videtur. Nam dum sordes eluere vult, venas sibi omnes & viscera aperit. Curre per deos atque homines & quàm primùm hæc risum veni: legis Scantiniæ iudicium apud 8 Drusum fieri, Appium de tabulis & signis agere. crede mihi, est properandum, Curio noster sapienter*

id

id quod remisit de stipendio Pompeij, fecisse existimatur. Ad summam, quæris quid putem futurum. si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias: quas ferrum & vis iudicabit. vterque & animo & copijs est paratus. Si sine summo periculo fieri posset, magnum & 9 iucundum tibi fortuna spectaculum parabit. Vale.

9 Loquitur ex ingenio suo. nam Ciceroni optimo viro, & patriæ studioso, minimè iucundū certamen inter ciues.

ARGVMENTVM.

Pompeium vituperat, Cæsarem laudat: addit de cupiditate sua conueniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

M. COELIVS M. CICERONI S. D. 15

ECquando tu hominem ineptiorem, quàm tuum Cn. Pompeiū vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria 1 temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est: num tibi nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis, teterrima hieme bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur? Quid? Iam, inquis, gloriosè. Immò si scias quàm sollicitus sim, tum hanc meam 2 gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas. quæ tibi exponere nisi coràm non possum: idque celeriter fore spero. nam me, cùm expulisset ex Italia, Pompeium constituit ad vrbem vocare,

1 Hoc dicit quia Cæsar, Corfinio capto, ciuibus omnib. pepercerat, in ijs Domitio, Lentulo alijs.
2 Ep. 13. l. 7.

id quod iam existimo confectum: nisi maluit Pompeium Brundusij circumsedere. 3 *peream, si minima causa est properandi isto mihi, quod te videre, & omnia intima tecum conferre discupio. Habeo autem quàm multa; hui vereor, quod solet fieri, ne, cum te videro, omnia obliuiscar, sed* 4 *tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpes versus incidit? ideo quod Intimelij in armis sunt, neque de magna causa. Bellienus* 5 *verna Demetrij, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendam nobilem illic Cæsaris hospitem, à contraria factione nummis acceptis comprehendit & strangulauit. ciuitas ad arma ijt, eo, nunc cum quatuor cohortibus mihi per niueis eundum est. Usquequaque, inquis, se* 6 *Domitij male habent. Vellē quidem Venere prognatus, tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum* * *Psecade natus in hoc habuit, Ciceroni, F.S.D. Vale.*

3 Id est, peream nisi maxima causa est.
4 Quodnā ob meum delictum? cum hoc quasi ad alicuius peccati pœnam imponatur.
5 Olim, non cum præesset Intemelijs.
6 Ob L. Domitium, Corfinij captum.

ARGVMENTVM.

Pulso ex Italia Pompeio, suadet Ciceroni Cœlius ne afflictam fortunam sequatur. consulitque vt in aliquem locum à bello vacuum se recipiat, suasio est ab vtili contra honestum, nam cum Pompeio resp. videbatur.

COELIVS CICERONI. S. D. 16

EXanimatus tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id quid esset perscripsisti, neque non tamē quale esset, quod cogitares, aperuisti: has illico ad te literas scripsi. Per 1 *fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro & obsecro ne quid grauius de salute*

Huic epistolæ respondet Cicero, ep. 16. lib. 2.
1 Vsurpatur hic loquendi modus in re misera. vide ep. 1. lib. 14.

&

& incolumitate tua cõsulas: nã deos, hominésq; amicitiamq; nostrã testificor, me neq; temerè tibi prædixisse, neq; temerè monuisse, sed postquàm Cæsarem cõuenerim, sententiámque eius, qualis futura esset parta victoria, cognouerim, te certiorem fecisse. Si existimas, eandem [2] rationem fore Cæsari in dimittendis aduersarijs, & condicionibus ferendis, erras. Nihil nisi atrox & sæuum cogitat, atque etiam loquitur. iratus senatui [3] exijt. his intercessionibus planè incitatus est: non mehercule erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius vnicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi curæ sunt: si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet: eorum fortunas non debes velle conturbare, vt eam causam, in cuius victoria salus nostra est odisse, aut relinquere [4] cogamur: aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit in ista cunctatione, te prius subisse. nunc te contra victorem facere, quem dubijs rebus lædere noluisti: & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summę stultitiæ est. Vide, ne dum pudet te parum [5] optimatem esse, parum diligenter quid optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum: saltem, dum, quid de [6] Hispanijs agamus, scitur expecta: quas tibi nuntio aduentu Cæsaris fore nostras. quam isti spem habeant, amissis [7] Hispanijs, nescio. Quod porro tuum consilium sit ad desperatores, accedere, non medius fidius reperio. hoc, quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar [8] audierat: ac simulátque aue mihi dixit statim quid

2 Si ita lenẽ fore putas in dimittendis aduersariis, vt fuit in conditionibus de pace ferendis.
3 Ex vrbe.
4 Nam & Cœlius & Ciceronis gener Dolabella Cęsarem sequebantur.
5 Adoptatũ plerique veteres libri.
6 Quod ad tuam salutẽ pertineat.
7 Proficiscebatur in Hispaniam Cæsar contra Pompeii legatos ipso Italia eiecto.
8 Te ad Pompeium in Græciam transiturũ.

de te audiſſet, expoſuit: negaui me ſcire: ſed tamen ab eo petij, vt ad te literas mitteret, quibus maximè ad remanendum commoueri poſſes. Me ſecum in Hiſpaniam ducit. Nam, niſi ita faceret, ego priùs quàm ad vrbem accederem, vbicunque eſſes, ad te percurriſſem & hoc à te præſens contendiſſem, atque omni vi te
8 Ne ex Italia diſcederet.
retinuiſſem. [8] *Etiam atque etiam mi Cicero cogita, ne te, tuóſque omnes funditus euertas: ne te ſciens, prudénſque eò demittas, vnde exitum vides nullum eſſe. quòd ſi te aut voces optimatum commouent, aut nonnullorum hominum* [9] *inſolentiam & iactationem ferre non potes: eligas cenſeo aliquod oppidum* [10] *vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quę iam erunt confecta. Id ſi feceris, & ego te ſapienter feciſſe iudicabo, & Cæſarem non offendes, Vale.*

9 Epiſt. 16. lib. 2. & li. 9.
10 Ep. 6. l. 2.

ARGVMENTVM.

Queritur ſe Curionis amore, & Appij odio ab optima mente deſciuiſſe & Cæſaris partes potius, quàm Pompeij ſecutum eſſe: cuius rei culpam partim in fortunam, quòd in Hiſpania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Græciam profectus eſt: partim etiam in Ciceronem ipſum confert: poſtremò, quid moliatur, exponit.

M. COELIVS M. CICERONI. S. D. 17

1 Fuit enim cum Cæſare ep. antecedenti.

ERgo me potius [1] *in Hiſpania fuiſſe, quàm Formijs, tum cum tu profectus es ad Pompeium? quod vtinam aut non iſta parte Appius Claudius*

aut non in hac C. Curio fuisset: cuius amicitia me paulatim in hanc perditã causam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem 2 iracundiæ rumore ablatam. Tum tu porrò, cùm ad te proficiscens noctu Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexisti, nec mihi consuluisti. Neque hæc dico, quòd diffidam huic causæ: sed crede mihi, perire satius est, quàm hos videre. Quòd si timor vestræ 3 crudelitatis non esset, eiecti iampridem hinc essemus. nam hìc nunc præter fæneratores paucos nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. Equidem iam effeci, vt maximè plebs, & qui antea noster fuit, populus, vester esset. Cur hoc, inquis? imo reliqua expecta vos inuitos vincere coëgero. irritaui in me Catonem. Vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quà nos pateamus, & quà simus imbecilli. atque hoc nullius præmij spe faciam, sed, quod apud me plurimùm solet valere, 4 doloris atque indignationis causa. Quid istic facitis? prœlium expectatis, quod firmissimum est? vestras copias non noui: nostri valdè depugnare, & facilè algere, & esurire consuérunt. Vale.

2 Iracundia in Appium, amore in Curionem de Appio ep. 13. de Curione ep 6. 10. & 12.

3 Minatus erat Pompeius, qui cum ipso arma nõ sumpsissent, pro hostibus habiturum.

4 Huius doloris causã, vide apud Cæsarem li. 3. de bel. ciui.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

LIBER IX. AD VARRONEM, ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

Aduentum cupit Varronis, quod in eius, librorúmque consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflicta republica capiebat.

M. CICERO M. TERENTIO VARRONI S. D. I

X ijs literis, quas Atticus à te ad se missas mihi legit, quid ageres, & vbi esses cognoui. Quando autem te visuri essemus, nihil sanè ex eisdem literis potui suspicari. In spem tamen venio, appropinquare tuum aduentum; qui mihi vtinam solatio sit; etsi tot tantisque rebus vrgemur, vt nullam alleuationem quisquam non stultissimus sperare debeat. Sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare. scito, enim me 1 posteaquam in vrbem venerim, rediisse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris in gratiam. etsi non idcirco eorum vsum demiseram, quòd ijs succenserem, sed quòd eorum me suppudebat. videbar enim mihi, cùm me in res turbulentissimas infidelissimis socijs demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, & reuocant

1 Victo Pōpeio Magno cum Cæsar ex Alexandria reuersus Ciceroni pepercisset.

uocant in consuetudinem pristinam. téque quòd in ea 2 permanseris sapientiorem, quàm me dicunt fuisse. Quamobrem quando placatis his vtor, videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea quæ impendeant, me facilè transiturum. Quamobrem siue in Tusculano, siue in Cumano adesse tibi placebit siue (quod minimè velim) Romæ: 3 dummodo simul simus, perficiam profectò, vt id vtrique nostrûm commodissimum esse videatur, Vale.

2 Non valde se Varro immiscuit ciuil lib. bellis vide ep. 6.

3 Ep. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Diutius retentæ epistolæ causam exponit: dein suadet, sibique ita statutum affirmat, vt hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium deferuescat, suúmque iuuandæ quoquo modo reip. desiderium declarat.

CICERO VARRONI.

S. D. 2

CAninius 1 idem tuus, & idem noster, cùm ad me peruesperi venisset, & se postridiè manè ad te iturum esse dixisset: dixi ei me daturum aliquid manè, &, vt peteret, rogaui. Conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit, oblitum credidi. Attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem postridie te manè è Tusculano exiturum. 2 At tibi repentè paucis pòst diebus, cum minimè expectarem, venit ad me Caninius manè: proficisci se ad te statim dixit. etsi erat ἕωλος *illa epistola,*

1 Sic legitur in tribus antiquis libris sic, ètiam locutus est infrà epist. 17. & lib. 2. de diuin. Marcellus idem imperator. idem augur.

2 Tibi ornamenti causa positum vt ep. 2 lib. 8. & ad Att. ep. 14. lib. 10.

epistola, præsertim tantis postea nouis rebus allatis: tamen perire meam 3 lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi, sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilij do, quod mihimet ipsi, vt vitemus oculos hominum, si linguas minùs facilè possumus. qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros molestè ferunt, nos dolent 4 viuere. Quæres fortasse, cur, cum hæc in vrbe sint, non absim, quemadmodum tu. Tu enim ipse, qui & me & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti: nihil omnino te fefellit. Quamuis quis est tam 5 Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? ac mihi quidem iampridem venit in mentem, bellum esse aliquò exire, vt ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. sed 6 calumniabar ipse: putabam, qui obuiam mihi venisset, vt cuique commodum esset suspicaturum, aut dicturum etiam si suspicaretur. Hic aut metuit, & ea re fugit: aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. Denique, leuissimè, qui suspicaretur, & qui fortasse me nouisset optimè, putaret me idcirco discedere, quòd quosdam homines 7 oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romę maneo: & tamē λελήθότως consuetudo diuturna callum iam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilij. tibi igitur hoc censeo, 8 latendum tantisper ibidem, dum deferuescat hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit: confectum enim

3 Lucubratio propriè quia noctu scripta fuerat.

4 Vide ep. 3 lib. 7. & sequenti.

5 Vnde adagium, Lynceo perspicatior.

6 Suspicabar falsa fortasse.

7 Vide epist 16. lib. 2. & lib. 8.

8 Quod in vrbe maneam.

nim esse existimo. Magni autem interrit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. Quanquam quò me coniectura ducat, habeo: sed expecto tamen. Te verò nolo, nisi ipse 9 rumor iam raucus erit factus, ad Baias venire. erit enim nobis honestius etiam, cùm hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potius, quàm natatum. Sed hæc tu meliùs: modò 10 stet nobis illud, vna viuere in studijs nostris, à quibus 11 antea delectationem modò petebamus, nunc vero etiam salutem: non deesse, siquis adhibere volet non modo vt architectos, verumetiam vt fabros ad ædificandam rempublicam & potius libenter accurrere: sin nemo vtetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτείας: & si minùs in curia atque in foro, at in literis & libris, vt doctissimi veteres fecerunt, 12 nauare operam reipublicę, & de moribus ac legibus, quærere. Mihi hæc videntur: tu, quid sis facturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris, Vale.

9 De Africana Cæsaris victoria.

10 In vita Attici in extrema.

11 Ep. 3. li. 4 & 3. hu. lib.

12 Grauare remp. habēt veteres libri multi legendum fortasse iuuare.

ARGVMENTVM.

Scribit se iturum ad Varronem, sed homines reprehensuros dixit, si Baijs futuri sint: sed tamen eorum inscitiam negligere, & in studijs omnino cum Varrone victurum.

Hæc est ep. quam in superiore; vocat ἕωλον ideoque collocari ante illam debuit.

CICERO VARRONI. S. D. 3

ETSI quib. scriberem, non habebam: tamen amico ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo

ergo potissimum scribam? quod velle te puto, citò me ad te esse venturum. etsi vide quæso, satisne rectum sit, nos hoc tanto incendio ciuitatis in istis locis esse. dabimus sermonem ijs, qui nesciunt: nobis, quocunque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse, quid refert? tamen in sermonem incidemus. valdè id 1 *credo laborandum est, ne, cùm omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego verò neglecta* 2 *Barbarorum inscitia te persequar. quamuis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima, tamen artes nostræ nescio quo modo nunc vberiores fructus ferre videntur, quàm olim ferebant. siue quia nulla nunc in re alia* 3 *acquiescimus: siue quod grauitas morbi facit, vt medicina egeamus, eáque nunc appareat, cuius vim non sentiebamus, cùm valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cuius domi nascuntur?* γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας *nihil scilicet nisi vt rescribens aliquid, me expectares. Sic igitur facies, Vale.*

1 Ironia quæ corrigit superiorem proximam sententiam.
2 Indoctorum hominum.
3 Vide ep. 3 lib. 4, & 2. huius libri.

ARGVMENTVM.

Varronis aduentu ex Diodori philosophi sententia iocatur. nam in lib. de Fato Diodori opinionem improbat. & Chrysippo assentitur.

CICERO VARRONI. S. D. 4

De hoc Diodoro & de Chrysippo vide Cic. in lib. de fato.

Π Ερὶ δυνατῶν *me scito* κατὰ Διόδωρον. *quapropter si venturus es, scito, necesse esse te venire: sin autem non es,* τὸ ἀδύνατον *est te venire. Nunc vide,*

vide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne an haec quam noster [1] *Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus otiosi cùm erimus, loquemur. Hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν De Costio mihi gratum est. Nam id etiam Attico mandaram. Tu si minùs ad nos, nos accurremus ad te. si hortum in bibliotheca habes nihil deerit, Vale.*

De hoc Diodoro Stoico philosopho, Ciceronis magistro lib. 1. de nat. deo. & in Bruto.

ARGVMENTVM.

Probat & diem, quo conuenturi sunt, & Varronis suúmque consilium, quòd, semel à Cæsare victi, ab armis discesserint.

CICERO VARRONI. S. D. 5

Mihi [1] *vero ad Non. benè maturum videtur fore, neque solùm propter remp. sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilij nostri, ne si eos quidem, qui id sequuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. sequuti enim sumus non spem sed* [2] *officiū. Reliquimus autem non officium. sed desperationem, ita verecundiores fuimus, quàm qui se domo non cõmouerunt: saniores, quàm qui amissis opibus domum non reuerterunt. Sed nihil minùs fero, quàm seueritatem* [3] *otiosorum: & quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quàm hos curo, quibus non satisfacimus, quia viuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istìc te videbo: sin minùs, persequar in Cumanum,*

1 Vide epist 6. lib 4. & 30. lib. 7.

2 Vide epist 1. lib. 6.

3 Qui reprehendebat eos, qui extrema belli ciuilis persequi noluerant. ep. 11

num, & antè te certiorem faciam, ut lauatio parata sit, Vale.

ARGVMENTVM.

Nunciat Cæsaris aduentum & belli ciuilis causam in Pompeium potiùs, quàm in Cæsarem, confert. Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi à tempestate in portum, contulerat.

CICERO VARRONI. S. D. 6

De hac epistola vide epist. 2.
2 Aduentus Cæsaris ex Africa.

CAninius noster me tuis verbis admonuit, vt scriberem ad te, siquid esset, quod putarem te scire oportere Est igitur 2 aduentus in expectatione: neque tu id ignoras: sed tamen cùm ille scripsisset, vt opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore ipsúmque multis: in Pompeium videri commodiùs eum exire posse. Id ego non intelligebam quid interesset. sed tamen Hirtius mihi dixit. & se ad eum & Balbum, & Oppium scripsisse vt ita faceret, homines (vt cognoui) amanteis tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, vt scires, hospitium tibi vbi pareres, vel potiùs vtrobiq; : quid enim ille facturus, incertum est: & simul 3 ostentaui tibi, me istis esse familiarem, & consilijs eorum interesse Quod ego cur nolim nihil video. NON enim est idem ferre, siquid ferendum est: & probare, siquid probandum non est. Etsi quid non probem equidem nescio, præter initia rerum: nam hæc in voluntate fuerunt, vide enim (nam tu aberas) nostros

3 Cum scripserim tibi, quid mihi Hirtius dixerit: quæ fuit. quasi ostẽtatio quædam familiaritatis cũ Hirtio.

amicos

amicos [4] cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quàm non timere. Ergo hæc consilij fuerunt, reliqua necessaria. vincere autem hos, aut illos, necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse, cùm videremus, cùm illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducũ interitu: tum verò, extremum malorum omnium esse ciuilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. [5] crudeliter enim otiosis minabantur. erátque ijs & tua inuisa voluntas, & mea oratio. Nunc verò si essent nostri [6] potiti, valdè intemperantes fuissent. erant enim nobis perirati, quasi quicquam de nostra salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi vtilius reip. fuerit, eos etiam ad [7] bestiarum auxilium confugere quàm vel mori, vel cum spe si non optima, aut aliqua tamen viuere. At in perturbata rep. viuimus. quis negat? sed hæc viderint ij, qui nulla sibi subsidia ad omneis vitæ status parauerunt. huc enim vt venirem, superior longiùs quàm volui fluxit oratio. cùm enim te semper magnũ hominem duxi, tum, quod his tempestatibus es propè solus in portu, [8] fructúsque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt. vt ea consideres, eáque tractes, quorum & vsus & delectatio est omnibus [9] istorum & actis, & voluptatibus anteponenda. Equidẽ hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto: libentérque omnibus omneis opes concesserim, vt mihi liceat vi nulla interpellante, isto modo viuere. Quod nos quoque imitamur, vt possumus, & in nostris studijs libentissimè conquiescimus. QVIS enim hoc non dederit nobis, vt, cùm

4 Ep. 1. & 14 l. 4. & 21. l. 6.

5 Ep. 14. lib 4. & vlt. lib. 8. & ad Att. ep. 6. lib. 11. & Cæs. lib. 1 de bel ciu.

6 In Africa.

7 Ad Iubæ regis elephantes.

8 Epist. 2.

9 Cæsarianorum qui ob victoriã lætissimi sunt.

cùm opera nostra patria siue non possit vti, siue nolit, ad eam vitam reuertamur, quam multi docti homines, fortasse non rectè, sed tamen multi, etiam reipub. præponendam putauerunt? Quæ igitur studia magnorum hominum sententia vacationem habent 10 etiam publici muneris, ijs concedente repub. cur non abutamur? Sed plus facio, quàm Caninius mandauit. is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quæ tu melius scis quàm ipse qui narro. Faciam ergo illud quod rogatus sum, vt eorum, quæ temporis huius sint, quæ tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.

10 Etiam cùm resp. nō conside re videtur; cū scilicet, rebus saluis, quæ nunc perditæ sūt, officium atque operā a ciuibus exegit.

ARGVMENTVM.

Ait iam maturum esse, vt ab vrbe discedat: & de reditu Cæsaris ex Africano bello rumores quosdam nuntiat.

CICERO VARRONI S.D. 7

COenabam apud Seium, cùm vtrique nostrûm redditæ sunt à te literæ. Mihi verò iam maturum videtur. Nam quòd antea 1 te calumniatus sum, indicabo malitiam meam, volebam propè alicubi esse, si quid bone salutis σύν τε δύ' ἐρχομένω. Nunc quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis, velis. nam vt audiui de 2 Lucio Cæsare F. mecum ipse, Quid hic mihi faciet 3 patri? Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cœnitare. Quid faciam? tempori seruiendum est. Sed ridicula missa faciamus, præsertim cùm sit nihil,

1 Te videtur abundare.

2 A Cæsare occiso. Suet.

3 Ex Andria Terentii.

nihil, quod rideamus: Africa terribili tremit horrida terra, tumultu. itaque nullum est ἄπρο σφεγγόμενον, quod non verear. Sed quod quæris, quando, quà, quo: nihil adhuc scimus. istuc ipsum de Baijs: nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. illud enim adhuc 4 prædium suum non inspexit, nec vllum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siliciam vel iam sciemus. aduentat enim Dolabella, eum puto 5 magistrũ fore. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων, sed tamen si sciam quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimùm ad tuum. quare expecto tuas literas. Vale.

4 Quasi pronunciæ populi R. Cæsaris essent prędia. deterritus autem dixit ob cœli pestilentiam, ad Q. Frat.

5 Is nos docebit: cùm nos eum in litteris soleamus.

ARGVMENTVM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum: Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

CICERO VARRONI S. D. 8

ETSI munus flagitare, quamuis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione 2 promissi tui moueor, vt admoneam te, non vt flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos. nosti enim profecto os huius adolescentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo ne te fortè flagitent: ego autem mandaui, vt rogarent, expectabam omnino iamdiu méque sustinebam, ne ad te

1 Significauerat se daturum ep. 3. lib. 2.

2 Fortè libros intelligit de lingua Latina quos postea ad Ciceronem misit.

prius ipse quid scriberem, quàm aliquid accepissem, vt possem te remunerari quã simillimo munere. Sed cùm tu id tardiùs faceres, id est, vt ego interpretor, diligentiùs: teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorísque nostri, quo possem, literarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cùm esset vnà Pomponius, tibi dedi parteis Antiochinas, quas à te probari intellexisse mihi videbar: mihi sumsi 3 Philonis: puto fore, vt, cùm legeris, mirere, id nos locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus: sed nôsti morem dialogorum. Posthac autem, mi Varro, quamplurima si videbitur, & de nobis, & inter nos, seró fortasse: sed 4 superiorum temporum, fortuna reip. causam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus. Atque vtinam quietis temporibus, atque aliquo si non bono, at saltem certo statu ciuitatis hæc inter nos studia exercere possemus. quanquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes honestas nobis & curas & actiones darent. Nunc autem quid est, sine his cur viuere velimus? mihi verò cum his ipsis vix, his autem detractis ne vix 5 quidem; sed hæc coràm & sæpiùs. Migrationem & emtionem tibi fæliciter euenire volo, tuúmque in ea re consilium probo. Cura vt valeas.

3 Ep. 1. lib. 13. & Tusc. 2

4 Quod antehac minùs scripsimus eorum temporum causam resp. sustinere debet: hæc autem tempora præstare ipsi debemus, quoniam ocium conceditur.

5 Sic locutus li. 2. de fin.

ARGVMENTVM.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, vt aut Cæsaris partes sequatur, aut in aliquam ciuitatem à bello vacuam se recipiat, quod idem Cœlius fecerat, vide epist. 16. lib. 1.

DO-

DOLABELLA CICERONI S. D. 9

SI vales, gaudeo: ego valeo, & Tullia nostra rectè valet. [1] Terentia minus bellè habuit: sed certum scio iam conualuisse eam. Præterea rectissimè sunt apud te omnia. Si nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium causa potius quàm tua, tibi suaderem, vt te, aut cum Cæsare, nobiscúmque coniungeres, aut certe in otium referres: præcipuè nunc iam [2] inclinata victoria, ne possum quidem in vllam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quod [3] piè tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, vt siue probabuntur tibi, siue non probabuntur, ab optimo certè animo, ac deditissimo tibi & cogitata & scripta esse iudices. Animaduertis, Cn. Pompeium nec nominis sui, nec [4] rerum gestarum gloria, nec etiam regum, aut nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum. & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, vt honestè effugere possit, pulso Italia, amissis Hispanijs, [6] capto exercitu veterano. [6] circumuallato nunc deniq́; quod nescio an vlli vnquã nostro acciderit imperatori. Quamobrẽ quid aut ille sperare possit, aut tu, animũ aduerte pro tua prudentia. sic enim facillimè, quod tibi vtilissimum erit, cõsilij capies. Illud [7] autem à te peto, vt, si iam ille vitauerit hoc periculum, & se abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas, & aliquando tibi potius, quàm cuiuis sis amicus. [8] satisfactũ est iam à te vel officio,

1 Quam vix ipse annos CVIII. Plin narrat.

2 Iam Pompeius Italiam Hispaniásque amiserat. infrà hac ipsa epistola.

3 Pro nostra affinitate.

4 Vnde Magni cognomen assumpserat.

5 In Hispania.

6 Ad Dyrrhachium.

7 Ab vtili.

8 Ab honesto sic Virg. Sat patriæ, Priamóque datum.

vel familiaritati: satisfactum etiam partibus, & ei reipub. quam tu probabas. Reliquum est, vbi nunc est respub. ibi simus potius, quàm, dum illam veterem sequimur, simus in nulla. Quare velim mi iucundissime Cicero, si fortè Pompeius pulsus his quoque 9 locis, rursus alias regiones petere cogatur, vt tu te vel Athenas, vel in quamuis quietam recipias ciuitatem. Quod si eris facturus, velim mihi scribas: vt ego, si vllo modo potero, ad te aduolem. quæcunque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. erit tuæ quoque fidei & humanitatis, curare, vt is tabellarius, quem ad te misi, reuerti possit ad me, & à te mihi literas referat. Vale.

9 Dyrrachij Pompeius obsidebatur.

ARGVMENTVM.

Quasi per iocum scribit, inter Niciam & Vidium se iudicem esse constitutum: & item per iocum de P. Syllæ morte quiddam scribit.

CICERO DOLABELLAE S. D. 10

NON sum ausus 1 Saluio nostro nihil ad te literarum dare: nec mehercule habebam quid scriberem, nisi te à me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certò scio. omnino mihi magis literæ sunt expectandæ à te, quàm à me tibi. nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi fortè scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium, iudicem esse. profert alter (vt

1 Liberto.

(ut opinor) duobus versiculis expensum [2] Niciæ: alter Aristarcus hos ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus iudicaturus sum, vtrum sint τοῦ ποιητοῦ an παρεμβεβλημμένοι. Puto te nunc dicere. Oblitúsne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium Gallinarium cum Sophia [3] Septimiæ? quid ergo? an, adeo mihi excussam seueritatem veterem putas, vt ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis appareant? sed tamen suauissimum συμβιώτην nostrum præstabo integellum: nec committam, vt si ego eum condemnaro, tu [4] restituas, ne habeat Plancus Bursa, apud quem literas discat. Sed quid ego? cùm mihi sit incertum, tranquillóne sis animo, an, vt in bello, in aliqua maiuscula cura, negotióue [5] versere, labor lõgiùs. Cùm igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitũ fuisse [6] de P. Syllæ morte ante quàm certum scierit. nunc quærere desierunt, quomodo perierit. satis putant se scire, quod sciunt. Ego cetero qui animo æquo fero, vnũ vereor, ne [7] hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

2 Hic est Curtius Nicias grammaticus de quo Suet. in lib. de claris grammaticis.
3 Subaudi, filiæ mulieres interdũ ab ordine nascendi appellabãtur.
4 Alludit ad eòs quos lege Pompeia damnatos Cæsar restituerat.
5 In bello Hispaniensi
6 Epist. 17. lib. 15.
7 Præfuerat Sylla vendendis in auctione proscriptorum ciuium bonis.

ARGVMENTVM.

Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ sermonibus plurimum sibi ait solatij futurum: quanquam iã eam Dolabella dimiserat. sed fingendum erat Ciceroni, temporis causa, cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimùm valeret.

CICERO DOLABELLAE SVO S.D. II

VEL meo ipsius interitu mallem literas meas desiderares. quàm eo casu, quo sum grauissimè

 afflictus.

afflictus. quem ferrem certè moderatiùs, si te haberem. nam & oratio tua prudens, amor erga me singularis multùm leuaret. sed quoniam 1 *breui tempore, vt opinio nostra est, te sum visurus: ita me affectum offendes, vt multum à te possim iuuari: non quòd ita sim fractus, vt aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen* 2 *hilaritas illa nostra, & suauitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est, firmitatem tamen, &* 3 *constantiam, si modò fuit aliquando in nobis eandem cognosces, quam reliquisti. Quòd scribis, prælia te mei causa sustinere: non tam id laboro, vt, si qui mihi obtrectent, à te refutētur: quàm intelligi cupio, quòd certè intelligitur, me à te amari. quod vt facias, te etiam atque etiam rogo, ignoscásque breuitati mearum literarum. nam celeriter vnà futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.*

1 Iam .n. Hispaniensis belli, cui Dolabella intererat, exitus expectabatur.
2 Ad Att. ep.39. li. 12.
3 Viro dignam, quam tamen videtur amisisse vt ex epist. ad Att. licet conijcere.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Dolabellæ de Baiarum salubritate: & orationem pro Deiotaro rege ad Cæsarem habitam mittit.

CICERO DOLABELLAE. S.D. 12

G*RATVLOR* 1 *Baijs nostris, siquidem vt scribis, salubres repentè factæ sunt. nisi fortè te amant, & tibi assentantur, & tamdiu, dum tu ades sunt oblitæ sui. quod quidem si ita est, minimè miror, cœlum etiam & terras vim suam, si tibi ita con-*

1 Quò se valetudinis causa conferebant, ep.14.

conueniat, dimittere. [2] *Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putâram. Itaque eam tibi misi, velim sic legas, vt causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignã. Sed ego hospiti veteri & amico munusculum* [3] *mittere volui leuidense, crasso filo,* [4] *cuiusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortique sis, vt tua moderatio & grauitas, aliorum infamet iniuriam. Vale.*

2 Quæ extat.
3 Sic in antiquis libris vt subaudiatur, volui.
4 Nec enim benignus erat Deiotarus. vide ep. 12. lib. 2.

ARGVMENTVM

Rogat Dolabellam, vt Suberino & Planio reditum in patriam conficiat: cósque ita excusat, vt ostendat casu quodam & necessitate tractos Pompeij partes, in Hispania fouisse.

CICERO DOLABELLAE S. D. 13

C. SVBERINVS Calenus & meus est familiaris, & Leptæ [1] *nostri familiarissimi pernecessarius. Is cùm vitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, vt in ea prouincia esset, in qua nemo nostrûm post Afranium superatum, bellum vllum fore putarat: incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitauerat, oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum à* [2] *Scapula, ita posteà confirmatum est à Pompeio, vt nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa ferè est M. Planij heredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi cõmendo, vt maiore* [3] *cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. volo*

1 Lepta fuerat cum Cicerone præfectus fabrum in prouincia ep. 1. lib. 3.
2 T. Quinctio Scapula. de hoc bello vide Dionem. lib. 43.
3 Obserua hæc tria verba: quibus singulis vis petitionis augetur

ipsorum causa meq; in eo vehementer & amicitia mouet, & humanitas, Lepta verò cùm ita laboret, vt eius fortunæ videantur in discrimen venire: non possum ego non aut proximè, atque ille, aut etiam æquè laborare. Quapropter etsi sæpè expertus sum, quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maximè iudicaturũ. Peto igitur à te, vel, si 4 pateris, oro, vt homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis quàm culpa calamitosos, conserues incolumeis: velísque per te me hoc muneris cùm ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. quod dicturus sum, puto equidem non valdè ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. Res familiaris alteri eorum valdè exigua est, alteri vix 5 equestris. Quapropter quando his Cæsar vitam sua liberalitate concessit, nec est quod ijs præterea magnopere possit adimi: reditum si me tantum amas, quantùm certè amas, hominibus confice, in quo nihil est, præter viam longam, quam idcirco non fugiunt, vt & viuãt cum suis, & moriantur domi quod vt enitare, contendásque vel potiùs vt perficias (6 posse enim te mihi persuasi) vehementer te etiam atque etiam rogo.

4 Non enim hoc pati videtur amor in me tuus. vide in fine epi 9. li. 1.

5 Ad quadringenta igitur millia ejus census perueniebat.

6 Erat enim apud Cæsarem gratiosissimus Dolabella.

ARGVMENTVM.

Dolobellam laudibus extollit, quia columnam in foro Cæsari, quasi Deo erectum, auerterat, vide lib. xi. v. ad Atticum, & Lactantium lib. 1. cap. 15.

C I-

CICERO DOLABELLAE COS. S. D 14

ET si contentus eram mi Dolabella, tua gloria, satísq; ex ea magnam lætitiam, voluptatémque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgò, hominum opinio socium me ascribat tuis laudibus, neminem conueni (conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in hæc [2] loca veniant. Præterea ex municipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cùm te summis laudibus ad cœlum [3] extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant. negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis & consilijs obtemperans, præstantissimum te ciuem & singularem [4] consulem præbeas. quibus ego quanquam verissimè possum respondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio, tamen neque planè aßentior, ne imminuam laudem tuam, si omnis à meis consilijs profecta videatur: neque valde nego. sum enim auidior etiam quàm satis est, gloriæ. Est tamen non alienum à dignitate tua, quod ipsi [5] Agamemnoni regum regi fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem: mihi verò gloriosum, te iuuenem consulem florere laudibus, quasi [6] alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum [7] Neapolim venißem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antè quàm me planè salutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantùm vales apud Dolabellam,

1 Non erat amplius Ciceronis gener, diuortium enim fecerat cum Tullia. lib. 11. ad Att.
2 Ad Baias ep. 12.
3 Obuersã ãte columnam, atque aram ep. 2. li. 11. & 1. lib. 12.
4 Erat enim consul Dolabella cum Antonio.
5 Homerus Il. lib. 1.
6 Discipulũ suum vocat. ep vlt. li. 8. & 7. & 9. huius lib.
7 Ad Att. ep 17. lib. 14.

bellam, quantum si ego apud sororis 8 filium valerem, iam salui esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te consulem, solum possumus verè consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum vnquam, nihil reip. 9 salutarius, atque hæc vna vox omnium est. A te autem peto, vt me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas 10 cernere, méque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. quanquam, mi Dolabella (hæc enim iocatus sum) libentiùs omneis meas, si modò sunt aliquæ meæ laudes ad te 11 transfuderim quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. nam cùm te semper tantùm dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum tuis his factis sic incensus sum, vt nihil vnquam in amore fuerit ardentius. NIHIL est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, vt scis, M. Brutum propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem atque cõstantiam. tamen 12 Idib. Martijs tantum accessit ad amorem, vt mirarer, locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum esse videbatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere; tantùm accessit, vt mihi nunc denique amare videar, antea 13 dilexisse. Quare quid est quòd ego te horter, vt dignitati & gloriæ seruias? proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm te ipsum.

7 M Antonium collegam Dolabellæ in cõsolatu: cuius mater L. Cæsarem fratrem suũ proscriptũ postea seruauit.
8 App. lib. 4. de bel. ci. vide ep. 1 lib. 12.
10 i. adire vt locutus est sæpe cum ad Att. scriberet.
11 Vide translatum, translato redditum sunt enim antitheta translata, transfundere & exhaurire.
12 Quo die Cæsarem Brutus occidit ep. 8. lib. 10.
13 Diligere leuius est quam amare in ep. 1. ad M. Brutũ Clodius inquit. valde me diligit, vel, vt, ἐμφατικώτερον valde me amat, & ep 9. lib. 3.

ipsum. te imitere oportet: tecum ipse certes. Ne licet quidem tibi iam tantis rebus gestis non tui similem esse. quod cùm ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis vtendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, vt summa 14 seueritas animaduersionis non modò non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij atque consilij. legi enim concionem tuam. nihil illa sapientius: ita pedetentim & gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, 15 vt res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concesso daret. Liberasti igitur & vrbem periculo, & ciuitatem metu: neque solùm ad tempus maximam vtilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto intelligere debes, in te repositam esse remp. tibique non modò tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, à quibus 16 initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propediem vt spero. Tu quando remp. nósque conseruas, fac vt diligentissimè te ipsum mi Dolabella, custodias. Vale.

14 Populo n. gratior clementia, quam seueritas. ad Att lib. 10. ep. 4.

15 Vt per omnes liceret tibi quãprimum animaduertere in eos, qui columnam erexerant.

16 Quasi dicat, reliqua à te expectantur.

ARGVMENTVM.

Duabus Pæti epistolis respondet, priori hac, iure se eius valetudine perturbatum, cuius & amorem in se, & ingenij festiuitatem plurimi faciat: posteriori, nihil referre, vtrum Romæ sit an Neapoli, cum Romæ vnius nutu omnia regantur: itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda, dicit.

CICERO PAETO S. 15

DVabus tuis epistolis respondebo: vni quam triduo antè acceperam à [1] Zetho: alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi pergratam tibi esse sententiam meam, & curam valetudinis tuae, animúmque erga te meum: quem tibi perspectum esse gaudeo: sed mihi crede, non perinde, vt est [2] reapse ex literis perspicere potuisti. nam cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligi, nemo est illorum omnium mihi te iucundior. nam quòd me amas, quòd id & iampridem, & constanter facis, est id quidem magnum, atque haud scio an maximum: sed tibi commune cum multis, quod tu ipse tam amandus es, támque dulcis, atque in omni genere iucundus, id est propriè tuum. Accedunt non Attici, sed salsiores, quàm illi Atticorum, Romani veteres, atque vrbani sales. Ego autem (existimes licet quod lubet) mirificè capior facetijs, maximè nostratibus, praesertim cùm eas videam primùm [3] oblitas Latio, tum, cùm in vrbem nostram est infusa peregrinitas: nunc verò etiam brachatis & [4] transalpinis nationibus, vt nullum veteris lepôris vestigium appareat. Itaque te cùm video, omneis mihi Granios, omneis Lucillios, & verè vt dicam, Crassos quoque & [5] Laelios videre videor. Moriar, si praeter te quenquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquae, & vernaculae festiuitatis agnoscere. Ad hos lepôres cum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuae tam grauiter

1 Seruorum nomina.
2 Pro re ipsa lib. 2. de diuin lib. 5. de Fin. Eodem modo Pacuuius & Afri. minor locuti sunt. Festus: & Seneca. lib. 19 Ep.
3 Inquinatas.
4 Hoc dicit, quia Caesar multos ex Gallia transalpina ciuitate donarat.
5 Laelio tribuit. 1. off. vultus hilaritatem in l de claris or. sermonis elegantiam miror cur de C. Caesare Catulo fratre non meminerit, qui facetijs omnes vicit lib. 1. off. bis, & lib. 2. de orat.

ter exanimatum fuisse? Quòd autem altera epistola purgas te, non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis vrbanæ: [8] neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo literis, non extimasse te mihi licere id, quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed [7] magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora, quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab reip. custodia. sedebamus enim in puppi, clauúmque tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, & vrgeo forum, S. C. scribuntur apud [9] amatorem tuum, familiarem meum, Et quidē, cùm in [10] mentem venit, ponor affuisse scribēdo: & ante audio S. C. in Armeniam & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quā omnino mentionem vllam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me iocari putes. nam mihi scito iā à regibus vltimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agant, quòd se mea sententia reges appellauerim: quos ego non modo reges apellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen quamdiu hic erit noster: hic præfectus [11] moribus, parebo auctoritati tuæ: cū vero aberit, ad fungos me tuos cōferā. Domū si habebo: in denos dies, singulos sumtuariæ legis conferam: sin minus inuenero quod placeat, decreui habitare apud te. scio enim, me nihil gratius tibi facere posse, Domū Syllanā desperabam iā, vt tibi proximè scripsi: sed tamen non [12] abieci.

6 Ep. 4. ad Att.
7 Pro ex maiori parte. sic epist. 6. lib. 7. Acad. 2. Tus. 4. Ter. in Eu & Cas Magnam partem iac. te viuunt.
9 Epist 25.
10 Cum ipsi Cæsari in mentem venit, ponit in senatus cō. sulto, me affuisse scribendo.
11 Loquitur de Cæsare, quem senatus moribus per triennium præfecerat Dio. l. 43.
12 Sic, abiicere ædificationem ep. lib. 13.

Tu

Tu velim, vt scribis, cum fabris eam perspicias. si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitij, cetera mihi probabuntur. Vale.

ARGVMENTVM.

Ostendit, primùm nihil à se prætermissum, vt Cæsarianorum sibi beneuolentiam conciliaret, deinde, neque boni ciuis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse. postremò, ad Papirij iocationes respondet.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D.

DElectauerunt me literæ tuæ: in quibus primum [1] *amaui amorem tuum, qui te ad scribendum incitauit, verentem ne Silius suo nuncio aliquid mihi sollicitudinis attulisset: de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facilè vt intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accuratè rescripseram, vt quoquo modo in tali re, atque tempore, aut liberarem te ista cura, aut certè leuarem. Sed quando proximis quoque literis* [2] *ostendis, quantæ tibi curæ sit ea res: sic mi Paete habeto, quicquid arte fieri potuerit (non enim iam satis est consilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam concilliandam, & colligendam, summo studio me consecutum esse: nec frustra, vt arbitror. sic enim color, sic obseruor ab omnibus ijs, qui à Cæsare diliguntur, vt ab eis me amari* [3] *putem. Nam etsi NON FACILE dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi*

1 Sic, dolere dolorem: gaudere gaudium. ep. 1. lib. 7. & lib. 8.

2 Verebatur Pætus, ne quem ex Cęsarianis Cicero offenderet.

3 Potest enim aliquis coli, nec amari.

eiusmodi tempus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit, cetera sunt signa communia: tamen ego vno vtor argumento, quamobrem me ex animo, veréque arbitrer diligi, quòd & nostra fortuna ea est, & illorum, vt simulandi causa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video, quod timeam, nisi quòd omnia sunt incerta, cum à iure discessum est: nec præstari quicquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen eius ipsius nulla re à me offensus est animus. est enim adhibita in ea re ipsa summa à nobis moderatio. vt enim olim arbitrabar esse meum, liberè loqui, 4 cuius opera esset in ciuitate libertas: sic ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si vellem nonnullorum acutè, aut facete dictorum 5 offensionem, fama ingenij mihi est abijcienda. quod si possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre iudicium: & vt Seruius frater tuus, quem literatissimum fuisse iudico, facilè diceret, hic versus Plauti non est: hic est, quod tritas haberet aureis 6 notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio, Cæsarem, cùm volumina iam confecerit ἀποφθεγμάτων, vel per se, siquid afferatur ad eum. pro meo quod meum non sit reijcere solere, quod eo nunc magis facit, quia viuunt mecum ferè quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortaßе illis, cum dixi, nec illiterata, nec insulsa

esse

4 Ob Catilinæ coniurationem oppressam.

5 Quod incurreret in ea vel sine industria.

6 Et quia attente legerat & quia multa.

esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur. ita enim ipse mandauit sic fit, vt siquid præterea de me audiat, non audiendum putet. Quãobrem 7 Oenomao tuo nihil vtor: etsi potuisti ioco versus Attianos. sed quæ est inuidia? aut quid nunc mihi inuideri potest? Verùm fac esse omnia: sic video philosophis placuisse, ijs qui mihi soli videntur vim virtutis tenere: NIHIL esse sapientis 8 præstare, nisi culpam; qua videor mihi dupliciter carere, & quod ea senserim quæ rectissima fuerunt: & quod, cum viderem præsidij non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarem. Ergo in officio boni ciuis, certè non sum reprehendendus. Reliquum est, 9 nequid stultè, nequid temerè dicam, faciámue contra potenteis, id quoque puto esse sapientis, Cætera vero, quid quisque me dixisse dicat aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum viuant ij, qui me assiduè colunt & obseruant, 10 præstare non possum. Ita fit vt & superiorum conciliorum conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler: & illam Attij similitudinem non modo iam ad inuidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo * leuem & imbecillam ab animo firmo, & graui tanquam fluctum à saxo frangi oportere. Etenim cum plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cùm seruientibus suis ciuitatibus, fuerint ipsi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, vt neque offendam animum cuiusquam,

7 Attij tragœdia cuius versus in epist. sua Papirius recitarat.

8 Efficere, vt non sit, cauere, vitare. nam, culpa quidẽ vt vitetur, in nobis est

9 Quod est officium sapientis.

10 Multis n. quasi inuolucris obtenditur cuiusq; natura.

* Antitheta, leue, & graue, imbecillum, & firmum. quib. exornatur oratio.

quàm, nec frangam dignitatem meam? nunc venio ad iocationes tuas quando tu secundum Oenomanum [11] Attij, non vt olim solebat, * Atellanum, sed, vt nunc fit, Mimum introduxisti, quem tu mihi [12] Pompilium, quem denarium narras? quam tyrotharici patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cœnandi magistros puto enim te audisse (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud eos cenitare. Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil est. tum enim cùm rem augebas, quæstiunculis te faciam [13] attentiorem: nunc cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, vt cum meo hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. Etiam hæc leuior est plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, vt magnæ reliquiæ fiant, quod erit magnificum sit, & lautum. Memini, te mihi [14] Phameæ cenam narrare, temperius fiat: cetera eodem modo. Quòd si perseueras me ad matris tuæ cœnam reuocare, feram id quoque. Volo enim videre animum qui mihi audeat ista, quæ scribis apponere: aut etiam Polypum minitati Iouis similem. Crede mihi, non audebis. ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia veniet: eam extimesces. Neque est, quod in promulcisde spei ponas aliquid, quam totam sustuli: solebam enim antea [15] delectari oleis & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo isto venire. Tu verò (volò enim abstergere animi tui metum) ad terotarichum antiquum redi. Ego tibi vnum sump-

11 Donatus in vita Terentii, Liu. lib. 7.

12 Et Popilium, & Polypum, est in antiquis libris. De polipo quidem paulò infra.

13 Attentus dicitur hoc loco ad rem conseruandam: vide illud Horatii i epist. 7. Durus ait, Vultei nimis attentusque videris.

14 Puto esse Tigellii cantoris auum de quo ep. 14 lib. 7.

15 Sic in duobus libris Sigonii

tum afferam, quòd balneum calfacias oportebit. cetera more nostro: superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligenter & scripsisti facetissimè. Itaque puto me prætermissum. 16 salis enim satis est, Sannionum parum, Vale.

16 Hoc videtur dicere: amœnus quidem locus sed solitarius.

ARGVMENTVM.

Agros quosdam Cæsar militibus diuidebat. ea diuisio, veritus est Pætus, ne ad ipsius agros perueniret. id quærenti Cicero respondet.

CICERO L. PAPIRIO PÆTO S. D. 17.

NON tu homo ridiculus es, qui cùm 1 Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras quid de istis municipijs & agris futurum 2 putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat: aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Immò verò, si me amas, tu fac vt sciam quid de 3 nobis futurum sit. habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certè ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primùm quia de 4 lucro propè iam quadriennium viuimus: si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipub. viuere: deinde quòd scire quoque mihi videor quid futurum sit. fiet enim quodcunque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma. Nobis igitur satis esse debet, quicquid conceditur. hoc si quis pati non potuit, 5 mori debuit. Veientem quidem agrum, & Capennatem metiuntur. hic non longè abest à Tusculano. Nihil tamen timeo: fruor dum licet: opto vt semper liceat. si id

1 Intimus Cæsaris amicus.
2 Non fere putem, vt diuidantur.
3 Non de agris sed de nobis ipsis.
4 Quia vitam quam iure beli, nobis Cæsar poterat eripere sua liberalite concessit.
5 Vel in acie, vt multi: vel morte voluntaria vt Cato & Scipio, Pompeij socer.

minùs contigerit: tamen quando ego vir fortis, idémque philosophus viuere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum, qui si cupiat esse rempublicam qualem fortassè & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat tamen, non habet: ita se cum [6] *multis colligauit. Sed longiùs progredior. scribo enim ad* [7] *te. Hoc tamen scito, non modò me, qui consilijs non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit. Nos enim illi seruimus, ipse temporibus. ita nec ille quid tempora postulatura sint: nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quòd cessator esse solerem, præsertim in literis: sed cùm explorati nihil haberem: nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen ascribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc* [8] *de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunque erunt, Vale.*

6 Epist 14.
7 Cui hæc nota sunt, quem nihil præterit, vide epi. 1.
8 De agris iitis diuidundis hæc ipsa epistola.

ARGVMENTVM.

Exponit, quibus causis adductus, quasi aperto ludo, adolescentes in eloquentia cœperit exercere. addit nonnulla per iocum de cœnarum lautitia.

CICERO S. D. L. PAPIRIO. PÆTO 18

CVm essem otiosus in Tusculano, propterea quòd [1] *discipulos obuiam miseram, vt ijdem me quàm maximè conciliarent familiari suo: accepi tuas lite-*

1 Hirtium & Dolabellã, Cæsaris familiarissimos. ep. vlt lib. 7. & 7. huius lib.

ras plenissimas suauitatis: ex quibus intellexi probari tibi consilium meum, quòd, vt Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego sublatis iudicijs, amisso 2 regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium. multa enim consequor: primùm id quod maximè nunc opus est, 3 munio me ad hæc tempora. id cuiusmodi sit, nescio: tantùm video, nullius adhuc consilia me huic anteponere: nisi fortè mori melius fuit. in lectulo, fateor: sed non accidit: in acie non fui. ceteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius 4 fœdè perierunt. at Cato præclarè. Iam istuc quidem, cùm volemus, licebit: demus modò operam, ne tam necesse nobis sit, quàm illi fuit, id quod 5 agimus. Ergo hoc primùm. sequitur illud, ipse melior fio, primùm valetudine: quam intermissis exercitationibus amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primùm putes: plureis iam pauones confeci, quàm tu pullos columbinos. tu istic te 6 Atteriano iure delectato, ego me hîc Hirtiano. Veni igitur, si vires, & disce iam προλεγομένας quas quæris, etsi sus Mineruam. Sed quando, vt video, * æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandũ est. satius est hîc crudelitate, quàm istîc fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc * familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi prouides. potes mulo isto, quem

2 Cum in causis ob singularem eloquentiam regnare videretur.
3 Munio me Cæsaris amicorum amicitia Hirtij, Dolabellæ.
4 Scipio, tamen non fœde, qui se ipsum occidit, vt Cato epitome Liuiana.
5 Quia do operam vt muniam me amicitia Cæsaris amicorum.
6 Aut coquus, aut conuiua Peti, artifex cœnarum.

quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium comedisti, Romam peruehi. sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo, proxima: eam puluinus 7 sequetur, Vale.

7 Propè meam sellā

ARGVMENTVM.

Cùm scripsisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum, ioci materiam inde arripit Cicero: idque eum arguit malitiose scripsisse, ne maiorem apparatum ipse requireret.

CICERO PAPIRIO PÆTO. S. D. 19

TAMEN à malitia non discedis, tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam sint continentes, multo 1 magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum, rectà eum à porta domum meam venisse. neque hoc admiror, quòd non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam. ego autem tribus primis verbis. Quid noster Pætus? At ille adiurans nusquam se vnquam libentius. Hoc si verbis assuetus es, aures ad te afferam non minùs elegantes: sin autem obsonio: peto à te, ne pluris esse 2 Balbos, quàm desertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, si me expediero, ut in ista loca venire possim, non committam, vt te serò à me certiorem factum putes, Vale.

1 Quasi rex esset Balbus quia potentissimus erat apud Cæsarem.

2 Ludit in Balbi ambiguo nomine.

ARGVMENTVM.

Iocatur suo more cum Pæto. Epicureum se ait esse factum, abiecta reip. iudiciorúmque cura.

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 20

DVpliciter delectatus sum tuis literis & quòd ipse risi, & quòd te intellexi iam posse ridere. me autem à te, vt scurram velitem, 1 malis oneratum esse, non molestè tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, vt constitueram, non potuisse: habuisses enim non hospitem, sed 2 contubernalem. at quem virum? non eum, quem tu solitus es promulside conficere. integram famem 3 ad ouum affero: itaque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quę solebas antea laudare, O hominem 4 facilem, O hospitem non grauem, abierunt. nam omnem nostram de rep. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem causarum abiecimus, in Epicuri nos 5 aduersarij nostri castra coniecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cùm in sumtus habebas: etsi nunquam plura prædia habuisti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines scis quàm insolentes sint. dediscendæ tibi sunt sportellæ & 6 artolagani tui. Nos iam ex arcis tantùm habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus Sed vide audaciã: etiam Hirtio cœnam dedi sine pauone, tamen in ea cœna cocus præter ius feruens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra, manè salutamus domi & bonos viros multos, sed tristeis: & hos lætos victores, 7 qui me quidem perofficiosè & peramanter obseruant. Vbi

1 Fortè ob mala à Papirio domo missa.

2 Diu enim mansissem apud te.

3 Ad initium cœnæ.

4 Qui quolibet cibo contentus esset. ep. 16.

5 Magna enim Epicuro cum Academicis de summo bono controuersia est.

6 Panes placentis similes.

7 Idem ep. 13. lib. 4. 7. & 12. lib. 6. & 24. lib. 7.

bi salutatio defluxit, literis me [8] *inuoluo, & aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem: quia paulò sum, quàm ipsi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quàm vlla* [9] *mater vnicum filium. Sed cura, si me amas, vt valeas, ne ego te iacente bona tua comedam. statui enim tibi ne ægroto quidem parcere, Vale.*

8 Abdo me in literas idem est vide ep.33. lib.7.

9 Et datura mollior ideoque ad fletum proclinior, quã pater & sponsen è tutis alendæ destituta. nam patriamisso filio, præsidij tamen aliquid in seipso relinquitur.

ARGVMENTVM.

Confutat quod Papirius scripserat, fulmina quædam verborum esse in Ciceronis epistolis: quæ ipse stultè imitaretur: confutat & illud, quod negarat Papirium quenquam fuisse patricium.

* Sic lib. 6. ad Att.4. de Fin 1.& 3. de leg. & Terent.

M. CICERO PAPIRIO PÆTO S. D. 21

AIn tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, vt scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses. cùm vero etiam vincas, me prius irrideas, quàm te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud à [1] *Trabea, sed potius* ἀπόφθεγμα *meum. Veruntamen quid tibi ego videor in epistolis? nonne* [2] *plebeio sermone agere tecum: nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare vno modo. Priuatas causas, & eas tenues, agimus* [3] *subtiliùs: capitis aut famæ sc. ornatiùs, epistolas verò quotidianis verbis texere*

1 Poeta comico de Fi. & in Tusc. 4.

2 Humili, nec elaborato.

3 Subtilitas est cum minuta quæque diligentissimè persequitur.

 solemus.

*solemus. Sed tamen, mi Paete, qui tibi venit in mentem, negare Papirium quenquam vnquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Magillanus, qui 4 consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea * censor cum eodem fuisset, annis post R. C. CCCCXII. sed tum Papisij dicebamini. Post hunc XIII. fuerunt sella curuli ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus. Is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis, post R. C. CCCCXV. & quadriennio post consul cum C. Diuilio. Hunc secutus est Cursor, homo valdè honoratus: deinde L. Masso aedilitius: inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines 5 habeas volo. Deinde Corbones, & Turdi insequuntur. Hi plebeij fuerunt: quos contemnas censeo. Nam praeter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus 6 occidit, ciuis è rep. Carbonum fuit. Cognouimus Cn. Carbonem, & eius fratrem scurram. quid his improbius? De hoc amico meo Rubriae filio nihil dico. Tres illi fratres fuêre P. C. M. Carbones. Publius, Flacco accusante, condemnatus est: fugit Marcus ex Sicilia: Caius, accusante Lucio 7 Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. Is tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. 8 Hoc verò qui Lilybaei à Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo, meo iudicio, fuit. iam pater eius accusatus à 9 M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patricios censeo reuertare, plebeij quam fuerint importuni, vides, Vale.*

4 Praeposterè, consul, & censor, librarius collocauit: cùm alterû alterius loco reponendum, Liuius & Dionysius ostendant.
5 Domi, e cedro: quod genus ligni tineam nescit. Serui. in comm. Virg.
6 Val. Max. lib. 9. cap. 2.
7 Lib. 1. de orat. & in Bruto, & Tacitus.
8 Cn. eum significat. Val. Max. li. 5. cap. 3.
9 Oratore, L. Crassi aemulo.
* Suet. Clodium, à patribus ad plebem trãsire conantem die horaque nona traduxit.

AR-

ARGVMENTVM.

Disputat in epistola sequenti pro Stoicis de libertate loquendi quos tamen ait se non imitari.

M. CICERO PAPIRIO PÆTO. S. D. 22

AMO verecundiam: tu potius libertatem loquendi. atque hoc Zenoni placuit homini mehercule acuto: etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est. sed, vt dico, placet [1] *Stoicis suo quamque rem nomine appellare. sic enim disserunt, nihil esse obscænum, nihil turpe dictu. nam si quod sit in obscænitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium. in re non est. itaque non modò in comœdijs res ipsa narratur, vt ille in Demiurgo: modò (fortè nosti canticum: meministi Roscium) ita me destituit nudum. totus est sermo verbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragœdijs. quid est enim illud, Quæ mulier vna? quid, inquam, est.* [2] *vsurpata duplex cubile? quid illud, Phærei hic cubile inire est ausus? Quid est, Virginem me quondam inuitam per vim violat? Iupiter bone, violat? atqui idem significat, sed* [3] *alterum nemo tulisset. Vides igitur cùm eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergo in re non est, multò minùs in verbu, si enim quod verbo significatur, id turpe non est: verbum quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine: cur non suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem: Si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant: ex quo est propter similitudinem peniculus*

1 Quorum sectæ principem & cōditorem Zenonem Citium nominauit.

2 Vt sit Verbum deponens temporis præteriti.

3 Futuit nemo tulisset.

at-

at hodie penis est in obscænis. 4 *At verò Piso ille frugi in annalibus suis queritur adolescēteis peni deditos esse. quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectiùs penem: sed iam multis factum est tam obscænum, quàm id verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgò dicitur, Cùm nos te volumus conuenire, num obscænum est? Memini, in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam maiorem,* 5 *an illam dicam? Potuit obscænius? Non, inquis: non enim ita sensit. Non ergo in verbo est: docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare operam, quàm honestè dicitur? etiam patres rogant filios: eius operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. is Connus vocitatus est. num id obscænum putas? Cùm loquimur terni, nihil flagitij dicimus; at cùm bini, obscænum est:* 6 *Græcis quidem, inquies. Nihil est ergo in verbo, quando & ego Græcè scio: & tamen tibi dico bini, idque tu facis, quasi ego Græcè, non Latinè dixerim. Ruta & menta, rectè vtrumque. volo mentam pusillam ita appellare, vt rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pauimenta isto modo: non potes. Viden' igitur nihil esse, nisi ineptias? turpitudinem nec in verbo esse, nec in re? itaque nusquam esse? Ergo in uerbis honestis obscæna ponimus. quid enim? non honestum verbum est diuisio? At inest obscænum cui* 7 *respondet intercapedo num hæc ergo obscæna sunt? Nos autem ridiculè. si dicimus, ille patrem strangulauit, honorem non præfamur: sin de* 8 *Aurelia aliquid, aut Lollia, honor præfandus est. & quidem iam etiam*

non

4 Et, magis placeret, nō in contraria sed similia sequuntur. quid multi penē appellant.
5 Quasi anillam.

6 *βινεῖ* enim apud Græcos est futue, à *βινέω* coco

7 Est enim agentis diuisio patientis intercapedo.
8 Meretrice.

non obscœna verba pro obscœnis sunt. Batuit, inquit, impudenter: depsit, multo impudentiùs. atqui neutrum est obscœnum. Stultorum plena sunt omnia. Testes verbum honestissimum in iudicio, alio loco non nimis. At honesti, Colei Lanuuini: Clitermini, non honesti, quid? ipsa res non modò honesta, modò turpis? Suppedit, flagitium est. iam erit nudus in balneo: non reprehendes. Habes scholam Stoicam. ὁ σοφὸς εὐθυρρήμων ἐστί. *quàm multa ex vno verbo tuo? Te aduersus me omnia audere, gratum est. Ego 9 seruo & seruabo (sic enim assueui) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quę apertissimis agunt Stoici, sed illi etiam crepitus aiunt ęquè liberos, ac ructus esse oportere.* 18 *Honorem igitur.* 11 *Kalend. Martijs. Tu, me diliges, & valebis.*

9 Amat libertatem, sed verecundiam seruat
10 Subaudi habere volui.
11 Vide seruium ad illud Virg. li. 8. Curibusq; seueris. & festum in dictione; Martias.

ARGVMENTVM.

Prænunciat Pæto aduentum suum: quanquam enim audierat eum pedibus laborare, se tamen putare ait coquum illius articulari morbo non impediri, quo minùs cœnam possit apparare.

CICERO PÆTO. S.D. 23

HEri veni in Cumanum: Cras ad te fortasse. Sed cùm 1 *certum sciam faciam te paulo antè certiorem. Etsi M. Ceparius, cùm mihi in silua* 2 *Gallinaria obuiam venisset, quæsissémque quid ageres, dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. tuli scilicet molestè, vt debui, sed tamen constitui ad te venire,*

1 Infra dicit constitui ad te venire: sed quo die certum non habet.
2 Strabo l. 5

vt & viderem te & viserem, & cœnarem etiam, non enim arbitror coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cùm 3 minimè edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis, Vale.

3 Non multi cibi dixit infrà ep. 26.

ARGVMENTVM.

Rufum à Pæto commendatum, ait sibi curæ etiam atque etiam fore, dein monet, vt omnino ad cœnas & conuictum amicorum redeat: concludit, nihil sibi esse rep. carius.

CICERO PÆTO. S. D. 24

RVFVM istum, amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis adiuuarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cùm te 1 tantopere viderem eius causa laborare. cùm verò & ex tuis literis, & ex illius ad me missis, intelligam, & iudicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse, neque solùm tua commendatione, quæ apud me, vt debet, 2 valet plurimùm, sed etiam voluntate ac iudicio meo. Volo enim te scire, mi Pæte, initium mihi 3 suspicionis & cautionis, & diligentię fuisse literas tuas quibus literis congruentes fuerunt aliæ postea multorum. Nam & Aquini, & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, quæ te video 4 inaudisse: & quasi diuinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi me vt opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi à te admonitus essem Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. vtinam ea 5 fortuna

1 Amicitiæ nostræ illius iniurias condonare.

2 Idem epi. 19. lib. 2.

3 Catilinæ temporibus

4 Inaudire est de rebus occultis vt exempla declarant.

5 Quia resp. bellis ciuilibus afflicta suas vires amiserat.

tuna reip. sit, vt ille me quàm gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare desisse, molestè fero. magna enim te delectatione, & voluptate priuâsti. Deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne, nescio quid, illud, quod solebas, dediscas, & obliuiscare cœnulas facere: nam si tum, cùm habebas quos 6 imitarere, non multùm proficiebas, quid nunc te facturum putem? Spurinæ quidem, cùm ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem: magnum 7 periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum, cùm Fauonius flaret, reuertisses: hoc tempore ferri posse si fortè tu frigus 8 ferre non posses. Sed mehercule, mi Pæte, extra iocum, moneo te, quòd pertinere ad beatè viuendum arbitror, vt cum viris 9 bonis, iucundis, amantibus tui viuas. Nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ atq; victus, remissionémque animorum, quæ maximè sermone efficitur familiari, qui est in conuiuijs dulcissimus: vt sapientiùs nostri, quàm Græci illi συμπόσια aut σύνδειπνα id est, compotationes aut cõcœnationes, nos cõuiuia, quòd tum maximè simul viuitur. vides vt te 10 philosophãdo reuocare coner ad cœnas: Cura vt valeas: id, foris cœnitando, facillimè consequêre. Sed caue, si me amas, existimes, me quòd iocosiùs scribam, abiecisse curam reip. sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi vt mei ciues salui, liberiq; sint. nullũ locũ prætermitto 11 monendi, agendi, prouidendi. hoc denique animo sum,

6 Cùm eorũ cœnas videres.

7 Hæc non serio sed per iocum dicta.

8 Lusit in verborum similitudine ferre, & ferri.

9 Eodem modo, viros bonos iucundos, amantes sui, dixit. Ep. 21 lib. 5.

10 Quia rationibus vtitur.

11 Tria postulantur ab optimo ciue,

12 Non pessimè dixit ep.5 lib.4.

sum, vt, si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, 12 *præclarè actum mecum putem Etiam atque etiam vale.*

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum ciuile, cùm esset in Cilicia proconsul & cauillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta de re militari literis tradiderat Deinde M. Fabium commendat.

CICERO IMP. PÆTO. 25

1 στρατηγικός.
2 Cicec Tu.
2 Plin.li.7.c 24.Plut.in Pirrho.
3 Quia scilicet effugere nauibus possemus.
4 In hac prouinciæ administratione.
5 In desputationibus contra Epicureos.
6 Ad. Att ep 8.li.4. & Ter.in And.

SVmmum me 1 *ducem literæ tuæ reddidere. planè nesciebam, te tam peritum esse rei militaris, Pyrrhi te libros, &* 2 *Cineæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis: hoc ampliùs, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant vllam armaturam* 3 *meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis quocum imperatore tibi negotium sit.* Κυρουπαιδεία, *quam contriueram legendo, totam in hoc* 4 *imperio explicaui. Sed iocabimur aliàs coram, & vt spero, breui. nunc addes ad imperandum, vel ad parendum potiùs: sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est vsus: valdéque eum diligo, cùm propter summam probitatem eius, ac singularem modestiam, tum quòd in his controuersijs, quas* 5 *habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius vti soleo. Is cùm ad me Laodiceam, venisset, mecùmque eum ego esse vellem, repentè* 6 *percussus est atrocissimis literis: in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem à Q. Fabio*

bio fratre 7 proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergrauiter tulit, existimauitque fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorũ eò progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pæte, negotium tuum suscipe, & molestia Fabium libera. 8 Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & iudicijs turpibus conflictari. 9 Maronem & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non mehercule tam præscribere possum, quàm mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihique persuadeat. Vale.

7 Vt venderetur.

8 Apud Cæsarem epi. 15. Maro [illegible] cognomen, Pomponiæ gentis, Pollio Asiniæ.

ARGVMENTVM.

Descriptio & excusatio cœnæ hilarioris, præsertim accumbente Cyteride meretrice, mima.

CICERO PÆTO. S. D. 26

ACcubueram hora nona, cùm ad te 1 harum exemplum in codicillis exaraui. Dices, vbi? Apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris, tam exhilaratam esse seueritatem nostram? Quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. Angar? excruciémne me? quid assequar? deinde quem ad finem? Viuas, inquis in literis. an quicquam me aliud agere censes? 2 haud possem viuere, nisi in literis viuerem. sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. à quibus cùm discessi, 3 etsi minimum mihi est in cœna, quòd tu vnum ζήτημα Dioni philo-

1 Quas deinde cùm domum redijssem ex codicillis chartam translatas ad te mitterem.

2 Aut posse antiquus liber,

3 Et si minimè cœnã curo ludit in ambiguo sensu.

philosopho posuisti: tamen quid potiùs faciam, priúsquam ne dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. inf. [illegible] rapelum 4 Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, conuiuio Cicero. Ille, Quem aspectabant, cuius 5 ob os Graij ora obuertebant sua? non mehercule suspicatus sum illam affore; sed tamen ne 6 Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cùm esset ei obiectum habere eum Laida: Habeo, inquit non habeor. Græcè hoc melius: tu si voles, interpretabere. me verò nihil istorum ne iuuenem quidem mouit vnquam, nedum senem. Conuiuio delector: ibi loquor aliquid, quod in solum, vt dicitur, & gemitū in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? cùm ille, siquis quid quæreret, dixisset, cœnam te quærere à 7 mane dixeris. Ille verò te putabat quæsiturum, vnum cælum esset, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cœna numquid ad te, ibi præsertim? Sic igitur viuitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulantur vnà non modò non contra 8 legem, si vlla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est quòd aduentum nostrum extimescas. non multi cibi hospitem accipies, sed multi ioci, Vale.

4 Eutrapeli amica. Plur, & Seruius, 5 Ob, pro, ad. Festus. 6 De Aristippo & Laide, vide Laertium in Aristippi vita Athenæum. l. 12. Clementem Alexandrinum Strom. 2 Gellium. li. 1. c. 8. Lact. l. 3. c. 15. 7 A mane ad vesperam.

8 Sumptuariam Cæsaris ep. 26. lib. 7. & 15. li. 9. minime edacem dixit ep. 25.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIB. X. AD L. PLANCVM. ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Antonij immoderatam potentiam: & Plancum transalpinam Galliam quam vltimam Cicero vocat, administrantem hortatur, vt in remp. omni cogitatione studióque incumbat. postremo, agit gratias de Furnio honorifice tractato. Philip. 6.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. I

T abfui proficiscens in Græciam: & posteaquam de medio cursu reip. sum voce reuocatus, nunquam per M. Antoniũ quietus fui: cuius tanta est nõ insolentia (nã id quidem vulgare vitiũ est) sed immanitas non modò vt vocem, sed vt ne vultum quidem liberum possit ferre cuiusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non mea quidem vita, cui satisfeci vel ætate, vel factis, vel (siquid etiam hoc ad rempublicam pertinet) gloria: sed me patria sollicitat in primisq́, mi Plance, expectatio 1 consulatus tui, quæ ita longa est, vt optandũ sit, vt possimus ad id ten-

Vide l. 5. de off. extremo & hic ep. 23. lib. 12.

1 Erat enim Plancus consul designatus cum D. Bruto, vt Antonium & Dalabellum sequerentur Hirtiũs & Pansa. Hirtium & Pansam, Plancus & Brutus.

tempus, reip, spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi atq; intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim haberet vllam? nec leges vllæ sunt, nec iudicia. nec omnino 2 simulacrũ aliquod, aut vestigium ciuitatis. Sed quando acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei, quem à tua 3 pueritia susceptum non seruaui solùm, sed etiam auxi: monere te atque hortari, vt in remp. omni cogitatione, curáque incumberes. Quæ 4 si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est, vt perducatur autem, magnæ tum diligentiæ est, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto antea (vt spero) habemus: & præterquam quòd reip. consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fauemus, vt omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad 5 amplitudinem tuam conferamus. ita facillimè & reipub. quæ mihi carissima est, & amicitiæ nostræ, quam sanctissimè nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. 6 Furnium nostrum tanti à te fieri, quantùm ipsius humanitas & dignitas postulat, 7 nec miror, & gaudeo: téque hoc existimare volo, quicquid in eum iudicij officijq; contuleris, id ita me accipere, vt in me ipsum te putem contulisse. Vale.

2 Ep. 14. li. 8.
3 Epist. 3.
4 Ad eum annum quo eris consul.
5 Ep. 8. li. 5
6 Planci legatum ep. 8.
7 Idem alijs verbis hic. ep. 10. li. 3. & 1. lib. 10. ad Att.

ARGVMENTVM.

Excusat se quòd in senatũ ad agendam Planci causam non venerit: & officium suum pollicetur in ijs rebus, quæ præsentiam suam requirere videbuntur.

CI-

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 2

MEVM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut [1] tutò in senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de rep. sentiens versari potest [2] in summa impunitate gladiorum, nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de rep. dicere, vbi me & melius, & propius audiant armati, quàm senatores. Quapropter in priuatis rebus nullum neq; officium, neq; studium meum desiderabis: ne in publicis quidem siquid erit, in quo me interesse necesse sit, vnquam deero, ne cum periculo quidem meo dignitati tuæ. In ijs autem rebus, quæ nihilominus, ego vt absim, confici possunt, peto à te vt mei rationem habere velis, & [3] salutis, & dignitatis meæ. Vale.

1 Ep. 2 lib. 12.

2 Propter Antonij consulis arma. vide Phil 2.

3. Respōdet ad illud tutò, & honestè.

ARGVMENTVM.

Aucupatur beneuolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione veteris amicitiæ: & hortatur, vt remp. suscipiat, veritus id, quod accidit, ne se cum Antonio coniungeret,

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 3

CVM ipsum Furnium per se vidi libentissimè, cum hoc libentiùs, quòd illum audiens te videbar audire. nam & in re militari [1] virtutem, & in administranda prouincia iustitiam, & in omni genere prouinciam mihi tuam exposuit: & præterea mihi non ignotam in consuetudine & familiaritate

1 Perfectū. laudes vt peritus militiæ, iustitiæ studiosus, prudens in omni actione sit.

suauitatem tuam adiunxit: præterea summam erga te [2] liberalitatem, quæ omnia mihi iucunda: hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance necessitudinem constitutam habui cum domo vestra antè aliquanto, quam tu natus es. amorem autem erga te ab ineunte [3] pueritia tua, confirmata iam ætate familiaritatem, cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter [4] faueo dignitati tuæ. quam mihi tecum statuo esse communẽ. Omnia summa consecutus es virtute duce, comite fortuna: eaq; es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio industriáque fregisti. Nunc me amantissimũ tui nemini [5] concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profectò (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cùm homines existimarent, te nimis seruire [6] temporibus: quod ego quoque existimarem, si te ea, quæ patiebare, probasse etiam [7] arbitrarer. Sed cùm intelligerem quid sentires: te arbitrabar videre quid posses. nũc alia ratio est: omniũ rerũ tuũ iudicium est, idq; liberum: consul es designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima [8] orbitate reip. virorum talium. Incumbe, per deos immortaleis, in eam curam & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. Vnus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos rep. deuexata, reip. benè gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putaui, quàm quod arbitrarer te monitis & præceptis meis egere. sciebam enim

2 Humanitatem potius quàm largitionem significat, vt ep. 9. li. 1. & 9. li. 5.
3 Epist. 1.
4 Li. 2. ep. 15 dixit, eadẽ sententia, Cæsarem honestum esse cupio.
5 Eodem modo locutus est lib. 4 ep. 3.
6 Quia fuerat C. Cæsaris amicus, ep. 23. & legatus, Cæsar lib. 1. & 3. de bel. ci.
7 Excusatio quæ incitationis vim habet.
8 A necessitate & reip. tempore.

enim ex 9 iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. quare modum faciam, Hoc tantum significandum putaui, vt potius amorem tibi 10 ostenderem meum quàm ostentarem prudentiam. Interea quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiosè, diligenterq; curabo. Vale.

9 Ex iis scilicet libris, quibus ad laudem præcepta traduntur.

10 Testificari amorem, dixit. ep. 4. lib. 2.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Ciceroni, quod cum ad verissimæ gloriæ studiũ cohortatus sit, séque in reip. potestate totum fore pollicetur.

PLANCVS CICERONI S. D. 4

G*RATISSIMAE mihi tuæ literæ fuerunt, quas ex Furnij sermone 1 te scripsisse animaduerti. Ego autem præteriti temporis excusationem affero, quòd te profectũ audierã: nec multò ante redijsse sciui, quàm ex 2 epistola tua cognoui. nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa, videor posse præterire. In quo tuendo habeo causas plurimas vel 3 paternæ necessitudinis, vel meæ in te à pueritia obseruantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea tuaq; patitur ætas persuade tibi te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi cõstituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ summa est, videntur, quàm fidelitatis, quam ego ex mea conscientia 4 metior. Quare si aut aliter sentirem, certè admonitio tua me reprimere: aut si dubitarem, hortatio impellere posset, vt id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc verò quid est,*

1 Tua manu cùm alioqui à manuensi vti soleres

2 Quæ prima legitur in hoc lib.

3 Tres amoris causæ. ideo dixit infrà epist. 6. pro pluribus nostris necessitudinibus.

4 De tuo animo ex meo iudico, ex animo meo tuum specto.

quod me in aliam partem trahere possit? quæcunque in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi à te propter amorem cariús sunt æstimata: tamen vel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut præter bonam 5 famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum viribus eniti, consilio prouidere, auctoritate monere potuero, hoc omne reipub. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque si facultas, optabilis mihi quidem, tui præsentis esset, unquam à tuis consilijs discreparem: nec nunc committam, ut illum meum factum reprehendere iure possis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia 6 citeriore, quid in urbe Januario mense 7 geratur, ut sciam. Interim maximam hic sollicitudinem, curámque sustineo, ne inter aliena vitia, hæ gentes nostra mala suam putent occasionem. Quòd si 8 proinde, ut ipse mereor, nihil successerit, certè & tibi, cui maximè cupio, & omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, méque mutuo diligas.

5 Quam adeptus fortasse non sum: cùm eam gesserim Cæsare dominante.

6 Cui præerat D. Brutus.

7 A nouis consulibus: qui Kal. Ian. magistratum inibāt.

8 Et proinde, & perinde veteres dicebant eadem significatione. Tusc. 1. & alibi.

ARGVMENTVM.

Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendámque remp. gloriæ stimulis incitat.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. P. D. 5

BINAS à te accepi literas eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. intellexi enim te laborare, ut ad me tuæ expectatissimæ literæ perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem, mihiq; in comparatione difficilē ad indi-

Binas literas, non duas, dicit, & duas epistolas, non binas, nescire puto neminem.

iudicandum, amorémne erga me tuum, an animũ in remp. pluris æstimãdum putarem. Est omnino patriæ caritas meo quidem iudicio maxima, sed amor, voluntatísq; coniunctio plus certè habet 1 suauitatis. Itaq; commemoratio tuæ paternæ necessitudinis, beneuolentiaq; eius quam erga me à pueritia contulisses, cæterarúmque rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat. Rursus declaratio animi tui, quem habere, de repub. quémq; habiturus esses, mihi erat iucundissima: eoque maior erat hæc lætitia, quòd ad illa superiora accedebat. Itaq; te non hortor solùm, mi Plance, sed planè etiam oro, quod feci ijs literis, quibus tu humanissimè respondisti, vt tota mente, omníq; animi impetu, in rempub. incumbas. Nihil est quod tibi maiori fructui, gloriæque esse possit: NEC quicquam ex omnibus rebus humanis est præclarius, aut præstantius, quàm de rep. benè mereri. Adhuc enim patitur tua summa humanitas & sapiẽtia, me quod sentiam, liberè dicere. Fortuna suffragante videris res maximas consecutus: quod quanquam sine 2 virtute non potuisses, tamen ex maxima parte, ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibúsque tribuuntur. His temporibus difficillimis reip. quicquid subueneris, id erit totum, & propriè tuum. incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te, & in tuo exercitu: magna expectatio: cuius, per deos, 3 gratiæ, gloriæq; caue tempus amittas. Sic moneo, vt filium: sic faueo, vt mihi: sic hortor, vt & pro patria, & amicissimum. Vale.

1 Verè: non tamen plus amoris. nã patriæ & parentibus, & liberis, non modò amicis, in amore præfertur. Itaque li. 1. de off. Omnes inquit, omnium caritates vna patria complectitur.

2 Supra ep. 3. virtute duce, comite fortuna. Quod ea ob amicitiam Cæsaris videaris affectus. ep. seq.

3 Quam, suscepto reip. patrocinio, inibis apud omnes bonos idem infra. ep. 19.

ARGVMENTVM.

Cùm Plancus, literis ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset, suadet Cicero, vt pacem armis potiùs, quàm pactione, quærat: & vt se à societate malorum ciuium aliquando seiungens, totum ad remp. transferat.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 6

QVAE locutus est Furnius 1 *noster de animo tuo in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populóq; Rom. probatissima, quasi autē recitatæ literæ sunt in senatu, nequaquam consentire cum Furnij oratione visæ sunt. pacis enim auctor eras, cùm* 2 *collega tuus, vir clarissimus à fœdissimis latronibus obsideretur. qui aut positis armis pacem petere debent, aut, si pugnātes eam postulant, victoria pax, non pactione, parienda est. Sed de pace literæ vel* 3 *Lepidi, vel tuæ quam in partem acceptæ sint, ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas, vt quanquā nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris Furnijq; beneuolētia, fidelísq; prudentia tibi præstò esset futura, vellem tamen meæ quoq; auctoritatis pro* 4 *plurimis nostris necessitudinibus præceptū ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi, mi Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis (es autem adeptus* 5 *amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi Rom. & cum senatus auctoritate coniunxeris. Seiunge te quæso aliquando ab ijs, cum quibus*

te

1 Planci legatus Ciceronis studiosissimus. ep. 11. li 8 & 8 huius lib.

2 D Brutus, quē M. Antonius Mutinæ obsidebat.

3 Posteà quoque pacem suasit. vide literas eius publicè missas. ep. 26. & 34.

4 Tres enumerat. ep. 4. lib. 4. 1

5 Epl. 3. & 4.

te non tuum iudicium, sed temporum vincula coniunxerunt. 6 *Complures in perturbatione reip. consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo extitit in remp. consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primùm te ab impiorum ciuium tui dissimillimorum societate seiungas: deinde te senatui, boníisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremò vt pacem esse iudices non in armis positam, sed in abiecto armorũ, & seruitutis metu. Hæc si & ages, & senties, tum eris non modò consul & consularis, sed magnus etiam consul, & consularis. sin aliter: tum in istis amplissimis nominibus honorum non modò dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc impulsus beneuolentia scripsi paulo seueriùs: quæ tu in experiendo ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. XIII. kalend. Apriles.*

6 Argumentum a spe gloriæ duorum, consulem enim fieri ita præclarum est, si consulare munus pro dignitate, ac salute reip. sustinetur.

ARGVMENTVM.

Exponit, cur breuior sit hæc epistola, & cur studium suum in remp. serius patefecerit; suámque dignitatem Ciceroni commendat.

PLANCVS CICERONI S. D. 7

PLVRA *tibi de meis* 1 *consilys scriberem, rationémque omnium rerum redderem verbosiùs, quò magis iudicares, omnia me reipub. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi (non minùs enim à te probari, quàm diligi semper volui, nec te magis in culpa defensorem mihi paraui, quàm prædicatorem meritorum meorum*

Cur non statim post obitum Cæsaris pro libertate arma cœperim.

meorum esse volui) sed breuiorem me duæ res faciunt: vna quòd publicis literis omnia sum persecutus: altera, quòd M. Varisidium, equitem Ro. familiarem meum ad te ipsum transire iussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non medius fidius mediocri dolere afficiebar, cùm alij occupare possessionem laudis viderentur: sed vsque mihi temperaui, dum perducerem eò rem, vt dignum aliquid & 2 consulatu meo, & vestra expectatione efficerem. quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturũ: vt maximo præsidio reip. nos fuisse & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, vt dignitati meæ suffrageris: & quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harũ fructu in reliquum facias alacriorem. non minùs posse te, quàm velle exploratum mihi est. Fac valeas, méque mutuo diligas.

2 Quem gesturus erat biennio post cum iam a Cæsare ad Parthicum bellum ituro, dèsignatus esset cum D. Bruto sed [illegible] bellum, cõsulatũ non nisi triennio post gessit.

ARGVMENTVM.

Causas affert, quibus adductus non ita maturè, vt homines expectabant, defensorem se publicæ libertatis professus sit: deque exercitu suo, à statu prouinciæ significat.

Velleij verba sunt li. 2. Plancus di[ubi]u quarum esset partium, secum luctatus, senatui se literis venditans, mox eiusdem proditor.

PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. COS. PRAET. TRIBB. PL. S. P. PL. Q. R 8

SICVTI fortè videor diutius & hominum expectationem, & spem reipub. de mea voluntate tenuisse suspensam, huic priùs excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti officio quicquam vlli pollicendum. non enim præteritam culpam 1 videri volo

1 Nunc cum remp. tuendam suscipio.

volo redemisse, sed optimæ mentis cogitata iampridem, maturo tempore enuntiare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu ciuitatis fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis: magnósque honores ex ea re compluresis consecutos videbam. Sed cùm in 2 eum casum me fortuna demisisset, vt aut celeriter pollicendo magna mihi ipse ad proficiendum impedimenta opponerem: aut si in eo mihi temperauissem, maiores occasiones ad opitulandum haberem, expeditius iter communis salutis, quàm meæ laudis esse volui. Nam quis in ea fortuna quæ mea est, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut 3 *sordidum quicquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis, &* 4 *magni laboris, & multæ impensæ opus fuit, vt, quæ reip. boníque omnibus polliceremur, exitu præstaremus: neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpe præmijs sollicitatus, vt ab rep. potius moderata, quàm ab vno infinita speraret. Confirmandæ complures ciuitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusque præmiorum erant obligatæ: vt & illa vana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent. Alliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis prouincijs, exercitibúsque præfuerunt, vt potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum pauci-*

2 Cum eo loco meæ res essent.

3. Qualis seruitus est

4 Hoc necesse est referri ad illud. Opus fuit. non enim cum Aliquantū, coniungi potest. ergo non rectè in quibusdam libris Opus fuerunt. meus etiam liber & duo Sigoniani habent Fuit.

paucioribus 5 *funestam orbi terrarum victoriam pararemus. Muniendi verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxilijsque multiplicatis: ut, cum præferremus sensus apertè, tam etiam inuitis quibusdam, sciri quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque nunquam diffitebor, multa me,* 6 *ut ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cum dolore: quòd præmatura denuntiatio boni ciuis imparati quàm periculosa esset, ex casu* 7 *collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti atque strenuo, plura etiam verbo, quàm scriptura, mandata dedimus: ut & tectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibúsque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curam rei summæ defendendæ iampridem apud nos excubare. Nunc cùm Deûm benignitate ab omni re simus paratiores, non solùm bene sperare de nobis homines, sed exploratè iudicare volumus. Legiones habeo* 8 *quinque sub signis, & sua fide, virtutéque reipub. coniunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequenteis: prouinciam omnium ciuitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorúmque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatémque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus vel prouinciam tueri, vel ire quo respub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, prouinciámque: ut vel omnem impetum belli in me conuertere non recusem, si modò*

5 difficilior enim paucis victoria, quam multis.

6 Vt hæc ad exitum consilia perducerem.

7 D. Bruti, qui nondũ firmo exercitu munitus, præmaturè suam voluntatẽ, studiumque erga remp. aperuerat, itaque Mutinæ obsessus à M. Antonio, & se ipsum & remp. in discrimen duxit.

8 Quatuor memorat. epist. 15.

modo meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. Hæc si iam 9 expeditis omnibus rebus, tranquillóque statu ciuitatis polliceor: in damno meæ laudis, reip. commodo lætabor. sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam, consilia mea æquis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate satis magnus est paratus. Eos vero, qui meam auctoritatem, & multo magis vestram fidem secuti, nec vlla spe decipi, nec vllo metu terreri potuerunt, commendatos vobis habeatis petendum videtur. Vale.

9 Antonio ad Mutinam profligato, in quo disceptare videbatur omnis fortuna reip. infrà ep. 10.

ARGVMENTVM.

Suum studium erga remp. præ se fert: modestè dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit, exponit: qualem ducat exercitum, significat.

PLANCVS CICERONI S. D. 9

NIHIL me tibi 1 temerè aut te ceteris de me frustrà recepisse lætor. Certè hoc maius habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi, quàm ceteris, consilia mea volui esse nota. In dies verò meritorum meorum fieri 2 accessiones peruidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero (ita ab imminentibus malis respub. me adiuuante liberetur) sic honores, præmiáque vestra suspicio, conferenda certè cùm 3 immortalitate, vt sine his nihil de meo studio, perseuerantiáque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum ciuium

1 Siquidem ea præsto quæ sum pollicitus.
2 Eodem modo locutus est. ep. 1 lib. 2.
3 Quæ præstare videtur omnibus rebus. Tacitè petit honorum accessiones infrà ep. 17.

ciuium impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua, nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. Concupisco autem nihil, contráque ipsum pugno. sed & 4 temporis, & rei te moderatorem facilè patiar esse. NIHIL aut serò, aut exiguè à patria ciui tributum potest videri. Exercitum à d. VI. kalend. Maias Rhodanum traieci: magnis itineribus Viennam equites mille via breuiore præmisi. Ipse si à Lepido non impediar, celeritati satisfaciam. sin 5 autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco & 6 genere, & numero, & 7 fidelitate firmissimas. Te, vt diligas me, si mutuò te facturum id 8 scis, rogo. Vale.

4 Et quo tempore, & quibus honoribus ornãdus à vobis sim.
5 Infra ep. 24.
6 Quæ tria in exercitu requirũtur.
7 Infra ep. 16.
8 Pro, scis, in antiquo libro scriptũ est, putas in omnibus autem, me, non et.

ARGVMENTVM.

Laudat Plancum de optima voluntate, studióque iuuandæ reip. prǫmiáque illum à senatu honorificentissima sperare vult: operámque in eo suam pollicetur: & hortatur, vt egregiè pergat in rep tuenda.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 10

ETSI satis ex Furnio nostro cognoueram quæ tua voluntas, quod consilium de rep. esset: tamen lectis tuis literis, 1 liquidiùs de toto sensu tuo iudicaui. Quamobrem quanquam in vno prælio omnis fortuna reip. disceptat (quod quidem, cùm hæc legeres, iam 2 decretum arbitrabar fore) tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnã es laudem consecutus. Itaq; si 3 consulem Romæ habuissemus, declaratũ esset à senatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus esset conatus & apparatus tuus,

1 Ep. 27 lib. 11.
2 Ad Mutinam non deliberatum, sed confectum. Liu lib. 28. decernere pugnam.
3 Aberat vterque cõsul, cùm ad bellum cõtra Antonium exissent.

tuus. Cuius rei non modò non præterijt tempus, sed ne 4 maturum quidem etiamnum meo quidem iudicio fuit. IS ENIM denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare sit modò aliqua resp. in qua honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AVTEM, qui verè appellari potest honos, non 5 inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Quamobrem mi Plance, Incumbe toto pectore ad laudem: subueni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium consensum: & incredibilem conspirationem adiuua. Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque cognosces. ad eas enim causas quibus inter nos amore sumus, officijs, 6 vetustate coniuncti, patriæ caritas accessit: eáque effecit, vt tuam vitam anteferrem meæ. IIII. kal. Aprileis. Vale.

4 Adhuc enim conatus tantùm audiuntur: expectatur ipsa res.
5 Tantùm enim voluntatem Plancus ostenderat: vt siquid ei tribueretur inuitamentum non præmium videretur esse.
6 Noti enim alter alteri iampridem sumus sic etiam locutus est infra. epist. 12.

ARGVMENTVM.

Gratias agit pro officijs, quæ in ipsum Cicero cõtulerit: & de suo studio erga remp. omnia pollicetur.

PLANCVS CICERONI S. P. D. II

IMmortaleis ago tibi gratias, agámque dum viuam. nã relaturum me affirmare non possum. tantis enim officijs non videor mihi 1 respondere posse nisi fortè (vt tu grauissimè disertissiméque scripsisti) ita sensurus es, vt tum me referre gratiam putes, cùm memoria tenebo. Si de filij tui 2 dignitate

Sic, Immortaliter gaudeo, pro vehementissimè.
1 Cicero dixit, assequi merita. epi. 4. lib. 1
2 Sacerdotium videtur significare de quo in epistola ad M. Brutum.

esset actum, amabilius certè nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus, arbitriúmque amicorum meorum compositæ, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. Quare non mediocris adhibenda mihi est cura, vt rep. me ciuem dignũ tuis laudibus præstem in amicitia tua memorem atq; gratum. Quod reliquum est, tuum munus 3 tuere: & me si quem esse voluisti, cum exitu, rebúsque cognoscis, defende ac suscipe. Cùm Rhodanum copias traiecissem, fratrémque cum tribus millibus equitum præmisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem: in itinere de prælio facto, Brutóque & Mutina obsidione liberatis audiui, Animaduerti nullum alium receptum Antonium, reliquiásque quæ cum eo essent, habere nisi in his partibus: duásque ei spes esse propositas, vnam Lepidi, ipsius alteram exercitus. Quòd quædam pars exercitus non minùs 4 furiosa est, quàm qui cum Antonio fuerunt, equitatum reuocaui: ipse in Allobrogibus constiti, vt proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius conferet, facilè mihi videor per me sustinere posse, rémque publicam ex vestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. si verò copiarum aliquid secum adducet, & si 5 decima legio veterana, quæ nostra opera reuocata cùm reliquis est, ad eundem furorem redierit, tamen nequid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idque me præstaturum spero, dum istinc copiæ traijciantur, coniun-*

3 Quas mei defendendi, atque ornādi partes iam suscepisti, eas ne depone.

4 Qui non essent erga remp. bene animati, furiosi dicebantur, & insani, infrà eadem ep.

5 Cuius erat præcipua fortitudo, militauerat autem cum Cæsare in Gallia.

iunctæque nobiscum faciliùs perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum neque diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercule 6 *nullam residuam sollicitudinem esse, sed si fuerit, nec animo, nec beneuolentiæ, nec patientiæ cuiusquam pro nobis cedam. Do quidem ego operam, vt etiam Lepidum ad huius rei societatem incitem: omniáque ei* 7 *obsequia polliceor, si modò remp. respicere volet. Vtor in hac re adiutoribus, interpretibúsque, fratre meo, & Laterense & Furnio nostro. Non me impedient* 8 *priuatæ offensiones, quò minùs pro reip salute etiam cum inimicissimo consentiam. quòd si nihil profecero, nihilominus maximo sum animo &* 9 *maiore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, méque mutuò diligas.*

6 Nullas esse belli reliquias Antonio ad Mutinam fuso.
7 Omnibus in rebus me fore in tua potestate, ep. 4. li. 5.
8 Vide infra ep. 15. 18 & 30.
9 Quia gloriæ socium non habebo

ARGVMENTVM.

Significat, quàm gratæ senatui fuerint eius literæ de apparatu, studióque defendendæ reip. quidque ex eius literis actum sit: & hortatur eum ad recuperandam libertatem.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 12

ETSI *reip. causa maximè gaudere debeo, tantum ei te præsidij, tantum opis attulisse* 1 *extremis pæne temporibus: tamen ita te victorem complectar rep. recuperata, vt magnam partem nihil lætitiæ tua dignitas afferat: quam & esse iam, & futuram amplissimam intelligo. caue enim putes vllas literas vnquam gratiores, quàm tuas in senatu esse recitatas. idque contigit tum* 2 *meritorum tuorum in remp. eximia quadam magnitudine, tum verbo-*

1 Cum ab interitu non longè abesset.
2 De quibus eæ literæ loquebantur, infra ep 10. & 19.

rum, sententiarúmque grauitate, quod mihi quidem minimè nouum, qui te nossem, & tuarum literarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus 3 consilia cognita: sed senatui maiora visa sunt, quàm erant expectata: non quòd vnquam de tua voluntate dubitasset: sed nec quantum facere posses, nec quo progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cùm a.d.vij. Id. Aprileis manè mihi tuas literas M. Varisidius reddidisset, eásque legissem, incredibili gaudio sum elatus. cùmque magnitudo optimorum virorum, & ciuium me de domo deduceret, feci continuò omneis participes meæ voluntatis. Interim ad me venit 4 Munatius noster, vt consueuerat: & ego ei literas tuas ostendi: nihil dum enim sciebat. nã ad me primũ Varisidius, idq; sibi à te mandatum esse dicebat. Paulò pòst idem mihi Munatius eas literas legendas dedit quas ipsi miseras, & eas, quas publicè. Placuit nobis vt statim 5 ad Cornutum prætorem vrb. literas deferremus, qui quòd consules aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. Senatus est continuò conuocatus, frequensque conuenit propter famam atque expectationem tuarum literarum. Recitatis literis, oblata religio Cornuto est pullariorum admonitu, non satis diligenter eum 6 auspicijs operam dedisse: idq; à nostro collegio 7 comprobatum est. Itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum 8 Seruilio: qui cum gratia effecisset, vt sua sententia prima pronunciaretur, frequens eum senatus reliquit, & in alia

3 Quæ maturius quã alij cognouerat.

4 Planci cognatus. nam Plancus Munatiorum cognomen.

5 Sulpiciæ gentis: absentibus consulibus prætorum prima dignitas. Philip, 14. in extremo.
6 Auspicato enim senatus habebatur.
7 Augurum ep.4. lib.15.
8 Isaurici filio, qui consulatum cum Cæsare gesserat.

alia omnia discessit: méæque sententiæ, quæ secunda pronunciata erat, cùm frequens assentiretur senatus, rogatu Seruilij P. 9 Titius intercessit. Res in posterum dilata, venit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus cuius in 10 templo res agebatur. Hinc quemadmodum fregerim, quantáque contentione Titium intercessorem abiecerim, ex aliorum te literis malo cognoscere: vnum hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quàm tum fuit. Nec verò tibi senatus amicior, quàm cuncta ciuitas. mirabiliter enim populus Rom. vniuersus, & omnium generum, ordinúmque consensus ad liberandam remp. conspirauit. Perge igitur, vt facis, noménque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ collectam ex inanissimis splendoris insignibus contemne, breuia, * fugacia, caduca existima. VERVM decus in virtute positum est, quæ maximè illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habes maximam. quam quando complexus es, & tenes: perfice vt ne minùs resp. tibi, quàm tu reip. debeas. me tuæ dignitatis non modò fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reip. quæ mihi est mea 11 vita carior, tum nostræ necessitudini debere me iudico. Atq; in his curis, quas contuli ad dignitatem tuã, cepi magnam voluptatem, quòd bene cognitam mihi T. 12 Munatij prudentiam & fidem magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia & diligentia. III. Id. Aprilis. Vale.

9 De hoc Titio. Dio: li. 46.
10 Senatus enim in templis habebatur: & Iouis templum erat in Capitolio.

11 Phil. 13. Idem fere alijs verbis ep. 24 l. 9. in extremo.
12 Cum neque hic neque suprà fratrem appellet (suspicor cognatum potius quàm fratrem esse Planci. et si non me præterit T. Munatium. L. Planci oratoris fratrem à Pediano nominari.

ARGVMENTVM.

Scribit de S.C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem. hortatúrque, vt Antoniani belli reliquias conficiat.

CICERO PLANCO IMP. COS DES. S. D. 13

*VT primùm potectas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso S.C. poteris cognoscere. ita enim est perscriptum, vt à me descripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnóque consensu. Ego quanquam ex tuis literis, quas mihi misisti, perspexeram, te magis iudicio bonorum quàm 1 insignibus gloriæ delectari: tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi à rep. deberetur. Tu 2 contexes extrema cum primis. qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque * Homerus non Aiacem, nec Achillem, sed Vlissem appellauit πολύτροπον, Vale.*

1 Honoribus a senatu decretis.
2 Id est bellum iam magna ex parte à consulibus profligatum, ipse conficies, infra ep. 19.
* 9 Iliad.

ARGVMENTVM.

Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo: & hortatur, vt Antonium ad Mutinam fusum persequatur ac perdat.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 14

O GRATAM famam biduo ante 1 victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs, Atqui, etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. fugisse

1 Mutinensem Antonio fugato.

gisse enim ex prœlio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem expectabam iam tuas literas, idque cum multis: sperabámque etiam Lepidum temporibus 2 *admonitum, tecum reip. satis esse facturum. in illam igitur curam incumbe mi Plance, vt neque scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum: & remp. diuino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequêre. IIII. Id. Maias, Vale.*

2 Præsenti periculo quo boni ciues ad opem patriæ ferendam impelluntur.

ARGVMENTVM.

Nuntiat quid ad opprimendum Antonium paret.

PLANCVS IMP. CICERONI. S. D. 15

HIS literis scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad remp. putaui pertinere. 1 *Sedulitas mea (vt spero) & mihi, & reip. tulit fructum. namque assiduis internuncijs cum Lepido egi, vt omissa omni contentione,* 2 *reconciliatáque voluntate nostra, communi consilio reip. succurreret: se, liberos, vrbem pluris, quàm vnum perditum,* 3 *abiectúmque latronem, putaret: obsequióque meo, si ita faceret, ad omneis res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium: fidem mihi dedit se Antonium, si prohibere prouincia sua non potuisset, bello persecuturum: me, vt venirem, copiásque coniungerem: rogauit: eóque magis quòd & Antonius ab* 4 *equitatu firmus esse dicebatur & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. nam*

1 Infra epist. 20

2 Supra ep. 2. & infra ep. 18. & 11

3 Quia iam prœlio Mutinensi fractus erat Antonius.

4 Ep. 33. li 10. & 10. lib. 11.

etiam ex paucitate eius non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis cunctatus non sum: in 5 cursu bonorum consiliorum Lepidum adiuuandum putaui. Aduentus meus, quid profecturus esset, vidi: vel quòd equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum eius: vel quòd exercitus Lepidi eam partem, quæ 6 corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coercere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Isara 7 flumine maximo, quòd in finibus est Allobrogum, ponte vno die facta, exercitum ad IIII. Id. Maias traduxi. Cum verò mihi nuntiatum esset, L. Antonium præmissum cum equitibus & cohortibus ad Forum Iulij venisse, fratrem cum equitum quatuor millibus, vt occurreret, ei misi ad prid. Id. Maias: ipse maximis itineribus cum 8 quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modò fortuna reip. adiuuerit, & audaciæ perditorum, & nostræ sollicitudinis hîc finem reperiemus. Quòd si latro præcognito nostro aduentu rursus in Italiam se recipere cœperit, 9 Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animũ defuturum. Ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiámque à vastatione defendat. Fac valeas, méque mutuò diligas.

5 Dum Lepidus benè de rep. sentiret.

6 Infra ep. 31.

7 Plinius Isaram Rhodano comparat. l.3.c.4,

8 Quinque nominantur ep.8.h.l. Quatuor ep.13.l.11.

9 Decij Bruti Gallia Cisalpina præfecti.

ARGVMENTVM.

Gratissimas fuisse Planci literas, maximéque opportunas significat: eique auctor est, vt in rebus tam subitis consilium senatus ne expectet, ipse à sese consilium capiat.

CICE-

CICERO PLANCO. 16

Nihil 1 post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quàm tuas Plance literas. Redditæ sunt enim frequenti senatu Cornuto, cum is frigidas sanè & inconstanteis recitasset literas Lepidi. Sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus, cùm enim 2 rebus ipsis essent & studijs, beneficiisque in remp. gratissimæ: tum erant grauissimis verbis & sententijs perscriptæ. Flagitare senatus instituit Cornutum, vt referret statim de tuis literis. ille se considerare ait velle. Cùm ei magnum conuitium fieret cuncto à senatu, quinque tribuni pleb. retulerunt. 3 Seruilius rogatus, rem distulit. Ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad vnum. ea quæ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu, quanquam consilio non eges vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, vt nihil huc reijcias, neue in rebus tam subitis, támque 4 angustis à senatu consilium petendum putes: ipse tibi sis senatus, quocunque te ratio reip. ducet, sequare. cures vt antè factum aliquod à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. illud tibi promitto, quicquid erit à te factum, id senatum non modò vt fideliter, sed etiam vt sapienter factum, comprobaturum. Vale.

1 Quod meminisse homines possunt.

2 Vide eandem sententiam supra ep. 12. & infra epi. 19.

3 Aduerte etiam tribunos pl. ius referendi ad senatum habuisse, qua de re Gellius lib. 14. ca. 7.

4 Spatium negantibus mittendi ad senatum.

ARGVMENTVM.

Præsentem belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissi, & commendatione suæ dignitatis.

PLANCVS CICERONI. 17

ANtonius Idib. Maijs ad Forum Julij cum pri-
mis copijs venit. Ventidius bidui spatio abest ab
eo. Lepidus ad 1 Forum Voconij castra habet qui lo-
cus à Foro Iulij quatuor & viginti millia passuum
abest: ibique me expectare constituit, quemadmodum
ipse mihi scripsit. Quòd si omnia mihi 2 integra &
ipse, & fortuna seruauerit: recipio vobis celeriter me
negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum
assiduis laboribus, 3 concursationibúsque confectum
grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. Sed tamen cùm
primùm posse ingredi cœpit, non magis sibi, quàm re-
ip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula prin-
ceps esse non recusabat. Sed ego cum non solùm horta-
tus sum, verumetiam coëgi istò proficisci: quòd illa
valetudine magis conficere se, quàm me iuuare possit
in castris: & quod acerbissimo 4 interitu consulum
remp. nudatam tali ciue prætore in vrbanis officijs in-
digere existimabam. Quod si quis vestrûm non pro-
babit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non
illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod
ego desiderabam, fecit, vt Appellam ad me mitteret,
quo obside 5 fide illius, & societatis in rep. admini-
stranda vterer. Studium in ea re suum mihi L. Gelli-
us, de trib. fratrib. Sex. Gauiano probauit: quo ego in-
terprete nouissimè ad Lepidum sum vsus. Amicum
eum reip. cognoscere videor: libentérque ei sum testi-
monio, & omnib. ero, qui bene merentur. Fac valeas,
meq; mutuò diligas dignitatemq; meam, si 6 mereor,
tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolētia fecisti,

Ep. 18. 33. & 34. & ep. 10 lib. 11.
1 Vrbe Galliæ Narbonensis Mela lib. 2.
2 Nisi quid ab ipso peccatum sit.
3 Vt qui equitum turmis præesset suprà ep. 15.
4 Hirtij & Pansæ, qui Mutinensi pugna perierant infr. ep. 33.
5 Fide pro fidei vt die pro diei. Gel. lib. 9. cap. 14.
6 Epist. 9.

ARGVMENTVM.

Narrat quibus de causis ad Lepidum proficiscatur.

PLANCVS CICERONI. S. D. 18

QVid in animo habuerim, cùm 1 Læuus, Neruáque discesserunt à me, & ex tuis literis, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consiliisque meis 2 interfuerunt. Accidit mihi quod homini 3 prudenti & cupido satisfaciendi reip. bonisque omnibus accidere solet: vt consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quàm tutum, quod habere posset obtrectationem. Itaque post discessum 4 legatorum cùm binis continuis literis & Lepidus me, vt venirem, rogaret, & Laterensis multò etiam magis propè implorans obtestaretur, nullam rem aliam extimescens, quàm eandem, quæ mihi quoque facit timorem, 5 varietatem atque infidelitatem exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, méque communi periculo offerrem. sciebam enim, etsi cautius illud erat consilium, expectare me ad Isaram, dum Brutus traiicere exercitum, & cum collega consentiente, 6 exercitu concordi, & bene de rep. sentiente, hostibus obuiam ire, tamen siquid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori, videbam, si aut hominem 7 offensum mihi, coniunctum cum rep. non subleuassem: aut ipse à certamine belli tam necessarii me remouissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis

1 Inf. ep. 21

2 Ep. 6. li. 1.

3 Qui timet infamiam ep. 23.

3 Leui, & Neruæ Iufrà. ep. 25

5 Vide quæ scripsit ipse Lepidus, infrà ep. 35.

6 Milites enim pari gradu simul contra hostes eunt.

7 Supra ep. 11. & 15. & infra ep. 20

nimis cautus videri. Sollicitiorem certè hominem copijs suis [8] nondum contractis neminem puto fuisse. nam, quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert sollicitudinem, magnúmque habet casum. mihi enim si contigisset, vt prior occurrerem Antonio, non mehercule horam constitisset: tantùm ego & mihi confido, & sic perculsas illius copias, Ventidijq; Mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, siquid intra cutem subest vulneris: quod priùs [9] nocere potest, quàm sciri, curaríque possit. Sed certè nisi vno loco mereremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit, magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, siquas copias à Lepido abstraxissent. Quæ si aduentus meus represserit, agam gratias fortunæ cõstantiæq; meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. Itaque ad XII. kal. Iunias [10] ab Isara castra moui: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui: præsidiáque ibi firma posui, vt venienti [11] Bruto, exercituíque eius sine mora transitus esset paratus. Ipse, vt spero, diebus octo, quibus has literas dabam, cùm Lepidi copijs me coniungam. Vale.

8 Nulla sua culpa ex iis, quæ ipse non contraxit sic ad Q. fra. lib. 1. epi. 1. Pli. lib. 7. ca. 45.

9 De Lepidi fide non prorsus bene sperat supra ep. 13. & 14.

10 Epist. 21 lib. 10. & 13 lib. 11.

11 Collega epi. 8. 20. & 22.

ARGVMENTVM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, vt ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

CICERO

CICERO PLANCO IMP. S.D. 19

QVanquam [1] gratiarum actionem à te non desiderabam, cùm te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. sic enim vidi quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, Quid antea? Semper equidem, sed nunquam illustrius. Literæ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui cùm rebus ipsis, quæ erant grauissimæ & maximæ, fortissimi animi, summique consilij: tum etiam [2] grauitate sententiarum atq; verborum. Sed, mi Plance, incumbe, vt belli extrema perficias. in hoc erit summa & [3] gratia & gloria. Cupio omnia reip. causa. sed mehercule in ea conseruanda iam [4] defatigatus, non multo plus faueo patriæ, quàm tuæ gloriæ: cuius maximam facultatē tibi dij immortales, vt spero, dedêre: quam complectere obsecro. qui enim Antonium oppresserit, is hoc teterrimum bellum, periculosissimumque confecerit. Vale.

1 Tribus modis erga bene meritos officio fungimur, gratiarum actione, re ipsa, animo

2 Vide eandem sententiam supra epi. 12.

3 De animo dici, fessus autem de corpore scribit Fronto.

4 Supra ep.

5. Supra ep. 13.

ARGVMENTVM.

Petit vt de Lepidi fide significet, vtrum à rep. sit. an se cum Antonio coniunxerit, & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

CICERO PLANCO. 20

ITa erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, vt, quid ad te scriberem, nō occurreret. modò enim quæ [1] vellemus, de Lepido: modo contra nuntiabantur. De te tamen constans fama, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium est prudentiæ tuæ.

1 Ab eo non recipi Antonium.

Sed

Sed accepi literas à 2 collega tuo, datas Ibid. Maij: in quibus erat scriptum, te ad se scripsisse, à Lepido non recipi Antonium, quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris: sed minùs audes fortasse propter inanem lætitiam 3 literarum superiorum. Verùm vt errare mi Plance, potuisti (quis enim id effugerit) sic decipi te non potuisse, quis non videt? Nunc verò etiam erroris causa sublata est. culpa illa, BIS AD EVNDEM, vulgari reprehensa prouerbio est. Sin, vt scripsisti ad collegam, ita se res habet, omni cura 4 liberati sumus: nec tamen erimus priùs, quam ita esse tu nos feceris certiores. Mea quidem, vt ad te sæpius scripsi, hæc sententia est, qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè nulla esse maiora potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putaui fore, minimè 5 miror. vehementérque lætor, quę quidem tu si rectè istic erit, maiora & grauiora cognosces. IIII. Kalend, Iunias.

2 D. Bruto. suprà ep. 8. & 18.

3 Cùm scripsit, sedulitas mea reip. tulit fructũ supra epist. 15.

4 Sic epi. 7. lib. 3. Bis supra ep. 13 & 19.

5 Sic supra ep. 1. Nec miror & gaudeo.

ARGVMENTVM.

Nuntiat de Lepidi perfidia, & coniunctione cum Antonio: nouarúmque copiarum subsidium postulat: & suam commendat dignitatem.

PLANCVS CICERONI. S. D. 21

PVderet me 1 inconstantiæ mearum literarum, si non ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare Lepido coniuncto ad remp. defendendam,

1 Qui de Lepido variè scripserim.

minore sollicitudine vestra perditis resisterem. omnia ci, & petenti recepi, & vltrò pollicitus sum scripsique tibi biduo antè, confidere me bono Lepido esse vsurum communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis eius, affirmatione presentis Laterensis, qui tum apud me erat: 2 reconciliarémque me Lepido, fidemque haberem, orabat. non licuit diutius benè de eo sperare: illud certè caui, & cauebo, ne mea credulitate res summa fallatur. Cùm 3 Isaram flumen, vno die ponte confecto, exercitum 4 traduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per literas ipse, vt maturarem venire: præstò mihi fuit stator eius cum literis, quibus, ne venirem, denuntiabat se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram expectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi? nihilonimus ire decreueram, existimans eum socium gloriæ vitare. putabam posse me nec de laude 5 ieiuni hominis deliberare quicquam, & subesse tamen propinquis locis, vt si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego non malus homo hæc suspicabar, at Laterensis vir sanctissimus suo chirographo mittit mihi literas, meisque, desperans de se, de exercitu de Lepidi fide, queréns que se destitutum: in quibus apertè denuntiat, videam ne fallar: suam fidem 6 solutam esse: reip. ne desim. Exemplar eius chirographi Titio dedi. ipsa chirographia omnia, & ea, quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putaui, 7 Læuo Cispio dabo perferenda, qui omnibus interfuit rebus. Accessit eò, vt milites eius, cùm Lepi-

2 Propter veteres inimicitias. supra epist. 2 15. & 18. & infrà ep. 23.
3 Ep. 18. & lib. 11. ep. 13.
4 Transijceret. dixit epist. 19.

5 Nota Metaphoram in duobus verbis, ieiuni, & deliberare.

6 Se iam non teneri promissis.

7 Suprà epist. 18.

8 Suprà ep. 45.

9 Ironia satis manifesta.

Lepidus concionaretur, improbi per se, [8] corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenósque, & ceteros, quos, cùm opus erit, scietis, cōclamarint [9] viri boni, pacem se velle, neque esse cum vllis pugnaturos, duobus iam consulibus, singularibus viris, occisis, tot ciuibus pro patria amissis, hostibus denique [10] omnibus iudicatis, bonísque publicatis. Neq; hoc aut vindicarat Lepidus, aut [11] sanarat. huc me venire, & duobus exercitibus coniunctis obijcere exercitum fidelissimum, [12] maxima auxilia principes Galliæ, prouinciam cunctam, summæ dementiæ & temeritatis esse vidi: mihíque, si ita oppressus essem, remque pub. mecum perdidissem, mortuo non modò honorem, sed misericordiam quoque defuturam. Itaque rediturus sum: nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. Exercitum locis vt habeam opportunis, prouinciam tuear, etiamsi ille [13] exercitus desciuerit, omnia vt [14] integra seruem, dabo operā, quoad exercitus huc summittatis, [15] paríque fælicitate remp. hîc vindicetis. nec depugnare, si occasio tulerit: nec obsideri, si necesse fuerit: nec mori, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitū huc traijciendum quamprimùm cures, & matures priùs, quàm hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita, resp. in possessione victoriæ deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas, méque diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum ciuem, & ad omnia paratissimum, [16] excusem literis, qui ex labore in febriculam incidit assiduam,

10 Antonium secutis.
11 Correxerat.
12 De quatuor legionibus meminit suprà ep. 15. & de quinque ep. 8.

13 Lepidi.
14 ep. 24.
15 Vt ad Mutinam.

16 Excusent antiqui libri habent.

&

& satis molestam. Cùm primùm poterit, istuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reipub. [17] *desit. Meam dignitatem commendatam habeas rogo. concupiscere me nihil oportet: habeo te amantissimum mei, &, quod optaui, summæ auctoritatis. Tu videris* [18] *quantum, &* [19] *quando tuum munus apud me velis esse. Tantùm te rogo, in Hirtij locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam.*

17 Erat enim prætor Planci frater suprà ep. 17.
18 Suprà ep. 9.
19 Temporis, & rei te moderatorem facilè patior esse.

ARGVMENTVM.

Agris diuidundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendã. de ea re Cicero respondit.

CICERO PLANCO 22

IN te, & in [1] *collega omnis spes est, dijs approbantibus. concordia vestra, quæ senatui declarata literis vestris est, mirificè & senatus, & cuncta ciuitas delectata est. Quòd ad me scripseras de re* [2] *agraria: si consultus senatus esset, vt quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem, qui certè ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramque rerum, cùm ea, quæ* [3] *consulebantur, ad exitum non peruenirent, commodissimum mihi, Plancóque fratri visum est, vti eo, quod, ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci literis cognouisse. Sed siue in S.C. siue in ceteris rebus desideras aliquid: sic tibi persuade,* [4] *tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, vt nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit.*

Lite-

1 Ep. 8. 18. & 20.
2 Idem & D. Brutus cupiebat supra ep. 12
3 De quibus ad senatum referebatur.
4 Ad minuendum dolorem ob S.C. minùs ex sententia scriptum.

Literas tuas vehementer expecto. & quidem taleis, qualeis maximè opto, Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat se quòd Lepido crediderit: & suam diligentiam in copijs tutò retrahendis declarat, accepto nuntio de Lepidi Antoniique coniunctione, quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

PLANC. CICERONI. 23

NVnquam mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum siquid 1 acciderit mihi, à reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si vnquam Lepido ex animo credidissem. CREDVLITAS enim error est magis, quàm culpa: & quidem in optimi cuiusque mentem facillimè irrepit. sed ego non hoc vitio pœnè sum deceptus: Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo est? pudor me, qui in 2 bello maximè est periculosus, hunc casum coëgit subire. nam nisi vno loco essemus, verebar ne cui obtrectatorum viderer & nimium pertinaciter Lepido 3 offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias propè in aspectum Lepidi, Antonijque adduxi, quadragintáque millium passuum spatio relicto consedi, eo consilio, vt vel celeriter accedere, vel 4 salutariter recipere me possem. Adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum vt haberem, in quo mora transitus esset: Vocontij sub 5 manu vt essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat,

1 Vt fortuna fert. suprà ep. 2.

2 Maximè enim ad res gerendas interest optimè deducū virtute milites opinari ep. 18.

3 Pro infensus Phil. 1.

4 Cum salute, duo vetetes libri

5 Ita propinqui vt quasi in manibus essent.

tabat, se cum Antonio coniunxit, a. d. IIII. kal. Junias, eodémque die ad me castra mouerunt. viginti millia passuum cùm abessent, res mihi nuntiata est, Dedi operam deûm benignitate, vt & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile 6 haberet: non miles vllus, non eques, non quicquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. Itaque prid. Non. Junias omneis copias Isaram traieci, ponteisq́; quos feceram, interrupi, vt & spacium ad se 7 colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega coniungerem: quem triduo, cùm has dabam literas, expectabam. 8 Laterensis nostri & fidem & animum singularem in remp. semper fatebor: sed certè nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda fecit eum minùs sagacem. Qui quidem cùm in fraudem se deductum videret, manus quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. in quo casu tamen interpellatus, adhuc 9 viuit, & dicitur victurus. sed tamen de hoc mihi parum certum est. Ego magno cum dolore paricidarum elapsus sum bis. veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati. iracundias autem harum rerum recenteis habebant: quod Lepidum castigare non destiteram, vt extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos fide Lepidi dimissos, ad me in conspectum venire vetueram, quod C. 10 Catinium Vestinum tribunum mil. missum ab Antonio ad eum cum literis exceperam. in quo hanc capio voluptatem, quòd certè quo

6 Quod in duce non minùs laudari solet, quàm si prœlio vicerit.

7 Ex timore recreandos.

8 Suprà epi. 18.

9 Eum ex illo vulnere periisse affirmat, Dio. lib. 46. & Velleius lib. 2.

10 Caninium Sigonij liber. alij Catium, notæ familiæ.

magis me petiuerunt, tanto maiorem his frustratio dolorem attulit. Tu mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, vt vigilanter 11 *neruoséque nos, qui stamus in acie, subornes. Veniat Cæsar cum copijs, quas habet firmissimas: aut si ipsum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipsius magnum* 12 *periculum agitur. quicquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne iam conuênit. Pro vrbis verò salute, cur non omnib. facultatibus, quas habemus, vtamur? quòd si vos istic non defueritis, profectò, quod ad me attinet, omnibus rebus abundè reip. satisfaciam. Te quidem mi Cicero in dies mehercule habeo cariorem: sollicitudinésque meas quotidie magis tua merita* 13 *exacuunt, nequid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. Opto vt mihi liceat iam præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora Vale. VIII. Id. Iunias, Ciuarone ex finibus Allobrogum.*

11 Vehementer vt in hoc intendas omnes neruos.

12 Erat enim ei inimicus Antonius, victus iam ab eo ad Mutinam.

13 Excitãt. Sic locutus Cic. li. 1. de orat. & ad Att. li. 12.

ARGVMENTVM.

Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias narrat, subsidium aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, postulat: Octauianum quasi negligentem in tuenda rep. accusat.

PLANCVS IMP. COS. DES. CICERONI. S. D. 24

F*Acere non possum, quin in singulas res, meritáque tua tibi* 1 *gratias agam: sed mehercule facio cum pudore. neque enim tanta necessitudo, quãtam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur* *gra-*

1 Video Plancum in principio literarum delectari quadam grati animi significatione suprà epi. 40. 11. & 19.

gratiarum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam vili munere defungor orationis: & malo præsens obseruantia, diligentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omneis gratas amicitias atque etiã pias propinquitates mea in te obseruantia, diligentia, assiduitate vincam. amor enim tuus, ac iudicium de me vtrum mihi plus dignitatis in perpetuũ an voluptatis quotidie sit allaturus, non facilè dixerim. de militum commodis fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ causa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui à senatu: sed primùm quòd ita meritos iudicabam: deinde quod ad omnes casus coniunctiores reip. esse volebam: nouissimè, vt ab omni omnium sollicitatione auersos eos taleis vobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hîc omnia 2 integra sustinuimus. quod consilium nostrum, & si quanta sit auiditas hominum non sine causa, talis victoriæ scio: tamen vobis probari spero. non enim siquid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetui ac latrocinio paricidarum resistat. Copias verò nostras notas tibi esse arbitror. in castris meis legiones sunt veteranæ tres, tironum vel luculẽtissima ex omnibus vna. in castris Bruti vna veterana legio, altera bima, octo tironũ. Ita vniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantũ autem in acie tironi sit committendum, nimium sæpè 3 expertũ habemus. Ad hoc robur nostrorũ exercituum, siue Africanus exercitus, qui

2 Omnia vt integra seruem dixit: ep. 21. sed ibi significat, ne quid patiamur detrimenti, hic se prælium vitasse patet ex verbo sustinuimus, & sequentibus.

3 Pharsalico maximè prælio Cæsaris & Pompeij.

est veteranus, siue Cæsaris accessisset, æquo animo summam rem in discrimen deduceremus. Aliquanto ille propiùs esse, è rep. esse videbamus. nihil destiti eum literis hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire: cùm interim auersum illum ab hac cogitatione, 4 ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum, Furnium nostrum cum mandatis, literisque misi, siquid fortè proficere posset. Scis tu mi Cicero, quòd ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse 5 tecum: vel quod in familiaritate Cæsaris, viuo illo, iam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: vel quod ipse, quoad ego noße potui, moderatissimi atq; humanissimi fuit sensus: vel quod ex tam insigni amicitia mea, atque Cæsaris, hunc filij loco & illius, & vestro iudicio substitutum, non proinde habere turpe mihi videtur. sed quicquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quàm inimicè facio. Quod viuit Antonius, hodie quod Lepidus vnà est, quod exercitus habent non contemnendos, quod sperant, 6 quod audent id omne Cæsari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam: sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum iam bellum esset, aut in aduersissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo detrusum. Quæ mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi vero etiam neceßaria ac salutari auocarint, & ad cogitationem consulatus 7 bimestris summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transtulerint, exputare non possum. Multum in hac re mihi viden-

4 Ad cogitationem consulatus bimestris.

5 Octauianum Cicero nimis diligere visus est quod fecit odio maximè, metuque Antonij ep. 3.

6 Similem sententiam alijs verbis expressit, ep 29. lib. 7. & ad Att. ep. 12. lib. 1.

7 Vt surrogaretur in locum Pansæ aut Hirtij, Dio. lib. 46.

videntur necessarij eius & reip. & ipsius causa proficere posse: plurimum, vt puto, tu quoque,[8] *cuius ille tanta merita habet, quanta nemo præter me. nunquam enim obliuiscar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus vt ageret cum eo, Furnio mandaui. Quòd si quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipsum*[9] *iuuero. Nos interea duriore conditione bellum sustinemus, quòd neque expeditissimam dimicationem putamus, neque tamen refugiendo commissuri sumus, vt magis detrimentum resp. accipere possit. quòd si aut Cæsar se respexerit, aut*[10] *Africanæ legiones celeriter venerint: securos vos ab hac parte reddemus. Tu vt instituisti, me diligas rogo, propriéque tuum esse tibi persuadeas. V. kalend. Sextileis. ex castris.*

8 Vt etiam Ciceronem M. Brutus ob eam caussam in epist. quadam grauiter increpat.
9 Cum ipsius quoque periculis agatur. supra ep. 23.
10 Quæ erãt in Africa ep. 25. li. 11.

ARGVMENTVM.

Modestè reprehendit in Furnio præproperam adipiscendæ præturæ festinationem.

CICERO. S. D. FVRNIO 25

SI interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, vt instituisti atq; fecisti, operam nauare, rebúsque maximis, quæ ad extinguẽdas reliquias belli pertinent,[1] *interesse: nihil vidêris neque melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istámque operam tuam, nauitatem, animum in remp.*[2] *celeritati præturæ anteponendam censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, ídque ipsius Planci testimonio, prætereáque fama, scientiáque omnium.*

Dissuasio ab vtili.
1 Erat enim Planci legatus, supra ep. 8.
2 Furnius enim ad petendam præturam contendere cupiebat cùm nondũ ipsus annuo esset.

Quamobrem siquid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum. quid enim honestius? Aut quid honesto anteponendum? sin 3 *autem satisfactum reip. putas: celeriter ad comitia, quando maturè* 4 *futura sunt, veniendum censeo: dummodo nequid hæc ambitiosa festinatio imminuat eius gloriæ, quam consecuti sumus.* 5 *Multi clarissimi viri, cùm reipub. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt. quod eo facilius nobis est, quòd non est annus hic tibi destinatus: vt, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset.* 6 *Nunc nihil prætermittere videbere vsitati & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem Planco cos. etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modò ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cùm tuum tantum consilium iudiciúmque sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse* 7 *nolebam. Cuius est hæc summa, vt omnia te metiri dignitate malim quàm ambitione: maiorémque fructum ponere in perpetuitate laudis, quàm in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ* 8 *adhibito Quinto fratre meo, & Cæcina, & Caluisio studiosissimis tui, cùm Dardanus libertus tuus interesset. omnibus probari videbatur oratio mea: sed tu optimè iudicabis. Vale.*

3 Supra ep. 9.

4 Non fuerunt oppressa á III viris reip.

5 Dissuasio ab exemplis.

6 Si manebis in prouincia & ad comicia prætoria non venies.

7 Testificandi amoris causa. ep. 4 lib. 2. & 3. lib. 10.

8 Ep. 7. li. 11.

ARGVMENTVM.

Scripserat Furnius, ad comitia prætoria se venturum: Cicero dissuadet, comitiáque dilata significat.

M.

M. CICERO C. FVRNIO. S. D. 26

LECTIS tuis literis, quibus declarabas aut omittendos Narbonenseis aut cum periculo dimicandum, illud magis timui: quod vitatum non molestè fero. Quod de Planci & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriæ. De 1 *Gallorũ studio nos aliquando cognoscemus, vt scribis, cuius id opera maximè excitatum sit: sed iam mihi crede,* 2 *cognouimus. Itaq; iucundissimis tuis literis stomachatus sum in extremis. scribis enim, si in Sextilem comitia, citò te: sin iam confecta, citiùs, ne diutiùs cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quàm tu causam tuam non nosti, qui alienas tam* 3 *facilè discas. Tu nunc candidatum te putas, & id cogitas, vt aut ad comitia curras: aut si iam confecta, domi tuæ sis: scilicet ne cum maximo periculo, vt scribis, stultissimus scis. Non arbitror te ita sentire. Omneis enim tuos ad laudem impetus noui. Quod si, vt scribis, ita sentis: non magis te, quàm de te* 4 *iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus leuissimi & diuulgatissimi, si ita adipiscare, vt plerique, præpropera festinatio abducet à tantis laudibus quibus te omnes in cœlum iure & verè ferunt? Scilicet id* 5 *agitur, vtrum hac petitione an proxima prætor fias, non vt ita de rep. mereare* 6 *omni honore vt dignissimus iudicere? Vtrum nescis quàm alte ascenderis, an pro nihilo id putas? si nescis, tibi ignosco:* 7 *nos in culpa sumus, sin intelligis: vlla tibi est prætura vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes*

1 Transalpinorum.

2 Tua videlicet opera excitatum.

3 Causarum enim patronus solebat esse.

4 Qui te putem aliter sentire, quàm scribis.

5 Id laborandum tibi, & amicis tuis.

6 Non prætura tantùm.

7 Qui te decedere è prouincia cupientem accusemus.

sequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Caluisius, homo magni iudicij, tuique amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de causis reip. arbitramur conducere, in Ian. mensem [8] *protrudimus. Vince igitur, & vale.*

8 Ep. 12. li. 2 ad Qu. fr.

ARGVMENTVM.

Lepidum quasi molli brachio obiurgat, quia summis honoribus à senatu ornatus gratiarum agendarum officium neglexerat: tum pacem inter Antonium & bonos ciues conciliare cupientem hortatur, vt se interponat.

M. T. CICERO M. LEPIDO S. D. 27

QVOD mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnæ curæ est, vt quàm amplissima dignitate sis, molestè tuli te senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine [1] *ornatus summis honoribus. Pacis inter cineis conciliandæ te cupidum esse lætor, pacem eam si à seruitute seiungis, consules & reip. & dignitati tuæ. sin ista pax perditum hominem in* [2] *possessionem impotentissimi dominatus restitutura est: hoc animo scito esse omneis sanos, vt mortem seruituti anteponant. Itaque sapientiùs meo quidem iudicio facies, si te in istam* [3] *pacificationem non interpones, quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex alijs, aut certior fies literis. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.*

1 In S.C. infra ep. 13. h. lib & 8 lib. 11. & Phil. 1. & 5.
2 E qua deiectus erat Prælio Mutinensi.
3 Hanc pacem valdè improbat, etiam in Philippicis

AR-

ARGVMENTVM

Dolet se non fuisse participem coniurationis in Cæsarem: quia superstes Antonius perniciem reip. moliatur: deinde suum libertatis recuperandæ studium declarat.

CICERO TREBONIO S. D. 28

*QVAM vellem ad illas pulcherrimas epulas me Idib. Martijs inuitasses! 1 reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotij est, vt vestrum illud diuinum in remp. beneficium nonnullam habeat querelam. Quòd verò à te viro optimo 2 seductus est, tuóque beneficio adhuc viuit hæc pestis: interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. mihi enim negotij plus reliquisti vni, quàm præter me omnibus. Vt enim primum post Antonij fœdissimum 3 discessum senatus haberi liberè potuit, ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cũ ciue acerrimo * patre tuo in ore & amore semper habuisti. nam cum senatum a. d. XIII. kalend. Ianuarias tribuni pleb. 4 vocauissent, déque alia re referrent, totam remp. sum complexus, egíque acerrimè: senatúmque iam languentem & defessum, ad pristinam virtutem, consuetudinémque reuocaui, magis animi quàm ingenij viribus. Hic dies, meáque contentio atque actio spem primùm populo Ro. attulit libertatis recuperandæ. Nec verò ipse postea tempus vllum intermisi de rep. non cogitandi solùm, sed etiam agendi, quòd nisi res vrbanas, actáque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem:*

1 Antonius seruatus nõ esset. vide in fi. a epi. 12.
2 Dio. li. 44. Phil. 13.
3 Cum Brũdisium profectus est vt legiones Macedonicas ad vrbem secum duceret ep. 25 li. 12. Phil. 3. & Dio. lib. 45. Phil. 13.
4. Vocandi senatus tribuni pl. ius habebant. Gel. lib. 14. cap. 7.

5 Nunquam per Antonium quietus fuit epist.1.

berem: quanquam eram maximis 5 occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex alijs à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulareis partim timidos partim malè sentienteis.

6 Perierat Ser. Sulpitius vide Philip.9. epi.7. li.11.

Magnum damnum factum est in 6 Seruio. L. Cæsar optimè sentit: sed quod auunculus est, non acerrimas dicit sententias. Consules egregij, præclarus D. Brutus, egregius puer Cæsar: de quo spero equidem reliqua, hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter 7 conscripsisset, legionésque quæ de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil 8 Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. plura scribam, si plus otij habuero, Vale.

7 Priuato consilio suo sumptu Phil.3.

8 Brundisio redeuntem. epi.25.li.12 & Phil.3.

ARGVMENTVM.

Scribit de suo studio erga salutem Ampij exulantis bonámque spem habere iubet.

CICERO AMPIO S.D. 29

Forte is est ad quē scribit epi.13.li.6.

1 Epi.3.li.4

2 Sic locutus ep.9. lib.1.

DE meo studio erga salutem & incolumitatem tuam credo te cognoscere ex literis tuorum: quibus me cumulatissimè satisfecisse certo scio. Nec ijs 1 concedo, quanquam sunt singulari in te beneuolentia, vt te saluum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, vt tibi plus, quàm ipsi, hoc tempore prodesse possim. quod quidem nec destiti facere, nec desistam, & iam in maxima re feci, & 2 fundamenta ieci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnóque

que sis, méque tibi nulla in re defuturum esse confidas. Prid. Non. Quinctileis. Vale.

ARGVMENTVM.

Prælium, victoriáque de Antonio relata nuntiatur.

SER. GALBA M. CICERONI S.D. 30

DEcimoseptimo kal. Maij, quo die Pansa in Castris Hirtij erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obuiam processeram millia passuum centum, quò maturiùs veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam & tricesimam quintam: & cohorteis prætorias duas, vnam suam, alteram [1] *Silani, & euocatorum partem. Ita obuiam venit nobis, quòd nos quatuor legiones tironum habere solùm arbitrabatur. Sed noctu, quò tutius venire in castra possemus, legionem* [2] *Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohorteis prætorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonij apparuissent,* [3] *contineri neque legio Martia neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quoniam eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri volebat se legiones habere: tantum equitatum & leuem armaturam ostendebat. Posteaquam vidit se inuito legionem ire, Pansa sequi se duas legiones iussit tironum. Posteaquã angustias paludis, & siluarũ trãsiuimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortiũ. Nondum venerant legiones duæ, cùm repentè Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrit. Primò ita pugnatũ est, vt acriùs non posset*

De hoc Galba in Philip, 13

1 Qui discesserat à Lepido, ipso tan en haud inuito. vide infra ep. 34. & Dionem li. 46. qui hai c etiam pugnam narrat.

2 De legione Martia, Phil. 14.

3 Phil. 14.

posset ex vtraque parte pugnari. sed dexterius cornu, in quo ego eram cum 4 *Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionem tricesimam quintam Antonij, vt amplius passus quingentos vltra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cùm equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auersos nostros aggrederentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniúmque post me esse aliquanto: repentè* 5 *equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conijcere velle. Ita nescio quo fato sum seruatus, quòd citò sum à nostris cognitus. In ipsa AEmilia, vbi cohors Cæsaris* 6 *prætoria erat, diu pugnatum est. cornu sinisterius quod erat infirmius, vbi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo vel plurimùm valet Antonius. Cùm omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus cœpi ad castra. Antonius tanquam victor castra putauit se posse capere. quò cum venit, complureis ibi amisit, nec egit quicquam. Audita re, Hirtius cùm* 7 *cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiásque omneis eius deleuit, fugauítque, eodem loco, vbi erat pugnatum ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra* 8 *rediit, vnde Pansa exierat, vbi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant*

4 Quæ relicto Antonio, Cæsari Octauiano se adiunxerat. Phil. 3. & 5. & Velleius lib. 2.

5 Equum admittere dixit lib. 2. de Fin. incitare. li. 3 de natu. Deorum.

6 Prætoriæ cohortes fortissimorum virorum.

7 Duabus legionibus. [illegible]atione XIII. in Antonium.

8 Exercitu incolumi. Phil. 4.

erant oppugnata. Sic partem maiorem ſuarum copiarum Antonius amiſit veteranarum: nec id tamen ſine aliqua iactura cohortium prætoriarum noſtrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. 9 *Aquilæ duæ, ſigna ſexaginta ſunt relata Antonij. Res bene geſta eſt a.d.XII.kalendas Maij, ex caſtris. Vale.*

9 Legionum ſigna nam cohortium diuerſa, quæ ſexaginta hoſtibus erepta.

ARGVMENTVM.

Excuſat ſe, quod ſtudium ſuum erga remp. literis nondum declarauerit: ſeque libertatis recuperandæ cupidum oſtendit.

C. ASINIVS POLLIO M. T. CICERONI S.D. 31

MINIME mirum debet tibi videri, nihil me ſcripſiſſe de repub. poſteaquam itum eſt ad arma. Nam ſaltus Caſtulonenſis, qui ſemper tenuit noſtros tabellarios, etſi nunc frequentioribus latrocinijs infeſtior factus eſt, tamen nequaquam tanta in mora eſt, quanta qui locis omnibus diſpoſiti ab vtraque parte ſcrutantur tabellarios, & retinent. Itaque niſi naue perlatæ literæ eſſent, omnino neſcirem quid iſtic fieret. Nunc vero nactus occaſionem, poſteaquam nauigari cœptum eſt, cupidiſsimè, & quàm creberrimè potero, ſcribam ad te. Ne mouear eius ſermonibus, quem tametſi nemo eſt, qui videre velit, tamen nequaquam proinde ac dignus eſt oderunt homines: periculum non eſt, adeo eſt, enim 1 *inuiſus mihi, vt nihil non acerbum putem, quod commune cum illo ſit. Natura autem mea, & ſtudia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem.*

Hiſpaniam poſteriorē adminiſtrabat, à Cæſare comiſſā: in qua Luſitania continebatur: citerior Lepido attributa erat infrà ep.33.

1 M. Antonius nunc inuiſus, quia reip. hoſtis, antea verò amicus. infra. epiſt.33.

Itaque

Itaque illud initium ciuilis belli sæpe defleui. Cùm vero non liceret mihi nullius partis esse, quia vtrobique magnos inimicos habebam: ea castra fugi, in quibus planè tutum me ab insidijs inimici sciebam non futurum. compulsus eo, quo 2 minimè volebam: ne in extremis essem, planè pericula non dubitanter adij. Cæsarem vero, quod me, in tanta fortuna, modo cognitum vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate & fide. quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita gessi, vt optimus quisque maximè probarit: quod iussus sum eo tempore, id ita feci, vt appareret, inuito imperatum esse. Cuius facti iniustissima 3 inuidia erudire me potuit, quàm iucunda libertas, & quàm misera sub dominatione vita esset. ita, si id agitur, vt rursus in potestate omnia vnius sint: quicunque is est, ei me 4 profiteor inimicum: nec periculum est vllum, quod pro libertate aut defugiam, aut deprecer. Sed consules neque S. C. neque literis suis præceperant mihi quid facerem. vnas enim post Id. Mart. demum à 5 Pansa literas accepi, in quibus hortatur me, vt senatui scribam, me & exercitum in potestate eius futurum. quod cùm Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. nam quibus commeatibus inuito illo per illius prouinciam legiones ducerem? aut si cetera transissem, num etiam Alpeis poteram transuolare, quæ præsidio illius tenentur? adde huc, quod perferri literæ nulla condicione potuerunt, sexcentis enim

loci

2 Quia Cæsar pro sua potentia, Pompeius pro rep. putabatur contendere

3 Odium aduersus me iniustè concitatum

4 Mox tamen Asinio cum Antonio coniunxisti. Velleius lib. 2.

5 Consule.

locis excutiuntur: deinde etiam [6] retinentur à Lepido tabellarij. Illud me Cordubæ pro concione dixisse nemo vocabit in dubium, prouinciam me nulli, nisi qui à senatu missus venisset, traditurum. nam de legione tricesima tradenda quantas habuerim [7] contentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quicquam putare esse. Quare me eum existima esse, qui primùm pacis cupidissimus sim (omneis enim ciueis planè studeo esse saluos) deinde qui & me & remp. vindicare in libertatem paratus sim. Quòd [8] familiarem meum in tuorum numero habes, [9] opinione tua mihi gratius est, inuideo illi tamen, quòd ambulat & iocatur tecum. quæres, quanti æstimem, si vnquam licuerit viuere in otio, experieris. nullum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehementer miror, non scripsisse te mihi, manendo in prouinciáne, an ducendo exercitum in Italiam, reipub. magis satisfacere possim. Ego quidem, etsi mihi tutius, ac minùs laboriosum est manere: tamen quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse, quam prouincijs, quæ præsertim recuperari nullo negotio possunt, constitui [10] vt nunc est cum exercitu proficisci. deinde ex literis, quas Pansæ misi, cognosces omnia, nam earum tibi exemplar misi xvij. kalend. April. Corduba.

6 Infrà, ep. 33.

7 Vrsit enim eum & Lepidus & Antonius ep. sequenti

8 Epist. sequenti,

9 Epist 15. lib. 12. & 14 lib. 14. & in procemio de cl. orat.

10 Vt nunc quidem in animo habeo casus autem sæpè cogit mutare consilium.

ARGVMENTVM.

Enumerat, quæ Balbus, quæstor suus, flagitiosè commisit, quæque ipse fecerit ad exercitum in reip. potestate continendum.

C. ASINIVS POLLIO CICERONI S. D. 32

Statim à Balbi flagitijs incipit, quod est indicium summæ iracundiæ.

1 Bene nũmatus, dixit oratione in Rullum.

2 Sicuti Laberium mimum donauerat Cæsar. Suetonius & Macrobius.

3 Vide ad Att. ep 9. & 11. lib. 8.

4 Cum Gladiatores pugnarent. Phil. 1.

BALBVS quæstor magna numerata pecunia magno pondere auri, maiore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito duxit se à Gadibus & triduum tempestate retentus ad Calpen. Kal. Iunijs traiecit sese in regnum Bogudis, planè benè peculiatus. His rumoribus vtrum Gadeis referatur, an Romam (ad singulos enim nuntios turpissimè consilia mutat) nondum scio. sed præter furta & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc quoque fecit, vt ipse gloriari solet, eadem quæ C. Cæsar ludis, quos Gadibus fecit, Herenniũ Gallum histrionem summo ludorum die annulo aureo 2 *donatũ, in quatuordecim sessum deduxit, tot enim fecerat ordines equestris loci, quatuoruiratum sibi prorogauit: comitia biennij biduo habuit: hoc est, renuntiauit quos ei visum est: exules reduxit: non horum temporum, sed illorum, quibus à seditiosis senatus trucidatus aut expulsus est. Sex Varo pro cos. Illa vero iam ne Cæsaris quidem exemplo, quod ludis prætextam de suo* 3 *itinere ad L. Lentulum pro cos sollicitandum posuit: & quidem, cùm ageretur, fleuit memoria rerum gestarum commotus.* 4 *Gladiatoribus autem, Fadium quendam militem Pompeianum, quia, cùm depressus in ludum*

dum his gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat: primùm Gallos equites immisit in populum (coniecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fabius) deinde abstractum defodit in ludo, & viuum combussit: cùm quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis inambularet, & illi miserè queritanti, 5 CIVIS ROMANVS SVM: responderet, Abi nunc, populi fidem implora. Bestijs verò etiam ciueis Ro. in his circulatorem quendam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cum huiusmodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc, 6 quod restat, quid me velitis facere constituite. Tres legiones firmas habeo: quarum vnam, vicesimam octauam, cùm ad se initio belli arcessisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios se 7 quinquagenos singulis militibus daturum: in victoria verò eadem præmia, quæ suis legionibus: (quorum quis vllum finem, aut modum futurum putauit?) incitatissimam retinui, ægrè meherculè: nec retinuissem, si non loco habuissem, vtpotè cùm 8 singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non desistit literis, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec verò minùs Lepidus vrsit me & suis & Antonij literis, vt legionem 9 trigesimam mitterem sibi. Itaque, quem exercitum neque vendere vllis præmijs volui, neque eorum periculorum quæ victoribus illis portendebantur, metu, diminuere: debetis existimare

5 Quæ vox auxilio sæpe fuit in Verrem.

6 Quod pluris est, quàm de Balbo agere.

7 Sexaginta scutatos, vt hodie appellant.

8 Seiuncta ab alijs.

9 Supra ep. 31.

retentum, & conseruatum reip. esse, atque ita credere, quodcunque imperassetis, facturum fuisse, si [10] quod iussistis, feci. Nam & prouinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meæ prouinciæ nusquam excessi: militem non modò legionarium, sed ne auxiliarium quidem vllum quôquam misi: & siquos equites decedenteis nactus sum supplicio affeci. quarum rerum fructum satis magnum, rep. salua tulisse me putabo. Sed respub. si me satis nouisset, & maior pars senatus, maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cùm etiamnum in prouincia esset, scripsi, legendam tibi misi: etiam prætextam, si voles legere, Gallum Cornelium familiarem meum poscito VI. Idus Iunias [11] Corduba. Vale.

10 Exeo, quod feci, facturus fuisse etiam existimate.

11 Bethicæ Hispaniæ vrbs, vtriusque Senecæ & Lucani patria. Martialis. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Deplorat calamitatem reip. quæ Mutinensi prælio & consules, & robur subolémque militum amiserat.

C. ASINIVS POLLIO M. T. CICERONI S. D. 33

QVO tardiùs certior fierem de prælijs apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies [1] retinuit: tametsi tantam calamitatem reip. quàm tardissimè audire optandum est, sed illis, qui [2] prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque vtinam eodem S. C. quo Plancum & Lepidum in Italiã arcessistis, me quoq; iussissetis venire: profectò non accepisset resp. hoc vulnus. quo siqui lætantur in præsenti, quia videntur & duces,

1 Suprà. ep 31.

2 Nam ego prodesse aliquid possum: ideoque citiùs audire voluissem.

&

& vetenani Cæsaris partium interijsse: tamē postmodum necesse est doleant, cùm vastitatem Italiæ respexerint. nam & robur 3 & suboles militum interijt, siquidem quæ nuntiantur, vlla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto vsui reipub. essem futurus, si ad Lepidum venissem. omnem enim cunctationem eius discussissem, præsertim adiutore Planco. Sed scribenti ad me eiusmodi literas, quas leges, & concionibus, videlicet quas Narbone habuisse dicitur, simileis palparer necesse erat, si vellem commeatum per prouinciam eius iter faciens habere. Præterea verebar, ne, si ante quàm ego incœpta perficerem, prælium confectum esset, pium meum consilium 4 raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non maior tamen quàm Planco fuit, Itaque à Gadibus mensi Aprili binos tabellarios in duas naueis imposui: & tibi, & consulibus, & Octauiano scripsi, vt me faceretis certiorem, quonam modò plurimum possem prodesse reipub. Sed, vt rationem ineo, quo die prælium Pansa commisit, eodem à Gadibus naues profectæ sunt. nulla enim post hiemem fuit ante eam diem nauigatio. & hercule longe remotus ab omni suspicione futuri ciuilis tumultus, penitus in 5 Lusitania legiones in hibernis collocaram, Ita porrò festinauit 6 vterq; confligere, tāquam nihil peius timerent, quàm ne sine maximo reipub. detrimento bellum componeretur. Sed si properandum fuit, nihil non summi ducis 7 consilio gessisse Hirtium video.

3 Periere, qui & ipsi fortes filios præsidio reip. aliquando futuros poterant gignere.

4 Dicerent me in Italiam venisse, non vt reip. sed vt Antonio opem ferrem.

5 Supra lib. ep. 31.

6 Antonius, & Pansa.

7 Epist. 9. lib. 12.

nam hæc mihi ſcribuntur ex Gallia Lepidi,& nuntiantur: Panſæ exercitum conciſum eſſe, Panſam ex vulneribus [8] *mortuum: eodem prælio Martiam legionem interijſſe, & L. Fabatum, & C. Pæduceum, & D. Carſulenum: Hirtiano autem prælio &* [9] *quartam legionem, & omneis peræque Antonij cæſas. item Hirtij quartam, cùm caſtra quoque Antonij cepiſſet, à quinta legione* [10] *conciſam eſſe: ibi Hirtium quoque perijſſe, & Pontium Aquilam: dici etiam, Octauianum cecidiſſe: quæ ſi, quod dij prohibeant, vera ſunt, non mediocriter doleo: Antonium turpiter Mutinæ obſeſſionem reliquiſſe, ſed habere* [11] *equitatum ac legiones ſub ſignis armatas treis, & P. Vagieni vnam. inermeis benè multos:* [12] *Ventidiũ quoq; ſe cum legione ſeptima, octaua, nona cõiunxiſſe: ſi nihil in Lepido ſpei ſit, deſcenſurũ ad extrema, & non modò nationes, ſed etiam* [13] *ſeruitia concitaturũ. Parmam direptam: L. Antonium Alpeis occupaſſe. Quæ ſi vera ſunt, nemini noſtrum ceſſandum eſt, neque expectandum quid decernat ſenatus. res enim cogit huic tanto incendio ſuccurrere omneis, qui aut imperium, aut* [14] *nomen denique populi Rom. ſaluum eſſe volunt. Brutum enim decem & ſeptem coborteis, & duas non frequenteis tironum legiones, quas conſcripſerat Antonius, habere audio. Neque tamen dubito, quin omnes, qui ſuperſint de Hirtij exercitu, confluant ad eum. Nam in delectu non multùm ſpei puto eſſe: præſertim cùm nihil ſit periculoſius, quàm ſpatium confirmandi ſeſe Antonio dari. Ani-*

ni

8 Mortuus eſt Bononię vt ſcribit Appianus.
9 Mendum nam de hac poſt puto.
11 legendum quam cum Antonio fuiſſe, ex Phil. 5. coniicio.
10 Falſum Phil. 14.
11 Vnum ex percuſſoribus Cæſaris.
12. Epi. 15. lib. 10. & 10 lib. 11.
13 Epiſt. ſequenti, & ſupra ep. 17 & 18. lib. 11 ep. 10. & 13.
14 Epiſt. 10 lib. 11.

ni autem tempus libertatem maiorem mihi dat, propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis literis consilium meum expedietur, nam neque deeße, neque superesse reip. volo. Maximè tamen doleo, adeo & longo & infesto itinere ad me veniri, vt die quadragesimo post, aut vltrà etiam, quàm facta sunt, omnia nuntientur. Vale.

ARGVMENTVM.

Antonij recepti causam confert in milites suos, dissensionem ciuium iniquè ferentes.

M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. SEN. POP. PL. Q.R. 34

SI vos, liberíque vestri valetis, bene est: ego quoque valeo. Deos, hominésque testor P. C. qua mente, & quo animo semper in remp. fuerim, & quàm nihil antiquius communi salute ac libertate iudicarim. quod vobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communique pace seditione facta, retinuit: méque tantæ multitudinis ciuium Rom. salutis, atque incolumitatis causam suscipere, vt verè dicam,[1] coëgit, In qua re ego vos P. C. oro atq; obsecro, vt priuatis offensionibus omissis, summæ rei consulatis, neuè misericordiam nostram, exercitúsque nostri in ciuili dissensione, sceleris loco ponatis. Quòd si salutis omnium ac dignitatis rationem habueritis, meliùs & vobis, & reip. consuletis. Data IIII. kalend Iunias à Ponte Argenteo. Valete.

1 Hoc & Dio, & Velleius, prodiderũt. hostis tamen Lepidus iudicatus est.

ARGVMENTVM.

Narrat in Antonij aduentu quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. LEPIDVS IMP. ITERVM PONT. MAX. M. T. CICERONI S. P. D.

De Lepido sic Velleius lib. 2. Lepidus Pont. Max. in locum Cæsaris furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur. & Phil. 13.

1 Supra ep. 17. 33. & ep. 10. lib. 11.

2 Epist. 38.

3 Immo ex ipsius voluntate: vide Dionem. lib. 46. Ep. 4. & 5. lib. 3.

S. V. B. E. E. Q. V. Cùm audissem, Antonium cum suis copijs præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in prouinciam meam venire, cum exercitu meo à confluente Rhodano castra moui, ac cōtra eos venire institui. Itaque continuus itineribus ad Forum Vocontium veni, & vltra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P.[1] Ventidius suas legiones treis coniunxit cum eo, & vltra me castra posuit. Habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermorum. Equitatum habet magnum. nam omnis ex prælio integer discessit, ita vt sint amplius[2] equitum XXCIC. Itaque ad me complures milites & equites ab eo transierunt: & in dies singulos eius copiæ minuuntur. Silanus & Culleo ab eo discesserunt. Nos etsi grauiter ab his læsi eramus, quod[3] contra nostram voluntatem ad Antonium ierant: tamen nostræ humanitatis & necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus. nec tamen eorum opera vtimur, neque in castris habemus, neque vlli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reipublicæ deerimus. quæ postea

postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia, officiáque mutua inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & 4 proinde diligenter ab vtroque conseruata sunt: tamen non dubito in tanto & tam repentino motu reipub. quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obtrectatoribus me indigna ad te delata sint, quæ tuum animum magnopere mouerent pro tuo amore in remp. Ea te moderatè accepisse, neque temere credendum iudicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi vt debent gratissima sunt. Memini autem & illa superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatẽ augendam & ornandam: quæ perpetuo fixa animo meo manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam vitam, studium, diligentiam superioribus tẽporibus in rep. administranda, quæ Lepido digna sunt perspecta habes, vt paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes. & proinde tua auctoritate me tuendum existimes. quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. D.XI. kalend. Iunias ex castris, ex Ponte 5 Argenteo.

4 Proinde pro perinde, vt etiam apud Terentium & in his epist. sæpè. Phil. 5.

5 Argenteum amnem Plinius nominat in Gallia Narbonensi.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XI. AD BRVTVM, ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Cassio, quibuscum Cæsarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatámque à se liberam legationẽ significat.

D. BRTVS M. BRVTO ET C CASSIO S. D. I

1 Consul cum Pansa designatus in annum sequentem.

VO in statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me [1] *Hirtius fuit: qua mente esset Antonius, demonstrauit, pessima scilicet & infidelissima. nam se neque mihi prouinciam dare posse aiebat, neque arbitrari tutò in vrbe esse quenquam nostrûm: adeo esse militum cõcitatos animos & plebis. quod vtrunque esse falsum puto vos animaduertere: atq; illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre* [2] *auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ parteis ijs in rep. relinquerentur. Cùm in his angustijs versarer, placitum est mihi, vt postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris: vt aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. Hoc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum confi-*

2 Quod mox habuerunt, administratione prouinciarum à senatu data.

confido. tanta est hominum insolentia & nostri insectatio. at si dederint quod petimus, tamen paulò post futurum puto, vt hostes iudicemur, aut aqua & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunæ, cedendum ex Italia, migrandum Rhodum aut aliquo terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, reuertemur Romam: si mediocris, in exilio viuemus: si pessimus, ad nouissima auxilia 3 descendemus. Succurret fartasse hoc loco alicui vestrum, cur nouissimum tempus expectamus potius, quàm nũc aliquid moliamur. Quia vbi consistamus, non habemus, præter Sext. 4 Pompeium, & Bassum Cæcilium: qui mihi videntur hoc nuntio de Cæsare allato firmiores futuri. Satis in tẽpore ad eos accedemus, vbi, quid valeant scierimus. Pro Cassio, & te, siquid velitis me recipere recipiam. postulat enim hoc Hirtius, vt faciam. Rogo vos quamprimum mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus. Quem in locum conuenire possimus, quo me velitis venire, rescribite. Post nouissimum Hirtij sermonem, 5 placitum est mihi postulare, vt liceret nobis esse Romæ publico præsidio: quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim 6 inuidiam ijs conflaremus, nihil tamẽ non postulandũ putaui, quod æquum esse statuerem. Valete.

3 Descendere ad extrema ep. 33. lib. 10.

4 Pompeium in Hispania, Cæcilium in Syria.

5 Ep. 4. li. 8.

6 Vide inuidiam pro odio. indignarentur, inquit, boni vindices libertatis egere præsidio.

ARGVMENTVM.

Petunt ab Antonio vtrum putet ipsos in vrbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

BRVTVS ET CASSIVS PRAET. M. ANTONIO COS. S. D.

1 Beneuolentia vt velit: fides, vt seruet.
2 Minimè à nobis alienum. Phi. 1.
3 Iunius mensis Dolabella fuit.
4 Erat enim consul Antonius.
5 Erecta à Mario, euersa a Dolabella, vnde illa Ciceronis gratulatio. ep. 14. lib. 9. & Ap. lib. 3. de bel. ci.
6 Vt in vrbe frequentes adessent

De tua [1] fide & beneuolentia in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi, quæ profectò, quando [2] istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam conuenisse iam, & ad [3] kal. Iunias futuram multo maiorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles, sed certè cum ipsi in tua [4] potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios, neque solum edicto sed etiam literis, id fecerimus: digni sumus, quos habeas tui consilij participes, in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus à te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos: putésne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum, quos etiam de reponenda [5] ara cogitare audimus: quod velle te probare vix quisquam posse videtur, qui nos saluos & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quicquam aliud à libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certè abest à virtute tua & fide. Sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim vni credidimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri, quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentẽ venit, multitudinem veteranorum faciliùs impelli ab alio quolibet, quã à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia rogamus. Nam illud valde leue est ac nugatorium, ea re [6] denuntiatũ esse vetera-

veteranis quod de commodis eorum mense Iunio laturus esses. Quem enim impedimēto futurum putas, cùm de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam 7 videri nimium vitæ cupidi, cùm accidere nobis nihil possit sine pernicie & confusione omnium rerum. Vale.

7 Vt fortasse tibi videmur, quia consulimus te de salute nostra.

ARGVMENTVM.

Expostulatio ad contumeliosas & minaces Antonij literas:

BRVTVS ET CASSIVS PRAET. ANTONIO COS. S. D.

Literas tuas legimus simillimas edicti tui, contumeliosas, minaceis, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur. Nos Antoni, te nulla lacessiuimus iniuria, neque miraturum credidimus, si 1 prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à consule. Quod si indignaris, ausos esse id facere, concede nobis, vt doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus sollicitatis, & nūtijs trans mare missis, quod te questum esse negas: nos tibi quidem credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quicquam eorum: & te miramur, 2 cùm hæc reticueris non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris obijceres. Illud vero quemadmodum ferendum sit: tute cogita: non licere prætoribus concordiæ ac libertatis causa 3 per edictum de suo iure 4 decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia nihil est quòd nos terreas, Neque enim decet,

1 Prætores erant Brutus & Cassius, cum Cæsarem occiderunt.

2 Id est, cùm de his questus non sis.

3 Phil. I.

4 Vrbe exire.

aut

aut conuenit 5 nobis periculo submittere animum nostrum: neque est Antonio postulandum, vt ijs imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur, vt bellum ciuile suscitare vellemus, literæ tuæ nihil proficerent. NVLLA *enim minantis auctoritas apud liberos est. Sed pulchrè intelligis, non posse nos 6 quôquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, vt iudicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, vt te cupiamus etiam in libera rep. magnum atque 7 honestum esse: vocemus te ad nullas inimicitias, sed tamen pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide quid suscipias, quid sustinere possis: neque quamdiu vixerit Cæsar, sed quàm non diu 8 regnârit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reip. salutaria sint ac tibi: sin minùs vt salua atque honesta rep. tibi quàm minimum noceant optamus. Pridie Non. Sextileis.*

5 Qui tyrannum occidimus patriæ liberandæ causa.

6 Ad vllam nouitatem. otium enim ab initio spectauimus supra ep. 2.

7 Honestum, pro, honoratum sic l. 2. Cæsarem honestum esse cupio.

8 Regnauit per quinque menses post deuictos in Hispania Pompeij liberos Velleius lib. 1.

ARGVMENTVM.

Res à se gestas exponit: pro quibus rogat Ciceronem vt sibi sua sententia supplicationes decernat.

D. BRVTVS IMP, COS. DESIGNATVS M. CICERONI S.D. 4

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, vt dignitatem meam tuerere: sed profectò est ita, vt mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Inalpinos cũ exercitu, non tã nomen imperatorium captans, quàm cupiens militibus

tibus

tibus satisfacere, firmósque eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consecutus. nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella [1] *cepi: multa vastaui. non sine causa ad senatum literas misi. Adiuua nos tua sententia: quod cùm facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.*

1 Ex quibus triumphasset: vt in Philip. 3

ARGVMENTVM.

Excusat se, quòd Bruti literis non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam. sua studia officiáque pollicetur.

M. T. CICERO. D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. S. D. 5

LVpus [1] *familiaris noster cùm ad te venisset, cúmque Romæ quosdam dies commoraretur: ego eram in ijs locis, quibus maximè me tutò esse arbitrabar, eò factum est, vt ad te Lupus sine meis literis rediret, cùm tamẽ curaßet tuas ad me perferendas. Romam autem veni a.d. v. Id. Decembris, nec habui quicquam antiquius, quàm vt* [2] *Pansam statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges,* [3] *sine illa quidem in re, quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen tibi breuiter significandum videtur, populum Rom. omnia à te expectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu si dies noctéisque memineris (quod te facere certo scio) quantam rem gesseris, non obli-*

1 Rutiliorum cognomen.

2 Consulem designatum.

3 In Cæsare occidendo.

obliuiſcêre profectò quantæ tibi etiam nunc gerendæ ſint. ſi enim 4 iſte prouinciam nactus erit, cui quidem ego ſemper amicus fui, antequàm illum intellexi non modò apertè, ſed etiam libenter cum rep. bellum gerere: ſpem reliquam nullam video ſalutis. Quamobrem te obſecro iiſdem precibus, quibus ſenatus, populúſque Ro. vt in perpetuum remp. dominatu regio 5 liberes: vt principijs conſentiant exitus, tuum eſt hoc munus, tuæ partes, à te hoc ciuitas, vel omnes potiùs gentes non expectant ſolum, ſed etiam poſtulant. Quanquam, cum hortatione non egeas, vt ſupra ſcripſi, non vtar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum eſt, vt tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes pollicear, in ijs, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita perſuadeas, me tũ reip. cauſa, quæ mihi vita mea carior eſt: tum quòd tibi ipſi faueam, tuámq; dignitatem amplificari velim, tuis 6 optimis conſilijs, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

4 Antonius qui Bruto prouinciam conabatur eripere.

5 Antonio tuæ prouinciæ finibus excludendo in quo ſita videtur ſalus reip.

6 Quæ ſpectare ſcio communem libertatem.

ARGVMENTVM

Suam dignitatem Brutus commendauerat reſpondet Cicero, ſibi eam etiam atque etiam curæ fore: idque iam in ſenatu declaratum.

M. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. S. D. 6

LVPVS *noſter, cùm Romam Sexto die Mutina veniſſet, poſtridiè me manè conuenit, tuáque mihi mandata diligentiſsimè expoſuit, & literas reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas:*

eodem

eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cùm tribuni pl. edixissent, vt senatus adesset ad XIII. kal. Ianuarias, haberéntque in animo de præsidio consulum des. referre: quanquam statueram in senatum [2] ante kal. Ianuarias non venire: tamen cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, vt de tuis diuinis in remp. meritis sileretur (quod factum esset, nisi ego venissem) aut etiam siquid honorificè de te diceretur, me nõ adesse. Itaque in senatum veni manè: quod cùm esset animaduersum, frequentissimi senatores conuenerunt. Quæ de te in senatu egerim, quæ in 3 concione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum & defẽsurum. Quod quanquam intelligo me cum multis esse facturum, tamen appetam huius rei principatũ. Vale.

1 Gell. li. 14 cap. 7.

2 Id est. Antequam consulatum iniuissent Hirtius & Pansa.

3 Primùm in senatu, deinde ad pop.

ARGVMENTVM.

Hortatur Brutum, ne in salute P. R. conseruanda senatus auctoritatem expectet, sed voluntatem senatus, pro auctoritate habeat.

M. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. S. D.

CVm adhibuisset domi meæ Lupus me, & 1 Libonem & Seruium consobrinũ tuum: quæ mea fue-

1 Scribo-niæ gentis.

fuerit ſententia, cognoſcere te ex Cn. Seio arbitror, qui noſtro ſermoni interfuit. reliqua quanquam ſtatim Seium Græceius eſt ſubſecutus, tamen ex Græceio poteris cognoſcere. Caput autem eſt hoc, quod te diligentiſſimè[2] percipere, & meminiſſe velim, vt ne in libertate & ſalute populi Ro. conſeruanda auctoritatem ſenatus expectes nondum liberi, ne & tuũ factum condemnes (nullo enim publico conſilio rẽp. liberaſti: quo eſt etiam res illa maior & clarior) & adoleſcentem, vel [3] puerum potius, Cæſarem iudices temerè feciſſe, qui tantam cauſam publicam priuato conſilio ſuſceperit: denique homines ruſticos, ſed fortiſsimos viros, ciueíſque optimos, dementes fuiſſe iudices, primùm milites veteranos commilitones tuos, deinde legionem [4] Martiam, legionem quartam, quæ ſuum conſulem hoſtem iudicauerunt, ſéque ad ſalutem reip. defendendam [5] contulerunt. Voluntas ſenatus pro auctoritate haberi debet, cũ auctoritas impeditur metu. Poſtremò ſuſcepta tibi cauſa iam bis eſt, vt non ſit integrum: [6] primùm Id. Martijs, deinde proximè, exercitu nouo, & copijs comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus eſſe debes, non vt nihil facias niſi iuſſus, ſed vt ea geras, quæ ab omnibus ſumma cum admiratione laudentur. Vale.

2 Superlata percipere primùm, deinde meminiſſe.

3 Annuum ætatis agentem XIX. Velleius li. 2. Tacitus lib. 13 ep. 28. li. 10.

4 Vide Phil. 3. 13. & 14.

5 Octauiano ſe tradiderunt, Velleius lib. 2.

6 Cùm tyrannum priuato conſilio occidiſti.

ARGVMENTVM.

Scribit de legatis ad Antonium de pace miſſis, quæque ſit omnium de Bruto expectatio, conſenſioque ad libertatem recuperandam.

M. T. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. S. D.

EO tempore [1] *Polla tua misit ad me, vt ad te, si quid vellem, darem literarum, cum, quod scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter expectationem* [2] *legatorum: qui quid egissent: nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen scribenda existimaui: primùm, senatum, populumque Rom. de te laborare non solùm salutis suę causa, sed etiam dignitatis tuæ. admirabilis est enim quædam tui nominis caritas, amorq́; in te singularis omnium ciuium. ita enim sperant atque confidunt, vt antea rege, sic hoc tempore* 3 *regno te rempub. liberaturum. Romæ dilectus habetur, totaq́; Italia: si hic dilectus appellandus est, cum vltro se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit desiderio libertatis, odióque diutinæ seruitutis. De reliquis rebus à te iam expectare literas debemus, quid ipse agas, quid noster* 4 *Hirtius, quid Cæsar meus: quos spero breui tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, vt de me id scribam, quod te ex tuorum literis & spero, & malo cognoscere: me neque deesse vlla in re, neque vnquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.*

1 Pro, Paulla, vt olla pro aulla. Vide ep. 10. lib. 8.

2 Legati ad Antonium inerant. Philippus & Piso. Vide ep. 4. lib. 12. & Phil. 6.

3 Rege enim interfecto, regios nutus intuemur, ait. ep. 1. lib. 12.

4 Nondum Pansa eius collega, ad Mutinam peruenerat.

ARGVMENTVM.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne vtroque consule ad Mutinam occiso, hostes reip. conualescant. monétque quid agendum.

D. BRVVS S. D. M. CICERONI. 9

Hirtium non nominat; quod in Pansa prudentia maior.

PAnsa amisso, quantum detrimenti resp. acceperit, non te praeterit. nunc auctoritate & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se conualescere. Ego, ne consistere posit in Italia Antonius, dabo operam. Sequar eum confestim. vtrumque me praestaturum spero, ne aut Ventidius 1 elabatur, aut Antonius in Italia moretur. Inprimis rogo te, ad hominem ventosissimũ Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare posit, Antonio sibi coniuncto. nam de Pollione Asinio puto te perspicere quid sit facturus. Multae & bonae, & firmae sunt legiones Lepidi & Asinij. Neque haec idcirco tibi scribo, quòd te non eadem animaduertere sciam: sed quòd mihi persuasissimum est, Lepidum rectè facturum nunquam, si fortè vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis oro: quem spero pulso Antonio reipublicę non defuturum. Si se Alpeis Antonius traiecerit, constitui praesidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. IIII. Kalend. Maij. Ex castris Rhegij.

1 Elapsus tamen est cum tribus legionibus, seque cum Antonio coniunxit. ep. 33. & 34. lib. 10. & sequenti huius libri.

ARGVMENTVM.

Queritur de quorundam maleuolentia: & reip. periculum exponit.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 10

NOn mihi 1 remp. plus debere arbitror, quàm me tibi. gratiorem me esse in te posse, quàm isti per-

2 Quae tamen mihi maximè debet ob tyrannum à me caesum.

peruersi sint in me, exploratum habes. si tamen hæc temporis videantur dici causa, malim mehercule tuum iudicium, quàm ex altera parte omnium istorum. tu enim à [2] certo sensu & vero iudicas de nobis: quod isti ne faciant, summa maleuolentia & liuore impediuntur. Interpellent me quo minùs honoratus sim, dum ne interpellent quò minùs respublica à me commodè administrari possit. Quæ quanto sit in periculo, quàm potero breuissimè exponam. Primùm omnium, quantam perturbationem rerum vrbanarum afferat obitus 3 consulum, quantámque 4 cupiditatem hominibus injiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse quæ literis commendari possint, arbitror: scio enim cui scribam. Reuertor nunc ad Antonium, qui ex fuga, cùm paruulam manum peditum haberet inermium, ergastula soluendo, omneq; genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus 5 Ventidij, quæ trans Appenninum itinere facto difficillimo, ad vada peruenit, atque ibi se cum Antonio coniunxit. Est numerus veteranorum & armatorum satis frequens cum Ventidio. consilia Antonij hæc sint necesse est, aut ad Lepidum se conferat, si recipitur, aut Appennino, Alpibúsq; se teneat: & decursionibus per equites, quos habet 6 multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit: aut rursus se in Etruriam referat, quòd ea pars Italiæ sine exercitu est. quòd si me Cæsar audisset, atque Appenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulissem, vt inopia potiùs, quàm ferro conficeretur. Sed neque

2 Qui non errat sed quale quidque est, tale iudicat.

3 Hirtij & Pansæ.

4 Suspitionem suam de Octauiano significat qui consulatum petijt, non adeptus patriæ bellum intulit.

5 Epi. 13. 33 & 34. li. 10.

6 Epi. 15 & 33. lib. 10.

Cæsari imperari potest, nec Cæsar exercitui suo: quod vtrumque pessimum est. Cùm hæc talia sint, quò minùs, quod ad me pertenebit, homines interpellent, vt suprà scripsi, non impedio: hæc quemadmodum explicari possint, aut à te cùm explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere iam milites non possum. Cùm ad rempub. liberandam accessi, HS. *mihi fuit pecuniæ* C C C C. *ampliùs. tantum abest, vt meæ rei familiaris liberum sit quicquam, vt meos iam omneis amicos ære alieno obstrinxerim. Septênum numerum legionum alo: qua difficultate, tu arbitrare. Non si Varronis thesauros haberem, sustinere sumtum possem. Cùm primùm de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maij. Ex castris Dertona. Vale.*

ARGVMENTVM:

Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suóque in remp. studio atque constantia.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. S. D. M. CICERONI. 11

EODEM exemplo literæ à te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persoluere difficile est. Scripsi tibi quæ hîc gererentur. In itinere est Antonius, ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem [1] *spem adhuc abieci, vt ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt. in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scri-*

1 Ob amicitiæ recordatio- ep. 33. li. 10.

ſcribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & ſtatim ad Plancum miſi: & biduo ab Allobrogibus, & totius 2 Galliæ populis legatos expecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ iſtic opus erunt adminiſtrari, proſpicies, vt ex tua voluntate, reiq́ pub. commodo fiant. Maleuolentiæ hominum in me, ſi poteris, occurres: ſin non poteris, hoc te conſolabere, quòd me de ſtatu meo nullis contumelijs deterrere poſſunt. Prid. Nonas Maij, ex caſtris, finibus 3 Statiellenſium.

2 Ciſalpinæ, nam tranſalpinæ præerat Plancus.

3 Plin. & alij.

ARGVMENTVM.

Queritur bellum ab Antonio renouatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoſcere.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. COS. DES.

TREIS *vno die à te accepi epiſtolas: vnam breuem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me miſit Lupus. Ex tuis literis & ex Græceij oratione non modò non reſtrinctum bellum, ſed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem, pro tua ſingulari prudentia quin perſpicias, ſi aliquid firmitatis nactus ſit Antonius, 1 omnia illa tua præclara in remp. merita ad nihilum eſſe ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita perſuaſum omnibus, cum paucis inermibus perterritis metu, fracto animo fugiſſe Antonium. Qui ſi ita ſe habet, vt (quemadmodum audiebam de Graceio) confligi cum eo ſine periculo non poſsit: non ille mihi fugiſſe*

1 Duo præcipua nominauit. ep. 7. Cæſaris necem & copias reip. cauſa comparatas, acceſſit poſtea victoria Mutinenſis.

à Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alij fracti sunt, nonnulli etiam queruntur, quod persequuti non sitis: opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino EST hoc populi, maximéq; nostri, in eo 2 potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen prouidendum est, ne qua iusta querela esse possit. Res sic se habet: is bellum confecerit, qui Antonium 3 oppresserit. hoc quam habeat vim, te existimare malo, quàm me apertiùs scribere. Vale.

2.i.In eum liberrimè loqui.
3 Ijsdem verbis & Plancum hortatus est, Bruti collegam, ep. 13. 19. & 20. lib. 10.

ARGVMENTVM.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo: & quo res in statu sit, exponit.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. M. CICERONI S. D.

IAM non ago tibi gratias. cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt, qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de caussis, Cicero, non potui: eram sine equitibus, sine iumentis, Hirtium perijsse nesciebam, Cæsari 1 non credebam priùs, quàm conuenissem, & collocutus essem. hic dies hoc modo abijt. Postridie manè à Pansa sum accersitus 2 Bononiam. cùm in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas. sic enim verè eas appellare possum. sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessimè acceptæ. biduo me Antonius antecessit, itinere multo maiore fugiens,

1 Cur crederet eius filio, quem occiderat, Ap. lib. 3. de bel. ciu.
2 Quò ex pugna fugerat. Appianus, Dio.

*fugiens, quàm ego sequens. Ille enim ijt paßsim, ego ordinatim: quâcunque iuit,3 ergastula soluit, homines arripuit. Constitit nusquam priùs, quàm ad Vada venit. quem locum volo tibi esse notum. 4 iacet inter Appenninum, & Alpeis impeditißimus ad iter faciendum. Cùm abessem ab eo millia passuum triginta, & se iam Ventidio coniunxisset, concio eius ad me est allata: in qua petere cœpit à militibus, vt se trans Alpeis sequerentur: sibi cum M. Lepido conuenire: Succlamatum est, & frequenter à militibus 5 Ventidianis (nam suos valdè quàm paucos habet) sibi aut in Italia pereundū esse, aut vincendum. Etiam orare cœperunt,*vt Pollentiam iter faceret. Cùm sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. hac re mihi nuntiata, statim quinq; cohorteis Pollentiam præmisi, meumq; iter eò contuli. hora antè præsidium meum Pollentiam venit, quàm 6 Trebellius cum equitibus. sanè quàm sum gauisus. in hoc enim victoriam puto consistere, in spem venerant, quòd neq; Planci 7 quatuor legiones omnibus suis copijs pares arbitrabantur: neque ex Italia tam celeriter exercitum traijci posse credebant. Quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusq; omnis, qui eo præmissus erat à nobis sustinebant: nostroq; aduentu sustineri faciliùs posse confidimus, tamen si quo etiam casu Isaram se traiecerint: ne quid detrimenti reip. iniungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimámque spem de summa repub. habere volumus, cùm & nos & exercitus nostros singulari concordia coniunctos,*

3 Supra ep. 10.

4 Plin. li. 3. cap. 5.

5 Tres erant Ventidij legiones ep. 13. & 34. lib. 10.

* Plin. li. 3. cap. 5.

6 Is, de quo Philip. 11.

7 Epist. 15. lib. 10.

ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, daréque operam, vt quàm paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus. qui quidem eas copias quas diu simulatione reip. comparârant, subitò ad patriæ periculum conuerterunt.

ARGVMENTVM.

Ad Bruti literas respondet, de Octauiano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, aliisque rebus.

M. T. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. 14

1 Vt Octauianus inter decemuiros esset ep. 20.

2 Video scriptum esse in antiquis libris, Mutinæ.

3 M. Bruto, qui cum Cassio mare transiit.

Mirabiliter mi Brute lætor, mea consilia, 1 meásque sententias à te probari de decemuiris, de ornando adolescente. sed quid refert? Mihi crede homini non glorioso: planè iam Brute frigeo, ὄργανον enim erat meum senatus: id est iam dissolutum. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara 2 Mutina eruptio, fuga Antonij, conciso exercitu, vt omnium animi relaxati sint, meæque illæ vehementes contentiones tanquam σκιαμαχίαι esse videantur. Sed, vt ad rem redeam: legionem Martiam, & quartam negant, qui illas norunt, vlla conditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi eáque habebitur. De 3 Bruto arcessendo, Cæsaréque ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi assentior. sed vt scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillimè sustineo: sed impediunt tamen.

tamen. Ex Africa 4 *legiones expectantur. Sed bellum istic* 5 *renatum homines mirantur. nihil tam præter spem vnquam. Nam die tuo natali victoria nuntiata, in multa sæcula videbamus remp. liberatam. Noui timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me ijs, quas Idibus Maijs dedisti, modò te accepisse à Planco literas, non recipi a Lepido Antonium. id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cuius exitum ne extimescam, tuæ* 7 *partes sunt. Ego plus, quàm feci, facere non possum. Te tamen id quod spero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.*

4 Veteranæ.
5 Epist. 24. li. 10. & 26.
6 Vide epist. ad M. Brutum cuius initium est Messallam.
7 Infra epist. 21.

ARGVMENTVM.

Laudat officium & diligentiam Bruti: voluptatem, lætitiámque omnium significat ex Bruti Plancique coniunctione: eumque hortatur vt in tuenda rep. seipsum vincat.

M. T. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. 15

ET si mihi tuæ literæ iucundissimæ sunt: tamen iucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco 1 *collegæ mandasti, vt te mihi per literas excusaret. quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Coniunctio tua cum collega, concordiáque vestra, quæ literis communibus declarata est senatui, populoque Ro. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute, & iam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, presertim ad te, quo magistro breui-*

1 Quia consules erant designati in proximum annum.

breuitatis vti cogito. Literas tuas vehementer expecto, & quidem,[2] taleis, quales maximè opto.

2 Quæ oppressum Antonium significent.

ARGVMENTVM.

Commendat Lamiam, equitem Rom. in petitione præturæ.

M. T. CICERO D. S. BRVTO IMP. 16

Hoc vt suum studium erga Lamiam clarius ostendat.

PErmagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit, vtrum cum sollicitudinis aliquid haberes, an cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, vt tempus obseruaret epistolæ tibi reddendę. Nam quemadmodum coràm qui ad nos intempestiuè adeunt, molesti sępe sunt: sic epistolæ offendunt [1] non loco redditæ. Si autem, vt spero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille, cui mandaui, satis scitè & commodè tempus ad te cepit adeundi: confido, me, quod velim, à te facilè impetraturum. L. Lamia præturam petit, hoc ego vtor vno omnium plurimùm, magna vetustas, magna consuetudo intercedit; quódque plurimùm valet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. Magno præterea beneficio eius, magnóque merito sum obligatus. nam Clodianis temporibus, cùm equestris ordinis princeps esset, próque mea salute acerrimè propugnaret, à Gabinio COS. [2] relegatus est. quod ante id tempus ciui Rom. Romæ contigit nemini. Hęc cum populus Rom. meminerit, me ipsum non meminiße turpissimum est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia, vsus magni-

1 Alieno tempore vt illud desipere in loco, sapientia est.

2 In oratione pro Sextio, & pro domo & hic ep. 29, li. 12.

magnificentissimo 3 munere ædilitio: tamen quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc si me tanti facis, quanti certè facias, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, vt is nobis eas 4 centurias conficiat. Non tenebo te pluribus, ponam in extremo, quod sentio: nihil est Brute, cum omnia à te expectem, quod mihi gratius facere possis.

3 Manus enim ædiles populo dabant.

4 Prætores enim centuriatis comitijs creabantur.

LAMIA vno omnium familiarissimè vtor, magna eius in me non dico officia, sed 5 merita sunt, eaq; populo Ro. notissima, is magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit 6 præturam: omnésque intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus extare videtur, vt ego omnia pertimescam, totámque petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. in ea re quantum me possis adiuuare facilè perspicio: nec verò, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me maiore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm, si omnibus tuis 7 opibus, omni studio Lamiam in petitione iuueris. quod vt facias, vehementer te rogo. Vale.

5 Epist. 29. lib. 12.

6 Quæ biennio interiecto, ædilitatem consequebar.

7 Pro eo, quantum valebis.

ARGVMENTVM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. COS. DES. 17

ETSI ex mandatis quæ 1 Galbæ, Volumnioq; ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandúmque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata

1 Epist. 30 lib. 10.

data videbantur, quàm erat dignum tua populíque
2 Mutinensi. Ro. 2 victoria. senatus autem, mi Brute, fortis est,
& habet forteis duces. Itaque molestè ferebat, se à
te, quem omnium, quicunq; fuissent, fortissimum iudicaret, timidum atque ignauum iudicari. etenim
cùm, te incluso, spem maximam omnes habuissent in
tua virtute, florente Antonio: quis erat, qui quicquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò
Lepidum timebamus, quis enim esset, qui illum tam
3 Vide epi. 27. lib. 10. & 8. lib. 12. furiosum arbitraretur, vt, qui in maximo bello 3 pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum
reip. indiceret? Nec dubito, quin tu plus prouideas.
4 In Pisonem. Sed tamen tam recenti gratulatione, quam 4 tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renouatio
timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim
equidem, id quod spero, vt planè abiectus, & fractus
sit Antonius. sin aliquid virium fortè collegerit, sentiet nec senatui consilium, nec populo Rom. virtutem
deesse, nec reip. te viuo imperatorem. XIIII. Kal.
Iun. Vale.

ARGVMENTVM.

Timere se scribit reip. vicem. & Vicetinos commendat.

D. BRVTVS S. D. M. T. CICERONI.

Supra ep. 14. AD senatum quas literas misi, velim prius perlegas: & siqua tibi videbuntur, commuta. Necessariò me scripsisse ipse animaduertes. nam cùm
1 Reliquo senatu. putarem, quartam & Martiam legiones mecum
futuras, vt Druso, Paullóque placuerat, 1 vobis
assenti-

aſſentientibus, minùs de reliquis [2] *nobis laborandum exiſtimaui. nunc verò cùm ſim cum tironibus egentiſsimis, valde & meam & veſtram vicem timeam neceſſe eſt.* [3] *Vicetini me, & M. Brutum præcipuè obſeruant. his nequaquam patiare iniuriam fieri in ſenatu vernarum cauſa, à te peto. cauſam habent optimam, officium in* [4] *remp. ſummum, genus hominum aduerſariorum ſeditioſum, & inertiſſimum. XII. kalend. Iunias, Vercelleis.*

2 Quas à vobis non impetrabam.

3 Sic in antiquis monumentis.

4 Libri veteres rep.

ARGVMENTVM.

Timere ſe ait Ciceronis cauſa: eúmque monet, vt veteranorum animos ſibi conciliet.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. M. T. CICERONI. S. D. 19

QVod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuáque officia cogunt, vt timeam. Sæpe enim mihi cum eſſet dictum, neque à me contemtum nouiſsimè Labeo Segulius, homo ſui ſimillimus, narrauit mihi, apud Cæſarem ſe fuiſſe, multumque ſermonem de te habitum eſſe. ipſum Cæſarem nihil ſanè de te queſtum, niſi dictum, quod diceret te dixiſſe laudandum adoleſcentem, ornandum, [1] tollendum: ſe non eſſe commiſſurum, vt tolli poſsit. Hoc ego Labeonem credo illi retuliſſe, aut finxiſſe dictum, non ab adoleſcente prolatum. Veteranos verò peſsimè loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab ijs inſtare periculum, maximéque indignari, quòd in decemuiris neque Cæſar, neque ego habiti [2] eſſemus, atq; omnia ad veſtrum arbitrium eſſent collata.

1 Eſt enim ambigua ſignificatio in verbo tollendum, Paterculus. lib. 2.

2 Ad agros veteranis diuidundos ad Att. ep. 29 li. 15

Hæc

Hęc cum audissem, & iam in itinere essem, committendum non putaui, priùs vt Alpeis transgrederer, quam, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborum, & denuntiatione periculi sperare 3 eos, te pertimefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia: & totam istam cantilenam ex hoc pendere, vt quamplurimùm lucrifaciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem. nihil enim tua mihi vita potest esse iucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo magis timere cogare: & quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. primùm quòd desiderant de 4 decemuiris, facias, deinde de præmijs, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab vtroq; 5 nostrum: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ senatum de ea re constituturum. Quatuor legionibus ijs, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Syllanis & agro Campano. Aequaliter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij, quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valde necessè fuerit, ex Italia non excedam. Legiones 6 armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturũ ad omneis casus & impetus hominum. De exercitu quem Pansa habuit, legionẽ mihi Cęsar non remittit. Ad has literas statim mihi rescribe, tuorumq; aliquem mitte, siquid reconditum magis fuerit, méque scire opus esse putaueris. Vale VII. kalend. Iunias. Eporedia.

3 Veteranos.

4 Vt Octauianus in decemuiris sit, epi. 14. Att. lib. 3. de bell. ciu. 5 Me & Octauiano.

6 Ad Antonium persequendum.

ARGVMENTVM.

Respondet proximæ superiori epistolæ:

M. CICERO D. BRVTO IMP. S. D. 20

DII isti Segulio [1] *male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? Te tamen, mi Brute, sic amo, vt debeo, quòd istud, quicquid esset nugarum me scire voluisti. signum enim magnum amoris dedisti. Nam quod idem Segulius ait veteranos queri, quòd tu & Cæsar in* [2] *decemuiris non essetis, vtinam ne ego quidem essem. quid enim molestius? Sed tamen cùm ego sensissem, de ijs, qui exercitus haberent, sententiam dici oportere: ijdem illi, qui solent, reclamarunt. Itaque excepti etiam estis me vehementer repugnante. Quocircà Segulium negligamus, qui res nouas quęrit, non quòd veterem comederit (nullam enim habuit) sed quia hanc ipsam* [3] *recentem nouam deuorauit. Quod autem scribis, te quod pro te ipso non facias, id pro me facere: vt de me timeas aliquid: omni te, vir optime, mihíque carissime Brute, de me metu libero. ego enim, quę prouideri poterunt, non fallar in ijs: quæ cautionem non habebunt, de ijs non ita valde laboro. sim etenim impudens, si plus postulem, quàm homini a rerum natura tribui potest. Quod mihi præcipis, vt caueam, ne timendo magis timere cogar, & sapienter & amicissimè præci-*

1 Sic locutus est ep. 11. li. 5.

2 Ideo creatis, vt agros militibus, post Mutinensem victoriam, diuiderent.

3 Recenti hęreditate acceptam.

præcipis. Sed velim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc genere virtutis, vt nunquam extimescas, nunquam perturbere: me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrem neque metuam quicquam, & cauebo omnia. Sed vide, ne tua iam, mi Brute, 4 culpa futura sit, si ego quicquam timeam. tuis enim opibus & 5 consulatu tuo, etiam si timidi essemus tamen omnem timorem abijceremus: præsertim cùm persuasum omnibus esset, mihiq; maximè, nos à te vnicè diligi. Consilijs tuis, quę scribis de quatuor legionibus, déque agris assignandis ab vtroque vestrum, vehementer assentior. Itaque cum quidam de 7 collegis nostris agrariam curationem ligurirent, disturbaui rem, totamque vobis integram reseruaui. Siquid erit occultius, & vt (scribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quò fideliùs ad te literæ perferantur. Vale. Prid. Non. Julias.

4 Supra ep. 14.
5 Cuius iam tempus appropinquabat.
6 Supra ep. 29.
7 De decemuiris.

ARGVMENTVM.

Petit á Bruto, vt Appium Claudium, qui Antonij partes secutus erat, in ciuitate retineat.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP.

CVM Appio Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis eius officijs, & meis mutuis constituta. Peto à te maiorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea causa, vt eum auctoritate tua, quæ plurimum valet conseruatum velis: volo, te cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum

1 In Cæsaris nece, & Mutinensi eruptione.

ſimum exiſtimari. Magno tibi erit ornamento, nobiliſsimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſaluum. Cuius quidem cauſa hoc melior debet eſſe, quod pietate adductus, propter patris reſtitutionem ſe cum Antonio coniunxit. Quare etſi minùs 2 veram cauſam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus poteſt hominem ſummo loco 3 natum, ſummo ingenio, ſumma virtute, officioſiſsimum præterea & gratiſsimum, incolumem in ciuitate retinere. quod vt facias, ita à te peto, vt maiore ſtudio, magiſue ex animo petere non poſsim. Vale.

2 Id eſt æquam vt alibi.

3 Nobiliſſimi enim Claudij, non modo patricij, Pulchri, ac Nerones, ſed plebei etiam Marcelli.

ARGVMENTVM.

Hortatur Ciceronem ad bene ſperandum.

D. BRVTVS S. D. M. T. CICERONI. 22

NOS hìc valemus rectè: & quò meliùs valeamus operam dabimus. Lepidus commodè de nobis ſentire videtur. Omni timore depoſito, debemus liberè reip. conſulere. Quòd ſi omnia eſſent aliena, 1 tamen tribus, tantis exercitibus proprijs reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & ſemper habuiſti, & nunc fortuna adiuuante augere potes. Quæ tibi ſuperioribus literis mea manu ſcripſi, terrendi tui cauſa 2 homines loquuntur. ſi frenum momorderis, peream, ſi te omnes quotquot ſunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi, vt antea ſcripſi, dum mihi à te literæ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. kalend. Junias Eporedia.

1 Bruti, Planci. Octauiani.

2 De Segulo maximè intelligit, ſupra ep. 10

ARGVMENTVM.

Bruti epistola, siquid antea fuerat timoris, ademptum significat, addit, quid Bruto sit agendum, & de pecunia decreta.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. 23

NARRO tibi: antea subirascebar breuitate tuarum literarum: nunc mihi loquax esse [1] videor. Te igitur imitabor, quàm multa quàm paucis: te recte valere, operámque dare, vt cotidie melius. Lepidum commodè sentire: tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses. Sed, vt omnes, frenum momordi. etenim, qui te incluso omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio iam [2] vigiliam meam, Brute tibi tradere, sed ita, vt ne desim constantię meæ. Quod scribis in Italia te moraturum, dum tibi literę meæ veniant: si per hostem licet, non erraris. multa enim Romæ. sin aduentu tuo bellum confici potest, nihil sit antiquius. Pecunia expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum tui [3] Seruilium: nos non desumus. Vale. VIII. Id. Junias.

[1] Cum te videam tam paucis tam multa complecti.

[2] Translatio ab excubantibus militibus. nox autem in quatuor vigilias distributa.

[3] Isaurici filium consularem.

ARGVMENTVM.

Scribit, se breuitatem in scribendo amare, Bruti exemplo, reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

M. CICERO S. D. D. BRVTO. 24

EXPECTANTI mihi tuas quotidie literas, Lupus noster subitò denuntiauit, vt ad te scri-

scriberem, si quid vellem. Ego autem etsi quid scriberem, non habebam (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem literarũ tibi iniucundum esse audiebam) breuitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur, in te, & in [1] *collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego quemadmodum præcipis, priuatis literis ab bellum commune vocare non desino: qui vtinam iam adesset: intestinum vrbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum. altera iam pagella procedit. vince & vale. XIIII. Kalend. Quintileis.*

1 L Planco, supra ep. 14
2 Erant enim qui Octauianum interfectis Pansa & Hirtio, ad petitionem consulatus incitarent ep. 24. lib. 10.

ARGVMENTVM.

Sollicitus ob Antonij cum Lepido coniunctionem, postulat, vt & legiones ad eum mittantur, & stipendium.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 25

IN maximo meo dolore hoc solatio vtor, quod intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, quæ acciderunt. [1] *Deliberent, vtrum traijcient legiones ex Africa, necne, & ex Sardinia: Brutum arcessant, necne: mihi stipendium dent an non, decernant. ad senatum literas misi. Crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos* [2] *omneis adituros periculum. Rogo te, videte quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus est, & celeritate. Vale. III. Nonas Junias. ex castris.*

1 Hæc cum ironia.
2 Verissimum augurium, nam, Nouembri proximo mense inita inter Lepidum, Antonium, Octauianum, societate & omnes, & omnia perierere. Velleius, Dio, alij.

ARGVMENTVM.

Questus erat Matius, se à Cicerone, vt libertatis inimicum accusari, Cicero factum negat.

M. CICERO C. MATIO S. D. 26

Doctissimum appellat Matium ep. 15. lib. 7.

NONDVM satis constitui, molestiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum vtriusque nostrûm amantissimus. Nam cùm in Tusculanum vesperi venissem, postridie ille ad me, nondum satis firmo corpore cùm esset, manè venit. Quem cùm obiurgarem, quòd parum valetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quàm vt me videret. Nunquidnam, inquam, noui? detulit ad me querelam tuam: de qua priùs, quàm respondeo pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. sed VETVSTAS habet aliquid commune cum multis: amor non habet. Dilexi te quo die cognoui, méque à te diligi iudicaui. tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra & vitę dissimilitudo non est passa voluntates nostras consuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile, cùm Cæsar esset in Gallia. quod [1] enim vehementer mihi vtile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfecisti, vt ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos [2] familiarissimè dicta, scripta, communicata sunt. grauiora enim sunt consecuta. & initio belli ciuilis cùm Brundisium versus ires ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum. primùm hoc ipsum

A vetustate.

A mutua beneuolentia.

1 A beneficijs.

2 A familiaritate.

Ab officio.

ſum quanti, præſertim temporibus illis. Deinde oblitum me putas conſilij, ſermonis, hnmanitatis tuæ? quibus rebus intereſſe memini Trebatium. Nec verò oblitus ſum literarum tuarum, quas ad me miſiſti, cùm Cæſari obuiam veniſſem in agro, vt arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus eſt, cùm me ad Pompeium proficiſci ſiue pudor meus coegit, ſiue officium, ſiue fortuna. Quod officium tuum, quod ſtudium, vel in abſentem me, vel in preſenteis meos defuit? quem porrò omnes mei, & mihi, & ſibi te amiciorem iudicauerunt? 3 Veni Brundiſium. oblitumne me putas, qua celeritate, vt primùm audieris, ad me Tarento aduolaris? quæ tua fuerit aſſeßio, oratio, confirmatio animi mei fracti communium miſeriarum metu? Tandem aliquando Romæ eſſe cœpimus. quid defuit noſtræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem aduerſus Cæſarem, vſus tuo conſilio ſum. In reliquis officijs, cui tu tribuiſti, excepto Cæſare, præter me vt domum ventitares, horáſque multas ſæpe ſuauißimo ſermone conſumeres? cum etiam tum, ſi meminiſti, vt hæc φιλοσοφέμενα ſcriberem, tu me impuliſti. Poſt 4 Cæſaris reditum quid tibi maiori curæ fuit, quàm vt eſſem ego illi quàm familiarißimus? quod effeceras. Quorſum igitur hæc oratio longior, quàm putaram? quia ſum admiratus, te, qui hæc noſſe deberes, quicquam à me commiſſum, quod eſſet alienum noſtra amicitia, credidiſſe. nam præter hæc, quæ commemoraui, quæ teſtata ſunt & illuſtria, habeo multa occultiora, quæ

A conſtantia.

3 Aliquando pœnituit. vide ad At. lib. 11.

4 Confectis ciuilibus.

vix verbis exequi possum. Omnia me tua delectant, sed maximè maxima cùm fides in amicitia, consilium, grauitas, constantia, tum lepos, humanitas, literæ. Quapropter redeo nunc ad 5 querelam. Ego te suffragium tulisse in illa lege, primùm non credidi: deinde si credidissem, nunquam id sine aliqua iusta causa existimarem te fecisse. 6 Dignitas tua facit, vt animaduertatur quicquid facias: maleuolentia autem hominum, vt nonnulla duriùs, quàm à me facta sint, proferantur. Ea si tu non audis, quid dicam nescio. equidem siquando audio, tam defendo, quàm me scio à te contra inimicos meos solere defendi. Defensio autem est duplex. alia sunt, quæ 7 liquidò negare soleam, vt de isto ipso suffragio: alia, quę 8 defendam à te piè fieri & humanè, vt de curatione ludorum. Sed te hominem 9 doctissimum non fugit, si Cæsar rex fuerit (quod mihi quidem videtur) in vtranque partem de tuo officio disputari posse: vel in eam, qua ego vti soleo, laudandam esse fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: vel in 10 eam, qua nonnulli vtuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam. ex his sermonibus vtinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentiùs, quàm ego, commemorat, aut sæpius: te & non suscipiendi belli ciuilis grauissimum 11 auctorem fuisse, & moderandæ victoriæ? in quo, qui mihi non assentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio familiari nostro qui mihi de-

5 Ad querelam responsio.

6 Incommodum vertit in laudem.

7 Ep. 10. l. 10.
8 phil. 1.
9 Ep. 15. lib. 7.

10 Qua fortasse & ipse Cicero vtebatur.

11 Sic ad Att. Existimatus est semper auctor otij.

dit

dit causam harum 12 *literarum. quibus nisi credideris, me omnis officij & humanitatis expertem iudicaris. quo nec mihi grauius quicquam potest esse, nec à te alienius. Vale.* 12 Quibus me tibi purgaui.

ARGVMENTVM.

Excusatio Mattij & pro seipso & contra calũniatores.

MATTIVS S. D. CICERONI. 27

MAgnam voluptatem ex tuis literis cepi, quòd, quam sperarem atque optarem, habere te de me opinionem cognoui. de qua etsi non dubitabam, tamen, quia maximi æstimabam: vt incorrupta maneret, laborabam. Conscius autem mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum, eo minùs credebam plurimis atque optimis artibus ornato tibi temerè quicquam persuaderi potuisse, præsertim in quem mea propensa & perpetua fuißet atque esset beneuolentia. Quod quoniam, vt volui, scio esse: respondebo criminibus, quibus tu pro me, vt par erat, pro tua singulari bonitate & amicitia nostra sæpe restitisti. nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis neceßarij grauiter fero, atque eum, quem dilexi perijsse indignor. aiunt enim patriam amicitiæ præponendam esse: proinde ac si iam vicerint, obitum eius reipub. fuisse vtilem. Sed non agam astutè. fateor me ad istum gradum sapientiæ non peruenisse, neque enim Cæsarem in dissensione ciuili sum secutus, sed amicum, quanquam 1 *re offendebat, tamen non deserui: neque bellum vnquam ciuile, aut*

Captat beneuolentiam, à suo studio erga Ciceronem

Obiectio.

Confutatio

1 Ciuili bello.

etiam causam dissensionis probaui, quam etiam nascentem 2 extingui summè studui. Itaque in victoria hominis necessarij, neq; honoris, neq; pecuniæ dulcedine sum captus. quibus præmijs reliqui, minùs apud eum, quàm ego, cum possent, immoderatè sunt abusi, atque etiam res familiaris mea, 3 lege Cæsaris diminuta est: cuius beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in ciuitate. ciuibus victis vt 4 parceretur, æquè ac pro mea salute laboraui. Possum igitur, qui omneis voluerim incolumeis, eum à quo id impetratum est, perisse non indignari? cùm præsertim ijdem homines illi & 5 inuidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt, quando factum nostrum improbare audes. O superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, 6 alijs ne dolere quidem impunè licere. At hæc etiam seruis semper libera fuerunt. timerent, gauderent, dolerent suo potius, quàm alterius arbitrio. Quæ nunc isti, vt quidem dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. sed nihil agunt. nullius vnquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NVNQVAM ENIM HONESTAM mortem fugiendam, sæpè etiam 7 appetendam putaui. Sed quid mihi succensent, si id opto, vt pœniteat eos sui facti? Cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbã. At debeo pro ciuili parte remp. velle saluam. Id quidem me cupere, nisi & antè acta vita, & reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo. Quare maiorem in modum te rogo, vt rem potiorem oratione ducas: mihique

2 Auctor fuit non suscipiendi belli ciuilis.

3 De qua lege lib. 3. com. de bello ciuili.

4 Auctor fuit moderandæ victoriæ.

5 Quòd nimium eos ornaret.

6 Ex vna parte Cæsaris percussores, ex altera seipsum describit.

7 Sic in tribus antiquis libris video scriptum esse, non, ut alijs placer appetendam.

hique si sentis expedire rectè fieri credas, nullam cõmunionem cum improbis esse posse. An, quod adolescens præstiti, cùm etiam errare cum 8 excusatione possem, id nunc ætate præcipitata commutem, ac me ipse retexam? non faciam, neque quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi coniunctissimi ac viri amplissimi doleo graué casum. Quòd si aliter essem animatus, nunquam quod facerem, negarem, ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curaui. At id ad priuatum officium, non ad statum reip. pertinebat. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ atq; honoribus præstare etiam mortui debui: & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonij sæpè domum salutandi causa: ad quem qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causa frequenteis ventitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam 9 interpellauit, quin quibus vellem, atque etiam, quos ipse non diligebat, tamen ijs vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos velim, diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores: aut etiam ij, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quàm sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent: quod reliquum est vitæ, in otio 10 Rhodi degam: sin casus aliquis

8 Aetati aliquid conceditur.

Obiectio.

Confutatio

9 A minori ad maius, Cæsar permisit, vt inimicis suis vterer vos non permittitis, vt amem quos velim.

10 Quæ libera ciuitas erat ep. 7. lib. 4.

aliquis interpellârit, ita ero Romae vt rectè fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quòd tuum erga me animum simplicem atq; amicum aperuit: & quòd eum, quem semper dilexi lubenter quo magis iure colere atque obseruare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

ARGVMENTVM.

Profecturus in Graeciam, suas res Oppio commendat commemoratis antè beneficijs ab ipso acceptis.

CICERO OPPIO. S. D. 28

1 Quem ipsum hac de re saepè per literas consuluit.

Qui consilium dat, & prudens sit, & fidus.

2 C. Caesarem, quem etiam secutus est in bello ciuili.

DVbitanti mihi (quod scit [1] Atticus noster) de hoc toto consilio profectionis, quòd in vtramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, iudicium & consilium tuum. nam & scripsisti apertè quid tibi videretur, & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te, & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem: maximéque sum expertus cum initio ciuilis belli per literas te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundumne ad Pompeium, an manendum in Italia, suasisti vt consulerem dignitati meae. Ex quo quid sentires intellexi: sumque admiratus & fidem tuam, & in consilio dando religionem, quod, cùm aliud malle [2] amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & antè hoc tempus te dilexi, & semper me diligi sensi: & cùm abessem, atq; in magnis [illegible] essem: & me absentem, & meos pr[illegible] cultos & defensos esse memini: & post [illegible]

quàm familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & senserim & prædicarim, omnes, qui solent hæc animaduertere, testes habemus. Grauissimũ verò 3 iudicium de mea fide & de constantia fecisti, cùm post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusq; meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conseruabis amorem tuum (etsi 4 more magis hoc quidem scribo, quàm quòd te admonendum putem) meáq; omnia tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me autem, cùm paulum otij nacti erimus, vberiores literas expectato. Da operam vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

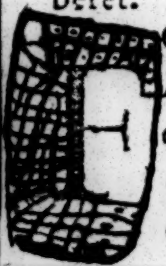
3 Indicasti. te à me fideliter & constanter esse amatum, quanquam ego Pompeium tu Cæsarem secutus esses.
4 Vide ep. 17. lib. 12.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

LIB. XII. AD C. CASSIVM, ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

Queritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiúmque hortatur, vt vnà cúm M. Bruto eius vxoris fratre, omni perturbatione remp liberet.

CICERO CASSIO S. D. 1

INEM nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est, de republica cogitandi: cuius omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo

ipse

ipse meliorem, rep. à [1] Dolobella meo præclarißimè gesta. [2] manabat enim illud malum vrbanum, & ita corroborabatur quotidie, vt ego quidem & vrbi, & otio diffiderem vrbano. sed ita compressum est, vt mihi videamur omne iam ad tempus ab illo duntaxat [3] sordidißimo periculo tuti futuri. Reliqua magna sunt & multa, sed posita omnia sunt in vobis: quanquam primùm quidque explicemus. nam, vt adhuc actum quidem est, non regno, sed rege liberati videmur. interfecto enim rege, regios omneis [4] nutus tuemur: neque verò id solum sed etiam quæ ipse ille, si viueret, non faceret, ea nos quasi cogitata ab illo probamus: nec eius quidem rei finem video. Tabulæ figuntur, [5] immunitates dantur, pecuniæ maximæ describuntur, exules reducuntur, S. C. falsa referuntur: vt tantummodò odium illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse videatur: resp. iacet in ijs perturbationibus, in quas eam ille coniecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda: nec hoc cogitandum, satis iam habere remp. à vobis. Habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentē venit optare: sed contenta non est, & pro magnitudine & animi & beneficij vestri à vobis magna desiderat. Adhuc vlta suas iniurias est per vos interitu tyranni: nihil amplius. ornamenta verò sua quæ recuperauit? an quòd ei mortuo paret, quem viuum ferre non poterat? an quòd, cuius [6] æra refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? At enim ita decreuimus. Fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in rep. plurimum: sed

1 Vide ep. 14. lib. 9.

2 Phil. 1.

3 Quod ab infima plebe bonis viris impendebat.

4 Quæ se facturum, leuiter, & vix significat.

5 Hæc omnia eis faceret consul Antonius, in commentarijs Cæsaris ab eo scripta fingebat.

6 Continens pro contento. nam æreis tabulis leges incidebantur. vide librum nostrum de legibus.

sed immoderate 7 quidem & ingratè nostra facilitate abutuntur. Verùm hæc propediem, & multa alia coràm. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cùm reip quam semper habui carissimam, tum amoris nostri causa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam vt valeas.

7 Consul Antonius, cui scriba Cæsaris Taberius obsequebatur Appi. 3. de bel. ciu.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in M. Antonij tyrannicam potentiam: reip. statum describit.

CICERO CASSIO. S. D. 2

VEhementer lætor, tibi probari sententiam & orationem meam: qua si sæpius vti 1 liceret, nihil esset negotij libertatem & remp. recuperare. sed homo amens & perditus, multóque nequior, quàm ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullámque aliam ob causam me 2 auctorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi vt in me veterani incitentur. quod ego periculum non extimesco, modò facti vestri gloriam cum mea laude communicem. Ita nec 3 Pisoni, qui in eum primus inuectus est nullo assentiente: nec mihi, qui idem tricesimo pòst die feci, nec P. Seruilio, qui me est consecutus, tutò in senatum venire licet. cædem enim gladiator quærit, eiúsque initium ad XIII. kalend. Octobreis à me se facturum putauit. ad quã paratus venerat, cùm in villa 4 Metelli complureis dies commentatus esset. quæ autem in lustris & in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, vt ad te antea scripsi, suo more 5 vomere, non dice-

1 Si liceret in senatu liberè loqui ep. 2. lib. 10.

2 Phil. 3.

3 Caius filia Calpurnia C. Cæsari nupserat.

4 Metelli Scipionis, qui fuerat socer Pompeij ep. 8. lib. 8.

5 Phil. 2.

dicere. Quare quod scribis te confidere, authoritate & eloquentia nostra aliquid profeci posse: nonnihil, at in tantis malis est profectum: intelligit enim populus Rom. [6] *treis esse consulareis, qui, quia, quæ de rep. bene senserint, liberè locuti sunt, tuto in senatum venire non possint. nec est præterea quod quicquam expectes. tuus enim necessarius* [7] *affinitate noua delectatur, itaque iam non est studiosus ludorum, infinitóq;* [8] *fratris tui plausu dirumpitur, alter item affinis nouis commentarijs Cæsaris delinitus est. Sed hæc tollerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eámque causam se huic latroni deseruire præ se ferat. Nam L. Cotta familiaris meus fatali quadam desperatione, vt ait, in senatum venit, L. Cæsar, optimus & fortissimus ciuis* [9] *valetudine impeditur. Ser. Sulpicius & summa authoritate & optimè sentiens, non adest, reliquos, exceptis* [10] *designatis, ignosce mihi, si non numero consulareis. Habes* [11] *auctores consilij publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcircò abestis, vt sitis in tuto, ne in vobis quidẽ: sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis, velim* [12] *saluis nobis: sin id minùs, res tamen pub. per vos breui tempore ius suum* * *recuperabit. Ego tuis neque desum, neque decro: qui siue ad me referent,* [13] *siue non, mea tibi tamen beneuolentia, fidésque præstabitur. Vale.*

6 Me Pisonem, Seruilium.
7 Lepidum intelligit: cuius filio filiam suam Antonius collocarat. Dion. lib 44.
8 Non Quinti, sed Lucij, qui hoc anno erat trib. pl. Phil. 4.
9 Ep. 14. lib 9.
10 Pansa & Hirtio.
11 Quorum consilio resp. geritur.
12 Id est ne ante vestrum aduentum opprimamur. ep. 13. l. 15. ad Att.
13 Sic & Sigonij liber, & meus alij tamen hoc dolendum putant.

AR-

ARGVMENTVM.

Et hic in Antonium eiúsque sectam inuehit.

CICERO CASSIO. S. D. 3

*AVget tuus 1 amicus furorem in dies. primùm in statua quàm posuit in rostris, inscripsit, PARENTI optimè meritò: vt non modò sicarij, sed iam etiam patricidæ iudicemini: quid dico, iudicemini? iudicemur potius. vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. 2 Vtinam quidem fuissem. molestius nobis non esset. sed hoc vestrum fuit. quod quando preterijt, vtinam haberem quid darem vobis consilij. sed ne mihi quidem ipsi reperio * quid faciendum sit. Quid enim est quod contra vim sine vi fieri possit? Consilium autem omne hoc est illorum. vt mortem Cæsaris persequantur. Itaque ante diem VI. Non. Octobreis productus in concionem à 3 Canutio, turpissimè ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conseruatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus : de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cetera cuiusmodi sint ex hoc iudica, quòd legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas cùm hoc faciunt? ad hostem scilicet portari. O rem miseram! dominum ferre non potuimus: conseruo seruimus, & tamen me quidem fauente magis, quàm sperante, etiam nunc residet spes in 4 virtute tua. sed vbi sunt copiæ? De reliquo malo teipsum loqui tecum, quàm dicta nostra cognoscere. Vale.*

1 Antonius.

2 Brutus & Cassius consilium suum de necando Cæsare cum Cicerone non communicarunt Plut.

3 Tribuno pl. quem postea Octauianus occidit Dion lib. 48. Velleius lib. 2. Suetonius in li. de claris Rectoribus.

4 Sæpè cognita maximè verò contra Parthos ep. 10. lib. 16. & ep. 14 li. 15.

ARGVMENTVM.

Varia complectitur hæc epiſtola, de Antonij nequitia, de ſenatu, de populo, de legatis ad Antonium miſſis, de ipſo Caſſio.

CICERO CASSIO. S. D. 4

VEllem Idib. Martiis me ad [1] cœnam inuitaſſes, reliquiarum nihil fuiſſet. Nunc reliquię nos exercent & quidem præter ceteros me. Quanquam egregios conſules habemus, ſed turpiſsimos conſulares: ſenatum fortem, ſed infimo quemque honore fortiſsimum: populo verò nihil fortius, nihil melius, Italiáque vniuerſa. nihil autem fœdius [2] Philippo & Piſone legatis, nihil flagitioſius: qui, cum eſſent miſſi, vt Antonio ex ſenatus ſententia certas res nũtiarent, cùm ille earum rerum nulli paruiſſet, vltrò ab illo ad nos intolerabilia poſtulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factique iam in re [3] ſalutari populares ſumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, vbi denique eſſes, neſciebam, fama nuntiabat te eſſe in Syria: auctor erat nemo. [4] De Bruto, quo propius eſt, eo firmiora videntur eſſe, quæ nuntiantur. Dolobella valdè vituperabatur ab hominibus non inſulſis, quod tibi tã citò ſuccederet, cùm tu vix dum triginta dies in Syria fuiſſes. Itaque conſtabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti eſt, quod [5] exercitũ præter ſpem exiſtimamini comparaſſe. Scriberem plura, ſi rem cauſámque noſſem. nunc quæ ſcribo, ſcribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas literas auidè expecto. Vale.

1 Ad Cæſarem occidendum: ſimul enim Antonium occidiſſemus, ep. 8. lib. 10.

2 Ep. 8. lib. 11. & Phil. 6 & 13.

3 Alij enim in affligenda rep. populares, vt Clodius Cęſar.

4 M. Bruto.

5 XVII. legiones eos habuiſſe, Velleius tradit.

AR-

ARGVMENTVM.

Brutum laudat, vt ad eius imitationem Cassium accendat, addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

CICERO CASSIO. 5

Hiemem credo adhuc prohibuisse quò minùs de te certùm haberemus quid ageres, maximéq́ue vbi eßes, loquebantur omnes tamen credo, quod volebant in Syria te eße, habere copias. Id autem eo faciliùs credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. res enim tantas [1] gessit tamq́ue inopinatas, vt eæ cùm per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatẽ. Quòd si tu ea tenes, quæ putamus, magnis subsidijs fulta resp. est. à prima enim ora Græcię vsq́ue ad Aegyptum optimorum ciuium imperijs muniti erimus, & copijs. Quanquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, vt omne totius belli discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, vt sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur. Paruis omnino iam copijs obsidebatur, quod magno præsidio Bononiã tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster [2] Hirtius: ad Forum Cornelium Cæsar, vterque cum firmo exercitu: magnásq́ue Romæ Pansa copias ex dilectu Italiæ comparat. hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi [3] considerate, vt mihi crebris literis significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, [4] Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. tuos etiam clienteis Transpadanos mirificè coniunctos cùm causa ha-

Plut. in eius vita.

1 Primum enim oram Græciæ Brutus tenebat.

2 Ep. 8. lib. 11.

3 Ep. 33. lib. 10.

4 De Parmensium cæde ab Antonio facta, Phil. 14.

habebamus. Erat firmissimus senatus exceptis 5 cõsularibus: ex quibus vnus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpitij morte magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inermes, partim improbi. nonnulli inuident eorum laudi, quos in rep. probari vident 7. Populi verò R. totiusq; Italiæ mira consensio est. Hæc erant ferè, quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, vt ab istis 8 Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

5 Ep. antecedenti.
6 De Sulpitij morte, Phil. 8.
7 Ep. antecedenti.
8 Vnde sol terras illustrat, inde fac, vt eluceat virtus tua.

ARGVMENTVM.

Strabonem commendat quasi aliud agens: in Cassio, Brutóque spem omnem reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

CICERO CASSIO. S. D. 6

QVi status rerum fuerit tũ cùm has literas dedi, scire poteris ex C. 1 Tidio Strabone viro bono & optimè de rep. sentiente. nam quid dicã cupidissimo tui, qui domo & fortunis relictis ad te potissimum profectus sit? Itaq; eum tibi ne commendo quidem: aduentus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu vellem sic existimes, tibiq; persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si quod nolim, aduersi quid euenerit. res, cùm hæc scribebam, erat in extremum adducta discrimen, Brutus enim Mutinæ vix iam sustinebat. Qui si cõseruatus erit, vicimus 2 sin (quod dij omen auertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantúmq; apparatum, quanto opus est ad vniuersam remp. recuperandam. Vale.

1 Fortasse rectius Titio nam & Strabo Titiorum cognomen vt infra ep. 14 lib. 13. & Titiæ gentis mentio frequens. Tidiæ nulla.
2 Ominis causa mentionem vitat aduersæ fortunæ ep. 12. lib. 16. ad Att. quo in loco, vide commentarium nostrum.

AR-

ARGVMENTVM.

Significat ſententiam à ſe in ſenatu dictam ex Caſſij dignitate, eámque à ſe etiam in concione defenſam.

CICERO CASSIO S. D.

QVANTO ſtudio dignitatem tuam & in ſenatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quàm ex me cognoſcere. Quæ mea ſententia in ſenatu facile valuiſſet, niſi Panſa vehementer obſtitiſſet. ea ſententia dicta, productus ſum in concionem à tribuno pleb. M. Seruilio. Dixi de te quæ potui, tanta [1] *contentione, quantum forum eſt: tanto clamore, conſenſúque populi, vt nihil vnquam ſimile viderim. id velim mihi ignoſcas. quod inuita* [2] *ſocru fecerim. mulier timida verebatur, ne Panſæ animus offenderetur, in concione quidem Panſa dixit, matrem quoque tuam & fratrem, illam à me ſententiam noluiſſe dici. Sed me hæc non mouebant: alia malebam: fauebam & reip. cui ſemper faui, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quod autem & in ſenatu pluribus verbis diſſerui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam* [3] *liberes, promiſi enim & propè confirmaui, te non expectaſſe, nec expectaturum decreta noſtra, ſed te ipſum tuo more rempub. defenſurum. & quanquam nihil dum audieramus, nec vbi eſſes, nec quas copias haberes: tamen ſic ſtatuebam, omneis quæ in iſtis partibus eſſent opes, copiáſque, tuas eſſe: per téque Aſiam prouinciam confidebam iam reip. recuperatam. tu fac in augenda gloria te ipſum* [4] *vincas. Vale.*

Panſa conſul.

1 Concione quibuſdam placet.

2 Seruilia, M. Bruti matre, item Tertia Caſſij vxore. vide Sue. in Iulio.

3 i. Id velim præſtes & re confirmes.

4 Tecum certes dixit ep. 2. lib. 4.

ARGVMENTVM.

Lepidus victum Antonium receperat vnáque bellũ administrabant: id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam remp. hortatur.

CICERO CASSIO S. D 8

1 Nam & Lepidi vxor erat soror M. Bruti

*Cùm anteà pacem se velle dixisset. ep. 18. lib. 11. infra lib. 10.

2 Oppressum à te esse.

3 Laudat simul & hortatur, quòd faciendum vtrumque censet ep. 21. lib. 15.

SCELVS 1 *affinis tui Lepidi, summámq; leuitatem* * *& inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognosse te arbitror. Itaque nos cõfecto bello, vt arbitrabamur, renouatum bellum gerimus: spémque omnem in D. Bruto & Planco habemus, si verum quæris, in te & in meo Bruto non solùm ad præsens perfugium, si, quod nolim,* 2 *aduersi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella* 3 *audiebamus quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præsenti iudicio, & reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac vt ad summa contendas. nihil est tantum, quod non populus Rom. à te perfici atque obtineri posse iudicet. Vale.*

ARGVMENTVM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renouato: Cassiumque hortatur, vt in Italiam properet.

CICERO CASSIO S. D. 9

BREVITAS tuarum literarum me quoque breuiorem in scribendo facit: &, verè vt dicam, non satis occurrit quod scribam. nostras enim res in actis perferri ad te certò scio: tuas autem ignoramus. tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constanteis, sed adhuc sine auctore,

auctore. Nos confectum bellum cùm putaremus, repentè à [1] Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaq; persuade tibi, maximã reip spem in te & tuis copijs esse, firmos omnino exercitus habemus: sed tamen, vt omnia (vt spero) prospere procedant, multùm interest te venire. exigua est enim spes reip. nam nullam non libet dicere: sed quæcunq; est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

1 Ob affinitatem ep. antecedenti & sequenti.
2 Timebat ipsam victoriam, suspicans de Octauiano id quod euenit.

ARGVMENTVM.

Lepidum hostem iudicatum scribit: & omnino rem poscere, vt Cassius cum exercitu in Italiam veniat.

CICERO CASSIO S. D. 10

Epist. 8.

LEPIDVS tuus affinis, meus familiaris, pridie kalend. Quinct. sententijs omnibus hostis à senatu iudicatus est, ceteriq; qui vna cum illo à rep. defecerunt. quibus tamen ad [1] sanitatem redeundi ante kalendas Septembreis potestas facta est. Fortis sanè senatus, se d maximè spe subsidij tui. Bellum quidem, cùm hæc scribebam, sane magnum erat scelere & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus, sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuncio. Quod cùm ita esset, tamen literis tuis, quas Nonis Maij ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat ciuitati, vt illum iam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: vt si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atq; auctoritate tua: sin quid fortè [2] titubatum esset, vt fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum, quibuscunq;

1 De mente dicitur, vt hic: de corpore, Tusc. 4. off 3. & de optimo genere orat.
2 Supra ep. 1.

cunq; potero, rebus ornabo. cuius rei tum tempus erit, cùm quid opis reip. laturus sit, aut quid iam tulerit, notum esse cœperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem, & præclarissimi, sed gesta res expectatur: quam quidem aut iam esse aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute & magnitudine animi nihil est nobilius. Itaque optamus vt quam primum te in Italia videamus. remp. nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Præclarè viceramus, nisi spoliatum, inermẽ, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaq; nunquam tanto odio ciuitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta rep. hic ex pace & victoria bellũ excitauit. Huic oppositos 3 consules dess. habemus: in quibus est magna illa quidẽ spes, sed anceps cura, propter incertos exitus præliorũ. Persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, vos expectari Brutũ quidem iam iamq;. Quòd si, vt spero, victis hostibus nostris veneritis: tamen auctoritate vestra resp. exurget, & in aliquo statu tolerabili consistet, sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si resp. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

Suspicor abundare, & fuisse ex ijs, quæ glossemata vocant.

3 D Brutum & L. Plancum.

4 Propius enim aberat, Macedoniam que & Græciam capto C. Antonio tenebat Plut.

ARGVMENTVM.

Scribit à quibus copias acceperit: séque & remp. commendat scripta autem hæc epistola ante prælium Mutinense.

C. CASSIVS PROCOS. S. D.

M. CICERONI II

S. V. B. E. E. Q. V. In Syriam me 1 profectum esse scito ad L. Murcum & Q. Crispum imp. Viri fortes*

1 Dio. lib. 47.

fortes, optimique ciues, posteaquàm audierunt, quæ Romæ [2] *gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipsiq; mecũ una fortissimo animo remp. administrant. Item legionem, quam Q.* [3] *.Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse: quatuórq; legiones, quas A.* [4] *Allienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scio. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, rémq; publicam, quantum opus est, defendas. Scire te volo firma præsidia vobis, senatuiq; non deeße, ut optima spe, & maximo animo remp. defendas. Reliqua tecum aget L. Carteius familiaris meus. Vale. Data Non. Martijs ex castris* [5] *Tarichcis.*

2 Inter dissidentes ciues.
3 Strabo. lib. 16.
4 Missus à Dolabella in Aegyptum. App. lib. 4. de bello ciu.
5 Ioseph de bello Iudaico.

ARGVMENTVM.

Facta mentione beneuolentiæ Ciceronis erga se, suam dignitatem suósque milites commẽdat: & seque & illos optime de rep. meritos affirmat.

C. CASSIVS PROCOS. S.D. M. CICERONI SVO. 12

S V.B.E.E.Q.V. Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognoui. Videbaris enim non solum fauere nobis id quod & nostra, & reipub. causa semper fecisti: sed etiam grauem curam suscepisse, vehementérque esse de nobis sollicitus. Itaque quòd te primum existimare putabam, nos oppressa repub. quiescere non posse: deinde cùm suspicare nos aliquid [1] *moliri, quod te sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum euentu putabam, simulac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Aegypto, scripsi ad te, tabellarióssque*

1 Moliri exitium improbis ciuibus.

complures Romam misi. scripsi etiam ad senatum literas, quas reddi vetui priùs, quàm tibi recitatæ essent, si fortè mei obtemperare mihi voluerunt. Quòd si literæ perlatæ non sunt, non dubito, quin Dolabella, qui nefariè Trebonio occiso Asiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit, literásq; interceperit. Exercitus omneis, qui in 2 Syria fuêre, teneo. Habui paululum moræ, dum promissa militibus persoluo: nunc iam sum expeditus. A te peto, vt dignitatẽ meam tibi cõmmendatam habeas, si me intelligis nullum neq; periculum, neq; laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi te hortante & auctore: si non solum exercitum ad rẽp. libertatémq; defendendam cõparaui, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quem si occupasset Dolabella, non solùm aduentu, sed etiam opinione & expectatione exercitus sui Antonium confirmasset. Quas ob res milites 3 tuere, si eos mirifice de repub. meritos esse animaduertis: & effice, ne quẽ pœniteat remp. quàm spem prædæ & rapinarum sequi maluisse. Item Murci & Crispi imp. dignitatem, quantũ est in te, tuere. nam Bassus 4 misere noluit mihi legionem tradere. quòd nisi milites inuito eo legatos ad me misissent, clausam Appameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc à te peto nõ solum reip. quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cuiusque esse maximéque tuum: cuius voluntate assiduè audiendo mirifice te diligit, carúmque habet

2 Vbi Cæsar eos collocauerat, cùm de Parthico bello cogitaret.

3 Curæ tibi sint eorum commoda. infrà, hac ipsa epistola. De Cæcilio Basso Strabo. lib. 16.

4 Quòd eam laudem, ac felicitatem, quæ in rep. tuenda posita est, ignoraret.

habet. qui si intellexerit, commoda sua curæ tibi esse, debere etiam se tibi omnia putabit. Literis scriptis audiui Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copijs. proficiscar in Ciliciam. Quid egerim, celeriter vt scias, dabo operam. Ac velim, vt meremur de rep. sic felices simus. Fac valeas, méque ames. Non. Maij ex castris.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de victoria Mutinensi: & res à se gestas enumerat.

C. CASSIVS S. D. M. CICERONI. 13

S.V.B.E.E.Q.V. Cùm reipub. vel salute, vel victoria gaudemus: tũ instauratione tuarum laudum. Quòd maximus consularis maximum consulẽ te ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis nõ possumus. Fatale nescio quid tuæ virtuti datum: id quod sæpe iam experti sumus. est enim tua 1 *toga omnium armis felicior: quæ nunc quoq; nobis pænè victam rempub. ex manibus hostium eripuit ac reddidit. Nunc ergo viuemus liberi. Nunc te omnium maxime ciuis, & mihi carissime, id quod maximè reip.* 2 *tenebris comperisti nunc te habebimus testem nostri & in te, & in coniunctissimam tibi remp. amoris: & quæ sæpe pollicitus es, te & taciturũ, dum seruiremus, & dicturum de me tum cùm profutura essent, nunc non illa ego quidem dici tantopere desiderabo, quàm sentiri à te ipso. neque enim omnium iudicio malim me à te commendari, quã ipse tuo iudicio dignè, ac mereor, commendatus esse: vt*

1 Togatus enim Cicero, non armatus, reip. profuit. epist. 4 li. 15.

2 Cum Cæsar omnia teneret.

vt hæc nouissima nostra facta non subita nec inconuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices: méque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquique digni quidem te, & meritò tibi carissimi. esse etiam debent in rep. proximè hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiam 3 sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis & probes, producere. Animum tibi nostrum fortasse probauimus: ingenium certè diutina seruitus, qualecunque est, minus tamen, quàm erat passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ prouinciæ, ex insulis, quas potuimus, naueis deduximus. Dilectum remigum, magna 4 contumacia ciuitatum, tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui spem sæpe transitionis præbendo, neque vnquam non decedendo, nouissimè Corycum se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. Nos illa relicta, quod & in castra peruenire satius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quam anno priore in 5 Bithynia Tullius Cymber compararat, cui Turulius quæst. præerat, Cyprum petiuimus. Ibi, quæ cognouimus, scribere ad vos quàm celerrimè voluimus. Dolabellam vt Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amentiores vltro arcessierunt: ex quibus vtrisq; ciuitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita, & partem muri

demolitus

3 Non puto multos a te in amore anteponi.

4 Cum obstinatione recusarent.

5 Cimbro ab senatu attributa, Plut. in Bruto.

demolitus est, & castra oppido coniunxit. [6] *Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millibus equitum à millibus passuum viginti, castra habet posita* * Παλτοῖ: *& existimat, se sine prælio posse vincere. Nam iam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est. nisi quid nauibus Laodicenorum supportarit citò fame pereat necesse est. ne supportare possit, & Cass. classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres quas nos adduximus, ego Turulius, &* [7] *Patiscus, facile præstabunt. Volo igitur vos bene sperare: & remp. ut vos istic expediistis, ita pro nostra parte celeriter à nobis expediri posse confidere. Vale. Data Id. Iun. Cypro, à Crummuacride.*

6 Alius Cassius is scilicet, qui Cæsarem occiderat.
* Paltus oppidum Laodiceæ propinquum.
7 Epist. 11. lib. 2. & 6. lib. 8. & 15. h. l.

ARGVMENTVM.

Exponit res à se gestas: Rhodios accusat, procurationem Asiæ petit: merita sua in remp. commemorat.

LENTVLVS CICERONI SVO. S. D. 14

CVM Brutum nostrum conuenissem, cumque tardius in Asiam venturum animaduerterem: in Asiam redii, vt reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognoui, in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliúsque centum naueis onerarias, in quas exercitus eius imponi posset: idque Dolabellam ea mente comparasse, ut si [1] *Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naueis & Italiam peteret, seq; cũ Antoniis & reliquis latronibus coniungeret. Cuius rei tanto*

Spintheris filius à Torquato adoptatus. Dio. lib. 8.
1 Cassio eam tenente supra ep. 5.

tanto in timore fui, vt omnibus rebus relictis, cum paucioribus & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. Quæ res si à Rhodijs non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est: aduentus nostri timore milites, ducésque effugerunt, onerariæ omnes ad vnam à nobis sunt exceptæ. Certè (quod maximè timui) videor esse consecutus, vt non possit classe Dolabella in Italiam peruenire, nec socij suis firmatis durius vobis efficere negotium. Rhodij nos, & remp. quàm valde desperauerint, ex literis, quas publicè misi, cognosces. Et quidem multo parcius scripsi, quàm re vera furere eos inueni. quòd verò aliquid de his scripsi mirari noli: mira est eorum amentia. Nec me meæ vllæ priuatim iniuriæ [2] *mouerent vnquam, malus animus eorum in nostram salutem, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contentione optimi cuiusque, ferenda mihi non fuit. Nec tamen omneis perditos esse puto. sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui ceteros viros clarissimos non receperunt: ijdem tanquam aliquo fato & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in prauitate vtuntur. quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum vtile est reipub. nostræ, sed etiam necessarium. de nostra dignitate velim tibi semper curæ sit, & quocunque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi*

2 Hoc verbum non est in antiquis libris.

*Cæsar lib. 3 com. de bel. ciu.

laudi nostræ suffragere. Quando consulibus decreta est Asia, & permissum est ijs, vt dum ipsi venirent, darent negotium qui Asiam obtineant: rogo te petas ab ijs, vt, hanc dignitatem potissimum nobis tribuant, & mihi dent negotium, vt Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit: nam quòd huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est: &, vt tu diuina tua mente prospexisti & prædixisti, dum isti venient, Caßius eum opprimet. exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nulla alia confisus vrbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare se contulit. ibi 3 spero celeriter eum pœnas daturum. nam neque quò refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum 4 exercitum Caßij sustinere. spero etiam confectum esse iam & oppressum. Quare non puto Pansam & Hirtium in consulatu properaturos in prouincias exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque si ab his petieris, vt interea nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare. præterea mihi Pansa & Hirtius & promiserunt coram, & absenti scripserunt, Verrióque nostro Pansa affirmauit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porro non medius fidius cupiditate prouinciæ produci longius spacium mihi volo nam mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti: quæ ego ne frustra subierim, neue prius, quàm reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, valde laboro. nam si potuissem, quam exegeram pecuniam

3 Spem comprobauit euentus. Velleius lib.2. & alij.

4 Decem legiones.

cuniam vniuersam mittere, postularem vt mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonij morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reíque publicæ non 5 præstiterunt, id consequi & reficere volo. quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. id vt per te consequar, velim, vt solet, tibi curæ sit. Ego me de rep. puto esse meritum, vt non prouinciæ istius beneficium expectare debeam, sed tantum, quantum Cassius & Bruti, non solum 6 illius facti, periculíque societate, sed etiam huius temporis studio & virtute. primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad remp. traduxi, Cassióque tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra coniurationem sceleratissimam: solus Cassio & reip. Syriam exercitúsque, qui ibi erant coniunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantáque præsidia, & tam celeriter Cassio dedißem, ne ausus quidem esset ire in Syriam, & nunc non minora pericula reip. à Dolabella instarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ eram, coniunctissimus sanguine Antonijs: 7 prouinciam quoque illorum beneficio habebam: sed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animaduerto: tamen non despero, nec 8 defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore & periculis. Attamen si etiam aliqua gloria iusta & merita prouocabimur,

senatus

5 Ep. 7. li. 1.

6 Cum Cæsarem occidimus. Plu.

7 Quod eam Lentulo Cæsare impetrasient.

8 Non vsitata locutio quis enim præterea defatigor cum infinitiuo coniunxit.

senatus & optimi cuiusque officijs, cum maiore auctoritate apud ceteros erimus, tum eo plus prodesse reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cùm veni, videre non potui, ideo quod iam in hiberna cum equitibus erat profectus. sed medius fidius ea esse cum 9 opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea causa gaudeo, fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, téque dignus est. Vale. Data IIII. kalend. Iunias, Pergæ.

9 Ita animatum esse erga remp.

ARGVMENTVM.

Hic quoque res à se gestas exponit: inuehitur in Rhodios: De Dolabella optabilia nunciat.

P. LENTVLVS P.F. PROQVÆS. PROPRAET. S.D. COSS. PRAET. TRIBB. PL. SENATVI. POPVLO PLEBIQVE RO. 15

S. V. L. Q. V. V. B. E. E. Q. V. Scelere Dolabellæ 1 oppressa Asia, in proximam prouinciam Macedoniam, præsidiáque reip. quæ M. Brutus vir clarissimus tenebat, me contuli, & id egi, vt per quos celerrimè posset, Asia prouincia, vectigaliaq́ue in vestram potestatem redigerentur. quod cùm pertimuisset Dolabella, & vastata prouincia, correptis vectigalibus, præcipuè ciuibus Ro. omnibus crudelissimè denudatis ac diuexatis, celeriùs Asia excessisset, quã eo præsidiũ adduci potuisset: diutius morari expectare præsidium non necesse habui: & quàmprimum ad meum officium reuertendum mihi esse existimaui, vt & reliqua vectigalia exigerem, & quam deposui

1 Smyrna capta, Treboniòque cæso, supra ep 12. & ep antecedenti.

deposui pecuniam colligerem: quid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem, & quàmprimum vos de omni re facerem certiores. interim cùm per insulas in Asiam nauiganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiósque naueis complureis instructas & paratas in aqua habere: cum ijs nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patiscus proquæs. homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti, confisus auctoritate vestra, senatúsque consulto, quo hostem Dolabellam iudicaretis, fœdere quoque, quod cũ his M. Marcello, Ser. Sulpicio coss. renouatum erat, quo [a] *iurauerant Rhodij, eosdem hosteis se habituros, quos senatus, populúsque R. quæ res non vehementer fefellit. tantum enim abfuit, vt illorum præsidio nostram firmaremus classem, vt etiam à Rhodijs vrbe, portu, statione, quæ extra vrbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos vix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quam indignitatem, diminutionémque maiestatis non solùm iuris nostri, sed etiam imperij, populíque Rom. idcirco tulimus, quòd interceptis literis cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptóque, quod necesse erat fieri, in naueis cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere paratum esse, Italiámque petere: idcirco etiam naueis onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorûm, contractas in Lycia à classe eius obsideri. Huius rei timore P. C. percitus, iniurias perpeti, & cum*

a Hoc in omnibus fœderibus obseruatum animaduerti.

cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in vrbem, & in senatum eorum, quàm diligentissimè potui, causam reip. egi: periculúmque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naueis conscendisset, exposui. Rodios autem tanta esse prauitate animaduerti, vt omnes firmiores putarant, quàm bonos, vt hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propensè non crederent esse factam: vt patientiam senatus, & optimi cuiusque manere etiam nunc confiderent, nec potuiße audere quenquam Dolabellam hostem iudicare: vt denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarent, quàm, quæ verè facta erant, & à nobis docebantur. qua mente etiam ante nostrum aduentum, post Treboniј indignissimam cædem, ceteráque tot, támque nefaria facinora, binę profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem nouo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus ijs, qui tum magistratus gerebant. Hæc siue timore, vt dictitant, de agris, quos in continenti habent, siue furore, siue potentia paucorum, qui & antea pari contumelia 3 viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes, nullo exemplo, neque nostræ partis, neque nostro præsentium, neque imminenti Italiæ, vrbíque nostræ periculo, si ille paricida cum suis latronibus, nauibus ex Asia, Syriáque expulsus, Italiam petijsset, mederi, cum facilè poßent, voluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus venie-

3 Cum Lentulum & Pompeium non receperunt. Supra ep. 14.

bant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de aduentu nostro: quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerunt, maximè quòd subitò ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius legati Dolabellæ à classe discesserunt, nauique longa profugerunt, onerarijs relictis, in quibus colligendis non minimùm temporis laborísque consumpserunt. Itaque cùm à Rhodo cum ijs, quas habueramus, nauibus in Lyciam venissemus, naueis onerarias recepimus, dominisque restituimus: ijdemque, quòd maximè verebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desijmus. classem fugientem persecuti sumus vsque Sydam, quæ 4 extrema regio est prouinciæ meæ. ibi cognoui partem nauium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam, Ciprúmque petiisse. Quibus disiectis, cùm scirem, C Caßij singularis ciuis & ducis classem maximam fore præstò in Syria, ad meum officium reuerti: daboque operam vt meum studium & diligentiam vobis P. C. & reipub. præstem, pecuniámque quàm maximam potero, & quàm celerrimè cogam, omnibúsque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero prouinciam, & cognouero qui nobis & reip. fidem præstiterunt in conseruanda pecunia à me deposita, quique sceleratè vltrò deferentes pecuniam publicam hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt, faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, si vt meriti sunt, grauiter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaueritis: faciliùs & reliqua

4 Non licebat prouinciæ finibus egredi.

reliqua exigere vectigalia, & exacta seruare potevimus. Interea quò commodiùs vectigalia tueri, prouinciámque ab iniuria defendere possim, præsidium necessarium voluntariúmque comparaui. His literis scriptis, milites circiter XXX. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphiliam venerunt. hi nuntiauerunt Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria est, venisse. non receptum: conatum esse aliquoties vi introire: repulsum semper esse cum magno suo detrimento. Itaque centum circiter amissis, ægrísque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omneis fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam rediisse, & se iis tradidisse, qui à Cassio relicti, vrbi illi præerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse, quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copiis nuntiatum esse quatridui iter à Laodicea afuisse tum, cùm Dolabella eò tenderet. Quamobrem 5 opinione celeriùs confido sceleratissimum latronem pœnas daturum. IIII. Non. Junias. Pergæ. 5 Epist. 13. lib. 10.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de Ciceronis filii indole ad virtutem: versus, in malum ciuē à se conscriptos, mittit: petit, vt includatur in Ciceronis scripto de Cæsaris interitu.

TREBONIVS CICERONI. S. D. 16

S. V. B. E. E. V. Athenas veni ad XI. Kal. Junias, atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum

 dedi-

deditum optimis studijs, summáque modestiæ fama. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente. non enim nescis quanti te faciam, & quam pro nostro veterrimo, verissimóque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono gaudeam, Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adolescente tuo, atque adeò nostro (nihil enim mihi à te potest esse seiunctum) aut amabilius ijs, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est optimarum: Itaque tibi, quod verè facere possum, libenter quoque gratulor: nec minùs etiam nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscunque esset, talem habemus, vt libenter quoque diligamus. Qui cum mihi in sermone iniecisset, se velle Asiam visere, non modò inuitatus, sed etiam rogatus est à me, vt id potissimum nobis obtinentibus prouinciam faceret. cui nos & caritate & amore tuum officium præstaturos non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, vt [1] Cratippus vnà cum eo sit, ne putes in Asia feriatum illum ab ijs studijs, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, vt video, & ingressum pleno [2] gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longiùs discendo, exercendóq; se, procedat. Vos quid ageretis in rep. cùm has literas dabam, non sciebã. audiebam quædam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa, vt aliquando otiosa libertate fruamur. quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus nauigatione nostra pusil-

1 Peripatetica doctrina clarus ep. 21. lib. 16. de off. li. 1. & 4.
2 Vide Vegetium de pleno gradu militum

pusillum laxamenti, concinnaui tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versibus si tibi quibusdam verbis εὐθυῤῥημονέστερος videbor: turpitudo personæ eius, in quam liberiùs inuehimur, nos vindicabit Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ iusta est in eiusmodi & homines & ciueis. Deinde quî magis hoc 3 Lucillio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? cùm, etiamsi odio pari fuerit in nos, quos læsit, tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimùm ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, siquid 4 de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meósque tibi commendatos habe. D. VIII. Kalend. Junias Athenis.

3 Satyrarum scriptori.

4 Fuit enim Trebonius vnus ex percussoribus Cæsaris

ARGVMENTVM.

Varia scribit, de rumoribus è Syria allatis, de vrbis otio, de oratore à se scripto, de suo studio in Cornificium, is autem Syriam regebat, vt infra patet.

CICERO CORNIFICIO COLLEGAE S. D. 17

GRATA mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti literis: quam vt conserues (non quòd de tua constantia dubitem, sed quia 1 mos est ita rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt: quæ quia

In auguratu.

1 Vide eundem ep. 27. lib. 11.

 tibi

tibi sunt propiora, quàm nobis, tua me causa magis mouent, quàm mea. Romæ summum otium est, sed ita vt magis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, quia video id [2] *curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu abes, quasi occasionem quandam & licentiam nactum, scribere audaciùs, & cetera quidem fortaße, quæ etiam tu concederes: sed proximè scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpè suspicatus sum, te à iudicio nostro, sic scilicet, vt* [3] *doctum hominem à non indocto, paullulum dißidere. Huic tu libro maximè velim ex animo: sin minùs, gratiæ causa suffragere. dicam tuis, vt eum, si velint, describãt, ad téque mittant. puto enim, etiam si rem minùs probabis, tamen in ista sollicitudine, quicquid à me profectum sit, iucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam dignitatémque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimùm tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studijs, & de spe amplißimæ dignitatis ita iudicare, vt neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.*

2 Correctionem reip. Cæsar cogitauit.

3 Scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quinct. li. 5.

ARGVMENTVM.

Purgat se de infrequentia literarum: prudentiam Cornificij grauitatémque laudat, præsentem reipub. statum accusat, cum Cæsaris excusatione.

CICERO CORNIFICIO COLLEGÆ S. D. 18

QVOD extremum fuit in ea epistola, quam à te proximè accepi, ad id primùm respondebo.

animaduerti

animaduerti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas, ego autem nunquam, cùm mihi denuntiatum esset à tuis ire ad te aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis literis intelligere, te nihil commissurum eße temerè, nec antè, quàm scisses, quo iste nescio qui [1] Cæcilius Bassus erumperet, quicquam certi constituturus: id ego & speraram prudentia tua fretus, & vt considerem, fecerunt tuæ grauißimæ literæ: idque, vt facias quàm sæpißimè, vt & quid tu agas, & quid agatur, scire poßim, & etiam quid acturus sis, valdè te rogo. Et si periniquo patiebar animo, te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quòd & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs discedere. Vtrumq. contra accidit, istic enim [2] bellum est exortum, hìc pax consecuta: sed eiusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. BELLORVM enim ciuilium ij semper exitus sunt, vt non ea solùm fiant, quæ velit victor, sed etiam vt ijs mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta sit victoria. Equidem sic iam obdurui, vt ludis Cæsaris nostri æquißimo animo viderim T. [3] Plancum, audirem Laberij & Publij Poemata. Nihil mihi tam deesse scito, quàm quicum hæc familiariter doctéque rideã. Js tu eris, si quamprimum veneris: quod vt facias, non mea solùm, sed etiam tua intereße arbitror. Vale.

1 Dio. li. 47. & Strabo. lib. 16.

2 Dio. li. 47.

3 Plancum Bursam, à Cæsare restitutum ep. 2. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de Syriæ administratione: eámque optat à bello vacuam: quod si bellum sit, consulit quid agendum.

CICERO CORNIFICIO. S. D. 19

LIbentissimè legi tuas literas: in quibus iucundissimum mihi fuit, quod cognoui meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: verebar vt redderentur. Bellum quod est in Syria, Syriamq; prouinciam tibi tributam esse à Cæsare ex tuis literis cognoui. eam rem tibi volo & bene, & feliciter euenire. quod ita fore confido, fretus & industria & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sanè me commouit, quantum copiarum haberes, cùm ipse coniectura consequi poteram, tum ex tuis literis cognoui. Itaque opto ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quòd si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet vti consilio 1 M. Bibuli, qui se oppido munitissimo & copiosissimo tandiu tenuit, quandiu in prouincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re & ex tempore constitues. Mihi quidem vsq; curæ erit quid agas, dum, quid egeris, sciero. Literas ad te nunquam habui cui darem, quin dederim. à te, vt idem facias, peto: inprimisq; vt ita ad tuos scribas, vt me tuum sciant esse. Vale.

1 Qui, dum villas hospes in Syria fuit, pedem porta non extulit, ad Att. lib. 6. ep. 8.

ARGVMENTVM.

Iocatur, quia Cornificius Sinuessanæ villæ hospitio vti noluerat: & crebras ab eo literas petit.

CI-

CICERO CORNIFICIO. COLLEGAE. S. D. 20

GRatæ mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinuessanum diuersoriolum contemsisti. Quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies méq; amabis, & scripto aliquo lacesses. ego enim respondere faciliùs poßem, quàm prouocare. Quòd si, vt 1 *es, cessabis, lacessam, nec tua ignauia etiam mihi* 2 *inertiam afferet. Plura otiosus. Hæc, cùm essem in senatu, exaraui. Vale.*

Eodem modo locutus est ep. 17. lib. 15.
1 Quæ tua consuetudo est.
2 Ep. 10. lib. 8.

ARGVMENTVM.

Commendat Anicium, eiusque negotia, & dignitatem.

CICERO CORNIFICIO S. D. 21

CAius Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam 1 *legatione libera. Eum velim rebus omnibus adiuues, operamq; des, vt quàm commodissimè sua negotia conficiat: in primísque, quod ei charissimum est, dignitatem eius tibi commendo: idq; à te peto, quod ipse in prouincia facere sum solitus non rogatus, vt omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoueram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: cæterísque rebus omnibus eius dignitati, reíque, si me amas, consules: id erit mihi gratissimum. Da operam vt valeas.*

1 Quæ senatoribus ad sua negotia proficiscentibus concedebatur. ad Att. lib. 2. ep. 18. & ep. 12. lib. 15.

ARGVMENTVM.

Narrat de statu reip. post Cæsaris mortem: hortatúrque Cornificium, vt prouinciam retineat in potestate reip.

M. T. CICERO S. P. D. CORNIFICIO. 22

1 Collega in Auguratu. Phil. 2. ad Att. & hic ep. 14. lib. 8.

2 Brutus in Græcia, Cassius in Syria. Ph. 14

3 In tuenda libertate.

4 Infrà ep. 25.

Ne validior fieret Antonius prouinciam nactus aliquam.

NOs hic cum homine gladiatore omnium nequissimo 1 collega nostro Antonio bellum gerimus, sed non pari condicione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur, nec impunè. nam sentiet quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab alijs: a me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostriq́ τυραννοκτόνοι 2 longè gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardiùs 3 conualescit. Quid futurum sit planè nescio: spes tamen est vna, aliquando pop. Rom. maiorum similem fore. ego certè reipub. non deero: & quicquid acciderit, à quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profectò, quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor. Ad XIII. kalend. Januarias, senatus frequens mihi est assensus cùm de cæteris rebus magnis & necessarijs, tum de 4 prouincijs ab ijs, qui obtinerent, retinendis, neq; cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset, hoc ego cum reipub. causa censui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuę. Quamobrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor, vt ne cui quicquam iuris in tua prouincia esse patiare: atq; vt omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse præ-*

præstantiùs. Verè tecum agam, vt necessitudo nostra postulat. in Sempronio si meis literis obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. sed illud & præterijt, & leuius est. Hæc magna res est: fac vt prouinciam retineas in potestate reipub. Plura scripsissem, nisi tui festinarent. Itaque Cherippo nostro me velim 5 excuses. Vale.

5 Quod ei non rescribo.

ARGVMENTVM.

Primùm respondet ad ea, quæ de prouincia Cornificij à Stratorio cognouerat: deinde quasi formam reip. mittit. & philosophiam laudat.

CICERO CORNIFICIO S. D. 23

OMnem condicionem imperij tui, statumque prouinciæ mihi demonstrauit 1 Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed quo tua maior dignitas est, eo quæ tibi acciderunt minùs ferenda, neq; enim, quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenij moderatè fers, à te non vlciscẽda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed hæc posteriùs. Rerum vrbanarum acta tibi mitti certò scio, quòd ni ita putarem, ipse perscriberem, in primísque Cæsaris Octauiani conatum: de quo multitudini 2 fictum ab Antonio crimen videtur, vt in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem & boni viri, & 3 credunt factum, & probant. Quid quæris? magna spes est in eo. nihil est, quod non existimetur laudis & gloriæ causa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, vt, cùm interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non au-

1 Poto, Stratorius, ex Festo in Lacus Lucrinus.

2 Velleius lib 2. Plut. Suet. Dio. Sene. in lib. de clementia.

3 Credunt Octauianum insidias Antonio struxisse.

Etiam Satis Firmus de Be die

4 Ex Macedonia profectis.
5 Armis opprimere libertatem cogitabat: sed eum quę legiones, Martia, & quarta, sequi noluerunt, seque Octauiano tradiderunt vide Phil. 3 Velleium lib. 2.

audeat. Ad vii. Id. Octobreis, Brundisium erat profectus obuiam legionibus 4 Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, eásque ad vrbem adducere, & in 5 ceruicibus nostris collocare. Habes formam reipub. si in castris potest esse respub. in qua tuam vicem sæpè doleo, quòd nullam partem per ætatem sanæ & saluæ reipub. gustare potuisti. Atque ante hac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam illud ereptum est. quæ enim spes est, cùm in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus se saluo locus in ciuitate esse non posset? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, vt philosophiæ magnam habeam gratiam, quæ non modò à sollicitudine abducit, sed etiam contra omneis fortunæ impetus armat: tibiq; idem censeo faciendum, nec, à quo culpa absit, quicquam in malis numerandum. Sed hæc tu meliùs. Stratorium nostrum cùm semper probassem, tum maximè in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiámque cognoui. Da operam vt valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes.

Stratorius à Festo nominatur in verbo Lacus.

ARGVMENTVM.

Hortatur Cornificium, vt omni cura in remp. incumbat. scribit de legatis ad Antonium à senatu missis. Pinarium commendat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 24

EGo nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, sed ne ornandi quidem.

Sed

Sed mea studia erga te & officia malo tibi ex tuorum literis, quàm ex meis esse nota. Te tamen hortor, vt omni cura in remp. incumbas. hoc est animi hoc ingenij tui, hoc eius spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re aliâs ad te pluribus. cùm enim hæc scribebam, in expectatione erant omnia. nondum 1 legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denũtiandum miserat, nisi legatorum nuncio 2 paruisset. Ego tamen vt primùm occasio data est, meo pristino more remp. defendi: me principem senatui, populóq; R. professus sum: nec postea, quàm suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatísque communis. Sed hæc quoq; te ex alijs malo. T. 3 Pinarium, familiarissimum mecum, tanto tibi studio commendo, vt maiore non possim: cui cùm propter omneis virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiáq; Dionysij nostri, quem & tu multùm amas, & ego omnium plurimùm. Ea tibi ego non debeo cõmendare, sed commendo tamen. Facies igitur vt ex Pinarij gratissimi hominis literis tuum & erga illum, & erga Dionysium studiũ perspiciamus. Vale.

1 Philippus & Piso ep. 4. lib 12.

2 Vt Mutinæ obsidionem relinqueret.

3 Antiquissima famili[a], ante vrbem conditam. Liu. l. 1.

ARGVMENTVM.

Scribit ex literis Cornificij S C. esse factum: hortatur vt reip. causam amplectatur: Luccio se nulla re defuturum pollicetur.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 25

Liberalibus literas accepi tuas, quas mihi Cornificius 1 altero vicesimo die, vt dicebat reddidit.

1 Secundo post vicessimum.

dit. Eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus frequenti senatu causam tuam egi, non inuita Minerua. Etenim eo ipso die senatus decreuit, vt Minerua nostra, custos vrbis, quam turba 2 deiecerat, restitueretur. Pansa tuas literas recitauit, magna senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est Caluisij & Tauri. Factum de te est S C. honorificum. Postulabatur, vt etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primùm in spem libertatis ingreßus sum, & cunctantibus ceteris ad XIII. kalend. Ianuarias fundamenta reip. ieci: eo ipso die prouidi multùm, atque habui rationem dignitatis tuæ. mihi enim est assensus senatus de obtinendis 3 prouincijs. nec verò postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua iniuria, contumeliáque reip prouinciam 4 absens obtinebat. Itaq; crebras, vel potiùs quotidianas compellationes meas non tulit: séque in vrbem recepit inuitus: neq; solùm spe, sed certa re iam, & poßeßione deturbatus est. Meo iustißimo, honestißimóque conuicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, prouinciaque honoribus amplißimis affectum, vehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam necessarium tempus seruitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in 5 Græciam desperata libertate rapiebar, cum me Etesiæ, quasi boni ciues, relinquentem remp. prosequi noluerunt: Austerq; aduersus maximo flatu me ad tribuleis tu-

2 Quod Tulij mortem portendit. Dio. & obsequens.

3 Suprà ep. 22.

4 Cum ad vrbem esset cum imperio: reuertit autem in vrbem, deposito imperio.

5 Vide ep. 1. l. 10. & Phil. 1. & lib. 3. de offi

os [6] Rhegium retulit: atque inde ventis, remisq; in patriam omni festinatione properaui: postridieque in summa reliquorum seruitute liber vnus fui. Sic sum in Antonium inuectus, vt ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me vnum effunderet, meque cum elicere vellet ad cædis causam, tum tentaret insidijs: quem ego ructantem & nauseantem conieci in Cæsaris Octauiani plagas. puer enim egregius præsidium sibi primùm, & nobis: deinde [7] summæ rei comparauit: qui nisi fuisset, Antonij reditus à Brundisio pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. sed redeamus illuc vnde deuertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio. neque enim statui quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, vt [8] ait Terentius. Quamobrem mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam vt rectam teneamus, vtinam prospero cursu: sed quicunque venti erunt, ars nostra certè non aberit. quid enim præstare aliud virtus potest? tu fac vt magno animo sis & excelso, cogitésque omnem dignitatem tuam cum rep. coniunctam esse debere. P. [9] Lucceium mihi meum commendas, quem quibuscunque rebus potero diligenter tuebor. Hirtium quidem & Pansam collegas nostros homines in consulatu reip. salutareis, alieno sanè tempore amisimus, rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata, quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quan-

6 Vide Rhegienses suffragium in trib. Romæ tulisse, municipes enim erant legis Iuliæ beneficio ciuitatem adepti.

7 Substantiuè vt alibi.

8 In Andria

9 Necesse est initium esse epistolæ. hæc. n. scripta sunt mortuo Pansa, superiora viuo.

quanquam admodum sumus iam defatigati. Sed NVLLA lassitudo impedire officium & fidem debet. Verùm hęc hactenus. ab alijs te de me, quàm à me ipso malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maximè vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibusdam literis ad cœlum laudib. extulisti, rumores duriores erant. id quale sit, omninoq; quid istic agatur facias me velim certiorem. Vale.

ARGVMENTVM.

Hæredes Turij commendat.

CICERO CORNIFICIO. S. D. 26

Q. 1 Turius, qui in Africa negotiatus est, vir bonus & 2 honestus, hæredes fecit simileis sui, Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, Cn. Anneiũ, Q. Considium Gallum, L. Seruilium Postumum, C. Rubellinum. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. tanta enim liberalitate se tua vsos prædicabant, vt ijs plus à te tributum intelligerem, quàm ego auderem te rogare. Audebo tamen. scio enim quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare à te peto, vt ad eam liberalitatem, qua sine meis literis vsus es quàm maximus his literis cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare 3 Erotem Turium, Q. Turij libertum, vt adhuc fecit, hæreditatem Turianam auertere: ceterisq; omnibus rebus habeas eos à me cõmendatissimos. Magnam ex eorum 4 splendore & obseruantia capies voluptatem. Quod vt velis, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

1 Curius habet Sigonij l.

2 Refertur ad honestatem familię non ad ipsius mores.

3 Liberti nomen retinebant, quod in seruitute habuerant.

4 Qui magistratus gesserunt, aut claris parentib. nati sunt, à nobilitate laudantur: ceteris, vt equitibus Ro. splendor non nobilitas tribuitur. quo significatur species illa, quam rei familiaris copia, & quædam in omni re liberalis animi significatio gignit. vide splendorem equitibus R. tributum ep. 3. lib. 1. & hîc ep. sequenti.

AR-

ARGVMENTVM.

Aufidij equitis R. Africana negotia commendat.

M.T. CIC. S.D. CORNIFICIO. 27

SEx. Aufidius & obseruantia, qua me colit, accedit ad proximos: & splendore equitis R. nemini cedit. Est autem ita temperatis, moderatísque moribus, vt summa seueritas summa cum humanitate iungatur. Cuius tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita cõmendabo, vt maiore studio, magísq; ex animo commendare non possum. Pergratũ mihi feceris, si dederis opera, vt is intelligat, meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer mi Cornifici rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Cornificij factum non probat, quia non animaduerterat in quosdam Lilybæo minantes. studium in remp. laudat, de omittenda gratiarum actione assentitur. addit de pecunia, & de rep.

CICERO S.D. CORNIFICIO 28

ASsentior tibi, eos quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, vt ais, ne nimis liber in vlciscendo viderere. Metuisti igitur ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reipublicæ conseruandæ tibi mecum à patre acceptam renouas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos

Cornificij clementiam in malos ciues non laudat.

facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaretur, si[1] *absentibus consulib. vnquam, nisi ad rem nouam cogeretur. Itaque nec* HS. XX. *nec de* HS. DCC. *quicquam agi nunc per senatum potest. Tibi autem*[2] *ex S.C. imperandum, mutuúmque sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum literis cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus amicis reipublicæ esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse: & fuisset facillimo, si culpa à quibusdam afuisset.*

1 Profectis Mutinam ad Brutum liberandum.
2 Quoniam tibi S.C. imperium est datum potes mutuam sumere pecuniam.

ARGVMENTVM.

Commendat studiosè L. Aelij Lamiæ negotia, cúmque suspectum Cornificio, quasi affuisset quidem S.C. contra dignitatem eius, excusat.

CICERO S.D. CORNIFICIO. 29

NOn modò te, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Ro. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L.[1] *Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cùm est ab A. Gabinio Cos.*[2] *relegatus, quòd liberè & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed quod erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. Ad hæc officia vel merita potius iucundissima consuetudo accedit, vt nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam spectare quibus cum tibi verbis com-*

1 Vide orationem pro Sextio.
2 Quo tempore ordinis equestris princeps erat nunc senator erat. ep. 1 l. 11.
3 Ep. 17. l. 11.

commendem, causam enim tanti amoris intelligis, quæ verba desideret, eis me omnibus vsum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, liberos, 4 familiam, quibuscunq; rebus opus erit defenderis, gratius mihi futurum quàm si ea tua liberalitas, pertinuißet ad rem familiarem meam. Nec dubito quin sine mea commendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ causæ studiosè omnia facturus sis. quanquam erat nobis dictum, te existimare alicui S.C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam 5 affuiße qui omnino Consulibus illis nunquam affuit scribendo. deinde omnia tum falsa S.C. deferebantur. nisi fortè etiam illi 6 Semproniano S.C. me censes affuisse, qui ne Romæ quidem fui, vt tum de eo ad te scripsi re recenti. Sed hæc hactenus. Te mi Cornifici, etiam atq; etiam rogo, vt omnia Lamiæ negotia, mea putes esse: curésq; vt intelligat, hanc commendationem maximo sibi vsui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura vt valeas.

4 Seruos. vide ep. 3. lib. 1.

5 Ergo senator erat.

6 Suprà ep. bis. 25.

ARGVMENTVM.

Officium literarum requirenti Cornificio se purgat. scribit de bello Antoniano renouato, de suo studio in amicia colenda, alijsque de rebus.

CICERO S. D. CORNIFICIO 30

ITANE præter litigatores nemo ad te meas literas? multæ istæ quidem: tu enim perfecisti, vt nemo sine literis meis tibi se commendatum putaret. Sed quis vnquam tuorum mihi dixit esse cui

darem, quin dederim? aut quid mihi iucundius, quàm, cùm coràm tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere literas? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, vt ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epistolis, sed [1] voluminibus lacesserem, quibus quidem me à te prouocari oportebat. quamuis enim occupatus sis, otij tamen plus habes. aut, si ne tu quidem [2] vacas, noli impudens esse, [3] nec mihi molestiam exhibere, & à me literas crebriores, quum tu mihi raras mittas, flagitare. nam cùm anteà distinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis rempub. mihi tuendam putabam, tum hoc tempore multo distineor vehementiùs. Vt enim grauiùs ægrotant ij, qui cùm leuati morbo videntur, in eum deintegro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui [4] profligato bello, ac pœnè sublato, renouatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu mihi mi Cornifici, fac vt persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, vt à te vinci possim aut officijs, aut amore. Non dubitabam equidem: veruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem semper illum quidem mihi aptum, nunc verò etiam suauem. vultus mehercule tuos mihi expressit omneis: non solum animum ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requisiui equidem proprias ad me vnum à te literas, sed neque vehementer & amanter. De sumptu, quem

1. Ep. 7. li. 3.

2 Ep. 2. li. 8.

3 Vide ex verbo Noli affirmationem elici. Sic locutus & Horatius.

4 Sic Tusc. 5 dixit: Quæstio profligata, & pœne ad exitum adducta.

te

te in rem militarem 5 facere & fecisse dicis, nihil sanè possum tibi opitulari, propterea quòd & orbus est senatus 6 consulibus amissis, & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur vndique, vt optimè meritis militibus promissa soluantur, quod quidem fieri sine 7 tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse: quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luceio nihil tibi concedo, quò studiosior eius sis, quam ego sum. est enim nobis necessarius. sed à magistris cùm contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, sese, quò minus id facerent & compromisso & iureiurando impediri. Quare veniendum arbitror Luceio. quanquam si meis literis obtemperauit, cùm tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Cæteris de rebus, maximéque de pecunia, cùm Pansæ mortem ignorares, scripsisti, quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrare. quæ te non fefellissent, si viueret. nam te diligebat. post mortem autem eius quid fieri posset, non videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio valdè laudo. illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. 8 honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eósque ex S. C. si non decedunt, cogendos vt decedant, existimo. Hæc ferè ad eas literas, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem, Vale.

5 Facere impensam ep. 2 lib. 14.
6 Pansa & Hirtio, supra ep 25.
7 Quod impositum non erat post deuictam à Paulo Macedoniam. vide Cic. lib. 2. de off & Pli lib. 33. cap. 3. & Plutarch. in Paulo.
8 In honore in lictoribus.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

LIB. XIII. AD C. MEMMIVM, ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

Memmius lege Pompeia de Ambitu, vt Appianus tradit, lib. 2. de bel. ciu. condemnatus, Athenis exul habitabat, ab eo petit Cicero, vt in gratiam redeat cum Patrone Epicureio, eique locum concedat, vbi Epicureius habitauerat. Ibat Cicero in prouinciam, cum hæc scripsit.

M. CICERO S. D. C. MEMMIO. 1

Hæc familia à Mnestheo Aeneæ socio duxit originem, vide Ser. li. 4. Aen. supra illo versu, Mox Italus Mnestheus. Insinuatio ad captandam beneuolentiam. 1 Idem in extrema epistola.

TSI non satis mihi constiterat, cũ aliquáne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem, quòd iniuria quã accepisti, dolore me afficeret: sapiẽtia tua qua fers iniuriã, lætitia: tamen vidisse te mallem. Nam quod est molestiæ, nõ sanè multò leuius est, cum te non video: quod eſse potuit voluptatis, certè si vidissem te plus fuisset. Itaque non dubitabo dare operam, vt te videam, cùm id satis commodè facere potero. Interea quod per literas agi tecum, & (vt arbitror) confici potest, agam, Nunc te illud primum rogabo, 1 *ne quid*

inuitus

inuitus mea causa facias: sed id quod mea intelliges multùm, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, vt id libenter facias, antè persuaseris. Cum Patrone Epicureio mihi omnia communia sunt, nisi quod in 2 Philosophia vehementer ab eo dissentio. Sed & initio Romæ, cum te quoque & tuos omnes obseruabat, me coluit in primis: & nuper, cùm ea, quæ voluit, de suis commodis & præmijs consecutus est, me habuit suorum defensorem & amicorum ferè principem: etiam à Phædro, qui nobis cum pueri essemus, antequam 3 Philonem cognouimus, valdè vt Philosophus, posteà tamen, vt vir bonus & suauis, & officiosus probabatur, traditus mihi commendatúsque est. Is igitur Patro, cùm ad me Romam literas misisset, vti te sibi placarem, peterémque vt 4 nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, vt veni Athenas, cum idem, vt ad te scriberem rogasset: ob eam causam impetrauit, quòd te 5 abiecisse illam ædificationem constabat inter omneis amicos tuos. Quod etsi ita est, si iam planè tua nihil interest: velim siqua offensiuncula facta est animi tui peruersitate aliquorum (noui enim 6 gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam summam humanitatem, vel etiam honoris mei causa. Equidem si quid ipse sentiam, quæris: nec cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: 7 nisi tamen multò minùs tibi concedi potest,

2 Cicero enim Academicus.

3 Vide ep. 8 lib. 9.

4 Minimam rem a se peti ostendit: quo facilius impetret.

5 Vide ep. 15. lib. 9.

6 Epicureos.

7 Nisi valet, sed vt ep. 73 h. lib. & ad Att. ep lib. 5. & 6. & 23. ibid. & in. ep. ad Hirtium apud Nonium.

quàm illi laborare sine causa, quamquam Patronis & orationem, & causam tibi cognitam esse certò scio. honorem, officium, testamentorum ius, Epicurei auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia [8] summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam, rationémq; quam sequitur in Philosophia, derideamus, licet, si hanc eius contentionem volumus reprehendere. Sed mehercule quando, [9] ceterísque quos illa delectant, nõ valdè inimici sumus: nescio an ignoscendum sit huic. si tantopere laborat: in quo etiamsi peccat, magis ineptijs, quàm improbitate peccat. Sed ne plura (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, vt alterum fratrem. nihil est illo mihi nec carius, nec iucundius. Is, non quod sit ex istis (est enim omni liberali doctrina politissimus) sed quia valdè diligit Patronem, valdè [10] Phædrum amauit: sic à me hoc [11] contendit, homo minimè ambitiosus, minimè in rogitando molestus, vt nihil vnquam magis. nec dubitare quin ego à te nutu hoc cõsequi possim, ita etiam si ædificaturus esses. Nunc verò si audierit, te ædificationem [12] deposuisse, neq; tamen me à te impetrasse: non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto à te, vt scribas ad tuos posse tua voluntate decretum illum Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. priùs velim tibi persuadeas, vt hoc mea causa libenter facias, quàm vt facias. Sic tamen habeto, si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

8 Loquitur ex persona Patronis Epicureos enim significat.

9 Multi e[...]m boni viri Epicureorum dogmata probant, vt Atticus, Papirius, Cassius, ad Att ep. 19. lib. 5. & hic ep. 25 lib 9. & ep. 16. lib. 15.

10 Lib. 15. de Fin.

11 Ad Att. ep. 2. & 19. ep. 5.

12 Abiecisse dixit in hac ipsa epist.

AR-

ARGVMENTVM.

Petit, vt Euandro ſtatuario de ſacrarij habitatione accommodet.

M.T. CICERO. S.D. MEMMIO. 2

CAIO Auiano Euandro, qui habitat in tuo [1] *ſacrario, & ipſo multùm vtor, & patrono eius M. AEmilio familiariſsimè. Peto igitur à te maiorem in modum, quod ſine tua moleſtia fiat, vt ei de habitatione accommodes. nam propter opera inſtituta multa multorum, ſubitum eſt ei demigrare* [2] *kalend. Quintilibus. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. neque tamen dubito, quin ſi tua nihil aut non multum interſit, eo ſis animo, quo ego eſſem, ſiquid tu me rogares. mihi certe gratiſſimum feceris. Vale.*

1 Puto ædium partem fuiſſe.

2 Quo die locabantur domus ep.3 lib.2. ad Q. fratrem.

ARGVMENTVM.

Fuſium commendat, quem & ante præſens præſenti commendarat ſumma commendatione.

CICERO S.D. MEMMIO 3

AVLVM Fuſium vnum ex meis intimis, obſeruantiſſimum, ſtudioſiſſimúmque noſtri, eruditum hominem, & ſumma humanitate, tuáque amicitia digniſſimum, velim ita tractes, vt mihi coràm recepiſti. tam mihi gratum id erit, quàm quod gratiſſimum. Ipſum prœterea ſummo [1] *officio & ſumma obſeruantia tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.*

Commendat ab amicitia, ſuaà doctrina, ab humanitate.

1 Qui amicos, & de ſe bene meritos, omni genere officij colit.

AR-

ARGVMENTVM.
Volaterranos accuratè commendat.

M. T. CICERO Q. VALERIO Q. F. ORCAE LEGATO PRO-PRAET. S. D. 4

CVM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est. magno enim à me 1 beneficio affecti, cumulatissimè mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis, nec in 2 laboribus vnquam defuerunt. Cum quibus si mihi nulla causa intercederet. tamen quòd te vehementissimè diligo, quódque me à te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, vt eorũ fortunis consuleres, præsertim cùm propè præcipuam causam haberent ad ius suum obtinendum: primùm, quòd Syllani temporis acerbitatem, deorum immortalium benignitate 3 subterfugerunt: deinde quod summo studio populi Ro. à me in consulatu meo defensi sunt. cum enim tribuni pleb. legem iniquissimam de eorum agris promulgassent, facilè senatui, populóque Ro. persuasi, vt eos ciues, quibus fortuna 4 pepercißet, saluos esse vellent. Hanc actionem meam C. Cæsar primo consulatu in lege 5 agraria comprobauit, agrúmque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: vt mihi dubium non sit, quin is, qui nouas necessitudines adiungat, vetera sua beneficia conseruari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam atque imperium summa cum tua dignitate secutus es, aut certè illi integram omnem causam reseruare. Illud verò dubitare

1 De quo proximè subiungit.
2 Ep. 29. huius lib. & 8 & 9. li. 15.
3 Ne agri eorum diuiderentur.
4 Temporibus Syllanis.
5 Quam tulit de agro Campano & Stellati diuidundo. Suet.

dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligare velis. Sed hęc quæ scripta sunt supra, eò spectant, vt te horter & tibi suadeam. Reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: vt non solùm tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me à te petere & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incoluméſque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & à dijs immortalibus, & à 6 *præstãtissimis in nostra repub. ciuibus summo senatus populíque Rom. studio conseruatæ sunt, tuæ fidei, iustitiæ bonitatíq; commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, vt ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consueui tueri meos: nullum officium, nullum denique* 7 *certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. sed quando apud te nihilo minùs hoc tempore valere me confido, quàm valuerim semper apud omneis: pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, & mutua beneuolentia abs te peto, vt ita de Volaterranis mereare, vt existiment eum quasi diuino consilio isti* 8 *negotio præpositum esse, apud quem vnum nos eorum perpetui defensores plurimum valere possemus. Vale.*

6 Cæsarem significat, de quo proximè locutus est.

7 Epist. 6. lib. 1. dixit: Omni non modò contentione, sed etiam dimicatione.

8 Agrorum diuisionem.

ARGVMENTVM.

Rogat ne Curtij ager diuidatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

M.

M. CICERO Q. VALERIO Q. F. ORCAE LEGATO PROPRAET. S. D. 5

NON molestè fero, eam [1] necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quamplurimis, neque tamen ob eam causam, quod tu optimè existimare potes, te impedio, quominus susceptum negotium pro tua fide & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam, difficilémque commisit gerere possis.[2] Nam cùm multi à me petant multa, quòd de tua erga me voluntate non dubitent: nõ committo vt ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissimè sum vsus. eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui: & cum ijs, qui similem iniuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adiutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cùm in eam, tanquam è naufragio reliquias contulisset. Hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, [3] tueri vix potest. Grauissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: miniméque conuenit ex eo agro, qui Cæsaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minùs libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potius apud te valuisse videar, quàm gratia. Quãobrem te maiorem in modum rogo, vt C. Curtij rem meam putes esse: quicquid mea causa faceres, vt, id C. Curtij causa cùm feceris, meum existimes. quod ille

per

1 Plus quàm amicitia, significat.

2 Captat beneuolentiam à modestia.

3 Nemo enim senator esse poterat, nisi possideret DCCC. millia, Suetonius in Augusto: nemo eques nisi CCCC. millia nemo decurio nisi centum millia, non modò stante rep. verùm & imperatorum ætate: quod Plinij docet epistola.

per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Generatim omnes amicos Cuſpij commendat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.

M. CICERO Q. VALERIO Q. F. ORCAE. PRO COS. S. D. 6

S. V. B. E. E. Q. V, Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuſpio tecum locutum eſſe, cùm te proſequerer 1 paludatum: & idem poſtea plurimis verbis tecum egiſſe, vt quoſcunque tibi eius neceſſarios commendarem, haberes eos in numero meorum neceſſariorum. Id tu pro tua ſumma erga me beneuolentia, perpetuáque obſeruantia mihi liberaliſſimè atque humaniſsimè recepiſti. Cuſpius homo in omneis ſuos officioſiſſimus, mirificè quoſdam homines ex iſta prouincia tuetur, & diligit propterea quòd fuit in Africa bis, cum maximis 2 ſocietatis negotijs præeſſet. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia ſoleo, quantum poſſum adiuuare. Quare Cuſpianorum omnium commendationis cauſam hac tibi epiſtola exponendam putaui. Reliquis epiſtolis tantum faciam, vt notam apponam eam, quæ mihi tecum conuenit, & ſimul ſignificem de numero eſſe Cuſpij amicorum. Sed hanc commendationem, quam his literis conſignari volui, ſcito eſſe omnium grauiſſimam. 3 nam P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit à me vt tibi quàm diligentiſſimè L. Iulium commendarem.

1 Paludati ibant in prouincias, ep. 17. li. 15.

A promiſſis Valerij.

2 Publicanorum ep. 9

A ſtudio ſuo.

3 A ſtudio Cuſpij.

rem. Eius ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si vtar verbis ijs, quibus, cùm diligentissimè quid agimus, vti solemus. Noua quædam postulat: & putat me eius genere artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte depromturum mirificum genus commendationis. Id quando assequi non possum, tu re velim efficias, vt ille genere mearum literarum incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, frõte, vultu denique expresseris. Quæ quantum in prouincia valeant, vellem 4 expertus esses. Sed tamẽ suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: nec id solum, quia mihi Cuspius dicit, credo (tametsi id satis esse debebat) sed quia noui eius iudicium in hominibus & amicis diligendis. Harum literarum vis quanta fuerit, propediem iudicabo, tibique, vt 5 confido, gratias agam. ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiosè, diligentérque curabo. Cura vt valeas.

4 Ergo paulo antè Valerius in prouinciam peruenerat.

5 Ab opinione.

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus. cuius causa quantopere cuperem, deberémque, profectò ex me facilè cognouisti. Vehementer te rogo, vt cures, vt ex hac commendatione mihi Cuspius quam maximas, quamprimum, quàm sæpissimè gratias agat. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Petit à Cluuio, ne vectigal, Attellano municipio impositum, exigat, sed integram causam Cæsari conseruet.

CICERO CLVVIO S.D. 7

CVM in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine tuáque summa in me obseruantia ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipij Atelliani, qui esset in Gallia: quantóque opere eius municipij causa laborarem, tibi ostendi. Post tuã autem profectionem, cùm & maxima res municipij honestissimi, mihíque coniunctissimi, & summum meum officium ageretur, pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratiùs scribere: etsi non sum nescius, & quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit: tibíque 1 negotium datum eße à C. Cæsare: non iudicium, præclarè intelligo. Quare à te tantùm peto, quantùm & te facere posse, & 2 libenter mea causa facturum esse arbitror: & primum velim existimes, quod res est, municipij fortunas omneis in isto vectigali consistere: his autem temporibus hoc municipium maximis 3 oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi commune ei videtur esse cum multis: tamen, mihi crede, singulareis huic municipio calamitates accidiße: quas idcirco non commemoro, ne de miserijs meorum necessariorum conquerens: 4 homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos causam municipij probaturos, non erat causa cur

Puto esse puteolanum, vide ep. 46.

1 Exigendi vectigalia.

2 Ep 1 huius lib. bis.

3 A Cæsare dominante impositis.

4 Cæsar[illegible] cesign[illegible]

cur à te hoc tempore aliquid contenderem. sed quia confido, mihíque persuasi, illum & 5 dignitatis municipij, & æquitatis, & voluntatis etiam erga se habiturum esse rationem: ideo à te non dubitaui contendere, vt hanc causam illi integram conseruares. Quod etsi nihilo minus à te peterem, si nihil audiuissem, te tale fecisse: tamen maiorem spem impetrandi nactus sum, posteaquam mihi dictum est hoc idem à te Rhegienses impetrauisse. 6 Qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tamen tuus amor in me sperare me cogit, te quod tuis necessarijs tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cùm ego pro his vnis petam, habeam autem, qui simili causa laborent, complureis necessarios. Hoc me nõ sine causa facere, neque aliqua leui ambitione commotum à te contendere, etsi te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum vnquam fuisse tempus neque 7 honorum, neque laborum meorum, in quo non huius municipij studium in me extiterit singulare. Quapropter à te etiam atq; etiam pro nostra summa coniunctione, próque tua in me perpetua & maxima beneuolentia maiorem in modum peto atque contendo, vt, cum fortunas agi eius municipij intelligas, quod sit mihi necessitudine, officijs, beneuolentia coniunctissimum, id mihi des. Quod erit huiusmodi, vt, si à Cæsare, quod speramus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id consecutos esse iudicemus: sin minùs, pro eo tamen id habeamus, quandò à te data sit 8 opera, vt impetraremus. Hoc cùm mihi

5 Aduerte ad commendationem tuam summi, dignitatem eius qui commendatur: rei æquitatem, studium erga illum cui commendatur.

6 Ab Exemplo.

A modestia sua.

7 Et supra honoris & laboris antitheta posuit. ep. 4.

8 Vt voluntas pro re sit.

mihi gratißimum feceris, tum viros optimos, homines honestißimos, eosdémque gratißmos, & tua necessitudine dignißimos, summo beneficio in perpetuum tibi tuisque deuinxeris. Vale.

ARGVMENTVM.

Rogat Rutilium, vt in agrorum diuisione Albini prædia ne attingat.

CICERO RVTILIO S. D. 8

CVM & mihi conscius essem quanti te facerem & tuam erga me beneuolentiam expertus essem, non dubitaui à te petere, quod mihi petendum esset. P. [1] Sextium quanti faciam ipse optimè scio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. Is cùm ex alijs te mei studiosißimum esse cognosceret, petiuit à me, vt ad te quàm accuratißimè scriberem de re C. Albini senatoris: cuius ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sextij. Hoc idcirco scripsi, vt intelligeres non solùm me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc est: à M. Laberio C. Albinus prædia in [2] æstimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat à Cæsare de bonis Plotianis. Ea si dicam non esse è repub. diuidi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cùm Cæsar Syllanas venditiones & aßignationes [3] ratas esse velit, quò firmiores existimentur suæ: si ea prædia diuidentur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in eius venditionibus esse poterit auctoritas? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita vt maiore studio, iustiore

1 Qui tribunus pl. Ciceronem ab exilio reduxit.

Apparet in oratione pro Sext.

2 Lex. lege Cæsaris de æstimatione lib. 1. comment de bel. ci.

3 Cum tamen Syllanam sectam oderit.

de causa, magis ex animo rogare nihil possim, vt Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modò lætitia, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sextius homini maximè necessario per me satis fecerit, cum ego illi plurimum debeam. Quod vt facias, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Maius mihi dare beneficium nullum potes. id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

ARGVMENTVM.

Bithynicam publicanorum societatem, nominatimque C. Pupium commendat.

CICERO CRASSIPEDI S. D. 9

QVANQVAM tibi præsens commendaui vt potui diligentissimè, socios Bithyniæ, téque cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscúnque rebus posses commodare: tamen cum ij, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per literas declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate, non dubitaui hæc ad te scribere. volo enim, te existimare, me cum vniuerso ordini publicanorum multum semper libentissimè tribuerim, idque pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic 1 Bithynicæ societati: quæ societas ordine ipso, hominum genere pars est maxima ciuitatis. constat enim ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in societate valde mihi familiares, in primisque is, cuius præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. An. qui est magister in ea societate. Quæ cùm

Forte hic est Crassipes, secundus Ciceronis gener. de quo ep. 7. lib. 1. Epist. 6.

1 Erant multæ publicanorum societates: ex omnibus Bythinica constabat.

cùm ita sint, maiorem in modum à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officijs, atque omni liberalitate tueare: curésque vt eius 2 operæ (quod tibi facile factu est) quàm gratissimæ sint socijs: remque & vtilitatem sociorum (cuius rei quantam potestatem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quàm maximè defensam & auctam velis. Id cùm mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto & spondeo, te socios Bithyniæ, si ijs commendaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

2 Ij, qui operam nauabant societati.

ARGVMENTVM.

Terentium Varronem quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ præfecerat, epist. 6. lib. 6. & in Oratore.

CICERO BRVTO S. D. 10

CVM ad te tuus quæstor M. 1 Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam. satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum, qui, vt te non fugit, hanc quæsturæ coniunctionem 2 liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed cùm sibi ita persuasisset ipse, meas de se accuratè scriptas literas maximum apud te pondus habituras, à meq; contenderet, vt quàm diligentissimè scriberē: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Vt igitur debere me facere hoc intelligas, 3 cùm primùm M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde vt se corrobauit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illum beneuolentiam augerent;

1 Romanorum doctissimus, cuius hodiéque libri extant de re rust. & de ling. lat.
2 Vide in diuinatione, & hic ep. 25.

3 Cum primum causas agere cœpit.

vna, quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cum ingenio, vt nosti, nec sine industria: deinde quòd maturè se 4 *contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem. maximis enim damnis affectus est. sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem. Deinde versatus in* 5 *vtrisque subsellijs optima & fide & fama iam ante hanc commutationem reip. petitioni sese dedit, honorémque honestissimum existimauit fructum laboris sui. His autem temporibus à me Brundisio cum literis & mandatis profectus est ad Cæsarem. Qua in re & amorem eius in suscipiendo negotio perspexi, & fidem in conficiendo ac renuntiando. Videor mihi, cùm separatim de probitate eius, & moribus dicturus fuissem, si priùs causam, cur eum tantopere diligerem, exposuissem: in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse. sed tamen separatim promitto, in méque recipio, fore eum tibi & voluptati & vsui. nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & à* 6 *cupiditate omni remotissimum: præterea magni laboris, summæque industriæ. Neque ego hęc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cum bene cognoueris, iudicanda sunt: sed tamen IN OMNIBVS nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione, amicitiæ quasi fores aperiantur. Quod ego his literis efficere volui, etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. cura igitur si me tanti facis,*

4 Vt particeps esset publicanorum conductionum.

5 Et patronus fuit & iudex. vide orat. pro Roscio Amerino.

6 Hoc spectat in eos qui in prouincijs pecunias contra leges capiebant.

facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, vt quamprimùm intelligam, hanc meam commendationem tantùm illi vtilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

ARGVMENTVM.

Arpinatis municipij Gallica vectigalia Bruto, Galliam cisalpinam administranti commendat.

CICERO BRVTO S. D. II

QVIA semper animaduerti studiosè te operam dare vt nequid meorum tibi esset ignotum, propterea non dubito, quin scias non solum cuius municipij sim, sed etiam quàm diligenter soleam [1] meos municipes Arpinateis tueri. Quorum quidem omnia commoda, omneisque facultates, quibus & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum locorúmque communium tueri possint, consistunt in ijs vectigalibus, quæ habent in prouincia Gallia. Ad ea visenda, pecuniásque, quæ à colonis debentur, exigendas, totámque rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites Rom. misimus Q. Fufidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercium Q. F. Peto à te maiorem in modum pro nostra necessitudine, vt ea res tibi curę sit operamq; des, vt per te quàm commodissimè negotium municipij administretur, quamprimúmque conficiatur: ipsósque, quorum nomina scripsi, vt quàm honorificentissimè pro tua natura, & quàm liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adiunxeris, municipiúmque gratissimum beneficio tuo deuinxeris:

1 Nemo nescit Arpini natum Ciceronem lib. 2. de legibus & Plutarchus.

iunxeris : mihi verò etiam eo gratius feceris quòd cum semper tueri municipes meos consueui, tum hic annus præcipuè ad meam curam officiumque pertinet. Nam constituendi municipij causa hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium & M. Cæsium, hominem mihi maximè necessarium (is enim magistratus in [2] *nostro municipio, nec alius vllus creari solet) quos cohonestaris, in primisque me, si resp. municipij tuo studio & diligentia bene administrata erit. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

2 Alijs in municipijs erat dictator, vt Lanuuii: in alijs consul, vt Tusculi: in alijs IV. viri vt Fregellis, de quo ep. 7. in alijs quæstor Sidicini, & Ferenti.

ARGVMENTVM.

Q. Fufidium Arpinatis municipij legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

CICERO BRVTO S. D. 12

ALIA epistola communiter commendaui tibi legatos Arpinatũ, vt potui diligentißimè. Hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi [1] *omnes necessitudines sunt, diligentius commendo: non vt aliquid de illa commendatione diminuam, sed vt hanc addam. nam & priuignus est M. Cæsij, mei maximè & familiaris & necessarij: & fuit in Cilicia* [2] *mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractauit, vt accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est præterea (quod apud te valet plurimum) à nostris studijs non abhorrens. Quare velim eum quàm liberalißimè complectare: operámque des vt in ea legatione, quã suscepit contra suum cõmodum, secutus*

1 Non solum amicus sed etiam necessarius.

2 Cùm Ciliciam proconsul administraret.

secutus auctoritatem meam, quàm maximè eius excellat industria. 3 Vult enim id quod optimo cuique natura tributum est, quàm maximam laudem cùm à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi. Quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

3 Laudis cupiditas optimo cuique à natura tributa.

ARGVMENTVM.

Castronium ex Lucensi municipio commendat.

CICERO BRVTO. S. D. 13

LVcius Castronius Pætus longè Princeps municipij 1 Lucensis, est honestus, grauis, plenus officij, bonus planè vir: & cum virtutibus, tum etiam fortuna, siquid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, vt nostri ordinis obseruet neminem diligentiùs. Quare & vt meum amicum, & vt tua dignum amicitia tibi commendo. cui quibuscunque rebus commodaueris, tibi profectò 2 iucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

1 Luca primùm Cisalpinæ Galliæ oppidum. Plut. in Cæsare & Pompeio

2 Ex eius in te officijs

ARGVMENTVM.

Petit, vt exactionem pecuniæ, quam Straboni, Cornelius debebat, pro potestate, imperióque curet.

M T. CICERO BRVTO S. D. 14

LVcio Titione Strabone, equite Rom. in primis 1 honesto & ornato, familiarissimè vtor. Omnia mihi cum eo intercedunt iura summæ necessitudinis. Huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à 2 Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius, quàm si mea res esset, quo est honestius de amicorũ pecunia laborare,

1 Honestus ad existimationem, ornatus ad fortunæ bona refertur.

2 Prætore vrbano, qui cæteris prætoribus nobilitate præstabat Festus.

 rare,

rare, quàm de sua, vt negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas: operámque des, quod tibi æquum & rectum videbitur, vt quàm commodißima condicione libertus Strabonis, qui eius rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummósq; perueniat. Id & mihi gratißimum erit, & tu ipse L. Titionem cognosces amicitia tua dignissimum. quod vt tibi curæ sit, vt omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Præcilium adolescentem, patre natum Cæsari amicissimo commendat.

CICERO C. CAESARI IMP. S. D. 15

1 Vide quatuor commendationis causas.

*PRæcilium tibi commendo vnicè, 1 tui necessarij, mei familiarissimi, * viri optimi filium, quem cùm adolescentem ipsum propter eius modestiam, humanitatem, animum & amorem erga me singularem mirificè diligo: tum patrem eius, re doctus, intellexi & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est, de illis maximè, qui irridere, atque obiurgare me soliti sunt, quòd me non tecum, præsertim cùm abs te honorificentissimè inuitarer, coniungerem,* ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν *audiebam enim nostros proceres clamitanteis,* ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ, ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. *Sed tamen ijdem me consolantur: etiam hominem perustum inani gloria volunt incendere, atque ita loquuntur,* μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Ho.Od. H.60. Ho.Od. A 8.& Γ 21 Ho. Od.Ω. 209 Il. X.254.

Sed

Sed me minùs iam mouent, vt vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου, Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. *Quem versum senex Præcilius laudat egregiè: & ait posse eundem &* ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω *videre, & tamen nihilominus* αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. *Sed, vt redeam ad id vnde cœpi, vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua quæ est singularis, comprehenderis: & ad id quod ipsorum Præciliorum causa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere* [2] *nouo sum literarum ad te vsus, vt intelligeres non vulgarem esse commendationem. Vale.*

Hic versus non inuenitur in Euripide Il. A. 8. & Od. O. 212. Il. Z. 67 & A. 127.

2 Ob interpositos. Græcos versus.

ARGVMENTVM.

Apollonium P. Crassi libertum Cæsari bellum in Hispania contra Pompeij liberos gerenti, commēdat.

CICERO CAESARI IMP. S. D. 16

PVblium Crassum ex omni nobilitate adolescentem dilexi plurimum: & de eo cum ab ineunte eius ætate bene sperauissem, tum optimè existimare cœpi ex ijs iudicijs, quæ de eo feceram cognitis. Eius libertum Apollonium iam tum equidem, cum ille viueret, & magni faciebam, & probabam. erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia vehementer aptus. Itaq; ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est, quem in [1] *fidem atque amicitiam meam reciperem, quòd eos à se obseruandos & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. itaque & ad*

Qui cum M. Crasso patre à Parthis est interfectus.

1 Ep. 19. lib. 7. dixit, conferre se in fidem & amicitiam.

ad me in Ciliciam venit, multísque in rebus mihi magno vsui fuit & fides eius & prudentia: &, vt opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio & fidelitate consequi potuit, non defuit: quod cum speraret te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maximè ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer: sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam 2 Crassi de tuis vnus esset: & si vti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimonium mei de eo iudicij, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognoui, & studijs optimis deditum, idque à puero. nam domi meæ cum 3 Diodoto Stoico, homine meo iudicio eruditissimo, multum à puero fuit. Nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas literis Græcis mandare cupiebat; posse 4 arbitror: valet ingenio: habet vsum, iampridem in eo genere studij, literarumque versatur: satisfacere 5 immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc faciliùs multa pro tua singulari prudentia iudicabis, & tamen quod negaueram, commendo tibi eum. Quicquid ei commendaueris, erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

2 Nam P. Crassus in Gallia Cæsaris legatus fuerat.

3 Vide ep. 4 lib. 9.

4 Similis figura ep. 2. lib. 16.

5 Quas nulla dies extinguet.

ARGVMENTVM.

Sulpitio Achaiæ præfecto, Manium Curium commendat, vide epi. 4. & lib. 4. & 6. & 29. lib. 7. & 50. huius lib. & 1. lib. 16.

M. CICERO SER. SVLPITIO. 17

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. nam & amicitia peruetus mihi cum eo est, vt primùm in forum venit, instituta: & Patris cum aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo [1] *bello domus eius tota mihi patuit. Qua si opus fuisset, tam essem vsus, quàm mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cuiusdam necessitudinis, quòd est Attici nostri familiarissimus, eúmque vnum præter cæteros obseruat ac diligit. Quem si tu iam fortè cognouisti, puto, me hoc, quod facio, facere serius. ea enim est humanitate & obseruantia, vt eum tibi iam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere à te quæso, vt ad eam voluntatem, siquam in illum ante has meas literas contulisti, quammaximus * postea mea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit, aut nondum eum satis habes cognitum, aut siqua causa est cur maioris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo vt neque maiore studio quenquam, neque iustioribus de causis commendare possim. Faciámque id, quod debent facere ij qui religiosè & sine ambitione commendant. spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in méque recipio, eos esse M. Curij mores eámque tum probitatem, tum etiam humanitatem, vt eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certè gratissimum feceris, si intellexero, has literas tantum,*

Ab ipso, qui commendat.

1 Inter Cæsarem & Pompeium

A communibus amicis.

Ab eo qui commendatur.

tantum, quantum scribens confidam, apud te pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Primùm agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate: deinde non necessariam commendationem addit, vt neque in Epiroticis negotijs, neq; alijs in rebus Attico desit.

CICERO SER. SVLPICIO S.D. 18

NOn concedam vt Attico nostro, quem elatum lætitia vidi, iucundiores tuæ suauissimè ad eum & humanißimè scriptæ literę fuerint, quàm mihi. Nam etsi vtriq; nostrûm propè æquè gratæ erant, tamen ego admirabar, magis, quàm si rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit non erat) te vltrò ad eum scripsisse, eiq;[1] *nec opinanti voluntatem tuam tantam per literas detulisse. De quo non modò rogare te, vt eo studiosiùs mea quoque causa facias, non debeo (nihil enim*[2] *cumulatiùs fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius causa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti esse gratissimum. tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego vnicè diligo, non potest mihi non summè esse iucundum. Quod cùm ita sit, esse gratum necesse est. sed tamen quando mihi pro coniunctione nostra vel peccare apud te in scribendo licet: vtrunque eorum quæ negaui mihi facienda esse, faciam. Nam & ad id quod Attici causa te ostendisti esse facturum,*

1 Nunquam apud Ciceronem legas inopinanti, semper nec opinanti. ep. 4. lib. 15.

2 Polliceris te ita cumulatè omnia facturum Attici causa, vt nihil addi possit.

tantum

tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: & quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago: téque ita existimare volo, quibuscunque officijs in 3 Epiroticis, reliquisq; rebus Atticum obstrinxeris, ijsdem me tibi obligatum fore. Vale. 3 Vide Nepotem in Att. vita.

ARGVMENTVM.

Rogat, vt Lysonem, iam ante commendatum Sulpitius in fidem necessitudinémque suam recipiat.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D. 19

CVm 1 Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus, quam ego necessitudinem sanctè colendam puto: sed ea causa est etiam cum alijs compluribus: familiaritas tanta nulla cum hospite, & ea cùm officijs eius multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, vt nihil sit familiaritate nostra coniunctius. Is cùm Romæ annum propè ita fuisset, vt mecum viueret: etsi eramus in magna spe, te meis literis, commendationeq; diligentissimè facturum id quod fecisti, vt eius rem & fortunas absenteis tuerere: tamen quod in vnius potestate erant omnia, & quod Lyso fuerat in 2 nostra causa, nostrísque præsidijs, quotidie aliquid timebamus. effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorúmque hospitum studio, vt omnia, quæ vellemus, à Cæsare impetrarentur, quod intelligis ex ijs literis, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione

1 Ep. 1 & 6. & 9. lib. 16.

2 Pompeium secutus erat.

datione, quasi adepti iam omnia: sed eò vehementius à te contendimus, vt Lysonem in fidem necessitudinémque tuam 3 recipias. Cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes nequid accideret eiusmodi, vt ne tu quidem mederi posses. Explorata verò 4 eius incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo: in his adolescentem filium eius, quem C. Memmius Gemellus cliens meus, cùm in calamitate exilij sui Patrensis ciuis factus esset, Patrensium legibus adoptauit, vt eius ipsius hæreditatis ius, causámque tueare. Caput illud est, vt Lysonem quem ego virum optimum, gratissimumque cognoui, recipias in necessitudinem tuam: quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceterisque postea commendando idem quod ego, sis iudicij & voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne si minùs cumulatè videberis fecisse aliquid eius causa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei, quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

3 Suprà ep. 16.

4 Cum ei Cæsar ignouerit.

De mutatione ciuitatis. vide orat. pro Balbo.

ARGVMENTVM.

Commendat Asclaponem medicum, vt amicum, vt doctum, vt fidelem.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D. 20

ASclapone Patrensi medico vtor valdè familiariter: eiusq; tum consuetudo mihi iucunda fuit, tum

tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine [1] *meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, beneuolentiaque satisfceit. Hunc igitur tibi commendo, & à te peto vt des operam, vt intelligat diligenter me scripsisse de se, meamque commendationem vsui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.*

1 Tironis: quem Patris ægrum reliquit ep. 1. & 6. & 9. lib. 16.

ARGVMENTVM.

Domum, & rem familiarem M. Aemilij maximéque C. Ammonium, libertum eius, commendat.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D. 21

MArcus Aemilius Auianus ab ineunte adolescentia me obseruauit, sempérque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officij diligentißimus: quem si arbitrarer esse Sycione, & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, vbi ego reliqui, Cybiræ commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. perficeret enim ipse profectò suis moribus, suaq́; humanitate, vt sine cuiusquam commendatione diligeretur abs te non minùs, quàm & à me, & à ceteris tuis familiaribus. Sed cùm illum abesse putem, commendo tibi maiorem in modum domũ eius, quæ est Sycione, remq́; familiarem, maximè C. [1] *Auianum Ammonium libertum eius: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quòd est in patronum suum officio & fide singulari, tum etiam quòd in me ipsum magna officia* [2] *contulit, mihique molestißimis meis*

1 De quo ep. 27.

2 Temporibus exilij mei.

meis temporibus ita fideliter beneuoléque presto fuit, vt si à me manumissus esset. Itaque peto à te, vt eum Ammonium & in patroni eius negotio sic tueare, vt eius procuratorem, quem tibi commendo: & ipsum suo nomine diligas, habeásque in numero tuorum. Hominem prudentem & officiosum cognosces, & dignum qui à te diligatur. Vale.

ARGVMENTVM:
Manlium suo Varronísque nomine commendat.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D 22

Titum Manlium, qui negotiatur Thespijs, vehementer diligo. nam & semper me coluit, diligentissiméque obseruauit: & à studijs nostris non abhorret. Accedit eò, quod Varro Muræna magnopere eius causa velit omnia. qui ita existimauit, etsi suis literis, quibus tibi Manlium commendabat, valdè confideret: tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem cùm Manlij familiaritas, tum Varronis studium commouit, vt ad te quàm accuratissimè scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimùm: id est si T. Manlium quam maximè, quibuscunque rebus honestè, ac pro tua dignitate poteris, iuueris atque ornaueris. Ex ipsius præterea gratissimis & humanissimis moribus confirmo tibi, eum te, quem soles, fructum à bonorum virorum officijs expectare, esse capturum. Vale.

RA-

ARGVMENTVM.

Cossinium Libertum commendat.

M. CICERO SER. SVLPITIO. S. D. 23

LVcio Cossinio, amico & tribuli meo, valde familiariter vtor. nam & inter nosmetipsos vetus vsus intercedit, & Atticus noster maiorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaq; tota Cossinij domus me diligit, imprimísque libertus eius L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo, vt, si meus libertus esset, eodémque apud me loco, esset, quo est apud patronum suum, maiore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis: atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit iuueris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea iucundum. hominem enim summum probitate, humanitate, obseruantiáque cognosces. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum agit gratias Sulpitio, quod se totum Lysoni remisisset. deinde rogat vt eundem omnibus officijs, omnique liberalitate complectatur.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D. 24

CVM antea capiebam ex 1 *officio meo voluptatem, quod meminerā, quàm tibi diligenter Ly-* 1 Cùm eum commendauit ep. 19

 onem

sonem hospitem & familiarem meum commendassem: tum verò posteaquàm ex literis eius cognoui tibi eum falsò suspectum fuisse, vehementissimè lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse, quòd ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primùm, vt debeo, tibi maximas gratias ago, cùm tantum literæ meæ potuerunt, vt his lectis omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone, deponeres: deinde credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lysone magis, quàm pro omnibus scribere, hominem esse neminem, qui vnquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso verò cùm mecum prope quotidie esset, vnàque viueret, non solùm quia me libẽter audire arbitrabatur: sed quia libentiùs ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. Quapropter etsi à te ita tractatur, vt iam non desideret commendationem meam vnísque se literis meis omnia consecutum putet: tamen à te peto maiorem in modum, vt eum etiam atque etiam tuis officijs liberalitatéque [2] complectare. Scriberem ad te qualis vir esset, vt superioribus literis feceram, nisi eum iam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

2 Omissa copula, vt ep. 11. & li. 5. ep. 17. & Acad. 1. Sermones Socratis perscripti variè, copiosè sunt. & lib. ad Att. ep. 3.

ARGVMENTVM.

Hagelaretum breuiter, sed accurate commendat.

M.

M. CICERO SER. SVLPITIO S.D. 25

HAgesaretus Larissæus magnis meis beneficijs ornatus, in consulatu meo memor & gratus fuit, méque postea diligentissimè coluit, eum tibi magnopere commendo, vt & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & virũ bonum, & principem ciuitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Messinij Achaica negotia ex fratris hæreditate:

CICERO SER. SVLPICIO S.D. 26

LVCIVS Messinius ea mecum necessitudine coniunctus est, quòd mihi quæstor fuit. sed hanc causam, quam ego, vt à maioribus accepi, semper (Epist. 20. & 21. lib. 5. & 6. lib. 16.)
1 *grauem duxi, fecit virtute & humanite sua iustiorem. Itaq; eo sic vtor, vt nec familiarius vllo, nec libentius. Is quanquam considere videbatur, te sua causa, quæ honestè posses, libenter esse facturum: magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque literas* 2 *põdus habituras. id cùm ipse ita iudicabat, tum pro familiari cõsuetudine sæpè ex me audierat, quàm suauis esset inter nos, & quanta coniunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario & tam familiari, vt eius negotia, quæ sunt in*

1 Supra ep 10.

2 Absunt ab antiquis aliquot lib. hæ duæ dictiones Pondus habituras.

3 De quo lib.5.epist, quæ vltimam antecedit.

4 Quod fine molestia tua fiat, dixit ep. 23.

*Achaia, ex eo quod heres est M.*3 *Mindio fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices & expedias tum iure & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate & consilio tuo. Sic enim præscripsimus ijs, quibus ea negotia mandauimus, vt omnibus in rebus, quæ in aliquam controuersiam vocarentur, te arbitro, & quod* 4 *commodo tuo fieri posset, te disceptatore vterentur. id vt honoris mei causa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum à tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum, si qui difficiliores erunt, vt rem sine controuersia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere possis, literas ad te à M. Lepido COS. non quæ te aliquid iuberent (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodammodo, & quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem quàm id beneficium bene apud Mescinium positurus esses, nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. sic enim velim existimes, non minùs me de illius re laborare, quà ipsum de sua. Sed cùm illum studeo quàm facillimè ad suum peruenire, tum illud laboro, vt non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur. Vale.*

ARGVMENTVM.

Gratias agit Sulpitio, quod Aemilium Auianum liberaliter honorificéque tractasset: eundémque denuo commendat. laudat in extremo Seruium filium.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D. 27

LICET eodem exemplo sæpius tibi huius generis literas mittam, cùm gratias agam, quòd meas cõmendationes tam diligenter obserues: quòd feci in alijs, & faciam vt video sæpius: sed tamen non parcam operæ, &, vt vos in vestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo.[1] C. Auianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias per literas egit & suo, & Aemilij Auiani patroni sui nomine, nec liberaliùs, nec honorificentiùs potuisse tractari, nec se præsentem, nec rẽ familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum iucundum est eorum causa quos ego tibi summa necessitudine, & summa coniunctione adductus commendaueram, quod M. Aemilius vnus est ex meis familiarissimis atq; intimis maximè necessarius, homóq; & magnis meis beneficijs deuinctus, & propè omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multò iucundius, te esse in me tali voluntate, vt plus prosis amicis meis, quàm ego præsens fortasse prodessem: credo, quòd magis ego dubitarem quid illorum causa facerem, quam tu quid mea. sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum. Illud te rogo, vt illos quoq; gratos homines esse putes. quod ita esse tibi promitto atq; cõfirmo. Quare velim, quicquid habent negotij, des operam, quod, [2] cõmodo tuo fiat, vt te obtinente Achaiã conficiãt. Ego cũ tuo Seruio iucundissimè, coniunctissimeq; viuo, magnámq; cũ ex ingenio eius, singularíq; studio, tũ ex [3] virtute & probitate voluptatẽ capio. Vale.

1 De quo ep. 21.

2 Epist. 16.

3 Etiam lib. 4. ep. 4. distingit virtutem à doctrina

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Messinio humanissimè tractato: rogátque vt sua in eum beneficia quibus rebus possit, augeat. commendat etiam Lacedemonios.

M. CICERO SER. SVLPITIO S. D. 28

ETSI libenter petere à te soleo, siquid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cùm fecisti aliquid commendatione mea, quod semper facis. incredibile est enim quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, sed de L. Messinio gratissimum. sic enim est mecum locutus, te, vt meas literas legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia, multa vero plura & maiora fecisse. id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratissimũ. Quod quidem hoc vehementius lætor, quod ex ipso Messinio te video magnam capturũ voluptatẽ. est enim in eo cùm virtus, & probitas & summum officium, summáq; obseruantia: tum studia illa nostra, quibus antea[1] delectabamur, nunc etiã viuimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eũ beneficia, omnibus rebus quæ te erunt dignæ: sed duo te nominatim rogo: primũ, vt, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures vt satisdetur fide mea: deinde cùm ferè consistat hereditas in ijs rebus, quas auertit Oppia, quæ vxor Mindij fuit, adiuues: ineásq; rationem quemadmodum ea mulier Romam perducatur, quod si putarit illa fore, vt opinio nostra est, negotium conficiemus. hoc vt assequamur, te vehementer

1 Epist. 1. lib. 9. à quibus antè delectationem modò petebamus. nunc verò etiam salutem.

hementer etiam atque etiam rogo. [2] *Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, inméque recipio, te ea, quæ fecisti Messinij causa, quæque feceris, ita bene collocaturum, vt ipse iudices, homini te gratissimo, &* [3] *iucundissimo benignè fecisse, volo enim ad id. quod mea causa fecisti, hoc etiam accedere.* [4] *Nec Lacedæmonios dubitare arbitror quin ipsi sua, maiorúmque suorum auctoritate satis commendati sint fidei & iustitiæ tuæ: & ego, qui te optimè nouissem, non dubitaui quin tibi notissima & iura & merita populorum essent. Itaque cùm à me peteret Philippus Lacedæmonius, vt tibi ciuitatem commendarem: etsi memineram me ei ciuitati omnia debere, tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque sic velim existimes, me omneis Achaiæ ciuitates arbitrari* [5] *pro horum temporum perturbatione feliceis, quòd tu his præsis: eundémque me ita iudicare, te, quod vnus optimè nosses non nostra solum, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicum Lacedæmonijs & esse & fore. Quare tantùm à te peto, vt cum ea facies Lacedæmoniorum causa, quæ tua fides,* [6] *amplitudo, iustitia postulat, his, si tibi videbitur, significes te non molestè ferre quòd intelligas, ea, quæ facias, mihi quoque grata esse. pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

2 Sic. loc. Tusc. 1. & lib. 2. de natura deorum.
3 Omissa copula e p. 21.
4 Fortè, initium epistolæ fuit.
5 Epist 2. lib. 6. dixit, pro malis temporum: & vt in malis ep 2. lib. 12. & ep. 16. lib. 11 ad Att.
6 Pro dignitate.

ARGVMENTVM.

Diligentissima commendatio Capitonis pro hæreditate Antistij.

M. CICERO L. PLANCO S. D. 29

Principia longè ducuntur vel in magnis, peroptatisque rebus, vel vbi, quod cupimus non valdè speramus.

NON dubito quin scias, in ijs necessarijs, qui tibi à patre relicti sunt, me tibi esse vel coniunctissimum, non his modò causis, quæ speciem habent magnæ coniunctionis, sed ijs etiam quæ familiaritate & consuetudine tenentur, quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo & summam fuisse. Ab his initijs noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem, & eo magis quòd intellexi, vt primùm per ætatem iudicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me à te in primis cæptum esse obseruari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cùm studiorum, quod ipsum est per se graue: tum eorum studiorum, earúmque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate deuinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longè repetita principia quò spectent. Id primùm ergo habeto, non sine magna iustáque causa hanc à me commemorationem esse factam. C. Atteio Capitone vtor familiarissimè. Notæ sunt tibi varietates meorum temporum in omni genere & honorum, &

1 *laborum meorum, & animus & opera, & auctoritas, & gratia etiam: res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & patuit & temporibus, & fortunæ meæ. Huius propinquus fuit T. Antistius: qui cùm* 2 *sorte quæstor Macedoniã obtineret, neque ei successũ esset, Pompeius in eam prouinciam cum exercitu venit: facere Antistius nihil potuit. nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem*

1 Epist. 4.

2 Quæstores quoque prouincias sortiebantur. ep. vlt. lib. 2.

quem vt parentem diligebat, reuerti, præsertim cum sciret, quanti is Cæsarem faceret, sempérque fecisset: sed oppressus tantum attigit negotij, quantum recusare non potuit, Cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare eum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus. deinde afuit à castris: fugit omne negotium, hoc mihi vt testi velim credas: meã enim ille mæstitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quàm potuit longissimè à castris, non modò vt non præesset vlli negotio, sed etiam vt ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithiniam contulit. ibi eum Cæsar cum vidisset, nihil asperè, nihil acerbè dixit: Romam iussit venire. ille in morbum continuò incidit, ex quo non conualuit: æger Corcyram venit; ibi est mortuus. testamento, quod Romæ Paulo & Marcello COSS. fecerat, hæres ex parte dimidia & tertia est Capito: in sextante sunt ij, quorũ pars sine vlla cuiusquam querela publica potest esse. ea est ad H S. XXXCIC. Sed de hoc Cæsar 3 viderit. Te mi Plance pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studijs, & omni cursu nostræ totius vitæ simillimo rogo, & à te ita peto, vt maiore cura, maiore studio non possim, vt hanc rem suscipias: meam putes: enitare, contendas, efficias, vt mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. omnia quæ potui in hac summa gratia tua ac potentia à te impetrare,

3 Ad quem sextans pertinet. nam videtur Antistius hæredes instituisse ex sextante Pompeianos nonnullos, quorum bona iure belli, ad Cæsarem pertinebant

petrare, si petiuissem, vltro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetrauero. illud fore tibi adiumēto spero, cuius ipse Cæsar esse optimus iudex potest. semper Cæsarem Capito & dilexit & coluit. sed ipse huius rei testis est: noui hominis memoriam. Itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis. quam partem in rep. causámque defenderim, per quos homines ordinésque steterim, quibúsque 4 munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas, si quid fecerim hoc ipso in bello minùs ex Cæsaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem me inuitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quòd fuerim moderatior, temperantiórque, quàm in ea parte quisquam, id me fecisse auctoritate Capitonis. cuius similes si reliquos necessarios habuißem, reip. fortasse non nihil, mihi certè plurimum 5 profuissem. Hanc rem mi Plance si effeceris, meam de tua erga me beneuolentia spem confirmaueris, ipsúmque Capitonem gratissimum, officiocissimum, optimum virum ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adiunxeris. Vale.

4 Suspicor de mendo & legendum fortasse inimicus vel iunctus.

5 Non nauigassem ad Pompeium quod feci dissuadente Capitone.

ARGVMENTVM.

L. Manlium in hæreditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

CICERO ACILIO PROCOS. SD. 30

LVCIVS Manlius est Sosis: is fuit Catinensis: [1] *sed est, vnà cum reliquis Neapolitanis*

1 *ciuis*

1 ciuis Romanus factus, Decurióque Neapoli, erat enim adscriptus in id municipium ante ciuitatem socijs & Latinis datam. Eius frater Catinæ nuper mortuus est. nullam omnino arbitramur de ea hereditate controuersiam eum habiturum: & est hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc hereditatem fraternam, & omnia eius tibi commendo, inprimísque ipsum, virum optimum, mihíque familiarissimum, his studijs literarum, doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, vt eum, siue aderit, siue non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximéque necessarijs scias esse: itáque tractes, vt intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

1 Lege Iulia quæ belli Italici tempore, ciuitatem Italis cunctis arma deponentibus largita est.

ARGVMENTVM.

Flauium, Pisonis generi sui, cum viueret, pernecessarium commendat.

CICERO ACILIO PROCOS. S. D. 31

CAIO Flauio, honesto & ornato equite Ro. vtor valde familiariter. fuit enim 1 generi mei C. Pisonis pernecessarius,méque diligentissimè obseruat & ipse, & L. Flauius frater eius. Quapropter velim honoris mei causa, quibus rebus honestè, & pro tua 2 dignitate poteris, quàm honorificentissimè & quàm liberalissimè C. Flauium tractes. id mihi sic erit gratũ, vt gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate & necessitudine, tum etiam veritate

1 Tres generos habuit, Pisonem Crassipedem, Dolabellam.
2 Epist. 32.

veritate, te ex C. Flauij officio & obseruantia, & praeterea splendore, atque inter suos gratia magnam voluptatem esse capturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat duos hospites suos Alesinos.

CICERO ACILIO PROCOS. S. D. 32

IN Halesina ciuitate tam lauta, támque nobili, coniunctissimos habeo & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagatum & Philonem. sed vereor ne quia complureis tibi praecipuè commendo, exaequare videar ambitione quadam commendationes meas, quanquam à te quidem cumulatè satisfit & mihi & meis omnibus. Sed velim sic existimes hanc familiam, & hos homines mihi maximè esse coniunctos vetustate, officijs, beneuolentia. Quamobrem peto à te maiorem in modum, vt his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesq́; [1] patietur, commodes. id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

1 Epist 31. dixit, Quibus rebus honestè & pro tua dignitate poteris.

ARGVMENTVM.

Libertos & negotia Nasonis commendat.

CICERO ACILIO PROCOS. S.D. 33

CNAEO Otacilio Nasone vtor familiarissimè, ita prorsus, vt illius ordinis nullo familiariùs. nam & humanitate eius, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil iam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic vtar, vt scripsi. Habet is in prouincia tua nego-

negotia, quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demonstratus quos tibi, negotiáque omnia Nasonis non secus commendo, acsi mea essent. gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Lysonem, hospitem suum.

CICERO ACILIO PRO COS. S.D. 34

AVITVM *mihi hospitium est cum Lysone Lysonis filio Lilybætano, valdéque ab eo obseruor: cognouíque dignum & patre & auo: est enim nobilissima familia. quapropter commendo tibi maiorem in modum rem, domúmque eius: magnóque opere abs te peto, cures vt is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adiumento & ornamento fuisse. Vale.*

ARGVMENTVM.

Commendat hospitem & familiarem suum Philoxenum.

CICERO ACILIO PRO COS. S.D. 35

CAIVS *Auianus Philoxenus antiquus est hospes meus & præter hospitium, valde etiam familiaris: quem Cæsar [1] meo beneficio in [2] Nouocomenseis retulit. Nomen autem Auiani consecutus est, quòd homine nullo plus est vsus, quam Flacco Auiano, meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, vt intelligeres non vulgarẽ esse commendationem hãc meã. Peto igitur abs te, vt omnibus rebus, quod sine molestia*

1 Me rogante.

2 Omnes. n. transpadanæ coloniæ ius Latij habebant. Pedianus in commentario orationis in Pisonem.

tua

tua facere possis, ei commodes, habeasq; in numero tuorum, perficiásque vt intelligat has lucras meas magno sibi vsui fuisse. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Demetrium Megam in iure ciuitatis, omnibúsque in rebus.

CICERO ACILIO PROCOS. S.D. 36

CVM Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei 1 *Dolabella rogatu meo ciuitatem à Cæsare impetrauit. qua in re ego interfui. itaque nunc P. Cornelius* 2 *vocatur, cúmque propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina ciuitate donatorum incisa essent, reuelli iussisset: eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse quod de Mega vereretur: beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, vt eum in ciuium Ro. numero haberes, ceterísq; in rebus tibi eum ita commendo, vt maiore studio neminem commendarim. gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, vt intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.*

1 P. Cornelius Dolabella.

2 Ciues R. qui efficiebantur, nomen mutabant.

ARGVMENTVM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

CICERO ACILIO PROCOS S.D. 37

HIppiam Philoxeni filium, Calactinum, hospitem & necessarium meum, tibi commendo maiorem

maiorem in modum. Eius bona, quemadmodum ad me delata res est, publicè possidentur alieno nomine contra leges Calactinorum. Id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, vt ei subuenias. Quoquo modo autem se res habet, peto à te vt honoris mei causa eum expedias, tantúmque ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides, dignitásque [1] patietur, id mihi vehementer gratum erit, Vale. [1] Ep. 32.

ARGVMENTVM.

Bruttij negotia, procuratorésque commendat.

CICERO ACILIO PROCOS. S. D. 38

LVcius Bruttius eques R. adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, méque obseruat diligentissimè: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde à quæstura mea Siciliensi. omnino nunc ipse Bruttius Romæ mecum est: sed tamen domum eius, & rem familiarem & procuratores tibi sic cõmendo. vt maiore studio cõmendare non possim, gratissimũ mihi feceris, si curaris, vt intelligat Bruttius, id quod ei recepi, hanc meam cõmendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Titurnium Rufum.

CICERO ACILIO PROCOS. S. D. 39

CVM familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligẽtia atq; officio est tuẽdus.

est

est igitur in tua potestate, vt ille in me satis sibi praesidij putet esse. Quapropter eum tibi commendo maiorem in modum, & abs te peto, efficias, vt is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

L. & C. Aurelios fratres commendat

M. CICERO Q. ANCHARIO Q. F. PRO COS. S. D. 40

De Ancharia familia Suetonius in Augusto. hic Macedoniam propraetor administrauit, in Pisonem pro Sextio.

L. Et C. Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum viro optimo familiarissime vtor, commendo tibi maiorem in modum adolescenteis omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si vlla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, haec vt valeat rogo. Quod si eos honorificè, liberaliterq́; tractaris, & tibi gratissimos, optimósque adolescenteis adiunxeris, & mihi gratissimum feceris, Vale.

ARGVMENTVM.

Gratias agit & suo, & Pompeij nomine de Lucceio benignissimè tractato eúndémque denuo commédat.

M. CICERO L. CVLLEOLO S. D. 41

1 Ep. 2. 3. & 3. lib. 6.

QVAE fecisti L. Lucceij causa, scire te planè volo, te homini gratissimo commodasse: & cùm ipsi, quae fecisti, pergrata sunt, tum Pompeius, quotiescunque me videt (1 videt autem saepissimè) gratias tibi agit singulareis: addo etiam illud, quod tibi iucundissimum esse certo scio, me ipsum ex tua erga

erga Lucceium benignitate maxima voluptate affici. Quod superest, quanquam mihi non est dubium, quin cùm antea nostra causa, nunc iam etiam tuæ constantiæ gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, vt ea, quæ initio ostendisti, deinceps fecisti, ad exitum augeri & cumulari per te velis. id & Lucceio & Pompeio valdè gratum fore, téque apud eos præclarè positurum confirmo & spondeo. De rep. deq; his negotijs cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis antè diebus, eásque literas dederam pueris tuis. Vale.

ARGVMENTVM.

Lucceium commendat, iam antè commendatum.

M. CICERO L. CVLLEOLO PRO COS. S. D. 42

L. LVCCEIVS meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cùm diceret, omnia te cumulatissimè & liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse. cum oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipsam existimas fore, cùm, vt spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Billiones sese Lucceio Pompeij arbitratu satisfacturos. Sed vehementer opus est nobis & voluntatem & auctoritatem & imperium tuum accedere. quod vt facias, te etiam atque etiam rogo. illúdque mihi gratissimum est, quòd ita sciunt Luccei procuratores, & ita Lucceius ipse ex literis tuis, quas ad eum misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctorita-

tem, aut gratiam valere plus quàm meam. Id vt re experiatur, iterum & sæpius te rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Oppium commendat Gallio ad Ciliciæ administrationem proficiscenti.

M. CICERO Q. GALLIO S. D. 43

E*TSI plurimis rebus spero fore, vt perspiciam quod tamen iam pridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facilè declarare possis tuam erga me beneuolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris: eum tibi vnicè commendo: eóque magis, quòd eum cùm per se ipsum diligo, tum quòd negotia procurat L. Egnatij Rufi: quo ego vno equite Rom. familiarissimè vtor, & qui tum officijs plurimis, maximísque mihi coniunctus est. Oppium igitur præsentem vt diligas, Egnatij absentis rem vt tueare, æquè à te peto, ac si mea negotia essent. Velim memoriæ tuæ causa des literarum aliquid, quæ tibi in prouincia reddantur, sed ita conscribas, vt tum, cùm eas leges, facilè recordari possis huius meæ commendationis diligentiam. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

ARGVMENTVM.

Eundem Oppium rursus eidem commendat.

M. CICERO Q. GALLIO S. D. 44

E*TSI ex tuis & ex L. Oppij familiarissimi mei literis cognoui, te memorem commendationis meæ fuisse, idque pro tua summa erga me beneuolentia,*

lentia, próque nostra necessitudine minimè sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatij mei familiarissimi absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritásque, vt, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris vt is intelligat, me à te tantùm amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes: idque vt facias, vehementer te rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Egnatij & seruum Anchialum, & negotia Apulcio commendat:

M. CICERO APVLEIO PRO QVÆS. S. D. 45

LVcio Egnatio vno equite Ro. vel familiarissimè vtor. eius Anchialum seruum, negotiáque quæ habet in Asia, tibi cõmendo non minore studio, quàm si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modò quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atq; etiam peto, vt cures vt is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse. nam de tua erga me voluntate non dubitabat. id vt facias, te etiam atq; etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

M. CICERO APVLEIO PRO QVÆS. S. D. 46

L. Nostius Zoilus est coheres meus, heres autem patroni sui. ea re vtrunque scripsi, vt &

mihi cum illo causam amicitiæ scires esse, & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, vt vnum ex nostra domo. Valde mihi gratum erit, si curaris vt intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Egnatium, communem amicum commendat.

M. CICERO SILIO S. D. 47

QVid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, vt scires, eum à me non diligi solùm, verumetiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, vt sentiat & se à me, & me à te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. Vtamur igitur vulgari consolatione. quid, si hoc meliùs? sed hæc coram. Tu fac, quod facis, vt me ames, teq; amari à me scias. Vale.

ARGVMENTVM.

Omnes Cyprios, maximéq; Paphios commendat.

M. CICERO C. SEXTILIO RVFO QVAES. S. D. 48

OMNES tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcunque commodaris, erunt mihi gratissima, eóque facio libentiùs, vt eos tibi commendem, quòd tuæ laudi, cuius ego fautor sum, conducere arbitror, cùm 1 primùm in eam insulam

1 Nam antea regnum fuerat non prouincia populi Ro. De lege Clodia qua Cyprus insula publicata est, sæpe Cicero in orationibus meminit, præterea omnes historici.

insulam quæstor veneris, ea te instituere, quæ sequantur alij: quæ, vt spero, faciliùs consequêre, si & P. Lentuli necessarij tui legem, & ea, quæ á me constituta sunt, sequi volueris. quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat Q. Pompeium:

M. CICERÔ CVRIO PROCOS. S. D. 49

Q. Pompeius Sext. F. multis & veteribus causis necessitudinis mihi coniunctus est. Is cùm antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueuerit, nunc profectò te prouinciam obtinente meis literis assequi debet, vt nemini se intelligat, commendatiorem vnquam fuisse. Quamobrem á te maiorem in modum peto vt cùm omneis meos æquè ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, vt ipse intelligat, nullam rem sibi maiori vsui, aut ornamento, quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conseruet: vide ep. 16.

CICERO ARISTO, al. AVCTO, al.
AVCIO PROCOS. S. D. 50

SVMPSI hoc mihi pro tua in me obseruantia, quam penitùs perspexi, quandiu Brundisij fuimus,

mus, vt ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborarem. M. [1] Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, vt nihil possit esse coniunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea: quodq; maximum est, summus inter nos amor & mutuus. Quae cùm ita sint, si vllam in amicitia mea spem habes: si ea, quae in me officia & studia Brundisij contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere (quanquam sunt gratissima) si me à tuis omnibus amari vides, hoc mihi da atque largire, vt M. Curtium sartum & tectum, vt aiunt, ab omníque incommodo, detrimento, molestia, sincerum, integrúmque conserues. Et ipse spondeo & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum summamq; voluptatem esse capturum. Vale.

[1] Ep. 29. lib. 7.

ARGVMENTVM.
Messienum commendat.

M. CICERO P. SAESIO S. D. 51

D. Messienum, equitem Rom. omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem tibi commendo ea commendatione, quae potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiusq; rem, famánque tueare. Virum bonum, tuáque amicitia dignum tibi adiunxeris, mihíque gratißimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.
Hospitem suum Aristotelem commendat.

CICERO REGI S.D. 52.

A. Licinius Aristoteles Militensis, antiquissimus est hospes meus, & praeterea mihi coniunctus magno vsu familiaritatis. Hæc cùm ita sint, non dubito quin tibi satis commendatus sit. etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimùm apud te valere. Hunc ego à Cæsare liberaui. frequens enim fuerat 1 nobiscum: atq; etiam diutius in causa est, quàm nos commoratus: quo meliùs te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, vt intelligat has sibi literas plurimùm profuisse. Vale.

Rex Martiæ gentis cognomen.

1 In partibus Pompeianis.

ARGVMENTVM.

Genucilium Curuum commendat:

M. CIC. Q. THERMO PROPRAET. S.D. 53.

L. Genucilio Curuo iampridem familiarissime vtor, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo atque trado: primùm vt omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua dignitásq; patietur: patietur autem in omnibus. nihil enim abs te vnquam, quod sit alienum tuis aut etiā suis moribus postulabit. Præcipuè autem tibi commendo negotia eius, quę sunt in Hellespōto, primū, vt obtineat id iuris in agris, quod ei pariana ciuitas decreuit, dedit, & quod semper obtinuit sine vlla cōtrouersia: deinde siquid habebit cum aliquo Hellespōtio controuersiæ, vt in illā διοικησιν reijcias. Sed nō mihi videor, cùm tibi totū hominē diligētissimè cōmendârim, singulas ad te eius causas perscribere debere. Summa illa sit: quicquid officij, beneficij hono-

Q. Thermus Ioniæ præerat cuius caput est Ephesus ep. 18. lib. 2. & ad Att. ep. 13. lib. 5. & hic in sequentibus epistolis.

mus, vt ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborarem. M. [1] *Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, vt nihil possit esse coniunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea: quodq́; maximum est, summus inter nos amor & mutuus. Quae cùm ita sint, si vllam in amicitia mea spem habes: si ea, quae in me officia & studia Brundisij contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere (quanquam sunt gratissima) si me à tuis omnibus amari vides, hoc mihi da atque largire, vt M. Curtium sartum & tectum, vt aiunt, ab omníque incommodo, detrimento, molestia, sincerum, integrúmque conserues. Et ipse spondeo & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum summamq́; voluptatem esse capturum. Vale.*

1 Ep. 29. lib. 7.

ARGVMENTVM.
Messienum commendat.

[1] M. CICERO P. SAESIO S. D. 51

D. *Messienum, equitem Rom. omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem tibi commendo ea commendatione, quae potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiusq́; rem, famámque tueare. Virum bonum, tuáque amicitia dignum tibi adiunxeris, mihíque gratißimum feceris. Vale.*

ARGVMENTVM.
Hospitem suum Aristotelem commendat.

CICERO REGI S.D. 52.

A. Licinius Aristoteles Militensis, antiquissimus est hospes meus, & praeterea mihi coniunctus magno vsu familiaritatis. Haec cùm ita sint, non dubito quin tibi satis commendatus sit. etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimùm apud te valere. Hunc ego à Caesare liberaui. frequens enim fuerat 1 nobiscum: atq; etiam diutius in causa est, quàm nos commoratus: quo meliùs te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, vt intelligat has sibi literas plurimùm profuisse. Vale.

Rex Martiae gentis cognomen.

1 In partibus Pompeianis.

ARGVMENTVM.

Genucilium Curuum commendat:

M. CIC. Q. THERMO PROPRAET. S.D. 53.

L. Genucilio Curuo iampridem familiarissime vtor, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo atque trado: primùm vt omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua dignitásq; patietur: patietur autem in omnibus. nihil enim abs te vnquam, quod sit alienum tuis aut etiã suis moribus postulabit. Praecipuè autem tibi commendo negotia eius, quę sunt in Hellespõto, primũ, vt obtineat id iuris in agris, quod ei pariana ciuitas decreuit, dedit, & quod semper obtinuit sine vlla cõtrouersia: deinde siquid habebit cum aliquo Hellespõtio controuersiae, vt in illã διοίκησιν reijcias. Sed nõ mihi videor, cùm tibi totũ hominẽ diligẽtissimè cõmendârim, singulas ad te eius causas perscribere debere. Summa illa sit: quicquid officij, beneficij

Q. Thermus Ioniae praeerat cuius caput est Ephesus ep. 18. lib. 2. & ad Att. ep. 13. lib. 5. & hic in sequentibus epistolis.

honoris in Genucilium contuleris, id te existimabo in meipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARGVMEMTVM.

Primùm agit gratias Thermo, quòd Marcilium liberalissimè tractauisset: deinde petit, operam det, ne socrus Marcilij rea fiat,

CICERO THERMO PROPRAET. S. D. 54.

CVm multa mihi grata sunt, quæ tu adductus mea commendatione fecisti: tum in primis, quòd M. Marcilium amici, atque interpretis mei filium liberalißimè tractauisti. Venit enim 1 *Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, vt eo libentius his commodes, operamq; des, quoad fides tua patietur, vt socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cùm antea studiosè commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosiùs, quòd in longa* 2 *apparitione singularem, & propè incredibilem patris Marcilij fidem, abstinentiam, modestiámque cognoui. Vale.*

1 Quæ erat in imperio. Ciceronis ep. 5. lib. 3.

2 Interpretes igitur præibant in prouincia proconsulibus.

ARGVMENTVM.

Commendat Anneium, legatum suum, in controuersia Sardiana:

CICERO THERMO PROPRAET. S. D. 55

ETsi mihi videor intellexisse, cùm tecum Ephesi de re M. Anneij legati mei locutus sum, te ipsius causa vehementer omnia velle: tamen & M. Anneium tanti facio, vt mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit: & me à te tãti fieri puto, vt non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus

nus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cum iamdiu diligerem M. Anneium, deq; eo sic existimarem, vt res declarat, quòd vltrò ei detulerim legationem, quam multis petentibus denegassem, tum verò postcaquam mecum in [1] *bello atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamq; erga me beneuolentiam cognoui, vt hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardanis habere controuersiam scis: causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram faciliùs, meliúsque cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit quid ad te potissimum scriberem. ius enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est. nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo dicere. Sed tamen cùm me non fugiat quanta sit in prætore auctoritas, præsertim ista integritate, grauitate, clementia, qua te esse inter omneis constat: peto abs te pro nostra coniunctissima necessitudine, plurimisq; officijs paribus ac mutuis, vt voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, vt M. Anneius intelligat, te sibi amicum esse (quod non dubitat: sæpè enim mecum locutus est) & multo amiciorem his meis literis esse factum. in tuo toto imperio atq; prouincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Iam apud ipsum gratissimũ hominem, atque optimum virum, quàm benè positurus sis studium tuum atque officium, dubitare te non existimo. Vale.*

1 De quo lib. 15. in ep. ad Caton.

In prætore oportet esse integritatem, clementiam.

ARGVMENTVM.

Negotia Cluuij Puteolani commendat.

CI-

CIC. THERMO PROPRAET. S. 56

Vide ep 7.

CLuuius Puteolanus valdè me obseruat, valdeq; est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi te prouinciam obtinente meis commendationibus confecerit, id se in perditis & desperatis habiturum. Nunc quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoq; tibi imponam pro tuis in me summis officijs, ita tamen vt tibi nolim molestus esse. Mylasij & Alabandenses pecuniam Cluuio debent. dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, vt Ecdici Milasij Romam mitterentur. id factum non est. legatos audio missos esse: sed malo Ecdicos, vt aliquid confici possit. Quare peto à te, vt eos, & Alabandenseis iubeas Ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluuio dedit: hæ commissæ sunt. Velim cures, vt aut de hypothecis decedat, eásque procuratoribus Cluuij tradat, aut pecuniam soluat. Præterea Heracleotæ & Bargylitę, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij præterea debent: sed aiunt, se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas: & si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, vt vsuræ Cluuio instituto tuo conseruentur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res etiam Cn. Pompeij nostri necessarij: & quòd is magis etiam mihi laborare videtur, quàm ipse Cluuius: cui satisfactum esse à nobis valdè volo. his de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

AR-

ARGVMENTVM:

Petit à Thermo, vt Anneium, legatum suum remittat, eúmque in negotio commendat.

CIC. THERMO PROPRÆT. S. 57

QVO magis quotidie ex literis nuntiísque bellum magnum esse in Syria cognosco, eo vehementiùs à te pro nostra necessitudine contendo, vt mihi M. Anneium legatum primo quoq; tempore remittas. nam eius opera, consilio, scientia rei militaris vel maximè intelligo me & remp. adiuuari posse. Quod nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset, vt à me discederet, nec ego vt eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter kal. Maias. ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud, quod tecum, & coràm, & per literas diligentissimè egi, id te nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi sit vt suum negotium, quod cum populo Sardiano, pro causæ veritate, & pro sua dignitate cõficiat. intellexi ex tua oratione, cùm tecum Ephesi *locutus sum, te ipsius Anneij causa omnia velle: sed tamen sic velim existimes, te nihil gratius facere posse, quàm, si intellexero per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse: idque quamprimùm vt efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.*

ARGVMENTVM.

Commendat L. Custidium.

M CIC. C. TITIO L. F. RVFO PRÆT. VRB. S. D. 58

L. Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is causam habet, quam causam ad

In mea tribu suffragium fert.

ad te deferet: commendo tibi hominem, sicuti tua fides & meus pudor postulat, tantùm, vt faciles ad te aditus habeat: quæ æqua postulabit, vt iubente te impetret: sentiátque meam sibi amicitiam, etiam cùm longißimè absim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat M. Fabium.

M. CICERO C. CVRTIO PEDVCEANO PRAET. S. D. 59

Puto esse quem commendat Cœlio li. 2.

M. *Fabium vnicè diligo, summáque mihi cum eo consuetudo & familiaritas est peruetus. In eius controuersijs vt aliquid decernas, à te non peto (seruabis, vt tua fides & dignitas postulat, edictum & institutum tuum) sed vt quàm facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt æqua, iubente te impetret: vt meam amicitiam sibi, etiam cùm procul absim prodesse sentiat, præsertim apud te. Hoc vehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.*

ARGVMENTVM.
Commendat Liuineium libertum.

M. CICERO C. MVNATIO C. F. S. 60

Liuiniæ gentis cognomen Regulus fuit, quod argentei nummi testantur.

L. *Liuineius Tripho est omnino L. Reguli familiarißimi mei libertus, cuius calamitas etiam officiosiorem me facit in illum. nam beneuolentior quam semper fui, esse non possum: sed ego libertum eius per se ipsum diligo. summa enim eius erga me officia extiterunt ijs nostris temporibus, quibus facillimè beneuolentiam hominum, & bonam fidem perspicere potui. Eum tibi ita commendo, vt homines*

grati

grati & memores benemeritos de se commendare debent. pergratũ mihi feceris, si ille intellexerit, se, quòd pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hyeme summa nauigauit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicæenses debent.

M. T. CICERO P. SILIO PRO PRÆT. S. D. 61

T. Pinnio familiarissimè me vsum esse, scire te arbitror. Quod quidem ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum hæredem instituerit. Eius filio mirè studioso & erudito, & modesto, pecuniam Nicæenses grandem debent ad HS. [1] *.octogies: &, vt audio, inprimis volunt ei soluere. Pergratum mihi igitur feceris, quando non modò reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse, si dederis operam, quoad tua fides, dignitásque patietur, vt quamprimùm pecunia Pinnio soluatur Nicæensium nomine.*

[1] Ducenta quadraginta millia scutatorum.

ARGVMENTVM.

Primum de Atilio gratias agit, deinde Quintum fratrem commendat.

M. T. CICERO P. SILIO PRO PRÆT. S. D. 62

ET in Atilij negotio te amaui: cum enim serò venissem, tamen honestum equitem R. beneficio tuo con-

conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui te in meo ære esse propter [1] *Lamiæ nostri coniunctionem & singularem necessitudinem. Itaque primùm tibi ago gratias, quòd me omni molestia liberas. deinde impudentia prosequor. sed idem* [2] *sarciam. te enim semper sic colam & tuebor, vt quem diligentissimè. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura vt habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.*

1 Ep. 16. lib. 11. & ea quæ vltimam antecedit. li. 11.
2 Id est, remunerabo.

ARGVMENTVM.

Commendat M. Lenium studiosè admodum.

M. T. CICERO P. SILIO PRO PRÆT. S. D. 63

NOn putaui fieri posse, vt mihi verba deessent: sed tamen in C. [1] *Lenio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, ita tamen vt planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est quanti faciamus & ego & frater meus qui mihi carissimus est, C. Lenium. id fit cùm plurimis eius officiis, tum summa probitate & singulari modestia. Eum ego à me inuitissimus dimisi, cùm propter familiaritatem & consuetudinis suauitatem, tum quòd consilio eius fideli ac bono libenter vtebar. sed vereor ne iam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me eum, de quo ea supra scripserim, debere commendare: à téque vehementer etiam atque etiam peto, vt quod habet in tua prouincia negotij, expedias: quòd tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas.*

1 De quo ep 4. lib. 14. & in orat. pro Plancio, & Varro lib. 3 de re rust. fuit autem equestris ordinis, vt Plin. lib. 10. cap. 50.

hominem facillimum, liberalißimumque cognosces. Itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis eius negotijs per te quamprimùm ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratißimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Nerone honorificentissimè tractato eumque in omnib. rebus vehementer commendat.

M. T. CICERO P. SILIO PRO PRAET. S. D. 64

NEro meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibileis, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermissus esset. Magnum fructum ex ipso capies: nihil est enim illo adolescente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratißimum fecisti. pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque si ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratißimum mihi feceris. Primùm de Pausania Alabandensi sustentes rem, dum Nero veniat, vehementer enim eius causa cupere eum intellexi. Itaq; hoc valdè te rogo. Deinde Nisæos, quos Nero inprimis habet necessarios, diligentißimeq; tuetur ac defendit, habeas tibi commendatißimos: ut intelligat illa ciuitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Seruilium tibi sæpè commendaui. nunc eo facio id impensiùs, quòd eius causam Nero suscepit. Tantum à te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicuius tui dißimilis quæstum. Id tum gratum mihi erit, tum etiã existimabo te humanitate tua esse vsũ.

Puto esse hunc Ti. Claudium Neronem, à quo postea Liuiam prægnantem Augustus abduxit.

Sum-

Summa huius epistolæ hæc est, vt ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti atq; fecisti. Magnum 1 *theatrum habet ista prouincia, non vt hæc nostra adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem atque gloriam. Quare si te fautore vsus erit, sicut & vtetur profectò, & vsus est: amplissimas clientelas acceptas à maioribus confirmare poterit, & benefitijs suis obligare. Hoc in genere si eum adiuueris eo studio, quo ostendisti, apud ipsum præclarissimè posueris: sed mihi etiam gratißimum feceris. Vale.*

1 In quo spectari Neronis virtutes possint.

ARGVMENTVM.

Cupit pactiones per Hisponem cum ciuitatibus confici: in eóque illum Silio commendat.

M. CICERO P. SILIO PRO PRÆT. S. D. 65

CVM P.[1] *Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudóque est: multaque & magna inter nos officia paria & mutua intercedunt. Eius summa existimatio agitur in eo, vt pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat. non me præterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesijs vllo modo impetrare potuisse. sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cùm summa integritate, tum singulari humanitate & mansuetudine consecutus es, vt libentißimis Græcis, nutu, quod velis, consequare: peto à te maiorem in modum, vt honoris mei causa hac laude Hisponem affici velis. Præterea cum socijs* 2 *scripturæ mihi summa necessitudo*

1 Ad Att. lib. 11.

2 Scriptura quid sit Pedianus exponit.

studo est, non solùm ob eam causam, quod ea societas vniuersa in mea fide est, sed etiam quòd plerisque socijs vtor familiarissimè. Ita & Hisponem meum per me ornaris, & societatem mihi coniunctiorem feceris: túque ipse & ex eius obseruantia, gratissimi hominis, & ex 3 sociorum gratia, hominum amplissimorum maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. sic enim velim existimes, ex tota tua prouincia, omníque isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

3 Publicanorum.

Robert Sleght owe this Booke.

ARGVMENTVM.

Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquijs commendat.

M. CICERO P. SERVILIO S.D. 66

A 1 *Cæcinam maximè propriũ clientem familiæ vestræ non commendarem tibi, cum scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse, nisi me & patris eius, quo sum familiarissimè vsus, memoria, & huius 2 fortuna ita moueret, vt hominis omnibus mecum studijs, officijsque coniunctissimi mouere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic vt maiore cura, maiore animi labore petere non possim, vt ad ea quæ tua sponte sine cuiusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, calamitosum, aliquem afferant cumulũ meæ literæ: quo studiosiùs eum, quibuscunque rebus possis, iunes. Quod si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cæcinæ essemus (vt opinio mea fert) per te consecuti.*

1 Hic est, ad quem scribit, li. 6.

2 Exulabat, quia & Pompeianas partes secutus erat, & Cæsari maledixerat, ep. 7. lib. 6.

De qua tamen magnam spem habemus, freti clementia 3 collegæ tui. nunc quando iustitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum prouinciam istam esse duxit: etiam atque etiam te rogo atque oro, vt cum & in reliquijs veteris * negotiationis colligendis iuues, & ceteris rebus tegas atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

3 Cæsaris: nam consulatum simul gesserant lib.1.comment.de bell.ciu. Asiat.ep.8. lib.6.

ARGVMENTVM.

Commendat Andronem, Arthemonis filium Laodicensem.

M. CICERO P. SERVILIO. S. D. 67

EX prouincia mea Ciciliẽsi, cui scis τρεῖς διοικήσεις 1 Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius vsus, quàm Androne Arthemonis filio Laodicensi: eúmq; habui in ea ciuitate tum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem & consuetudinem accommodatum. Quem quidem multò etiam pluris, posteaquam decessi, facere cœpi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meíque memorem. Itaq; eum Romæ libentissimè vidi. non enim te fugit, qui plurimis in ista prouincia benignè fecisti, quàm non multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, & vt me non sine causa laborare intelligeres, & vt tu ipse eum dignum hospitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis quanti me facis, id est, si receperis eum in fidẽ tuam, & quibuscunq; rebus 2 honestè, ac sine molestia tua poteris, adiuueris. Hoc mihi vehementer erit gratum: idque vt facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Videtur hoc tempore Laodicea, non ad Ciliciæ administrationem, sed ad Asiam pertinuisse. Asiæ enim Seruilius præerat ep. 68.

2 Quantum fides dignitasque tua patitur ep. 22.31.& 32.

AR-

ARGVMENTVM.

Significat, quam sibi gratum fuerit cursum illius nauigationis cognoscere. petit vt de statu prouinciæ institutísque suis scribat. postremo suum officium ad omnia pollicetur.

M. CICERO P. SERVILIO ISAVRICO PROCOS. COLLEGAE S. D, 68

GRATAE mihi vehementer tuæ literæ fuerunt, ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarum. significabas enim memoriam tuã nostræ necessitudinis, qua mihi nihil poterat esse iucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de reip. id est, de statu prouinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. quæ quanquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissimè ex tuis literis cognoscam. Ego ad te de re summa quid sentiam, non sæpe scribam propter periculum eiusmodi literarum. Quid agatur autem, scribam sæpius. sperare tamẽ videor, Cæsari Collegæ [1] nostro fore curæ, & esse, vt habeamus aliquam remp. cuius consilijs magni referebat te interesse. Sed si tibi vtilius est, id est gloriosius Asiæ præesse, & istam partem reip. malè affectam tueri: mihi quoq; idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiáq; curabo: in primísque tuebor omni obseruantia clarissimum virũ [2] patrem tuum: quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficijs vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

Collega fuit Cicerionis in auguratu.

1 In auguratu Phil. 2. & Dio. lib. 42.

2 Qui cognomen Isaurici, capta Isauro adeptus, filióque tradidit.

ARGVMENTVM.

Petit vt C. Curtium in fidem recipiat, habeátque in numero suorum.

M. CICERO P. SERVILIO COLCEGAE S. D. 69

C. *CVRTIVS Mithres est ille quidē, vt scis, libertus Postumi familiarissimi mei: sed me colit & obseruat aequè atq; illum ipsum patronū suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescunque fui, tanquam domi meae: multáq; acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem. Itaq; siquid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consueui: huius cùm opera & fide, tum domo & re vti tanquam mea. Haec ad te eo pluribus scripsi, vt intelligeres me non vulgariter, nec ambitiosè, sed vt pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. Peto igitur à te, vt in ea controuersia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in ceteris rebus, quantū fides tua patietur, quantúmq; tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei causa commodes. etsi, vt eius modestiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & sua probitate assecutus erit, vti de se bene existimes, omnia se adeptum arbitrabitur. Vt igitur eum recipias in fidem tuam, habeásque in numero tuorum, te vehementer etiam atq; etiam rogo. Ego, quae te velle, quaeq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiosè, diligenterq; curabo. Valè.*

ARGVMENTVM.

T. Ampium Menandrum non vulgariter commēdat

M.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGAE S.D. 70

QVI A non eſt obſcura tua in me beneuolentia, ſic fit, vt multi per me tibi velint commẽdari. Ego autem tribuo nonnunquã in vulgus, ſed plerunque neceßarijs, vt hoc tempore. nam cum T. Ampio 1 Balbo mihi ſumma familiaritas necesſitudóq; eſt. Eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modeſtum, & patrono & nobis vehementer probatum, tibi commendo maiorem in modum. vehementer mihi gratum feceris, ſi, quibuſcunque rebus ſine tua moleſtia poteris, ei commodaris. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. vale.

1 Ad quem ſcribit. lib. 6

ARGVMENTVM.

Commendat T. Aguſium, veterem amicum.

M. CICEAO P. SERVILIO COLLEGAE S.D. 71

MVLTOS tibi commendem neceſſe eſt, quoniam omnibus nota noſtra necesſitudo eſt, tuáque erga me beneuolentia. Sed tametſi omniũ cauſa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi cauſa eſt. T. Aguſius & comes meus fuit illo miſerrimo tempore & omniũ itinerum nauigationum, laborum, periculorum meorum ſocius: neque hoc tempore diſceſsiſſet à me, niſi ego ei permiſiſſem. Quare ſic tibi eum commendo, vt vnum de meis domeſticis & maximè neceſſarijs. Pergratum mihi feceris, ſi eum ita tractaris, vt intelligat, hanc commendationem ſibi magno vſui, atque adiumento fuiſſe. Vale.

1 Tempore exilij.

ARGVMENTVM.

Petit à Seruilio, vt omnibus rebus Cærelliæ benignè faciat, quemadmodum receperat.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGAE S.D. 72

De hac vide quæ scribit Dio. lib. 46.

CAERELLIAE necessariæ meæ rem, nomina, possessiones Asiaticas commendaui tibi præsens in hortis tuis quã potui diligẽtissimè: túq; mihi pro tua consuetudine, próq; tuis in me perpetuis, maximísq; officijs omnia te facturum liberalissimè recepisti, Meminisse te id spero: scio enim solere. sed tamen Cærelliæ procuratores scripserunt, te propter magnitudinẽ prouinciæ, multitudinémq; negotiorum etiam atq; etiam esse cõmonefaciendum. Peto igitur vt memineris, te omnia quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepisse. Equidem existimo habere te magnã facultatem (sed hoc tui est consilij & iudicij) ex eo S.C. quod in heredes C. Vennonij factũ est, Cærelliæ commodandi. id S.C. tu interpretabere pro tua sapientia. scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscunque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu incolumi : gratias agit quodam modo de Egnatio, & Oppio : petit vt Antipatri filios sibi condonet.

M. CICERO Q. PHILIPPO PROCOS S. D. 73

GRATVLOR tibi, quod ex prouincia saluũ te ad tuos recepisti incolumi fama & repub.

Quòd si Romæ te vidissem, coram gratias egissem, quod tibi L. Egnatius familiarissimus meus absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cùm Antipatro Derbete mihi non solùm hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit. Et te vehementer succensuise audiui & molestè tuli, De re nihil possum indicare : 1 nisi illud mihi persuadeo, te talem virum nihil temere fecisse. A te autem pro vetere nostra necessitudine etiam atq; etiam peto, vt eius filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones, nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, nunquam te rogarem, mihíq; tua fama multò antiquior esset, quā illa necessitudo est, sed mihi ita persuadeo (potest fieri, vt fallar) eam rem laudi tibi potius, quàm vituperationi fore. quid fieri possit, & quid mea causa facere possis (nam quid velis non dubito) velim si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.

Hic opinor L. Philippi frater fuit, vitrici Augusti, L. F. Q. N.

1 Nisi pro sed vt ep. 1.

ARGVMENTVM.

Oppium præsentem, & Egnatij absentis negotia commendat.

M. CICERO Q. PHILIPPO PROCOS. S. D. 74

ETSI non dubito pro tua in me obseruantia, próque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas, tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, præsentem, & L. Egnatij familiarissimi mei absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritásque, vt, si mea res esset, non magis laborarem, Quapropter gratissimum mihi feceris, si

curaris, vt is intelligat me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes, idque vt facias, te vehementer rogo. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat Auianum Flaccum.

M. CICERO T. TITIO T. F. LEGATO S. D. 75

ETSI non dubito quin apud te mea commendatio prima satis valeat: tamen obsequor homini familiarissimo C Auiano Flacco: cuius causa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo, de quo & presens tecum egi diligenter, cùm tu mihi humanissimè respondisti: & scripsi ad te accurate anteà, sed putat interesse sua, me ad te quàm sæpissimè scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obtemperans, minùs videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, vt de loco, quo deportet frumentum, & te tempore Auiano commodes. Quorum vtrumque per eundem me obtinuit triennium, dum 1 Pompeius isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris vt Auianus quando se à me amari putat, me à te amari sciat. erit id mihi pergratum. Vale.

1 Vide epistolam primam lib. 4. ad Att.

ARGVMENTVM.
Petit, vt C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam, immunémque habeat.

M. CICERO QVATVOR VIRIS ET DECVRIONIBVS S. D. 76

TANTAE mihi cum Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, vt nihil possit esse cõiunctius, quã

nos

nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, vterer mea consuetudine, vt vobis nulla in re molestus essem, etenim vos mihi optimi testes estis, cùm mihi persuasum esset, nihil esse, quod à vobis impetrare non possem, nunquam me tamen grauem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, vt honoris mei causa liberalissimè C. Valgium Hippianum tractetis, rémque cum eo conficiatis, vt quam possessionem habet in agro Fregellano à vobis emptam, eam liberam, & immunem habere possit. id si à vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete.

Ergo Fregellæ municipium, non colonia nam municipijs quatuor viri, colonijs duumuiri præerant.

ARGVMENTVM

Narrat officium suum: commendat M. Bollanum: petit, vt sibi seruum suum Dionysium restituendum curet.

M. CICERO P. SVLPITIO IMP. S.D. 77

CVm his temporibus non sanè in senatum ventitarem, tamen vt tuas literas legi, non existimaui me, saluo iure nostræ veteris amicitiæ multorúmque inter nos officiorum facere posse, vt honori tuo deessem. itaque affui, supplicationémque tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore vllo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. atque vt hoc tui necessarij sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per literas certiores, vt siquid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denuntiare. M. Bollanum, virum bonum & fortem, & omnibus rebus ornatum, meúmque veterem amicum, tibi magnopere commendo. pergratum mihi feceris, si

Opinor huic, & P. Vatinio, ad quem sunt ep. lib. 5. mandatam esse à Cæsare Illyrici curam imperio communi nam P. Sulpitius, eius in Gallia legatus fuerat. Cæsar. lib. 4. & 7. de bel. Gal.

curaris

curaris, vt is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumento fuisse. Ipsum virum optimum gratissimúmque cognosces. promittóque tibi, te ex eius amicitia magnam voluptatem esse capturum. Præterea à te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, vt in hac re etiam elabores. 1 Dionysius seruus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, cùm multos libros surripuisset, nec se impunè laturum, putaret, aufugit. is est in prouincia tua, eum & M Bolanus familiaris meus, & multi alij Naronæ viderunt. sed cùm se a me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere quàm mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est, vbi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. ego, si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

1 Epist. 9. lib. 15.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

M. C. ALLIENO PROCOS. S. D. 78

DEmocritus Sicyonius non solùm hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, valde familiaris, est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas & obseruantia: méque præ ceteris & colit, & obseruat, & diligit. eum tu non modo suorum ciuium verùm etiam pænè Achaiæ principem cognosces,

Videtur hic Allienus Siciliæ præfuisse, vt ex ep. sequenti colligitur: eóque Oppius in lib. de bell. Africo modo prætorem, modo proconsulem vocat.

ces. huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio & munio, cognitum per teipsum, quæ tua natura est. dignum tua amicitia atque hospitio iudicabis. Peto igitur à te, vt his literis lectis recipias eum in tuam fidem: pollicearе omnia te facturum mea causa. De reliquo, si id, quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitióque cognoueris, peto vt eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. vale.

ARGVMENTVM.

Caium, & Marcum Auianos, fratres, commendat: alterum præsentem, alterum absentem.

M. C. ALLIENO PROCOS S. D. 79

ET te scire arbitror quanti fecerim C. [1] Auianum Flaccum, & ego ex ipso audieram optimo & gratissimo homine, quam à te liberaliter esset tractatus. eius filios dignissimos illo patre, meosq; necessarios, quos ego vnicè diligo commendo tibi, vt maiore studio nullos commendare possim. C. Auianus in Sicilia est. Marcus est nobiscum. vt illius dignitatem præsentis ornes, rem vtriusque defendas, te rogo: hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes. idque vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Cum Auianæ gentis antea fuisset, in Valeriam, cuius cognomen Flaccus fuit, adoptione transijt.

M.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIB. XIIII. AD TERENTIAM VXOREM ET LIBEROS.

ARGVMENTVM.

Exul deflet suam suorúmque calamitatem, eiusque culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsus improbat, alia quædam scribit.

M. CICERO TERENTIAE, ET TVLLIOLAE ET CICERONI SVIS. S.D. 1

Scripta est Pisone & Gabinio coss. cum exularet.

T literis multorum, & sermone omnium perfertur, ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem esse, téque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miserum te ista virtute, fide, probitate, humanitate in tantas ærumnas propter me incidisse: Tulliolámque nostram. ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tãtos percipere luctus. Nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primùm sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriásque percepit. quæ si, vt tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulò facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab ijs me amari putabam qui inuide-

inuidebant: eos non ſequebar, qui petebant. Quod ſi noſtris, 1 conſilijs vſi eßemus, neque apud nos tantùm valuiſſet ſermo aut ſtultorum amicorum, aut improborum: beatiſſimi viueremus. nunc quando ſperare nos amici iubent, dabo operam ne mea valetudo tuo labori deſit. res quanta ſit intelligo, quantóque fuerit facilius manere domi, quam redire. ſed tamen ſi omneis tribunos pl. habemus, ſi 2 Lentulum tam ſtudioſum, quàm videtur, ſi vero etiam Pompeium & Cæſarem, non eſt deſperandum. de familia, quomodo placuiſſe amicis ſcribis, faciemus. De loco nunc quidem iam abijt peſtilentia: ſed quandiu fuit, me non attigit. 3 Plancius homo offitioſſimus me cupit eſſe ſecum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deſerto eſſe in Epiro, quò neque 4 Hiſpo. veniret, neque milites: ſed adhuc Plancius me retinet. ſperat poſſe fieri, vt mecum in Italiam 5 decedat. Quem ego diem ſi videro, & ſi in veſtrum complexum venero, ac ſi & vos, & meipſum recuperaro, ſatis magnum mihi fructum videbor percepiſſe & veſtræ pietatis & meæ. Piſonis humanitas, virtus, amor in omneis nos tantus eſt, vt nihil ſupra poſſit. Vtinam ea res ei voluptati ſit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accuſaui: ſed vos cùm præſertim tam pauci ſitis, volui eſſe quàm coniunctiſſimos. Quibus me voluiſti agere gratias egi, & me à te certiorem factum eße ſcripſi.

1 Vt pugnarem potius quàm in exilium irem.

2 Conſulem deſignatum.

3 Ad Att. ep. 12. lib. 3.

4 Hiſponem nominat Quinct. li. 6. c. de reſ.

5 Erat enim in Macedonia quæſtor Plancius: vt in oratione pro eo conſtat.

QVOD ad me, mea Terentia, ſcribis te vicum vendituram: quid, obſecro te (me miſerum) quid futurum

6 Epist. 2. *futurum est? &, si nos 6 premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere (tanta vis lachrymarum est) ne te in eundem fletum adducam: tantum scribo, si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. 7 Per fortunas miseras nostras, vide ne puerum perditum perdamus: cui si aliquid erit, ne egeat, mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, vt cetera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, vt sciam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino iam breuis expectatio est. Tulliolæ & Ciceroni salutem dices. Valete. D. ante diem VI. kal. Decemb. Dyrrachij. Dyrrachium veni, quòd & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. sed si offendet me loci celebritas, aliò me conferam, & ad te scribam.*

7 Semper hæc locutio vsurpatur in re misera. vide ep. 16. lib. 8. ad Att. ep. 20.

ARGVMENTVM.

Breuitatem suarum literarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat: dolet Terentiæ vicem, rogat, ne suam dotem proijciat & vt valetudini seruiat.

M. CICERO TERENTIAE, ET TVLLIOLAE ET CICERONI SVIS. S. D. 2

Iisdem consulibus scripta.

NOLI putare, me ad quenquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec enim habeo quod scribam: nec hoc tempore quicquam difficilius facio. ad te verò, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lachrymis scribere. vos enim video esse miserri-

miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui: idque præstare debui, & nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem 1 nostrum merito eius amo plurimum. eum vt potui, per literas cohortatus sum, gratiásque egi, vt debui. In nouis tribunis pl. intelligo spem te habere. Id erit firmum si Pompeij voluntas erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissimè & amantissimè video, nec miror: sed mæreo casum eiusmodi, vt tantis tuis miserijs meæ miseriæ 2 subleuentur. nam ad me P. Valerius homo officiosus scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum à Vesta ad Tabulam Valeriam ducta esses. Hem mea lux, meum desiderium, vnde omnes opem petere solebant, te nunc mea Terentia, sic vexari, sic iacere in lachrymis & sordibus, idque fieri mea culpa, qui ceteros seruaui, vt nos periremus? Quod de domo scribis, hoc est de area, ego verò tum denique mihi videbor restitutus si illa nobis erit restituta. Verùm hæc non sunt in nostra manu. Illud doleo, quæ impensa facienda est, in eius partem te miseram & despoliatam venire. quòd si conficitur negotium, omnia consequemur: sin eadẽ nos fortuna 3 premet, etiámne reliquias tuas misera proijcies? Obsecro te mea vita, quod ad sumptũ attinet, sine alios, qui possunt, si modò volunt, sustinere: & valetudinem istam 4 infirmam, si me amas, noli vexare. nam mihi ante oculos dies, noctéisque versaris. omnes labores te excipere video, timeo vt sustineas: sed video in te esse omnia. Quare vt id, quod speras, & quod agis, consequamur, serui valetudini.

1 Generum.

2 Simile illud, ex meis angustijs illius sustento tenuitatem, ep. 21. lib. 18.

3 Epist. 18.

4 Vixit tamen Terentia vltra annos centum, vt ait Plin. lib. 7. cap. 48.

Ego

Ego, ad quos scribã nescio, nisi aut ad eos qui ad me scribunt, aut ad eos de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non discedam: sed velim quam sæpissimè literas mittatis, præsertim siquid est firmius, quod speremus. Valete mea desideria, valete. D. ad III. Non. Octobreis Thessalonicæ.

ARGVMENTVM.

Queritur quod sua culpa & ipse & omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad varia capita respondet, sed ita dolenter, vt ideo à nonnullis iure fortasse, tanquam mollis, reprehendatur.

M. T. CICERO TERENTIAE SVAE ET TVLLIOLAE ET CICERONI. S. D. 3

Iisdem consulibus scripta.

ACCEPI ab Aristocrito treis epistolas, quas ego lachrymis propè deleui. conficior enim mærore, mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant, quàm tuæ vestræque. Ego autem hoc miserior sum, quàm tu quæ es miserrima, quod ipsa calamitas communis est vtrisq; nostrûm, sed culpa mea propria est. meum fuit officium, vel [1] legatione vitare periculum, vel diligentia & copijs resistere, vel cadere fortiter. hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiã pudore. pudet enim me vxori meæ optimæ, suauissimis liberis [2] virtutem & diligentiam non præstitisse. nam mihi ante oculos dies nocteisq; versatur squallor vester, & mæror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes

1 Lib. 2. ad Att. ep. 18.

2 Copijs enim resistere, aut cadere fortiter meum officium fuit.

ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. inimici ſunt multi, inuidi pœnè omnes. eijcere nos magnum fuit, excludere facile eſt. Sed tamen quandiu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidiſſe videantur. Vt tutò ſim, quod laboras, id mihi nunc facillimum eſt, quem etiam inimici volunt viuere in his tantis miſerijs. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluiſti, egi gratias & eas literas Deſippo dedi. méque de eorum officio ſcripſi à te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos, & officio & ego perſpicio, & omnes prædicant. Dij faxint vt tali genero mihi præſenti tecum ſimul, & cum liberis noſtris frui 3 liceat. Nunc ſpes reliqua eſt in nouis tribunis pl. & in primis quidem diebus: nam ſi inueterarit, actum eſt. ea re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, vt ad me continuò initia rerum, & rationem totius negotij poſſes ſcribere: etſi Deſippo quoque ita imperaui, ſtatim vt recurreret: ad fratrem miſi vt crebrò tabellarios mitteret. nam ego eo nomine ſum Dyrrachij hoc tempore, vt quàm celerrimè, quid agatur, audiam, & ſim tutò. ciuitas enim hæc ſemper à me defenſa eſt. cum inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod ſcribis te, ſi velim, ad me venturam: ego verò, cum ſciam magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe volo: ſi perficitis quod agitis, me ad vos venire oportet: ſin 4 autem. Sed nihil eſt opus reliqua ſcribere. ex primis, aut ſummum ſecundis literis tuis conſtituere poterimus quid nobis faciendum ſit. Tu modò ad

3 Non licuit, perijt enim ante reditum Ciceronis.

ἀπωσιώπησις.

me velim omnia diligentißimè perscribas: etsi magis iam rem, quàm literas debeo expectare. Cura vt valeas, & ita te persuadeas, mihi ibi te carius nihil esse, nec vnquam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrimis. Vale. Pridie kalend. Decembreis, Dyrrachij.

ARGVMENTVM.

Scripta est hæc epistola non dolenter, sed etiam molliter: argumentum est multiplex, quia respondet ad varia capita literarum Terentiæ.

M. TVLLIVS TERENTIAE, ET TVLLIOLAE ET CICERONI SVIS S. D. 4

Ijsdem consulibus scripta.

EGO minùs sæpe ad vos do literas, quàm possum, propterea quòd cùm omnia mihi tempora sunt misera, tum verò cùm aut scribo ad vos, aut vestras literas lego, conficior lacrimis sic, vt ferre non possim. Quod vtinam minùs vitæ cupidus fuissem. certè nihil, aut non multum in vita mali vidissemus. quod si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reseruauit, minùs est erratum à nobis. sin hæc mala fixa sunt: ego verò te quamprimùm, mea vita cupio videre, & in tuo complexu emori, quando neque dij, quos tu castißimè coluisti, neque homines, quos ego seruaui semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundisij apud M. [1] *Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit: neque* [2] *legis improbißimæ pœna*

1 Vide ep. 63. lib 13.
2 Clodiæ quæ vetabat Ciceronem tecto recipi intra quadringenta millia passuum ep. 4. lib. 3. ad At. & in oratione pro domo.

pœna deductus est, quo minùs hospitij & amicitiæ ius, officiumque præstaret. Huic vtinam aliquando gratiam referre poßimus: habebimus, quidem semper. Brundisio profecti sumus ad xi. kal. Maias: per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum, ô me afflictum: quid nunc rogem te, vt venias, mulierem ægram, & corpore & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? Opinor, sic agam. Si est spes nostri reditus, eam confirmes & re adiuues. sin, vt ego metuo, 3 transactum est: quoquo modo potes, ad me fac venias. vnum hoc scito: si te habebo, non mihi videbor planè perisse. Sed quid Tulliola mea fiet? iam id vos videte: mihi deest consilium. Sed certè quoquo modo se res habebit, illius misellæ & matrimonio & famæ seruiendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste verò sit in sinu semper, & complexu meo. Non queo iam plura scribere: impedit mœror. Tu, quid egeris, nescio: vtrum aliquid teneas, an quod metuo, planè sis spoliata. Pisonem vt scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata, nihil est quod te moueat. primùm tuis ita promissum est, te facturum esse, vt quisque esset meritus. est autem in officio adhuc Orpheus, præterea magnopore nemo. ceterorum seruorum ea causa est, vt, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent: sin ad vos pertinerent, seruirent, præterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quòd me hortaris, vt animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis: id velim sit eiusmodi, vt rectè sperare poßimus. Nunc

3 Spes nulla superest: actum est.

 miser

miser quando tuas iam literas accipiam? quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui 4 tempestatem prætermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te mea Terentia, vt potes. honestissime viximus, floruimus: non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum, nisi quòd non vna animam cum ornamentis amisimus. Sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos viuere: cetera quanquam ferenda non sunt, feramus. Atque ego qui te confirmo, ipse me non possim. Clodium Philetarum, quòd valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Salustius officio vincet omnes spes. Pescennius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantem. Sicca dixerat se mecum fore: sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, vt valeas: & sic existimes, vehementiùs me tua miseria, quàm mea commoueri. Mea Terentia, fidissima atque optima vxor, & mea carissima filiola, & spes reliqua nostra Cicero, valete. Prid. Kalendas Maias, Brundisio.

4 Facultatem nauigandi.

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc aliquot annis post superiores L. Paulo, C. Marcello cos. cum ex prouincia Romam rediret, significat de nauigatione sua de literis acceptis de hæreditate Prætiana.

M. TVLLIVS TERENTIAE, ET TVLLIOLAE SVAE S. D. 4

SI tu & Tullia lux nostra valetis, ego & suauissimus Cicero valemus. Prid. Id. Octobreis, Athenas

nas venimus. cùm ſanè aduerſis ventis vſi eſſemus, tardéque & incommodè nauigaſſemus. De naui exeumtibus nobis [1] Acaſtus cum literis præſtò fuit vno & viceſimo die, ſanè [2] ſtrenuè. Accepi tuas literas: ex quibus intellexi te vereri, ne ſuperiores mihi redditæ non eſſent, omnes ſunt redditæ: diligentiſſiméque à te perſcripta ſunt omnia: idque mihi gratiſſimum fuit. Neque ſum miratus, hanc epiſtolam, quam Acaſtus attulit, breuem fuiſſe. iam enim me ipſum expectas, ſiue [3] nos ipſos: qui quidem quamprimùm ad vos venire cupimus: etſi in quam remp. veniamus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum literis quas attulit Acaſtus, ad [4] arma rem ſpectare: vt mihi cum venero diſſimulare non liceat quid ſentiam. Sed quando ſubeunda fortuna eſt, eo citiùs dabimus operam, vt veniamus, quo faciliùs de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuæ fiat, quàm longiſſimè poteris, obuiam nobis prodeas: De hereditate Præciana, quæ quidem mihi magno dolori eſt (valde enim illum amaui) hoc velim cures: ſi auctio ante meum aduentum fiet, vt Pomponius, aut ſi is minùs poterit, [5] Camillus noſtrum negotium curet. nos, cùm venerimus, reliqua per nos agemus. ſin tu iam Roma profecta eris, tamen curabis, vt hoc ita fiat. nos, ſi dij adiuuabunt, circiter Idib. Nouembris in Italia ſperamus fore. Vos mea ſuauiſſima & optatiſſima Terentia, & Tulliola, ſi nos amatis, curate vt valeatis. Athenis, ad XV. Kalend. Nouembreis.

[1] Vide ad Att. ep. 9. lib. 6.

[2] Celeriter epiſt. 10. lib. 14. ad Att.

[3] Erat enim cum ipſo & filius, & frater, & fratris filius.

[4] Bellum imminere inter Cæſarem & Pompeium

[5] Is de quo ep. 10. lib. 6 & ad Att. ep. 23. lib. 11.

ARGVMENTVM.

Excusat infrequentiam literarum: mandat vt creditoribus satisfiat. gratias actas à nescio qua, non miratur. Pollicem expectat.

M. TVLLIVS TERENTIAE SVAE ET TVLLIOLAE S. D. 6

Scripta est Lentulo & Marcello coss. cum iam in Græciam ad Pompeium transisset.

NEC sæpè est cui literas demus: nec rem habemus vllam, quam scribere velimus. Ex tuis literis quas proximè accepi, cognoui, prædium nullum vænire potuisse. Quare videas velim quomodo satisfiat ei, cui scis me satisfieri velle. Quod nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, vt ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimùm fac extrudas. Cura vt valeas. Idib. Quinctilibus. Vale.

ARGVMENTVM.

Exponit, quæ fuerit molestiarum causa quóq; modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompeium nauigatione.

M. TVLLIVS TERENTIAE SVAE ET TVLLIOLAE S. D. 7

Lentulo & Marcello coss.

OMneis molestias & sollicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolámque, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui & eieci, quid causæ autem fuerit, postridie intellexi, quàm à vobis discessi, χολὴν ἄκρατον noctu eieci. statim ita sum leuatus, vt mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. cui quidem tu deo, quemadmodum soles, piè & castè satisfacias velim.

velim. 1 Nauim spero nos valdè bonam habere. in eam simul atq; conscendi, hæc scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiareis multas epistolas: quibus te, & Tulliolam nostram diligentissimè commendabo. Cohortarer vos, quo animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quàm quenquam virum. Et tamen eiusmodi spero negotia esse, vt & vos istic cõmodissimè sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri remp. defensurum. Tu primùm valetudinẽ tuam velim cures: deinde, tibi si videbitur, villis ijs vtare, quæ longissimè aberunt à militibus. fundo Arpinati bene poteris vti cum familia vrbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutẽ plurimam dicit. Etiam atq; etiam vale. D. vij. Id Jun.

1 Quæ in Græciam ad Pompeium transmitteret.

ARGVMENTVM.

Rogat vxorem, vt valetudinem curet: laudat eius diligentiam, eáque vt deinceps vtatur, mandat.

M. TVLLIVS TERENTIÆ SVÆ S. D. 8

Lentulo & Marcello coss.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subitò incidisse. Quòd celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiorem, fecisti mihi gratum: item posthac, siquid opus erit, siquid acciderit noui, facies vt sciam. Cura vt valeas. D. IIII. Non. Junias.

ARGVMENTVM.

Significat dolorem suum ex Dolabellæ, generi sui: Tulliolæque filię valetudine.

M. TVLLIVS TERENTIÆ SVÆ S. D. 9

Ijsdem consulibus opinor.

AD cæteras meas miserias accessit dolor è Dolabellæ valetudine, & Tulliæ. omnino de omnibus rebus nec quid consilij capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

ARGVMENTVM.

Mandat, vt cum Attico colloquatur, literas mittat.

M. T. TERENTIAE SVAE S. D. 10

Ijsdem consulibus, antequàm ad Pompeium in Græciam nauigaret.

QVid fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius quàm oportuit. cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri velim: apertiùs scribi, quando ad illũ scripseram, necesse non fuit. De ea re & de cæteris rebus quamprimùm velim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. vij. Id. Quinctileis.

ARGVMENTVM.

Tullium ad se venisse dicit, sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

M. T. TERENTIAE SVAE S. D. 11

Scripta videtur post victum Pompeium, vt etiam ex ep. 15. cognoscitur.

S. V. B. E. E. V. Tullia nostra venit ad me prid. Id. Iunias: cuius summa virtute, & singulari humanitate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, vt longè alia in fortuna esset, atq; eius pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem [1] mittere, & cum eo Cn. Sallustium. si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. xvij. kalend. Quinctileis.

[1] Ep. 17. lib. 11. ad Att.

AR-

ARGVMENTVM.

Ferè consilium suum reprehendit, quòd victo in Pharsalia Pompeio, in Italiam redierit: monet vxorē, ne ad ipsum eat.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D. 12

QVod nos in Jtaliam saluos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. sed perturbati dolore animi, magnisq; iniuriis, 1 metuo ne id consilij ceperimus, quod non facilè explicare possimus. Quare, quantum potes, adiuua. quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum: & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. D. prid. Nonas Nou. Brundisio.

Cæsare & Seruilio. cos.

1 Ep. 2. lib. 11. ad Att.

ARGVMENTVM.

Permittit vxori vt de nuntio remittendo consilium capiat extempore.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 13

QVod scripsi ad te proximis literis de nuntio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, non ignoras. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortaßè nascetur Totum iudicabis quale sit, & quod in miserrimis rebus minimè miserum putabis, id facies. Vale vi. Jd. Quinctileis.

Ijsdem consulibus, Diuortium, ad dotem conseruandam, simulare cogitabant.

ARGVMENTVM.

Rogat vxorem & filium, consulerent & ipsa & cum amicis ab vrbe discedant, necne aduentu Cæsaris.

TVL-

TVLLIVS TERENTIÆ SVÆ PATER Tulliolæ, duabus animis suis: C. matri optimæ, & suauiss. sorori S. P. D.

Lentulo & Marcello coss.

1 Gener Ciceronis qui cum Cæsare erat ad Att. ep. 13. lib 6.

2 Epist. 18. isto loco fœminæ, dixit vide ep. 14. lib. 7. ad Att.

3 Qui à Cæsare discesserat ep. 11. lib. 16.

4 Cæsarem, qui arma inferat patriæ.

SI vos valetis, nos valemus. Vestrum iam consilium est, non solum meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modestè venturus est, rectè in præsentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendam vrbem daturus est, vereor vt 1 Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne iã intercludamini. vt, cùm velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsæ optimè considerabitis, vestri 2 similes fœminæ sintne Romæ. si enim nõ sunt, verendum est vt honestè vos esse possitis. Quomodocunq; nunc se res habet, modò vt hæc vobis loca tenere liceat, bellißimè vel mecum, vel in nostris prædijs esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne breui tempore fames in vrbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, cõsideretis: ad summam animo forti sitis. 3 Labienus rem meliorem fecit: adiuuat etiam Piso, quòd ab vrbe discedit, & sceleris condemnat 4 generum suum. Vos meæ carißimæ animæ quam sæpißimè ad me scribite & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quinctus pater, & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valete. viij. kalend. Quinctileis, Minturnis.

ARGVMENTVM.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarẽ Cicerone filio. hęc autem epistola videtur scripta post eam, quæ X I. loco impressa est.

TVL-

TVLLIVS TERENTIÆ SVÆ S. D. 15

SI vales, bene est: ego valeo. Constitueramus, vt ad te antea scripseram, obuiam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutauimus consilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. 1 Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale xij. kalend. Quinctileis. 1 Epist. 11.

ARGVMENTVM.

Argumentum est de liberis, & de Volumnia.

TVLLIVS TERENTIAE SVÆ S. D. 16

Lentulo & Marcello coss. extremo consulatus die.

SI vales, bene est: ego valeo. Etsi eiusmodi tempora nostra sunt, vt nihil habeã, quod à te literarum expectẽ, aut ipse ad te scribã: tamen nescio quomodo & ipse vestras literas expecto, & scribo ad vos, cùm habeo qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit: & idipsum, quod fecit, potuit diligentiùs facere & cautiùs: quanquam alia sunt, quæ magis curemus, magisq; doleamus: quæ me ita conficiunt, vt ij voluerunt, 1 qui me de mea sententia detruserunt. Cura vt valeas. Prid. Non. Januar.

1 Quorum consilio in Italiam post deuictum Pompeium, reuertit.

ARGVMENTVM.

Doloris index epistola.

TVLLIVS TERENTIÆ SVÆ S. D. 17

Scripta post reditum eius in Italiam, victo Pompeio.

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sæpius. nunc quæ sint negotia, vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex

Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac vt tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

ARGVMENTVM.

Monet vxorem, & filiam, vt maturè considerent, num Romæ tutò esse possint, & cum dignitate.

TVLLIVS TERENTIAE PATER SVAVISSIMAE FILIAE, C. MATRI ET SORORI S. D. P. 18

COnsiderandum vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter, puto quid faciatis, Romę ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solùm meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem hæc, Romæ vos esse tutò posse per Dolabellam, eámque rem posse nobis adiumento esse, si qua vis, aut si quæ rapinæ fieri cæperint. sed rursus illud me mouet, quòd video, omneis bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. hæc autem [1] *regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum, vt & multum esse mecum, & cùm abieritis, commodè etiam in nostris prædijs esse possitis. Mihi planè non satis constat adhuc, vtrum sit melius. Vos videte quid aliæ faciant* [2] *isto loco fœminæ, & ne, cùm velitis, exire non liceat. Id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum, & cum amicis consideretis. Domus vt propugnacula & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios instituatis certos, vt quotidiè aliquas à vobis literas accipiam Maximè autem date operam, vt valeatis, si nos vultis valere. viij kalend. Februarias, Formijs.*

Lentulo & Marcello cos.

1 Campana ep. 11. lib. 16.

2 Id est, ista dignitate qua vos estis ep. 14.

AR-

ARGVMENTVM.

Dolorem significat ex filiæ valetudine, & difficultatem, quo minùs possit propiùs accedere.

TVLL. TERENTIAE SVAE S. D. 19

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ. de qua nihil est quòd ad te plura scribam, tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam antè fecissem: sed multa me impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt, sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimùm perferendas cures velim. Da operam vt valeas.

Scripta vt opinor, post reditum eius in Italiam, superato in Pharsalia Pompeio.

ARGVMENTVM.

Mandat, vt in Tusculano omnia sint parata ad hospites excipiendos.

TVLL. TERENTIAE SVAE S. D. 20

IN Tusculanum nos venturos putamus, aut Nonis, aut postridie. Ibi fac vt omnia sint parata. plures enim fortasse nobiscum erunt: &, vt arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum si in balneo non est, fac vt sit: item cetera, quæ sunt ad victum, & ad valetudinem necessaria. Vale. v. kal. Octob. de Venusino.

Post reditum eius in Italiam, victo Pompeio.

ARGVMENTVM.

Scribit, vt quæ tempus postulabit, prouideat, sibiq; absenti administret, literásque mittat.

TVLL. TERENTIAE SVAE S. D. 21

SI vales, benè est: ego valeo. Da operam, vt conualescas: quod opus erit, vt res, tempúsque postulat,

Eodem tempore.

stulat, prouideas atque administres, & ad me de omnibus rebus quam sæpißimè literas mittas. Vale.

ARGVMENTVM.

Dicit se tabellarios expectare: vt consilium capere possit.

TVLL: TERENTIAE SVAE S. D. 22

Eodem tempore.

SI vales, benè est: ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortaßè erimus certiores quid nobis faciendum sit, faciemusq; te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kalend. Septembribus.

ARGVMENTVM.

Scribit de literis à Cæsare acceptis, de eius aduentu, de obuiam itione.

TVLL. TERENTIAE SVAE S. D. 23

Eodem tempore ad Att. lib. 11. 1 Ep. 15. lib. 12.

SI vales, benè est: ego valeo. Redditæ mihi iam tandem sunt à Cæsare literæ satis liberales: & ipse 1 opinione celeriùs venturus esse dicitur. Cui vtrùm obuiam procedam, an hic eum expectem, cùm constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimùm remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Pridie Id. Sextileis.

ARGVMENTVM.

Nondum se neque de Cæsaris aduentu, neque de eius literis quidquam scire dicit.

TVL-

TVLL. TERENTIAE SVAE S. D. 24

SI vales, benè est: ego valeo. Nos neque de Cæsaris aduentu, neq; de literis quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Siquid erit certi, faciam statim certiorem. Valetudinem tuam fac cures. Vale. III. Id. Sextileis.

Eodem tempore Pharnace deuicto redeunte ad vrbem Cæsare.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

LIBER XV. AD CONSVLES ET CAETEROS.

ARGVMENTVM.

Cùm Parthi maximis copijs Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua prouincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longè abessent, monet vt maiores exercitus summittantur.

M. TVLLIVS M. F. CICERO PROCOS. S. P. D. COSS. PRAETT. TRIBB. PL. S. P. Q. R. 1

SI vos valetis, benè est: ego quidem valeo. Etsi non dubiè mihi nuntiabatur Parthos transisse 1 Euphratem, cum omnibus ferè suis copijs: tamen quòd arbitrabar à M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publicè scribere ea, quæ de alterius prouincia nuntiarentur. Postea verò quã

Sulpitio & Marcello coss.

1 Terminum imperij Rom.

cer-

certissimis auctoribus, legatis nuntijs, literis sum certior factus vel quòd tanta res erat, vel quod nondum audieramus, Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo penè est communis: quæ ad me delata essent, scribenda ad vos putaui Regis Antiochi 2 Commageni legati mihi primi nuntiarunt, Parthorum magnas copias 3 Euphratem transire cæpisse. quo nuntio allato, cùm essent nonnulli qui ei regi minorem fidem habendam putarent: statui expectandum esse, siquid certius afferretur. Ad XIII. kal. Octob. cùm exercitum in Ciliciam ducerem in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ, mihi literæ redditæ sunt à 4 Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimúsque populi Rom. existimatur: 5 Pacorum Orodi Regis Parthorum filium cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ: magnumque tumultum esse in prouincia Syriæ excitatum. Eodem die ab 6 Iamblyco phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumq; esse reip. nostræ, literæ de ijsdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam socios infirmè animatos esse, & nouarum rerum expectatione suspensos: sperabam tamen, eos ad quos iam accesseram, quique nostram mansuetudinem integritatémque perspexerant, amiciores populo R. esse factos. 7 Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset. & ob eam causam, & vt opprimerentur ij, qui ex Cilicum gente in armis essent, & vt hostis is, qui esset in Syria, sciret, exercitum

2 Ep.3.& 4.

3 Iustin. lib.4.

4 Strabo lib.14. Dio. lib.41.50.& 54.

5 Ep.18 l.5. ad Att. Iustinus lib. 42 cæsum à Ventidio Pacorum cum vniuerso exercitu tradit.

6 Tracondimoti filio Strabo l.16.

7 In quam nondum peruenerat, cum tamen esset in prouincia sua vide ep. 67. lib.15.

citum populi Ro. non modò non cedere his nuntijs allatis, sed etiam propius accedere, exercitum ad Taurum instituit ducere. Sed siquid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in ijs praesertim rebus, quas vos audistis, ego paenè cerno magnopere vos & hortor, & moneo, vt his prouincijs seriùs vos quidem, quàm decuit, sed aliquando tamen consulatis. 8 *Nos quemadmodum instructos, & quibus praesidijs* 9 *munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari.* 8 Ep. sequenti. 9. ep. 5. lib. 8. *Quod ego negotium non stultitia obcaecatus, sed verecundia deterritus non recusaui, neq; enim vnquã vllum periculum tantum putaui, quod subterfugere mallem, quàm vestrae auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res sese sic habet, ut nisi exercitum tantum quantum ad maximum bellum mittere soletis, maturè in has prouincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendae sint omnes hae prouinciae, quibus vectigalia populi R. continentur. Quamobrem autem in hoc prouinciali dilectu spem habeatis aliquam, causa nulla est: neque multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: & quod genus hoc militum sit, indicauit vir fortissimus M. Bibulus in Asia, qui, cum ei permisissetis, dilectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitatem atque iniurias imperij nostri, aut ita imbecilla sunt, vt non multùm nos iuuare possint: aut ita alienata à nobis, vt neque expectandum ab ijs, quicquam esse videatur. Regis Deiotari & voluntatem, & copias, quantaecunque sunt nostras esse duco, Cappadocia est inanis. Reliqui reges tyrannique neque opibus satis*

10 Duas legiones habebat ep. 15 li. 5. ad Att.

firmi, neque voluntate sunt. Mihi in hac 10 paucitate militum, animus certè non deerit: spero ne consilium quidem, quid casurum sit incertum est. vtinã saluti nostræ consulere possimus : dignitati certè consulemus. Valete.

ARGVMENTVM.

Exponit, quid in prouincia, audito Parthorum aduentu egerit ad tuendã prouinciam, & socios in fide continendos: & de Ariobarzane rege ab insidijs liberato.

M. TVLLIVS M. F. CICERO PROCOS.
S. D coss. prætt. tribb. pl. S.P.Q.R. 2

Sulpitio & Marcello coss.

1 Ep. 6. lib. 3 & ad Att. ep. 13. lib. 5.

2 De hoc modestè, queritur ep. antecedenti.

3 Idem scribit ad Appium ep. 6. lib. 3.

S. V. V. B. E. E. Q. V. Cùm prid. kalẽd. Sextileis in prouinciam 1 venissem, neque maturius propter itinerum & nauigationum difficultatem venire potuißem: maximè conuenire officio meo, reique publicæ conducere putaui, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cùm essent à me cura magis, & diligentia, quàm 2 facultate & copia constituta, nuntijque & literæ de bello à Parthis in prouinciam Syriam illato quotidie ferè afferrentur : iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum, erat enim magna suspicio Parthos, si ex Syria egredi atq; irrumpere in meam prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maximè pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per 3 Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens est, iter feci : castráque ad Cibystra, quod oppidum est ad montem Taurum, locaui: vt

vt 4 Artuasdes Rex Armeneius, quocunque animo esset, sciret non procul à suis finibus exercitum populi Romani esse: & Deiotarum fidelissimum regem, atque amicissimum reip. nostræ maximè coniunctum haberem; hominem, cuius & consilio, & opibus adiuuari posset resp. Quo cum in loco castra haberem, 5 equitatumq; in Ciliciam misissem, & vt meus aduentus ijs ciuitatibus, quæ in ea parte essent, nunciatus, firmiores animos hominum faceret, & ego maturè, quid ageretur in Syria, scire possem. tempus eius tridui, quod in his castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putaui. Cùm enim vestra auctoritas intercessisset, vt ego regem Ariobarzanem, Euseben, 6 & Philorhomæum tuerer, eiusq; regis salutem & incolumitatem regni defenderem, regi regnóque præsidio essem: adiunxissetisque salutem eius regis populo, senatuiq; magnæ curæ esse, quod nullo vnquam de rege decretum eßet à nostro ordine: existimaui me iudicium vestrum ad regem deferre debere, eique præsidium meũ, & fidem, & diligentiam polliceri: vt, quando salus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata esset à vobis, diceret, siquid vellet. Quod cum essem in consilio meo cum rege locutus, initio ille orationis suæ vobis maximas, vt debuit, deinde etiam mihi gratias egit, quod ei permagnum & perhonorificum videbatur, senatui populoque Rom. tantæ curæ eße salutem suam, neque tantam diligentiã adhibere, vt & mea fides, & commendationis vestræ auctoritas perspici poßet. Atque ille primò, quod mihi maximæ

4 Cuius soror nupta erat Pacoro regis Parthorum filio. Appianus in Parthico. infra ep. 3.

5 Vide infra ep. 4.

6 Sic appellabatur à Romanis Græcis nominibus ad Latinam consuetudinem traductis, pius, & amicus Romanorum vide ep. 17. lib. 2.

lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, vt nullas insidias neq; vitæ suæ, neque regno diceret, se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cùm ego ei gratulatus essem idq; me gaudere dixissem, cohortatus vt recordaretur casum illum interitus 7 paterni, & vigilanter se tueretur, atq; admonitu senatus consuleret saluti suæ, tum à me discessit in oppidũ Cibystra. Postero autem die cum Ariarathe fratre suo, & cũ paternis amicis maioribus natu ad me in castra venit: perturbatúsque & flens, cùm idem & frater faceret, & amicis, meam fidem, vestrã commendationem implorare cœpit. Cùm admirarer quid accidißet noui: dixit, ad se indicia manifestarum insidiarũ esse delata, quæ eßent ante aduentum meũ occultata: quod ij, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore spe mei præsidij complures, ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate præditum, fratrem dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum eße, vt regnare vellet: id viuo fratre suo accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rẽ nunquam in medium propter periculi metum protulisse. Quæ cùm esset locutus, monui regem, vt omnem diligentiam ad se conseruandũ adhiberet: amicósq; iam patris eius iudicio probatos hortatus sum, regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris eius, omni cura, custodiáque defenderent. Cùm rex à me equitatum, cohorteísque de exercitu meo postularet: etsi intelligebam vestro S.C. non modò posse me id facere, sed etiam debere: tamen cùm resp. postularet prop-

7 Videtur Ariobarzanes rex, cui senatus Cappadociæ regnum largitus erat insidijs interfectus, de quo Iustinus lib. 38. & hic ep. 17. lib. 2.

ter

ter quotidianos ex Syria nuntios, vt quamprimùm exercitum ad Ciliciæ fineis adducerem: cùmque mihi rex patefactis iam insidijs non egere exercitu populi Rom. sed posse se suis opibus defendere videretur: illum cohortatus sum, vt in sua vita conseruanda primùm regnare 8 disceret: à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos vteretur iure regio: pœna afficeret eos, quos necesse esset, reliquos metu liberaret: præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quàm ad contentionem vteretur, fore autem vt omnes, quando S.C. nossent, intelligerent me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra præsidio futurum. Ita cõfirmato illo, ex eo loco castra moui, & iter in Ciliciam facere institui: cùm hac opinione è Cappadocia discederem, vt 9 consilio vestro, casu incredibili, ac pænè diuino regem, quem vos honorificentissimè appellassetis nullo postulante, quemque meæ fidei commendassetis, & cuius salutem magnæ vobis curæ esse decreuissetis, meus aduentus præsentibus insidijs liberasset. Quod ad vos à me scribi nõ alienum putaui, vt intelligeretis ex ijs, quæ pænè acciderunt, vos multò antè ne ea acciderent, prouidisse: eòque vos studiosius feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenij, fidei, beneuolentiæque erga vos perspexisse, vt non sine causa tantam curam, diligentiámque in eius vos salutem videamini contulisse. Valete.

8 Erat enim adolescens appellatus à senatu rex Cicerone consule ep. 17. lib. 2.

9 Qui prouidistis multo antè, ne acciderent; quæ pænè acciderunt, facto S.C. de Ariobarzane.

De quo decreuisti, quod nullo vnquam de rege.

ARGVMENTVM.

Scribit de rumore Parthici belli: & affert excusationem, cur publicè non scripserit.

M. CICERO IMP. S.D. M. CATONI.

3

1 Ep.1.&4.

2 Artuasdis ep.2.

3 Arabum ep 4.

4 Euphrates erat terminus Parthicæ prouinciæ.

5 Quocum nupta erat filia Catonis. Plut. in Bruto.

6 Quæ Syria, Bibuli prouincia Parthis finitima.

CVM ad me legati missi ab Antiocho 1 Commageno, venissent in castra ad Iconium ante diem III. Non Septembreis, ijque mihi nuntiaßent 2 regis Parthorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copijs, multarumq; præterea 3 gentiū magna manu veniße, 4 Euphratémq; iam transire cæpiße, diciq; Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publicè propter duas causas nihil scripsi: quod & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuntios literásq; misisse, & existimabam M. 5 Bibulum procos. qui circiter Id. Sextileis, ab Epheso in Syriam nauibus profectus erat, quod secundos ventos habuisset, iam in prouinciam suam peruenisse: cuius literis omnia 6 certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, vt in huiusmodi re, tantóque bello, maximæ curæ est, vt quæ copijs & opibus vix tenere possumus, ea mansuetudine & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, vt consuesti, nos absentes diligas & defendas. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat, quæ in prouincia gesserit: pro quibus rebus à Catone petit, vt in senatu supplicationes sibi decernat.

M. CICERO IMP. S.D M. CATONI 4

SVMMA tua auctoritas fecit, meúmque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, vt magni

ni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari à te, qua æquitate & continentia tuerer socios, prouinciámque administrarem. His enim à te cognitis, arbitrabar faciliùs me tibi, quæ vellem probaturum. Cùm in prouinciam prid. kal. Sextileis venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim eße eundum viderem: biduum 1 Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cum magni conuentus fuissent, multas ciuitates acerbissimis 2 tributis, & grauissimis vsuris, & falso ære alieno liberaui, Cúmque ante aduentum meum seditione quadam exercitus eßet dissipatus, quinque 3 cohortes sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione vllo apud Philomelum consedissent, reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Anneio legato imperaui, vt eas quinque cohorteis ad reliquum exercitum duceret, coactóque in vnum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cùm ab illo diligenter esset actum, ego in castra ad VII. kalend. Sept. veni: cùm interea superioribus diebus ex S.C. & euocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, regúmque sociorum auxilia voluntaria comparauissem. interim cùm exercitu lustrato iter in Ciliciam facere cœpissem, kalend. Sept. legati à Rege 4 Commageno ad me missi, pertumultuose, neq; tamen non verè, Parthos in Syriam transiße nuntiauerunt. Quo audito, vehementer sum commotus cùm de Syria, tum de mea

1 Ad Att. ep. 16. lib. 5. & hic ep. 8 lib. 3.

2 Vide ep. 7 8. & 10. li. 3.

3 Puto significari eas de quibus ad Appium scribit ep. 6 lib. 3.

4 Ep. 1. & 3.

prouincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putaui. Nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facilè tenuissem (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum vterque paruis præsidijs propter angustias præcludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia mouebat, quæ patet à Syria, regésque habet finitimos, qui etiam si sunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici esse non audent. Itaq; in Cappadocia extrema non longè à Tauro apud oppidum Cibystra castra feci, vt & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, noua finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu tantáque expectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non sine causa plurimum semper & meo, & tuo, & senatus iudicio tributum est, vir cùm beneuolentia & fide erga populum Rom. singulari, tum præstanti magnitudine & animi, & consilij, legatos ad me misit, se cum omnibus suis 5 copijs in mea castra esse venturum. Cuius ego studio, officióque commotus, egi ei per literas gratias: idque vt maturaret, hortatus sum. Cùm autem ad Cibystra propter rationem belli quinque dies essem commoratus, regem Ariobarzanem, cuius salutem à senatu te auctore cōmendatam habebam, præsentibus insidijs 6 nec opinantē liberaui: neq; solum ei saluti fui, sed etiam curaui, vt cum auctoritate regnaret. Metram & eum, quem tu diligenter mihi cōmendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis

5 Cohortes xxx. equitum M M. vide ad Att. ep. 18. lib. 15. & 1. lib. 6.

6 Ep. 18. lib. 13.

Athenaidis exilio multatos, maxima apud regem auctoritate, gratiáque constitui. Cúmque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & omnino iis qui nouari aliquid volebant: perfeci vt è regno ille discederet, réxq; sine tumultu, ac sine armis omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognoui multorum literis atque nuntijs, magnas Parthorum copias, & Arabum ad oppidum Antiochiam accessisse, magnúmque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, 7 ab equitum meorum turmis, & à cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præsidij causa, occidione occisum. Quare cum viderem à Cappadocia Parthorum copias auersas, non longe à finibus esse Ciliciæ: quàm potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quo vt veni hostem ab Antiochia 8 recessisse, Bibulum Antiochiæ esse cognoui, Deiotarúmque confestim iam ad me venientem cum magno & firmo equitatu & peditatu, & cum omnibus suis copijs, certiorem feci, non videri esse causam, cur abesset à regno 9 méq; ad eum, siquid noui forte accidisset, statim literas, nuntiósque missurum esse. Cúmque ex animo venissem, vt vtrique prouinciæ, si ita tempus ferret, subuenirem: tamen id, quod iam antè statueram vehementer interesse vtriusque prouinciæ, pacare 10 Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cúmque me discedere, ab eo monte simulassem & alias

7 Quos in Ciliciam præmiserat vide supra ep. 2.

8 Cassio insequente. vide ep. 20. li. 5. ad Att.

9 Galatiæ.

10 Epist. 10. lib. 2.

alias parteis Ciliciæ petere, abessémque ab Amano iter vnius diei, & castra apud Epiphaneam fecissem: ad IIII. Id. Octobreis, cum aduesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, vt ad IIII. Idus Octob. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisque cohortibus & auxiliis, cum aliis Quinctus frater legatus mecum simul, aliis C. Pomtinus legatus, reliquis M. Anneius, & L. 10 Tulleius legati præessent, pleró sque nec opinanteis oppressimus, qui occisi, captíque sunt interclusi fuga. Eranam autem, quæ fuit non vici instar, sed vrbis, quod erat Amani caput, itémque Sepyram & Commorim, acriter & diu pugnantibus, Pomptino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore vsque ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, cepimus: castelláque sex capta, complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud aras Alexandri, quatriduum: & in reliquiis Amani 11 delendis, agrisque vastandis, quæ pars eius montis meæ prouinciæ est, id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. Quod cum eßet altissimo & munitissimo loco, ab iisq; incoleretur, qui ne regibus quidem vnquam paruißent, cùm & fugitiuos reciperent, & Parthorum aduentum acerrimè expectarent: ad existimationem imperij pertinere arbitratus sum comprimere eorum audaciam, quò facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo & fossa circundedi: sex

castellis

Ad Att. ep. 20. lib. 5.

10 Cuius auaritiam carpit. ep. vltima li. 5. ad Att.

11 Vide ep. 10. lib. 2. & ad Att. ep. 20 lib. 5.

castelis castrisque maximis sepsi: aggere, vineis, 12 turribus oppugnaui: vsúsq; tormentis multis, multis sagittarijs, magno labore meo, sine vlla molestia, sumtúue sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci, vt omnibus partibus vrbis disturbatis aut incensis, compulsi in potestatem meam peruenerint. His erant finitimi pari scelere & audacia Tibareni ab his Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi. Quinctum fratrem negotio præposui, vt in vicis aut captis, aut 13 male pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum 14 relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris. idq; etsi talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere, & rogari scio: tamen admonendum potius te à me, quàm 5 rogandum puto. Tu es enim is qui me tuis sententijs sæpissimè ornasti: qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cælum extulisti: cuius ego semper tanta esse verborũ pondera putaui, vt vno verbo tuo cum mea laude coniuncto, omnia assequi me arbitrarer. Te denique memini, 16 cũ cuidã clarissimo, atq; optimo viro supplicationem non decerneres, dicere te decreturũ si referretur ob eas res, quas is consul in vrbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti togato, non vt multis, rep. bene gesta, sed vt nemini rep. conseruata. Mitto quod inuidiam, quòd pericula, quòd omneis meas tempestates & subieris, & multo etiam magis, si per me licuisset, subire paratissi-

12 Vnicæ turri. ep. 20 li. 3. ad Att.

13 Epist. 20 li. 3. ad Att.

14 Vt mihi supplicationes decernantur.

15 Rogamus enim quorum voluntati non valde confidimus: admonemus quos optimè animatos erga nos credimus lib. 1. ep. 9 pæne in extremo.

16 Opinor C. Antonio, cui detracta supplicatio Dio. lib. 37. Ob extinctam coniurationem. Quinct. in Pisonem Phil. 14.

* Si armis contra Clodium certare voluissem. Vide Pedianum

*paratissimus fueris: * quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cuius etiam interitum, vt facilè intelligerem mihi quantum tribueres, Milonis causa in senatu defendenda approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficij loco non pono, sed in veri testimonij atque iudicij: non vt præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer (quis enim in te id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententijs dicendis, causis agendis, omnibus scriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate literarum mearum te non modo ijs, quos vidissemus, sed ijs de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quæ res fortasse quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis & honoris à senatu tanti æstimem. Agã iam tecum familiariter, vt est & studijs, & officijs nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit vnquam remotus & natura, & magis etiam (vt mihi quidem sentire videor) ratione atque doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi: ego profectò is sum. Testis est consulatus meus: in quo sicut in reliqua vita, fateor, ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset: ipsam quidem gloriam per se nunquam putaui expetendam. Itaque & 17 prouinciam ornatam, & spem non dubiam 18 triumphi neglexi. sacerdotium denique, cùm (quemadmodum te existimare arbitror) non difficillimè consequi possem, non appetiui. Idem post 19 iniuriam acceptam, quam tu reipub. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem*

Græcè etiam Cicero scripsit, vt commentarium de consulatu suo epist. 1. li. 2. ad Att.

17 Epist. 2. lib 5.
18 Si in prouinciam irem.
19 Exilium suum significat.

sed

sed etiam gloriam studui quàm ornatissima senatus, populíque Ro. de me iudicia intercedere. Itaque & [20] augur postea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua vis desiderij ad sanandum vulnus iniuriæ, vt faueas, adiutórque sis, quod paulò ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo. sed ita si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale atque tantum, vt multi nequaquam paribus rebus [21] honores summos à senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse videor (scis enim quam attentè te audire soleam) te non tam res gestas, quàm mores, instituta, atq; [22] vitam imperatorũ spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea causa considerabis, reperies me exercitu [23] imbecillo contra metum maximi belli firmissimum præsidium habuisse, æquitatem & continentiam. His ego subsidijs ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: vt ex alienissimis socijs amicissimos & infidelissimis firmissimos redderem, animósque nouarum rerum expectatione suspensos, ad veteris imperij beneuolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me præsertim ad te, à quo vno omniũ sociorum quærelæ audiuntur. Cognosces ex ijs, qui meis institutis se [24] recreatos putant. Cúmque omnes vno propè consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tum duæ maximæ clientelæ

20 Vide orationem 2. in Antonium, & in principio de claris orat. & Plut.

21 Triumphum.

22 Cum in senatu sententiam dicis.

23 Duabus legionibus. ep. 15. lib. 6. ad Att. & hic epist. 9. lib. 3. & 1. huius libri.

24 Cum Appij institutis afflicti essent ad Att. lib. 5. ep. 16 & lib. 5. ep. 1.

tel[ae] tuae, Cyprus insula & Cappadociae regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Daiotarum, qui vni tibi est maximè necessarius. Quae si etiam maiora sunt, & in omnibus saeculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quàm qui hostium copias vincerent: est profectò tuum, cùm ad res bellicas haec quae rariora & difficiliora sunt, genera virtutis adiunxeris, ipsas etiam illas res gestas [15] *illustriores esse & maiores putare. Extremum illud est vt quasi diffidens rogationi meae, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior vlla vnquam res in vita fuit, nec hominum generi maius à deis munus vllum est datum. Haec igitur, quae mihi tecum communis est, societas studiorum atque artium nostrarum, quibus à pueritia dediti ac deuincti, soli* [26] *propemodum nos philosophiam illam veram & antiquam, quae quibusdam otij esse ac desidiae videtur, in forum atque in remp. atque in ipsam aciem paene deduximus, tecum agit de mea laude: cui* [27] *negari à Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persuadeas velim, si mihi tua sententia tributus honos ex meis literis fuerit, me existimaturum cùm auctoritate tua, tum beneuolentia erga me mihi, quod maximè cupierim, contigisse. Vale.*

25 Magis placeret, illustriores.

26 Vide Procemium paradoxorum.

27 Negauit tamen, vt patet in ep. sequenti, & 11. lib. 8. & 1. & 2. lib. 7. ad Att.

ARGVMENTVM.

Excusat se quod Ciceroni supplicationem non decreuerit: & tamen decretam gaudet: seque de illo honorificentiùs dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreuerunt.

M.

M. CATO M. CICERONI IMP. S.P.D. 5

QVod & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, vt tuam virtutem,[1] innocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris, pari industria administrari gaudeam. Itaque quod pro meo iudicio facere potui, vt innocentia consilióq; tuo defensam prouinciam, seruatum Ariobazanis cum ipso rege regnum, sociorum reuocatam ad studium imperij nostri voluntatem, sententia mea & decreto laudarem, feci:[2] supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione & continentia reipub. prouisum est, dijs immortalibus gratulari nos, quàm tibi referre acceptum mauis, gaudeo. Quod si triumphi prærogatiuam putas esse supplicationem, & idcirco casum potius, quàm te laudari vis: neque supplicationem sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, senatum iudicare potius mansuetudine & innocentia imperatoris prouinciam, quàm vi militum, aut benignitate deorum retentam atque conseruatam esse, quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra 3 *consuetudinem meam pluribus scripsi, vt quod maximè volo, existimes me laborare vt tibi persuadeam, me & voluisse de tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus, & quod tu maluisti, factum esse 4 gaudere. Vale & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiámque socijs & reip. præsta.*

1 Hoc addidit, quia non potest esse virtus sine innocentia: nec desunt exempla.

2 Vide ad Att. ep. 1. & 2. lib. 7.

Excusat se, quòd supplicationem non decreuerit ep. 11. lib. 8.

3 Stoicorum enim breuis oratio.

4 Stoicus autem Cato in orat pro Murena.

AR-

ARGVMENTVM.

Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex eius ſententia, & ex gratulatione literarum: petitque vt ſibi in adipiſcendo triumpho adiutor ſit, aut ſaltem, ſi adipiſcatur, gaudeat.

M. CICERO M. CATONI S. D. 6

1 Opinor, ait, ne videatur, homo conſularis & pæne ſexagenarius, poetas lectitare.

LAETVS ſum laudari me (inquit Hector, [1] opinor apud Neuium) abs te, pater, laudato viro. ea eſt enim profecto iucunda laus, quæ ab ijs proficiſcitur, qui ipſi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione literarum tuarum, vel teſtimonijs ſententiæ dictæ, nihil eſt, quod me non aſſecutum putem. idque mihi tum ampliſſimum, tum gratiſſimum eſt, te libenter amicitiæ dediſſe, quod liquido veritati dares. quòd ſi non modo omnes, verùm etiam multi Catones eſſent in ciuitate noſtra, in qua vnum extitiſſe mirabile eſt, quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum ſenſum, & ad illud ſincerum ac ſubtile iudicium, nihil poteſt eſſe laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ eſt ad me perſcripta à meis neceſſarijs. Sed cauſam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) expoſui tibi ſuperioribus literis: quæ etiam ſi [2] parum iuſta tibi viſa eſt, hanc tamen habet rationem, non vt nimis concupiſcendus ſit honos, ſed vt ſi deferatur à ſenatu, minime aſperandus eſſe videatur. Spero autem, illum ordinem pro meis ob remp. ſuſceptis laboribus, me non indignum [3] honore, vſitato præſertim, exiſtimaturum. Quod ſi ita erit, tantum abs

Plures erant Catones, ed vnus verè Cato nominatur. enim C. Cato ep. 2. 4. 5. 6. lib. 1.

2 Quia ſupplicationem non decreuit.

3 Triumpho.

abs te peto, quod amicißimè scribis, vt, cum tuo iudicio, quod amplißimum esse arbitraris, mihi tribueris, si id, quod maluero, acciderit, gaudeas, sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse video: résque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quòd scribendo 4 affuisti. Hæc enim S. C. non ignoro ab amicißimis eius cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, vt spero, te propediem videbo, atque vtinam rep. meliore, quàm 5 timeo. Vale.

4 Ad Att. ep. 1. lib. 7.
5 Iam emergebat inter Cæsarem & Pompeium discordia.

ARGVMENTVM.

Marcello de consulatu gratulatur: suámque illi dignitatem commendat.

M. CICERO PROCOS. M. MARCELLO COS. DES. S. D. 7

MAXIMA sum lætitia affectus, cum audiui, te consulem factum esse: eumque honorem tibi deos fortunare volo, atque à te pro tua, parentísque tui dignitate administrari. Nam cum te semper dilexi, amauíque, quod mei amantißimum cognoui in omni 1 varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficijs, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est vt & sim totus vester, & esse debeam: cum præsertim matris tuæ, grauißimæ, atque optimæ fœminæ, maiora erga salutem dignitatémque meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter à te peto maiorem in modum, vt me absentem diligas, atque defendas. Vale.

Hic est qui ex Octauia, Augusti sorore Marcellum genuit, de quo Virg. lib. 6.

1 In honoribus & laboribus, dixit ep. 4. 13. & ep. 4. eiusdem lib. & hic in ea, quæ sequitur proxima.

ARGVMENTVM.

Gratulatur C. Marcello de filio consule facto. erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac libros quoque de iure augurali composuit: lib. 2. de Diuin. & Carisius.

M. CICERO PROCOS. C. MARCELLO COLLEGAE S. D. 8

Marcellum [1] *tuum consulem factum, téque ea lætitia affectum esse, quam maximè optasti, mirum in modum gaudeo: idque cum ipsius causa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum iudico: cuius erga me singularem beneuolentiam vel in* [2] *labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domũ vestrã vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamq; cognoui. Quare gratum mihi feceris, si vxori tuæ* [3] *Iuniæ, grauissimæ atque optimæ fœminę, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod consueuisti, peto, vt me absentem diligas, atque defendas. Vale.*

1 Filium.

2 Epist. 4. & 29. lib. 13.

3 Matri consulis designati.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele consule designato: petítque ab eo, vt sibi quamprimum, annuo imperio finito successor mittatur.

M. CICERO PROCOS. S. D. MARCELLO COS. 9

Te & pietatis in tuos, & animi in rempub. & clarissimi atq; optimi consulatus C. Marcello [1] *consule facto fructum cepisse vehementer gaudeo. Non dubito quid præsentes sentiant. nos quidẽ longinqui, & à teipso missi in* [2] *vltimas genteis ad cælum mehercule te tollimus verissimis ac iustissimis laudi-*

1 Epist. 4. Lib. 8.

2 Vltimas non orbis terræ, sed imperij Romani.

laudibus. Nam cùm te à pueritia tua unicè dilexerim, túque me in omni genere semper amplissimum esse & volueris & iudicaris: tamen hoc vel 3 tuo facto, vel populi Ro. de te iudicio multo acriùs, vehementiusq; diligo: maximaq; lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, virisq; optimis, omnibus dictis, factis, studijs, institutis, vel me tui 4 similem esse audio, vel te mei. Vnum verò si addis ad præclarissimas res consulatus tui, vt aut mihi succedat quamprimùm aliquis: aut nequid accedat temporis ad id, quod 5 tu mihi & S. C. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura vt valeas, & me absentem diligas atque defendas.

3 Eius gratia consulem factum C. Marcellum, significat.
4 Idem in lib. de claris orat.
5 Marcello enim & Sulpitio coss. iuit in prouinciam.

Quæ mihi de Parthis nuntiata sunt: quia non putabam à me 6 etiam nunc scribenda esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere: ne, cùm ad consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse. Vale.

6 Nondum enim satis certa.

ARGVMENTVM.

Commendat studiosè suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. CICERO IMP. C. MARCELLO C. F. COS. S. D. 10

QVoniam id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, vt omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quoniam ergo ita accidit, vt omnium vestrûm 1 studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, 2 laus-

Marcellos & Marcellinos gentiles fuisse Pedianus scribit.
1 Erga me.

2 Vt laudari, & honorari, te consule possent supplicatione decernenda.

2 *lausque & * honor earum potißimum incideret: peto à te, id, quod facillimum factu sit, non aspernante, vt confido, senatu, vt quàm honorificentißimum S. C. literis meis recitatis faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quàm est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplißima, neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquã dici potest. 3 frater tuus quanti me faciat, sempérque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. domus tua denique tota me semper omnibus summis officijs prosecuta est: neque verò tu in me diligendo cuiquam concesßisti tuorum. Quare à te peto maiorem in modum, vt me per te quàm ornatißimum velis esse, meamque & in supplicatione decernenda, & in cæteris rebus 4 existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.*

3 Patruelis M. Marcellus. Suetonius in Iulio.

4 Ep. 11. l. 8.

ARGVMENTVM.

Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit:

M. CICERO IMP. C. MARCELLO COS. S. D. 11

1 Cum decretam mihi supplicationem audirem.

QVANTAE tibi curæ meus honos fuerit, & quàm idem extiteris consul in me ornando & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo: etsi res 1 ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium literis. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturúsque sim cùm studiosè, tum libenter. Nam magni interest, cui debeas, debere autem nemini malui,

malui, quàm tibi, cui me cùm studia communia, beneficia paterna, tuaq; iam antè coniunxerant: tum accedit, mea quidem sententia maximum vinculum, quòd ita remp. geris atque gessisti, qua mihi carius nihil est, vt quantum tibi omnes boni debeant, quò minùs tantundem ego vnus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim ij sint [2] *exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego si me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, vt spero, videbo. Vale.*

[2] Eum honorem tibi deos fortunare volo dixit ep. 8. & 12.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de consulatu, petitque vt operam det, nequid sibi temporis ad suum annuum prouinciale munus addatur.

M. CICERO IMP. L. PAVLO COS. DES. S. D. 12

ETSI mihi nunquam fuit dubium, quin te populus Rom. pro tuis summis in remp. meritis, & pro [1] *amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragijs consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cùm id mihi nuntiatum est. eumque honorem tibi deos fortunare volo, à téque ex tua, maiorúmque tuorum dignitate administrari. Atque vtinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, próque tuis amplissimis erga me studijs, atque beneficijs tibi operam meam, studiúmque nauare. Quam mihi facultatem quando hic* [2] *nec opinatus, & improuisus prouinciæ casus eripuit: tamen vt te consulem remp. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere à te peto, vt operam des, efficias ne quid mihi fiat iniuriæ néue*

Qui Catilinam lege Plancia interrogaret. Salustius.

[1] Erat enim Aemilia gens patricia.

[2] Acadæ. sic locutus, alibi tamen dixit inopinatum.

néue quid temporis ad meum annuum munus accedat. quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit vt de suis rebus gestis honorificentissimè decernendum curet: suámque illi etiam cæteris in rebus existimationem commendat.

M. CICERO IMP. L. PAVLO COS. S. D. 13

MAXIME *mihi fuit optatum, Romæ esse tecum, multas ob causas, sed præcipuè vt & in petendo, & in gerendo consulatu, meum tibi debitum studium perspicere posses.* 1 *Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen nauare operam volebam. In consulatu verò cupio equidem te minùs habere negotij: sed molestè fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse. Sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, vt tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem.* 2 *Ornasti consulatum, ornasti reditum meum, incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. Itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnáque existimatio postulare videatur, vt à te pluribus verbis contendam ac petam, vt* 3 *quàm honorificentissimum S.C. de meis rebus* 4 *gestis faciendum cures: non audeo vehementer à te contendere. ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus*

1 Correctio ad id quod dixerat, in petendo.

2 Studijs & officijs tuis.

3 In Amano.

4 Epist 4.

litus esse videar, aut te oblitum putem. Quare vt te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes 5 gentes sciunt de me optimè meritum, breuiter petam. Si alij consules essent, ad te potissimùm Paule mitterem, vt eos mihi quàm amicissimos redderes: nunc cùm tua summa potestas, summáque auctoritas, notáque omnibus nostra necessitudo sit, vehementer te rogo, vt & quàm honorificentissimè cures decernendum de meis rebus gestis, & quàm celerrimè. dignas res esse & honore & gratulatione cognosces ex ijs literis quas ad te, & 6 collegam, & senatum publicè misi, omniúmque mearum reliquarum rerum, maximéque existimationis meæ procurationem 7 susceptam velim habeas: in primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque literis petiui, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre omniaq; quæ spero, 8 cum absens, tum etiam præsens te consule assequi. Vale.

5 Significat prædicari à se etiam in prouincia, quantum Paulo debeat.

6 C. Marcellum: eæ literæ non extant.

7 Quem antea suscepisti.

8 Absens supplicationes, præsens triumphum.

ARGVMENTVM.

Significat se ea facturum Fabij causa, quæ Cassius rogarat: dolet, se Cassium non vidisse ad vrbem ex prouincia redeuntem: rogat, operam det, nequid sibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.

M. T. CICERO C. CASSIO PRO QVAES. S. D. 14

Quæstor cum M. Crasso in Syriam ierat.

M. Fabium quòd mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. multi enim anni sunt, cùm ille in ære meo est, & à me 1 diligitur propter summam suam humanitatem & obseruantiam. Sed tamen, quòd te ab eo egregiè diligi sensi, multo amicitior ei sum factus. Itaque quan-

1 Puto esse quem lib. 2. commendat Cælio, & Papirio Pæto. ep. 23 lib. 9.

quam profecerunt literæ tuæ: tamen aliquanto plus commendationis apud me habet animus ipsius erga te mihi perspectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiosè quæ rogas. Tu multis de caussis, vellem me conuenire potuisses. primùm vt te, quem iamdiu plurimi facio, tanto interuallo viderem, deinde vt tibi, quod feci per literas, possem præsens gratulari: tū vt quib. de rebus vellemus, tu tuis, ego meis inter nos communicaremus: postremò, vt amicitia nostra, quæ summis officijs ab vtroq; culta est, sed longis [2] *interuallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementiùs. Id quando non accidit, vtemur bono literarum, & eadem ferè absentes, quæ si coràm essemus, consequemur. Vnus scilicet ille fructus, qui in te videndo est, percipi literis non potest: alter gratulationis est, is quidem exilior, quàm si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen & feci antè, & facio nunc, tibique cùm pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de prouincia decedentem summa laus, & summa gratia prouinciæ prosecuta est. Tertium est, vt id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem literis. Ego cæterarum rerum causa tibi Romam properandum magnopere censeo. nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta clarum aduentum tuum fore intelligo. Sed si qua sunt onera tuorum, si tanta sunt vt ea sustinere possis, propera, nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin maiora, considera, ne in alienißimum tempus cadat*

2 Triennio enim ante in Syriam quæstor Cassius ierat, cum M. Crasso, L. Domitio, & Ap. Claudio cos.

Parthos post necem Crassi, deuicerat. Iustinus lib. 42 Velleius lib. 2.

*cadat aduentus tuus. huius rei totum consilium tuum est. Tu enim scis quid sustinere possis. Si potes, laudabile atq; populare est: sin planè non potes, absens hominum sermones faciliùs sustinebis. De me autem idem tecum his ago literis, quod superioribus egi, vt omneis tuos neruos in eo contendas, nequid mihi ad hanc prouinciam, quàm & 3 senatus, & * populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo, vt in eo fortunas meas positas putem. Habes 4 Paulum nostrum nostri cupidissimum, est Curio, est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo, sint mihi omnia. Extremum illud est de ijs, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitiæ: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti, ego autem semper ornamento te mihi fore dixi: fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus. Accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto 5 tuo maxima. Itaque in vestro ingenio & industria mihi plurimùm & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. id tu vt tuo studio confirmes, te vehementer rogo: literásque ad me & continuò mittas, & cùm Romam veneris sæpißimè. Vale.*

3 Idem dixit ep.7.& 5 C. 8. lege.
4 Paulum consulem designatum Curionem tribunum pl designatum item Furnium, ep.28. lib. 5. ad Att.
5 Cuius soror vxor erat Caßij. Plut. in Brut.

ARGVMENTVM.

Probat suum consilium de bello ciuili non renouando.

M. CICERO S. D. C. CASSIO. 15

ETsi 1 vterque nostrûm spe pacis, & odio ciuilis sanguinis abesse à belli pertinacia voluit: tamen quando eius consilij princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quam à te expectare.

1 Vterque enim victo in Thessalia Pompeio se Cæsari tradidit.

tare. etsi, vt sæpè soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & idem mecum tuus adduxit vtrunq; nostrûm ad id consilium, vt vno prælio putaremus, si non totam causam, at certè nostrum 2 iudicium definiri conuenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam verè vnquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur melius esse deleri omnino remp. quàm imminutam & debilitatam manere. Ego autẽ ex interitu eius nullam spem 3 scilicet mihi proponebã: ex reliquijs magnam, sed ea sunt consecuta, vt magis mirum sit accidere illa potuisse, quàm nos non vidisse ea futura, nec, cum homines essemus, diuinare potuisse. Equidem fateor meam coniecturam hanc fuisse, vt 4 illo quasi quodam fatali prælio facto & victores communi saluti consulere vellent, & victi suæ. Vtrunq; autem positum esse arbitrabar in celeritate victoris. Quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset 5 Africa quam cognouit Asia, quam etiam Achaia, &, vt opinor, ipso legato ac deprecatore. Amissis autem temporibus, quæ plurimum valent, præsertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit, vt victoriam sperarent, 2 alios vt ipsum vinci contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctum iri, aut 7 nescio quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen in consilio pari, casu dissimili vsi sumus. Tu enim eam partem petisti, vt & consilijs interesses, & quod maximè curam leuat, futura animo prospicere posses:

2 Vt statueremus deponendæne essent arma, an retinenda.

3 Eleganter vsurpatum pro nimirum ep. 6. lib. 1.

4 Pharsalico.

5 Quæ tum bellum Scipione duce reparabat.

6 Cæsarem reliquias Pompeianorum contemnentem

7 Mithridatis filium, quem mox Cæsar vnica pugna profligauit: vnde illud. Veni, vidi, vici.

ses:

ses: ego, qui festinaui vt Cæsarem in Italia viderem (sic enim arbitrabamur) eumque multis honestißimis viris conseruatis redeuntem, ad pacem currẽtem, vt aiunt, incitarem, ab illo 8 *longißimè & absum, & afui. Versor autem in gemitu Italiæ, & in vrbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor* 9 *affuisset. Quare velim pro tua erga me perpetua beneuolentia scribas ad me quid videas, quid sentias, quid expectandum, quid agendum nobis existimes. magni erunt mihi tuæ literæ. Atque vtinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem,* 10 *sine vlla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.*

8 Cùm Cæsar contra Pharnacem in Ponto bellum gereret.
9 Cæsar, quo auctore publicis vulneribus mederemur.
10 Suadebas enim vt armis abstinerem. Scripta videtur gerente bellum Cæsare in Hispania contra Pompeij liberos. quod indicat ep. 17.

ARGVMENTVM.

Iocatur in opiniones Epicureorum, id est in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi cœperat.

M. CICERO C. CASSIO S. D. 16

PVto te iam suppudere, quod hęc te tertia iam epistola antè opprešit, quàm tu syllabam, aut literam: sed non vrgeo, longiores enim expectabo, vel potius 1 *exigam. Ego si semper haberem cui darem, vel ternas in hora darem. fit enim nescio quo modo, vt quasi corám adesse videare, cum scribo ad te: neque id* κατ' εἰδώλων φαντασίας *vt dicunt tui* 2 *amici noui, qui putant etiam* διανοητικὰς φαντασίας *spectris Catianis excitari. nam ne te fugiat,* 3 *Catius insuper Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille* 4 *Gargettius, etiã ante Democritus* εἴδωλα, *hic spectra nominat. His autem spectris etiam si oculi possent*

1 Quasi debitas.
2 Epicurei ep. 19.
3 Scripsit quædam Quinct. lib. 10. cap. 1. & Horat.
4 Epicurus a Gargetto patria Gargettius appellatus, ex pago de quo Laertius.

sent feriri, quod cum velis ipsa accurrunt: animus qui possit, ego non video. Doceas tu me oportebit, cùm saluus veneris, in meáne potestate sit spectrum tuum, vt, simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud accurrat: neque solùm de te, qui mihi hæres in medullis: sed si insulam Britanniam cœpero cogitare. eius εἴδωλον mihi aduolet ad pectus? Sed hæc posterius. tento enim te, quo animo accipias. si enim 5 stomachabere, & molestè feres, plura dicemus, postulabimusq; ex qua hæresi vi hominibus armatis deiectus sis, in eam restituare. In hoc interdicto non solet addi, IN hoc anno. Quare si iam biennium, aut triennium est, cum 6 virtuti nuntium remisisti, delenitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. quanquam quicum loquor? cum vno fortissimo viro: qui posteaquam forum attigisti, nihil fecisti αἱρέσει metuo ne plus neruorum sit, quàm ego putârim si modò eam tu plus probas. Quid tibi in mentem venit, inquies? Quia nihil habebam aliud, quod scriberem. de rep. enim nihil scribere possum neque enim quod sentio, libet scribere. Vale.

5 Quod irridere videar Epicureorum sententias.

6 Perfecta Metaphora, nuntium remisisti, delenitus illecebris voluptatis. Cæsarianis omnia ex libidine administrantibus.

ARGVMENTVM.

Queritur de tabellariorum importunitate: scribit de Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassij commemoratione Brundisina.

M. CICERO S. D. C. CASSIO. 17

PRæposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt: sed tamen cùm à me discedunt, flagitant literas: cùm ad me veniunt, nullas

affe-

afferunt, atque idipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatij ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam expectare dicunt Ergo ignosces: alteras habebis, has breueis: sed expecta πάντα περὶ πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes veniant, at te cum epistolis reuertantur? Nos hîc (tamen ad te scribam aliquid) D. Ep.20.li.12

1 *Syllam patrem mortuum habebamus: alij à latronibus, alij cruditate dicebant. populus non curabat. combustum enim esse constabat, hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo, quanquam πρόσωπον πόλεως amisimus, Cæsarem putabant molestè laturum, verentem ne* 2 *hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius valdè gaudebant se aduersarium perdidisse. De Hispania noui nihil: sed expectatio valdè magna: rumores tristiores sed ἀδέσποτοι. Pansa noster* 3 *paludatus ad III. kal. Ian. profectus est, vt quiuis intelligere posset, id quod tu,* 4 *nuper dubitare cœpisti, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse. nam quòd multos miserijs* 5 *leuauit, & quod se in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum beneuolentia prosecuta est. Tu quòd adhuc Brundisij moratus es, valdè probo & gaudeo, & mehercule puto te sapienter facturum, si ἀκενόσπουδος fueris, nobis quidem qui te amamus, erit gratum: & amabò te, cum dabis posthac aliquid domum literarum mei memineris. Ego nunquam quenquam ad te, cùm sciam, sine meis literis ire patiar. Vale.*

1 Vide ep. 18. huius lib. & 10. lib. 9. & li. 2. de officijs.

2 Ad quam emebat Sylla Pompeianorum bona ep 19.

3 Philip. 5. & Festus.

4 Quia nu. per Epicureus factus est.

5 Cum gratia & auctoritate valeret apud Cæsarem.

ARGVMENTVM.

Excusat breuitatem epistolæ festinatione tabella-

rij:

rij: scribit de statu reip. de Hispania, de Cassij absentia.

M. CIC. C. CASSIO S. D. 18

Longior epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset à me, cum iam iretur ad te, longior etiam, si φλύαρον aliquem habuisset. nam σπουδάζειν sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquies, possumus. Non mehercule facillimè: veruntamen aliam aberrationem à molestijs nullam habemus. 1 Vbi igitur inquies, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est. pudet enim seruire. Itaq; facio, me alias res agere, ne conuicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino noui. Te abesse, mea causa molestè fero: tua gaudeo. sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, méque, vt à 2 puero fecisti, amabis.

1 Curà philosophia solatium, & oblectationē non petit.

2 Epist. 14.

ARGVMENTVM.

Respondet ad duas epistolas, quæ ante proximam superiorem leguntur. maximè autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, à studio virtutis & iustitiæ laudat,

C. CASS. S. D. M. CICERONI. 19

Non mehercule in hac mea peregrinatione quicquam libentius facio, quàm scribo ad te. videor enim cum præsente loqui & iocari. Nec tamen hoc vsu venit propter spectra 1 Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos 2 regeram, vt Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum 3 paludatum ex vrbe exisse, cùm ipsius causa gaudeo, tum mehercule etiam omnium vestrûm. spero enim homines intellecturos,

1 Epist. 16.
2 Plin. lib. 13. cap. 15.

3 Festus in dictione Paludati.

ros, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas & clementia: atque ea, quæ maximè mali petant & concupiscant ad bonos peruenire. difficile est enim hominibus persuadere, τὸ καλὸν δι᾽ αὑτὸ αἱρετὸν esse: ἡδονὴν verò, & ἀταραξίαν virtute, iustitia, τῷ καλῷ parari, & verum & probabile est. ipse enim Epicurus, à quo omnes Catij & Amasinij, mali 4 verborum interpretes, proficiscuntur, dicit. οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως, ζῆν. Itaque & Pansa, qui ἡδονὴν sequitur, virtutem retinet: & ij, qui à nobis φιλήδονοι vocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omneîsque, virtutes & colunt & retinent. Itaque Sylla, cuius iudicium probare debemus, cum dissentire philosophos videret, non quæsiuit quid bonum esset. sed omnia bona 5 coëmit. cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Cæsar diutiùs nos eum desiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit. Nunc, vt ad remp. redeam, quid in Hispanijs geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum, ac malo 6 veterem & clementem dominum habere, quam nouum & crudelem experiri. Scis Cneus quàm sit fatuus: scis quomodo 7 crudelitatem putet: scis quam se semper à nobis derisum putet. Vereor ne nos rusticè gladio velit, ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat, si me diligis rescribe. Hui, quàm velim scire vtrùm ista sollicito animo, an 8 soluto legas. sciam enim eodem tempore quid me facere oporteat. Ne longior sim, vale: & me, vt facis, ama. Si Cæsar vicit, celeriter me expecta.

4 Epicuri: cuius verba ab honesto & iusto detorquent.

5 Emit in auctione, quidquid potuit de bonis proscriptorum ciuium, dominantibus primùm Sylla, deinde Cæsare, ep.17.

6 Cæsarem potiùs quàm Cn. Pompeium, Magni filium.

7 Ep.14 li.4 & 3.lib.7.

8 Hilari, tristes enim curis detinentur.

ARGVMENTVM.

Scribit se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore: laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas literas.

M. CIC. C. TREBONIO S. D. 20

1 Cùm se populo ad magistratus petitionem quæsita si ctis cognominibus gratia, commendant.

ORatorem [1] *meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendaui. natio me hominis impulit, vt ei rectè putarem: nisi fortè candidatorum licentia hic quoque vsus, hoc subitò cognomen arripuit. etsi modestus eius vultus, sermoq; constans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti, quo tolerantiùs feramus igniculum desiderij tui, crebris nos literis appellato: atque ita, si idem fiet à nobis. quanquam duæ causæ sunt cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quàm nos: primùm quòd olim solebant, qui Romæ erant, ad prouincialeis amicos de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet, res enim pub. illic est: deinde quod nos alijs officijs tibi absenti satisfacere possumus: tu nobis, nisi literis, non video quare alia satisfacere possis. Sed cætera scribes ad nos postea. nunc hæc primò cupio cognoscere, iter tuum cuiusmodi sit: vbi* [2] *Brutum nostrum videris, quamdiu simul fueris: deinde cum processeris longiùs, de bellicis rebus, de toto negotio: vt existimare possimus quo statu simus: ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis literis habebo cognitum. Cura vt valeas, meq; ames, amore illo tuo singulari. Vale.*

Ibat Trebonius in Asiam ei à senatu decretam ep. 16 lib. 12.

2 Qui metu pleb. ab Antonio concitatæ militumque veteranorum vrbe excesserat.

AR-

ARGVMENTVM.

Rogat vt sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat, enumerat Trebonij erga se officia: exponit, de Caluo iam mortuo quid sentiat, perijsse enim Caluum antequam hæc epistola scriberetur, id est, ante Cæsaris necem, patet ex libro, qui, Brutus, inscriptus est.

M. CIC. TREBONIO S. P. D. 21

ET epistolam tuam legi libenter, & [1] librum libentissime. Sed tamen in ea voluptate hunc cepi dolorem, quòd cùm incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ (nam ad amorem quidem nihil poterat [2] accedere) tum discedis à nobis, méque tanto desiderio afficis, vt vnam mihi consolationem relinquas, fore vt vtriusque nostrûm absentis desiderium crebris & longis epistolis leniatur. quod ego non modo de me tibi spondere possum. sed de te etiam mihi. nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam vt illa omittam, quæ ciuitate teste fecisti, cùm mecum inimicitias communicasti, cùm me concionibus tuis defendisti, cùm quæstor in mea atque in publica causa consulum parteis suscepisti, cum [3] tribuno pl. quæstor non paruisti, cui tuus præsertim collega pareret: vt hæc recentia, quæ meminero semper, obliuiscar: quæ tua sollicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cùm ad te curæ & dolores mei perferrentur? Brundisium denique te ad me venturũ fuisse, nisi subitò in Hispaniam missus esses? vt hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt,

[1] De quo vide ep. 18. lib. 12.

[2] Accessisse tamen aliquid in proxima superiore ep. dixit.

[3] P. Clodio.

Cùm post Pharsalicam pugnam in Italiam rediJt. ep. 35 lib. 10.

quanti vitam æstimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? Primum, quod tibi facetũ videtur, quicquid ego dixi, quod alijs fortasse non itẽ, deinde, quòd illa siue faceta sunt, siue secus, fiunt narrante te venustissima: quinetiam antequã ad me veniatur, risus omnis pænè consumitur. Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi quod necesse fuit, de vno me tamdiu cogitauisses: ferreus essem, si te non amarem. Cũ vero ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare plus quenquã à seipso, quã me à te amari. Cui quidẽ ego amori, vtinã ceteris rebus possem, amore certè respondebo: quo tamen ipso tibi confido facturũ satis. nunc ad epistolã venio, cui copiosè & suauiter scriptæ, nihil est quod multa respondeam. primũ enim ego illas 4 Caluo literas misi, non plus quã has, quas nũc legis, existimãs exituras. aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus: aliter quod multos lecturos putamus: deinde ingenium eius melioribus extuli laudibus, quã tu id verè potuisse fieri putas. Primũ, quod ita iudicabam, acutè mouebatur. genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo valebat, tamen assequebatur, quod probaret multæ erant & reconditæ 5 literæ: vis non erat. ad eam igitur hortabar. In excitando autem & in acuendo plurimum valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo iudicium & consilium meum: consilium, quòd hortandi causa laudaui: iudicium, quòd de ingenio eius valdè existimaui benè. Reliquum est, vt tuam*

4 Vide Tacitum in dialogo de oratoribus.

5 In libro de claris oratoribus. Id facit ep. 1. lib. 2. & ep. 8. lib. 12. & alibi sepissime.

pro-

profectionem amore prosequar, reditum spe expectem, absentem memoria colam, omne desiderium literis mittendis, accipiendísque leniam. Tu velim tua in me studia & officia multum tecum recordere. quæ cùm tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci, non modò virum bonum me existimabis, verùm etiam te à me amari plurimum 6 iudicabis. Vale.

6 Si tua in me officia tecum recordabere.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XVI. AD TIRONEM.

ARGVMENTVM.
Suum Tironis desiderium significat.

TVLLIVS ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI HVMANISS. ET OPTIMO S. P. D.

AVLO facilius putaui posse me ferre desiderium tui: sed plane non fero. & quanquam magni ad 1 honorem nostrum interest quam primum ad vrbem te venire: tamē peccasse mihi videor, qui à te discesserim. sed quia tua voluntas ea videbatur esse, vt prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare, approbaui tuum consilium: neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. sin postea, quam cibum cepisti, videris tibi me posse consequi, tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, vt aut tecum ad me quamprimùm

1 Triumphum cogitabat: sed, cum ne discordiæ ciuiles impedirent verebatur, id quod euenit.

veniret: aut, si tu morare, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quàm te esse mecum: sin intelliges opus esse te Patris conualescẽdi causa paulum commorari: nihil me malle, quàm te valere. Si statim nauigas, nos Leucade consequêre, sin te confirmare vis: & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis. Vnum illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hæ literæ moueant. Quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris, maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo 2 ingenio considera. nos ita te desideramus, vt amemus. amor, valentem videamus, hortatur: desiderium, vt quam primum. Illud igitur potius. Cura ergo potissimum, vt valeas. de tuis 3 innumerabilibus in me officijs erit hoc gratissimum. III. Nonas Nou. Vale.

2 Vt tibi faciendum videbitur ita facies.

3 Epist. 6.

ARGVMENTVM.

Scribit de sua sollicitudine, suóque ad Alyziam accessu, rogat, vt valetudinem diligenter curet.

TVLLIVS TIRONI S. D. 2

NON queo ad te, nec lubet scribere quo animo sim 1 affectus: tantùm scribo, & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quàm primum videro. Tertio die abs te Alyziam accesseramus. Is locus est citra Laucadem stadia CXX. Leucade aut te ipsum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantùm fac vt valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Nou. Alyzia.

1 Quia sine te sum.

A R-

ARGVMENTVM.

Rogat vt omni cura valetudini seruiat.

TVLLIVS ET CICERO TIRONI SVO S D. P. ET Q. PATER, ET C. FILIVS. 3

NOS Apud Alyziam, ex quo loco ad te literas ante dederamus, unum diem commorati sumus quò Quinctus nos consecutus non erat. Is dies fuit Non. Nou. inde ante lucem proficiscentes, ante diem viij. Idus Nou. has literas dedimus. Tu, si nos omneis amas, & præcipuè me magistrum tuum, confirma te. Ego valdè suspenso animo expecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis literis. Omnes cupimus, ego in primis, quàmprimùm te videre, sed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris, satis quotidie te videro, si valebis. vtilitatibus tuis possum carere. te valere, tua causa primùm volo, tum mea mi Tyro. Vale.

ARGVMENTVM.

Ferè tota est hortatio ad curandam valetudinem.

TVLLIVS TIRONI SVO S.P.D. ET CICERO F. ET Q. PATER ET Q. F. 4

VARIE sum affectus tuis literis, valde priore pagina perturbatus, paulum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad planè valeas, te neque nauigationi, neque viæ committas. satis te maturè videro, si plane confirmatum videro. De medico. & tu bene existimare scribis, & ego sic audio. Sed planè curationes eius non probo.

ius etiam dandum tibi non fuit, cum κακοστόμαχος esses. Sed tamen & ad illum scripsi accuratè, & ad 1 Lysonem. Ad Curium verò, suauissimum hominem & summi officij, summæq; humanitatis, multa scripsi: in his etiam, vt, si tibi videretur, vt ad se transferret, Lyso enim noster vereor ne negligentior sit: primùm quia omnes Græci: deinde quod cum à me literas accepisset, mihi nullas remisit. sed eum tu laudas. tu igitur quid faciendum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas vlla in re, qua ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, 2 daret, medico ipsi puto aliquid dandum esse, quò sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia: vrbana, prouincialia: in re priuata, in publica: in studijs, in literis nostris. omnia viceris, si, vt spero, te validum videro. Ego puto te bellissimè, si rectè erit, cũ quæstore Messinio decursurum: non inhumanus est, teq; vt mihi visus est, diligit. Et cùm valetudini tuæ diligentissimè consulueris, tum mi Tiro consulito nauigationi. nulla in re iam te festinare volo, nihil laboro, nisi vt saluus sis. Sic habeto mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet: & cum tua, & mea maximè interest te valere, tum multis est curæ, adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare potuisti. nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori serui. Quantam diligentiam in valetudinem tuam cõtuleris, tanti me fieri à te iudicabo. Vale mi Tiro, vale, vale, & salue. Lepta tibi salutẽ dicit, & omnes. Vale. vij. Idus Nou. Leucade.

1 Ep. 10. lib. 13. & 2. & 9. huius lib.

2 Epist 9. & ad Att. ep. 5. & 6. lib 8. L. Messinio, de quo ep. 20. & 21. lib. 5. & ep. 26. lib. 13. habuit & alterum quæstorem, C. Cœlium, de quo lib. 2. epist. vltima.

ARGVMENTVM.

Cùm rediret Romam Cicero ex Cilicia ægrum Tironem libertum Patris reliquit, quem his ferè omnibus epistolis rogat, vt valetudinem curet.

TVLLIVS ET CICERO ET Q.Q. TIRONI HVMANIS. ET OPTIMO S.P.D. 5

VIDE quanta in te sit suauitas. duas horas 1 *Thirei fuimus. Xenomenes hospes tam te diligit quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus:* 2 *facturum puto, mihi placebat, si firmior esses, vt te Leucadem deportares, vt ibi te planè confirmares: videbis quid* 3 *Curio, quid Lysoni, quid* * *medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere: quem cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitaui, vnas literas Marionem afferre posse, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, vt quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare possis, qui ad me libenter perferant. equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in* 4 *Curio habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. Ei te totum trade. malo te paulò post valentem, quam statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi vt tu valeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam vale: Lucade proficiscens, vij. Id. Nou.*

1 Oppidum fuit Messeniorum.
2 Similis figura ep. 16. lib. 13.
3 Ep. 19. lib. 7. & ep. 17. lib 13. Asclaponi ep. 29. li. 13. & 9. h. lib.
4 Attici amicissimo. ep. 17. li. 13. & ad Att. ep. 5. 6. li. [illegible]

ARGVMENTVM.

Idem argumentum, vt Tiro valetudinem curet.

M. TVLLIVS M. CICERO PATER ET FIL. Q. Q. TIRONI S. P. D. 6

TERTIAM ad te hanc epistolam scripsi eadē die, magis instituti mei tenendi causa, quia nactus eram cui darem, quam quod haberem quod scriberem. Igitur illa, quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. Cùm valetudinis rationem, vt spero, habueris habeto etiam nauigationis. In Italiā euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te mi Tiro. Quando non contigit, vt simul nauigares, nihil est quòd festines: nec quod quicquam cures nisi vt valeas. Etiam atque etiam vale VII. Id. Nou. [1] *Actio vesperi.*

1 Ad hoc promontorium Antonius ab Augusto maritima pugna victus est.

ARGVMENTVM.

Scribit se aduersis rebus Corcyræ teneri, hortaturque Tironem, vt se curet, nisi confirmatus ne nauigat.

TVLLIVS ET CICERO S. D. TIRONI SVO. 7

SEPTIMVM iam diem Corcyræ tenebamur. Quintus autem pater, & filius Buthroti, solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur, nihil à te literarum, ijs enim ventis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyræ non [1] *sederemus. Cura igitur te & confirma: & cùm commodè, & per valetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat. Carus omnibus, expectatúsque*

1 Nihil agentes sic Terent. Sedere domi virginem tam grandem.

túsque venies. Cura vt valeas etiã atque etiam Tito noster. Vale. xv. kalendas Decembreis. Corcyræ.

ARGVMENTVM.

Etiam Q. Cicero significat, quantæ curæ sibi Tironis valetudo sit.

Q. CICERO TIRONI S. D. 8

MAgnæ nobis est sollicitudini valetudo tua. nam tametsi qui veniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant, tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius à nobis afuturus est is, cuius vsum & suauitatem desiderando sentimus. Attamen quanquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ nauigationi & viæ per hiemem, nisi bene firmum, committas: neue nauiges, nisi exploratè. Vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari & via sit facile abesse ab iniuria temporis. ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, inquit Euripides: cui tu quantum credas, nescio: ego certè singulos eius versus, singula testimonia puto. Effice, si me diligis vt valeas, & vt ad nos firmus ac valens quamprimum venias. Ama nos, & Vale. Q. F. tibi salutem plurimum dicit.

Hic versus in Euripidis tragœdijs, quæ nunc extant, non reperitur, multas nominant, quæ desiderantur, Athenæus, & Suidas, ep. 15. lib 13. fortasse ab Hippocrate sumsit.

ARGVMENTVM.

Nauigationis descriptio. & ad curandam valetudinem beneuolentiæ plena cohortatio.

TVLLIVS ET CICERO TIRONI SVO S.P.D. 9

NOS à te, vt scis, discessimus ad iiij. Nonas Nou. Leucadem venimus ad viij. Idus Nou. ad vij. Actium. ibi propter tempestatem ad vj. Id. morati sumus: inde ad v. idus Corcyram bellissime nauigauimus. Corcyræ fuimus vsque ad xvj. kalendas Decemb. tempestatibus retenti. Ad xv. kalend. à portu Corcyræorum ad [1] Cassiopen stadia cxx. processimus. Ibi retenti ventis sumus vsque ad ix. kalendas. Interea qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati soluimus. Inde austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodémque vento postridie (id erat ad. vij. kalendas Dec.) hora quarta Brundisium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introijt Terentia, quæ te facit plurimi. Ad v. kalendas Decemb. seruus Cn. Plancij Brundisij tandem aliquando mihi à te expectatissimas literas reddidit, datas Idibus Nou. quæ me molestia valde leuarunt: vtinam omnino liberassent. Sed tamen [2] Asclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, vt omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum. Tuam prudentiam temperantiam, amorem erga me noui: scio te omnia facturum, vt nobiscum quamprimùm sis. sed tamen ita velim, vt nequid properes. Symphoniam [3] Lysonis velim, vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres,

1 De qua Plinius & Strabo.

2 Epist. 20. lib. 16.

3 Ep. 19. li. 13. item 2. & 6. huius lib.

res. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quàm valetudini, reliqua cura. Curio misi, vt medico 4 honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me cui iussisset, curaturum. Equum & mulum Brundisij tibi reliqui. Romæ vereor ne ex kalendis Ian. magni tumultus sint, nos agemus omnia modicè. Reliquum est vt te hoc rogem, à te petam, ne temere nauiges, solent nautæ festinare quæstus sui causa. cautus sis mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat. si poteris, tum Messinio: cautè is solet nauigare. sin minùs, cum 5 honesto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, téque nobis incolumem præstiteris omnia à te habebo. Etiam atque etiam noster Tiro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, salue.

4 De pecunia intellige non de honore, & honorarium, præmium honoris causa datum. vide supra, ep. 6.

5 Honesto, hic non ad mores sed ad dignitatem refertur.

ARGVMENTVM.

Narrat, quàm periculosum sit Tironi post morbum in viam se dare, exigitque solitã eius operã in studijs.

TVLLIVS TIRONI S. D. 10

EGO verò cupio te ad me venire: sed viam timeo. Grauissimè ægrotasti: inedia & purgationibus, & vi ipsius morbi cõsumptus es. Graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, siqua culpa commissa est. Iam ad id biduum quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedunt continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad iij. kalend. esse volo. ibi te vt firmum offendam, mi Tiro effice. Literulæ meæ, siue nostræ tui desiderio oblanguerunt.

Hac

Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paulum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cùm hæc scribebam hilare & libenter: ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para vt operas reddas. 1 *Nostra ad diem dictam fient. docui enim te, fides* ἔτυμον *quod haberet. Fac planè vt valeas: nos adsumus. Vale. xiiij. kalendas Januar.*

1 Promissam manumissionem intelligit, epist. 14.

ARGVMENTVM.

Rogat, vt præter valetudinem nihil curet: addit de aduentu suo ad vrbem, de statu reip. ciuilibus discordijs perturbato. de triumpho suo, de præfectura Campana.

TVLLIVS ET CICERO, TERENTIA, TVLLIA, Q. Q. TIRONI. S.P.D. 11

ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quàm tua causa doleo te non valere. Sed quando in quartanam conuersa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te diligentia adhibita etiam 1 *firmiorem fore. Modò fac id quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi vt quàm commodissimè conualescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculosè hieme nauiges. Ego ad vrbem accessi prid. Nonas Ian. Obuiam mihi sic est proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam*

1 Quia pituitam & melancholicam humorem quartana constat exiccari, Galenus in 1. de arte cura. ad Glauconem.

ciuilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, vt arbitror possem, cupiditates 2 *certorum hominum (nam ex vtraque parte sunt qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaceis ad senatum, & acerbas literas miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum & prouinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat* 3 *Antonius quidem noster, & Q.* 4 *Cassius nulla vi *expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant, posteaquam senatus consulibus, prætoribus, tribunis pl. & nobis qui pro cons. sumus, negotium dederat, vt curaremus* 4 *nequid resp. detrimenti caperet. Nunquam maiore in periculo ciuitas fuit: nunquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè bellum comparatur. Id fit auctoritate & studio Pompeij nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitauit triumphum: sed* 6 *Lentulus cos. quò maius suum beneficium faceret: simul atque expedisset, quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturum. nos agimus nihil cupidè: eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem* 7 *tueretur: nos Capuam sumsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura vt valeas, literásque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. D. prid. Idus Jan.*

2 Ep. 1 li. 4. & 11. huius lib.

3 Tribuni pl.

4 Cæsaris com. de bel. ci. lib. 1. & pro Deiotaro.

5 Quo vno versiculo summa in ciues potestas committebatur Gall. in Catil & Cæsar lib. de bell. ci. & Phil. 5.

6 Crusellus de quo ep. 4. lib. 8.

7 Aduersus Cæsarem ep. sequen.

AR-

ARGVMENTVM.

Deplorat statum reip. & initia bellorum ciuilium exponit: cum suam in Tironem beneuolentiam significat.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 12

QVOD in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium atque vniuersæ reip. ex eo scire potes, quòd domos nostras, & patriam ipsam vel 1 *diripiendam, vel inflammandam reliquimus. in eum locum res deducta est, vt nisi quis deus vel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. Equidem vt veni ad vrbem, non destiti omnia & sentire & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent, sed mirus innaserat furor non solùm improbis, sed etiam ijs, qui boni habentur, vt pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello ciuili miserius. Itaque cùm Cæsar amentia quadā raperetur, & oblitus nominis atq; honorum suorum, Ariminū, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset, vrbem* 2 *reliquimus: quā sapienter, aut quàm fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, vt Pompeius eat in Hispaniam: dilectus, qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: sed vlteriorem Galliam Domitio,* 3 *citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum: neq; iam velle* 4 *absentis ratione̅ haberi sui: se præsentem trinundinū petiturū. Accepimus conditiones, sed ita vt remoueat præsidia ex ijs locis, quæ occupauit,*

1 Ep. 1. li. 4.

2 Hoc sæpe à Pompeio reprehendit in ep. ad Atticum.

3 Prætoria igitur facta.

4 Quod & lege permissum erat ipso Pompeio consule pugnante. ep. 5. lib. 6.

vt sine metu de ijs ipsis condicionibus Romæ senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis, nõ honestæ) leges enim imponuntur) sed quiduis est melius, quàm sic esse, vt sumus, Sin autem ille suis condicionibus stare noluerit, bellum paratum est, eiusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum à suis condicionibus ipse fugerit, tantummodò vt eum intercludamus, ne ad vrbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. dilectus enim magnos habebamus: putabamúsque illum metuere, si ad vrbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimicissimas, præter 5 transpadanos. ex Hispaniáq; sex legiones, & magna auxilia Afranio & Petreio ducibus habet à tergo. Videtur si insaniet, posse opprimi, modo vt vrbe salua. Maximam autem plagam accepit, quòd is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris eße noluit, reliquit illum, & nobiscum est, multíque idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum à Formijs. nullum maius 6 negotium suscipere volui, quò plus apud illum meæ literæ, cohortationésque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video, me castris & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod 7 Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ caue te perturbent & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem tum amantissimum mei cognoui, tum etiam valde tui studiosum, diligentissimè te commendaui, vt & valetudinis tuæ rationem haberet, &

5 Quibus cum antea ius Latij Pompeius Strabo consul dedisset postea Cæsar & ædilis & consul de communicanda ijs ciuitate laborauit quoad postremò dictator effecit. Sueton.

6 Ad Att. ep. 10, lib. 7.

7 Gener. ep. 10 lib. 3.

naui-

nauigationis, & totum te susciperet ac tueretur quem omnia facturum confido: recepit enim & mecum locutus est suauissimè. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo tempore ego maximè operam & fidelitatem desideraui tuam, caue festines aut committas, vt aut æger, aut hieme nauiges. Nũquam ego sero te venisse putabo, si saluus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quàm M. Volusius, à quo tuas literas accepi: quod non mirabar. neque enim meas puto ad te literas tanta hieme perferri. Sed da operam vt valeas: & si valebis, cùm rectè nauigari poterit, tum naiges. Cicero meus in Formiano erat: Terentia & Tullia Romæ. Cura vt valeas. IIII. kalendas Febr. Capua.

ARGVMENTVM.

Hortatio ad morbum depellendum.

TVLLIVS TIRONI S. D. 13

OMnia à te data mihi putabo, si te valentem videro. Summa cura expectabam aduentum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, vt valeas: & cum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IIII. Idus Apr.

ARGVMENTVM.

Tirone ægrotante literarum suauitate, & fructu se carere dicit: cumque rogat, vt omnem curam ad conualescendum adhibeat.

TVLLIVS TIRONI S. D. 14

ANDRICVS postridie ad me venit, quàm expectaram. Itaque habui noctem plenam timoris

*moris, ac miserius. tuis literis nihilo sum factus certior quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, literisq́ omnibus careo, quas antè, quàm te videro, attingere non possum. 3 Medico mercedis quantùm poscet, promitti iubeto. id scripsi ad Vmmium. Audio te animo angi, & medicum dicere ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas literas, humanitatémque, propter quam mihi es carissimus. nunc opus est te animo valere, vt corpore possis. id cùm tua, tum mea causa facias, à te peto. Acastum retine. quò commodiùs tibi ministretur. conserua te mihi: dies promissorum adest: quem etiam * representabo, si adueneris. Etiam atque etiam. Vale, III. Idus Apr. hora, III.*

3 Asclaponi ep. 20. lib. 13.

Vide epist. 10 Manumittam te etiam ante promissam diem.

ARGVMENTVM.

Suam de Tironis valetudine sollicitudinē significat.

TVLLIVS TIRONI. S. D. 15

*ÆGYPTA ad me venit pridie Idus April. is etsi mihi nuntiauit, te planè febri carere, & bellè habere: tamen, quòd negauit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum sollicitudine de tua valetudine. qua si me liberaris, ego te omni cura * liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse, ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibíque conseruandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale. Scripta iam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam*

*.i manumittam ep. 12 & 14.

vacillantibus literulis. nec mirum tam graui morbo. Ego ad te Aegyptam remisi, quòd nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere: vt is tecum esset: & cum eo cocum, quo vterere. Iterum vale.

ARGVMENTVM.

Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

QVINCTVS MARCO FRATRI. S. D. 16

*DE Tirone, mi Marce, ita te, meúmque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuúmque filium videam, vt mihi gratissimum fecisti, cùm eum indignum illa fortuna, nobis amicum, quàm seruum esse maluisti. Mihi crede, tuis & illius literis perlectis, exilui gaudio, & tibi & ago gratias, & gratulor. si enim mihi Statij fidelitas, & frugalitas est tantæ voluptati, quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis literis, sermonibus, humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de causis: verùm etiā propter hanc * vel quòd mihi sic, vt debuisti, nuntiasti, te totum in literis vidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciam. Vale.*

Indignum qui seruiret.

* Hoc etiam nomine, sic locutus ep. 13. lib. 2. & 24. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Reprehendit Tironem, qui scripserat valetudini fideliter inseruiendo: cúmque rogat, vt omnino valetudini inseruiat.

TVLLIVS TIRONI. S. D. 17

VIdeo quid agas: tuas quoque epistolas vis referam in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν esse meorum scriptorū soles, vnde & illud tamen ἄκυρον,

VALE-

VALETVDINI fideliter inseruiendo? Vnde in istum locum, FIDELITER venit? cui verbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multæ. nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: vt sit, quomodo Theophrastro placet, 1 verecunda tralatio. Sed hæc coràm. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα, satis scis. Tu enim videlicet non potuisti videre: cras aderit: videbis igitur. nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo, tua me valde sollicitat: sed ei inserui, & fac omnia: tum te mecum esse, tum mihi cumulatissimè satisfacere putato. Cuspio quòd operam dedisti, mihi gratum est. valde enim eius causa volo, Vale.

1 Vt in suum locum verba immigrasse, non in alienum irruisse videatur. de orat lib. 3.

ARGVMENTVM.

Scripserat Cicero in titulo epistolæ, Tullius Tullio Tironi, quod Tiro omittendum rescripsit, ad inuidiam vitandam. de hoc alijsque de rebus scripta est hæc epistola.

TVLLIVS TIRONI. S. D. 18

QVid igitur? non sic oportet? Equidem censeo sic addendum etiam, SVO, sed si placet, inuidia vitetur: quam quidem ego sæpe contempsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuisse: si verò etiam Tusculanum, dij boni, quanto mihi illud erit amabilius? sed si me amas, quod quidem aut facis aut perbellè simulas, quod tamen mirum in modum procedit, sed vt est, indulge valetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, seruisti non satis. Ea quid postulet, non ignoras, πέψιν, ἀκοπίαν περίπατον, σύμμετρον, τέρψιν,

ἐυλυσίαν κοιλίας. Fac bellus reuertare. non modò te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parrhedrum excita, vt hortum ipse conducat: sic [1] olitorem ipsum commouebis. Salaco nequissimus HS. CIↃ. dabat nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. Iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, vt ego M. Othonem: itaque abutor coronis. De [2] Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquæ, tamen velim scire. Horologium mittam & libros, si erit sudum. sed tu nullósne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocléum? fac opus appareat. A. Ligurius Cæsaris familiaris mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando expectemus, fac vt sciam. Cura te diligenter. Vale.

1 Epist. 20.

2 Aqua, in agro Tusculano, de qua in oratione vltima in Rullum, & Frontinus de aquæ ductibus.

ARGVMENTVM.

De literis, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

TVLLIVS TIRONI. S. D. 19

Epist. 32. lib. 7.

EXpecto tuas literas de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud siquid potest boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor, scio tibi curæ esse: sed confice. & si ob eam rem moraris, accipio causam: si te id non tenet, aduola. Literas tuas valde expecto, Vale.

ARGVMENTVM.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

TVL-

TVLLIVS TIRONI. S. D. 20

Sollicitat, ita viuam, me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, citò te firmum fore. libros compone: in dicem, cum Metrodoro lubebit, quando eius arbitratu viuendum est. Cum [1] olitore, vt videtur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censco. Verùm vt videbitur. Cura te, si me amas diligenter, Vale. 1 Epist. 10.

ARGVMENTVM.

Propensionem animi, studiúmque ad virtutem significat: & de prædio empto gratulatur.

CICERO F. TIRONI SVO DVLCISS. S. P. D. 21

Cvm vehementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando venerunt post diem XL. & VI quàm à vobis discesserant: quorum mihi fuit aduentus optatißimus. nam cùm maximam cepissem lætitiam ex humanißimi & clarißimi patris epistola: tum verò iucundißimæ tuæ literæ cumulum mihi gaudij attulerunt. Itaque me iam non pœnitebat intercapedinem scribendi fecisse, sed potius lætabar. fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum literarum. Vehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationē. Gratos tibi optatosq́; esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcißime Tiro: præstaboq́; & enitar, vt in dies magis magísque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare hoc polliceris te buccinatorem fore existimationis meæ. firmo id, constantiq́;

 animo

animo facias licet. tantum enim mihi dolorem, cruciatúmque attulerunt errata ætatis meæ, ut non solùm animus à factis, sed aures quóque à commemoratione abhorreant. cuius te sollicitudinis & doloris participem fuisse, notum exploratúmq; est mihi: nec id mirum. nam cùm omnia mea causa velles, tum etiam tua. socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quando igitur tum ex me doluisti, nunc ut duplicetur tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum. nam cùm audio illum libenter, tum etiam eius propriam suauitatem vehementer amplector. sum totos dies cum eo, noctísque sæpenumero partem. exoro enim, ut mecum quam sæpissimè cenet. hac introducta consuetudine, sæpe inscientibus nobis, & cenantibus obrepit sublatáque seueritate philosophiæ, humanissimè nobiscum iocatur. Quare da operam ut hunc talem, tam iucundum, tam excellentem virum videas, quamprimùm. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore à me patior discedere, cuius cùm frugi seueráque est vita, tum etiam iucundissima coniunctio. non est enim seiunctus iocus à philologia & quotidiana συζητήσει. huic ego locum in proximo conduxi, & ut possum ex meis angustijs, illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Cassium institui: Latinè apud Bruttium exerceri volo. Utor familiaribus: & quotidianis conuictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. Multùm etiã mecum est Epicrates princeps

Epist. 16. lib. 1. erat hic princeps philosophorum in doctrina peripatetica de offi. lib. 1 & 3.

ceps Athenienſium, & Leonides, & horum cæteri ſimiles. τά μὲν ἒν κατ' ἡμᾶς τό δὲ. 1 De Gorgia autem quod mihi ſcribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione vtilis, ſed omnia poſtpoſui, 2 dummodo præceptis patris parerem. διαῤῥήδην enim ſcripſerat vt eum dimitterem ſtatim. tergiuerſari nolui, ne mea nimia σπουδὴ ſuſpicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi ſuccurrebat, graue eſſe me de iudicio patris iudicare, tuum tamen ſtudium & conſilium, gratum acceptúmque eſt mihi. Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio. ſcio enim quàm ſoleas eſſe occupatus. Emiſſe te prædium vehementer gaudeo, feliciterque tibi rem iſtam euenire cupio. hoc 3 loco me tibi gratulari, noli mirari. eodem enim ferè loco tu quoque emiſſe te, feciſti me certiorem. habes vbi deponendæ tibi ſunt vrbanitates. Ruſticus Rom. factus es. cùm ego mihi nunc ante oculos tuum iucundiſſ. conſpectum propono, videor videre ementem te ruſticas res, cum villico loquentem, in lacinia ſeruantẽ ex menſa ſecunda ſemina. Sed quod ad rem pertinet, me tũ tibi defuiſſe, æquè ac tu doleo. Sed noli dubitare mi Tiro, quin te ſubleuaturus ſim, ſi modò fortuna me, præſertim cùm ſciam, cõmunem nobis emtum eſſe iſtum fundum. De mandatis, quòd tibi curæ fuerunt, eſt mihi gratum. ſed peto à te vt quàm celerrimè mihi librarius mittatur. maximè quidem Græcus. multum enim mihi eripitur operæ in excribendis 4 hypomnematis. Tu velim in primis cures vt valeas, vt vnà συμφιλολογεῖν poſſimus. Antitherum tibi commendo. Vale.

1 Plutarchus.

2 Ep. 1. li. 7.

3 Locus enim gratulationis in principio literarum ſolet eſſe.

4 Poematorum, dixit Cicero pro Gallio Caſſio ὑπόμνημα eſt, quod ex tempore, & ſine cura: σύνταγμα autem quod adhibita induſtria ſcribitur.

ARGVMENTVM.

Prima pars huius epistolæ est de valetudine curanda, reliqua varijs de rebus.

TVLLIVS TIRONI. S. D. 22

SPero ex tuis literis tibi melius esse: cupio quidem certè. cui quidem rei omni ratione cura vt inseruias: & caue suspiceris contra voluntatem meam te facere, quòd non sis mecum. mecum es, si te curas. Quare malo te valetudini tuæ seruire, quàm meis oculis & auribus. etsi enim & audio te, & video libenter: tamen, hoc multo erit, si valebis, iucundius. Ego hîc cesso, quia ipse nihil scribo, lego autem libentissimè. Tu istic, siquid librarij mea manu non intelligent, monstrabis. vna omnino interpositio difficilior est, quam me ipse quidem facilè legere soleo de quadrimo Catone. De triclinio cura vt facis, Tertia aderit, modò ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalereus fuit: sed nunc planè Billienus est. Itaque te do vicarium. Tu eum obseruabis. Etsi, Veruntamen de illis, nôsti cætera, sed tamen si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, vt mihi nascatur epistolæ argumentum, & vt tuas quam longissimas literas legam. Cura mi Tiro, vt valeas, hoc mihi gratius facere nihil potest, Vale,

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt professionem conficiat, scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

TVLLIVS TIRONI SVO. S. D. 23

TV verò confice professionem, si potes, etsi hæc pecunia ex eo genere est, vt professione non egeat,

geat. Veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, vt loqui non possit. Antonius de lege quid egerit liceat modò rusticari. [1] Ad Bithynicum scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectutẽ non contemnis. etsi Atticus noster, quia quondam me cõmoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec videt quibus præsidijs philosophiæ septus sim: & hercule, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonij inueteratam sine vlla [2] offensione amicitiam retinere sanè volo, scribo quæ ad eum, sed non antè, quàm te videro. nec tamẽ te auoco à syngrapha γόνυ κνήμης. Cras expecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis vtendum est, Vale.

1 Ep. 17. lib. 6.

2 Videtur esse scripta post Cæsaris mortem. Adagium, propius est, genu, quàm tibia: id est, tua potius quam mea tibi curanda. Theocrit. Idyl. 15.

ARGVMENTVM.

Argumentum huius epistolæ est de rationibus.

TVLLIVS TIRONI. S. D. 13

ETsi manè Harpalum miseram: tamen cùm haberem, cui rectè darem literas, etsi noui nihil erat iisdem de rebus volui ad te sæpius scribere: non quin confiderem diligentiæ tuæ, sed rei me magnitudo monebat. Mihi prora & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit à me te dimittendi vt rationes nostras explicares. Ofilio & Aurelio vtique satisfiet. A [1] Flamma, si non potes omnem partem, aliquam velim extorqueas: in primísque vt expedita sit pensio kalendis Jan. De attributione conficies, de repræsentatione videbis, de domesticis rebus hactenus. De publicis, omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. ego vix

1 Hic est Flaminius Flamma, de quo in ep. ad Att.

vix teneor quin accurram. sed scilicet literas tuas expecto: & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cùm tibi est dictum, & postridie Hirtium, puto vtrunque ad aquas. [2] *sciemus quid egerint. Dolabellæ procuratores fac vt admoneantur, appellabis etiam Papiam, Vale.*

[2] De pecunia mihi debita, ob dotem filiæ cum qua diuortium fecerat.

ARGVMENTVM.

Literas à Tirone quàm creberrimas requirit.

CICERO F. TIRONI. S. D. 25

ETsi iusta & idonea vsus sit excusatione intermissionis literarum tuarum: tamen id ne sæpius facias rogo. nam etsi de reip. rumoribus & nuntijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit: tamē de quauis minima re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cùm in primis tuas considerem literas, noli committere vt excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum, Vale.

ARGVMENTVM.

Suauiter Tironem accusat, quia literas non miserat: rogátque vt omnino etiā sine argumento scribat.

Q. CICERO TIRONI SVO. S. D. 26

VErberaui te cogitationis tacito duntaxat conuicio. quod fasciculus alter ad me iam sine tuis literis perlatus est. non potes effugere huius culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus: ísq; diu, & multis lucubrationibus commentata oratione. vide, vt probare possit, te non peccasse. Planè te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lage-

nas

nas etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inanes, aliquæ fuisse, quæ furtim essent exci catæ: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quæsiuisse videaris. valdè enim mihi semper & vera & dulcia tuis epistolis nunciantur. Ama nos, & Vale.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in consules designatos Hirtium, & Pansam, beneuol.ntiam in Tironem significat.

Q. CICERO TIRONI SVO. 27

MIrificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti: nam quæ parciùs frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione, ea tu sine assentatione, vt erant, ad me scripsisti, & maximè de consulibus dess. quos ego penitus noui libidinum & languoris effœminatissimi animi plenos. qui nisi à gubernaculis recesserint, maximum ab vniuerso naufragio periculum est. Incredibile est quæ [1] ego illos scio oppositis Gallorum castris in æstiuis fecisse: quos ille [2] latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate vitiorum leniet. Res est aut tribunitijs, aut priuatis consilijs munienda. nam isti duo vix sunt digni quibus alteri Cæsenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, vt dixi [3] fero oculis. ego vos ad III. kal. videbo, tuósque oculos etiam si te veniens in medio foro videro, dissuauiabor. Me ama. Vale.

1 Cùm Cæsaris essent legati.

2 M. Antonius ep. 15. lib. 10.

3 Vnicè diligo.

FINIS.

DIONYSII LAMBINI Monstroliensis Emendationum

rationes in Lib.I.Epistolarum M.T.Ciceronis ad Familiareis.

IN EPISTOLAM PRIMAM.

Lin.6.*nisi perfecta re de me,*) sic distinguendum, non vt vulgo, *nisi perfecta re, de me non conquiesti.* sic enim loquitur lib.6.epistolarum ad Ampium Balbum, *neque vllo modo diuulgandum, de te iam esse perfectum.* lin.11.*per eosdem creditores*) quidam libri manuscripti habent, *per eosdem competitores*: quod non placet, pag.2.lin.7.*nec admonitionibus reliquit locum*) legendum puto, *nec monitionibus*. Nam suprà non dixit *admonere*, sed *mouere.* admonere certè videtur idem ferè valere, quod ὑπομιμνήσκειν: quod est in memoriam redigere: monere autem aliud est.

In Epist.2.pag.4. lin.8. *cui quidem rei tam obsisti non poterat*) secutus sum libros manuscr. nisi quòd ex *que* feci *quidem*. pag.4.lin.12. *intendere cœpit*) libri veteres ferè omnes habent, *intendere cœpit*, quod quamobrem reijciam, causam non video: vulgati autem partim *contendere*, partim *intercedere*. Omnino *contendere* malim, quàm *intercedere*. Lin.20.*nam ei Bibuli sententiam*) *ei* idem valet quod *ij*. sic autem habent tres lib. vet. Memmiani, & Clericanus paulò post vocem, *primus*, quæ est ante *honestissimus*, eorundem librorum veterum auctoritatem secuti sustulimus, pag.5.lin.15.*& vt quàm rectissimè agatur, omni mea cura, &c.*) Hic discrepant inter se libri manuscr, & hi à vulgatis. Nam quidam scripti manu sic habent, *agantur omnia, mea cura, &c.* quidam sic, *& vt quàm rectissimè agatur, omni mea, &c.* alij sic vt edimus.

In Epist.3. In quibusdam libris manuscriptis hæc

epistola

epiſtola cum ſuperiore cohæret. Pag.6.lin.2. *gratioſiſſimus in prouincia fuit*) ſic repoſui, codicem vnum manuſcrip. ſecutus : atque ita ſine dubio legendum, etiam ſi nulli codices hanc lectionem confirmarent. Nam ceteri omnes habent *gratiſſimus*.

In ep. 4. Pag. 6. lin. 4. *vnum certamen eſſe relictum ſententia Volcatii*) legendũ fortaſſe eſt, *cum ſententia Volcatii*. Lin. 7. *magna inuidia*) coniunctionem *que*, quæ erat in vulg. ſuſtuli, fretus veteribus codicibus. Lin. 8. *alio transferebant*) ſic habent omnes libri manuſcrip.

In ep. 5. Pag. 9. lin. 9 *neque fide maiore*) libri ſcripti nonnulli habent, *neque fide maiorem* : quos non ſequor. Alii *neque fide meliorem* : vnde iudico, *fide meliore* eſſe legendũ in decimo, duæ illæ voces, *cauſa regia*, ſuperuacaneæ videntur : quæ tamen reperiuntur in libris manuſcriptis. Lin. 16. *omnium magno ſilentio*) omnes fermè libri manuſcripti habent, *nimium magno ſilentio*.

In ep. 7. pag. 12. lin. 8. *& animo in te ſingulari*) nulli veteres libri habent *in te*: quæ tamen mihi neceſſaria videntur. pag. 13. lin. 2. *cuius prope in conſpectu*) multos abhinc annos Memmius coniecerat ſic eſſe legendum, eiuſque coniecturam probaueramus, quod multò fecimus impenſiùs, poſteaquam eam omnium veterum librorum auctoritate videmus confirmatam. pag. 14. lin. 7. *qui per prouinciam tuam, atque imperii tui prouincias pecunias ei cred.*) ſecutus ſum codices manuſcrip. in quibus ita ſcriptum eſt, quemadmodum edendum curauimus. Neque verò id quòd cuiquam hæc ſcriptura abſurda videatur. Nam aliquando plures prouinciæ vni attribuebantur, quemadmodum prouinciæ Ciliciæ tres διοικήσεις Aſiaticæ erant attributæ. Sic igitur Ægypto prouinciæ, aliæ prouinciæ erant attributæ, fortaſſe Cilicia & Cyprus, cui rei argumento ſunt verba illa, ſuprà hac eadem epiſtola, *qui Ciliciam, Cyprumque teneas. &c.* Pag 15. lin. 13. *quam demtum de fortuna*) ſic emendaueram decem abhinc annis in meo codice, cuius mei iudicij tuli fructum, cum ita

ſcriptum

ſcriptum eſſe in omnibus libris manuſcriptis comperi *demptum* autem,id eſt,detractum quod opponitur illi *additum*.Aliud porrò eſt *adimere*,aliud demere.

In ep. 8. Pag. 7. lin. 11. *vt me dignitas vtilitaſque cogit*) P.Victorius ex ſuo codice manuſcript.edendum curauit, *vt me pietas vtilitaſque cogit*. Quam ſcripturam confirmant Memmiani: in quibus eſt *dietas d* enim eſt *p*.inuerſum. In alium librum item ſcriptum manu incidi,in quo ſcriptum eſt: *& vt commoditas, vtilitàſque me cogit*. Lin,18 .*ſi quidem homines*) ſic habent nonnulli libri,& manuſcrip.& vulg.alij,*ſi quidem*. pag,19, lin,6, *noſtrum ſtudium extabit*) libri duo Memm.habent, *noſtrum ſtudium excitabunt*.

In ep,9,pag,20.lin,15. *vberiores & præſtantiores præſens*) ſic habent omnes codices Memmiani, præter vnum,in quo eſt *præſentiores*, quo modo P. Victorius in ſuo manuſcripto ſcriptum reperit. pag, 23. lin,19, *vt integram. mihi de cauſa Camp. ad, ſ, re d,rem ſeruarē*)ſic hunc locum reſtitui,leui immutatione facta: nempè ex *integrum*, feci *integram*, ex *reſeruarem* autem *rem ſeruarem*, ſic autem loquitur Bruus lib,11 totámque vobis integram ſeruaui.Al. reſeruaui, Quidam tamen ita legendum cenſent, *vt integrum de cauſa Camp,ad ſ,r,ſeruarem*, quibuſcum non pugnabo. Sic enim loquitur lib,7,Epiſt,ad Att. *Quod me amiciſſime admones,vt me integrum quoad poſſim,ſeruem, gratum eſt*. pag,26,lin,4.*non dicam quid acciderit*) ſic habent omnes libri.ſed legendum videtur, *non dicat per quos acciderit*, vel *qui acciderit*, Lin,6. *tantum dicam breui, &c*, legendum videtur, *breuiter*. Nam cùm dicimus *breui*, ſubintelligitur *tempore*. Cariſius tamen notat dictum eſſe à M,Tullio *breui*,pro *breuiter*,lib. 1, de Oratore ad Qu.Frater. *Ac ne plura,quæ ſunt innumerbilia conſecter comprehendam breui*. Vbi tamen quidam legunt *breuiter*.Lin,22. *qui meos ciueis à me conſeruatos*.) Sic habent omnes codices Memmiani, & item Clericanus, & ita edendum curauit P. Victorius, neque verò eſt quòd cuiquam durum videatur hoc loquendi genus,

noſtrum

nostrum consilium, qui noluerim, nam *nostrum* positum pro *meum:* in meum autem inest *ego.* Pag. 27.lin.2.*primum illa furia.&c.*)Clodius significatur. Itaque sequitur *qui non pluris,&c.& assecutas.*non *quæ neque assecuta,* paulò post, *impunitatem scelerum,* edendum curaui codices Memmianos secutus , quibuscum consentiunt nonnulli vulgati.lin.28. *egregia animi alacritate afuerit*) sic edidit P. Victorius,sic habent codices Memmiani, & item Clericanus paulo post,vbi vulgati habent,*redire curarit,* illi habent, *curaret.* Pag.28.lin.10.*cunctis ordinibus,hominibusque incumbentibus*)libri manuscri.non habẽt copulã post *hominibus,*cetera cum vulgatis consentiunt: vnde ego legendum puto, *cunctis ordinibus, dijs hominibus incumbentibus.* pag. 29.lin. 10.*tum eum nec persuadendo,&c.*)sic hunc locum emendandum esse arbitror, leui immutatione facta . alij autem sic,*cum eum non persuadendo,sed cogendo, &c.* alij hunc locum non tangentes,neq; quicquam in eo mutantes,legunt paulo post *quem persuaderi* ,pro *cum persuaderi.* pag. 20.lin. 13.*me facere quiddam,quod in Eunu.*)legendum fortasse est,*me facere idem,quod &c.* pag.30.lin.20. *Tu par pari referto*)sic est legendum,nõ vt vulgo *par pro pari &c.*Nã primùm lib.nulli veteres habent *pro:* deinde nonnulli sic habent,vt nos edidimus: postremo latini sermonis lex postulat vt ita legatur,*par pari referto.*pag.33.lin.28 *neque ita multa vt pertimescas*) sic habent omnes codices Memm.sed P.Victorius edendum curauit, *ne pertimescas* pag.34.lin. 3.*treis libros in disputatione ac dialogo de oratore*) hoc totum, *in disputatione ac dialogo*, alienum videtur:&subdititium.pa.35.li.22.*dignitatẽ liberalitatẽ*) sic habent cod.Mem.nisi quod in vno cũ scriptũ sit, *libertatem,*adiectæ sunt eadẽ manu supra tres hæ literæ, *ali,*quæ adiectio significat scriptorem voluisse legi *liberalitatem.*Omnino ego malo *liberalitatem,*cum propter alias causas,tum quia paulo post dicit, non posse Lentulum sine suspicione cupiditatis prouinciam retinere. Lin. 30.*facilitate autem quod vellem, &c.*) sic legendum:& ita habent codices, Memmian.& vulgati.P.autem

tem Victorius edidit, *felicitate quidem*: cuius scripturæ quamuis rationem videam, (significat enim fortunæ beneficio Lentulum consequi potuisse, vt ne publicanos offenderet, idque se optare:) tamen hanc receptam facillimè tueri possum, vt dicamus, *facilitatem*, significare æquitatem quandam & lenitatem & iuris remissionem, iuri summo contrariam: sententiam non acrem, neque seueram, neque omni ex parte cum summo iure consentaneam: quemadmodum vsurpauit Philip. ix. sub extremum. *Itaque quæ proficiscebantur à legibus, & à iure ciuili semper ad facilitatem, æquitatemque referebat.* Malim tamen hic legi, *facilitate tamen, &c.*

IN EPISTOLAM PRIMAM LIB. II.

Pag. 38. lin. 13. *sic ad nos confirmatus reuertare*) legendum fortasse est, *confirmatos.*

In Ep. 4. pag. 41. lin. 9. *quarum laudum gloriam adamaris*) sic edidit P. Victorius. sic habent codices Memmiani, vulgati autem, quibuscum consentiunt tamen nonnulli veteres, *admiraris.*

In Ep. 9. pag. 48. lin. 18. *Ego voluptatem animi nimiam*) Versus Trabeæ. *Ego voluptatem animi nimiam summum errorem esse puto.* Errat autem Riuius, qui ex nescio quo vetere codice sic legendum censet. *Age Voluptatem hominum nimiam*: quamuis me quoque in vno codice Memmiano ita scriptum reperisse non negem, *hominum*, inquam, pro *animi.*

In Ep. 11. pag. 51. lin. 22. *Scripsi enim hæc ipsis Megasijs*) sic reposui libris omnibus repugnantibus atque inuitis, sola ratione & veritate fretus. Nam Megalenses & Megalensibus, neque Græcè, neque Latinè dici potest.

In Ep. 13. pag. 53. lin. 12. *quoniam κωμικὸς μάρτυς, vt opinor, accedit Phania*) secutus sum codices quosdam vulgatos, in his, Lugdunenseis. Nam omnes manuscr. quos quidem viderim, habent, *accedit*, præter

vnum,

vnum, in quo ſcriptum eſt, *occidit*, & ſupra ſcriptum, *id eſt, mortuus eſt:* ſed ita vt facilè appareat, ex *a* vocali, factum eſſe *o*, recentiore manu. Erat autem hic Phania Appij libertus, vt intelligere licet ex epiſt. 1. & 5. lib. 3. pag. 54. lin. 19. *Quid ais? Cæſarem nunc defendit (urio?)* ſecutus ſum libros vulgatos, & hiſtoriæ rationem. Nam ex libro octauo epiſt. licet intelligere Curionem defendiſſe Cæſarem, & ijs acriter reſtitiſſe, qui Cæſarem ex prouincia retrahere conarentur.

In ep. 15. pag. 56. lin. 14. *Cæſari honeſtiſſime cupio)* Quidam libri habẽt, *Cæſarem honeſtum eſſe cupio:* quæ ſcriptura nõ eſt reijcienda: ſed *Cæſari honeſtiſſime cupio*, magis probo: mendosè autem operæ fecerunt, *honeſtiſſime eſſe cupio*, cùm in exemplo eſſet *honeſtiſſime cupio*, ſine verbo *eſſe*. Lin. 21. *neque erat ſuperiore honore vſus*) ſic habent omnes libri veteres, quos quidem viderim: niſi quod in nonnullis legitur *vllus*, vnde conijcere quis poſſit, legẽdum eſſe, *neque erat ſuperior honore vllus. &c.* quomodo locutus eſt epiſt. 18. eiuſdem libri: *Habes enim neminem honoris gradu ſuperiorem* pag. 57. lin. 3. *omnes (aſſios]* quidam legunt, *iuuenes Caſſio.*

In ep. 15. pag. 58. lin. 15. *en ſi onere carerem*) duo libri Memm. habent, *eo ſi honore carerem*. Lin. 21. *Quod autem in maritimis ſum, facile moueo*) codices tres Memm. habent. *Quod autem in Mar. ſum, ſummoueo facillime non: ſuſp. &c.* Victorius edidit, *Quod autem in Mar. ſum facillimè moueo nõnullis ſuſp. &c.* in quo mutata duntaxat diſtinctio eſt. pag. 59. lin. 4. *nonne omnia potius cur in ſent.*) ſic legendum, *cur in ſent. perm.* non, *vt in ſent.* quamuis omnes libri reclamant. ſic enim loquimur: omnia acciderunt, cur hoc vel illud facerem. Et ſupra proximè ſic loquitur: *quid ergo accidit, cur conſil. mut*; Lin. 23. *ſatis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei*) omnes ferè libri M. ſ. habent *in memoria*. Vnde fortaſſe P. Victorius edidit *in memoria*, ego nihil muto. pag. 60. lin. 1. *hac tamen oblectabar ſpecula*) ſic habent codices Memm. & rectè, quamuis aliter ediderit P. Victorius. pag. 60. lin. 3. *quas libertate ſua contraxerat*) ſic legendum

censent viri docti, reiecta vulgata lectione, *liberalitate*, referentes hoc ad accusationem Appij, qua Dolabella eius accusator Pompeium, Brutum, Lentulum offenderat. Lin. 23. *Te tamen oramus*) codex vnus Memmianus habet, *te tantum oramus*, quæ scriptura non est respuenda.

In ep. 17. pag. 61. lin. 28. *nec tum erant confectæ*) omnes libri veteres habent, *nec tamen erant confectæ*: atque ita edidit P. Victorius. Porro non celabo lectorem, principium huius epistolæ mihi non videri integrum. nam cum infra versu. 15. pag. 62. dicat se vni epistolæ respondisse, venit ad alteram. videtur esse legendum, *Binas literas*, seu *literas binas*.

IN ep. 19. pag. 66. lin. 6. *ornamenta in te proficiscentur*) omnes libri manuscripti Memm. & alij nostri habent, *ad te proficiscentur*: nihil muto tamen. Nam sic locutus est Epist. 1. liber 3. *intelligo omnia quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima*. Præterea nulli habent *elaborabo*, nec vllum aliud verbum in eius locum. vnde legendum, *quæque pro quæcunque*.

In Epist. j. lib. iij.

Lin 4. *verum etiam quod iuuet, curiosius*) sic habent omnes ferè libri manuscr. atq; hāc scripturā pluribus verbis confirmat P. Victorius, vulgati autem *quod vidi*.

IN ep. 3. lin. 15. *pro nostra constantissima voluntate*) codices Memm. habent *consociatissima*. Et ita P. Victorius edidit: nos nihil mutauimus: neque tamen antiquam scripturam damnamus.

IN ep. 4. pag. 71. lin. 12. *duos enim duarum ætatum*) P. Victorius ex Florentino cod. edendum curauit, *duo enim*, quod probo. sic enim sæpe veteres loquebantur.

In ep. 5. pag. 72 lin. 14. *restituerésque & præparares*) legendum fortasse est *& reparares*.

IN ep. 6 pag. 75. lin. 8. *quas quidem ex tuis intellexi, &c.*) vocem *literis*, & quia eam non habent codices Memmiani, & quia superuacanea videtur, sustuli, quamuis eam P. Victorius retinuerit. pag. 76. lin. 11. *ne literas quidem vnas accepi*) sic reposuimus libris omnibus

nibus inuitis, leui immutatione facta, cùm in illis legatur *vllas*, planè mendosè. Quin doctus quidam existimat ita esse legendum, & ait lectionem longè fore venustiorem, *ne vnam quidem literarum accepi, quæ me doceret, &c.* Ego non sum ausus ita excudi iubere, tametsi non improbem. Sed vellem tamen excusum esset ordine mutato, *ne vnas quidem literas.*

In ep, 7. lin, 5. *legati Apameani*) sic legendum est libris quibusdam manuscrip. inuitis, vulgatis approbantibus. pag, 79. li. 17. *vt quid sit* ἐξοχὴ *quid sit* εὐγένεια, *&c,*) nihil muto: quamuis in editione Florentina non sit hoc membrum, quid sit, ἐξοχή: quod puto esse necessarium & credibile est ab operis esse prætermissum.

In ep, 8. pag, 84. lin, 1. *Quid potest esse calidius*) sic habent omnes libri manuscripti, & nonnulli vulgati. Quidam legi volunt, *incallidius*, quo modo scriptum est in alijs vulgatis: ego nihil muto, & sic accipio, vt sit εἰρωνεία. Lin, 7. *quod te putem non nolle dici*) sic legendum esse declarat quod sequitur versu 14. *Hos ego sermones, quod & multi sunt, & tuam, existimationem, vt ego sentio, non offendunt, lacessiui nunquam, &c.* Nam hæc verba, *quam te putem non nolle dici*, hanc vim habent, *de qua te putem non laborare si dicatur*, quia scilicet existimationem tuam non lædat. li, 22. *lædi se putat*) sic habent omnes libri manuscr. & vulgati. puto autem obscurè, & (vt ita dicam) obliquè significari Appium ipsum. Veruntamen quidam legendum putant, *lædi te putat*, quæ lectio multò planior, ac facilior esset. Li, 25. *vt hominis nobilissimi*) cod. vnus Memm. habet post vocem *nobilissimi*, *liberalissimi* sine copulatione. Vnde quidam suspicantur eiecta voce *nobilissimi* legendum, *vt hominis liberalissimi.*

In ep, 10. pag, 89. lin, 28. *Si verò effeceris, vt censor creeris*) libri manuscripti habent *si verò efficis, vt censores creentur, &c.* quo modo P. Victorius edendum curauit, quod non probo. Neque verò illo modo ferri potest, vt declarãt ea quę sunt in hac epistola extrema & in 16. & 17. suprà autem vbi est *inuitissimè*, corrige

rige

rige *inuitissimè*, vt habēt omnes libri & vulg.& manusc.

In ep. 11. pag. 95.li.14. *At te nihil, alterum enim, &c.*) sic respondit libris omnibus reclamantibus. Hoc enim significat, quod ad Appium attinet nihil referre vtrùm sit absolutus maiestatis, an de ambitu: quia vtrumque crimen æquè falsò ei illatum sit, crimen ambitus nō attigerit: sed cùm maiestatem populi Ro. auxerit, quod ad rem & crimina ipsa attinet interesse, quia crimen maiestatis sit obscurum: ambitus verò ita apertum, vt aut accusetur reus improbe, aut defendatur. Pagina præcedenti, versu 6. deleto duas voces temerè eo coniectas, *est ille* Lin. 15. *Veruntamen ea maiestas (vt Sylla voluit) vt, &c.* maiestatis crimen (inquit) ita obscurum est, vt cuiuis liceat alterum declamare. id est, vt cuiuis liceat, alterum quaque declamandi, & exercendi ingenij causa accusare, impunè, id est, sine metu pœnæ. Pag. 96. lin. 12. *Et maiora præsidia*) videtur hic aliquid deesse, quod respondeat superiori illi. *quam timebam*: vt hoc totum sic legi debere videatur, *video enim & pericula leuiora, quàm timebam: & maiora præsidia, quam sperabam.*

In ep. 13. lin. 10. *propter quæ hæc elaborantur*) codices veteres habent, *laborantur*, & ita P. Victorius edendum curauit.

IN Epist. iiij. Lib. iiij.

Pag. 108. lin. 12. *dixit se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa negaturum*) sic edidit P. Victorius, eámque æditionem secuti sumus, ne optimo codici, quem ille secutus est, fidem derogasse videamur. Sed quamuis & ea omnia probemus, quæ scribuntur à viro illo doctissimo, & ita habeant libri aliquot manuscripti, vt edidimus, hanc lectionem tamen non probo, cùm multas alias ob causas: tum maximè quod ea sententia, quæ huic loco accommodata est, ex his verbis elici atque exprimi non potest. dicebat enim Cęsar senatui pro Marcello deprecanti non negaturum, non solùm ne negando Marcellum patria priuaret, sed ne malè ominaretur. Quare sic potius legendum videtur, *dixit se senatui roganti de Marcello, ne ominis quidem causa*

non

non negaturum. quomodo loquitur in orat. pro Roſcio Am. *Nolo in eos grauius quicquam ne ominis quidem cauſa dicere.* Lin.17. *& ad Cæſarem ſupplex accederet*) quidam legi volunt *acciderei*, quod probo.

In ep.5.lin.12. *decreui breui ad te perſcribere*) vel ponẽdum, *breuiter:* vel ſubintelligendum, *ſermone*, aut *oratione*, aut tale quiddam, quod mihi durum videtur, tametſi Cariſius doceat ita locutos eſſe veteres. pag.110. lin.23. *at illius vicem credo, doles*) ſic eſt legendum, vel omnibus libris aduerſantibus, in quo Manutio aſſentior. pag. 111. lin. 22. *ſiquis noſtrum interijt*) legendum fortaſſe eſt *noſtrorum*. pag.112.li.8. *vna cum repub. fuiſse*) quidam legi volunt, *vnà cum rep. floruiſse*. pag.118.li.8. *Hic pro te vnius ſollicitudini*) ſic eſſe legendum intelliget, qui hæc attente leget. Hoc enim dicit M: Tullius, C.Marcellum fratrem, & ſe pro M.Marcello deprecari, non autem precibus, à M.Marcello contendere vt aliquid agat. Quod ita eſſe argumẽto eſt id quod proximè ſequitur: *Nos cura & dolore proximi ſumus, precibus tardiores, quod ius adeundi, cùm ipſi deprecatore egerimus, non habemus.*

In ep.8. lin.3. *virumque fortiſſimnm*) P.Victorius edidit, *vnumque fortiſſimum.*

In ep.9.pag.120.lin.5. *Jiſdem igitur de te rebus,*) ego *te de rebus* legendum eſſe iudicaui. lin.19. *ne ſuo quidem, ſed ſuorum*) legendum. *ne ſuorum quidem ſed ſuo:* vt habent omnes libri. Quod autem aliter editum eſt, mea nonnulla culpa eſt, qui cum amici cuiuſdam mei, viri docti, coniecturam adſcripſſem ad marginem exempli, quod typographus ſecuturus eſſet, operis anſam peccandi prebuerim. Docti quidam tamen hanc lectionem probant me diſſentiente. pag:120.li.21. *cum omnium noſtrũm coniunctum eſse periculum ſuo cerneret, &c.* Riuius ſic legendum cenſet, ex quodam codice manuſcripto, *cum omnium noſtrum coniunctum eſset periculum certorum hominum, &c.* Quo quidem modo ego in duobus libris Memm. ſcriptum vidi. Lin. 25. *quam incertis in rebus fuiſset*) ſic emendauit P.Victorius, cum

anteà vulgò legeretur: *quam in cæteris rebus fuisset:* quæ tamen lectio reperitur in vno codice Memmiano. Alij eum editione Florentina & Victoriana consentiunt, habéntque *incertis in rebus*: nisi quod in vno hoc dissimilitudinis inesse animaduerti, quod habet, *ceteris in rebus dubijs fuisset.*

In ep. 11. lin, 20. *Itaque hoc ego mihi gratulor* libri manuscripti habent, *Itaque in hoc ego mihi gratulor*) & recte.

In ep. 12. lin 4. *vos certiores vt facerem.*) secutus sum libros vulgatos: nam scripti omnes habent: *vos certiores facere:* quomodo edidit P. Victorius. Sed hoc loquendi genus ferri non potest, meo quidem iudicio, *visum est faciendum, vos facere certiores.* Itaque, vel ita legendum, vt habent vulgati libri, vel sic, *vos certiores facere*, legi volumus, delenda vox *faciendum*, vt ita legatur *visum est, quomodo res se haberet, certiores vos facere.*

In ep. 13. pag. 128. lin 1. *fortasse semper fore*) In vno codice manuscripto reperi scriptum, *fortasse non semper fore.* Quod siquis probabit, intelligemus M. Tullium vaticinari, & prædicere interitum Cæsaris. Lin. 27. *vt te horter & obsecrem*) Victorius m anult legi, *vt te orem & obsecrem:* cuius lectionis nullum reperi in nostris libris manuscriptis vestigium.

In Epist. ij. Lib. v.

Pag. 134. li. 20. *de sortitione vestra*) quidā libri veteres habent, *nostra*, & paulo post, *nolo*, vbi alij *volo*. Ego nihil mutandū censeo. Pag. 135. li. 23. *quod te audisse certo scio*) legendum, *quod te audisse credo*, vt habent omnes libri veteres: & ita excudi iusseram. Lin. 24. *qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu*) Paulus Manutius seu Vbaldinus Bandinellus legendum putat *in minimo magistratu*, & recte lin. 22. *vi atque impressione euertere.*) Quidam legendum putant: *vi atque oppressione euertere.*

IN ep. 4. pag. 139. lin. 7. *qua vt ad te scriberem sum inductus*) cum in libris manuscriptis pro *sum coactus*, quod est in vulgatis, scriptum reperissem, *sum commotus:* in vno, neque *coactus neque commotus:* suspicatus sum vtramque

tramque vocem esse alienam,& subdititiam. Omnino duo illa participia sic posita, vt leguntur in libris vulgatis, *qua inductus, coactus sum*, aures nostræ respuebant. Paulò pòst omnes libri habent, *Tu, tuas inimicitias, vt rei publicæ donares, te vicisti*: quidam viri docti legi volunt, *vt reipublicæ condonares*.

In ep,5.pag,140.lin,14. *quod aiunt falsò à me solere proferri*) libri vulgati sic habent: *quos abs te aiunt falso in me solere conferri*. Siquis locus est in epistolarum libris difficilis & obscurus, & meo quidem iudicio, corruptus, hic est. Difficultas autem est in verbo *comperisse*, & in his verbis, *quod abs te aiunt, &c.* quæ planè deprauata sunt. Quod igitur ad verbum *comperisse* attinet, constat sæpè obiectum fuisse Ciceroni, iuratum dixisse, se comperisse & patefecisse, conspirationem coniurationémque illam Catilinariam lib.1. epistolarum, ad Atticum, epist. cuius initium est. *Vereor ne putidum, &c.* Sic Cicero, *Clodius conciones miserus habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messalam cos. contumeliosè ledebat: me tantum comperisse omnia criminabatur.* Sallustius, aut quisquis auctor fuit illus oratiunculæ in M. Tul. *Qui verò nihil poterat, is erat callumniæ proximas: is aut domum tuam oppugnatum venerat, aut insidius senatui fecerat: denique de eo tibicompertum erat.* Huc pertinet etiam illud, quod est in Lucullo: *An tu cùm res occultissimas aperueris, in lucémque protuleris, iuratúsque dixeris, eas te comperisse, &c.* Et quod est in orat. pro Sylla: *Exclusus hac criminatione Torquatus rursus in me irruit, me accusat: ait me aliter, ac dictum est in tabulas publicas retulisse.* Ex his igitur & similibus locis, ne longior sim, puto hunc locum primùm esse corruptum, deinde sic emendatum: *nam comperisse me, non audeo dicere, ne fortè id verbum ponam, quod aiunt falsò à me solere proferri.*

In ep, 10. pag, 148. lin, 33. *actione expostulant*) P. Victorius edidit, *actiones expostulant*: quomodo & nonnulli codices Memm. habent. Ego lectionem receptam retinui, quæ & in alijs quibusdam scriptis manu libris reperitur. Actionem autem interpretor, actionem legis

legis: qualis e^t actio furti, actio serui corrupti, & similes.

In ep. 12. pag. 151. lin. 10. *cum ceteris rebus nostra contexere*) malim legi *nostras*. pag. 151. lin. 24. *vt ornes me, postulem*) legendum censeo: *vt ornes mea*. pag. 152, lin. 2. *a qua te affici non magis potuisse demonstras*) P. Victorius edidit, *à qua te flecti*. Ego vulgatam lectionem, quia eam aliquot veterum librorum auctoritate confirmatam animaduerti, ferri ac retineri posse existimaui pag. 153. lin. 22. *qui quid sis, nescias*) sic habent omnes libri vulgati: & ita edidit P. Victorius. Nonnulli tamen libri manuscripti habent, *qui qui sis, nescias*.

In ep. 14. lin. 3. *quam à me discesseras*) secutus sum cod. vulgatos, quibuscum consentiunt duo manuscr. Et ita Paulus Manutius edidit. P. Victorius, autem, *quam discesserat*, vt subintelligatur Cæsar. Lin. 6. *eorum quorum consuesti*) genus loquendi Græcis vsitatum: apud quos relatiuum quod appellant, congruit cum eo quod antecedens nominatur.

In ep. 15. pag. 160. lin. 22. *Tecum viuere possem equidem, & maximè vellem*) paulò aliter habent codices, meus nempè hoc modo: *tecum equidem viuere poßem & maximè vellem*. Qua scriptura nihil videtur facilior: quanquam non admodum discrepat à vulgata quam secutus sum, cum qua congruit Florentina editionis postremæ: quæ talis est: *tecum viuere possem, equidem & maximè vellem*. Si mihi tamen quod sentio, dicere liceat, neutram harum lectionum rectam esse puto. Videtur autem mihi sic legendum: *tecum viuere posse equidem maximè vellem*.

In ep. 17. pag. 164. lin. 5. *tuum crimen coniungeretur*) sic habent codices Memmiani, & ita edidit P. Victorius. Quidam tamen habent *tuum nomen coniungeretur*. li. 27. *Taleis casus accidisse*) sic scriptum reperi in vno cod. manuscr. ceteris omnibus dissentientibus in quibus est *incidisse*, quod minùs probo. pag. 165. lin. 1. *Debitum eius virt. vid. testim. non dedisse*) libris omnibus veterib inuitis, sic edendum curaui. Nam quod illi habent

bent *cepiße*, natum ex dedisse, cum pro eo *depiße* esset scriptum, oberrante librario, deinde ab alio ex *depisse* factum *cepisse*. pa. 166. li. 15. *vt quod vna sententia, &c.)* sic edidit Manutius. Alij fere omnes libri vulgati habent *idque vna sententia, &c.)* cum quibus consentiunt quidam lib. manuscr. Vnde quidam docti legi volunt: *quódque vna sententia, &c.*

In ep. 20. pag. 169. lin. 14. *Non habui cui potius id negotij darē, quam M. Tullio Laureæ)* Hæc verba, *M. Tullio Laureæ*, nulli cod. manusc. habent, quemadmodum nec illa, quæ reperiuntur in alijs vulgatis: *quàm scribæ meo:* nisi quòd hæc quæ edenda curaui, ad vnius libri veteris oram adscipta reperi, ídque aliena manuscr. Et verò licet illa tollamus. Nam his deletis sententia est integra & aperta. facilè enim subintelliguntur. Et credibile est ex annotatiuncula esse nata, vel ab aliquo coniectore, qui deesse putaret, addita. li. 18. *rationes confectas & consolidatas)* sic habent omnes libri veteres, & ita edidit P. Victorius, vulgati alij *consignatas*, alij *consulatus*. lin. 23. *De Volusio quod scribis)* vocem, seu tres voces *quamobrem*, aliunde huc illatas, & ex verbo *haberem*, quod proximè antecedit natas sustuli. pag. 170. lin. 10. *non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes)* Secutus eram initio libros quosdam vulgatos, qui sic habent: *non insipienter actam, ne cogitatam quidem putes.* Sed Victorio malui tandem assentire, qui sequitur optimum illum codicē Florētinum manuscriptum. Nam manuscriptorum nostrorum alij habent: *cum rem à me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes*, & ita edidit P. Victorius, quam scripturam nos secuti sumus. Alij. *cum rem à me non insipienter excogitatam quidem*, planè mendosè. Ego P. Victorij, & Florentinam editionem solam veram & rectam iudico, vulgatam tamen tolerabilem & probabilem esse puto. lin. 12. *& vt multa tam grauis. Valer, pr. ipsique T. Mario.)* videtur legendum. *& vt multa tam grau. à Valerianis prædibus ipsoque T. Mario depelleretur, &c.* pag 171. lin, 8. *Sed siquid est, quando de longeo parum gratum est)* Ego quàm proximè

potui

potui accessi ad scripturam antiquam. Nam libri manuscripti hoc loco sunt corrupti, sed tamen partim sic habent, *quando de logeo parum gratiosum est*, partim *grauissimum est*: vulgati autem *parum prouisum est*, quæ lectio tolerabilis est: nec eam damnamus. Præterea quod ad vocem *logéum*, nos putauimus vtrobique, & supra ibi: *nam de legéo ita est actum, &c.* & hic, quando *de logeo, &c.* eandem rem agi. Ideoq; idem nomen intercedere oportere, *legium* autem, seu *logéum* vox Græca est, quæ significat, præter alia, locum vbi rationes referuntur, & vbi deponuntur. Lin, 12. *Te certè pecuniæ abs te exactæ, rationem referre, ex meis rationibus relatis*) Etiam hoc loco scripturæ veteris vestigia secutus sum. Nam cùm in veteribus libris partim hoc modo scriptum reperissem, *te certè in pecunia exacta ista referre ex meis, &c.* partim sic, *te certa pecunia exactionem ista referre, &c.* ego ex voce *exactionem* feci, *exactæ rationem, ex ista abs te*: quas voculas operæ per imprudentiam omiserunt. Cetera integra & immota seruaui.

IN EPIST. I. LIB. VI.

Pag, 176. lin, 1. *Nam etsi quocunque loco quisquis est*) sic habent omnes libri manuscripti: *quisquis* autem positum pro *quisq;*: vt *quidquid* sępe ab eodem, & à Lucretio, Terentio, Plauto, pro *quidque* vsurpatum esse aliás docuimus. pag. 176. lin, 28. *vereor ne consolatio nulla*) sic legendum est: vel vt quidam alij libri habent, *vereor vt vlla consolatio, &c.* quorum verborum eadem sententia atque eorum, quæ in hac editione posita sunt pag, 177. lin. 16. *quam ratio & veritas*) quidam libri veteres habent, *& rei veritas.* nonnulli, *ratio & virtus, &c.* pag, 184 lin. 10. *vt impudentiæ videatur*) videtur legendum: *vt impudentis videatur.*

In ep, 5. pag, 186. lin, 4. *ita educatus, ita doctus es*) sic habent omnes libri vulgati: neque aliter edidit P. Victorius. Sed cod. Memmiani tres, & alij nonnulli habent *ita ductus*: quod probo.

In ep, 6. pag, 190. lin. 4. *rerum hoc natura, & ciuilium temporũ, &c.* videtur legendum: *rerũ hoc natura non patiatur:*

etur: ciuil.ũ temporũ nec manens, nec mutata ratio feret, &c.

In Ep.7. lin.1. *Quod tibi non tam celeriter liber est redditus*) quidam legi volunt, *liber est traditus*. pag.193. lin.3. *cum porrò non offendam: quid si non vult?*) sic esse legendũ intelligent qui & attente legent, & non erunt tardissimi. Hoc enim sentit M. Tullius. Age, laudo aliquem? sic mecum cogito: num offendo Cæsarem illius laudatione? Sed finge me non offendere: Quid si non vult illum laudari? fieri enim potest vt facto aliquo aliquis nó offendatur, neq; lędatur, id factũ tamen non probet, aut id factum nolit. lin.8. *vbi hoc tu omnium patronus facis*) secutus sum libros vulg. Nã manuscr. habent, *vbi hoc omnis patronus facit*: & ita edidit P, Victorius. pag, 193, lin, 28, *apud eius omnes plurimum potes*) P, Fabr Tolosan. putat legendum: *apud eius homines*: à quo dissentio. Ita enim sæpe loquitur M. Tul. *mei omnes: tui omnes*: vbi subtelligitur, *familliares*, seu *domestici*, seu *comites*.

In ep, 8, lin, 9. *Huic meæ actioni, seu rogationi potius*) sic legendum est: quamuis aliter ediderit P, Victorius Lin, 13. *Nihil ex eo te offensionis habiturum*) docti quidam legi volunt: *offensionis aditurum*.

In ep, 10. CICERO TREBATIO) legẽdum TREBIANO) Et item epist. proxima, aliás TORQVATO.

In ep, 13. pag 200. lin, 6. *fortuna ipsa, debilitásque gratiæ nostræ*,) Sic emendaui coniectura proximè ad scripturam antiquam, sententiámque accedens: cum in vno codice manusc, reperissem scriptum: *debilitas ce* in alio *debilitare*. Nam *debilitas-ce* valet *debilitasque*. Neque verò me fugit in quibusdam libris vulgatis impressum esse *debilitatæ*. Quæ lectio quanquam tolerabilis videri potest, non æquè placet tamen, vt hæc, quam reposuimus. pag, 202, lin, 6. *quam vt exploratam spem salutis ostenderem, nisi eius, quam, &c.* Sic emendaui. Nam quis non videt hunc esse verborum ordinem, eámque sententiam: *magis vt consolarer fortem virum atque sapientem, quàm vt exploratam spem salutis ostenderem, nisi eius salutis, quam sperari, &c.*

In ep, 20. pag, 209, lin, 3. *De curatione aliqua numerum regiorum*)

regiorum) sic habent omnes libri manuscripti, quos quidem viderim, etiam is quo vsus est. P. Victorius: præterquam quòd in vno est, *munerum regionis*: cuius auctoritate defendi potest Manutij coniectura, qui vult legi *munerum regionum*. Lin. 13. *Sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes*) libros vulgatos secuti sumus, quibuscum consentiunt tres manuscripti. P. Victorius mauult legi: in *quo sit species*: quo modo dicit esse scriptum in codice manuscripto antiquissimo.

In Ep. 21. lin. 7. *ne illud quidem negligendum, quamuis subito*) secutus sum libros vulgatos: nam manuscripti Memmiani habent: *ne illud quidem non negligendum, &c.* planè mendosè. Vnde in hanc opinionem veni, verbum *negligendum* esse alienum, & foris profectum, eámque solam esse rectam & veram scripturam, quam P. Victorius ex illo optimo codice hausit: *ne illud quidem non quantiuis, subito cum certi aliquid, &c.* Ne illud quidem *non quantiuis* autem id est, illud est plurimi faciendum, illud est quantiuis æstimandum posse subitò, &c. Vulgata tamen lectio tolerabilis est: & sententiam continet planam & facilem. Verum quid tum postea, si non est Ciceronis oratio, sed aliena? Omninò igitur Florentinam scripturam censeo esse amplectendam, & vulgatam respuendam, in qua, *quamuis subitò*, intelligendum, pro *quantumuis subitò*.

IN EPIST. I. LIB. VII.

Pag. 214. lin. 9. *Et patefecisti Scianum*) alij legunt: *patefecisti scenam*. lin. 13. *quas tibi ipse ad arbitrium tuum*) sic reperi scriptum in codicibus Memmianis: cùm vulgati habeant: *quas tibi ipsi*. lin. 24. *Quid quòd ne id quidem leporis habuerunt, &c.*) sic emendauit Riuius multis abhinc annis cuius iudicium probamus. pag. 215. lin. 27. *sed nec liber omnino f.*) sic legendum, non vt vulgò, *sed ne liber, &c.* nisi quis malit ita legi, *sed ne liber quidem omnino fuisse*: vel sic, *sed liber omnino non fuisse*: hìc operæ omiserunt particulam *nec*.

In Ep. 2. pag. 218. lin. 11. *Vos hic multitudine & celebritate*) legẽdũ fortasse est. *Nos hic multi & celebritate, &c.*

In

In ep. 5.pag. 222.lin.21. *vel regem Galliæ faciam vel Leptæ legatum)* ita discrepant hoc loco inter se exemplaria vetusta, & ea ipsa à libris vulgatis, vt putem mihi licere, vel vnam aliquam scripturam probare, vel vnam fingere. Cùm igitur ex manuscriptis alij habeant: *vel Leptæ delegem*, alij *delegam*, alij *delega:* vulgati partim, *vel certe legatum*, partim, *vel Leptæ legatum:* ego *vel Leptæ delegabo*, qui eum ornet & locupletet: non repugnaturus siquis acutior meliorem lectionem reperiat. Quidam docti volunt legi: *vel certe pro rege*, Manutius *vel tertiæ regionis legatum*. Turnebus scripturam in vno codice vetere repertam integram retinens legit, *vel Leptæ delega*, lib. xij. aduersar. cap. xviij. quam minùs probo.

In ep. 10. pag. 227. lin. 14. *quem antea ne Atanabatam quidem)* Atanabatæ non populi fuerunt, sed gladiatores seu certatores, qui ex equis pugnabant: idque oculis clausis, aut capite operto, ne cernere alter alterum posset. Dicti autem sunt Atanabatæ à præpositione ἀντὶ & ἀναβάτης: quę vox significat eum, qui equum conscendit: quiue in equo sedet. Ita Atanabatæ sunt, qui ex equis inter se certant: seu qui in equis sedentes inter se aduersantur, & pugnant.

IN ep. 12. lin. 5. *Iam tum mihi non placebat, cum idem intuebare, &c.* quid si legamus *cum idem tuebare, &c.*

IN ep. 13. pag. 230. lin. vlt. *& tu nos soles ad vim faciendam, &c.* sic esse legendum sententia ipsa clamat: hoc enim significat Cicero: vereor ne artificium tuum tibi parum prosit, quia istic non est opus iurisconsulto, cum arma valeant. Nam tu quidem qui iurisconsultus es, non soles ad vim faciendam adhiberi. Sequitur deinceps: neque est quod illā exceptionē in interdicto pertimescas *Quod tu prior &c* id est, nemo te agentem hac exceptione repellet *recte ageres nisi prior vi hominibus armatis venisses*. Nunquam enim vim cuiquam prior inferes, neque quēquam hominibus armatis oppugnabis. At hæc exceptio conuenit in eos, qui priores alteri vim intulerunt, qui alterū lacessiuerunt.

Sic

Sic puto hunc locum & legendũ esse & intelligendum. negatio scilicet quæ debebat locari ante verbum, *soles*, fuerat in alienum locum translata, & ante verbum *veneris* collocata.

In ep.16.pag,233.lin,5. *Nunc verò in hibernis vinctus mihi videris*) sic legendum est, non *iniectus* sic autem reposui ab vno codice manuscripto adiutus, & quasi manu ad hanc coniecturam ductus, in quo scriptum est, *inuectus*. Omnino prior lectio mendosa est, neque ferri potest. Non enim dici potest Latinè *iniectus in hibernis*, sed in hiberna *iniectus*, dicendum.

In ep,19.pag.237.lin,13. *doctorem tamen, nonnunquam desiderant*) P. Victorius suum: nos nostros, hoc est Memmianos codices secuti sumus, in quibus omnibus, præterquam in vno, qui congruens cum vulgatis habet *luménque* scriptum est *nonnunquam*, quod nobis videtur probabilius, quàm, quod Victorius reposuit, *vnúmque*. Quòd si coniecturæ locus daretur, ego magnopere probarem Manutij coniecturam, qui legit *doctorem vsumq́; desiderant*. Interea hanc lectionem quam reposui, censeo retinendam, longéque illis, *luménque & vnúmque* anteponendam.

In ep,20.pa,238.lin,11. *Habet lucũ*) P. Victorius edidit *lotum*: Manutius *lucum*: vt habent omnes libri vul.

In ep,21.lin,3. *Ni bonorum Turpiliæ poss.*) sic esse legendum declarat formula sponsionum, quæ concipiebantur. per *ni*. Hæc autem erat controuersia, Turpilia testamentum fecerat, eóque testamento Silium heredẽ, siue ex asse, siue ex aliqua parte fecerat. Silius bonorũ possessionem secundũ tabulas, ex edicto prætoris petiuerat, seu potius prætor edixerat se bonorum possessionem secundũ tabulas testamenti Silio. Silius cum cognati bona ad se pertinere dicerẽt, quia Turpilia testamenti factionem nõ habuisset, & ita testamentum non esse iure factum: edicto prætoris fretus, sponsionem face.re cum eis cogitabat, huiusmodi. Ni bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit centũ dare spõdes? Sed Cicero Silij patronus,

tronus, priusquam hanc sponsionē Silius faceret Trebatium consuluerat, posśétne hanc sponsionem facere sine periculo, responderat Trebatius posse. Seruius autē Sulpitius item consultus, negabat: rationémque hanc afferebat, quia tabulæ testamenti non essent eæ, quas instituisset is, qui testamenti factionem non haberet. Omnino Trebatius bene responderat. Satis erat enim esse tab las testamenti, secundum quas bonorū possessio peteretur. non enim quæritur, testamentum sit ratum, an irritum, firmū, an infirmum, sed sit ne factū testamētū. Itaq; sine periculo poterat illa spōsio fieri.

IN ep. 23. pag. vlt. lin. 10. *Per Liciniam se egisse dicebat*) P. Victorius edidit, *per Liciniū*: quomodo scriptum est in omnibus libr. manusc. Memm. Idem Victorius edidit *Dexius*, pro quo nostri libri habēt *Decius*, & item vulgati. Ego *Decimas* legendum puto.

IN ep. 24. lin. 4. *Cipius opinor olim non omnibus, &c*) sic legendum censet Antonius Augustinus, nō *Cepius*, neq; *Capius*, quamuis ita ediderit P. Victorius. Nostri quidē codices (Memm. dico) partim sic habent, partim *Citius*. Sed omnē dubitationem tollit Sex. Pompeius in prouerbio: *Non omnibus dormio*, vbi docet prouerbium videri natum à Cipio quodam, qui pararenchon dictus est. quod simularet dormientem, quo impunius vxor eius mœcharetur. Eundē commemorat & Plutarchus ἐν ἐρωτικῷ ibi tamen κάββας nominatur, si locus emēdatus est. pa. 243. li. 6. *nullo modo me facere posse cum vellem, &c*) libri vulg. & nonnulli scripti habent *quē vellet aliū diem si sumsisset, &c.*) Nos P. Victorij emēdationem secuti sumus. Lin. 9. *Et sat bonū vnctorem*) quidam legendum putant: *& sat bonum cantorem*. quibus assentior. In ep. 25. li. 7. *Vereor ne Catoniū Catoninos*) locus est valdè obscurus, & fortasse corruptus. Ego quidē antiquā scripturā religiosè secutus sū. Videtur autē significare, metuēdum esse ne Cęsar, quē magistrum dicit, eos, qui laudes Catonis scripserunt, ad inferos pręcipiteis agat. vox *Catoniū*, à Laberio vsurpata est, vt refert Gel. 16. ca. 7. *Tollet bona fide vos orcus nudas in Catoniū*: quāquā doct.

viri

viri legunt *Catomum*, & hic & apud Laberium, interpretantúrque *catenam*, & ita P. Victorius edidit.

IN ep. 29. pag. 248. lin. 1. *Teque ad ver libenter, &c.*) sic habent libri ferè omnes manuſcripti, quibus vſi ſumus. Lin. 2. *Et noſtra refigere, deportareque tuto poſſimus*) videtur legendum, *& noſtra deferre*, vel potius refigere, id eſt auferre: non vt eſt in libris vulgatis *defigere*. Veruntamen iudicent lectores. Lin. 3. *Sed amice magne*) amicum magnum appellat, quem Horatius, amicum potentem, in epiſtolis. *Tu cede potentis amici, Leuibus imperijs.* Et item alibi paulò antè in quibuſdam libris ſcriptum eſt, *Sulpitio ſucceſſori*: ubi alij habent, *Sulpitij ſucceſſori*: quos ſecuti ſumus.

IN ep. 31. pag. 250. lin. 5. *Ergo is tibi, nos ei ſuccedimus*) ſecutus ſum edicionem Florentinam poſtremam. Nam alij libri habent *nos ei ſuccedamus* alij *ſuccedemus*.

In Ep. 32. pag. 250. lin. vlt. *Per Antonij perſonam diſputata*) immo per Iulij perſonam. Itaque vel μνημονικὸν ἁμάρτημα eſt, vel hoc totum non eſt Ciceronis, ſed ab aliquo parum attento, aut memori huc illatum.

In ep. vlt. pag. 252. lin. 17. *communibus noſtris amatoribus*) quidam legi volunt *noſtri amatoribus*. pag. 252. lin. 23. *& illis interioribus literis, cis quibus*) ſic eſt legendum, vel reclamantibus libris omnibus.

IN EPIST. I. LIB. VIII.

Pag. 254. vlt. *quod opinor certe factum eſſe*) quidam legi volunt *fictum* à quibus diſſentio. Nam videtur Cælius ſignificare ſe exiſtimare rumores illos de Cæſare veros eſſe. Denique in omnibus libris manuſcriptis, quos vidi, ſcriptum eſt, aut *factum eſt*, aut *factum eſſe*.

Pag. 255. lin. 9. *Q. Pompeius Baulis embaniticam facere*) ſic omnes quidē habent, quos vidi, libri: ſed aſſentior doctiſſimo viro Turnebo collegæ meo, qui coniecit legendum, *empineticam facere*, vt intelligamus ludere & iocari Ciceronem, in voce empineticæ, quæ oritur à verbo πεινῆν, quod valet *eſurire*: quaſi dixiſſet artem eſuriendi facere, ſeu exercere: vt dicimus nauiculariam & argentariam facere.

In

In ep.2,lin 1.*me præsente pronunciatum est*) secutus sum libros vulgatos. Nam manuscripti habent partim, *me repræsentare*, partim *repræsentante*, partim *me præhensante*. Lin.4.*Vide modo inquis*) secutus sum libros omnes manuscriptos. Nam vulgati habent, *rides? rogo inquis*. Pag.256.lin.9.*& rudentisibilus*) sic mihi legendum videtur. Est autem *rudentisibilus*, nomen compositum, seu iunctum ex *rudente* & *sibilo*, quo vsus est Pacuuius, teste Varrone lib.4. De lingua latina. Quod autem Riuius putauit legendum *rudentum similis sibilus*, mera diuinatio est. Pag.257.lin.25. *quæ permulta sunt*) legendum fortasse est, *qui permulti sunt*.

In ep.4 Lin,5.*à Gallijs duabus*) legendum *à Gallijs duobus*, significantur enim M.& Q.Gallij. Pag,259.li.2 *totus, vt nunc est, hic senaturit*) sic restitui, cùm & veritas hanc scripturam postularet, & liber vnus manuscript. me admonuisset, in quo scriptum est, *sentiret*: pro eo quod est in vulgatis *scaturit*. Senaturit autem ita dictum est, vt syllaturit, Pag.259.lin.11.*Lælios & Antonios* legendum *Lollios*, vt emendauit Manutius, itaque excudi iusseram Lin.23.*Inde A. Hirrum cuncti iam ad non faciendum*) sic reperi scriptum in duobus codic. Memmianis: vt non dubitem de veritate huius scripturæ, quamuis aliter ediderit Victorius. Pag.260.lin.1. *Quo numero esset, quo appellaretur*) locus corruptus, vt & multi sunt alij in hoc libro libri vulgati habent, *quo appeteretur*. Quidam legunt, *quo appellaretur*. A numero enim appellabantur legiones; legio prima, secunda, tertia, &c. Alij volunt legi, *quando repeteretur*. Deinceps libri manuscrip. habent, *cùm Pompeius esset in Gallia, coactus est dicere, Pompeium, &c.* Meo iudicio mendosè. quidam pro *coactus*, legunt, *conatus*. Lin.6.*hoc est de prouincijs*) hoc totum alienum puto, & idcirco delendum in ead. extrema epist. vbi vulgo legitur: *& quam hoc Cæsari, & ijs, qui suam causam non reip. curent, suppetat non te fallit*. mauf. habent *& quã hic Cæsari, qui sua causa remp. non curent, superet, non te fallit*. Ego nihil muto.

In ep.6.Pag.262.li,11.*nunc si ad illam summam seueritatem*)

ritatem) nonnulli libri manuſcripti habent: *ad illam ſummam veritatem*. Pag,263,lin,2 *nequa inuidioſum tibi ſit*)libri manuſcrip.habent,*denique inuidioſum,&c.* ego vulgatos ſequor. Lin,11.*confecta,omnia fœdè & inhoneſtè ſunt*)alij libri habent,*confecta, omnia fœda & inhoneſta ſunt*: quibuſcum manuſcripti quidam conſentiunt. alij *concepta omnia fœdera & inhoneſta ſunt*, mendoſè, opinor. Pag,263.lin,23.*belliſſimè enim,quia,&c.*) ſecutus ſum etiam hic cod.vulgatos: quibuſcum congruunt & nonnulli manuſcripti. Alij autem habẽt,*leuiſſimè*,quod magis probo: & ita Victorius edidit. Paulò pòſt quidam docti legendum cenſent, *legémque viuariam*: vbi vulgati & ſcripti manu habent, *legémque viariam*. Et paulò pòſt libri Memmiani habent, *ponito me in gratia* non vt alij,*in gratiam*.

In Ep,7.pag,264,lin.12. *nondum retulerat*) ſic habent omnes libri veteres. Quidam legi volunt,*mundum retulerat*.

In Ep,8,pag,266,lin,8.*& ad extremum, vt ſolent non redigam*)ſic omnes habent libri manuſcripti. Memm,& ita P. Victorius edidit. Vulgati quidam,*& ad extremum, vt ſolet, ait referam*. Lin,20.*à quodam emiſſario ſuo Titio*) hic idẽ eſt P. Titius,quem cõmemorat ep.ad Plancum lib,10.ibi rogatu Seruilij interceſſit,&c,pag,277,lin,5. *D.E R.I,C.*)id eſt,*de ea re ita cenſuerunt*. Et ſupra *V.F.* id eſt,*verba fecit*. Et *S,Q.C.* id eſt,*ſenatúſque conſultum*.pa. 26,lin,2. *ad ſenatum,populúmque referri*) omnes libri veteres habent,*ad hunc ordinem referri*: quomodo P.Victorius edidit,& ego ſic edi iuſſeram.

In Ep,9,Lin,7.*Curionem prorſus non mediocriter obiurgat,ſcilicet hac repulſa*) ſic coniecit eſſe legendum P. Manutius,cui difficile fuit non aſſentiri. Verùm tamen non diſplicet mihi Paſſeratij coniectura,*nonmediocriter obiurgat,is hac repulſa,&c.*

In Ep,10,lin,6. *Quam paratus,&c*:) vel legendum *imparatus*,vel hoc,*paratus*,accipiendum εἰρωνικῶς.

In Ep,11,pag,275,lin,1.*Sed cum de hoſtibus ageretur*) codices Memmiani præter vnum & alterum habent *de hoſtijs*

hostijs ageretur. Et ita edidit P. Victorius. Quod autem in alijs est *de hostibus*, natum erratum putat ex antiqua scriptura *hostis*, pro *hostijs*. Nos tamen de *hostibus* edendum curauimus, vt & Manutius: non pugnaturi, siquis *de hostijs* malit. Paulo pòst, vbi omnes emendati libri habent *numerarentur*, quidam non indoctus existimat esse legendum, *numerus daretur*.

In Ep, 12. pag, 277, lin, 23. *arcessere Polam Seruium accus.*) sic legendum, non *arcessere, &c.* Confirmat hanc emendationẽ quod sequitur: *vix: hoc erat Pola elocutus, &c.* Erat autẽ Pollà cognomentum horum Seruiorum.

In Ep, 13. Lin, 14. *stomacho est magnus, &c.*) hoc totum, *scilicet Pompeius*, quod reperitur in omnibus libris vulgatis, & nonnullis calamo exaratis, deleui vt alienum, & ex annotatione profectum; quod iam olim Paulo Manutio venerat in mentem. Atque vt intellegas ita esse, incidi in vnum codicem manuscript. in quo non erat vox, *Magnus*, sed hoc tantùm. *Cn. Pompeius*: cùm videlicet scriptor librarius errans, id quod esset Ciceronis eiecisset: quod alienum & subdititium, retinuisset. Lin, 16. *vt ratio esset eius habenda*) sic ediderunt P. Victorius, & P. Manutius: & ita habent aliquot libri veteres: alij, *vt ratione esset eius, &c.* planè mendosè: vnde nata fortasse est illa vulgata lectio, *vt nec ratio esset eius, &c.* quam nullo modo probo. Pompeius enim nolebat eius rationem haberi, qui neque exercitum, neque prouincias tradere vellet.

In Ep, 14. lin, 12. *Nam Cn. Saturnium adolescentem, &c.*) Quidã legi volunt, *Nam Cn. Saturninũ adolescens ipse Cn. Domitius, &c.* vt intelligatur Domitij filius.

In Ep, 15. Pag, 281. lin, 13. *idque celeriter fore spero*) legendum fortasse est, *id quod celeriter fore spero.* Lin. eadem, *nam me cum expulisset,*) legendum videtur. *Nam me cum Cæsar expulisset, &c.* pag, 282. li, 17. *quantum Pseeade natus*) secuti sumus P. Victorij coniecturam, quam & Manutius probat, & veteres codices adiuuant.

In Ep, 16. Pag, 283. lin, 12. *caræ sunt*) nonnulli codices habent, *curæ sunt. caræ sunt* tamen magis probamus

IN EP. 17.pag.285.lin,2.*iracundiæ tumore ablatam*) Negare equidem non possum hanc esse antiquã scripturam,quam & Riuius se in vno cod.perantiquo reperisse testatur.Sed ego vulgatam,*iracundiu & amore ablatam*,magis probo, atque ita edi iusseram. si mihi typographus obtemperare voluisset,Nam hoc dicit Cęlius,se odio Appij compulsum & amore Curionis adductum esse,vt parteis Cæsaris sequererur,fuit autem Appius Põpeianus,Curio Cæsarianus, Pag,285.lin.13 *vt maximè plebs,&c.*quidã lib.manusc.habent,*vt maximè partes,&c.*Vnde docti quidam suspicantur legendũ, *vt maximè partes,&c.*Lin.16.*ne hæc adhuc,&c.* Quidam delent pronomen *hæc.*

IN EPIST. II. LIB. IX.

Pag,288.li,18.*Sed calumniabar ipse*) videtur desiderari *me*,vt sit,*calumniabar ipse me.*Pa,289.li,21. *nauare operã reip*)alij aliter.ego sic hunc locũ restituendũ censeo: nam quod in libr.manusc.plerisq; legitur, *nauare remp.* erratũ est librarij scriptoris, qui cum scribere,deberet. *nauare operã reip.*scripserit,*nauauerã reip.*vel *nauarã reip*

IN EP,3.lin.1.*tamen amico ad te eunti,&c.*Sic habent omnes fere libri veteres,& aliquot vulgati.Alij tamen *Caninio ad te,&c.*

IN EP.6.Pag.292.lin,16.*siquid ferendum est*) Videtur legendum,*siquid ferendum non est.*

IN EP.7,lin,4.*propè alicubi esse*) legendũ fortasse est *esses.*Li.6.*dubitandũ non est,quin equis,velis*) secutus sum libros vulg.nam manusc.habẽt,*equis viris.*Ego puto M. Tullium significare,iam fugiendum esse omni contentione terra marique.Lin.11.*Sed ridicula missa faciamus*) verbum *faciamus*,ne quis putet á nobis de nostro adiectum,reperimus in duobus libris manuscriptis.

IN EP.5.Pag.297.lin,23.*circumuallato nunc denique*) legendum fortasse est,*nunc vndique.*

In ep.10,Pag,299.li 6.*& ingentium gallinarum*) codices vulg.quibuscum tamen cõsentiunt non nulli manuscripti,quos & P.Victorius secutus est, habent *culinarum*,alij partim *integrius culaium*, partim, *ingentium*

gu la-

gularũ, partim *ingentiũ cochlearũ*, partim *ingentium farculorũ*, partim *ingentiũ gallinarũ*, quã ſcripturã probaui.

In Ep,12.pag,301.li,5. *Munuſculum leuidenſe craſſo filo*) ſecutus ſum libros manuſcr.non damnata Octauij Panthagatij, viri doctiſſ.coniectura, exiſtimantis legẽdum, *leuidente*: quam adiuuat vetus codex Memm. in quo eſt *leui denſe*, diſiunctim ſcriptum & *denſe* ſine dipthongo. *Leuidente* autem, id eſt leui pectine. Iſid.autem docet *leuidenſem* veſtẽ dictã raro filo leuitérq; denſatã: Cõtra pauidẽſem ſeu pauitẽſem, quaſi grauiter preſſã.

In Ep,15.pag,307,li,15.*ponor affuiſſe ſcribendo*) ſic eſt legendum omnibus libris inuitis.

In Ep,16.pag,312,li,6.*ſalis enim ſatis eſt: ſannionum parum*) in nonnullis libris ſcriptum eſt, *ſamonum parum*.

In Ep,19.li,1.*tenuiculo apparatu ſignificas, &c.* Nõnulli libri manuſc.habent *tenuiſſimo*, P.Vict. edidit *tenuiculo*.

In Ep,20,lin,7.*ſolitus eſt promulcidè conficere*) amicus quidam meus legendum cenſet *confercire*, pag,316,lin: 14.*in Epicurei nos aduerſarij noſtri caſtra conijcimus*) aſſentior Victorio, exiſtimanti mendum ſubeſſe in voce *caſtra*: pro qua nonnulli codices manuſcripti habent, *caſſatra*. Li,21.*nos iam ex areis*) Adr.Turnebus legendum cenſet, *ex acris*: alij *ex arcu*: alij, *tantum ex te artis*.

In Ep,22.lin,1. *Amo verecundiam, tu potiùs libertam*) ſic eſt legendum reclamant omnes libri licet, pag,321. lin,7.*ſubpedit*) alij libri habent *ſuppellit*: alij *ſuppellere*,

In Ep,26.pag,325,li,4.*Miraris tam exhilaratã eſſe ſeueritatem noſtram?*) codices Memmiani aliquot habent *ſeruitutem noſtram?* Clericanus, *ſenectutem noſtram?* ego *ſeruitutem* legendum eſſe puto. Pag,226.lin,14 *cùm ille vero*) omnes ferè libri manuſcripti habent *vero*. Vnde Adr.Turnebus collega & amicus noſter legendum eſſe exiſtimat, *cum ille varo*. de quo loco lege eius, aduerſaria. Lin,18,*ibi præſertim*) quidam libri habent, *tibi præſertim* Lin,22,*ſed etiam intra legem*) legendum, *infra legem*, vt rectè iudicat Ioan, Paſſeratius.

IN EPIST. VIII. LIB. X.

Pag,337.li.8,*magna mihi ipſe ad perficiendum*) ſic vide-

tur legendum potiùs, quàm quomodo alij libri habent, *magna in spe ad perficiendum.* Lin,16. *sed aliquantum nobis temporis*) videtur legendum, *aliquanti.* Pag,338.lin,1. *cùm pauci sum.orbis ter.vict.partiremur*) secutus sum P. Victorij coniecturam, qui ex *pateremur,* & *patiremur:* fecit *partiremur.* Nonnulli tamen codices manuscripti habent *pararemus,* quomodo & aliquot vulgati. Alij quidam *pareremus,* quod postremum magis probo.

In Ep,9.lin,1. *Nihil me tibi temerè aut te ceteris, &c.*) Verbum *scripsisse,* quod fuerat interiectum inter *temerè* & disiunct. *aut,* ego fretus manusc.lib.auctoritate deleui. Nam verbum *recepisse,* etiam huc pertinet, & est cõmune: quod non intelligentes indocti, verbum *scripsisse* adiecerunt de suo.

In Ep,12.pag,345.lin,15. *quæ habent speciem gloriæ collectam, ex inanissimis splendoris insignibus*) sic habent duo codices Memmiani, neque video cur hanc scripturam reijcere videbamus. Lin,17. *Breuia fugatia, caduca)* sic habent omnes ferè libri vulgati, sed videtur P. Victorio legendum, *fucata:* & item Manutio, cum neuter vt arbitror, de alterius sentẽtia quicquam audisset. Testatur autem P. Victorius in optimo illo, quo vsus est cod. scriptum fuisse, quanquã literis obscuriorib, *fugata, fugatia* tamẽ, quod est in vulg.lib.nõ videtur reijciẽdum. pa.346, li.vlt.ep,13. *Appellauit* πολιτπόθιον. Quidã lib.manusc habent πολιπόθιον atq; ita edidit P.Vict.

In Ep,16.lin,8. *tum erant grauissimis verbis & sententijs perscriptæ*) cùm anteà vulgò legeretur, *& sentẽtijs plena,* Victorius ex auctoritate quorundã librorum vocem *plena* deleuit, & rectè. Ego autem cùm in vno atq; altero reperissem vocem *perscripta,* quamuis non ausim asseuerare Ciceronis esse, sed suspicor esse subdititiam, tamen nõ putaui mihi negligendam, aut reijciendam.

In Ep,17.pag,350.lin,22. *quo obside fidei illius*) Iampridem sic mihi visum erat hoc loco legẽdum. Aliquot pòst annis cognoui, Errico Stephano viro doctissimo idem videri. Alij retinent lectionem vulgatam, *fide illius, &c.* & tamen *fide* pro *fidei* positum esse volunt,

vt

vt ſit antiquus generādi caſus. Li.6. *Sex. Gauiano probauit.*) hunc commemorat in orat. pro Sextio M. Tullius.

In Ep.18. lin.16. *Etſi cautius illud erat conſilium, &c.*) Multa hic immutata ſunt, partim coniectura, partim ex auctoritate codicum manuſc. primum *etſi cautius &c.* pro *& cautius.* ex vetere codice edendum curaui: deinde totum illud, *ſicut milites faciunt*, pro meo iure deeui, quia clamat non eſſe Ciceronis: poſtremo illa, *exercitu concordi, & bene de rep. ſentiente*: ſunt item à vetere codice. iam verbum *videbam*, tametſi ſuperuacaneum videatur, cum verbum *ſciebam*, ſatis ſuperque ſit, tamen non ſuſtuli: quia credibile eſt à M. Tullio eſſe poſitum, propterea quòd multa ſunt interpoſita, inter verbum *ſciebam*, & illud. *hoc omne aſſignatum iri.* Propter Hyperbatum ſcillicet, ita poſuit verbum *videbam*, quaſi verbum *ſciebam* non ſit initio poſitum, vt conſulat memoriæ lectoris. Si quis tamen delere volet, per me licet, neque repugnabo.

In Ep.20. pag. 354. lin.5. *verum vt errare mihi Plance potuiſti, &c.*) negare non poſſum, eam eſſe ſcripturam antiquam, quam defendit P. Victorius: *Verum vt errarem, id Plance voliſti.* Sic enim habent & Memmiani codices. Verumtamen vulgatam lectionem amplector, vt valde probabilem, & cum ijs, quæ ſequuntur, congruentem & conſentaneam. Pag. 355. lin.18. *nec de laude ieiuni hominis delibrare quicquam*) ſi noſtri omnes codices manſcrip. habent *deliberare*, vt habent. ſi ſemper, vbicunque vulgati libri habent *delibare*, in manuſcrip. ſcriptum eſt *delibrare*, aut *delimare*, quod admonui in ſcholis Lucretianis: nunquámne intelligent homines, in omnibus lib. talibus locis eſſe reponendum *delibare* pro *delibrare*?

In Ep.23. pag. 359. lin.7. *aut ab illis feruentib. latron.*) Sic habent ferè omnes manuſc. *furentibus*, tamen non damno, quod eſt in vulg. præſertim cum ſequatur non longo poſt interuallo, *veniebant enim eodem furore in me, quo patriam incitati*. Pag. 359. lin. 21. *magno cum dolo paricidarum elapſus ſum his*) ſic

 legit

legit Paulus Manut. quanquam libri omnes habent, *elapsus sum ijs*, aut certè *his*.

In Ep. 24. pag, 362, lin. 2. *aliquanto illum propius esse è rep. esse videbamus*) sic mihi visus est hic locus esse restitueudus. cum esset corruptissimus. Nam primùm hoc totum, *quod ad Cæsarem attinet*, fuerat frustra & temerè inculcatum: quod conieci ex vnius cod. antiqui scriptura, quæ est talis, *aliquanto ilum propius esse*. Nam pronomen *illum*, satis demonstrat & significat Cæsarem sine illa accessione: deinde verbum *videbamus*, facilè indicat aliquid deesse. Quid autem aliud deesse dici possit, quàm quod reposuimus? quod scilicet eiectum fuerat, receptis illis verbis, *quod ad Cæsarem actinet*, quæ nata fortasse sunt vl ex ijs, quæ, sequuntur, *quod ad Cæsaris amorem attinet*: vel ex eo quod pronomen *illum*, quod reperimus in duobus codicibus antiq. sublatum esset vel ex anotatione ad vocem *illum*, ascripta, cum lector aliquis ascripsisset Cæsarem: doctus quidam tamen sic hunc locum legendum existimat, *aliquanto autem propius esse Cæsarem volebamus*.

In Ep. 31. pag. 372, lin, 23. *quod, cum Lep. con. a. c. s. s. a. c. c. Ant. maxime contrarium fuit*) si hoc significat Asinius. hoc sibi maximè obfuisse maximéque aduersarium fuisse, insolens locutio est: sin aliud: quæro quid. Ego putabam locum esse mendosum, & ita corrigendum: cui *quod Lep. concion. atque omn. scr, se, cons. cum Aut. m c. f.* Pag. 373. lin. 5. *tantas habuerim contentiones*. Sic emendauit Paulus Manutius, cui assentior.

In Ep, 32. pag, 374. lin. 23. *gladiatoribus autem Fadium*) præpositionem *ob*, alieno loco ab operarijs positam, restitue in suum ordinem, hoc modo, *gladiatoribus autem ob Fad. q. mil. Pomp. quia non &c.* Pag. 375. lin. 8. *Ciuis Romanus sum*) P. Victorius edidit, *ciuis Rom. natus sum*: quo modo & aliquot Emmiani codices habent. Lin. 13. *Nunc quod restat*) libri aliquot veteres habent, *quod præstat*, & ita multa exempla vulgata.

In

In Ep, 33. pag, 377, lin, 3. *& robur & suboles militum interijt*) quamuis iampridem admonuerinm scribendũ esse *subolos*, non *soboles*: admoneo tamen iterum hoc loco, tum quia ita scribitur in duobus libris manuscr. tum quia ita edidit P. Victorius.

IN EPIST. I. LIB. XI.

Lin, 11. *nullæ partes ijs in rep.*) legendum videtur *nullæ partes sibi in re, &c.*

In Ep, 2. pag, 384. lin, vlt. *ea re denuntiatum esse veteranis, quod de, &c.*) videtur aliquid deesse post vocem *veteranis*, nempe tale quiddam, *vt venirent*.

In Ep, 3. pag, 385. lin, 8. *Nam de delectibus habitis*) hęc est antiqua scriptura, atque ita sine dubio legendum. Mendosè autem hic operæ fecerunt *delictibus*.

In Ep, 10. pag, 393, lin, 2. *malim mehercule tuum iudiciũ, &c.* secutus sum libros vul. Nam manuscr, aliquot habent *Malle me tuum iudicium quam ex, &c*, Et sic restituit P. Manutius multis ab hinc annis siue coniectura ductus, siue codicis alicuius veteris auctoritate fretus. Sic postea edidit & P. Victorius, optimum illum codicem & antiquissimum Florentinum secutus. Ego tamen scripturam vulgatam probo: quam & nonnulli veteres confirmant.

In Ep. 20. pag. 406, lin, 13. *Agrariam curationem ligurirent,*) sic habent omnes libri veteres. Quidam tamen legendum censent. *Agrariam rogationem.*

In Ep, 21, lin, 5. *quæ plurimum valet*) quidam legi volunt, *qua plurimum vales*.

In Ep, 26, pag, 412. lin, 12. *contra inimicos meos solere defendi*) quamuis sciam P. Victorium edidisse, *iniquos meos*, vt est in vulgatis, ego tamen secutus libros manuscr, Memm, *inimicos* reposui. Neque tamen aut nego, aut nescio, *iniquos* interdum vsurpatum esse à Cicerone pro inimicis.

In Ep, 27. lin, 17. *Aiunt enim patriam amicitiæ præponendam esse*) secutus sum libros vulgatos, præsertim quibuscum consentiunt nonnulli manuscripti: atque ita locutus est oratione pro Rab. perduell. reo: *vt amicitiam*

amicitiam patriæ præponeret. Nam quòd P. Victorius ex antiquis codic. reponit, *aiunt enim patriæ amicitiã præponendam eße.* hæc sententia, *aiunt amicitiam patriæ præponendam esse amicitię amicorum,* probare non possum. Sic potius existimârim esse legendum, si quid sit mutandum, *aiunt enim patriæ libertatem amicitiæ præponendam eße.* pag, 414. li, 26. *At debeo pro ciuili parte.* Quidam putant legendum, *pro virili parte.* Sed ego nihil mutandum censeo. Nam quemadmodum dicimus *pro virili parte*: & ita *pro ciuili parte.*

In Ep. 28. lin. 13. *sûmque admiratus fidem tuam & in consi.)* Videtur legẽdum quibusdam, *sûmque admiratus & fidem tuam in consilio dando & religionem.*

IN EPIST. I. LIB. XII.

Pag 418. lin. 5. *ab illo duntaxat sordidissimo periculo tuti)* Quidam legi volunt *fœdissimo periculo.* Lin. 15. *pecuniæ maximè discribuntur)* sic legendum non *describuntur.*

In Ep. 2. Pa. 419. li. 15. *ad quam paratus venerat)* sic est legendum, & ita habent duo codices manuscripti. vnde tamen quidam legendum putant, *at quam, &c.* nam *ad* valet *at.* Ego puto *adquam,* rectam esse scripturam, vt subintelligamus *cædem.*

In Ep. 5. pag. 423. lin, 20. *delectu Italiæ comparat:)* legendum *compararat:* & ita habent omnes codices: erratum est operarum.

In Ep. 13. pag. 432. li. 1. *non subita, nec inconueniẽtia:)* P. Victorus testatur esse in optimo illo libro scriptum *nec conuenientia.* & vult *nec conuenientia* accipi pro *non conuenientia*: quasi dictum sit, *non subita, & nõ cõueniẽtia.* Manutius testatur in nõnullis libris veter. legi, *nec incõnenientia:* in vno *disconuenientia*. Nostri omnes habent *inconuenientia,* pag. 433. lin. 14. *à Commyuacridè)* alij legi volunt. *Acammantide.*

In Ep 14. pag. 434. lin. 25. *eadem superbia in prauitate vtuntur)* nihil equidem varietatis in libris manuscr. reperi: sed tamen quidam legi volunt, *eadem superbia*: *& prauitate*: alij *eadem superbiæ importunitate, &c.* alij *eadem superbia, & importunitate.*

In

In Ep,15. pag,339.lin,6. *tanta prauitate esse animaduerti.*) Quidam libri veteres habent, *tanta importunitate &c.* pag,439.lin,25. *nullo exemplo neque nostræ partis*) Quidam legi volunt: *neque vlla ex parte* : & interpretãtur: *ne vlla quidem ex parte*. Ego ex antiquæ scripturæ vestigijs repono, *neque nostræ partis*. subintellige, *periculo seu repeto* ἀπὸ κοινοῦ.

In Ep,22.lin,2. *collega nostro Antonio*) P. Victorius edidit *collega vestro*. Sed *collega nostro*, probo. Fuit enim collega Ciceronis Antonius in auguratu.

In Ep,25.pag,452.lin,25. *Fuit enim quoddam necessarium tempus seruitutis.*) sic restituit Paulus Manutius, cùm ante a vulgò legeretur: *Græcum tempus* : planè ineptè: paulò pòst vbi omnes, libri habent *vinolentum furorem*, legendum videtur. quibusdam, *violentum furorẽ*. vinolentum tamẽ retinendum videtur propter ea quæ sequuntur: *quem ego ructantem & nauseantem, &c*, pag. 453.lin,11. *pestis patriæ fuisset*) putârim legendum, *pesti*. Sic enim dicimus: *ita res fuit patriæ saluti, fuit exitio fuit calamitati, &c*.

IN EPIST. I. LIB. XIII.

Pag,461.lin,4. *Cum Patrone Epicureo mihi omnia communia sunt,*) Vocem *communia*, quæ est post *omnia*, quãque P. Victorius quorundam veterum codicum auctoritatem secutus, deleuit, ego in vno reperi. Veruntamẽ assentiatur Victorio, licet, si quis volet, & sequatur plurimum codicum auctoritatẽ, non repugnabo. Sed audebo dicere, esse à librario omissam, & esse necessariã.

In Ep,9,pag.472.lin,13. *ordine ipso, hominum genere*) Videtur sic potius distinguendum, *ordine, ipso hominum genere, &c*.

In Ep,10.pag,474.lin,5. *sed tamen causa communis ordinis*) Cum P. Victorius in optimo illo codice, quem tantoperè probat, non reperisset vocem *causa*, quæ est in lib. vulgatis omnibus, coniecerat legendum esse *communio ordinis*: neque tamen ausus erat, vt est religiosus, καὶ εὐλαβὴς ita edere. Ne ego quidem igitur audere debui quamuis eius coniecturam vnius codicis Mem-

miani

miani testimonio confirmatam reperissem. Pag, 474. lin, 21. *& prudentem, & à cupiditate*) legendum fortasse est, *pudentem*.

In Ep, 15. lin, 10. ἐνὶ ςήθεσιν ἐπειδὴν) post verbnm ἐπειδὴν debent sequi, deinceps ea, quæ culpa operarũ posita sunt non suo loco, lin Ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

In Ep, 17. lin, 16. *quammaximus pòst mea commendatione.*) sic reposueram coniectura ductus: quia hæc lectio mihi multo videbatur & certior, & ad sententiã huius loci accommodatior quàm quæ dicitur esse Faerni & Manutij: *quam maximus potest mea commendatione, &c.* nam vulgata, *quam maximus postea com, &c.* ferri nõ poterat. Et credibile est ex *post mea* factum esse à librario, *postea*. Sed sunt qui ita legi posse contendunt, *quam maximus postea mea commendatione*. quæ mihi magis probatur tametsi parum intersit. Atq; ita operæ fecerunt, meo iniussu.

In Ep, 29. pag, 496, lin, 15. *id feci aliorum consilio, &c.*) legendum censeo, *id fecisse, &c.*

In Ep, 58. Pag, 514. lin, 3. *quæ æqua postulabit, vt iubente te impetret*) sequor codices vulgatos: cur sequar causa hæc est· scribit Cicero ad prætorem vrb. ei commendat Custidij causam, petitque ab eo, *vt quæ æqua postulabit, eo iubente impetret.* At prætoris est decernere & iubere. Licet tamen & legere, vt est in libris manuscriptis *te lubente*, seu *libente*: id est, te volente, tua voluntate. Ac, ne quid dissimulem, mihi hoc modo legi placet: & item in epistola proxima.

IN EPIST. II. LIB. XIIII.

Pag, 533. lin, 12 *quemadmodum à vestæ*) Docti quidam legi volunt, *à vesta*) id est, à lare & foco.

In Ep. 4 pag, 537. lin, 4 *Brundisio profecti sumus a d 11 kalend Maias.*) Sic edidimus Otomani coniecturam & veritatem ipsam secuti. Lin, 25. *si res à nobis abesset*) amicus quidam meus legendum censet: *à nobis abiret*.

In Ep, 3. lin, 3. *si metuendus iratus est: quies tamen ab illo fortaße nascetur*) secutus sum codices vulgatos, quibuscum consentiunt nonuulli Memmiani. P. Victorius

secutus

secutus suum illum codicem antiquissimum, edidit *quiesces tamen, &c.* cuius sui facti nullam præterea rationem affert. Ego scripturam illam planè mendosam esse puto: & treis illas literas postremas, *ces* ex annotatione natas suspicor, cum aliquis ascripsisset è regione horum verborum: *si metuendus iratus est. ces.* seu *cæs.* id est Cæsar. quod postea translatum à librario est in contextum verborum Ciceronis, & adiunctum nomini *quies*: quæ mea suspicio sicui forte non videbitur probabilis, videat num dici possit, has literas, *ces.* esse & transpositas & corruptas, & sic deberi scribi. *scil* vel *sc.* tantum: vt hoc totum ita sit legendum: quies *scil.* id est scilicet. Ego tamen priorem meam coniecturam, veriorem existimo.

In Ep. 14, Pag. 544. lin, 9, *verendum est, vt honestè*) sic est legendum, libris omnibus inuitis. hoc enim significat, si aliæ matronę nobiles, & honoratæ non sint Romæ, vix Terentiam & Tulliam honestè esse posse. Sic autem loquitur, *verendum est vt vos honestè esse possitis*, id est, *verendum est, ne non possitis esse honestè.* Confirmat coniecturam verbum *verendum*, quod mox iteratur, quasi iam semel antè positum: *etiam illud verendũ est*, inquit, &c.

IN EPIST. I. LIB. XV.

Pag, 550. lin, 19. *ab Iambico Phylarcho Arabum*) ego legendum puto *Phararcho Arabum*. Est autem Phararchus is, qui præest turribus ijs, vnde lumen sublatum significat nauigantibus vbi loci sint, & vnde, si quid sit quod scire opus sit sublatis ignibus longo ordine, & immenso spatio, dum turris turri vicinæ signum dat, res indisiunctissimis locis gestæ cognoscuntur. Pa. 551. li. 6 *serius vos quidem, quàm decuit.*) Quidam legi volunt *debuit*, impersonaliter.

In Ep, 3. lin. 19. *vt quæ copijs & opibus vix tenere possumus*) Nonius Marcell. legit: *ferre vix possumus.*

In Ep, 4. Pag. 558. lin. 19. *tum præstanti magnitudine,*) secutus sum codices Memm. reiecta & vulgata lectione *præsenti magnit.* & Florentina, *præsenti magnitudine, &c.*

&c. pag, 559, lin, 5. *& omnino ijs, qui nouari aliquid, &c.*) cum & in vulgatis libris, & in manuscriptis legeretur, *& tote ijs*: Ranconetus coniectura ductus legendum putabat, *extorta is, qui &c.* Sed Victorius melius, *& omnino ijs, qui &c.* Alij, *& socijs, qui, &c.* pag, 559, li, 26 *si ita tempus ferret*) Duo codices Memmiani habent: *si ita opus foret.* pag, 560, li, 13. *acriter & diu repugnantibus*) Videtur legendum, *repugnanteis.*

In Ep, 9. pag, 566, lib, 19. *non vt nimis concupiscendus honos*) Sic habent tres codices Memmiani, & Huraltinus, & Clericanus.

In Ep, 13. pag, 572, lin, 11. *mihi ad renumerandum*) legendum censeo *ad te remunerandum.*

In Ep, 14. pag, 574. lin, 14. *Vnus scilicet ille fructus*) secutus sum libros vulgatos. nam manuscripti alij habent, *vnus ille fructus*: alij, *vnus scilicet fructus*: alij, *vnus scilicet vni fructus.*

In Ep, 16. lin, 2. *quam tu Syllabam, aut literam*) sic potius putaui esse legendum, quemadmodũ reperi scriptum in cod. Memm. & Clerican. quàm vel vt habent excusi *scedulam*, vel vt P. Victorius edidit, *scidam*, quod Carisius interpretatur chartam. Nam præter horum librorum auctoritatem quam non puto cõtemnendam præ aliorum auctoritate, longè meo quidem iudicio, concinnius & elegantius est ita loqui: hæc epistola te oppressit ante quàm tu ad me syllabam aut literam miseris, quàm sic: ante quám tu ad me chartam aut literam. Supra autem legendum fortasse est, *oppresserit*, vbi est, *oppressit*, pro *operus sit*: quod est in libris manuscriptis pa, 578. li, 1. *quod cum velis ipsa accurrunt.*) sic restitui coniectura ductus. Dicebat enim Epicurus, imagines seu simulacra ad arbitrium nostrum ad nos aduolare, siue ea quibus cerneremus, siue quibus cogitaremus. Præterea quæ sequuntur, meam coniecturam confirmant, ibi *in meane potestate sit spectrum tuum, &c.* Postremò *accurrunt non occurrunt*. Sic enim Lucret. lib. 4. *Anne voluntatem nostram simulacra tuentur. Et simulàc volumus, nobis accurit imago*? Et M. Tullius, lib, 2. de diuin,

uin *Quid? Ergo istæ imagines ita nobis dicto audientes sunt, vt simulatque velimus accurrant?*

In Ep, 18, lin, 8. *mea molesta est*) habent omnes libri, sed assentior P. Manutio, qui locum corruptum ac mēdosum esse putat. Quòd autem legendum existimat, *mea in palestra est*, vt opponatur illi superiori membro: *tua quidem in culina est*: nondum constitui apud me probare debeam, nécne. Quidam amicus meus, vir doctus, legi potius putat oportere, *mea in molestia est*, cui assentior: sic autem loquitur, lib, 4. epist. ad P. Nigidium Figulum, *id tibi affirmo, te in istis molestijs in quibus es hoc tempore, non diutius futurum*. Paulò ante hac eadem epistola videtur legendum, *si φλυαιον aliquem habuissem.*

In Ep, 19. pag, 581. lin, 17. *Nam habet damnatos*) P. Manutius in prima editione edidit, *dominatos*. pag, 584. li, 14. *quo tamen ipso, me facturum satis*) vel sic legendum, vt edi iussi, *confido me facturum satis*: vel *quod tamen ipsum tibi confido futurum satis*. Pag, 585, lin, 2. *absentem memoria colam*) malim legi, *absentiam, &c.*

IN EPIST. III. LIB. XVI.

Pag, 581, lin, 5. ET C. FILIVS) legendum, & Q. Filius, erratum est operarum.

In Ep, 12 lin, o. *non solum improbis sed etiam ijs qui*) secutus sum codicum manuscriptorum auctoritatem: qui omnes ferè sic habent: atque ita edidit P. Victorius. Vulgati autem habent, *non solùm improbis, sed etiam eos, &c.*

In Ep, 14. Lin, o. *plenam timoris, ac miserijs, tuis literis nihilo sum, & c.* sic edidit P. Victorius: quorum verborum negare non possum sententiam facilem esse ac planam. *miserius* enim tantundem ferè valet quantum *quod miserius*. Sed non videtur codicum Memm. scriptura esse repudianda, *plenam timoris ac miseriæ. Tuis l iteris, &c.*

In Ep, Lin, o. *quo quidem comitatis ἀφαμίλησα*) locus est obscurus & suspectus ego nihil varietatis in libris veteribus reperi. Licet dicere hanc esse sententiam, ego me ab hoc comitatu abstraxi, ac remoui, neq; cum

eo

eo congressus aut collocutus sum.

In Ep,18, lin,3. *Tibi διαφόρησιν gaudeo*) ἀναφόρισιν habent nonnulli codices veteres, quam lectionem sic probauimus, vocis contentionem & exercitationem intelligimus Tironi profuisse, Pag, 601. lin, vlt. τέρψιν, εὐλυσίαν, &c. τρίψιν habent ijdem & libri quod probo. τρίψις autem, id est, frictio. pag, 603. Lin, 13. *bonus homo*) obseruatum est à studiosis Ciceronis nunquam ferè ab eo dictum esse *bonus homo*: semper *bonus vir*. Itaque legendum hic fortasse est, *bellus homo*.

In Ep, 21. pag, 604, Lin, 6. *Nam cum omnia mea causa velles, tum etiam tua*. Duas has voces, *mihi successa*, quæ fuerant interiectæ, deleui: erant enim superuacaneæ, & solœcismum gignebant. Ita enim Latini loquuntur, *omnia tua causa volo*: neque addunt hæc, *mihi successa*. Pag, 605, lin, 27. *Multum enim mihi eripitur operæ*, legendum censeo, *diripitur*, quod valet detrahitur.

In Ep, 24. 608, lin, 4 *emas quod egerint*:) sic legendum putat hunc locum Adr. Turnebus in aduersar. vbi libri vulgati habent. *scimus quid egerint*.

In Ep. 26. pag, 608. lin, 5. *Vide vt probare possit te non peccasse*) legendum fortasse est, *Vereor vt probare possit te non peccasse*.

FINIS.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

bha [illegible] bu fo

[illegible]